

ALEXANDRE DUMAS

Contele de Monte-Cristo

Volumul 3

Continuarea romanului: "Contele de Monte-Cristo vol. 1, 2".

Capitolul I Procesul verbal

Noirtier aștepta, îmbrăcat în negru și instalat în jilț. Când cele trei persoane la care se aștepta intrară, el privi ușa; valetul o închise imediat.

— Ia seama, îi șopti Villefort Valentinei, care nu-și putea ascunde bucuria, dacă domnul Noirtier vrea să-ți comunice lucruri ce ar putea împiedica proiectul căsătoriei, eu îți interzic să-l înțelegi.

Valentine roși, dar nu răspunse.

Villefort se apropie de Noirtier.

— Iată-l pe domnul Franz d'Épinay, îi spuse el; l-ai chemat, domnule și el se supune dorințelor dumitale. Fără îndoială, noi dorim de multă vreme întrevederea aceasta și voi fi încântat dacă ea îți va dovedi cât de puțin întemeiată era împotrivirea dumitale la căsătoria Valentinei.

Noirtier nu răspunse decât printr-o privire care îl înfioră pe Villefort.

Făcu semn Valentinei să se apropie.

Într-o clipă, grație mijloacelor de care se sluzea în conversațiile cu bunicul, fata găsi cuvântul *cheie*.

Consultă atunci privirea paralticului, care se fixă asupra sertarului unei mobile mici, plasată între ambele ferestre.

Deschise sertarul și găsi într-adevăr o cheie.

ALEXANDRE DUMAS

Volumul 3

Continuarea romanului: "Contele de Monte-Cristo vol. 1, 2".

Capitolul I Procesul verbal

Noirtier aștepta, îmbrăcat în negru și instalat în jilț. Când cele trei persoane la care se aștepta intrară, el privi ușa; valetul o închise imediat.

— Ia seama, îi șopti Villefort Valentinei, care nu-și putea ascunde bucuria, dacă domnul Noirtier vrea să-ți comunice lucruri ce ar putea împiedica proiectul căsătoriei, eu îți interzic să-l înțelegi.

Valentine roși, dar nu răspunse.

Villefort se apropie de Noirtier.

— Iată-l pe domnul Franz d'Épinay, îi spuse el; l-ai chemat, domnule și el se supune dorințelor dumitale. Fără îndoială, noi dorim de multă vreme

întrevederea aceasta și voi fi încântat dacă ea îți va dovedi cât de puțin întemeiată era împotrivirea dumatăle la căsătoria Valentinei.

Noirtier nu răspunse decât printr-o privire care îl înfioră pe Villefort.

Făcu semn Valentinei să se apropie.

Într-o clipă, grație mijloacelor de care se sluzea în conversațiile cu bunicul, fata găsi cuvântul *cheie*.

Consultă atunci privirea paralticului, care se fixă asupra sertarului unei mobile mici, plasată între ambele ferestre.

Deschise sertarul și găsi într-adevăr o cheie.

După ce luă cheia și după ce bătrânul îi făcu semn că într-adevăr pe aceea o cerea, ochii paralticului se îndreptară spre un scrin vechi, uitat de ani de zile, care nu cuprindea, cel puțin așa se crezuse, decât hârtoage inutile.

— Să deschid scrinul? întreabă Valentine.

— Da, făcu bătrânul.

— Să deschid sertarele?

Valentine îl deschise și scoase un pachet.

— Asta dorești, bunicule?

Ea scoase rând pe rând toate celelalte hârții, până când nu mai rămase nimic în sertar.

— Dar sertarul e gol acum, spuse ea.

Ochii lui Noirtier erau fixați asupra dicționarului.

— Da, bunicule, te înțeleg, glăsui fata.

Și repetă una după alta fiecare literă a alfabetului; la S, Noirtier o opri. Ea deschise dicționarul și căută până la cuvântul *secret*.

— A, e un secret? întreabă Valentine.

— Da, făcu Noirtier.

— Și cine cunoaște secretul?

Noirtier privi ușa prin care ieșise servitorul.

— Barrois? întreabă ea.

— Da, făcu Noirtier.

— Să-l chem?

— Da.

Valentine se duse la ușă și îl chemă pe Barrois. În vremea asta sudoarea șiroia pe fruntea lui Villefort, iar Franz stătea buimăcit de uimire.

Bătrânul servitor apăru.

— Barrois, spuse Valentine, bunicul mi-a cerut să iau cheia, să deschid scrinul și să trag sertarul; sertarul are un secret pe care dumneata se pare că îl cunoști; deschide-l.

Barrois se uită la bătrân.

— Supune-te, spuse ochiul inteligent al lui Noirtier.

Barrois se supuse; un fund dublu se deschise și înfățișă un teanc de hârtii, legat cu o panglică neagră.

— Acestea le doriți, domnule? întrebă Barrois.

— Da, făcu Noirtier.

— Cui trebuiesc predate hârtiile, domnului de Villefort?

— Nu.

— Domnișoarei Valentine?

— Nu.

— Domnului Franz d'Épinay?

— Da.

Franz înaintă uimit.

— Mie, domnule? întrebă el.

— Da.

Franz primi hârtiile din mâna lui Barrois și, aruncându-și ochii asupra învelitoarei, citi:

"Să se depună, după moartea mea, la prietenul meu generalul Durand, care, în cazul când va muri și el, va lăsa pachetul fiului său cu îndemnul de a-l păstra, deoarece cuprinde o hârtie de cea mai mare însemnătate."

— Ce vreți, domnule, să fac cu hârtia aceasta? întrebă Franz.

— Fără îndoială s-o păstrați pecetluită așa cum este, spuse procurorul regal.

— Nu, nu, răspunse repede Noirtier.

— Dorești poate ca domnul s-o citească? întrebă Valentine.

— Da, răspunse bătrânul.

— Auziți, domnule baron, bunicul vă roagă să citiți hârtia aceasta, spuse Valentine.

— Atunci să ne așezăm, glăsui Villefort cu enervare, căci lectura va dura câtva timp.

— Așezați-vă, făcu ochiul bătrânului.

Villefort luă loc, dar Valentine rămase în picioare alături de părintele ei, sprijinită de jilț și Franz rămase în fața lui.

Ținea în mână misterioasa hârtie.

— Citește-o, spuseră ochii bătrânului.

Franz desfăcu plicul și o liniște mare se așternu în cameră. Citi în mijlocul liniștii:

"Extras din procesele-verbale ale unei ședințe a clubului bonapartist din strada Saint-Jaques, ținută la 5 februarie 1815".

Franz se opri.

— 5 februarie 1815? E ziua când părintele meu a fost asasinat!

Valentine și Villefort tăcură; numai ochiul bătrânului spuse limpede: Continuă!

— Tatăl meu a dispărut ieșind de la clubul acesta, continuă Franz.

Privirea lui Noirtier urmă să spună: Citește!

Franz reluă:

"Subsemnații Louis-Jaques Beaurepaire, locotenent-colonel de artilerie, Etienne Duchampy, general de brigadă și Claude Lecharpal, director al apelor și pădurilor.

Declară că la 4 februarie 1815 a sosit din insula Elba o scrisoare care recomanda bunăvoinței și încrederii membrilor clubului bonapartist pe generalul Flavien de Quesnel care, servind pe împărat între 1804 și 1815, era, desigur, devotat cu totul dinastiei napoleoniene, în ciuda titlului de baron pe care Ludovic al XVIII-lea îl atașase domeniului său Épinay.

În consecință a fost trimisă o scrisoare generalului de Quesnel prin care era rugat să asiste la ședința de a doua zi, 5 februarie. Scrisoarea nu indica nici strada, nici numărul casei unde urma să se țină întrunirea; nu purta nici o semnătură, dar îl anunța pe general că, dacă vrea să fie gata, îl va lua cineva la 9 seara.

Ședințele aveau loc de la orele nouă seara până la miezul nopții.

La orele 9, președintele clubului se prezintă la general. Generalul era gata; președintele îi spuse că una din condițiile introducerii lui era că va ignora pe vecie locul întrunirii și că va lăsa să i se lege ochii, jurând că nu va încerca să scoată legătura.

Generalul de Quesnel acceptă condiția și făgădui pe cuvânt de onoare că nu va căuta să vadă unde-i dus.

Generalul își pregătise trăsura, președintele îi spuse însă că nu se pot servi de ea, dat fiind că n-avea nici un rost legarea ochilor stăpânului dacă vizitiul rămânea cu ochii liberi și recunoștea străzile prin care vor trece.

— Cum să facem atunci? întrebă generalul.

— Am trăsura mea, spuse președintele.

— Sunteți așa de sigur de vizitiul dumneavoastră încât îi încredințați un secret pe care socotiți imprudent să-l spuneți vizitiului meu?

— Vizitiul nostru e un membru al clubului, glăsui președintele; vom fi conduși de un consilier de stat.

— În cazul acesta, spuse generalul râzând, ne pândește alt risc: acela de a ne răsturna.

Consemnăm gluma aceasta ca dovadă că generalul nu a fost câtuși de puțin silit să ia parte la ședință și că a venit de bună voie.

După ce s-au urcat în trăsura, președintele i-a reamintit generalului făgăduiala că va lăsa să i se lege ochii. Generalul nu se opusese deloc formalității: un fular pregătit în acest scop în trăsura desăvârși lucrul.

Pe drum, președintelui i se păru că generalul încerca să privească pe sub legătură: îi reaminti jurământul.

— A, da, adevărat! spuse generalul.

Trăsura se opri în dreptul unei alei din strada Saint-Jacques. Generalul coborî sprijinindu-se de brațul președintelui, a cărui demnitate nu o cunoștea și pe care îl credea un simplu membru al clubului; străbătura aleea, urcară un etaj și intrară în camera de deliberări.

Ședința începuse. Înștiințați de prezentarea ce urma să aibă loc în seara aceea, membrii clubului se găseau în completul lor. Când ajunse în mijlocul sălii, generalul fu invitat să-și scoată legătura. Se execută numai decît și păru foarte uimit găsind atît de multe figuri cunoscute într-o societate a cărei existență nu o bănuise pînă atunci.

Fu cercetat asupra sentimentelor sale, dar el mărgini să răspundă că scrisorile din insula Elba au vorbit, desigur, despre ele..."

Franz se întrerupse.

— Tatăl meu era regalist, glăsui el; n-aveau nevoie să-l întrebe asupra sentimentelor sale, căci ele erau cunoscute.

— Așa se explică legătura mea cu părintele dumitale, dragă domnule Franz, spuse Villefort; oamenii se împrietenesc ușor când împărtășesc aceleași păreri.

— Citește, continuă să spună ochiul bătrânului.

Franz continuă:

"Președintele luă atunci cuvântul, îndemnându-l pe general să se explice mai lămurit; dar domnul de Quesnel răspunse că dorea mai întâi să știe ce vroiau de la el.

Se comunică atunci generalului scrisoarea din insula Elba care îl recomanda clubului ca pe un om pe al cărui concurs se putea conta. Un paragraf întreg expunea întoarcerea probabilă din insula Elba și făgăduia o nouă scrisoare cu mai ample detalii la sosirea Faraonului, vas aparținând armatorului Morrel din Marsilia, al cărui căpitan era trup și suflet devotat împăratului. Câtă vreme ținu lectura, generalul, pe care socotisem că se poate conta ca pe un frate, dădu dimpotrivă vădite semne de nemulțumire și de dezgust.

După terminarea lecturii el rămase tăcut, cu sprâncenele încruntate.

— *Ce aveți de spus despre scrisoare, domnule general? întrebă președintele.*

— *Spun că e prea puțină vreme de când am jurat credință regelui Ludovic al XVIII-lea, ca să încalc jurământul în favoarea fostului împărat, răspunse el.*

De data aceasta răspunsul era prea limpede pentru a ne mai putea înșela asupra sentimentelor lui.

— *Generale, glăsui președintele, pentru noi nu există nici regele Ludovic al XVIII-lea, nici fostul împărat. Nu există decât Majestatea sa Împăratul, îndepărtat de zece luni din Franța, statul său, prin violență și trădare.*

— *Iertați-mă, domnilor, spuse generalul; se poate ca pentru dumneavoastră să nu existe un rege Ludovic al XVIII-lea, dar pentru mine e, deoarece m-a făcut baron și mareșal; nu voi uita niciodată că datorez aceste două titluri fericitei sale reîntoarceri în Franța.*

— *Domnule, spuse președintele cu ton cât se poate de serios și sculându-se, luați seama la ce spuneți; cuvintele ce roștiți ne demonstrează limpede că cei din insula Elba s-au înșelat asupra dumneavoastră și că ne-*

au înșelat pe noi. Comunicarea care vi s-a făcut se explică prin încrederea ce avem în dumneavoastră și, în consecință, printr-un sentiment care vă onorează. Ne înșelăm noi: un titlu și un grad v-au raliat noului regim pe care vrem să-l răsturnăm. Nu vă vom constrânge să ne dați concursul dumneavoastră; nu vom înrola pe nimeni împotriva conștiinței și voinței sale; dar vă vom constrânge să vă purtați ca un cavaler, chiar dacă nu ați fi dispus.

— Numiți cavalerism cunoașterea conspirației dumneavoastră și nedezvăluirea ei? Eu numesc aceasta complicitate. Precum vedeți, sunt mai sincer decât dumneavoastră..."

— O, tată! glăsui Franz îndepărtându-se, înțeleg acum de ce te-au asasinat.

Valentine nu se putu opri de a arunca o privire asupra lui Franz; tânărul era într-adevăr frumos în entuziasmul său filial.

Villefort se plimba în lung și în lat dinapoia lui.

Noirtier urmărea din ochi expresia fiecăruia, păstrându-și atitudinea demnă și severă.

Franz reveni asupra manuscrisului și continuă:

"Domnule, spuse președintele, ați fost rugat să veniți în sânul adunării. Nu v-a târât nimeni cu de-a sila; vi s-a propus să vi se lege ochii, ați acceptat. Când ați primit ambele invitații, știați perfect că nu ne vom ocupa de consolidarea tronului lui Ludovic al XVIII-lea, căci nu ne-am fi luat atâtea măsuri pentru a ne ascunde de poliție. Înțelegeți acum că ar fi prea comod să puneți o mască pentru a surprinde secretul unor oameni și pentru a nu avea apoi nevoie decât să scoateți masca ca să-i nenorociți pe cei ce s-au încrezut în dumneavoastră. Nu, nu; veți spune mai întâi răspicat dacă sunteți de partea regelui care întâmplător domnește în momentul acesta, sau de partea Maiestății sale împăratul.

— Sunt regalist, răspunse generalul: am jurat lui Ludovic al XVIII-lea, îmi voi ține jurământul.

Cuvintele fură urmate de un murmur general și se putu vedea din privirile multor membri ai clubului că ei ar fi vrut să-l silească pe domnul d'Épinay să regrete imprudentele-i vorbe.

Președintele se ridică din nou și impuse tăcere.

— Domnule, spuse el, sunteți un om prea serios și prea chibzuit pentru a nu înțelege consecințele situației în care ne aflăm unii față de alții și însăși sinceritatea dumneavoastră ne dictează condițiile pe care suntem obligați să le punem: veți jura deci pe cuvânt de onoare că, nu veți destăinui cele ce ați auzit.

Generalul duse mâna la sabie și strigă:

— Dacă vorbiți de onoare, înseamnă că nu cunoașteți legile ei și prin violență nu impuneți nimic.

— Iar dumneavoastră, domnule, continuă președintele cu un calm mai grozav poate decât furia generalului, lăsați sabia; e sfatul ce vi-l dau.

Generalul învârti în jurul său priviri care trădau un început de neliniște. Cu toate acestea, încă nu se plecă; dimpotrivă, adunându-și toate puterile, spuse:

— Nu voi jura!

— În cazul acesta, domnule, veți muri! răspunse liniștit președintele.

Domnul d'Épinay deveni foarte palid: mai privi o dată în juru-i; numeroși membri ai clubului vorbeau în șoaptă și căutau sub mantalele lor arme.

— Generale, declară președintele, fiți liniștit; vă aflați printre oameni de onoare care vor încerca în tot chipul să vă convingă înainte de a se năpusti asupra dumneavoastră; dar, ați spus singur, vă aflați printre conspiratori; posedați secretul nostru, sunteți dator să ne garantați secretul.

O liniște plină de semnificație urmă acestor cuvinte; iar pentru că generalul nu răspundea nimic, președintele spuse ușierilor:

— Închideți ușile!

Aceeași liniște de moarte urmă cuvintelor sale.

Atunci generalul înaintă și, făcând o violentă sforțare, spuse:

— Am un fiu și sunt dator să mă gândesc la el când mă găsesc printre asasini.

— Generale, spuse cu noblete șeful adunării, un om singur are întotdeauna dreptul să insulte cincizeci: este privilegiul slăbiciunii. Face însă rău că uzează de acest drept. Crede-mă, generale, jură și nu ne insulta.

Încă o dată îmblânzit de superioritatea șefului adunării, generalul șovăi un moment; dar apoi, înaintând până la biroul președintelui, întrebă:

— Care e formula?

— *Iat-o:*

"Jur pe onoare că nu voi trăda nimănui cele ce am văzut și auzit la 5 februarie 1815, între orele nouă și zece seara și declar că merit moartea dacă încalc jurământul."

Generalul păru stăpânit de o înfiorare nervoasă, care îl împiedică timp de câteva secunde să răspundă; în sfârșit, înfrânându-și un dezgust vădit, rosti jurământul, dar cu un glas așa de scăzut încât abia se auzi; de aceea câțiva membri cerură să-l repete cu glas mai tare și mai lămurit, ceea ce el făcu.

— *Acum doresc să mă retrag, glăsui generalul; sunt, în sfârșit, liber?*

Președintele se ridică, desemnă trei membri ai adunării pentru a-l însoți și se urcă în trăsură cu generalul, după ce îi legă ochii. Printre cei trei membri era vizitiul care îl adusese.

Ceilalți membri ai clubului se despărțiră în tăcere.

— *Unde vreți să vă ducem? întrebă președintele.*

— *Oriunde voi putea să scap de prezența dumneavoastră! răspunse domnul d'Épinay.*

— *Domnule, declară atunci președintele, luați seama, nu vă mai găsiți în adunare, nu mai aveți a face decât cu oameni izolați; nu-i insultați, dacă nu vreți să fiți tras la răspundere pentru insultă.*

Dar, în loc să priceapă limbajul acesta, domnul d'Épinay răspunse:

— *Sunteți tot așa de brav în trăsură ca și la clubul dumneavoastră, pentru motivul, domnule, că patru oameni sunt întotdeauna mai tari decât unul singur.*

Președintele dădu ordin să se oprească trăsura.

Se aflau în dreptul cheiului des Ormes, unde e scara care duce la râu.

— *De ce opriți aici? întrebă domnul d'Épinay.*

— *Pentru că, domnule, spuse președintele, ați insultat un om, iar omul acesta nu vrea să mai facă un pas fără a vă cere în chip leal satisfacție.*

— *Un mod de asasinare, spuse generalul înălțând din umeri.*

— *Fără zgomot, domnule, răspunse președintele, dacă nu vreți să vă privesc ca pe unul din oamenii pe care îi arătați adineauri, cu alte cuvinte ca pe un laș care face din slăbiciunea sa scut. Sunteți singur; unul vă va răspunde; aveți o spadă, am și eu una în bastonul acesta; nu aveți martori; unul din domni va fi martorul dumneavoastră. Acum, dacă vreți, puteți să scoateți legătura.*

*Generalul își smulse îndată batista de la ochi.
— În sfârșit, spuse el, voi ști cu cine am a face.
Deschiseră ușa trăsurii: cei patru bărbați coborâră..."*

Franz se întrerupse încă o dată. Își șterse sudoarea rece care îi curgea pe frunte; era un spectacol înfricoșător să-l vezi pe fiu, tremurând și palid, citind cu glas tare amănuntele necunoscute până atunci ale morții părintelui său.

Valentine își împreună mâinile, ca și cum s-ar fi rugat.
Noirtier se uită la Villefort cu o expresie aproape de dispreț și orgoliu.
Franz continuă:

"Era, precum am spus, la 5 februarie. De trei zile înghețul era între cinci și șase grade; scara luneca din cauza sloiurilor; generalul era gras și înalt, astfel că președintele îi oferii partea dinspre rampă ca să coboare.

Cei doi martori veneau în urmă.

Noaptea era întunecoasă, treptele scării umede de zăpadă și chiciură, apa se vedea curgând neagră, adâncă, purtând câteva sloiuri pe ea.

Unul din martori se duse să caute o lanternă într-o corabie de cărbuni; la lumina lanternei, examinară armele.

Spada președintelui care era, precum s-a spus, o simplă spadă purtată într-un baston, era mai scurtă decât a adversarului și n-avea gardă.

Generalul d'Épinay propuse ca ambele săbii să fie trase la sorți: președintele răspunse însă că el a provocat și că, provocând, a pretins ca fiecare să se servească de arma sa.

Martorii încercară să stăruie; președintele îi sili să tacă.

Puseră lanterna jos, adversarii se așezară de o parte și de alta lupta începu.

Lumina făcea din cele două spade două fulgere. Oamenii abia puteau fi zăriți, într-atât de dens era întunericul.

Domnul general trecea drept unul dintre cei mai buni mânuitori de spadă. El fu însă luat așa de repede încât dădu înapoi și căzu.

Martorii îl crezură ucis; dar adversarul său, care știa că nu l-a atins, îi oferii mâna pentru a-l ajuta să se ridice. În loc să-l calmeze, împrejurarea aceasta îl scoase din sărite pe general, care se năpusti la rândul său asupra adversarului.

Dar adversarul nu dădu înapoi deloc. De trei ori generalul se trase în urmă și reveni la atac.

A treia oară căzu din nou.

Ceilalți își închipuiră că a alunecat, așa cum lunecase prima dată; văzând însă că nu se ridică, martorii se apropiară de el și încercară să-l scoale; dar cel care îl luase în brațe simți sub mână o căldură jilavă. Era sânge.

Generalul, care era aproape leșinat, își reveni.

— Mi s-a trimis un spadasin, un maestru de arme! spuse el.

Fără să răspundă, președintele se apropie de martorul care ținea lanterna și, ridicându-și mână, își arată brațul străpuns de două lovituri de spadă; apoi, desfăcându-și haina și vesta, arată șoldul vătămat de-a treia lovitură.

Cu toate astea nu scoase măcar un oftat.

Generalul d'Épinay intră în agonie și își dădu sufletul după cinci minute..."

Franz citi ultimele cuvinte cu o voce așa de gătuită încât abia se auziră, iar după ce le citi se opri trecându-și mâna peste ochi ca pentru a alunga un nor.

După o clipă de tăcere, continuă:

"Președintele urcă scara după ce își băgă sabia în baston; o dâră de sânge însemna drumul său pe zăpadă. Nu ajunsese încă sus când auzi un clipocit înăbușit în apă: era corpul generalului, pe care martorii îl aruncară în râu după ce constatară moartea.

Generalul a sucombat, deci, într-un duel loial, iar nu într-o capcană, cum s-ar putea spune.

Drept care am semnat prezentul proces-verbal pentru a stabili adevărul faptelor, ca nu cumva vreunul dintre actorii acestei scene cumplite să fie acuzat într-o zi de crimă cu premeditare, sau de trădare a legilor onoarei.

Semnat: Beauregard, Duchampy și Lecharpal".

După ce Franz sfârși lectura aceasta așa de cumplită pentru un fiu, după ce Valentine, palidă de emoție, își șterse o lacrimă, după ce Villefort,

tremurând ghemuit într-un colț, încercase să înlăture furtuna adresând neînduplecatului bătrân priviri imploratoare:

— Domnule, îi spuse d'Épinay lui Noirtier, deoarece dumneavoastră cunoașteți istoria aceasta grozavă în toate amănuntele ei, deoarece ați întărit-o prin semnături onorabile, deoarece, în sfârșit, îmi faceți impresia că vă interesați de mine, deși interesul dumneavoastră nu s-a manifestat încă decât prin durere, vă rog să nu-mi refuzați ultima satisfacție: spuneți-mi numele președintelui clubului pentru a cunoaște, în sfârșit, pe cel ce l-a ucis pe bietul meu părinte.

Villefort căută, buimăcit parcă, butonul ușii. Valentine, care înțelese cea dintâi răspunsul bătrânului și care observase de multe ori pe antebrațul lui două urme de sabie, făcu un pas înapoi.

— Pentru numele lui Dumnezeu, domnișoară, spuse Franz adresându-se logodnicei sale, veniți în sprijinul meu ca să aflu numele omului care m-a făcut orfan la doi ani.

Valentine rămase nemișcată și mută.

— Crede-mă, domnule, spuse Villefort, nu mai prelungi scena aceasta oribilă, de altminteri numele au fost într-adins tănuite. Nici părintele meu nu-l cunoaște pe președinte, iar dacă îl cunoaște, nu va putea să-l spună: numele proprii nu se găsesc în dicționar.

— Ce nenorocire! exclamă Franz. Singura speranță care m-a susținut de-a lungul lecturii și care mi-a dat puterea să merg până la capăt era că voi cunoaște cel puțin numele celui ce l-a ucis pe părintele meu. Domnule, domnule, exclamă el întorcându-se spre Noirtier, pentru numele lui Dumnezeu, faceți ce veți putea... vă implor... pentru a-mi indica, pentru a mă face să înțeleg...

— Da, răspunse Noirtier.

— Domnișoară, domnișoară, strigă Franz, bunicul dumneavoastră a făcut semn că poate să mi-l arate... pe omul acela... Ajutați-mă... dumneavoastră îl înțelegeți... dați-mi concursul.

Noirtier privi dicționarul.

Franz îl luă cu un tremur nervos și pronunță pe rând literele alfabetului până la E.

La litera aceasta bătrânul făcu semn că da.

— E, repetă Franz.

Degetul tânărului lunecă pe cuvinte; dar la toate cuvintele, Noirtier răspundea printr-un semn negativ.

Valentine își ascundea capul în mâini.

În sfârșit, Franz ajunsese la cuvântul Eu.

— Da, făcu bătrânul.

— Dumneavoastră? exclamă Franz și părul i se zbârli pe cap; dumneavoastră, domnule Noirtier, l-ați ucis pe părintele meu?

— Da, răspunse Noirtier fixând asupra tânărului o privire impunătoare.

Franz căzu fără puteri într-un jilt.

Villefort deschise ușa și fugi, căci îi venise în minte să înăbușe bruma de existență ce stăruia încă în inima cumplită a bătrânului.

Capitolul II Progresele lui Cavalcanti-fiul

Între timp, domnul Cavalcanti tatăl plecase să-și reia serviciul, dar nu în armata Maiestății sale Împăratul Austriei, ci la ruleta din Lucca.

Se înțelege că ridicase cu cea mai scrupuloasă exactitate, până la ultima lăascaie, suma care îi fusese alocată pentru călătorie și ca recompensă pentru chipul impunător, solemn, cu care își jucase rolul de părinte.

Domnul Andrea moștenise toate hârtiile care constatau că avea onoarea să fie fiul marchizului Bartolomeu și al marchizei Leonora Corsinari.

Era deci ancorat în societatea pariziană, care primește cu atâta ușurință pe străini, tratându-i nu după ceea ce sunt, ci după ceea ce vor să fie.

De altminteri ce se cere unui tânăr la Paris? Să cunoască întrucâtva limba, să fie îmbrăcat convenabil, să fie un bun jucător și să plătească în aur.

Se înțelege că lumea e mult mai puțin pretențioasă cu un străin decât cu un parizian.

Andrea ocupase deci, în cincisprezece zile, o poziție destul de frumoasă; i se spunea domnul conte, se vorbea despre el că are un venit de cincizeci de mii de lire și se pomenea de comori imense al părintelui său, îngropate — zice-se — în carierele de la Saravezza.

Un avocat, în fața căruia se menționa această ultimă circumstanță ca un fapt, declară că a văzut carierele în chestiune, ceea ce dădu o mare greutate aserțiunilor care plutiseră până atunci în stare de îndoială și care, din momentul acela, căpătară consistența realității.

Lucrurile se găseau în stadiul acesta în cercul societății pariziene unde i-am introdus pe cititorii noștri, când Monte-Cristo veni într-o seară în vizită la domnul Danglars. Domnul Danglars ieșise, dar i se propuse contelui să fie introdus la baroană, care putea fi vizitată; el acceptă.

După masa de la Auteuil și după evenimentele care au urmat, doamna Danglars nu putea auzi numele lui Monte-Cristo fără o anume tresărire nervoasă. Dacă prezența contelui nu urma rostirii numelui său, senzația dureroasă devenea mai intensă; dacă, dimpotrivă, contele se arăta, figura lui deschisă, ochii strălucitori, amabilitatea, galanteria sa față de doamna Danglars izgoneau curând ultimul rest de teamă; baroanei i se părea cu neputință ca un om așa de fermecător la suprafață să poată nutri împotriva ei gânduri rele; de altminteri, inimile cele mai corupte nu pot crede în rău decât punându-l în legătură cu un interes oarecare; răul inutil și fără cauză repugnă ca o anomalie.

Când Monte-Cristo intră în budoarul unde i-am mai introdus o dată pe cititorii noștri — și unde baroana urmărea cu ochi neliniștiți desenele pe care i le înmâna fiica ei, după ce le privise cu domnul Cavalcanti-fiul — prezența lui își produse efectul obișnuit, astfel că baroana îl primi pe conte zâmbind, deși numele lui o tulburase puțin.

La rându-i, acesta îmbrățișă întreaga scenă dintr-o ochire.

Lângă baroană, aproape culcată pe o canapea mică stătea Eugénie, iar Cavalcanti se afla în picioare.

Îmbrăcat în negru ca un erou al lui Goethe, cu pantofi de lac și cu ciorapi albi de mătase, Cavalcanti își trecea o mână îndeajuns de albă și de îngrijită prin părul blond în care scânteia un diamant; în ciuda sfaturilor lui Monte-Cristo, vanitosul tânăr nu putuse rezista voinței de a și-l pune în degetul mic.

Mișcarea era însoțită de priviri asasine zvârlite domnișoarei Danglars și de suspine trimise la aceeași adresă.

Domnișoara Danglars era neschimbată, adică frumoasă, rece și ironică. Nu-i scăpa nici o privire, nici un suspin al lui Andrea; ai fi zis că ele lunecau

pe platoșa de Minervă, platoșă despre care unii filozofi pretind că acoperea câteodată pieptul lui Sapho.

Eugénie îl salută pe conte cu răceală și profită de începutul conversației pentru a se retrage în salonul de studii, de unde două glasuri zglobii și zgomotoase, amestecate cu primele acorduri ale unui pian, arătară lui Monte-Cristo că domnișoara Danglars preferase societății sale și a domnului Cavalcanti tovărășia domnișoarei Louise d'Armilly, profesoara ei de canto.

Abia atunci, în timp ce vorbea cu doamna Danglars și părea cufundat în vraja conversației, contele remarcă solitudinea domnului Andrea Cavalcanti, modul lui de a se duce să asculte muzica la ușa prin care nu cuteza să treacă și de a-și manifesta admirația.

Bancherul reveni curând. Prima lui privire se adresează, e drept, lui Monte-Cristo, dar a doua se adresează lui Andrea.

Pe soție o salută așa cum unii soți își salută femeia; celibatarii nu vor putea să-și facă o idee despre acest mod de a saluta decât când se va publica un cod foarte întins al vieții conjugale.

— Domnișoarele nu te-au invitat să faci muzică cu ele? îl întreabă Danglars pe Andrea.

— O, nu, domnule! răspunse Andrea cu un oftat mai remarcabil chiar decât celelalte.

Danglars înaintă numaidecât spre ușa de comunicație și o deschise.

Fetele fură văzute atunci stând pe același scaun, în fața aceluiași pian. Acompaniau fiecare cu o mână exercițiul cu care se deprinseseră din fantezie și în care deveniseră de o măiestrie deosebită.

Domnișoara d'Armilly, care se zărea acum, formând cu Eugénie, grație cadrului ușii, unul din acele tablouri vivante care se fac deseori în Germania, era înzestrată cu o frumusețe remarcabilă sau, mai bine zis, cu o drăgălășenie gingașă. Era o femeiușcă subțirică și blondă ca o zână, cu păr buclat căzând pe gâtul ei cam prea lung, așa cum Perugino face uneori gâtul fecioarelor sale și cu ochi voalați de oboseală. Se spunea că e șubredă de piept și că, asemeni Antoniei din *Vioara din Cremona*, va muri într-o zi cântând.

Monte-Cristo aruncă o privire repede, curioasă; o vedea pentru prima oară pe domnișoara d'Armilly despre care auzise așa de des vorbindu-se în casă.

— Ei, ce e, noi suntem excluși? o întreabă bancherul pe fiică.

Îl duse atunci pe tânăr în salonaș și, fie din întâmplare, fie într-adins, ușa fu închisă în așa fel ca, din locul unde stăteau, Monte-Cristo și baroana să nu mai poată vedea nimic; deoarece însă bancherul îl urmase pe Andrea, doamna Danglars păru că nu remarcă faptul.

Curând după aceea contele auzi glasul lui Andrea răsunând în acordurile pianului și acompaniind un cântec corsican.

În timp ce contele asculta, cu un zâmbet, cântecul care îl făcea să uite de Andrea și să-și reamintească de Benedetto, doamna Danglars lăuda fața de Monte-Cristo tăria sufletească a soțului ei care, în chiar dimineața aceea, pierduse într-un faliment milanez trei sau patru sute de mii franci.

Și într-adevăr, elogiul era meritat; căci dacă Monte-Cristo n-ar fi știut lucrul de la baroană, sau poate printr-unul din mijloacele pe care le avea de a afla totul, figura contelui nu i-ar fi trădat nimic.

"Bun! gândi Monte-Cristo. A ajuns în situația de a ascunde ce pierde; acum o lună se lăuda."

Apoi, cu glas tare:

— O, doamnă, spuse contele, domnul Danglars cunoaște așa de bine Bursa încât va câștiga totdeauna acolo ceea ce ar putea să piardă într-altă parte.

— Văd că împărtășiți eroarea comună, spuse doamna Danglars.

— Ce eroare? întrebă Monte-Cristo.

— Aceea că domnul Danglars joacă, în timp ce, dimpotrivă, nu joacă niciodată.

— A, da, este adevărat, doamnă; mi-aduc aminte că domnul Debray mi-a spus... Dar ce e cu domnul Debray? Nu l-am zărit de trei sau patru zile.

— Nici eu, glăsui doamna Danglars cu o prezență de spirit miraculoasă. Ați început însă o frază care a rămas neterminată.

— Anume?

— Că domnul Debray v-a spus...

— A, da; domnul Debray mi-a spus că dumneavoastră erați aceea care aduceați jertfe demonului jocului.

— Am avut, mărturisesc, pasiunea aceasta câțva timp, însă nu o mai am, glăsui doamna Danglars.

— Și faceți rău, doamnă. Eh, șansele norocului sunt precare și, dacă aș fi femeie, iar hazardul ar fi făcut din femeia aceasta soția unui bancher, oricâtă încredere aș avea în norocul soțului meu — căci în afaceri, știți, totul

e noroc și nenoroc; ei bine, oricâtă încredere aş avea în norocul soțului meu, aş căuta totdeauna să-mi asigur o avere independentă, chiar de ar trebui să obțin averea încredințând interesele mele în mâini necunoscute.

Doamna Danglars se roși fără voie.

— Uite, spuse Monte-Cristo ca și cum nu văzuse nimic, se vorbește de o lovitură frumoasă care a fost dată ieri cu bonurile Neapolelui.

— Eu nu le am și nu le-am avut niciodată, glăsui repede baroana; dar să nu mai vorbim de Bursă, domnule conte, căci avem aerul unor agenți de schimb; să vorbim mai bine despre bieții Villefort pe care fatalitatea îi chinuiește așa de mult în momentul acesta.

— Dar ce li s-a întâmplat? întrebă Monte-Cristo cu perfectă naivitate.

— Știți și dumneavoastră; după ce l-au pierdut pe domnul de Saint-Méran, la trei sau patru zile după plecarea lui, au pierdut-o pe marchiză la trei sau patru zile după sosirea ei.

— A, da, glăsui Monte-Cristo, am aflat; dar, precum îi spune Clodius lui Hamlet, e o lege a naturii: părinții lor muriseră înainte și ei îi plânseră; ei vor muri înaintea fiilor lor și fiii îi vor plânge.

— Dar asta nu e totul.

— Cum, nu e totul?

— Nu; știți că erau pe cale să-și căsătorească fiica...

— Cu domnul Franz d'Épinay... Căsătoria a căzut?

— Ieri dimineață, după câte se pare, Franz și-a retras cuvântul.

— Serios? Și se cunosc cauzele rupturii?

— Nu.

— Extraordinar, doamnă... Dar cum primește domnul de Villefort toate aceste nenoro-ciri?

— Ca întotdeauna: filozofic.

În momentul acela Danglars se înapoie singur.

— Ei, îl lași pe domnul Cavalcanti cu fiica dumitale? spuse baroana.

— Dar pe domnișoara d'Armilly drept cine-o iei? întrebă bancherul.

Apoi, întorcându-se spre Monte-Cristo:

— Încântător tânăr Cavalcanti, nu-i așa domnule conte? Dar e cu adevărat prinț?

— Eu nu garantez, glăsui Monte-Cristo. Părintele său mi-a fost prezentat ca marchiz, așa că tânărul este probabil conte; mi se pare că nu ține prea mult la titlul acesta.

— De ce? întrebă bancherul. Dacă e prinț, face rău că nu se mândrește. Fiecare cu dreptul său. Mie nu-mi place să-și renege cineva originea.

— O, dumneavoastră sunteți un democrat pur! glăsui Monte-Cristo zâmbind.

— Vezi însă la ce te expui, spuse baroana; dacă domnul de Morcerf ar veni din întâmplare și l-ar găsi pe domnul Cavalcanti într-o cameră unde el, logodnicul Eugéniei, n-a avut niciodată îngăduința să intre...

— Faci bine că spui din întâmplare, declară bancherul, căci îl vedem atât de rar încât s-ar putea spune că numai întâmplarea ni-l aduce.

— În sfârșit, dacă ar veni și l-ar găsi pe tânăr lângă fiica dumitale, ar putea să fie nemulțumit.

— El? O, te înșeli, domnul Albert nu ne face onoarea de a fi gelos pe logodnica sa, nu o iubește îndeajuns pentru asta. De altminteri, ce-mi pasă dacă e nemulțumit sau nu?

— Cu toate acestea, în stadiul în care ne aflăm...

— Da, în stadiul în care ne aflăm: vrei să știi în ce stadiu ne aflăm? La balul mamei sale a dansat o singură dată cu fiica mea, în timp ce domnul Cavalcanti a dansat de trei ori și Albert nici n-a băgat de seamă.

— Domnul viconte Albert de Morcerf! anunță valetul.

Baroana se ridică repede.

Vroia să treacă în salonul de studii pentru a-și înștiința fiica, dar Danglars o apucă de braț.

— Las-o! zise el.

Ea îl privi uimită.

Monte-Cristo se prefăcu a nu fi văzut jocul de scenă.

Albert intră; era foarte frumos și foarte vesel. Salută pe baroană cu dezinvoltură, pe Danglars cu familiaritate, pe Monte-Cristo cu afecțiune; apoi, întorcându-se spre baroană:

— Îmi dați voie, doamnă, îi spuse el, să vă întreb cum se simte domnișoara Danglars?

— Cât se poate de bine, domnule, răspunse Danglars repede; face în momentul acesta muzică în salonașul ei cu domnul Cavalcanti.

Albert își păstră aerul calm și indiferent; încerca poate oarecare ciudă lăuntrică, dar simțea fixată asupra lui privirea lui Monte-Cristo.

— Domnul Cavalcanti are o foarte frumoasă voce de tenor, spuse el și domnișoara Eugénie e o magnifică soprană, fără a mai pune la socoteală că,

la pian, cântă ca Thalberg. E, desigur, un concert fermecător.

— Fapt este că se acordă de minune, spuse Danglars.

Albert nu arată că a remarcat echivocul, așa de grosolan totuși, în timp ce doamna Danglars roși.

— Și eu sunt muzician, cel puțin după câte spun profesorii mei, continuă tânărul; ei bine, lucru ciudat, n-am putut încă să-mi acord vocea cu altă voce, iar cu vocile de soprană mai puțin decât cu altele.

Danglars schiță un zâmbet care însemna: hai, supără-te.

— De aceea, spuse el nădăduind fără îndoială că va ajunge la scopul pe care îl dorea, prințul și fiica mea au stârnit ieri admirația generală. N-ați fost ieri, domnule de Morcerf?

— Care prinț? întrebă Albert.

— Prințul Cavalcanti, reluă Danglars, încăpățânându-se să dea tânărului titlul acesta.

— A, iertați-mă, spuse Albert, nu știam că e prinț. Așadar, prințul Cavalcanti a cântat ieri cu domnișoara Eugénie? De bună seamă că a fost ceva încântător și îmi pare foarte rău că nu am auzit. N-am putut însă răspunde invitației dumneavoastră, căci am fost nevoit s-o conduc pe doamna Morcerf la baroana de Chateau-Renaud-mama, unde cântau germanii.

Apoi, după o pauză și ca și cum n-ar fi fost vorba de nimic:

— Mi se va îngădui, repetă Morcerf, să prezint omagiile mele domnișoarei Danglars?

— O, așteptați, așteptați, vă rog, spuse bancherul oprindu-l pe tânăr; ia auziți delicioasa cavatină: ta-ta-ta-ti-ta-ti-ta-ta... E încântătoare... O singură secundă: perfect! bravo! bravi! brava!

Și bancherul începu să aplaude cu frenezie.

— Într-adevăr, spuse Albert, e ceva excepțional și e cu neputință să înțeleagă cineva mai bine muzica țării sale decât o înțelege prințul Cavalcanti. Ați spus prinț, — va fi făcut; în Italia este lucru ușor. Dar, ca să revenim la adorabilii noștri cântăreți, ar trebui să ne faceți o plăcere, domnul Danglars: fără s-o înștiințați că-i aci un străin, ar trebui să rugați pe domnișoara Danglars și pe domnul Cavalcanti să înceapă altă bucată. E așa delicios să te bucuri de muzică mai departe, într-o penumbră, fără să fii văzut, fără să vezi și, în consecință, fără să-l stânjenești pe muzician, care se poate astfel lăsa cu totul în voia geniului, sau a elanului inimii sale.

De data aceasta Danglars fu dezarmat de calmul tânărului.

Îl luă pe Monte-Cristo la o parte.

— Ei, ce spuneți de îndrăgostitul nostru? îl întreabă el.

— Hm, de netăgăduit, îmi face impresia că e rece; dar ce vreți? sunteți angajat.

— Fără îndoială, sunt angajat, dar obligația mea e să o dau pe fiica mea unui om care o iubește, nu unuia care nu o iubește. Îl vedeți pe el, rece ca o marmură și orgolios ca părintele său; dacă măcar ar fi bogat, dacă ar avea averea Cavalcantilor, treacă-meargă. La drept vorbind nu am consultat-o pe fiica mea, însă dacă ea ar avea gust...

— O, nu știu dacă prietenia mea pentru el mă orbește, glăsui Monte-Cristo, dar vă asigur că domnul de Morcerf e un tânăr fermecător care o va face fericită pe fiica dumneavoastră și care, mai curând sau mai târziu, va ajunge la ceva în viață; căci, la urma urmei, situația părintelui său este excelentă.

— Hm! făcu Danglars.

— De ce vă îndoiiți?

— Eh, e trecutul... trecutul acela obscur.

— Dar trecutul părintelui nu-l privește pe fiu.

— Ba da, ba da.

— Nu vă aprindeți; acum o lună proiectul căsătoriei vi se părea excelent. Înțelegeți, sunt deznădăjduit; pe tânărul Cavalcanti, pe care nu-l cunosc, vă repet, l-ați văzut la mine.

— Eu îl cunosc și asta ajunge, spuse Danglars.

— Îl cunoașteți? Ați cules informații asupra lui? întreabă Monte-Cristo.

— E nevoie oare de așa ceva? Nu se vede de la început cu cine ai a face? În primul rând e bogat.

— Nu garantez.

— Cu toate acestea garantați pentru el.

— Pentru cincizeci de mii de lire, nimica toată.

— Are o educație distinsă.

— Hm! făcu la rându-i Monte-Cristo.

— E muzician.

— Toți italienii sunt.

— Conte, nu sunteți drept cu tânărul acesta.

— Ei da, mărturisesc, văd cu mâhnire că, deși cunoaște obligațiile dumneavoastră față de Morcerf, el se pune de-a curmezișul și abuzează de averea lui.

Danglars începu să râdă.

— O, ce puritan sunteți! spuse el, dar lucrul ăsta se întâmplă în lume în fiecare zi.

— Nu puteți totuși să rupeți astfel, scumpe domnule Danglars: Morcerfii contează pe căsătoria aceasta.

— Contează?

— Categorie.

— Atunci să se explice. Dragă conte, dumneavoastră, care sunteți așa de bine văzut acolo, ar trebui să strecurați două cuvinte părintelui.

— Eu? dar de unde naiba ați văzut că sunt primit așa bine?

— Eh, la balul lor! Contesa, mândră Mercédès, trufașa catalană care abia catadicsește să deschidă gura față de cele mai vechi cunoștințe ale ei, v-a luat de braț, a ieșit cu dumneavoastră în grădină, a pornit pe aleile discrete și n-a reapărut decât după o jumătate de ceas.

— O, baroane, baroane, spuse Albert, ne împiedicați să ascultăm; pentru un meloman ca dumneavoastră, ce barbarie!

— Bine, bine, domnule ironic! spuse Danglars.

Apoi, întorcându-se spre Monte-Cristo:

— Vă însărcinați să-i spuneți părintelui?

— Cu plăcere, dacă doriți.

— Dar de data aceasta lucrul să se facă în mod explicit și definitiv, în special să-mi ceară fiica, să fixeze un timp, să-și precizeze condițiile bănești, în sfârșit, să ajungem la o înțelegere sau o ruptură; dar, înțelegeți, fără amânări.

— Bine, demersul va fi făcut.

— Nu vă voi spune că-l aștept cu plăcere, dar îl aștept: un bancher trebuie să fie sclavul cuvântului său.

Și Danglars scoase unul din acele suspine pe care, cu o jumătate de ceas mai înainte, le scotea Cavalcanti-fiul.

— Bravi! bravo! brava! strigă Morcerf parodiindu-l pe bancher și aplaudând sfârșitul bucății.

Danglars începea să se uite la Albert pieziș, când servitorul intră și îi șopti două vorbe.

— Mă înapoiez, spuse bancherul lui Monte-Cristo, așteptați-mă; poate că voi avea ceva să vă comunic.

Și ieși.

Baroana profită de absența soțului pentru a deschide ușa salonului de studii al fiicei sale și atunci domnul Andrea, care stătea la pian cu domnișoara Eugénie, fu văzut zvâcnind ca un resort.

Albert o salută zâmbind pe domnișoara Danglars care, fără să pară, câtuși de puțin tulburată, îi răspunse cu un salut rece, ca de obicei.

Cavalcanti păru vădit încurcat, îl salută pe Morcerf, care răspunse cu aerul cel mai impertinent.

Atunci Albert începu să se piardă în elogiile cu privire la glasul domnișoarei Danglars și la regretul pe care îl simțea, după ce-l auzise, că n-a asistat la serata din ajun...

Cavalcanti, lăsat în voia lui, îl luă pe Monte-Cristo de o parte.

— Haide, spuse doamna Danglars, ajunge cu muzica și cu complimentele; veniți la ceai.

— Vino, Louise, glăsui domnișoara Danglars adresându-se prietenei sale.

Trecură în salonul alăturat unde, într-adevăr, ceaiul era pregătit.

În momentul când lăsau, după maniera englezească, lingurițele în cești, ușa se redeschise și Danglars reapăru vizibil agitat.

Monte-Cristo remarcă și-l întrebă pe bancher din ochi.

— Am primit corespondența din Grecia, spuse Danglars.

— Aha, exclamă contele, de aceea v-au chemat?

— Da.

— Cum se simte regele Othon? întrebă Albert cu tonul cel mai năzdrăvan.

Danglars îl privi pieziș, fără să-i răspundă, iar Monte-Cristo întoarse capul pentru a-și ascunde expresia de milă care se ivise pe chipul său și care se șterse aproape numaidecât.

— Vom merge împreună, nu-i așa? îl întrebă Albert pe conte.

— Da, dacă vrei, răspunse acesta.

Albert nu putea să priceapă nimic din privirea bancherului; de aceea, întorcându-se spre Monte-Cristo care înțelesese perfect, îi spuse:

— Ați văzut cum s-a uitat la mine?

— Da, răspunse contele; dar găsiți ceva deosebit în privirea lui?

— Bineînțeles. Dar ce vrea să spună cu veștile din Grecia?

— De unde vrei să știu eu?

— Pentru că, după câte îmi închipui, aveți legături în țara aceasta.

Monte-Cristo zâmbi, așa cum zâmbea totdeauna când nu voia să răspundă.

— Uite-l că se apropie de dumneavoastră, glăsui Albert; eu mă duc să o complimentez pe domnișoara Danglars pentru camera ei, în vremea asta părintele va avea timp să vă vorbească.

— Dacă e să-i faci complimente, fă-i cel puțin complimente pentru vocea ei, spuse Monte-Cristo.

— Nu, asta ar face-o toată lumea.

— Dragă viconte, glăsui Monte-Cristo, ai îngâmfarea impertinenței.

Albert înaintă spre Eugénie, cu zâmbetul pe buze.

Între timp Danglars se aplecă la urechea contelui.

— Mi-ați dat un sfat excelent, spuse el și este o poveste oribilă în aceste cuvinte: Fernand și Ianina.

— Hm! făcu Monte-Cristo.

— Da, vă voi povesti. Dar luați-l pe tânăr; mi-ar veni foarte greu să rămân cu el, acum.

— Ceea ce și fac, deoarece mă însoțește; mai e nevoie să vi-l trimit pe părinte?

— Mai mult decât oricând.

— Bine.

Contele făcu un semn lui Albert.

Amândoi le salutară pe doamne și ieșiră: Albert cu un aer perfect indiferent față de disprețul domnișoarei Danglars, Monte-Cristo repetând doamnei Danglars sfaturile cu privire la prudența pe care trebuie s-o aibă o nevastă de bancher când e vorba de viitorul ei.

Domnul Cavalcanti rămase stăpân pe câmpul de bătaie.

Capitolul III Haydée

Abia cotiseră caii contelui bulevardul și Albert se întoarse spre conte izbucnind într-un râs prea zgomotos ca să nu fie întrucâtva forjat.

— Vă voi întreba, spuse el, așa cum regele Charles al IX-lea o întreba pe Catherina de Medicis după Sfântul Bartholomeu: cum găsiți că am jucat micul meu rol?

— În legătură cu ce? întrebă Monte-Cristo.

— În legătură cu instalarea rivalului meu la domnul Danglars...

— Care rival?

— Eh, la naiba, care rival? protejatul dumneavoastră, domnul Andrea Cavalcanti.

— O, fără glume proaste, viconte; eu nu-l ocrotesc câtuși de puțin pe domnul Andrea, cel puțin față de domnul Danglars.

— Tocmai reproșul acesta vi l-aș face dacă tânărul ar avea nevoie de protecție. Din fericire însă pentru mine, el se poate lipsi.

— Cum, crezi că face curte?

— Vă garantez: rostogolește ochi de îndrăgostit și modulează sunete amoroase; aspiră la mâna mândrei Eugénie. Uite, încep să fac poezie. Pe cuvântul meu, nu este vina mea. N-are a face, repet: aspiră la mâna mândrei Eugénie.

— Ce importanță are dacă ei nu se gândesc decât la dumneata?

— Să nu mai spuneți asta, dragă conte, sunt maltratat din ambele părți.

— Cum din ambele părți?

— Fără îndoială: domnișoara Eugénie abia mi-a răspuns, iar domnișoara d'Armilly, confidenta ei, nu mi-a răspuns deloc.

— Da, dar părintele te adoră, spuse Monte-Cristo.

— El? Dimpotrivă, mi-a înfipt o mie de pumnale în inimă, pumnale care, e drept, reintră în teacă, pumnale de teatru, dar pe care el le crede adevărate.

— Gelozia indică afecțiune.

— Da, dar eu nu-s gelos.

— E el.

— Pe cine? Pe Debray?

— Nu, pe dumneata.

— Pe mine? Mă prind că, până în opt zile, o să-mi închidă ușa în nas.

— Te înșeli, dragă viconte.

— Dovada.

— O vrei?

— Da.

— Sunt însărcinat să-l rog pe domnul conte de Morcerf să facă un demers definitiv pe lângă baron.

— De cine?

— Chiar de baron.

— O, nu veți face asta, nu-i așa, dragă conte? spuse Albert cu tot alintul de care era în stare.

— Te înșeli, Albert, mă voi executa, deoarece am făgăduit.

— S-ar părea că ți-neți cu orice preț să mă însor, glăsui Albert oftând.

— Țin să fiu bine cu toată lumea; dar, în legătură cu Debray, nu-l mai văd la baroană.

— E certat.

— Cu doamna?

— Nu, cu domnul.

— A observat ceva?

— Nu, nu, gluma e bună!

— Crezi că bănuia? întrebă Monte-Cristo cu o naivitate fermecătoare.

— Hei, dar de unde veniți dumneavoastră, dragă conte?

— Din Congo, dacă vrei.

— Nu e așa departe.

— Ce, eu îi cunosc pe soții voștri parizieni?

— Dragă conte, soții sunt la fel pretutindeni. Din moment ce ați studiat individul într-o țară, cunoașteți rasa.

— Dar atunci ce motiv a putut să-i facă pe Danglars și Debray să se certe? Păreau că se înțeleg foarte bine, spuse Monte-Cristo cu aceeași naivitate.

— O, aici intrăm în misterele lui Isis și eu nu sunt inițiat. Când domnul Cavalcanti-fiul va intra în familie, îl veți întreba pe el.

Trăsura se opri.

— Iată-ne ajunși, spuse Monte-Cristo, nu e decât zece și jumătate, vino.

— Cu plăcere.

— Te va conduce trăsura mea.

— Nu, mulțumesc, cupeul meu ne-a urmat, desigur.

Intrară amândoi în casă; salonul era luminat; intrară în salon.

— Să ne faci ceai, Baptistin! porunci Monte-Cristo.

Baptistin ieși fără să scoată un cuvânt. Peste două secunde reapăru cu o tavă gata pregătită, care, ca și gustările din piesele feerice, ieșise parcă din pământ.

— Într-adevăr, spuse Morcerf, ceea ce admir la dumneavoastră, dragă conte, nu e bogăția, căci poate sunt oameni și mai bogați; nu e spiritul, căci Beaumarchais n-avea mai mult, dar avea tot atât; ci maniera de a fi servit fără să vi se răspundă un cuvânt, la minut, la secundă, ca și cum s-ar ghici, din felul cum sunați, ce doriți să aveți și ca și cum ceea ce doriți ar fi totdeauna gata.

— Cuvintele dumitale sunt întrucâtva adevărate. Se cunosc obiceiurile mele. Uite, vei vedea: nu dorești ceva în timp ce bei ceaiul?

— Ba da, să fumez.

Monte-Cristo se apropie de placa de metal și bătu o dată. Peste o clipă se deschise o ușă specială și Ali apăru cu două ciubucuri.

— Minunat! spuse Morcerf.

— Ba nu, e foarte simplu, glăsui Monte-Cristo; Ali știe că, atunci când iau ceaiul sau cafeaua, fumez de obicei; știe că am cerut ceaiul, știe că am venit cu dumneata, aude că îl chem, bănuiește cauza și, deoarece se trage dintr-o țară unde ospitalitatea începe cu pipa — în locul unui ciubuc aduce două.

— Desigur, e o explicație ca oricare alta; nu e însă mai puțin adevărat că numai la dumneavoastră... O, dar ce aud?

Și Morcerf se înclină spre ușa prin care pătrundeau într-adevăr sunete asemănătoare cu acelea ale unei chitare.

— Dragă viconte, ești sortit muzicii astă-seară; nu scapi de pianul domnișoarei Danglars și nimerești peste guzla Haydéei.

— Haydée! adorabil nume! Așadar, există femei care se numesc într-adevăr Haydée și în altă parte decât în poemele lordului Byron?

— Desigur; Haydée e un nume foarte rar în Franța, dar destul de comun în Albania și Epir; e ca și cum ai spune, de exemplu, Castitate, Pudoare, Inocență. Un fel de nume de botez, cum spun parizienii dumitale.

— Ce încântător! spuse Albert. Cum aș vrea să le văd pe franțuzoaicele noastre numindu-se domnișoara Bunătate, domnișoara Tăcere, domnișoara Caritate creștină! Ia gândiți-vă ce efect ar stârni, într-o publicație de stare

civilă, dacă domnișoarei Danglars, în loc de Claire-Marie-Eugénie, cum se numește, i s-ar spune domnișoara Castitate-Pudoare-Inocență.

— Nebunule, nu glumi așa tare, spuse contele; ar putea să te audă Haydée.

— Și s-ar supăra?

— Nu, spuse contele cu aerul său mândru.

— E o ființă bună? întrebă Albert.

— La ea nu e bunătate, e datorie: o sclavă nu se supără în contra stăpânului.

— Haida-de, nu glumiți nici dumneavoastră! Mai există sclave?

— Fără îndoială, de vreme ce Haydée e sclava mea.

— Într-adevăr, dumneavoastră nu faceți nimic și n-aveți nimic asemănător altcuiva. Sclava domnului conte de Monte-Cristo — e o situație în Franța. După felul cum vânturați aurul, locul valorează desigur o sută de mii de taleri pe an.

— O sută de mii de taleri? Biata copilă a posedat mai mult; ea a venit în lume culcată pe comori pe lângă care cele din *O mie și una de nopți* înseamnă prea puțin.

— E într-adevăr principesă?

— Exact și chiar una dintre cele mai mari din țara sa.

— Bănuisem eu. Dar cum de a devenit sclavă o mare principesă?

— Cum a devenit Denys Tiranul dascăl de școală? Dragă viconte, hazardul războiului, capriciul norocului.

— Și numele ei e un secret?

— Pentru toată lumea, da; nu însă pentru dumneata, dragă viconte, care îmi ești prieten și care vei ști să taci — nu-i așa? — dacă îmi făgăduiești că ai să taci.

— O, pe onoarea mea!

— Cunoști istoria pașei din Ianina?

— A lui Ali-Tebelin? Nici vorbă, deoarece în serviciul lui și-a făcut tatăl meu situație.

— Adevărat, uitasem.

— Ei bine, ce legătură este între Haydée și Ali-Tebelin?

— Foarte simplu, e fiica lui.

— Cum? Fiica lui Ali Pașa?

— Și a frumoasei Vasiliki.

— Și ea e sclava dumneavoastră?
— O, da!
— Cum se face?
— Într-o zi, pe când treceam prin târgul din Constantinopol, am cumpărat-o.
— Splendid lucru! cu dumneavoastră, scumpe conte, omul nu trăiește — visează. Ascultați, ceea ce vă întreb acum e indiscret.
— Spune.
— De vreme ce ieșiți cu ea, de vreme ce o conduceți la Operă...
— Continuă.
— Pot să mă încumet să vă cer ceva?
— Poți să-ți iei inima în dinți și să-mi ceri orice.
— Ei bine, dragă conte, prezentați-mă principesei dumneavoastră.
— Cu plăcere, dar cu două condiții.
— Le accept dinainte.
— Prima, să nu destăinuiești nimănui vreodată prezentarea aceasta.
— Foarte bine (Morcerf întinse mâna). Jur.
— A doua, să nu-i spui că părintele dumitale l-a servit pe al ei.
— Jur!
— Bravo viconte, n-ai să uiți aceste jurăminte, nu-i așa?
— O! făcu Albert.
— Foarte bine. Te știu om de onoare.
Contele bătu din nou în placa de aramă. Ali reapăru.
— Înștiințează-o pe Haydée, îi spuse el, că voi veni să iau cafeaua la ea și dă-i să înțeleagă că cer permisiunea de a-i prezenta pe un prieten al meu.
Ali se înclină și ieși.
— Vasăzică, ne-am înțeles; nici o întrebare directă, dragă viconte. Dacă dorești să știi ceva, întreabă-mă pe mine și eu am s-o întreb pe ea.
— Ne-am înțeles.
Ali reapăru pentru a treia oară și ținu perdeaua ridicată, arătând stăpânului și lui Albert că pot trece.
— Să intrăm, glăsui Monte-Cristo.
Albert își trecu o mână prin păr și își răsuci mustața; contele își luă pălăria, își puse mânușile și îl precedă pe Albert în apartamentul pe care Ali îl păzea ca o santinelă și pe care îl apărau, ca o redută, cele trei cameriste franceze comandate de Myrthe.

Haydée aştepta în prima încăpere care era salonul, cu ochi mari, dilatați de surpriză; pentru întâia oară un alt bărbat în afară de Monte-Cristo pătrundea până la ea; stătea pe o sofa, într-un colț, cu picioarele încrucișate sub dânsa și își făcuse, pentru a spune astfel, un cuib în stofele de mătase, vărgate și brodate, cele mai bogate din Orient. Lângă ea era instrumentul ale cărui sunete o trădaseră; era încântătoare astfel.

Zărintu-l pe Monte-Cristo, se sculă cu zâmbetul de copilă și amantă care nu-i aparținea decât ei: Monte-Cristo veni spre ea și întinse mâna pe care, ca de obicei, fata o sărută.

Albert rămase lângă ușă, sub vraja frumuseții ciudate pe care o vedea pentru întâia oară și pe care nu și-o putea imagina în Franța.

— Pe cine îmi aduci? întrebă în greaca modernă fata, pe Monte-Cristo; un frate, un prieten, o simplă cunoștință, sau un dușman?

— Un prieten, glăsui Monte-Cristo în aceeași limbă.

— Cum îl cheamă?

— Conte Albert; e cel pe care l-am scăpat din mâinile bandiților la Roma.

— În ce limbă vrei să-i vorbesc?

Monte-Cristo se întoarse spre Albert:

— Cunoști greaca modernă? îl întrebă el pe tânăr.

— Din păcate nici greaca veche, dragă conte, spuse Albert; niciodată Homer și Platon n-au avut un mai nepriceput și, aș îndrăzni să spun, un mai disprețuitor școlar.

— Atunci, glăsui Haydée dovedind că înțeleșese întrebarea lui Monte-Cristo și răspunsul lui Albert, voi vorbi în franțuzește sau în italienește, dacă stăpânul meu vrea să vorbesc.

Monte-Cristo medită o clipă:

— Vei vorbi în italienește, spuse el.

Apoi, întorcându-se spre Albert:

— Păcat că nu înțelegi greaca modernă sau greaca veche, pe care Haydée le vorbește admirabil; biata copilă va fi silită să-ți vorbească în limba italiană, ceea ce îți va da poate o idee greșită despre ea.

Făcu un semn Haydéei.

— Fie bine venit prietenul care vine cu seniorul și cu stăpânul meu, glăsui fata într-o admirabilă toscană, cu acel dulce accent roman care face limba lui Dante la fel de sonoră ca limba lui Homer. Ali, cafea și pipe!

Și Haydée făcu un semn cu mâna lui Albert să se apropie, în timp ce Ali se retrăgea pentru a îndeplini ordinele tinerei sale stăpâne.

Monte-Cristo arătă lui Albert două scaune pliante și fiecare se îndreptă spre al său, apropiindu-se de o măsuță în al cărei centru se afla o narghilea și pe care o acopereau flori naturale, desene, albume de muzică.

Ali reintră, aducând cafeaua și ciubucurile; lui Baptistin îi era interzisă partea aceasta a apartamentului.

Albert respinsese pipa prezentată de nubian.

— O, ia-o! spuse Monte-Cristo; Haydée e aproape tot așa de civilizată ca și o pariziană. Havana îi e dezagreabilă deoarece nu-i plac mirosurile urâte, dar tutunul oriental e un parfum.

Ali ieși.

Ceștile de cafea erau pregătite; pentru Albert fusese adăugată o zaharniță. Monte-Cristo și Haydée gustau licoarea arabă în felul arabilor, adică fără zahăr.

Haydée întinse mâna și luă cu vârful degetelor ei mici, trandafirii și subțiri, ceașca de porțelan japonez pe care o duse la buze cu plăcerea naivă a unui copil care bea sau mănâncă ceva dorit.

În același timp intrară două femei cu alte două tăvi, încărcate cu înghețată și cu șerbeturi, pe care le depuseră pe două mescioare.

— Scumpul meu amfitrion și dumneavoastră signora, spuse Albert în italienește, scuzați-mi stupefacția. Sunt cu totul buimăcit și e foarte firesc; regăsesc Orientul, Orientul adevărat, din păcate nu așa cum l-am văzut, ci cum l-am visat în sânul Parisului; adineauri auzeam huruitul omnibuzelor și clopoței negustorilor de limonadă. O, signora, de ce nu știu grecește? Conversația dumneavoastră, adăugată anturajului feeric, mi-ar oferi o seară pe care n-aș uita-o niciodată.

— Vorbesc destul de bine italiana ca să discut cu dumneavoastră, domnule, spuse Haydée liniștită și îmi voi da toată silința, dacă vă place Orientul, să vă ajut să-l regăsiți aci.

— Despre ce pot vorbi? îl întrebă Albert în șoaptă pe Monte-Cristo.

— Despre tot ce vei vrea: despre țara, tinerețea, amintirile ei, apoi, dacă preferi, despre Roma, Neapole, Florența.

— E păcat să aibă cineva o grecoaică în față, spuse Albert, lăsați-mă să-i vorbesc despre Orient.

— Vorbește, dragă Albert. E, pentru ea, conversația cea mai plăcută.

Albert se întoarce spre Haydée.

— La ce vârstă a părăsit signora Grecia? întrebă el.

— La cinci ani, răspunse Haydée.

— Și vă amintiți de patria dumneavoastră? întrebă Albert.

— Când închid ochii revăd tot ce-am văzut. Sunt două priviri: privirea corpului și privirea sufletului. Privirea corpului poate să uite uneori, dar aceea a sufletului își amintește întotdeauna.

— Și care e timpul cel mai îndepărtat de care vă puteți aminti?

— Abia mergeam; mama mea care se numește Vasiliki (Vasiliki înseamnă regală, adăugă fata înălțând capul), mama mă lua de mână și, acoperite amândouă cu un voal, după ce pusese în pungă tot aurul pe care-l posedam, ne duceam să cerem pomană pentru prizonieri, spunând:

"Cine dă săracilor, împrumută pe Dumnezeu".

Apoi, după ce punga noastră era plină, ne înapoiam la palat și fără a spune nimic părintelui meu, trimiteam toți banii pe care îi căpătasem — fiind socotite niște femei sărace — egumenului mănăstirii, care îi împărțea între prizonieri.

— Și ce vârstă aveți pe atunci?

— Trei ani, spuse Haydée.

— În cazul acesta vă amintiți despre tot ce s-a petrecut în jurul dumneavoastră de la vârstă de trei ani?

— Despre tot.

— Conte, șopti Morcerf lui Monte-Cristo, ar trebui să permiteți signorei să ne povestească ceva din viața ei, Mi-ați interzis să-i vorbesc despre părintele meu, dar poate îmi va vorbi ea și vă închipuiți cât de fericit aș fi să aud numele lui ieșind dintr-o gură așa de frumoasă!

Monte-Cristo se întoarce spre Haydée și, printr-un semn din sprâncene care îi recomanda să dea cea mai mare atenție cuvintelor pe care le va spune, îi vorbește în grecește:

— Povestește-ne despre soarta părintelui tău, dar fără numele trădătorului și fără trădare.

Haydée scoase un lung oftat și un nor posomorât trecu peste fruntea ei așa de pură.

— Ce-i spuneți? întrebă Morcerf în șoaptă.

— Îi repet că ești prieten și că n-are motive să se ascundă față de dumneata.

— Așadar, întreabă Albert, pelerinajul de demult pentru prizonieri e prima amintire a dumneavoastră; care este alta?

— Alta? Mă văd la umbra sicomorilor, lângă un lac a cărui oglindă, tremurătoare parcă, o zăresc și acum prin frunziș. Tatăl meu stătea rezemat pe perne, lângă cel mai bătrân și mai stufos copac, iar eu, o copiliță plâpândă, în timp ce mama era culcată la picioarele lui, mă jucam cu barba-i albă care cobora până pe piept și cu hangerul al cărui mâner era cu diamante. Din când în când, venea la el un albanez care îi spunea câteva cuvinte, cărora nu le dam atenție și la care el răspundea cu același ton "Ucideți!", sau "Iertați!"

— Ciudat! spuse Albert auzind cuvintele acestea ieșind din gura unei fete și în altă parte decât la teatru. Nu e ficțiune. Cum vi se pare însă, cu orizontul acesta așa de poetic, cu trecutul acesta minunat, — Franța? întreabă Albert.

— Cred că e o țară frumoasă, glăsui Haydée, dar eu văd Franța așa cum este, căci o văd cu ochi de femeie, în timp ce, dimpotrivă, am impresia că țara mea, pe care n-am văzut-o decât cu ochi de copil, e totdeauna învăluită într-o atmosferă luminoasă sau mohorâtă, după cum ochii mei fac din ea o patrie gingașă, sau un loc de suferinți amare.

— Signora, cum ați putut să suferiți, dumneavoastră, așa de tânără? întreabă Albert, cedând fără să vrea banalității.

Haydée întoarse ochii spre Monte-Cristo, care murmură cu un semn imperceptibil:

— Povestește.

— Nimic nu alcătuiește fondul sufletului mai mult decât primele amintiri și, în afară de cele două pe care vi le-am povestit, toate amintirile tinereții mele sunt triste.

— Vorbiți, vorbiți, signora, spuse Albert, jur că vă ascult cu o bucurie de negrăit.

Haydée zâmbi cu tristețe.

— Vreți să trec la celelalte amintiri ale mele? întreabă ea.

— Vă implor, spuse Albert.

— Ei bine, aveam patru ani când, într-o seară, am fost trezită de mama mea. Ne aflam în palatul de la Ianina; m-a luat de pe pernele unde dormeam și, când am deschis ochii, am văzut ochii ei plini de lacrimi grele.

M-a luat cu ea fără să spună nimic.

Văzând-o plângând, îmi venea și mie să plâng.

— Tăcere, copila mea! spuse ea.

De multe ori, în ciuda mângâierilor sau a amenințărilor materne, capricioasă ca toți copiii, continuam să plâng. De data aceasta, însă, era în glasul bieteii mele mame o atare intonație de groază încât am tăcut numaidecât.

Mă ducea repede.

Văzui atunci că scoboram pe o scară largă, în fața noastră toate femeile mamei mele coborau sau, mai bine zis, se îmbulzeau pe aceeași scară, ducând cufere, saci mici, obiecte de găteală, bijuterii, pungi cu aur.

Dinapoia femeilor venea o gardă de douăzeci de bărbați, înarmați cu puști lungi și cu pistoale și îmbrăcați cu costumul acela pe care îl cunoașteți în Franța de când Grecia a devenit iarăși o națiune.

Era ceva sinistru, credeți-mă, adăugă Haydée clătînând din cap și pălind la simpla aducere-aminte, era ceva sinistru în lungul șir de sclavi și de femei pe jumătate amorțite de somn, sau cel puțin așa îmi închipuiam eu care, buimăcită încă, îi credeam pe toți ceilalți adormiți.

Pe scară goneau umbre gigantice pe care torțele de brad le făceau să tremure sub bolți.

— Grăbiți-vă, spuse o voce în fundul galeriei.

La auzul glasului toată lumea se încovoie, așa cum vântul, trecând peste câmpie, frânge un lan de spice.

Am tresărit și eu.

Glasul acela era al părintelui meu.

El venea cel din urmă, îmbrăcat în veșmintele-i splendide, ținând în mână carabina pe care i-o dăduse împăratul dumneavoastră; și, sprijinit de favoritul său Selim, ne îmboldea așa cum un păstor îmboldește o turmă buimăcită.

Tatăl meu, spuse Haydée ridicând capul, era un om ilustru, pe care Europa l-a cunoscut sub numele de Ali-Tebelin, pașa din Ianina și în fața căruia Turcia se cutremura.

Fără să știe de ce, Albert se înfioră auzind cuvintele acestea rostite cu un accent de mândrie și demnitate. I se păru că în ochii fetei strălucea o lumină mohorâtă și înfricoșătoare când, asemeni unei ghicitoare ce evocă un spectru, ea trezi amintirea sângeroasei figuri a cărei moarte cumplită o arăta gigantică în ochii Europei contemporane.

— Curând, continuă Haydée, șirul se opri, ne aflam jos, la scară, pe malul unui lac. Mama mă strângea la pieptul ei care zvâcnea, și-l văzui pe tatăl meu la doi pași în urmă aruncând, pretutindeni, priviri neliniștite.

În fața noastră se întindeau patru trepte de marmură, iar lângă ultima treaptă se legăna o barcă.

Din locul unde ne aflam se vedea înălțându-se în mijlocul unui lac o formă neagră: era chioșcul spre care ne îndreptam.

Chioșcul mi se părea la o distanță mare, poate din cauza întunericului.

Coborâram în barcă. Mi-aduc aminte că lopețile nu făceau nici un zgomot atingând apa, mă plecai să privesc: erau înfășurate în brâiele palicarilor noștri.

În afară de vâslași nu se aflau în barcă decât femei, părintele meu, mama, Selim și eu.

Palicarii rămăseseră pe marginea lacului, îngenuncheați pe ultima treaptă, făcându-și, în cazul când ar fi fost urmăriți, un meterez din celelalte trei.

Barca noastră mergea ca vântul.

— De ce merge așa de iute barca? o întrebai pe mama.

— Sst, copila mea! spuse ea, pentru că fugim.

Nu pricepui. De ce fugea părintele meu, el, atotputernicul, el, în fața căruia fugeau de obicei alții, el, care își luase ca deviză: *Sunt dușmănit; aşadar le e teamă de mine.*

Într-adevăr, tatăl meu fugea. Mi s-a spus mai târziu că garnizoana castelului din Ianina, obosită de-un lung serviciu...

Aci Haydée își fixă privirea expresivă asupra lui Monte-Cristo ai cărui ochi nu o mai părăsiră. Fata continuă, deci, pe îndelete, ca și când ar fi născocit sau ar fi suprimat ceva.

— Spuneți, signora, reluă Albert care dădea cea mai mare atenție povestirii, că garnizoana din Ianina, obosită de un lung serviciu...

— Tratase cu seraskierul Kurşid, trimis de sultan să pună mâna pe părintele meu; atunci tata a luat hotărârea de a se retrage; după ce a trimis sultanului un ofițer francez în care avea toată încrederea, luă hotărârea de a se retrage în adăpostul pe care și-l pregătise de multă vreme și căruia îi spunea *catafigion*, adică refugiu.

— Vă reamintiți numele acestui ofițer, signora? întrebă Albert.

Monte-Cristo schimbă cu fata o privire iute ca un fulger și pe care Morcerf n-o observă.

— Nu, spuse ea, nu mi-l reamintesc, poate însă că, mai târziu, am să-mi aduc aminte și am să-l spun.

Albert se pregătea să rostească numele părintelui său, când Monte-Cristo ridică încetișor degetul în semn de tăcere; tânărul își aminti jurământul și tăcu.

— Pluteam înspre chioșcul acela.

Un parter împodobit cu arabescuri, scaldându-și terasele în apă și un etaj care dădea spre lac — atâta oferea palatul, vizibil ochilor.

Dar sub parter, prelungindu-se în insulă, era o subterană, o peșteră întinsă, unde am fost duse mama, eu și femeile noastre și unde zăceau, formând un singur morman, șaizeci de mii de pungi și două sute de butoaie, în pungi erau douăzeci și cinci de milioane în aur și în butoaie treizeci de livre de pulbere.

În apropierea butoaielor stătea Selim, favoritul părintelui meu, despre care v-am vorbit. El veghea zi și noapte, cu o suliță la capătul căreia ardea o feștilă. Avea ordin să arunce totul în aer, chioșcul, pe soldați, pe pașă, pe femei și aurul, la primul semn al părintelui meu.

Mi-aduc aminte că sclavele noastre, cunoscând primejdioasa vecinătate, își petreceau zilele și nopțile rugându-se, plângând, tânguindu-se.

Îl văd parcă și acum pe tânărul soldat, cu obrazul palid și cu ochi negri. Când îngerul morții va coborî spre mine sunt sigură că am să-l recunosc pe Selim.

N-aș putea spune câtă vreme am rămas astfel; pe atunci nu știam încă ce este timpul. Câteodată, dar rar, tata ne chema, pe mama și pe mine, pe terasa palatului; erau ceasuri de plăcere pentru mine care nu vedeam în subterană decât umbre tânguitoare și sulița învăpăiată a lui Selim. Stând în fața unei mari deschizături, tata fixa o privire posomorâtă în largul orizontului, cercetând fiecare punct negru ce se arăta pe lac, în timp ce mama, pe jumătate culcată lângă el, își rezema capul de umărul lui, iar eu mă jucam la picioarele lor admirând — cu uimirile copilăriei care sporește totul — râpele Pindului ce se înălța în zare, castelele Ianinei, răsărind albe și colțuroase din apele albastre ale lacului, tufele imense de verdeață agățate ca niște licheni de stâncile muntelui care, de departe, păreau mușchiuri și care, de aproape, sunt brazi gigantici și mirți imenși.

Într-o dimineață, tata trimise după noi; îl găsirăm liniștit, dar mai palid decât de obicei.

— Ai răbdare, Vasiliki, azi se va sfârși totul, sosește azi firmanul stăpânului și soarta mea se va hotărî. Dacă iertarea este întreagă, ne vom întoarce triumfători la Ianina, dacă vestea e rea, vom fugi în noaptea asta.

— Dar dacă nu ne lasă să fugim? întrebă mama.

— O, fii pe pace, răspunse Ali zâmbind. Selim și sulița lui aprinsă mă apără de ei. Ei ar vrea să fiu mort, dar nu cu condiția să moară dimpreună cu mine.

Mama nu răspunse decât prin suspine la aceste consolări care nu porneau din inima tatălui meu.

Ea îi pregăti apă rece pe care el o sorbea în fiecare clipă căci, de când se retrăsese în chioșc, era mistuit de o febră arzândă, îi parfumă barba albă și aprinse ciubucul al cărui fum el îl urmărea, uneori, ceasuri întregi, destrămându-se în aer.

Deodată făcu o mișcare așa de bruscă încât mă speriai.

Apoi, fără să-și abată ochii de la punctul care îi fixa atenția, ceru oceanul.

Mama i-l dădu, mai albă decât zidul de care se sprijinea.

Văzui cum mina părintelui meu tremura.

— O barcă... două... trei, murmură tata; patru!

Se ridică, punând mâna pe arme și turnând — îmi aduc aminte — pulbere în butoiașul pistoalelor sale.

— Vasiliki, spuse el mamei mele cu o tresărire vădită, iată momentul hotărâtor pentru noi, vom cunoaște peste o jumătate de ceas răspunsul sublimului împărat, retrage-te în subterană cu Haydée.

— Nu vreau să te părăsesc, spuse Vasiliki, stăpâne, dacă mori, vreau să mor cu tine.

— Du-te lângă Selim! strigă tata.

— Adio, stăpâne! murmură mama supusă și încovoiată ca de apropierea morții.

— Luați-o pe Vasiliki! spuse tata palicarilor săi.

Dar eu fusesem trecută cu vederea așa că alergai și întinsei mâinile spre el, el mă văzu și, aplecându-se spre mine, mă sărută pe frunte.

O, sărutarea aceasta a fost cea din urmă și o simt încă pe frunte.

Zăream, coborând, printre împletiturile terasei, bărcile care creșteau pe lac și care, asemănătoare mai înainte cu niște puncte negre, păreau acum păsări plutind pe suprafața undelor.

În vremea asta, în chioșc, douăzeci de palicari așezați la picioarele părintelui meu și tăinuți de zidărie, spionau cu ochii însângerați sosirea bărcilor, ținând pregătite puștile lor lungi cu încrustături de sidef și argint. Numeroase cartușe erau presărate pe podea, iar tata se uita la ceas și se plimba neliniștit.

Am reținut amănuntul acesta când m-am despărțit de părintele meu după ultima sărutare primită de la el.

Străbăturăm subterana, mama și eu. Selim se afla la postul său, ne zâmbi cu tristețe. Ne duserăm să căutăm niște perne în partea cealaltă a peșterii și ne așezarăm apoi lângă Selim. În momentele de pericol mare, inimile devotate se caută și, deși copilă, simțeam instinctiv că deasupra capetelor noastre plutea o mare nenorocire.

Albert auzise deseori povestindu-se, nu de către părintele său care nu le pomenea niciodată, ci de către străini, ultimele momente ale vizirului din Ianina, citise diferite istorisiri cu privire la moartea lui, dar povestea de acum, devenită vie în persoana și prin glasul fetei, accentul însuflețit și jalnica elegie îl pătrundeau totodată cu un farmec și o groază de negrăit.

În voia cumplitelor amintiri, Haydée tăcuse un moment. Fruntea ei, ca o floare ce se pleacă într-o zi cu furtună, se înclinase pe mână, iar ochii ei pierduți vag păreau că văd, în zare, Pindul înflorit și apele albastre ale lacului Ianina — oglindă magică ce răsfrângea mohorâtul tablou pe care îl schița.

Monte-Cristo o privea cu o indiscripțibilă expresie de interes și milă.

— Continuă, copila mea, spuse contele în greaca modernă.

Haydée își înălță fruntea ca și cum sonoritatea cuvintelor rostite de Monte-Cristo, ar fi smuls-o dintr-un vis și reluă:

— Erau ceasurile patru după-amiază; dar, cu toate că ziua era limpede și strălucitoare afară, noi stăteam în umbra subteranei.

O singură licărire scliffea în peșteră ca o stea tremurândă pe un cer negru: feștila lui Selim. Mama era creștină și se ruga. Selim repeta din când în când cuvintele acestea sacre:

— Dumnezeu este mare!

Mama mai nutrea o speranță. Când a coborât i s-a părut că îl cunoaște pe francezul trimis la Constantinopol și în care avea toată încrederea, căci știa că soldații sultanului francez sunt de obicei nobili și generoși. Înaintă câțiva pași spre scară și ascultă.

— Se apropie, spuse ea, numai de ar aduce pacea și viața.

— De ce te temi, Vasiliki? răspunse Selim cu glasul lui așa de suav și totodată așa de mândru; dacă nu aduc pacea, le vom da moartea.

Și el înviora flacăra sulitei cu un gest care îl făcea să semene cu Dionysos din Creta antică.

Mie însă, care eram așa de copilă și de naivă, mi-era frică de curajul acesta ce-mi părea feroce și smintit și mă îngrozea gândul morții năpraznice în aer și în flăcări.

Mama încerca aceleași impresii, căci o simțeam înfiorându-se.

— Mamă, mamă, strigai eu, o să murim?

Și, la glasul meu, plânsetele și rugăciunile sclavelor se întetiră.

— Copila mea, îmi spuse Vasiliki, să te păzească Dumnezeu de a ajunge să dorești moartea de care te temi astăzi!

Apoi, în șoaptă:

— Selim, întrebă ea, care e porunca stăpânului?

— Dacă îmi trimite pumnalul înseamnă că sultanul nu vrea să-l ierte și dau foc, dacă îmi trimite inelul, înseamnă că sultanul îl iartă și predau pulberăria.

— Prietene, glăsui mama, dacă stăpânul îți trimite pumnalul, atunci, în loc să ne ucizi pe amândouă prin moartea aceasta care ne înspăimântă, vom întinde spre tine pieptul și ne vei ucide cu pumnalul acela.

— Da, Vasiliki, răspunse cu liniște Selim.

Deodată auzirăm parcă niște strigăte, ascultarăm: erau strigăte de bucurie. Numele francezului care fusese trimis la Constantinopol răsuna, repetat de palicarii noștri, era vădit că aducea răspunsul sublimului împărat și că răspunsul era favorabil.

— Și nu vă amintiți numele? întrebă Morcerf, gata să ajute memoria povestitoare.

Monte-Cristo îi făcu un semn.

— Nu mi-l amintesc, răspunse Haydée.

Zgomotul creștea, pași mai apropiați răsunară: coborau treptele subteranei.

Selim își pregăti sulița.

Curând, o umbră se arată în crepusculul albastrui pe care îl formau razele zilei ce pătrundeau până la intrarea în subterană.

— Cine ești? strigă Selim. Dar, oricine ai fi, să nu faci un pas mai mult!

— Slavă sultanului! spuse umbra. Vizirul Ali e iertat pe deplin; și nu numai că i s-a dăruit viața, dar i se înapoiază averea și bunurile.

Mama scoase un strigăt de bucurie și mă strânse la piept.

— Stai! îi spuse Selim văzând că ea se năpustea să iasă, știi că am nevoie de inel.

— Adevărat, glăsui mama și căzu în genunchi ridicându-mă spre cer ca și cum, în timp ce se ruga Domnului pentru mine, vroia să mă înalțe spre el.

Și, pentru a doua oară, Haydée se opri înfrântă de o emoție așa de puternică, încât sudoarea curgea pe fruntea ei palidă, iar vocea-i sugrumată părea că nu mai poate trece dincolo de gâtleejul uscat.

Monte-Cristo turnă puțină apă rece într-un pahar și i-l întinse, spunând cu o blândețe în care străbătea nuanța unei porunci:

— Curaj, copila mea!

Haydée își șterse ochii și fruntea și urmă:

— În vremea asta, ochii noștri, deprinși cu întunericul, recunoscusem pe trimisul pașei: era un prieten.

Selim îl recunoscuse; dar bravul tânăr nu știa decât un lucru: ascultarea.

— În numele cui vii? spuse el.

— În numele stăpânului nostru Ali-Tebelin.

— Dacă vii în numele lui Ali, știi ce trebuie să-mi dai?

— Da, glăsui trimisul, ți-aduc inelul lui.

Înălță în același timp mâna deasupra capului, dar stătea prea departe și nu era destulă lumină pentru ca, din locul unde ne aflam, Selim să poată distinge și recunoaște obiectul ce i se înfățișa.

— Nu văd ce ții în mână, spuse Selim.

— Apropie-te, glăsui mesagerul, sau mă apropii eu.

— Nici unul, nici altul, răspunse tânărul soldat: depune în locul unde ești, sub raza asta de lumină, obiectul pe care mi-l arăți și retrage-te până îl voi vedea.

— Bine, spuse mesagerul.

Și se retrase după ce depuse semnalul de recunoaștere la locul indicat.

Inima noastră bătea, căci obiectul ni se părea cu adevărat inel. Era însă inelul părintelui meu?

Cu mâna întruna pe feștila aprinsă, Selim veni la deschizătură, se înclină fericit sub raza de lumină și ridică semnul.

— Inelul stăpânului! spuse el sărutându-l, e bine. Și, trântind feștila la pământ, călcă pe ea și o stinse. Mesagerul scoase un strigăt de bucurie și bătu din palme. La semnalul acesta patru soldați ai seraskierului Kurşid alergară și Selim căzu străpuns de cinci lovituri de pumnal. Fiecare îi dăduse câte una.

Beți de crima lor, deși încă palizi de frică, se repeziră în subterană, căutând peste tot dacă este foc și năpustindu-se asupra sacilor cu aur.

În vremea asta mama mă luă în brațe și, sprintenă, fugind prin întortocheri cunoscute numai de noi două, ajunse până la o scară tăinuită a chioșcului în care era o hărmălaie îngrozitoare.

Sălile scunde fuseseră năpădite de ciohodarii lui Kurşid, adică de dușmanii noștri.

În momentul când mama se pregătea să deschidă ușa cea mică, auzirăm răsunând cumplit și amenințător glasul pașei.

Mama își lipi ochiul de crăpăturile scândurilor; o deschizătură se afla din întâmplare în fața mea și privii.

— Ce vreți? spunea tata unor oameni care țineau în mână o hârtie cu litere de aur.

— Vrem să-ți comunicăm voința înălțimii sale, răspunse unul. Vezi firmanul acesta?

— Îl văd, spuse tata.

— Ei bine, citește, cere capul tău.

Tata scoase un hohot de râs mai înfricoșător decât o amenințare; nu tăcuse încă și două focuri de pistol porniseră din mâinile sale, omorând doi oameni.

Palicarii care erau culcați în jurul părintelui meu se ridicară atunci și traseră; camera se umplu de zgomot, de flăcări și de fum.

În clipa aceea focul începu din partea cealaltă, iar gloanțele găuriră scândurile în preajma noastră.

O, ce frumos, ce măreț era vizirul Ali-Tebelin, tatăl meu, în mijlocul gloanțelor, cu iataganul în mână; cu chipul negru de pulbere! Cum fugeau dușmanii lui!

— Selim! Selim! striga el; paznic al focului, fă-ți datoria!

— Selim e mort, răspunse un glas care ieșea parcă din adâncimile chioșcului, iar tu, stăpânul meu Ali, ești pierdut!

În momentul acela o detunătură înăbușită se auzi și podeaua zbură în țândări în jurul părintelui meu.

Ciohodarii trăgeau prin podea. Trei sau patru palicari căzură izbiți de jos în sus, cu răni care le sfârtecau tot corpul.

Tata mugi, își înfundă degetele în găurile făcute de gloanțe și smulse o scândură întreagă.

Dar, în același timp, douăzeci de focuri răsunară prin deschizătură și flacăra ieșind ca din carterul unui vulcan ajunse la tapetele pe care le mistui.

În mijlocul groaznicului tumult, printre strigătele cumplite, două lovituri mai puternice mă înghețară. Ambele explozii îl izbiră mortal pe tatăl meu și el scoase aceste două strigăte.

Rămăsese totuși în picioare, agățat de o fereastră. Mama zgâlțâia ușa pentru a se duce să moară cu el. Dar ușa era închisă pe dinăuntru.

În jurul lui, palicarii se frământau în zvârcolirile agoniei, doi sau trei care nu erau răniți, ori aveau răni ușoare, fugiră pe ferestre. În același timp întreaga podea trosni. Tata căzu într-un genunchi, douăzeci de brațe se întinseră înarmate cu săbii, pistoale și pumnale, douăzeci de lovituri izbiră deodată un singur om și tata dispăru într-un vârtej de foc ațâțat de demonii care urlau ca și cum infernul s-ar fi deschis la picioarele lor.

Simții că mă rostogolesc; mama căzu leșinată.

Haydée își lăsă brațele în jos, scoțând un geamăt și privindu-l pe conte ca pentru a-l întreba dacă e mulțumit de supunerea ei.

Contele se ridică, veni la ea, îi luă mâna și îi spuse în romaică:

— Odihnește-te; copilă dragă și recapătă-ți curajul gândindu-te că există un Dumnezeu care pedepsește pe trădători.

— Înfricoșătoare istorie conte! spuse Albert înspăimântat de paloarea Haydéei și îmi pare rău acum că am fost de o indiscreție așa de crudă.

— Nu e nimic, răspunse Monte-Cristo.

Apoi, punându-și mâna pe capul fetei:

— Haydée, continuă el, este o femeie curajoasă, ea s-a simțit ușurată povestindu-și durerile.

— Pentru că durerile mele îmi reamintesc binefacerile tale, stăpâne, spuse fata cu însuflețire.

Albert o privi, plin de curiozitate, căci ea nu istorisise încă ceea ce el dorea mai mult decât orice să afle: cu alte cuvinte, cum a devenit ea sclava contelui.

Haydée văzu în același timp, în privirile contelui și în ale lui Albert, aceeași dorință exprimată.

Continuă;

— Când mama își reveni în fire, spuse ea, ne aflam în fața seraskierului.

— Ucide-mă, glăsui ea, dar cruță onoarea văduvei lui Ali.

— Nu mie trebuie să mi te adresezi, spuse Kurşid.

— Dar cui?

— Noului tău stăpân.

— Care este el?

— Uite-l.

Și Kurşid ni-l arătă pe unul dintre cei care contribuiseră mai mult decât toți la moartea părintelui meu, continuă fata cu o mânie sumbră.

— Atunci ați devenit proprietatea acelui om? întrebă Albert.

— Nu, răspunse Haydée, n-a îndrăznit să ne păstreze, ne-a vândut unor negustori de slave care mergeau la Constantinopol. Străbăturăm Grecia și ajunserăm, muribunde, la poarta imperială, înțesată de curioși care se dădeau în lături spre a ne face drum — când deodată mama își îndreptă ochii în direcția privirilor lor, scoase un strigăt și căzu arătându-mi un cap deasupra porții.

Dedesubtul capului erau scrise cuvintele:

"Acesta e capul lui Ali-Tebelin, pașa din Ianina."

Încercai, plângând, s-o scol pe mama: murise.

Am fost dusă la bazar, un armean bogat m-a cumpărat, m-a instruit, mi-a dat profesori, iar când am împlinit treisprezece ani m-a vândut sultanului Mahmud.

— De la care am răscumpărat-o eu, precum ți-am spus, Albert — glăsui Monte-Cristo — pentru un smarald la fel cu acela în care îmi pun pastilele de hașiș.

— O, tu ești bun, ești mare, stăpâne și sunt fericită că îți aparțin ție! declară Haydée sărutând mâna lui Monte-Cristo.

Albert rămăsese amețit de cele ce auzise.

— Haide, isprăvește-ți ceașca de cafea, îi spuse contele, istorisirea s-a sfârșit.

Capitolul IV Ni se scrie din Ianina

Franz ieșise din camera lui Noirtier așa de buimăcit și clătinându-se așa de tare încât Valentinei i se făcuse milă de el.

Villefort, care nu articulase decât câteva cuvinte fără șir și care se refugiase în cabinetul său, primi peste două ceasuri următoarea scrisoare:

"După cele ce a destăinuit azi-dimineață domnul Noirtier de Villefort, nu se poate concepe că este cu puțință o alianță între familia sa și aceea a domnului Franz d'Épinay. Domnul Franz d'Épinay se îngrozește la gândul că domnul de Villefort, care părea să cunoască evenimentele povestite azi-dimineață, nu l-a înștiințat din timp".

Oricine l-ar fi văzut în momentul acesta pe magistrat, încovoiat sub lovitură, nu și-ar fi închipuit că el o prevedea; într-adevăr nu se gândise niciodată că părintele său va împinge sinceritatea sau, mai bine zise, asprimea până la a povesti o astfel de întâmplare. E drept că niciodată domnul Noirtier, disprețuind îndeobște opinia fiului său, nu se sinchisise să lămurească faptul în ochii lui Villefort, încât acesta socotise totdeauna că generalul Quesnel sau baronul d'Épinay — numiți-l cum veți vrea, cu numele pe care și-l făcuse sau cu numele care i se dăduse — a murit asasinat, iar nu ucis loial într-un duel.

Scrisoarea, așa de severă a unui tânăr atât de respectuos până atunci, era ucigătoare pentru orgoliul unui om ca Villefort.

Abia venise în cabinet și nevastă-sa intră.

Ieșirea lui Franz, chemat de domnul Noirtier, îi uimise într-atât pe toți, încât situația doamnei de Villefort, rămasă cu notarul și cu martorii, deveni dintr-un moment într-altul tot mai stânjenitoare. Atunci doamna de Villefort și-a luat inima în dinți și a ieșit, anunțând că se duce să afle noutăți.

Domnul de Villefort se mărgini să-i spună că, în urma unei explicații între el, domnul Noirtier și domnul d'Épinay, căsătoria Valentinei cu Franz

este ruptă.

Era greu să se comunice aceasta persoanelor care așteptau, de aceea doamna de Villefort, revenind, spuse doar că, întrucât domnul Noirtier a avut la începutul discuției un atac de apoplexie, semnarea contractului era în mod firesc amânată pentru câteva zile.

Vestea sosea în chip așa de ciudat, după alte două nenorociri de același fel, încât ascultătorii se priviră mirați și se retraseră fără a spune un cuvânt.

În vremea asta, fericită și totodată înspăimântată, după ce-l îmbrățișase pe firavul bătrân, care sfărâmasese astfel cu o singură lovitură un lanț, Valentine a cerut voie să se retragă la ea pentru a-și veni în fire, iar Noirtier i-a acceptat dorința.

Dar, în loc să se retragă la ea, Valentine porni pe coridor și, ieșind prin ușa cea mică, se năpusti în grădină. În mijlocul întâmplărilor care se grămadiseră unele peste altele, o spaimă înăbușită îi încheștase inima.

Se aștepta dintr-un moment într-altul să-l vadă pe Morrel arătându-se, palid și amenințător ca Ravenswood la nunta Luciei de Lammermoor.

Într-adevăr, era timpul ca ea să vină la grilaj. Maximilien, care bănuise cele ce se vor întâmpla când l-a văzut pe Franz plecând din cimitir cu domnul de Villefort, l-a urmărit; apoi, după ce-l văzuse intrând, l-a văzut ieșind și înapoindu-se cu Albert și cu Château-Renaud. Pentru el nu mai încăpea îndoială. Se refugiase atunci în curtea sa, pregătit pentru orice eveniment și având certitudinea că, la primul moment de libertate pe care va putea să-l prindă, Valentine va alergeră la el.

Nu se înșelase, ochii lui lipiți de scânduri o văzură într-adevăr pe fata care, fără să mai ia vreuna din precauțiunile de rigoare, alergeră la poartă. De la prima ochire Maximilien se liniști, de la primul cuvânt rostit de ea zvâcni plin de bucurie.

— Suntem salvați! spuse Valentine.

— Salvați? repetă Morrel neputându-și închipui o fericire așa de mare, dar de cine suntem salvați?

— De bunicul meu. O, să-l iubești din toată inima, Morrel!

Morrel jură că îl va iubi pe bătrân din tot sufletul și nu-i venea greu să facă jurământul, căci în momentul acesta nu se mulțumea să-l iubească așa cum ai iubi un prieten sau un părinte, ci îl adora ca pe un zeu.

— Dar cum s-a întâmplat, întrebă Morrel, ce mijloc ciudat a folosit?

Valentine deschise gura să povestească totul, dar se gândi că la mijloc era un secret cumplit, care nu aparținea numai bunicului.

— Mai târziu îți voi povesti totul, spuse ea.

— Dar când?

— Când voi fi soția ta...

Conversația era, astfel, amânată pentru un moment, până când Morrel va putea să înțeleagă totul: de aceea el gândi că se cuvenea să se mulțumească cu ceea ce știa și că atâta ajungea pentru o zi. Nu consimți totuși să se retragă decât cu făgăduiala că va putea s-o vadă pe Valentine în seara următoare.

Valentine făgădui. Totul se schimbase în ochii ei și, desigur, îi era mai puțin greu să creadă acum că se va mărita cu Maximilien decât crezuse cu un ceas înainte că nu se va mărita cu Franz.

În vremea asta doamna de Villefort urcase la Noirtier.

Noirtier o privi cu ochii aceia posomorâți, severi, cu care o primea de obicei.

— Domnule, îi spuse ea, n-am nevoie să vă comunic că e ruptă căsătoria Valentinei deoarece ruptura a avut loc aici.

Noirtier rămase neclintit.

— Dar, continuă doamna de Villefort, ceea ce nu știți, domnule, e că eu m-am împotrivit totdeauna acestei căsătorii, care se făcea fără de voia mea.

Noirtier o privi pe nora sa cu ochi care așteaptă o explicație.

— Iar acum, când căsătoria pe care nu o puteați suferi este zădărnicită, vin să fac pe lângă dumneavoastră o intervenție pe care nici domnul de Villefort, nici Valentine nu o pot face.

Ochii lui Noirtier întrebă despre ce anume intervenție era vorba.

— Vin să vă rog, domnule, continua doamna de Villefort, ca singura care am dreptul, căci sunt singura căreia nu îi va reveni nimic; vin să vă rog să dați, nu iubirea dumneavoastră — a avut-o întotdeauna — ci averea dumneavoastră nepoatei.

Ochii lui Noirtier rămaseră o clipă nesiguri: căuta, evident, motivele intervenției și nu le putea găsi.

— Pot nădăjdui, domnule, spuse doamna de Villefort că intențiile dumneavoastră erau de acord cu rugămintea pe care am venit să v-o fac?

— Da, făcu Noirtier.

— În cazul acesta, domnule, glăsui doamna de Villefort mă retrag totodată recunoscătoare și fericită.

Și, salutând pe domnul Noirtier, se retrase.

Într-adevăr, chiar a doua zi Noirtier ceru să fie chemat notarul. Primul testament fu rupt și fu făcut unul nou prin care lăsa Valentinei toată averea, cu condiția ca ea să nu fie despărțită de el.

Câteva persoane din societate calculară atunci că domnișoara de Villefort, moștenitoarea marchizului și a marchizei de Saint-Méran, reintrată în grația bunicului, va avea într-o zi un venit de aproape trei sute de mii de lire.

În timp ce în familia Villefort căsătoria se zădărnicea, domnul conte de Morcerf primise vizita lui Monte-Cristo, iar ca să-și arate considerația pentru Danglars își pusese uniforma de locotenent-general pe care o împodobise cu toate crucile și dădu ordin să fie înhămați cei mai buni cai. Gătit astfel, se duse în strada Chaussée-d'Antin și se anunță lui Danglars, care își încheia socotelile de sfârșit de lună.

Văzând înfățișarea vechiului său prieten, Danglars luă un aer măreț și se înfipse în jilț.

Atât de solemn de obicei, Morcerf împrumutase, dimpotrivă, un aer zâmbitor și amabil; în consecință, aproape sigur că introducerea sa se va bucura de o bună primire, nu făcu nici o diplomație, ci spuse mergând direct la țintă:

— Baroane, iată-mă. De multă vreme tot dăm târcoale în jurul cuvintelor noastre de altădată...

Morcerf se aștepta, rostind cuvintele acestea, să vadă figura bancherului luminându-se, căci punea posomorârea lui pe seama tăcerii; dar, dimpotrivă, lucru aproape de necrezut, figura lui Danglars deveni mai indiferentă și mai rece.

De aceea Morcerf se oprise la jumătatea frazei.

— Ce cuvinte, domnule conte? întrebă bancherul ca și cum căuta zadarnic, în minte, explicația vorbelor generalului.

— O, spuse contele, ești formalist, scumpe domn și îmi reamintești că ceremonialul trebuie să se facă după toate ritualurile. Foarte bine. Iartă-mă; deoarece nu am decât un fiu și deoarece mă gândesc pentru prima oară să-l însor, sunt încă stângaci: prin urmare mă execut.

Și, cu un zâmbet forțat, Morcerf se ridică, făcu o plecăciune adâncă în fața lui Danglars și îi spuse:

— Domnule baron, am onoarea să cer mâna domnișoarei Danglars, fiica dumneavoastră, pentru fiul meu, viconte Albert de Morcerf.

Dar, în loc să primească aceste cuvinte cu aprobarea la care Morcerf era îndreptățit să nădăjduiască, Danglars își încruntă sprâncenele și, fără să-l poftască pe conte, care rămăsese în picioare, să ia loc, îi spuse:

— Domnule conte, înainte de a vă răspunde aş avea nevoie să reflectez.

— Să reflectați? întrebă Morcerf tot mai uimit, n-ați avut vreme să reflectați de aproape opt ani de când vorbim despre căsătoria aceasta?

— Domnule conte, spuse Danglars, se întâmplă în fiecare zi lucruri care ne silesc să revenim asupra reflecțiilor noastre.

— Cum adică? întrebă Morcerf, nu te mai înțeleg, baroane.

— Vreau să spun domnule că, în ultimele cincisprezece zile, împrejurări noi...

— Dă-mi voie, glăsui Morcerf, jucăm o comedie, sau nu?

— Ce-i aia comedie?

— Da, să ne explicăm categoric.

— Nici eu nu vreau altceva.

— L-ai văzut pe domnul de Monte-Cristo?

— L-am văzut foarte des, glăsui Danglars, e unul dintre prietenii mei.

— Ei bine, când l-ai văzut în ultimul timp, i-ai spus că eu păream uituc, nehotărât în legătură cu căsătoria.

— Adevărat.

— Ei bine, iată-mă. Precum vezi, nu sunt nici uituc, nici nehotărât, deoarece vin să te oblig să-ți ții făgăduiala.

Danglars nu răspunse.

— Ți-ai schimbat așa de repede părerea, adăugă Morcerf, ori ai provocat cererea mea doar pentru plăcerea de a mă umili?

Danglars înțelese că dacă discuția va continua pe tonul de până atunci, lucrurile s-ar putea schimba în rău pentru el.

— Domnule conte, sunteți de bună seamă, cu drept cuvânt, surprins de rezerva mea, înțeleg, de aceea vă rog să credeți că eu, cel dintâi, sunt mâhnit, credeți-mă, că ea îmi este impusă de împrejurări grave.

— Astea-s vorbe în vânt, scumpe domn și cu care s-ar putea mulțumi primul venit, spuse contele, dar contele de Morcerf nu e primul venit și când

un om ca el vine la alt om să-i aducă aminte de cuvântul dat, iar omul acesta nu își ține cuvântul, are dreptul să pretindă a i se da măcar o justificare întemeiată.

Danglars era laș, dar nu vroia să pară: fu jignit de tonul lui Morcerf.

— De aceea justificarea întemeiată nu îmi lipsește, replică el.

— Ce vreți să spuneți?

— Că am justificarea aceasta, dar că îmi vine greu s-o arăt.

— Înțelegeți totuși, spuse Morcerf, că nu mă mulțumesc cu reticențele dumneavoastră. În orice caz, un lucru îmi pare limpede: acela că refuzați rudenia cu mine.

— Nu, domnule, glăsuî Dangler, amân doar hotărârea.

— Nu aveți totuși pretenția, presupun, de a crede că accept capriciile d-voastre până la a aștepta în liniște și cu umilință revenirea bunei dispoziții.

— În cazul acesta, domnule conte, dacă nu puteți aștepta, e preferabil să considerăm proiectele noastre ca neavenite.

Contele își mușcă buzele până la sânge. Ca să nu izbucnească, așa cum superbul și iritabilul său caracter îl îndemna, înțelegând că în împrejurarea de față s-ar pune într-o situație ridicolă, pornise spre ușa salonului. Dar, deodată, își luă seama și reveni.

Pe fruntea lui trecuse un nor, lăsând în locul orgoliului ofensat urma unei neliniști vagi.

— Dragă Dangler, spuse el, ne cunoaștem de multă vreme și deci se cuvine să avem anumite menajamente unul pentru celălalt. Îmi ești dator o explicație, cel puțin aceea de a ști cărei nenorocite întâmplări datorează fiul meu pierderea bunelor dumitale intenții față de el.

— N-am nimic personal cu viconte, iată tot ce îți pot spune, domnule, răspunse Dangler care devenea iarăși impertinent văzând că Morcerf se îmblânzea.

— Dar cu cine? întrebă cu voce alterată Morcerf, a cărui frunte deveni palidă.

Dangler, căruia nu-i scăpa nimic, fixă asupra lui o privire mai sigură decât de obicei.

— Mulțumește-mi că nu-ți explic mai mult, spuse el.

Un tremur nervos, care se datora fără îndoială unei mâini reținute, îl zgâlțâia pe Morcerf.

— Am dreptul, răspuse el cu o sforțare violentă, am de gând să pretind o explicație; ai ceva împotriva doamnei de Morcerf? nu este de ajuns averea mea? e vorba de opiniile mele care fiind contrarii celor ale dumitale...

— Nimic din toate astea, domnule, spuse Danglars; n-aș avea nici o scuză, deoarece m-am angajat cunoscându-le. Nu, nu mai căuta, sunt rușinat că te oblig să-ți faci acest examen de conștiință, crede-mă, să ne oprim aci. Să luăm termenul mijlociu care nu e nici ruptură, nici angajament. În definitiv nu văd graba. Fiica mea are șaptesprezece ani, fiul dumitale douăzeci și unu. Cât va ține popasul nostru timpul va merge singur, va lămuri evenimentele, lucrurile care par întunecate în ajun sunt uneori prea limpezi a doua zi; tot așa, câteodată, cad într-o zi cele mai crude calomnii.

— Ai spus calomnii, domnule? exclamă Morcerf îngălbenindu-se. Sunt calomniat?

— Domnule conte, îți spun că nu ne explicăm.

— Așadar, domnule, sunt obligat să sufăr cu liniște refuzul dumitale?

— Care e cu deosebire penibil pentru mine, domnule. Da, mai penibil pentru mine decât pentru dumneata, căci contam pe onoarea înrudirii cu dumneata și o căsătorie zădărnicită pricinuiește totdeauna mai mult rău logodnicei decât logodnicului.

— Bine, domnule, să nu mai vorbim, spuse Morcerf. Și, mototolindu-și mânușile cu furie, ieși din apartament.

Danglars constată că nici un moment Morcerf nu a cutezat să întrebe dacă din cauza lui, a lui Morcerf, își retrăgea Danglars cuvântul.

Seara el avu o lungă discuție cu mai mulți prieteni, iar domnul Cavalcanti, care rămase tot timpul în salonul femeilor, ieși cel din urmă din casa bancherului.

A doua zi, când se trezi, Danglars ceru ziarele; îi fură aduse numaidecât: dădu la o parte trei sau patru și luă *Imparțialul*.

La acesta era Beauchamp redactor-șef.

Rupse repede banderola, îl deschise cu precipitare nervoasă, trecu disprețuitor peste primul articol și, ajungând la fapte diverse, se opri cu zâmbetu-i răutăcios asupra unei note care începea cu cuvintele:

Ni se scrie din Ianina.

— Bun, spuse el după ce îl citi, iată un articolaș asupra colonelului Fernand care, după toate probabilitățile, mă va scuti să dau domnului conte de Morcerf explicații.

În momentul acela, adică la nouă dimineața, Albert de Morcerf, îmbrăcat în negru, încheiat cu grijă, cu mersul agitat și cu vorba răspicată, se înfățișa la casa din Champs-Élysées.

— Domnul conte a ieșit acum vreo jumătate de ceas, spuse portarul.

— L-a luat și pe Baptistin? întrebă Morcerf.

— Nu, domnule viconte.

— Cheamă-l pe Baptistin, vreau să-i vorbesc.

Portarul se duse după valet, și, în clipa următoare, veni cu el.

— Prietene, îți cer iertare pentru indiscreția mea, spuse Albert, dar am vrut să te întreb dacă într-adevăr stăpânul dumitale a ieșit.

— Da, domnule, spuse Baptistin.

— Chiar pentru mine?

— Știu cât de bucuros este stăpânul meu să primească pe domnul și m-aș păzi să-l confund pe domnul cu ceilalți.

— Ai dreptate, căci trebuie să-i vorbesc într-o chestiune serioasă. Crezi că se va înapoia târziu?

— Nu, căci a comandat dejunul pentru orele zece.

— Bine, voi face o plimbare pe Champs-Élysées și la zece voi fi aici. Dacă domnul conte sosește înaintea mea, spune-i că îl rog să aștepte.

— Domnul poate fi sigur că n-am să uit.

Albert lăsa la poarta contelui trăsurica de piață pe care o luase și plecă la plimbare pe jos.

Trecând prin dreptul Aleei Văduvelor, i se păru că recunoaște caii contelui staționând la poarta tirului lui Gosset; se apropie și, după ce recunoscuse caii, îl recunoscuse și pe vizitiu.

— Domnul conte este la tir? îl întrebă Morcerf.

— Da, domnule, răspunse vizitiul.

Într-adevăr, răsunară câteva împușcături în timpul cât Morcerf se afla în împrejurimile tirului.

Intră.

În grădiniță stătea servitorul.

— Iertați-mă, spuse acesta, dar domnul viconte e rugat să aștepte o clipă.

— De ce, Philippe? întrebă Albert care, fiind un client al tirului, se mira de obstacolul acesta neînțeleș.

— Pentru că persoana care se exersează în momentul de față închiriază tirul numai pentru ea și nu trage niciodată față de alții.

— Nici față de dumneata, Philippe?

— Precum vedeți, domnule, stau la ușa gheretei mele.

— Și cine îi încarcă pistoalele?

— Servitorul lui.

— Un nubian?

— Un negru.

— El e.

— Îl cunoașteți pe senior?

— Pentru el am venit, mi-e prieten.

— Atunci se schimbă lucrul. Mă duc să-i dau de veste.

Și împins de propria-i curiozitate, Philippe intră în șopronul de scânduri. În clipa următoare, Monte-Cristo apărură în prag.

— Iertați-mă că vă urmăresc până aici, dragă conte, spuse Albert, vă spun însă din capul locului că nu oamenii dumneavoastră sunt de vină și că singurul indiscret sunt eu însumi. M-am înfățișat la dumneavoastră; mi s-a spus că ați plecat la plimbare, dar că vă veți înapoia la zece pentru dejun. M-am plimbat și eu, așteptând să se facă orele zece și plimbându-mă, am zărit caii și trăsura dumneavoastră.

— Cuvintele dumitale îmi dau speranța că vii să dejunezi cu mine.

— Nu, mulțumesc, nu e vorba de dejun la ora aceasta; poate că vom dejuna mai târziu, dar într-o societate neplăcută.

— Ce naiba tot îmi spui?

— Dragul meu, mă bat astăzi.

— Dumneata? și de ce?

— Așa, ca să mă bat.

— Da, înțeleg, dar din ce cauză? Oamenii se bat pentru tot soiul de lucruri.

— Pentru onoare.

— A, este serios!

— Așa de serios încât vin să vă rog să-mi faceți un serviciu.

— Ce serviciu?

— Acela de a fi martorul meu.

— În cazul acesta lucrul devine grav, să nu mai vorbim nimic aci și să ne întoarcem la mine. Ali, dă-mi apă.

Contele își sumese mânecile și trecu în micul vestibul ce precedă tragerile și unde trăgătorii se spală de obicei pe mâini.

— Pofțiți, domnule viconte, șopti Philippe, veți vedea ceva nostim.

Morcerf intră. În loc de semne erau lipite cărți de joc pe placă.

Lui Morcerf i se păru de departe că jocul era complet, adică de la as până la zece.

— Ah, jucați pichet? întrebă Albert.

— Nu, spuse contele, mă pregăteam să compun un joc de cărți.

— Cum adică?

— Da, ceea ce vezi dumneata sunt cărți de ași și doi; gloanțele mele au făcut însă dintr-însele cărți de trei, cinci, șapte, opt, nouă și zece.

Albert se apropie.

Într-adevăr, gloanțele înlocuiseră, cu linii perfect exacte și cu distanțe perfect egale, semnele absente, găurind cartonul acolo unde el ar fi trebuit să fie colorat. Îndreptându-se spre placă, Morcerf culese și două sau trei rândurile care făcuseră imprudența de a trece în bătaia pistolului și pe care contele le doborâse.

— Drace! exclamă Morcerf.

— Ce vrei, dragă viconte? glăsui Monte-Cristo ștergându-și mâinile cu prosopul adus de Ali, e nevoie să-mi umplu clipele de trândăvie; dar vino, te aștept.

Urcară amândoi în cupeul lui Monte-Cristo și peste câteva clipe ajunseră la poarta cu No.30.

Monte-Cristo îl conduse pe Morcerf în cabinet și îi arătă un scaun. Se așezară.

— Acum să vorbim în liniște, spuse contele.

— Precum vedeți, sunt perfect liniștit.

— Cu cine vrei să te bați?

— Cu Beauchamp.

— Cu un prieten?

— Totdeauna cu prietenii ne batem.

— Dar e nevoie de un motiv.

— Am unul.

— Ce ți-a făcut?

— Motivul există într-un ziar de aseară... Însă, poftim, citiți.

Albert întinse lui Monte-Cristo o gazetă unde acesta citi următoarele:

"Ni se scrie din Ianina:

Un fapt necunoscut până acum sau, cel puțin, inedit, ni se aduce la cunoștință: castelele care apărau orașul au fost predate turcilor de un ofițer francez în care vizirul Ali-Tebelin își pusese toată încrederea și pe care îl chema Fernand".

— Ei, ce vezi în asta ceva care să te supere? Întrebă Monte-Cristo.

— Cum ce văd?

— Da. Ce-ți pasă dumitale că un ofițer cu numele Fernand a predat castelele din Ianina?

— Îmi pasă, deoarece tatăl meu, contele de Morcerf, se numește Fernand.

— Și tatăl dumitale îl servea pe Ali-Pașa.

— Lupta adică pentru independența grecilor, aci e calomnia.

— O, dragă viconte, să vorbim cu judecată!

— Nici eu nu vreau mai mult.

— Spune-mi, te rog: cine dracu știe în Franța că ofițerul Fernand e una și aceeași persoană cu contele de Morcerf și cine se ocupă acum de Ianina, care a fost cucerită, îmi pare, la 1822 sau 1823?

— Tocmai aci e perfidia: timpul a fost lăsat să treacă și apoi se revine astăzi asupra unor evenimente uitate, pentru a stârni un scandal care poate să întunece o situație înaltă. Ei bine, eu, moștenitorul numelui părintelui meu, nu vreau ca asupra acestui nume să plutească umbra unei îndoieli. Îi voi trimite lui Beauchamp, al cărui ziar a publicat nota, doi martori și el va retracta.

— Beauchamp nu va retracta nimic.

— Atunci ne vom bate.

— Nu, nu vă veți bate căci îți va răspunde că erau, poate, în armata greacă, cincizeci de ofițeri cu numele de Fernand.

— Ne vom bate în ciuda acestui răspuns. Vreau să dispară orice bănuială... Tatăl meu, un soldat așa de nobil, cu o carieră așa de ilustră...

— Sau el va publica: "Suntem îndreptățiți să credem că acest Fernand nu are nimic comun cu domnul conte de Morcerf al cărui nume de botez e tot Fernand".

— Am nevoie de o retractare completă, nu mă voi mulțumi cu aceasta.

— Și îi vei trimite martori?

— Da.

— Faci rău.

— Aceasta înseamnă că-mi refuzați serviciul pe care veneam să vi-l cer.

— O, dumneata cunoști teoria mea în privința duelului, ți-am făcut profesia mea de credință la Roma, îți amintești?

— Cu toate acestea, dragă conte, v-am găsit adineauri în exercițiul unei îndeletniciri care nu se prea armonizează cu teoria.

— Pentru că, scumpe prieten, înțelegi, omul nu trebuie să fie exclusivist. Când trăim printre nebuni e nevoie să învățăm a fi nebuni. Dintr-un moment într-altul vreun trăsnet, care nu va avea motive mai îndreptățite să-mi caute gâlceavă decât ai dumneata să cauți gâlceavă lui Beauchamp, va veni la mine pentru cine știe ce nerozie, sau îmi va trimite martori, sau mă va insulta într-un loc public: ei bine, pe smintitul acesta va trebui să-lucid.

— Admiteți deci că vă veți bate?

— Bineînțeles!

— Atunci de ce vreți ca eu să nu mă bat?

— Nu spun că nu trebuie să te bați, spun numai că un duel este un lucru grav, asupra căruia trebuie să meditezi.

— El a meditat insultându-mi părintele?

— Dacă n-a meditat și îți mărturisește aceasta, nu trebuie să-i porți pică.

— O, dragă conte, sunteți prea indulgent!

— Și dumneata prea riguros. Uite, presupun... Ascultă bine, presupun... n-ai să te superi de cele ce-ți voi spune?

— Ascult.

— Presupun că faptul relatat este adevărat...

— Un fiu nu trebuie să admită o atare supoziție cu privire la onoarea părintelui său.

— Ei, Doamne, trăim într-o vreme când se admit atâtea...

— Acesta este viciul epocii.

— Ai pretenția s-o reformezi?

— Da, întrucât mă privește.

— O, ce categoric ești, dragul meu!

— Așa sunt eu.

— Ești inaccesibil sfaturilor bune?
— Nu, când ele vin de la un prieten.
— Mă consideri prietenul dumitale?
— Da.
— Ei bine, înainte de a trimite martori lui Beauchamp, informează-te.
— La cine?
— Uite, la Haydée, de exemplu.
— Să amestec o femeie în chestia aceasta? Ce poate ea să facă?
— Să-ți declare că părintele dumitale n-are nicio vină în înfrângerea sau în moartea părintelui ei, de exemplu, sau să te lămurească în privința aceasta dacă, întâmplător, părintele ar fi avut nenorocirea...
— V-am mai spus, dragă conte, că n-aș putea admite o atare supoziție.
— Refuzi deci mijlocul acesta?
— Îl refuz.
— Absolut?
— Absolut.
— În cazul acesta, încă un sfat.
— Fie, dar ultimul.
— Nu-l vrei?
— Dimpotrivă, îl cer.
— Nu trimite martori lui Beauchamp.
— Cum?
— Du-te dumneata singur.
— E contrar tuturor regulilor.
— Căzul dumitale e în afara cazurilor obișnuite.
— Dar de ce să mă duc eu?
— Pentru că, astfel, chestiunea rămâne între dumneata și Beauchamp.
— Explicați-mi.
— Bineînțeles. Dacă Beauchamp e dispus să retracteze, trebuie să-i lași meritul bunăvoinței: retractarea va fi făcută. Dacă, dimpotrivă, refuză, vei avea timp să amesteci doi străini în taina dumitale.
— Nu vor fi doi străini, vor fi doi prieteni.
— Prietenii de astăzi sunt dușmanii de mâine.
— Ei nu...
— Dovadă Beauchamp.
— Prin urmare...

— Prin urmare, îți recomand prudență.

— Așadar, credeți că e bine să mă duc eu însumi la Beauchamp?

— Da.

— Singur?

— Singur. Când vrei să obții ceva de la amorul propriu al unui om, trebuie să-i cruți amorului propriu al acestui om până și aparența suferinței.

— Îmi pare că aveți dreptate.

— În sfârșit!

— Mă voi duce singur.

— Du-te, dar ai face mai bine dacă nu te-ai duce deloc.

— Cu neputință.

— Bine, du-te, va fi în orice caz mai bine decât ce vroiai să faci.

— Dar, în cazul când, în ciuda tuturor precauțiunilor mele și a tuturor procedeelelor, am un duel, îmi veți servi de martor?

— Dragă viconte, spuse Monte-Cristo cu o gravitate supremă, ți-ai dat seama desigur că, atunci când era nevoie, am fost cu totul al dumitale, dar serviciul ce-mi ceri iese din cercul acelor pe care ți le pot face.

— De ce?

— Poate că vei știi într-o zi.

— Dar până atunci?

— Îți cer indulgență pentru secretul meu.

— Bine. Voi lua pe Franz și pe Chateau-Renaud.

— Admirabil, ia pe Franz și pe Chateau-Renaud.

— Dar, în sfârșit, dacă mă bat, îmi veți da o mică lecție de spadă sau pistol?

— Nu, e un lucru de asemeni imposibil.

— Ciudat om sunteți! Așadar, nu vreți să aveți nici un amestec?

— Absolut nici unul.

— Atunci să nu mai vorbim. Cu bine, conte.

— Cu bine, viconte.

Morcerf își luă pălăria și ieși.

Își regăsi la poartă cabrioleta și, înfrânându-și cât putu mânia, se duse la Beauchamp. Beauchamp era la gazetă, se afla într-un cabinet sumbru și prăfuit, așa cum sunt birourile ziarelor.

Îi fu anunțat Albert de Morcerf. Ceru să i se repete de două ori anunțarea, apoi, neconvins încă, strigă:

— Intră.

Albert se arată. Beauchamp scoase o exclamație văzându-l pe prietenul său cum calcă stângaci peste teancurile de hârtie și peste ziarele de toate mărimile care acopereau nu parchetul, ci podeaua roșie a biroului său.

— Pe aci, pe aci, dragă Albert, spuse el întinzând mâna tânărului; ce dracu te aduce? Te-ai rătăcit cumva? Ori vii pur și simplu să mă chemi la dejun? Caută de găsește un scaun; uite colo, lângă planta aceea, doar ea îmi amintește că există pe lume foi ce nu sunt foi de hârtie.

— Beauchamp, spuse Albert, vin să-ți vorbesc despre ziarul tău.

— Tu Morcerf? ce dorești?

— O rectificare.

— Tu, o rectificare? în legătură cu ce, Albert? Dar ia loc.

— Mulțumesc, răspunse Albert pentru a doua oară, cu un semn ușor din cap.

— Explică-mi.

— O rectificare cu privire la un fapt care atinge onoarea unui membru al familiei mele.

— Hei, dar ce fapt? întrebă Beauchamp uimit. Nu se poate.

— Faptul care v-a fost scris din Ianina.

— Din Ianina?

— Da, din Ianina. Nu zău, ai aerul că nu știi ce mă aduce la tine?

— Pe onoarea mea... Baptist, un ziar de ieri! strigă Beauchamp.

— Nu-i nevoie, ți-l dau pe-al meu.

Beauchamp citi bolborosind:

"Ni se scrie din Ianina" etc, etc.

— Înțelegi că faptul este grav, spuse Morcerf după ce Beauchamp termină.

— Așadar, ofițerul acesta este rudă cu tine? întrebă ziaristul.

— Da, glăsui Albert roșind.

— Și ce vrei să fac pentru a-ți fi agreabil? întrebă Beauchamp cu blândețe.

— Aș vrea, dragă Beauchamp, să retractezi faptul.

Beauchamp îl privi pe Albert cu o luare-aminte care anunța, desigur, multă bunăvoință.

— Chestia o să ne atragă într-o lungă discuție, spuse el, căci întotdeauna o retractare este un lucru grav. Ia loc, să recitesc rândurile

acestea.

Albert se așeză și Beauchamp reciti cu mai multă atenție decât prima dată rândurile incriminate de prietenul său.

— Ei vezi? spuse Albert, cu ton răspicat, aspru chiar, a fost insultat în ziarul tău cineva din familia mea și vreau o retractare.

— Vrei...

— Da vreau.

— Dă-mi voie să-ți spun că nu ești deloc parlamentar, dragă viconte.

— Nu vreau să fiu, răspunse tânărul ridicându-se; pretind retractarea unui fapt pe care l-ai enunțat ieri și o voi obține. Mi-ești de-ajuns de prieten, continuă Albert cu buzele strânse, văzând că, la rându-i, Beauchamp începea să-și înalțe capul trufaș; mi-ești îndeajuns prieten și ca atare mă cunoști; nădăjduiesc că, îndeajuns, pentru a înțelege stăruința mea în împrejurarea aceasta.

— Morcerf, cu cuvinte ca acelea pe care le-ai rostii adineauri mă vei face să uit că-ți sunt prieten... Dar să nu ne supărăm, sau, cel puțin, nu încă... Ești neliniștit, iritat, jignit... Spune-mi, care rudă se numește Fernand?

— Pur și simplu tatăl meu, glăsui Albert, domnul Fernand Mondego, conte de Morcerf, un militar bătrân care a văzut douăzeci de câmpuri de bătaie și ale cărui nobile cicatrice ar vrea unii să le acopere cu noroiul murdar din șanțuri.

— Tatăl tău? întrebă Beauchamp, atunci se schimbă lucrul. Îți înțeleg indignarea, dragă Albert... Să mai citim o dată...

Și reciti nota, apăsând de data asta asupra fiecărui cuvânt.

— Dar unde vezi că Fernand din gazetă e părintele tău? întrebă Beauchamp.

— Nicăieri, știu bine, însă vor vedea alții. De aceea vreau ca faptul să fie dezmințit.

La auzul cuvântului *vreau*, Beauchamp își ridică ochii asupra lui Morcerf și, coborându-i aproape numaidecât, rămase o clipă îngândurat.

— Beauchamp, nu-i așa că vei dezminți faptul? repetă Morcerf cu furie crescândă, deși tot reținută.

— Da, spuse Beauchamp.

— Bravo! exclamă Albert.

— Dar după ce mă voi încredința că faptul este fals.

— Cum?

— Da, chestia merită să fie lămurită și am s-o lămuresc.

— Dar ce vezi dumneata nelămurit în toate acestea, domnule? întreabă Albert scos din fire. Dacă nu crezi că e vorba de părintele meu, spune-mi numaidecât; dacă crezi că e el, arată-mi temeiul acestei păreri.

Beauchamp îl privi pe Albert cu zâmbetu-i caracteristic, care știa să capete nuanța tuturor pasiunilor.

— Domnule, glăsui el, pentru că acum vorbesc cu un domn, dacă ați venit să-mi cereți explicații, trebuia să-mi spuneți de la început, iar nu să-mi vorbiți despre prietenie și despre alte lucruri de natura acelor pe care am răbdarea să le ascult de o jumătate de ceas. Vom merge prin urmare de acum încolo pe terenul acesta!

— Da, dacă nu retractați calomnia infamă!

— Un moment! Fără amenințări, vă rog, domn Mondego, viconte de Morcerf, nu le sufăr de la nimeni și cu atât mai puțin de la prieteni. Vreți deci să dezmint știrea cu privire la colonelul Fernand, știre cu privire la care, pe onoarea mea, nu am nici un amestec?

— Da, vreau! spuse Albert a cărui minte începea să se tulbure.

— Altminteri, ne vom bate? continuă Beauchamp cu același calm.

— Da! declară Albert ridicând glasul.

— Bine! iată răspunsul meu, scumpe domn: știrea nu a fost publicată de mine, n-o cunoșteam, dar, prin intervenția dumneavoastră, mi-ați atras atenția asupra ei și nu mai pot s-o uit, ea va rămâne deci până când va fi dezmințită sau confirmată de cei în drept.

— Domnule, spuse Albert ridicându-se, voi avea deci onoarea să vă trimit martorii mei, veți discuta cu ei locul și armele.

— Perfect, scumpe domn.

— Iar diseară, dacă vroiți, sau cel mai târziu mâine ne vom întâlni.

— A, nu! Voi fi pe teren când va trebui și, după părerea mea (am dreptul să o formulez deoarece eu primesc provocarea) și, după părerea mea zic, ora nu e încă venită. Știu că mânuiți foarte bine spada; întrucâtva o mânuiesc și eu; știu că nimeriți trei semne din șase; cam la fel nimeresc și eu; știu că un duel între noi va fi un duel serios, deoarece dumneavoastră aveți curaj și deoarece... am și eu... Nu vreau deci să mă expun a vă ucide sau a fi ucis fără motiv. La rându-mi voi pune eu chestiunea și o voi pune ca-te-go-ric.

Țineți așa de mult la o retractare încât sunteți gata să mă ucideți dacă n-o fac, deși v-am spus, deși vă repet, deși vă afirm pe cuvânt de onoare că nu cunoșteam faptul, deși vă declar, în sfârșit, că e cu neputință ca altcineva afară de dumneavoastră să-l bănuiască pe domnul conte de Morcerf sub numele de Fernand?

— Țin absolut.

— Ei bine, scumpe domn, consimt să mă bat cu dumneavoastră, dar vreau un răgaz de trei săptămâni; peste trei săptămâni vă voi spune: da, știrea este falsă, o rectific; sau: da, știrea este adevărată și scot săbiile din teacă sau pistoalele din toc, după cum vreți.

— Trei săptămâni? exclamă Albert. Dar trei săptămâni sunt trei veacuri, în răstimpul cărora mă simt dezonorat.

— Dacă mi-ați fi prieten, v-aș fi spus: răbdare, prietene; ați devenit dușmanul meu și vă spun: ce-mi pasă mie, domnule?

— Bine, fie peste trei săptămâni! spuse Morcerf. Gândiți-vă însă că, peste trei săptămâni, nu va mai exista nici o amânare, nici un subterfugiu care să vă poată scuti...

— Domnule Albert de Morcerf, spuse Beauchamp ridicându-se la rându-i, nu vă pot arunca pe fereastră decât peste trei săptămâni, adică peste douăzeci și patru de zile și nu aveți dreptul să mă spintecați decât atunci. Ne aflăm în 29 august; deci, la 21 ale lunii septembrie. Până atunci este bine — și vă dau un sfat de gentilom — să cruțăm lătrăturile dintre doi dulăi înlănțuiți la distanță.

Și salutându-l cu gravitate pe tânăr, Beauchamp îi întoarse spatele și trecu în tipografie.

Albert se răzbună pe un teanc de ziare pe care le împrășteie sfichiindu-le cu cravașa; plecă pe urmă, nu fără a întoarce capul de două sau trei ori spre ușa tipografiei.

În timp ce Albert dădea bice calului, după ce biciuise nevinovatele hârtii înnegrite, îl zări străbătând bulevardul pe Morrel care, cu nasul în vânt, cu ochii și cu brațele degajate, trecea pe dinaintea băilor Chinois venind dinspre Porte Saint-Martin și îndreptându-se spre Madeleine.

— Iată un om fericit! spuse el oftând.

Din întâmplare, Albert nu se înșela.

Capitolul V Limonada

Într-adevăr, Morrel era fericit.

Domnul Noirtier îl chemase și se grăbea așa de mult să afle pentru ce, încât nu luase nici trăsură, încrezându-se mult mai mult în picioarele sale decât în picioarele unui cal de piață; plecase deci în goană, din strada Meslay și se ducea în foburgul Saint-Honoré. Morrel mergea cu pas de sportiv, iar bietul Barrois se străduia să-l însoțească. Morrel avea treizeci și unu de ani, Barrois șaizeci. Morrel era beat de dragoste, Barrois era însetat din cauza căldurii. Despărțiți astfel prin interese și vârstă, ambii bărbați semănau cu cele două linii ale unui triunghi: îndepărtate la bază, ele se împreună la vârf.

Vârful era Noirtier, care trimisese după Morrel, recomandându-i să vină grabnic, recomandăție pe care Morrel o respecta întocmai, spre marea deznădejde a lui Barrois.

Când sosi, Morrel nu gâfâia măcar; dragostea dă aripi, dar Barrois, care de mult nu mai era îndrăgostit, se simțea lac de nădușeală.

Bătrânul servitor îl introduse pe Morrel prin ușa particulară, închise ușa cabinetului și, curând, un foșnet de rochie pe parchet anunță vizita Valentinei.

Valentine era încântătoare în veșmintele ei de doliu.

Visul devenea așa de plăcut, încât Morrel aproape că s-ar fi lipsit să mai stea de vorbă cu Noirtier; dar jilțul bătrânului hurui în curând pe parchet, astfel că intră.

Noirtier primi cu o privire binevoitoare mulțumirile lui Morrel pentru minunata intervenție care îi salvase, pe Valentine și pe el, din ghearele deznădejdii. Apoi privirea lui Morrel o provocă pe fată, care, sfioasă, stând de o parte, aștepta să fie silită să vorbească.

Noirtier o privi la rându-i.

— Să spun cele ce m-ai obligat? întrebă ea.

— Da, făcu Noirtier.

— Domnule Morrel, spuse atunci Valentine adresându-se tânărului care o mistuia din ochi, bunul meu bunic Noirtier avea o mulțime de lucruri să

vă spună și pe care mi le-a spus mie în ultimele trei zile. Astăzi a trimis după dumneavoastră să vi le repet; vi le voi repeta deci, deoarece m-a ales ca interpretă, fără să schimb un cuvânt.

— O, ascult cu multă nerăbdare! răspunse tânărul; vorbiți, domnișoară, vorbiți.

Valentine își coborî ochii: sfială care îl încântă pe Morrel. Valentine nu era slabă decât în momente de fericire.

— Bunicul vrea să plece din casa aceasta, spuse ea. Barrois îi caută acum un apartament convenabil.

— Dar dumneata, domnișoară, glăsui Morrel, dumneata care ești așa de dragă și de necesară domnului Noirtier?

— Eu nu-l voi părăsi pe bunicul meu, declară fata, e lucru stabilit între el și mine. Apartamentul meu va fi lângă al său. Ori voi avea consimțământul domnului de Villefort ca să stau cu bunicul Noirtier, ori mi-l va refuza: în primul caz, plec de pe acum; în al doilea, aștept majoratul meu care se va împlini peste zece luni. Atunci am să fiu liberă, voi avea o situație independentă, și...

— Și? întrebă Morrel.

— Și cu autorizația bunului meu bunic îmi voi respecta făgăduiala pe care v-am făcut-o.

Valentine rosti așa de încet ultimele cuvinte, încât Morrel nu le-ar fi putut auzi dacă n-o asculta cu încordare.

— Nu-i așa că am exprimat gândurile duminale, bunicule? adăugă Valentine adresându-se lui Noirtier.

— Da, făcu bătrânul.

— Când voi fi la bunicul meu, adaugă Valentine, domnul Morrel va putea să mă vadă în prezența bunicului și vrednicului meu protector. Dacă legătura pe care inimile noastre, neștiutoare poate, sau capricioase, începuseră s-o formeze, pare convenabilă și oferă garanții de viitoare fericire existenței noastre (se zice că inimile înflăcărâte de obstacole se răcesc atunci când capătă siguranță) atunci domnul Morrel va putea să mă ceară, îl voi aștepta.

— O, exclamă Morrel ispitit să îngenuncheze în fața bătrânului ca în fața lui Dumnezeu, în fața Valentinei ca în fața unui înger, — o, ce-am făcut în viață pentru a merita atâta fericire?!

— Până atunci, continuă fata cu glasul ei inocent și sever, vom respecta conveniențele, voința părinților noștri, cu condiția ca această voință să nu tindă a ne despărți pentru totdeauna; într-un cuvânt și repet cuvântul nostru pentru că spune totul: vom aștepta.

— Iar eu vă jur, domnule, glăsui Morrel, că voi îndeplini jertfele impuse de acest cuvânt, nu cu resemnare, ci cu fericire.

— Așadar, continuă Valentine cu o privire care fu un balsam pentru inima lui Maximilien, să nu mai faci imprudențe, prietene, să n-o compromiți pe aceea care, cu începere de astăzi, se consideră sortită să poarte cu neprihănire și demnitate numele dumitale.

Morrel îi apăsă mâna pe inimă.

Noirtier îi privea pe amândoi cu dragoste. Barrois, care rămăsese în fundul camerei, ca unul căruia n-are ce să i se ascundă, zâmbea ștergându-și broboanele de apă de pe fruntea pleșuvă.

— Vai ce cald îi este bunului Barrois! glăsui Valentine.

— Pentru că am alergat strașnic, domnișoară, spuse Barrois, recunosc însă că domnul Morrel gonea și mai repede decât mine.

Noirtier arată din ochi o tavă pe care se aflau o carafă cu limonadă și un pahar. Ceea ce lipsea din carafă băuse Noirtier cu o jumătate de ceas mai înainte.

— Haide, dragă Barrois, îndrăznește, îi spuse fata, căci văd că faci ochi dulci carafei începute.

— Adevărul e că mor de sete, spuse Barrois și că aş bea cu poftă un pahar cu limonadă în sănătatea dumneavoastră.

— Bea și vino numaidecât, glăsui Valentine.

Barrois luă tava și, de îndată ce ajunsese în coridor, fu văzut prin ușa pe care uitase s-o închidă, dând capul pe spate și golind paharul umplut de Valentine.

Valentine și Morrel își luau rămas-bun în prezența lui Noirtier, când se auzi răsunând pe scara lui Villefort soneria.

Era semnalul unei vizite.

Valentine se uită la pendulă.

— E douăsprezece, glăsui ea, astăzi e sâmbătă, bunicule și cu siguranță că vine doctorul.

Noirtier făcu semn că, de bună seamă, era doctorul.

— O să vină aci, e nevoie ca domnul Morrel să plece, nu-i așa, bunicule?

— Da, răspunse bătrânul.

— Barrois! Barrois! vino încoace! strigă Valentine.

Glasul bătrânului servitor răspunse:

— Vin domnișoară.

— Barrois te va însoți până la poartă, îi spuse Valentine lui Morrel; iar acum amintește-ți un lucru, domnule ofițer: că bunul meu bunic te sfătuiește să nu întreprinzi nimic de natură să primejduiască fericirea noastră.

— Am făgăduit că aștept și voi aștepta, spuse Morrel.

În momentul acela Barrois intră.

— Cine a sunat? întrebă Valentine.

— Domnul doctor d'Avrigny, glăsui Barrois clătinându-se pe picioare.

— O, dar ce ai, Barrois? întrebă Valentine.

Bătrânul nu răspunse, se uita la stăpân cu ochi înfricoșați în timp ce, cu mâna crispată, căuta un sprijin pentru a se ține pe picioare.

— Are să cadă! strigă Morrel.

Într-adevăr, tremurătura de care Barrois era cuprins sporea treptat-treptat, trăsăturile chipului, schimonosite de mișcările convulsive ale mușchilor feței, vesteau un atac nervos cât se poate de grav.

Văzându-l pe Barrois tulburat, Noirtier își purta privirile de colo până colo, iar ochii lui, inteligenți și neliniștiți, zăugăveau toate emoțiile care agită inima omului.

Barrois făcu câțiva pași spre stăpânul său.

— O, Doamne, Doamne, ce am? glăsui el. Mi-e rău... nu mai văd. Ace de foc îmi trec prin cap. O, nu mă atingeți, nu mă atingeți!

Ochii deveneau holbați și buimăciți, capul se răsturna pe spate, în timp ce restul trupului înțepenea.

Valentine scoase un strigăt înspăimântat, Morrel o luă în brațe vrând parcă s-o apere de un pericol necunoscut.

— Domnule d'Avrigny! domnule d'Avrigny! ajutor! strigă Valentine cu glas înăbușit.

Barrois se înturnă, făcu trei pași de-a-ndăratelea, se împletici și căzu la picioarele lui Noirtier, punând mâna pe genunchiul acestuia și strigând:

— Stăpânul meu! bunul meu stăpân!

În momentul acela, atras de strigăte, domnul de Villefort se arătă în prag.

Morrel o lăsă pe Valentine aproape leșinată și, fugind înapoi, se ascunse în ungherul camerei, unde dispăru dinapoia unei perdele.

Palid, ca și când ar fi văzut un șarpe în fața sa, privea cu ochi înghețați spre nefericitul în agonie.

Noirtier clocotea de neastâmpăr și de groază, sufletul său zbura în ajutorul bietului bătrân care îi era mai mult prieten decât servitor. Vedeai lupta cumplită dintre viață și moarte pe fruntea lui, prin umflarea vinelor și prin contractarea câtorva mușchi rămași vii în preajma ochilor.

Cu fața crispată, cu ochii injectați de sânge, cu capul pe spate, Barrois zăcea bătând parchetul cu mâinile, în timp ce, dimpotrivă, picioarele-i țepene păreau că mai degrabă se vor frânge decât se vor îndoi.

O spumă ușoară răsărea pe buze, gâfâia dureros.

Villefort rămase o clipă buimăcit, cu ochii fixați asupra tabloului care îi atrase privirile din momentul intrării sale în cameră.

Pe Morrel nu-l văzuse.

După o clipă de contemplare mută, în răstimpul căreia figura i se îngălbeni și părul i se zbârli pe cap:

— Doctore! doctore! strigă el năpustindu-se spre ușă; vino! vino!

— Doamnă! doamnă! strigă Valentine chemându-și mama vitregă și izbindu-se de pereții scării; vino, vino repede și adu flaconul cu săruri!

— Dar ce e? întrebă vocea metalică și reținută a doamnei de Villefort.

— Oh, vino! vino!

— Unde e doctorul? strigă Villefort. Unde e?

Doamna de Villefort coborî încet; podeaua scârțâia sub pașii ei. Ținea într-o mână batista cu care își ștergea fața, iar în cealaltă un flacon cu săruri englezești.

Cea dintâi privire a ei, ajungând la ușă, fu pentru Noirtier al cărui chip, exceptând emoția care era firească într-o asemenea împrejurare, trăda o sănătate neschimbată; privirea ei se întâlni cu a muribundului.

Se îngălbeni și ochii îi alergică, putem spune, de la servitor la stăpân.

— Pentru numele lui Dumnezeu, doamnă, unde e doctorul? A intrat la dumneavoastră. Vedeți bine, este o apoplexie; dacă i se ia sânge, e salvat.

— A mâncat ceva adineauri? întrebă doamna de Villefort ocolind întrebarea.

— Doamnă, spuse Valentine, nu a mâncat, dar a alergat mult în timpul dimineții pentru a face un comision cu care îl însărcinase bunicul. Când s-a înapoiat, a băut numai un pahar cu limonadă.

— Aha; glăsui doamna de Villefort; dar de ce n-a băut vin? Limonada e foarte rea.

— O avea la îndemână în carafa bunicului; bietului Barrois îi era sete, astfel că a băut ce-a găsit.

Doamna de Villefort tresări. Noirtier o învălui în privirea lui profundă.

— Doamnă, vă întreb unde e domnul d'Avrigny? glăsui Villefort. Pentru numele lui Dumnezeu, răspundeți!

— Se găsește în camera lui Edouard care-i cam suferind, spuse doamna de Villefort neputând să ocolească la infinit răspunsul.

Villefort se repezi pe scară în căutarea lui.

— Fără îndoială că i se va lua sânge, spuse tânăra femeie dând Valentinei flaconul. Mă duc la mine, căci nu pot suporta vederea sângelui.

Și își urmă bărbatul.

Morrel ieși din ungherul întunecos unde se retrăsese și unde nu fusese văzut de nimeni, într-atât de preocupati erau toți.

— Pleacă repede, Maximilien, îi spuse Valentine și așteaptă să te chem. Du-te.

Morrel îl consultă pe Noirtier printr-un gest. Noirtier, care își păstrase tot calmul, îi făcu semn că da.

Apăsă mâna Valentinei pe inimă și ieși prin coridorul secret.

Villefort și doctorul intrau în momentul acela prin ușa opusă.

Barrois începea să-și vină în fire: criza trecuse, cuvintele reveneau tânguitoare, se ridică într-un genunchi.

D'Avrigny și Villefort îl așezară pe Barrois într-un jilț.

— Ce poruncești, doctore? întrebă Villefort.

— Să mi se aducă apă și eter. Aveți eter în casă?

— Da.

— Să mi se caute repede ulei de terebentină și emetic.

— Imediat, spuse Villefort.

— Iar acum toată lumea să se retragă!

— Și eu? întrebă Valentine cu sfială.

— Da, în special dumneata, domnișoară, glăsui doctorul cu asprime.

Valentine îl privi mirată pe domnul d'Avrigny, îl sărută pe domnul Noirtier pe frunte și ieși.

În urma ei doctorul închise, posomorât, ușa.

— Doctore, uite, își revine, n-a fost decât un atac lipsit de importanță.

Domnul d'Avrigny zâmbi cu un aer posomorât.

— Cum te simți, Barrois? întrebă doctorul.

— Ceva mai bine, domnule.

— Poți să bei paharul acesta de apă cu eter?

— Am să încerc, dar nu mă atingeți.

— De ce?

— Pentru că mi se pare că, dacă m-ați atinge măcar cu vârful degetului, mi-ar reveni accesul.

— Bea!

Barrois luă paharul, îl apropie de buzele învinețite și-l goli aproape pe jumătate.

— Unde te doare? întrebă doctorul.

— Peste tot; simt parcă niște crampe groaznice.

— Ai amețeli?

— Da.

— Vâjâituri în ureche?

— Groaznice.

— Când te-a apucat?

— Adineauri.

— Repede?

— Ca fulgerul.

— Ieri, alaltăieri, n-ai avut nimic?

— Nimic.

— Somnolență? greutate?

— Nu.

— Ce-ai mâncat astăzi?

— Nu am mâncat nimic: am băut numai un pahar din limonada domnului, atâta tot.

Și Barrois făcu din cap un semn pentru a-l arăta pe Noirtier care, nemișcat în jilțu-i, privea năpraznica scenă fără să piardă o mișcare, fără să-i scape un cuvânt.

— Unde e limonada? întreabă repede doctorul.

— În carafă, jos.

— Unde jos?

— În bucătărie.

— Vrei s-o aduc eu, doctore? întrebă Villefort.

— Nu, rămâi aici și încearcă de-i da bolnavului restul paharului cu apă.

— Dar limonada?

— Mă duc eu.

D'Avrigny făcu un salt, deschise ușa, se năpusti pe scara de serviciu și fu cât pe aci s-o trântescă pe doamna de Villefort care cobora de asemeni la bucătărie.

Ea scoase un strigăt.

D'Avrigny nu-i dădu atenție; purtat de puterea unei singure idei, sări ultimele trei sau patru trepte, se repezi în bucătărie și zări carafa goală pe trei sferturi, pe-o tavă.

Se năpusti asupra ei ca un vultur asupra prăzii sale.

Urcă gâfâind la parter și reintră în cameră.

Doamna de Villefort urca și ea încet pe scara care ducea la apartamentul ei.

— Carafa asta a fost aici? întrebă d'Avrigny.

— Da, domnule, doctor.

— Asta e limonada din care ai băut?

— Cred că da.

— Cum ți s-a părut la gust?

— Un gust amar.

Doctorul turnă câteva picături de limonadă în podul palmei, le aspiră cu buzele și, după ce-și clăti gura așa cum faci cu vinul pe care vrei să-l guști, scuipă lichidul în cămin.

— E într-adevăr același, glăsui el. Ați băut și dumneavoastră, domnule Noirtier?

— Da, făcu bătrânul.

— Și gustul vi s-a părut la fel de amar?

— Da.

— O, domnule doctor, m-apucă iar! strigă Barrois. Doamne, Dumnezeu, fie-ți milă de mine!

Doctorul alergă la bolnav.

— Villefort, vezi dacă vine emeticul?

Villefort dădu buzna, strigând:

— Emeticul, emeticul a fost adus?

Nu răspunse nimeni. O înfricoșare profundă cuprinsese casa.

— Dacă aș avea un mijloc să-i insuflu aer în plămâni, spuse d'Avrigny privind în juru-i, poate că ar fi chip să previn asfixia. Dar nu am nimic.

— O, domnule, strică Barrois, mă lăsați să mor așa, fără ajutor? Doamne, Doamne, îmi dau sufletul.

— O pană! o pană! ceru doctorul.

Zări una pe masă.

Încercă să introducă pana în gura bolnavului care, cuprins de convulsiuni, făcea sforțări zadarnice să vomite; fălcile erau însă așa de încheștate încât pana nu putu să treacă.

Barrois era lovit de un atac nervos mai intens decât primul. Lunecase din jilț și înțepenise pe parchet.

Doctorul îl lăsa în prada accesului, neputând să-i aducă vreo ușurare și se apropie de Noirtier.

— Cum vă simțiți? îl întreabă el repede, cu glas șoptit; bine?

— Da.

— Cu stomacul ușor sau greu? ușor?

— Da.

— Ca atunci când luați pilula pe care v-o dau în fiecare duminică?

— Da.

— Barrois v-a preparat limonada?

— Da.

— Dumneavoastră l-ați îndemnat să bea?

— Nu.

— Domnul de Villefort?

— Nu.

— Doamna?

— Nu.

— Atunci Valentine?

— Da.

Un suspin al lui Barrois, un căscat care făcea să-i trosnească oasele fălcilor, atraseră atenția lui d'Avrigny: îl lăsa pe domnul Noirtier și alergă la bolnav.

— Barrois, poți să vorbești? întreabă doctorul.

Barrois îngăimă câteva cuvinte fără înțeles.

— Fă o sforțare, prietene.

Barrois redeschise ochii însângerați.

— Cine a făcut limonada?

— Eu.

— Ai adus-o stăpânului dumitale de îndată ce ai făcut-o?

— Nu.

— Ai lăsat-o undeva?

— La bucătărie; eram chemat.

— Cine a adus-o aici?

— Domnișoara Valentine.

D'Avrigny se lovi peste frunte.

— Doamne! Doamne! strigă Barrois simțind apropierea celui de al treilea acces.

— Nu se mai aduce o dată emeticul acela? strigă doctorul.

— Poftim un pahar preparat gata, spuse Villefort intrând.

— Preparat de cine?

— De farmacistul care a venit cu mine.

— Bea!

— Cu neputință, domnule doctor, e prea târziu: gâtlejul mi se strânge; mă înăbuș. O, inima mea! o capul meu... Ce iad... Mai sufăr mult așa?

— Nu, nu, prietene, glăsui doctorul, în curând n-ai să mai suferi.

— A, vă înțeleg! exclamă nefericitul; Doamne, fie-ți milă de mine!

Și, scoțând un strigăt, căzu pe spate ca și cum ar fi fost trăsnit.

D'Avrigny puse o mână pe inima lui, apropie de buze o oglindă.

— Ei, ce e? întrebă Villefort.

— Du-te la bucătărie și spune să mi se aducă repede sirop de violete.

Villefort coborî îndată.

— Nu vă speriați, domnule Noirtier, glăsui d'Avrigny, îl duc pe bolnav într-altă cameră ca să-i iau sânge; într-adevăr, atacurile acestea sunt un spectacol groaznic.

Și, apucându-l pe Barrois de subsuori, îl târî într-o cameră alăturată; dar, îndată după aceea, reintră la Noirtier să ia restul limonadei.

Noirtier închidea ochiul drept.

— Valentine, nu-i așa? O vreți pe Valentine? Voi spune să fie trimisă la dumneavoastră.

Villefort se înapoia. D'Avrigny îl întâlnește pe coridor.

— Ce e? întrebă el.

— Vino încoa, spuse d'Avrigny.

Și îl luă în cameră.

— Este tot leșinat? întrebă procurorul regal.

— E mort.

Villefort se trase trei pași, își duse mâinile la cap și, cu o compătimire sinceră:

— A murit așa de repede? glăsuiește el privind cadavrul.

— Da, foarte repede, nu-i așa? întrebă d'Avrigny; lucrul să nu te mire însă: domnul și doamna de Saint-Méran au murit tot așa de repede. O, se moare iute în casa dumitale, domnule de Villefort!

— Cum, exclamă, magistratul cu un accent de groază și de consternare; revii la ideea aceea cumplită?

— Da, domnule, spuse d'Avrigny cu solemnitate; ea nu m-a părăsit un moment; și ca să te încredințez că de data aceasta nu mă înșel, ascultă, domnule de Villefort.

Villefort tremura convulsiv.

— E o otravă care ucide aproape fără să lase urmă. Cunosc otrava asta: am studiat-o în toate accidentele pe care le pricinuieste, în toate fenomenele pe care le produce. Am recunoscut adineaori otrava asta la bietul Barrois, așa cum o recunoscusem la doamna de Saint-Méran. Există un mijloc de a recunoaște prezența ei: ea restabilește culoarea albastră a hârtiei de turnesol înroșită cu un acid și colorează în verde siropul de violete. Nu avem hârtie de turnesol; uite însă că a adus siropul de violete pe care l-am cerut.

Într-adevăr, pe coridor se auzeau pași; doctorul întredeschise ușa, luă din mâinile cameristei un vas pe fundul căruia se aflau două-trei linguri de sirop și închise ușa.

— Privește, spuse el procurorului regal, a cărui inimă bătea așa de tare încât ai fi putut s-o auzi; în ceașca aceasta este sirop de violete și în carafă restul limonadei din care domnul Noirtier și Barrois au băut o parte. Dacă limonada e curată și inofensivă, siropul își va păstra culoarea; dacă limonada e otrăvită, siropul va deveni verde. Privește!

Doctorul turnă încetișor câteva picături de limonadă, din carafă în ceașcă și îndată un nor se formează pe fundul ceștii; norul căpătă mai întâi o nuanță albastruie, apoi, de la safir trecu la opal și de la opal la smarald.

Când ajunse la ultima culoare, se fixă aici, ca să spunem așa; experiența nu îngăduia nici o îndoială.

— Nenorocitul Barrois a fost otrăvit cu falsă angustură și cu nuca sfântului Ignațiu, declară d'Avrigny; aş garanta acum în fața oamenilor și în fața lui Dumnezeu.

Villefort nu spuse nimic, dar își înălță brațele la cer, deschise niște ochi buimaci și căzu fulgerat într-un jilț.

Capitolul VI Acuzarea

Domnul d'Avrigny fu nevoit să-l trezească pe magistrat, care părea un al doilea cadavru în camera funebră.

— Oh, în casa mea este moartea! strigă Villefort.

— Spune mai bine crimă! răspunse doctorul.

— Domnule d'Avrigny, exclamă Villefort, nu pot să-ți exprim tot ce se petrece în mine în momentul acesta; spaimă, durere, nebunie.

— Da, glăsui domnul d'Avrigny cu calm impunător: cred însă că e timpul să intrăm în acțiune; cred că e timpul să opunem o stavilă torentului de mortalitate. Întrucât mă privește, nu mă mai simt în stare să păstrez atari secrete fără speranța de a prilejui în curând răzbunarea, pentru societate și pentru victime.

Villefort aruncă în juru-i o privire posacă.

— În casa mea? murmură el; în casa mea?

— Haide, magistratule, fii bărbat! spuse d'Avrigny; interpret al legii, onorează-te printr-o jertfire completă.

— Doctore, mă înfiori; o jertfire?

— Am spus.

— Bănuiești pe cineva?

— Nu bănuiesc pe nimeni; moartea bate la ușa dumitale, intră, pleacă, dar nu ca o oarbă, ci inteligentă, din cameră în cameră. Sunt pe urma ei, îi recunosc drumul; adopt înțelepciunea celor vechi: dibuiesc; căci prietenia

mea pentru familia dumitale, căci respectul meu pentru dumneata sunt două legături puse pe ochii mei; ei bine...

— O, vorbește, vorbește, doctore; voi avea curaj!

— Domnule, ai la dumneata, în casa dumitale, în familia dumitale poate, unul din acele groaznice fenomene care se produc o dată la un secol. Locusta și Agrippina, trăind în același timp, sunt o excepție ce dovedește furia Providenței în a prăbuși imperiul roman pângărit de atâtea crime. Brunchaut și Frédégonde sunt rezultatele muncii penibile a unei civilizații la geneza sa, când omul învăța să domine spiritul chiar prin trimisul beznelor. Ei bine, toate aceste femei fuseseră, sau erau încă, tinere și frumoase. Înflorise pe fruntea lor, sau încă înfloreau, aceeași floare a nevinovăției ce se găsește și pe fruntea vinovatei din casa dumitale.

Villefort scoase un strigăt, își împreună mâinile și-l privi pe doctor cu un gest implorator.

Dar acesta continuă fără milă:

— Caută cui folosește crima, spune o axiomă de jurisprudență.

— Doctore, exclamă Villefort, doctore, de câte ori nu s-a înșelat justiția omenească cu cuvintele acestea funeste. Nu știu, dar cred că crima...

— Vasăzică, mărturisești, în sfârșit, că crima există?

— Da, recunosc. Ce vrei? Se impune: dar lasă-mă să continui. Cred, spun, că această crimă cade numai asupra mea și nu asupra victimelor. Bănuiesc un dezastru pentru mine sub toate aceste ciudate dezastre.

— O, omul! murmură d'Avrigny; cel mai egoist dintre toate animalele, cea mai egocentrică dintre toate făpturile, care crede totdeauna că pământul se învârtește, că soarele strălucește, că moartea cosește doar pentru el; furcă ce adresează blesteme lui Dumnezeu, de pe un fir de iarbă. Dar cei care și-au pierdut viața nu au pierdut nimic? Domnul de Saint-Méran, doamna de Saint-Méran, domnul Noirtier...

— Cum? Domnul Noirtier?

— Ei, da! Crezi oare că i se purta pică servitorului ăsta nenorocit? Nu, nu: ca și Polonius al lui Shakespeare, a murit pentru altul. Limonada urma să fie băută de Noirtier; potrivit ordinii logice a lucrurilor, Noirtier a băut-o: n-a băut-o altcineva decât din întâmplare; și, cu toate că Barrois a murit, trebuia să moară Noirtier.

— În cazul acesta cum de nu a sucombat tatăl meu?

— Ți-am mai spus într-o seară, în grădină, după moartea doamnei de Saint-Méran; pentru că trupul său e învățat cu otrava aceasta; pentru că doza, neînsemnată pentru el, era ucigătoare pentru altcineva; pentru că, în sfârșit, nu știe nimeni, nici măcar asasinul, că de un an de zile eu tratez cu brucină paralizia domnului Noirtier, în timp ce asasinul știe și s-a convins prin experiență că brucina este o otravă violentă.

— Doamne! Doamne! murmură Villefort frământându-și mâinile.

— Urmează drumul criminalului: îl ucide pe domnul de Saint-Méran.

— O, Doamne!

— Aș jura; simptomele care mi-au fost descrise se potrivesc cât se poate de bine cu cele ce am văzut personal.

Villefort nu se mai împotrivi, ci scoase un geamăt.

— Îl ucide pe domnul de Saint-Méran, repetă doctorul, o ucide pe doamna de Saint-Méran: o dublă moștenire.

Villefort își șterse sudoarea de pe frunte.

— Ascultă bine.

— Nu-mi scapă un cuvânt, unul singur, îngăimă Villefort.

— Domnul Noirtier, reluă domnul d'Avrigny cu glas neînduplecat, domnul Noirtier făcuse altădată un testament împotriva dumatiale, împotriva familiei dumatiale, în sfârșit, în favoarea săracilor; domnul Noirtier e cruțat, nu se mai așteaptă nimic de la el. Dar abia și-a distrus primul testament, abia a făcut un al doilea și de teamă să nu facă, probabil, un al treilea, e lovit. Testamentul datează de alaltăieri, mi se pare; precum vezi nu e timp de pierdut.

— O, fie-ți milă, domnule d'Avrigny!

— Nici o milă, domnule; medicul are o misiune sfântă pe pământ; de aceea, ca să și-o îndeplinească, el a mers până la izvoarele vieții și a coborât în tenebrele misterioase ale morții. Când crima a fost săvârșită și când Dumnezeu, înspăimântat desigur, își abate privirea de la criminal, medicul are datoria să spună; uite-l!

— Fie-ți milă de fiica mea, domnule! murmură Villefort.

— Vezi bine că ai numit-o chiar dumneata, părintele ei!

— Îndură-te de Valentine! Ascultă, este cu neputință; aș prefera de o mie de ori să mă acuzi pe mine. Valentine, o inimă de aur, un crin al inocenței...

— Nici o îndurare, domnule procuror regal; crima este flagrantă: domnișoara de Villefort a împachetat singură medicamentele care au fost trimise domnului de Saint-Méran și domnul Saint-Méran a murit.

Domnișoara de Villefort a preparat ceaiurile doamnei de Saint-Méran și doamna de Saint-Méran a murit.

Domnișoara de Villefort a luat din mâinile lui Barrois, trimis afară, carafa cu limonadă pe care bătrânul o bea de obicei dimineața și bătrânul n-a scăpat decât ca prin minune.

Domnișoara de Villefort e vinovată, e otrăvitoare. Domnule procuror regal, v-o denunț pe domnișoara de Villefort; faceți-vă datoria!

— Doctore, nu mai rezist, nu mă mai împotrivesc, te cred; dar fie-ți milă, cruță-mi viața, onoarea!

— Domnule de Villefort, declară doctorul cu putere crescândă, sunt împrejurări când trec peste toate limitele neroadei circumspecției umane. Dacă fiica dumneavoastră ar fi săvârșit numai prima crimă și aș fi văzut-o plănuiind-o pe a doua, v-aș fi spus: Avertizați-o, pedepsiți-o, să-și petreacă restul vieții în vreo mănăstire, plângând, rugându-se! Dacă ar fi săvârșit a doua crimă, v-aș fi spus: "Domnule de Villefort, iată aici o otravă care n-are antidot cunoscut, promptă ca gândul, repede ca fulgerul, ucigătoare ca trăsnetul; dați-i otrava asta, recomandându-i sufletul în seama lui Dumnezeu și salvați-vă astfel onoarea și zilele, căci și pe dumneavoastră vă urmărește. Și o văd apropiindu-se de căpătâiul dumneavoastră cu zâmbete fățarnice, cu vorbele-i dulci! Nenorocire dumneavoastră, domnule de Villefort, dacă nu vă grăbiți să loviți cel dintâi!" Iată ce v-aș spune dacă ea n-ar fi ucis decât două persoane; dar a văzut trei agonii, a contemplat trei muribunzi, a îngenuncheat lângă trei cadavre; otrăvitoarea să fie predată călăului! călăului! Vorbiți despre onoare; faceți ce vă spun și nemurirea vă așteaptă!

Villefort căzu în genunchi.

— Ascultați, spuse el; n-am puterea pe care o aveți dumneavoastră sau, mai bine zis, pe care n-ați avea-o dacă în loc de fiica mea Valentine, ar fi vorba de fiica dumneavoastră, Madeleine.

Doctorul se îngălbeni.

— Doctore, orice om e născut pentru suferință și moarte; doctore, voi suferi și voi aștepta moartea.

— Luați seama, spuse domnul d'Avrigny, moartea aceasta va fi lentă; o veți vedea apropiindu-se după ce a lovit pe părinte, pe femeia, pe fiul

dumneavoastră, poate.

Villefort strânse, înăbușindu-se, brațul doctorului.

— Ascultați-mă! strigă el; deplângeți-mă, ajutați-mă... Nu, fiica mea nu e vinovată... Târâți-mă în fața unui tribunal, voi repeta; nu, fiica mea nu e vinovată... nu e nici o crimă în casa mea... Nu vreau — auziți? — să fie vreo crimă în casa mea; căci când crima intră pe undeva, ca este ca și moartea, nu vine singură!... Îmi sunteți prieten? sunteți un om? aveți o inimă? Nu; sunteți medic! Ei bine, vă spun: fiica mea nu va fi târâtă de mine în mâinile călăului... Mă mistuie însă o idee, mă îndeamnă să-mi sfâșii pieptul ca un nebun, cu unghiile... Dar dacă te înșeli, doctore? Dacă altcineva e de vină? Dacă, într-o zi, aș veni, palid ca un spectru, să-ți spun: "Asasinule, tu ai ucis-o pe fiica mea?" Domnule d'Avrigny, sunt creștin, dar dacă s-ar întâmpla asta, m-aș omorî.

— Bine, glăsui doctorul după o clipă de tăcere. Voi aștepta.

Villefort îl privi ca și cum s-ar fi îndoit încă de cuvintele lui.

— Dar, continuă d'Avrigny cu glas tăragănat și solemn, dacă cineva din casa duminică se îmbolnăvește, dacă dumneata însuși te simți lovit, să nu mă chemi, căci nu voi mai veni. Vreau să împărtășesc cu dumneata secretul cumplit, dar nu vreau ca rușinea și remușcarea să sporească în conștiința mea, așa cum crima și nenorocirea vor spori în casa duminică.

— Așadar, mă părăsești, doctore?

— Da, căci nu pot să te urmez mai departe și nu mă opresc decât la piciorul eșafodului. O altă revelație va veni, aducând după sine sfârșitul grozavei tragedii. Adio!

— Doctore, te implor!

— Toate ororile care îmi pângăresc cugetul fac să-mi pară casa duminică odioasă și fatală. Adio, domnule!

— Un cuvânt, numai un cuvânt, doctore! Pleci lăsându-mi toată grozăvia situației, grozăvie pe care ai sporit-o prin cele ce mi-ai destăinuit. Ce să spun însă despre moartea instantanee, subită, a bietului servitor bătrân?

— Adevărat, glăsui domnul d'Avrigny; însoțiți-mă.

Doctorul ieși cel dintâi, domnul de Villefort îl urmă; servitorii stăteau, neliniștiți, pe coridoare și pe scările pe unde urma să treacă medicul.

— Domnule, spuse d'Avrigny lui Villefort vorbind cu glas tare pentru ca toată lumea să-l audă, bietul Barrois era prea sedentar în ultimii ani; el,

căruia îi plăcea atâta, ca și stăpânului său, să alerge călare sau cu trăsura, prin cele patru colțuri ale Europei, a murit din cauza serviciului monoton, îndeplinit în jurul unui jilt. Sângele a devenit greoi. Era prea gras, avea gâtul gros și scurt, a fost lovit de o apoplexie fulgerătoare și mi s-a dat de veste prea târziu.

"Ai grijă să arunci ceașca cu violete în cenușă", adăugă el în șoaptă.

Și, fără să atingă mâna lui Villefort, fără să revină o singură clipă asupra spuselor sale, doctorul ieși escortat de lacrimile și de tânguirile oamenilor casei.

În seara aceea toți servitorii lui Villefort, care se adunaseră în bucătărie discutând îndelung între ei, veniră să ceară doamnei de Villefort îngăduința de a pleca. Nici o stăruință, nici o propunere de sporire a salariului nu-i putu reține: la toate cuvintele răspundeau:

— Vrem să plecăm pentru că moartea și-a făcut cuib în casă.

Plecară deci, în ciuda rugămintelor, mărturisind că le venea greu să se despartă de niște stăpâni așa de buni și în special de domnișoara Valentine, care era așa de bună, de milostivă și de blândă.

La auzul cuvintelor acestea, Villefort o privi pe Valentine.

Ea plângea.

Ciudat! În emoția pe care i-o stârniră lacrimile ei, el se uită și la doamna de Villefort și i se păru că un zâmbet fugar, posomorât, trecuse peste buzele ei subțiri, asemeni meteorilor pe care îi vedem lunecând siniștri printre doi nori, pe fondul unui cer furtunos.

Capitolul VII Camera brutarului retras din afaceri

În seara zilei când contele de Morcerf ieșise de la Danglars, cu un simțământ de rușine și furie explicat prin răceala bancherului, domnul Andrea Cavalcanti, cu părul încrețit și lucios, cu mustățile ascuțite, cu mânuși albe prin care i se cunoșteau unghiile, intrase — stând aproape. În picioare în faetonul său — în curtea bancherului din Chaussée-d'Antin.

După o conversație de zece minute în salon, izbutise să-l conducă pe Danglars în intrândul ferestrei și acolo, după o introducere abilă, istorisise necazurile vieții sale de la plecarea nobilului părinte. După plecarea acestuia găsisse, spunea el, în familia bancherului, unde a fost primit cu bunăvoință, ca un fiu, toate garanțiile de fericire pe care un bărbat e dator să le caute înaintea capriciilor pasiunii — iar în ce privește pasiunea, avusese norocul s-o constate în ochii frumoși ai domnișoarei Danglars.

Danglars asculta cu cea mai profundă atenție — aștepta de două sau trei zile această declarație — iar când ea se produse în sfârșit, ochii i se dilatără în măsura în care se acoperiseră și se posomorâseră ascultându-l pe Morcerf.

Nu vru totuși să primească propunerea tânărului fără a-i face câteva observații.

— Domnule Andrea, îi spuse el, nu ești prea tânăr pentru a te gândi la căsătorie?

— O, nu, domnule! declară Cavalcanti; cel puțin nu mi se pare; în Italia marii seniori se căsătoresc de obicei tineri; e un obicei logic. Viața e așa de schimbătoare încât suntem datori să prindem norocul de îndată ce trece pe lângă noi.

— Acum, domnule, glăsui Danglars, admițând că propunerile dumitale, care mă onorează, sunt acceptate de soția și de fiica mea, cu cine vom discuta chestiunile materiale? Tratatulele sunt importante și numai părinții știu să discute cum trebuie, în interesul fericirii copiilor lor.

— Domnule, tatăl meu e un om înțelept. El a prevăzut împrejurarea probabilă că voi simți dorința de a mă stabili în Franța: mi-a lăsat deci, la plecare, o dată cu hârtiile care constată identitatea mea, o scrisoare prin care îmi asigură, în cazul când voi realiza o partidă pe placul său, un venit de o sută cincizeci de mii de lire, începând din ziua căsătoriei mele. Este, după câte îmi pot da seama, un sfert din venitul părintelui meu.

— Eu am avut totdeauna intenția de a da fiicei mele cinci sute de mii de franci, măritând-o; ea e de altminteri singura mea moștenitoare.

— Chestiunea, precum vedeți, este cât se poate de simplă, presupunând că cererea mea nu va fi respinsă de doamna baroană Danglars și de domnișoara Eugénie. Dispunem de un venit de o sută șaptezeci și cinci de mii de lire. Să presupunem un lucru: că obțin de la marchiz ca, în loc de rentă, să-mi dea capitalul (nu e lucru ușor, știu bine, dar s-ar putea);

dumneavoastră ați întrebuința aceste două sau trei milioane și două sau trei milioane în mâini iscusite pot să producă totdeauna zece la sută.

— Eu nu iau niciodată decât cu patru și chiar trei și jumătate, spuse bancherul. Dar, de la ginerele meu aș lua cu cinci și am împărți beneficiile.

— De minune, tată socrule! exclamă Cavalcanti lăsându-se târât de firea sa întrucâtva vulgară și care, din când în când, în ciuda eforturilor ce depunea, izbucnea de sub lustrul aristocrat cu care încerca s-o acopere.

Dar, înfrânându-se numaidecât:

— O, iertați-mă, domnule, glăsui el; precum vedeți, speranța îmi ia aproape mințile; ce o să fie când va deveni realitate?

— Dar, spuse Danglars care, la rându-i, nu băga de seamă cât de repede intra în raza afacerilor conversația aceasta la început dezinteresată, — există desigur o parte din averea dumitale pe care părintele nu ți-o poate refuza.

— Care? întrebă tânărul.

— Aceea care vine de la mama dumitale.

— Desigur, aceea care vine de la mama mea Leonora Corsinari.

— Și la cât poate să se urce partea aceasta de avere?

— O, vă asigur, domnule, că nu m-am gândit niciodată la chestia aceasta, dar o evaluez pe puțin la două milioane, spuse Andrea.

Danglars simți sufocarea voioasă pe care o încearcă avarul când regăsește o comoară pierdută, sau omul gata să se înece când întâlnește sub picioare pământ solid în locul vidului.

— Așadar, domnule, pot nădăjdui? spuse Andrea salutându-l pe bancher cu un respect afectuos.

— Domnule Andrea, glăsui Danglars, nădăjduiește și fii sigur că, dacă dinspre partea dumitale vreun obstacol nu va opri mersul afacerii, ea va fi încheiată. Dar, întrebă Danglars aducându-și aminte, cum se face că domnul conte de Monte-Cristo, patronul dumitale în lumea pariziană, nu a venit cu dumneata să ne facă cererea aceasta?

Andrea roși ușor.

— Vin de la conte, domnule, spuse el; de netăgăduit, e un om fermecător, însă de o originalitate care nu se poate concepe; m-a aprobat din suflet, mi-a spus chiar că nu-și închipuie că tatăl meu va șovăi o clipă să-mi dea capitalul în locul rentei; mi-a făgăduit influența sa pentru a mă ajuta să-l conving pe tata; dar mi-a declarat că, personal, nu a luat niciodată și nu va lua asupra-i răspunderea unei cereri în căsătorie. Recunosc însă că el a

binevoit să adauge că, dacă a avut vreodată motive să-și deplângă repulsia aceasta, era în legătură cu mine, deoarece socotea că legătura proiectată va fi fericită și potrivită. De altminteri, dacă nu vrea să facă nimic oficial, își rezervă dreptul de a vă răspunde, — mi-a spus el, — când îi veți vorbi.

— A, foarte bine!

— Acum, spuse Andrea cu cel mai fermecător zâmbet, am terminat de vorbit socrului și mă adresez bancherului.

— Ei, ce vrei cu el? întrebă Danglars râzând.

— Poimâine urmează să ridic de la dumneavoastră patru mii de franci; contele a înțeles însă că prima lună de ședere la Paris va prilejui poate un spor de cheltuieli cărora micul meu venit de burlac nu va putea să le facă față și de aceea n-aș putea să spun că mi-a dat, însă mi-a oferit un bon de douăzeci de mii de franci. Precum vedeți, este semnat de mâna lui; sunteți de acord?

— Adu-mi astfel de bonuri și pentru un milion: le iau! spuse Danglars băgând bonul în buzunar. Dă-mi o oră pentru mâine și funcționarul meu va trece pe la dumneata cu o chitanță de douăzeci și patru de mii de franci.

— La zece dimineața, dacă vreți; cu cât mai devreme cu atât mai bine: aș vrea să merg mâine la țară.

— Bine, la zece, la hotel des Princes, nu-i așa?

— Da.

A doua zi, cu o exactitate care onora punctualitatea bancherului, cei douăzeci și patru de mii de franci erau la tânăr, care plecă într-adevăr, lăsând două sute de franci pentru Caderousse.

Plecarea avea pentru Andrea scopul principal de a-l evita pe primejdiosul său prieten; de aceea se înapoie seara cât putu mai târziu.

Abia puse însă piciorul în curte și se pomeni cu portarul hotelului care îl aștepta cu șapca în mână.

— Domnule, spuse el, a venit omul acela.

— Care om? întrebă Andrea cu neglijență, ca și cum l-ar fi uitat pe cel de care, dimpotrivă, își amintea prea bine.

— Cel căruia Excelența voastră îi dă un ajutor.

— A, da, spuse Andrea, fostul servitor al părintelui meu. Ei, i-ai dat cei două sute de franci pe care îi lăsasem pentru el?

— Da, Excelență.

Andrea pretindea să i se spună Excelență.

— Dar, continuă portarul, n-a vrut să le ia.

Andrea îngălbeni; pentru că însă era noapte, nu observă nimeni.

— Cum n-a vrut să-i ia? întrebă el cu glasul ușor tulburat.

— Nu; vroia să vorbească cu Excelența voastră. I-am răspuns că ați ieșit; a stăruit. În cele din urmă însă a părut că se lasă convins și mi-a dat scrisoarea aceasta pe care o adusesse pecetluită gata.

— Să vedem, spuse Andrea.

Citi la lanterna faetonului:

"Știi unde stau; te aștept mâine dimineată la nouă".

Andrea cercetă pecetea ca să vadă dacă nu a fost ruptă și dacă nu cumva priviri indiscrete au putut să pătrundă înlăuntrul scrisorii; ea însă era îndoită în așa fel încât, pentru a o citi, trebuia să rupi pecetea, iar pecetea era perfect intactă.

— Foarte bine, spuse el. Bietul om! Este o ființă admirabilă.

Și-l lăasă pe portar liniștit de aceste cuvinte, dar neștiind pe cine trebuia să admire mai mult: pe tânărul stăpân sau pe bătrânul servitor?

— Deshamă repede și vino la mine, îi spuse Andrea groom-ului.

Din două sărituri tânărul intră în camera sa și arse scrisoarea lui Caderousse, împrăștiind până și cenușa.

Mântuia operația aceasta când intră servitorul.

— Pierre, tu ești de aceeași înălțime cu mine, îi spuse el.

— Am această onoare, Excelență, răspunse tânărul.

— Desigur că ai o livrea nouă, care ți-a fost adusă ieri.

— Da, domnule.

— Am treabă cu o fetișcană căreia nu vreau să-i spun nici titlul, nici situația mea. Împrumută-mi livreaua și adu-mi hârtiile tale ca să pot, la nevoie, să mă culc într-un han.

Pierre se supuse.

Peste cinci minute, complet deghizat, Andrea ieșea din hotel, fără să fie recunoscut, luă o cabrioletă și cerea să fie dus la hanul "Calul Roșu" din Picpus.

A doua zi, ieși de la hanul "Calul Roșu" așa cum ieșise de la Hôtel des Princes, adică fără să fie remarcat; coborî în foburgul Saint-Antoine, o luă pe bulevard până în strada Ménilmontant și se opri la poarta celei de a treia case, pe stânga, căutând pe cineva de la care, în absența portarului, să ceară informații.

— Pe cine cauți, frumușelule? îl întrebă fructăreasa din față.

— Pe domnul Pailletin, băbușco, răspunse Andrea.

— Un brutar retras din afaceri? întrebă fructăreasa.

— Întocmai.

— În fundul curții, pe stânga, a treia ușă.

Andrea merse pe drumul indicat și, la a treia ușă, găsi un clopot pe care îl scutură cu un sentiment de indispoziție, care se resimți asupra mișcării precipitate a soneriei.

În clipa, următoare figura lui Caderousse apărură la zăbrelele fixate în ușă.

— A, ești punctual! glăsui acesta.

Și trase zăbrelele.

— Bineînțeles, spuse Andrea intrând.

Și zvârli șapca de valet care, greșind scaunul, căzu jos, rostogolindu-se în jurul camerei.

— Haide, haide, nu te supăra, micule! spuse Caderousse. Uite, m-am gândit la tine, am preparat o gustare plăcută; numai lucruri care îți plac ție.

Andrea simți într-adevăr, inspirând, un miros de bucătărie ale cărei arome grosolane nu erau lipsite de un anumit farmec pentru un stomac flămând. Era amestecul acela de grăsime proaspătă și de usturoi care trădează bucătăria provensală, de calitate inferioară; mai era un miros de pește și apoi, mai presus de toate, parfumul aspru al tămâiosului și al cuișoarelor. Toate acestea se înălțau din două vase adânci și acoperite, puse pe două ochiuri de plită și dintr-o tingire care sfârâia în cuptorul unei sobe de tuci.

În camera alăturată Andrea văzu o masă destul de curată, împodobită cu două tacâmuri, cu două sticle de vin, având, una pecete verde, cealaltă pecete galbenă, cu o carafă cu rachiu și cu amestec de fructe într-o frunză mare de varză, pusă cu artă pe o farfurie de faianță.

— Ce zici de aroma asta plăcută, micule? spuse Caderousse. Eh, tu știi că eram bucătar bun: ți-amintești cum își lingeau toți degetele? Iar tu, cel dintâi ai gustat din sosurile mele și, după câte îmi amintesc, nu le disprețuiai.

Și Caderousse începu să curețe un supliment de cepe.

— Bun, bun! glăsui Andrea îmbufnat; dar dacă m-ai deranjat ca să mănânc cu tine, atunci să te ia dracu!

— Fiul meu, rosti Caderousse cu ton sentențios, oamenii discută când mănâncă; și apoi, nerecunoscătorule, nu simți plăcerea de a mai vedea pe prietenul tău? Mie îmi vine să plâng de bucurie.

Caderousse plângea într-adevăr; ar fi fost însă greu să se spună dacă bucuria sau cepele operau asupra glandei lacrimale a fostului hangiu de la *Pont du Gard*.

— Taci din gură, fățarnicule! spuse Andrea; mă iubești?

— Da, să mă ia dracu dacă nu te iubesc; știu bine că e o slăbiciune, dar e mai puternică decât mine, spuse Caderousse.

— Ceea ce nu te împiedică să mă chemi pentru cine știe ce perfidie.

— Haida-de! glăsui Caderousse ștergându-și cuțitul de șorț; dacă nu te-aș iubi, aș îndura oare viața mizerabilă pe care mi-o faci? Ia te uită, porți haina servitorului tău, ai prin urmare un servitor; eu n-am și sunt silit să-mi curăț singur legumele; îmi disprețuiești bucătăria pentru că tu cinezi la Hôtel des Princes sau la Café de Paris. Ei bine, aș putea să am și eu un servitor; aș putea să am și eu o trăsurică; aș putea să mănânc și eu unde aș vrea; ei bine, de ce mă lipsesc de toate astea? Ca să nu fac greutăți micului meu Benedetto. Haide, mărturisește că aș putea, nu-i așa?

Și o privire perfect limpede a lui Caderousse sublinie sensul frazei.

— Bine, spuse Andrea, să zicem că mă iubești: de ce pretinzi atunci să dejunez cu tine?

— Ca să te văd, micule.

— La ce bun să mă vezi, devreme ce am stabilit dinainte condițiile noastre?

— Ei, dragul meu, există oare testamente fără codiciluri? întrebă Caderousse. Dar ai venit să dejeunezi mai întâi, nu-i așa? Haide, ia loc și să începem cu sardele și cu unt proaspăt, pe care l-am pus pe foi de viță pentru tine, răutăciosule! A, da; privește camera mea, aste patru scaune de paie, pozele cu ramă de trei franci. Ei, ce vrei? Aici nu e Hôtel des Princes.

— Văd că ești dezgustat acum; nu mai ești fericit, tu care nu cereai decât să pari un brutar retras din afaceri.

Caderousse oftă.

— Ei, ce ai de spus? ți-ai văzut visul realizat.

— Am de spus că totul e un vis; un brutar retras din afaceri, bietul meu Benedetto, e bogat, are venituri.

— Păi, ai și tu venituri.

— Eu?

— Da, pentru că îți aduc cele două sute de franci.

Caderousse înălță din umeri.

— E umilitor, glăsui el, să primesc astfel bani, dați fără tragere de inimă, bani trecători, care pot să-mi lipsească de la o zi la alta. Vezi bine că sunt obligat să fac economii pentru cazul când prosperitatea ta nu ar dura. Dragul meu, norocul e nestatornic, cum spunea duhovnicul... regimentului. Știi că prosperitatea ta e imensă, ticălosule; te însori cu fata lui Danglars.

— Cum? a lui Danglars?

— Desigur, a lui Danglars! Sunt obligat să spun a baronului Danglars? E ca și cum aș spune a contelui Benedetto. Danglars mi-era prieten și, dacă n-ar avea memoria așa de slabă, ar trebui să mă invite la nunta ta... dat fiind că și el a venit la a mea... Da, da, da, la a mea! Eh, pe vremea aceea nu era așa de mândru; era un funcționar la bunul domn Morrel. Am mâncat de multe ori cu el și cu contele de Morcerf... Precum vezi, am cunoștințe frumoase. Și, dacă aș vrea să le cultiv puțin, ne-am întâlni în aceleași saloane.

— Invidia te face să vezi curcubeie, Caderousse.

— Benedetto mio, știm ceea ce spunem. Poate că, într-o zi, ne vom îmbrăca și noi în veșminte de sărbătoare și ne vom duce să spunem dinaintea unei porți: "Deschideți, vă rog". Deocamdată ia loc și să mâncăm.

Caderousse dădu exemplu și începu să mănânce cu poftă, aducând laude tuturor bucatelor pe care le servea musafirului său.

Acesta păru că se resemnează, destupă cu bravură sticlele și atacă *bouillabaisse* și morunul prăjit cu usturoi și undelemn.

— Camarade, s-ar părea că te împaci cu vechiul tău bucătar! spuse Caderousse.

— Pe cuvântul meu, da, răspunse Andrea a cărui poftă — tânăr și viguros cum era — pune pe al doilea plan pentru moment toate celelalte chestiuni.

— Îți sunt pe plac, ticălosule?

— Așa de mult încât nu înțeleg cum poate să i se pară viața rea unui om care pregătește și mănâncă lucruri așa de bune.

— Pentru că toată fericirea mea e zădărnicită de un singur gând, spuse Caderousse.

— Care?

— Că trăiesc pe contul unui prieten, eu care mi-am câștigat totdeauna cu vrednicie viața.

— O, n-are a face! glăsui Andrea; nu te simți stânjenit: am de ajuns pentru noi amândoi.

— Nu, crede-mă că am remușcări la fiecare sfârșit de lună.

— Bunul meu Caderousse!

— Așa de mult că, ieri, n-am vrut să iau cei două sute de franci.

— Da, vroiai să-mi vorbești; dar simți, într-adevăr, remușcări?

— Remușcări sincere; și apoi îmi venise o idee.

Andrea se înfioră; totdeauna îl înfiorau ideile lui Caderousse.

— E lucru jalnic, vezi tu — continuă acesta — să stai totdeauna în așteptarea sfârșitului de lună.

— Eh, ce vrei, viața nu se lasă și ea așteptată? glăsui Andrea cu ton filozofic, hotărât să vadă unde vrea să ajungă tovarășul său. Parcă eu fac altceva? Aștept.

— Da, pentru că în loc să aștepți două mizerabile sute de franci, aștepți cinci sau șase mii, poate zece, poate chiar douăsprezece; căci tu ești un viclean; aveai totdeauna mici economii, pușculițe pe care încercai să le sustragi de ochii bietului tău prieten Caderousse. Noroc că prietenul Caderousse avea nasul fin.

— Începi iar să bați câmpii pomenind întruna de trecut! spuse Andrea. La ce bun să mai trăncănim despre asta, te întreb?

— Ei, tu ai douăzeci și unu de ani și poți să uiți trecutul; eu am cincizeci și sunt silit să-mi amintesc de el. Dar n-are a face, să revenim la afaceri.

— Da.

— Vroiam să spun că dacă aș fi în locul tău...

— Ei?

— Aș realiza...

— Cum? Ai realiza...

— Da, aș cere venitul pe un semestru sub pretext că vreau să intru în politică, așa că ar trebui să-mi cumpăr o moșie; apoi, cu banii pe un semestru, aș șterge-o.

— Da, da, poate că planul nu e așa de prost.

— Dragă prietene, spuse Caderousse, ospătează-te din bucatele mele și urmează-mi povețele; n-ai să te simți mai prost din punct de vedere fizic și

moral.

— De ce nu urmezi însă tu sfatul pe care îl dai? întrebă Andrea. De ce nu iei înainte venitul pe un semestru, pe un an chiar și nu te retragi la Bruxelles? În loc să ai aerul unui brutar retras din afaceri, ai avea aerul unui falit în exercițiul funcțiunii.

— Dar cum dracu să mă retrag cu o mie două sute de franci?

— Ce pretențios devii tu, Caderousse! spuse Andrea. Acum două luni mureai de foame.

— Pofta vine mâncând, glăsui Caderousse arătându-și colții ca o maimuță care râde, sau ca un tigru care mârâie. De aceea, adăugă el retezând cu aceiași colți foarte albi și foarte ascuțiți, în ciuda vârstei, un dumaticat enorm de pâine, — am făurit un plan.

Planurile lui Caderousse îl înspăimântau pe Andrea mai mult chiar decât ideile lui; ideile nu erau decât germenul, planul era realizarea.

— Să vedem planul, spuse el; e desigur frumos.

— De ce nu? De la cine venea planul, grație căruia noi am părăsit stabilimentul domnului Cutare, dacă nu de la mine? Cred că nu era tocmai rău, din moment ce ne găsim aci.

— Nu zic ba, răspunse Andrea; ai câteodată idei bune; dar să-ți vedem planul.

— Uite, urmă Caderousse, tu poți, fără să dai un gologan, să-mi ajuți ca să am cincisprezece mii de franci... Nu, cincisprezece mii de franci n-ajung, nu vreau să devin om cumsecade pentru mai puțin de treizeci de mii de franci.

— Nu, nu pot! răspunse Andrea cu ton sec.

— Se pare că nu m-ai înțeles, răspunse Caderousse rece și calm; ți-am spus: fără să dai un gologan.

— Nu vrei cumva să fur ca să zădărnicesc toată afacerea și pe a ta dimpreună cu a mea și să ajungem iarăși acolo?

— Mie mi-e egal dacă mă înhață; știi bine că mă plictisesc uneori departe de oamenii mei; nu sunt ca tine, răule, care ai vrea să nu-i mai vezi niciodată.

De data aceasta Andrea nu se mai înfioră: se îngălbeni.

— Caderousse, nu mai spune prostii! glăsui el.

— Haide, liniștește-te, micul meu Benedetto; arată-mi un mijloc ca să câștig treizeci de mii de franci fără ca tu să ai vreun amestec; lasă-mă doar

pe mine să mă descurc.

— Bine, am să văd, am să caut, spuse Andrea.

— Până atunci sporește-mi renta la cinci sute de franci; am o manie: aş vrea să iau o servitoare.

— Bine, o să capeți cinci sute de franci, spuse Andrea. Dar îmi vine greu, bietul meu Caderousse... abuzezi...

— Eh, din moment ce scoți din cufere fără fund...

S-ar fi părut că Andrea se aştepta ca tovarăşul său să ajungă aici, căci ochii îi sclipiră într-o fulgerare care, e drept, se stinse numaidecât.

— Adevărat, răspunse Andrea, iar protectorul meu e foarte bun cu mine.

— Admirabil protector! glăsui Caderousse; cât îţi dă pe lună?

— Cinci mii de franci, spuse Andrea.

— Atâtea mii câte sute îmi dai tu mie, reluă Caderousse; nu zău, numai bastarzii au noroc. Cinci mii de franci pe lună. Ce dracu poţi să faci cu atâţia bani?

— Ei, se cheltuiesc repede; şi apoi sunt ca tine: aş vrea să am şi eu un capital.

— Un capital... Da... Înţeleg... Toată lumea ar vrea să aibă un capital.

— Şi o să am.

— Dar cine o să ţi-l facă? prinţul tău?

— Da, prinţul meu; din nenorocire trebuie să aştept.

— Ce să aştepţi? întrebă Caderousse.

— Moartea lui.

— Moartea prinţului tău?

— Da.

— Cum adică?

— Pentru că m-a pus în testament.

— Adevărat?

— Pe cuvânt de onoare!

— Cu cât?

— Cu cinci sute de mii.

— Nu cred.

— E cum îţi spun.

— Haida-de! nu se poate.

— Caderousse, îmi eşti prieten?

— Mai întrebi? Pe viață și pe moarte.

— Uite, am să-ți spun un secret.

— Spune.

— Dar ascultă.

— Ne-am înțeles: mut ca un pește.

— Uite, eu cred...

Andrea se opri și se uită juru-i.

— Ce crezi?... Haide nu-ți fie frică, suntem singuri.

— Cred că l-am găsit pe părintele meu.

— Pe părintele tău adevărat?

— Da.

— Nu e Cavalcanti?

— Nu, pentru că acela a plecat; pe cel adevărat.

— Și cine este el?

— Caderousse, e contele de Monte-Cristo.

— Eh!

— Da; înțelegi? totul se explică acum. După cât se pare, el nu poate să-mi mărturisească cu glas tare, dar mă recunoaște prin domnul Cavalcanti căruia îi dă cincizeci de mii de franci pentru asta.

— Cincizeci de mii de franci ca să fie părintele tău? Eu aș fi acceptat pentru cincisprezece mii. Cum de nu te-ai gândit la mine, ingratule?

— Parcă eu știam? Totul s-a pus la cale pe când noi ne aflam acolo.

— A, da! Și zici că prin testamentul lui...

— Îmi lasă cinci sute de mii de lire.

— Ești sigur?

— Mi l-a arătat; dar asta nu e totul.

— Există un codicil, cum spuneam adineauri.

— Probabil.

— Și prin codicilul acela...

— Mă recunoaște.

— Ce părinte bun, ce părinte de treabă! glăsui Caderousse învârtind în aer o farfurie.

— Mai spune acum că am secrete față de tine!

— Nu și încrederea ta te onorează în ochii mei. Așadar, părintele tău princiar e bogat?

— Bineînțeles. Nici nu își cunoaște averea.

— Să fie cu putință?

— Îmi dau seama, eu, care sunt primit la el în orice oră. Deunăzi un funcționar de bancă îi aducea cincizeci de mii de franci într-o geantă cât șervetul tău; ieri, un bancher îi aducea o sută de mii de franci în aur.

Caderousse era năucit; i se părea că vorbele tânărului au sunetul metalului și că aude rostogolindu-se cascade de ludovici.

— Și te duci în casa aceea? exclamă el cu naivitate.

— Oricând vreau.

Caderousse rămase îngândurat o clipă. Vedeai cu ușurință că frământa în minte un gând profund.

Apoi, deodată:

— Cât aș vrea să văd și eu toate astea, exclamă el; ce frumoase or fi!

— Fapt e că este ceva măreț, spuse Andrea.

— Și nu locuiește în avenue de Champs-Élysées?

— Da. No. 30.

— Aha, la No. 30? întrebă Caderousse.

— Da, o casă frumoasă, izolată între curte și grădină; tu nu cunoști decât atât.

— Se poate. Dar nu exteriorul mă interesează, ci interiorul: mobilele frumoase. Spune-mi, are lucruri frumoase?

— Ai văzut vreodată Tuileries?

— Nu.

— Ei bine, e frumos.

— Ascultă, Andrea, merită să se aplece cineva când bunului Monte-Cristo îi cade punga?

— Nu face să aștepți momentul acela, spuse Andrea; banii se găsesc în casa asta ca fructele într-o livadă.

— Ar trebui să mă iei într-o zi cu tine.

— Crezi că se poate? Și cu ce titlu?

— Ai dreptate; dar vorbele tale m-au făcut să-mi lase gura apă; trebuie neapărat să văd; am să găsesc un mijloc.

— Să nu faci prostii, Caderousse!

— Mă voi prezenta ca lustruitor de parchete.

— Sunt peste tot covoare.

— În cazul ăsta trebuie să mă mulțumesc să văd totul cu mintea.

— Crede-mă, e mai bine.

— Caută cel puțin să mă faci să înțeleg cam cum e casa.

— În ce fel?

— Nimic mai ușor. E mare?

— Nici prea mare, nici prea mică.

— Dar cum e împărțită?

— Eh, aş avea nevoie de cerneală și de hârtie ca să fac un plan.

— Iată, spuse Caderousse cu vioiciune.

Se duse și luă de pe un scrin vechi o foaie de hârtie albă, cerneală și o pană.

— Na, desenează-mi pe hârtie, fiul meu, spuse Caderousse.

Andrea luă pana cu un zâmbet imperceptibil și începu.

— Casa, precum ți-am spus, este între curte și grădină; uite așa.

Și Andrea făcu schița grădinii, a curții și a casei.

— Ziduri înalte?

— Nu, opt sau cel mult zece picioare.

— Nu e lucru prudent, spuse Caderousse.

— În curte, portocali, peluze, răsaduri de flori.

— Și nici o capcană?

— Nu.

— Grajdurile?

— Pe ambele părți ale grilajului; uite așa.

Și Andrea continuă planul.

— Să vedem parterul, spuse Caderousse.

— La parter, sufrageria, două saloane, sala de biliard, scară în vestibul și o scară mică, secretă.

— Ferestre?

— Ferestre minunate, așa de frumoase, de mari, încât cred că un om de talia ta ar putea să treacă prin fiecare ochi.

— De ce dracu au scări când sunt astfel de ferestre?

— Ei, ce vrei: lux!

— Dar obloane?

— Da, obloane, însă nu se servesc niciodată de ele. Contele ăsta de Monte-Cristo e un original căruia îi place să vadă cerul chiar și noaptea.

— Și servitorii unde se culcă?

— Oh, ei au casa lor! Închipuiește-ți un șopron frumos, când intri pe dreapta, unde se strâng scările. Deasupra șopronului, un șir de camere

pentru servitori, cu sonerii care răspund la odăi.

— Aha, sonerii!

— Ai spus ceva?

— Nu, nimic. Spun că punerea soneriilor costă foarte scump; și la ce servesc ele?

— Altădată era un câine care se plimba noaptea prin curte, dar a fost dus la casa din Auteuil; știi, aceea unde ai venit tu.

— Da.

— Îi spuneam, nu mai departe decât ieri; "E o imprudență din partea dumneavoastră, domnule conte; căci când vă duceți la Auteuil și luați servitorii cu dumneavoastră, casa rămâne singură. Ei, și? a întrebat el. S-ar putea întâmpla ca, într-o bună zi, să fiți jefuit".

— Ce-a răspuns el?

— Ce-a răspuns?

— Da.

— A răspuns: "Ei, și? ce-mi pasă dacă sunt jefuit?"

— Andrea, e vreun scrin cu mecherezuri?

— Cum adică?

— Da, unul care îl înhață pe hoț și cântă o arie. Mi s-a spus că erau de astea la ultima expoziție.

— Are un scrin de mahon a cărui cheie am văzut-o întotdeauna.

— Și vizitatorii nu îl fură?

— Nu, oamenii care îl servesc îi sunt toți devotați.

— De bună seamă că în dulapul acela este bănet, — ce zici?

— Poate că da... cine știe...

— Și unde e?

— La întâiul.

— Ia fă-mi și planul etajului întâi, micule, așa cum mi l-ai făcut pe al parterului.

— Lucru ușor.

Și Andrea reluă pana.

— La întâiul, vezi tu, e anticamera, salonul; la dreapta salonului, biblioteca și cabinetul de lucru; la stânga salonului, o cameră de culcare și un cabinet de toaletă. În cabinetul de toaletă este scrinul faimos.

— Și e o fereastră la cabinetul de toaletă?

— Două, aici și aici.

Și Andrea desenă două ferestre la încăperea care, pe plan, se afla în colț, închipuind un pătrat mai mic, adăugat pătratului mai mare al dormitorului.

Caderousse căzu pe gânduri.

— Și se duce des la Auteuil? întrebă el.

— De două-trei ori pe săptămână; mâine, bunăoară, urmează să petreacă acolo ziua și noaptea.

— Ești sigur?

— M-a poftit să vin la masă.

— Bravo, frumoasă existență! glăsuie Caderousse; casă la oraș, casă la țară.

— Asta înseamnă să fii bogat.

— Și te duci la masă?

— Probabil.

— Când cinezi acolo, te și culci?

— Când îmi face plăcere. Mă simt la conte ca la mine acasă.

Caderousse îl privi pe tânăr ca pentru a-i smulge adevărul din inimă.

Dar Andrea scoase o cutie cu țigări din buzunar, luă o havană, o aprinse liniștit și începu s-o fumeze fără mofturi.

— Când vrei cei cinci sute de franci? îl întrebă pe Caderousse.

— Chiar acu, dacă îi ai.

Andrea scoase douăzeci și cinci de ludovici din buzunar.

— Gălbiori? spuse Caderousse; nu, mulțumesc.

— Ce, îi disprețuiești?

— Dimpotrivă, îi prețuiesc; dar nu-i vreau.

— Ai să câștigi la schimb, nătărăule: aurul e cotate mai mult.

— Exact și pe urmă agentul de schimb îl va pune în urmărire pe prietenul Caderousse și după aceea îl va înhăța și apoi el va trebui să spună care sunt fermierii ce-i plătesc câștigurile în aur. Să nu facem prostii, micule: bani pur și simplu, monede rotunde cu chipul unui monarh. Toată lumea poate să aibă o piesă de cinci franci.

— Înțeleg că nu am cinci sute de franci la mine: ar fi trebuit să iau un comisionar,

— Ei bine, lasă-i la tine la portar — e un om cumsecade — și o să-i iau de la el.

— Astăzi?

— Nu, mâine; astăzi n-am timp.

— Bine, fie și mâine; îi las înainte de a pleca la Auteuil.

— Pot să contez?

— Absolut.

— Pentru că, vezi tu, îmi angajez dinainte servitoarea.

— Angajeaz-o. Dar cu asta s-a isprăvit — nu-i așa — n-o să-mi mai bați capul?

— Niciodată.

Caderousse devenise așa de mohorât încât Andrea se temu că va fi nevoit să remarce schimbarea. Se arătă deci mai voios și mai nepăsător.

— Ce vesel ești! spuse Caderousse; s-ar zice că ai și pus mâna pe moștenire.

— Nu, din nefericire. Dar în ziua când o să pun mâna pe ea...

— Ei?

— O să-mi amintesc de prieteni; te-asigur.

— Da, cu memoria ta bună...

— Ce vrei? credeam că urmărești să mă sfânțuiești.

— Eu? ce idee! Eu care, dimpotrivă, vreau să-ți mai dau un sfat prietenesc.

— Anume?

— Să lași aici diamantul pe care îl porți pe deget. Vrei să ne înhațe pe amândoi? vrei să dăm de dracu amândoi cu prostiile tale?

— De ce? întreabă Andrea.

— Cum? iei o livrea, te deghizezi ca servitor și păstrezi în deget un diamant de patru-cinci mii de franci?

— Drace, îl evaluezi exact! De ce nu te faci agent la mezat?

— Mă pricep la diamante; le-am avut.

— Nu te mai lăuda, spuse Andrea care, fără să se burzuluiască așa cum se temea Caderousse, din cauza noii jecmăneli, îi dădu inelul.

Caderousse îl privi cu atâta luare-aminte încât Andrea nu se îndoii că examina dacă e veritabil.

— Diamantul e fals, spuse Caderousse.

— Haida-de, glumești? făcu Andrea.

— O, nu te supăra, se poate vedea.

Și Andrea se duse la fereastră unde trecu diamantul pe geam; sticla se auzi scrâșnind.

— La naiba, mă înșelam, spuse Caderousse băgând diamantul în degetul mic; dar hoții de bijutieri imită așa de bine pietrele încât nu mai îndrăznești să furi ceva din dughenele lor. Încă o ramură de industrie paralizată!

— Ei, gata? întrebă Andrea. Mai ai ceva să-mi ceri? Vrei vesta mea? Vrei șapca? Nu te jena.

— Nu, tu ești un tovarăș bun în fond. Nu te mai țin, am să caut să mă vindec de ambiția mea.

— Ia seama însă ca, vânzând diamantul, să nu ți se întâmple ceea ce te temei că ți s-ar putea întâmpla cu aurul.

— Nu-l vând, fii liniștit.

"Cel puțin de nu l-ai vinde poimâine", gândi tânărul.

— Ticălosule norocos! spuse Caderousse; tu te duci din nou la lacheii, la trăsura și logodnica ta.

— Ei da, spuse Andrea.

— Nădăjduiesc că o să-mi faci un cadou frumos în ziua când ai să te însori cu fiica prietenului meu Danglars.

— Ți-am mai spus că ți-ai băgat în cap o închipuire.

— Ce zestre are?

— Dar îți repet...

— Un milion?

Andrea înalță din umeri.

— Fie și un milion, glăsui Caderousse; n-o să ai niciodată atâta cât îți doresc eu.

— Mulțumesc, spuse tânărul.

— O, e din inimă! adăugă Caderousse hohotind. Stai să te însoțesc.

— Nu e nevoie.

— Ba da.

— De ce?

— Pentru că ușa are un mic secret, o măsură de precauție pe care am socotit cu cale s-o adopt — broasca Huret și Fichet, revăzută și corijată de Gaspard Caderousse. O să-ți confecționez una la fel când ai să fii capitalist.

— Mulțumesc, spuse Andrea; am să-ți dau de veste cu opt zile înainte.

Se despărțiră. Caderousse rămase pe palier până când îl văzu pe Andrea nu numai coborând cele trei etaje, dar străbătând și curtea. Atunci se

înapoie repede, încuie ușa cu grijă și începu să studieze ca un arhitect expert planul lăsat de Andrea.

— Cred că scumpul meu Benedetto, glăsui el, n-o să se supere de moștenire și că cel care va grăbi ziua când el va pipăi cele cinci sute de mii franci nu va fi prietenul său cel mai rău!

Capitolul VIII Spargerea

În ziua următoare aceleia când a avut loc conversația povestită de noi, contele de Monte-Cristo plecase într-adevăr la Auteuil, cu Ali, cu mai mulți servitori și cu câțiva cai pe care vroia să-i pună la încercare.

Plecarea, la care nu se gândise în ajun și la care nici Andrea nu se gândise, fusese determinată de sosirea lui Bertuccio care, înapoindu-se din Normandia, aducea știri privitoare la casă și la corvetă. Casa era gata, iar corveta, sosită de opt zile și ancorată într-un mic golf unde se afla cu echipajul ei de șase oameni, după ce îndeplinise toate formalitățile de rigoare, aștepta să pornească în larg.

Contele laudă sânguința lui Bertuccio și-l îndemnă să se pregătească pentru o plecare urgentă, întrucât șederea sa în Franța nu avea să dureze mai mult de o lună.

— Acum, îi spuse el, voi avea nevoie să merg într-o noapte de la Paris la Tréport; vreo opt stații, eșalonate astfel pe drum încât să-mi permită să fac cincizeci de leghe în zece ore.

— Excelența voastră manifestase mai de mult dorința aceasta, răspunse Bertuccio și caii sunt gata. I-am cumpărat și i-am cantonat eu însumi în locurile cele mai comode, adică în sate unde nimeni nu se oprește de obicei.

— Bine, glăsui Monte-Cristo; eu rămân aci încă o zi sau două, așa că aranjează-te în consecință.

În momentul când Bertuccio se pregătea să iasă pentru a da ordine în legătură cu șederea la Auteuil, Baptistin deschise ușa; aducea o scrisoare pe o tavă lăcuită.

— Ce cauți aci? întrebă contele văzându-l plin de praf; mi se pare că nu te-am chemat.

Fără să răspundă, Baptistin se apropie de conte și îi prezintă scrisoarea.

— Importantă și urgentă, glăsui el.

Contele desfăcu Scrisoarea și citi:

"Domnul de Monte-Cristo e prevenit că, în noaptea aceasta, un om se va introduce în casa de pe Champs-Elysées pentru a sustrage niște hârtii pe care le crede închise în scrinul din cabinetul de toaletă; domnul conte de Monte-Cristo e cunoscut ca un om destul de curajos pentru a nu recurge la intervenția poliției, intervenție ce ar putea să compromită foarte mult pe acela care îi anunță aceasta. Fie printr-o deschizătură ce va da din camera de culcare în cabinet, fie ascunzându-se în cabinet, domnul conte va putea să-și ia satisfacție singur. Mulți oameni și precauțiuni bătătoare la ochi l-ar îndepărta desigur pe răufăcător și l-ar face pe domnul de Monte-Cristo să piardă prilejul de a cunoaște un dușman care, întâmplător, a fost descoperit de persoana ce atrage atenția contelui, atenție pe care n-ar avea poate ocazia s-o repete dacă, după eșuarea primei încercări, răufăcătorul ar pune altă lovitură la cale".

În primul moment contele se gândi la o șiretenie de hoț, capcană grosolană care îi semnală un pericol relativ pentru a-l expune unui pericol mai grav. Se pregătea deci să trimită scrisoarea unui comisar de poliție, în ciuda sfatului și poate chiar din cauza sfatului prietenului anonim, când deodată îi veni ideea că s-ar putea într-adevăr să fie vorba de vreun dușman personal pe care numai el l-ar putea recunoaște și de care s-ar putea folosi la nevoie, așa cum făcuse Fiesco cu Maurul care a vrut să-l asasineze. Îl cunoașteți pe conte; n-avem deci nevoie să spunem că el era un spirit plin de cutezanță și vigoare, care înfrunta imposibilul cu energia ce caracterizează oamenii superiori. Prin viața pe care o dusesese, prin hotărârea pe care o luase și pe care o respectase de a nu da înapoi de la nimic, contele ajunsese să guste voluptăți necunoscute în luptele pe care le întreprindea, uneori împotriva naturii, adică împotriva lui Dumnezeu și împotriva lumii — care poate să fie asemănată cu diavolul.

— Ei nu vor să-mi fure hârtiile, spuse Monte-Cristo; vor să mă ucidă: nu sunt hoți, sunt asasini. Nu vreau ca domnul prefect al poliției să se amestece în chestiunile mele particulare. Sunt destul de bogat ca să scutesc de cheltuiala asta bugetul administrației sale.

Contele îl rechemă pe Baptistin, care ieșise din cameră după ce adusese scrisoarea.

— Întoarce-te la Paris și adu aci pe toți servitorii care au rămas acolo, spuse el. Am nevoie de toată lumea la Auteuil.

— Dar să nu rămână nimeni acasă, domnule conte? întrebă Baptistin.

— Ba da, portarul.

— Domnul conte să nu uite că e departe de la ghereta portarului până la casă.

— Și?

— Și s-ar putea ca toată locuința să fie jefuită fără ca el să audă vreun zgomot.

— De cine?

— De hoți.

— Ești un nătărău, domnule Baptistin; chiar dacă hoții ar jefui întreaga locuință, ei nu-mi vor pricinui niciodată neplăcerea pe care mi-ar pricinui-o un serviciu rău făcut.

Baptistin se înclină.

— M-ai înțeles? glăsui contele; adu-i pe toți tovarășii dumitale, de la primul până la ultimul; totul să rămână însă în starea obișnuită; ai să închizi doar obloanele parterului.

— Dar cele de la primul etaj?

— Știi că ele nu se închid niciodată. Du-te.

Contele anunță că va mânca singur în apartamentul său și că nu vroia să fie servit decât de Ali.

Cină cu liniștea și cu sobrietatea de totdeauna, iar după masă, făcând semn lui Ali să-l urmeze, ieși prin porțiță, ajunsese în Bois de Boulogne ca și cum s-ar fi plimbat, porni cu naturalețe pe drumul Parisului și, pe înnoptate, ajunsese în fața casei sale de pe Champs-Élysées.

Totul era întunecat; numai o luminiță slabă ardea în ghereta portarului aflată la patruzeci de pași de casă, așa cum spusese și Baptistin.

Monte-Cristo se rezemă de un arbore și, cu ochii săi care se înșelau așa de rar, scrută aleea dublă, îi examinează pe drumeți și își afundă privirea pe

străzile vecine ca să vadă dacă nu era nimeni ascuns. După zece minute se încredință că nu-l pândeau nimeni. Alergă îndată la portiță cu Ali, intră repede și, prin scara de serviciu a cărei cheie o avea, se duse în camera de culcare, fără a deschide sau a clinti o singură perdea, fără ca portarul să poată bănui că, în casa pe care o credea goală, stăpânul revenise.

Când ajunse în dormitor, contele îi făcu semn lui Ali să se oprească, apoi trecu în cabinetul pe care îl examină; totul era în starea obișnuită: prețiosul scrin la locul lui și cheia în scrin. Îl încuie de două ori, luă cheia, reveni la ușa dormitorului, smulse zăvorul și reintră.

În vremea asta Ali puneau, pe o masă, armele cerute de conte, adică o carabină scurtă și o pereche de pistoale duble ale căror țevi suprapuse permiteau să ochești cu ele tot așa de sigur ca și cu pistoalele de tir.

Înarmat astfel, contele putea ține viața a cinci oameni în mâinile sale.

Erau orele cam vreo nouă și jumătate; contele și Ali mâncară în grabă o bucată de pâine și băură un pahar cu vin de Spania; apoi Monte-Cristo lăsă jos unul din panourile mobile care îi permiteau să vadă dintr-o încăpere într-alta. Avea la îndemână pistoalele și carabina, iar Ali, în picioare, lângă el, ținea una din acele mici securi arabe care nu și-au mai schimbat forma de când cu cruciadele.

Printr-o fereastră a dormitorului, paralelă cu a cabinetului, contele putea să vadă în stradă.

Trecură astfel două ceasuri; era întuneric beznă și totuși Ali, grație naturii sale sălbatice, iar contele, grație fără îndoială unei calități dobândite, distingeau noaptea chiar cele mai slabe legănări ale copacilor din curte.

De mult luminița din ghereta portarului se stinsese.

Se putea presupune că atacul, dacă într-adevăr fusese pus la cale un atac, se va produce prin scara de la parter, iar nu printr-o fereastră. Monte-Cristo era convins că răufăcătorii vroiau viața, nu banii lui. Ca atare ei vor da buzna în dormitor și vor ajunge în dormitor fie pe scara secretă, fie prin fereastra cabinetului.

Îl așază pe Ali în dreptul ușii de la scară, iar el continuă să supravegheze cabinetul.

Sunară orele unsprezece și trei sferturi la orologiul de la Domul Invalizilor; vântul de miazănoapte aducea, pe răbufnirile lui jilave, vibrația lugubră a celor trei băți.

În momentul când ultima lovitură se stinge, contelui i se păru că aude un zgomot ușor în direcția cabinetului; primul zgomot sau, mai bine zis, scrâșnet, fu urmat de al doilea, apoi de al treilea; la al patrulea contele era lămurit. O mână sigură și expertă tăia cu un diamant cele patru părți ale unui geam.

Contele simți că inima îi bate mai repede. Oricât de întăriți în primejdii ar fi oamenii, oricât de preveniți în privința pericolului ar fi — ei înțeleg totdeauna, după bătaia inimii și după înfiorarea cărnii, deosebirea enormă care există între vis și realitate, între proiect și împlinire.

Cu toate acestea Monte-Cristo nu făcu decât un semn pentru a-i da de veste lui Ali; acesta, pricepând că pericolul era în direcția cabinetului, făcu un pas apropiindu-se de stăpân.

Monte-Cristo era dornic să știe cu ce dușmani și cu câți dușmani avea a face.

Fereastra la care se lucra era în fața deschizăturii prin care contele își afunda privirea în cabinet. Ochii săi fixară deci fereastra: văzu o umbră desenându-se, mai întunecată, pe fondul de întuneric, apoi un ochi de geam deveni deodată opac, ca și cum s-ar fi lipit de afară o foaie de hârtie pe el, apoi geamul trozni fără să cadă. Prin deschizătura făcută trecu un braț căutând mânerul; în clipa următoare, fereastra se mișcă în țățâni și un om intră.

Omul era singur.

— Îndrăzneț pungaș! murmură contele.

În momentul acela simți că Ali îl atinge pe umăr; se întoarse: Ali arăta fereastra camerei în care se aflau și care dădea spre stradă.

Monte-Cristo făcu trei pași spre fereastră. Cunoștea ascuțimea simțurilor credinciosului servitor. Văzu într-adevăr pe un alt om desprinzându-se din umbra unei porți și — urcându-se pe o piatră — căuta să vadă ce se petrece la contele.

— Bun, spuse el, sunt doi: unul lucrează, altul pândește.

Îi făcu semn lui Ali să nu piardă din ochi pe omul din stradă și reveni la acela din cabinet.

Om care tăia geamuri intrase și se orienta cu brațele întinse înainte.

Păru în sfârșit că își dă seama de situație; cabinetul avea două uși; trase zăvoarele la amândouă.

Când se apropie de ușa dormitorului, Monte-Cristo își închipui că vrea să intre și își pregăti un pistol; auzi numai zgomotul zăvoarelor lunecând în verigele de metal. O precauție, atâta tot; neștiind că Monte-Cristo scosese belciugele, vizitatorul nocturn se putea crede acum în siguranță.

Sigur și liber pe mișcările sale, omul scoase atunci din buzunaru-i larg un obiect pe care contele nu-l putu distinge, puse obiectul pe o mescioară, apoi se duse de-a dreptul la scrin, pipăi broasca și observă că, în ciuda așteptării sale, cheia lipsea.

Dar tăietorul de geamuri era un om precaut care prevăzuse totul; contele auzi în curând zornăitul acela pe care îl produce legătura de chei informe, aduse de lăcătuși când sunt chemați să deschidă o ușă și cărora hoții le-au dat numele de *ciocârlui*, fără îndoială datorită plăcerii pe care o simt auzind cântarea lor nocturnă când forțează o broască.

— Aha, murmură Monte-Cristo cu un zâmbet dezamăgit, nu e decât un hoț!

Dar, în întuneric, omul nu putea să aleagă obiectul potrivit. Recurse la acela pe care îl pusese pe mescioară; mișcă un resort și, îndată, o lumină palidă, însă destul de vie ca să poată vedea, își trimise răsfrângerea aurie pe mâinile și pe chipul străinului.

— Ia uite, exclamă Monte-Cristo, dându-se înapoi cu o mișcare de surpriză; e...

Ali ridică securea.

— Nu mișca, îi șopti Monte-Cristo; lasă securea jos; nu mai avem nevoie de arme.

Adăugă apoi câteva cuvinte, coborând și mai mult glasul căci, oricât de slabă fusese exclamația pe care uimirea i-o smulsese contelui, ea l-a făcut pe omul de alături să tresară. Contele dăduse ordin, căci Ali se depărtă în vârful picioarelor, desprins de pe peretele alcovului un veșmânt negru și o pălărie triunghiulară. În vremea asta Monte-Cristo își scotea repede redingota, vesta și cămașa, și, grație razei de lumină ce se filtra prin crăpătura panoului, puteai să recunoști pe pieptul contelui una din acele suple și fine tunici de oțel dintre care ultima fusese purtată, poate — în Franța aceasta unde azi nu te mai temi de pumnale — de Ludovic al XVI-lea, care se temea de cuțit și care a murit sub secure.

Tunica dispăru curând sub o lungă sutană, așa cum părul contelui dispăru sub o perucă cu tonsură; pălăria triunghiulară pusă peste perucă îl

schimbă complet pe conte în abate.

Nemaiauzind nimic, omul se ridicase și, în timp ce Monte-Cristo desăvârșea metamorfoza, se dusesse drept la scrinul a cărui broască începea să scrâșnească, grație *ciocârliei*.

— Bun! murmură contele, care se bizuia desigur pe vreun secret de lăcătușerie, necunoscut poate spărgătorului de uși, oricât de iscusit ar fi fost acesta; bun, ai de lucru câteva minute!

Și se duse la fereastră.

Omul pe care l-a văzut urcându-se pe o piatră, coborâse și se plimba pe stradă; ciudat însă, în loc să-l neliniștească cei care puteau să vină, fie prin avenue des Champs-Élysées, fie prin foburgul Saint-Honoré, el nu părea preocupat decât de ceea ce se petrecea la conte, iar mișcărilor sale urmăreau să vadă ce se întâmplă în cabinet.

Monte-Cristo se izbi deodată pe frunte, iar pe buzele-i întredeschise rătăci un râs tăcut.

Apoi, apropiindu-se de Ali:

— Rămâi aci, ascuns în întuneric, îi șopti el și orice zgomot ai auzi, orice lucru s-ar întâmpla, nu intra și nu te arăta decât dacă te chem pe nume.

Ali făcu semn din cap că a înțeles și că se va supune.

Atunci Monte-Cristo scoase dintr-un dulap o lumânare aprinsă și, în momentul când hoțul era mai ocupat decât oricând cu broasca, deschise încetișor ușa, având grijă ca lumina să se proiecteze în întregime asupra chipului său.

Ușa se mișcă așa de încet încât hoțul n-auzi zgomotul. Dar, spre marea lui uimire, văzu deodată că odaia se luminează.

Se întoarse.

— Ei, bună seara, scumpe domnule Caderousse! glăsui Monte-Cristo; dar ce naiba cauți aici la astfel de oră?

— Abatele Busoni! exclamă Caderousse.

Și, neștiind cum venise până la el ciudata arătare, deoarece încuiase ușile, dădu drumul legăturii de chei false și rămase neclintit, năuc.

Contele se așeză între Caderousse și fereastră, tăind astfel hoțului înmărmurit singurul mijloc de retragere.

— Abatele Busoni! repetă Caderousse, fixând asupra contelui ochi buimăciți.

— Ei da, el în persoană, abatele Busoni! glăsui Monte-Cristo; și îmi pare bine că mă recunoști, scumpe domnule Caderousse; asta dovedește că avem o memorie bună amândoi căci, dacă nu mă înșel, nu ne-am văzut de aproape zece ani.

Calmul, ironia, puterea lui înfricoșară mintea lui Caderousse.

— Abatele! abatele! murmură acesta crispându-și pumnii și clănțănind din dinți.

— Așadar, vrem să-l furăm pe contele de Monte-Cristo? continuă pretinsul abate.

— Domnule abate, murmură Caderousse căutând să ajungă la fereastră, cale pe care i-o tăia nemilos contele, domnule abate, nu știu... vă rog să credeți... vă jur...

— Un geam tăiat — continuă contele — o lanternă oarbă, o legătură de ciocârliei, un scrin pe jumătate forțat, — e limpede.

Caderousse se simțea sugrumat, căuta un ungher unde să se ascundă, o gaură pe unde să dispară.

— Haide, văd că ești neschimbat, domnule asasin, glăsui contele.

— Domnule abate, de vreme ce știți totul, știți că nu eu, ci Carconta a fost de vină, lucru s-a constatat la proces deoarece nu m-au condamnat decât la galere.

— Ți-ai făcut așadar stagiul, de te văd pe cale să ajungi iarăși acolo?

— Nu, domnule abate, am fost liberat de cineva.

— Acel cineva a făcut un admirabil serviciu societății.

— O, făgăduisem cu toate acestea...

— Vasăzică, ai evadat? îl întrerupse Monte-Cristo.

— O, da! glăsui Caderousse foarte neliniștit.

— Afurisită recidivă... Dacă nu mă înșel, ea te va duce în piața Grève. Atâta pagubă, atâta pagubă, diavolo! cum spun filfizonii din țara mea.

— Domnule abate, m-am lăsat în voia unei porniri...

— Toți criminalii spun asta.

— Nevoia...

— Nu mai vorbi! spuse Busoni cu dispreț; nevoia te poate îndemna să ceri pomană, să furi o pâine de la ușa unui brutar, dar nu să forțezi un scrin într-o casă pe care o crezi nelocuită. Iar când bijutierul Joannes venea să-ți numere patruzeci și cinci de mii de franci în schimbul diamantului pe care ți-l dădusem și pe care l-ai ucis ca să ai și diamantul și banii, tot nevoie era?

— Iertați-mă, domnule abate, spuse Caderousse; m-ați mai salvat o dată, salvați-mă și a doua oară.

— Purtarea dumitale nu mă încurajează.

— Sunteți singur, domnule abate? Întrebă Caderousse împreunându-și mâinile, ori ați adus jandarmi care stau gata să mă înhațe?

— Sunt absolut singur, spuse abatele, și-mi va fi iarăși milă de dumneata, iarăși te voi lăsa să pleci, cu riscul altor nenorociri pe care le-ar putea pricinui slăbiciunea mea, dacă-mi făgăduiești să-mi spui întregul adevăr.

— O, domnul abate! strigă Caderousse împreunându-și mâinile și apropiindu-se cu un pas de Monte-Cristo; pot să vă spun că sunteți salvatorul meu!

— Declari că te-a liberat cineva din ocnă?

— O, da, pe cuvântul lui Caderousse, domnule abate.

— Cine e acela?

— Un englez.

— Cum îl chema?

— Lordul Wilmore.

— Îl cunosc; am să știu dacă minți.

— Domnule abate, spun adevărul adevărat.

— Vasăzică englezul acela te ocrotea?

— Nu pe mine, ci pe un tânăr corsican care era tovarășul meu de lanț.

— Cum îl chema pe tânărul corsican?

— Benedetto.

— Acesta e un nume de botez.

— N-avea altul, era un copil găsit.

— În cazul acesta tânărul a evadat cu dumneata?

— Da.

— Cum?

— Lucram la Saint-Mandrier, lângă Toulon. Aveți idee de Saint-Mandrier?

— Îl cunosc.

— Ei bine, în timp ce oamenii dormeau între douăsprezece și unu după-amiază...

— Ocnași care își fac siesta! Și noi care îi deplângem! spuse abatele.

— Nu se poate lucra întruna, oamenii nu sunt câini, rosti Caderousse.

— Din fericire pentru câini, spuse Monte-Cristo.

— Așadar, pe când ceilalți își făceau siesta, noi ne-am depărtat puțin, ne-am tăiat fiarele cu o pilă pe care ne-o trimisese englezul și am fugit înot.

— Dar ce a devenit Benedetto?

— Nu știu nimic.

— Cu toate acestea trebuie să știi.

— Nu, credeți-mă. Ne-am despărțit la Hyères.

Și, pentru a da mai multă greutate vorbelor sale, Caderousse făcu încă un pas spre abate, care rămase neclintit, calm și cercetător.

— Minți! spuse abatele Busoni cu un accent de irezistibilă autoritate.

— Domnul abate...

— Minți! Omul acela ți-este încă prieten și te servești, poate, de el, ca de un complice.

— O, domnule abate...

— Cum ai trăit de când ai părăsit Toulonul? răspunde!

— Cum am putut.

— Minți! repetă pentru a treia oară abatele cu un accent și mai imperativ.

Caderousse îl privi înmărmurit pe conte.

— Ai trăit, glăsui acesta, din banii care ți-au fost dați de el.

— Este adevărat, spuse Caderousse; Benedetto a devenit un fiu de mare nobil.

— Cum poate el să fie fiul unui mare nobil?

— Fiu natural.

— Și cum îl cheamă pe nobilul acesta?

— Conte de Monte-Cristo, acela la care ne aflăm.

— Benedetto, fiul contelui? întrebă Monte-Cristo, uimit la rândul său.

— E de crezut așa ceva, deoarece contele i-a găsit un părinte fals, deoarece îi dă patru mii de franci pe lună, deoarece îi lasă cinci sute de mii de franci prin testament.

— Aha! exclamă abatele, care începea să înțeleagă: și ce nume poartă, până una alta; tânărul?

— Îl cheamă Andrea Cavalcanti.

— În cazul acesta e tânărul pe care prietenul meu, contele de Monte-Cristo, îl primește în casă și care se va însura cu domnișoara Danglars?

— Exact.

— Și îți pare rău, ticălosule, ție, care îi cunoști viața și mârșăviile?

— De ce credeți că vreau să împiedic pe un tovarăș să izbutească? întrebă Caderousse.

— Tocmai de aceea, nu dumneata ai datoria să-l înștiințezi pe domnul Danglars, ci eu.

— Să nu faceți asta, domnule abate!

— De ce?

— Pentru că vom pierde pâinea de toate zilele.

— Și crezi că, pentru a păstra unor ticăloși ca voi pâinea, mă voi face unealta șireteniei lor, complicele crimelor lor?

— Domnule abate... spuse Caderousse apropiindu-se și mai mult.

— Voi spune totul.

— Cui?

— Domnului Danglars.

— N-ai să faci asta! strigă Caderousse scoțând un cuțit din vestă și izbindu-l pe conte drept în piept; n-ai să spui nimic, abate!

Spre marea uimire a lui Caderousse, pumnalul, în loc să pătrundă în pieptul contelui, se îndoi știrbit.

În același timp, contele apucă pumnul asasinului cu mâna stângă și-l răsuci cu atâtea putere încât cuțitul căzu din degetele înțepenite, iar Caderousse scoase un strigăt de durere.

Dar, fără să se oprească la strigătul acesta, contele continuă să răsucescă pumnul banditului până când, cu brațul dislocat, căzu mai întâi în genunchi, apoi cu fața în jos.

Contele își puse piciorul pe capul lui și spuse:

— Nu știu cine mă oprește să-ți zdrobesc țeasta, sceleratule!

— Îndurare! îndurare! strigă Caderousse.

Contele își retrase piciorul.

— Ridică-te, spuse el.

Caderousse se ridică.

— Doamne, ce pumn aveți, domnule abate! spuse Caderousse mângâindu-și brațul amorțit de cleștele de carne care-l strânsese; doamne, ce pumn!

— Tăcere! Dumnezeu îmi dă puterea să îmblânzesc o fiară ca tine; lucrez în numele acestui Dumnezeu; amintește-ți de asta, ticălosule, și, dacă

te cruț în momentul de față înseamnă că ascult încă o dată de gândurile Domnului.

— Uf! făcu Caderousse îndurerat.

— Ia pana și hârtia și scrie ce-ți dictez.

— Nu știu să scriu, domnule abate.

— Minți: ia pana și scrie!

Subjugat de puterea aceasta superioară, Caderousse se așeză și scrise:

"Domnule, omul pe care îl primiți la dumneavoastră și căruia o destinați pe fiica dumneavoastră e un fost ocnaș evadat cu mine de la Toulon; el purta No. 59, iar eu 58.

Se numea Benedetto; adevăratul nume nu-l știe nici el singur, căci nu și-a cunoscut niciodată părinții".

— Semnează! continuă contele.

— Vreți să mă nenorociți?

— Dacă aș vrea să te nenorocesc, nătărăule, te-aș târî până la primul corp de gardă; de altminteri, în ceasul când biletul va fi dus la adresă, probabil nu vei mai avea motive să te temi de nimic; semnează.

Caderousse semnă.

— Adresa: *Domnului baron Danglars, bancher, str. Chaussée-d'Antin.*

Caderousse scrise adresa.

Abatele luă biletul.

— Acum, spuse el, bine; pleacă.

— Pe unde?

— Pe unde ai venit.

— Vreți să ies pe fereastră?

— Pe acolo ai intrat.

— Domnule abate, plănuieți ceva contra mea?

— Nătărăule, ce vrei să plănuiesc?

— De ce nu-mi deschideți poarta?

— La ce bun să-l trezesc pe portar?

— Domnule abate, spuneți-mi că nu vreți moartea mea.

— Vreau ce vrea Dumnezeu.

— Dar jurați-mi că nu mă veți lovi când am să cobor.

— Prost și laș ce ești!

— Ce vreți să faceți cu mine?

— Asta te întreb și eu. Am încercat să fac un om fericit și n-am făcut decât un asasin.

— Domnule abate, mai faceți o încercare! spuse Caderousse.

— Fie! glăsui contele. Ascultă, știi că eu sunt om de cuvânt?

— Da, spuse Caderousse.

— Dacă te întorci acasă teafăr...

— De cine m-aș putea teme afară de dumneavoastră?

— Dacă te întorci la tine teafăr, părăsește Parisul, părăsește Franța, și, oriunde te vei afla, câtă vreme te vei purta cinstit, am să-ți trimit o mică pensie; căci dacă te întorci la tine teafăr, atunci...

— Atunci? întrebă Caderousse înflorat.

— Atunci îmi voi închipui că te-a iertat Dumnezeu și te voi ierta și eu.

— Pe cuvântul meu de creștin, îngăimă Caderousse retrăgându-se, mă înspăimântați.

— Haide, pleacă! spuse contele arătând cu degetul fereastra lui Caderousse.

Încă neîndeajuns liniștit de făgăduiala lui Monte-Cristo, Caderousse încălecă și puse piciorul pe scară.

Aci se opri, tremurând.

— Haide, coboară! spuse abatele încrucișându-și brațele.

Caderousse începu să înțeleagă că nu avea a se teme de nimic dinspre partea aceasta și coborî.

Atunci contele se apropie cu lumânarea în așa fel încât să poată fi observat, dinspre Champs-Élysées, omul care cobora de la o fereastră luminat de alt om.

— Ce faceți, domnule abate? întrebă Caderousse; dacă ar trece o patrulă?

Și suflă în lumânare. Continuă apoi coborâșul; dar, abia când simți pământul din grădină sub picioare, se liniști complet.

Monte-Cristo reîntră în dormitor și, aruncând o ochire din grădină în stradă, îl văzu mai întâi pe Caderousse care, după ce coborâse, făcea un ocol prin grădină și își proptea scara la capătul zidului ca să poată ieși printr-alt loc decât prin acela pe unde intrase.

Apoi, mutându-și privirea din grădină în stradă, îl văzu pe omul care părea să aștepte alergând paralel și așezându-se dinapoia colțului pe unde

Caderousse urma să coboare.

Caderousse urcă încetișor pe scară și, când ajunse la ultimele trepte, înălță capul peste zid ca să se încredințeze că strada e pustie.

Nu se vedea nimeni, nu se auzea nici un zgomot.

Sună ora unu la Domul Invalizilor.

Atunci Caderousse încălecă peste peron și, trăgând spre el scara, o trecu peste zid, pe urmă se apucă să coboare sau, mai bine zis, lunecă, — manevră pe care o îndeplini cu o iscusință ce dovedea deprinderea lui în acest exercițiu.

Pornit însă pe pantă, nu se mai putu opri. Zadarnic văzu pe cineva năpustindu-se în întuneric, în momentul când era la jumătatea drumului; zadarnic văzu un braț ridicându-se în momentul când atingea pământul; mai înainte de a putea să se pună în poziție de apărare, brațul îl izbi cu atâta furie în spate, încât dădu drumul scării, strigând:

— Ajutor!

A doua lovitură îl izbi aproape imediat în șold, încât căzu strigând:

— Săriți, asasinul!

În sfârșit, în momentul când se rostogolea la pământ, adversarul îl apucă de păr și îi dădu a treia lovitură în piept.

De data aceasta Caderousse vru să strige din nou, dar nu putu să scoată decât un geamăt; trei șuvoaie de sânge ieșeau din cele trei răni ale sale.

Văzându-l că nu mai striga, asasinul îl apucă de păr și îi înălță capul; Caderousse avea ochii închiși și gura strâmbă. Asasinul îl crezu mort, îi dădu drumul la pământ și dispăru.

Atunci, simțindu-l că se îndepărtează, Caderousse se ridică într-un cot și cu glas muribund, strigă într-un suprem efort:

— Săriți! asasinul! mor! ajutor, domnule abate!

Chemarea lugubră străpunse întunericul nopții. Se deschise ușa scării secrete, apoi portița grădinii, iar Ali și stăpânul său alergară cu lumini.

Capitolul IX Mâna lui Dumnezeu

Caderousse continua să strige cu glas tânguitor:

— Ajutor, domnule abate! ajutor!

— Ce e? întrebă Monte-Cristo.

— Ajutor! repetă Caderousse; m-a asasinat!

— Uite că am venit: curaj!

— O, s-a sfârșit; veniți prea târziu; veniți ca să mă vedeți murind; ce lovituri! cât sânge!

Și leșină.

Ali și stăpânul său îl luară pe rănit și îl transportară într-o cameră.

Aci Monte-Cristo făcu semn lui Ali să-l dezbrace și examinează rănilor grozave pe care le primise.

— Doamne, spuse el, răzbunarea ta se lasă uneori așteptată; cred că atunci când ea coboară din cer e cu atât mai deplină.

Ali își privi stăpânul ca pentru a întreba ce este de făcut.

— Du-te la domnul procuror regal Villefort, care locuiește în foburgul Saint-Honoré și adu-l aci. În trecere, scoală-l pe portar și spune-i să cheme un medic.

Ali se supuse și-l lăsă pe falsul abate singur cu Caderousse, care era tot leșinat. Când nenorocitul redeschise ochii, contele, stând la câțiva pași de el, îl privea cu o expresie sumbră de milă, iar buzele, care i se mișcau, murmurau parcă o rugăciune.

— Un chirurg, domnule abate, un chirurg! spuse Caderousse.

— S-a dus după unul, răspunse abatele.

— Știu că e degeaba în ce privește viața, dar poate că o să-mi dea puteri, căci vreau să am timp să fac o declarație.

— Cu privire la ce?

— Cu privire la asasinul meu,

— Vasăzică, îl cunoști?

— Ba bine că nu: e Benedetto.

— Tânărul corsican?

— Chiar el.

— Tovarășul dumitale?

— Da. După ce mi-a dat planul casei contelui, nădăjduind desigur c-o să-l ucid și că el o să devină astfel moștenitorul lui, sau c-o să mă ucidă și că va scăpa astfel de mine, m-a așteptat în stradă și m-a asasinat.

— În timp ce am trimis la medic, am trimis și la procurorul regal.

— Poate că o să vină prea târziu, prea târziu, spuse Caderousse; simt că tot sângele se scurge din mine.

— Așteaptă, glăsui Monte-Cristo.

Ieși și se întoarse după cinci minute cu un flacon.

Ochii muribundului, destul de sticloși, nu se abătuseră în lipsa lui de la ușa prin care ghicea instinctiv c-o să vină un ajutor.

— Grăbiți-vă, domnule abate, grăbiți-vă, spuse el; simt că iarăși leșin.

Monte-Cristo se apropie și turnă pe buzele vinete ale rănitului trei sau patru picături din licoarea flaconului.

Caderousse scoase un suspin.

— O, spuse el, îmi turnați viață; mai dați-mi! mai dați-mi!

— Două picături, mai mult te-ar ucide, răspunse abatele.

— O, de-ar veni cineva să-l pot denunța pe ticălos!

— Vrei să scriu eu depoziția dumatăle? dumneata ai s-o iscălești.

— Da... da... spuse Caderousse, ai cărui ochi scânteiau la gândul răzbunării postume.

Monte-Cristo scrisese:

"Mor asasinat de corsicanul Benedetto, tovarășul meu de lanț la Toulon sub nr.59".

— Grăbiți-vă! spuse Caderousse; n-o să mai pot iscăli.

Monte-Cristo îi întinse pana lui Caderousse, care își adună puterile, iscăli și recăzu pe pat, spunând:

— Să povestiți dumneavoastră restul, domnule abate; să spuneți că și-a dat numele de Andrea Cavalcanti, că locuiește la Hôtel des Princes, că... O, Doamne, Doamne, mor!

Și Caderousse leșina pentru a doua oară.

Abatele îi dădu să respire mirosul din flacon; rănitul redeschise ochii.

Dorința de răzbunare nu-l părăsise în timpul leșinului.

— O să spuneți toate astea, nu-i așa, domnule abate?

— Da, toate astea și chiar altele.

— Ce o să spuneți?

— Că el ți-a dat, fără îndoială, planul casei în speranța că domnul conte te va ucide. Am să spun că l-a înștiințat pe conte printr-un bilet; am să spun că, întrucât contele lipsea, am primit eu biletul și te-am așteptat.

— Și o să fie ghilotinat, nu-i așa? întreabă Caderousse. Îmi făgăduiți c-o să fie ghilotinat? Mor cu nădejdea asta; ea o să mă ajute să mor.

— Am să spun, continuă contele, că a venit în urma duminicilor, că te-a pândit tot timpul: că, atunci când te-a văzut ieșind, a alergat la colțul zidului și s-a ascuns.

— Ați văzut dumneavoastră toate acestea?

— Adu-ți aminte vorbele mele: "Dacă te întorci la tine teafăr, îmi voi închipui că Dumnezeu te-a iertat, și-am să te iert și eu".

— Și nu mi-ați dat de veste? exclamă Caderousse încercând să se salte în cot; știți că o să fiu ucis ieșind de aici și nu mi-ați dat de veste?

— Nu, căci în mâna lui Benedetto eu vedeam dreptatea lui Dumnezeu și mi s-ar fi părut că săvârșesc un sacrilegiu împotriva-mă scopurilor Providenței.

— Nu-mi mai vorbiți de dreptatea lui Dumnezeu, domnule abate: dacă ar fi o dreptate a lui Dumnezeu, știți mai bine decât oricine că sunt oameni care ar trebui pedepsiți și nu sunt.

— Răbdare! glăsui abatele cu un ton care îl înfioră pe muribund; răbdare.

Caderousse îl privi uimit.

— Și apoi, spuse abatele, Dumnezeu e plin de îndurare cu toți, așa cum a fost cu tine: e părinte înainte de a fi judecător.

— O, dumneavoastră credeți în Dumnezeu? întreabă Caderousse.

— Dacă aveam nenorocirea să nu fi crezut până în prezent, spuse Monte-Cristo, aș crede văzându-te pe tine.

Caderousse își înălță pumnii încheștați.

— Ascultă, spuse abatele întinzând mâna asupra rănitului ca pentru a-i porunci credință, iată ce a făcut pentru tine Dumnezeul acesta pe care nu vrei să-l recunoști în ultimul moment: ți-a dat sănătate, putere, o muncă sigură, prieteni chiar, în sfârșit viața așa cum ea trebuie să se înfățișeze omului pentru a fi plăcută, cu liniștea conștiinței și cu satisfacția dorințelor naturale; în loc să folosești darurile acestea ale Domnului, așa de rar hărăzite de el în plinătatea lor, uite ce ai făcut: te-ai dedat trândăviei, beției, iar la beție ai trădat pe unul dintre cei mai buni prieteni ai tăi.

— Ajutor, strigă Caderousse; n-am nevoie de un preot, ci de un medic; poate că nu sunt rănit de moarte, poate că n-o să mor încă, poate c-o să fiu salvat.

— Ești așa de grav rănit încât, fără cele trei picături pe care ți le-am dat adineauri, ai fi fost mort acum. Ascultă!

— O, ce preot ciudat sunteți dumneavoastră, care îi scoateți pe muribunzi din fire, în loc să-i mângâiați! murmură Caderousse.

— Ascultă, continuă abalele; când l-ai trădat pe prietenul tău, Dumnezeu n-a început să te lovească, ci să-ți atragă luarea-aminte; ai căzut în mizerie și ai îndurat foamea; ți-ai trăit jumătate din viață pizmuind în loc să cucerești și te gândeai de pe atunci la crimă, acordându-ți scuza necesității, când Dumnezeu a făcut pentru tine o minune, când prin mâna mea Dumnezeu a trimis în cuibul mizeriei tale o avere strălucitoare pentru tine, nenorocitul, care n-avusesese niciodată ceva. Dar averea aceasta neașteptată, nesperată, extraordinară nu-ți mai ajunge din momentul când o ai; vrei s-o dublezi; prin ce mijloc? printr-o crimă. O dublezi și atunci Dumnezeu ți-o smulge, ducându-te în fața justiției omenești.

— Nu eu am vrut să-l ucid pe evreu, ci Carconta, spuse Caderousse.

— Da, glăsui Monte-Cristo; de aceea Dumnezeu, totdeauna milos, a îngăduit ca judecătorii tăi să fie mișcați de cuvintele tale și să-ți lase viața.

— Eh, ca să mă trimită la ocnă pe viață: frumoasă îndurare!

— Ticălosule, când ți-a fost dată, o socoteai ca o îndurare pentru inima ta lașă, care tremura în fața morții și care a tresăltat de bucurie la vestea unei rușini pe viață, căci ți-ai spus ca toți ocnașii: Ocna are o poartă, dar mormântul nu are. Și aveai dreptate, căci poarta ocnei s-a deschis pentru tine într-un chip neașteptat: un englez vizitează Toulonul; își pro-pusese să smulgă din ticăloșie doi oameni: alegerea lui cade asupra ta și asupra tovarășului tău; un al doilea noroc coboară pentru tine din cer, recapeți în același timp averea și liniștea, poți să reîncepi a trăi viața tuturor oamenilor, tu care fuseseși osândit s-o trăiești pe-a ocnașilor; atunci, ticălosule, te-ai apucat să-l pui la încercare pe Dumnezeu pentru a treia oară. N-am de ajuns, ți-ai spus tu, când aveai mai mult decât posedaseși vreodată și săvârșești a treia crimă, fără motiv, fără scuză. Dumnezeu a obosit. Dumnezeu te-a pedepsit.

Caderousse slăbea văzând cu ochii.

— Dați-mi să beau, spuse el; mi-e sete... mă arde!

Monte-Cristo îi dădu un pahar cu apă.

— Mârșavul de Benedetto va scăpa de toate acestea, spuse Caderousse înapoiind paharul.

— Caderousse, te asigur că nu va scăpa nimeni... Benedetto va fi pedepsit.

— Atunci veți fi pedepsit și dumneavoastră, glăsui Caderousse; că nu v-ați făcut datoria de preot... Trebuia să-l împiedicați pe Benedetto să mă ucidă.

— Eu să-l împiedic pe Benedetto să te ucidă în momentul când tu izbiseși cu cuțitul pavăza care îmi acoperea pieptul? spuse contele cu un zâmbet care îl îngheță pe muribund. Da, poate că, dacă te-aș fi văzut umil și pocăit, l-aș fi împiedicat pe Benedetto să te ucidă; te-am văzut însă trufaș și sângheros și am lăsat să se îndeplinească voia lui Dumnezeu.

— Nu cred în Dumnezeu! urmă Caderousse; nu crezi nici tu... minți... minți!

— Taci, spuse abatele, că faci să țâșnească din trupul tău ultimele picături de sânge... Nu crezi în Dumnezeu; și mori lovit de Dumnezeu... Nu crezi în Dumnezeu și Dumnezeu care nu cere totuși decât o rugăciune, decât un cuvânt, o lacrimă ca să te ierte... Dumnezeu care putea să îndrume pumnalul asasinului în așa fel încât să mori pe dată... Dumnezeu ți-a dăruit un sfert de ceas pentru a te pocăi... Reintră în tine, nenorocitele și pocăiește-te.

— Nu, spuse Caderousse, nu mă pocăiesc; nu există Dumnezeu, nu există Providență, nu există decât întâmplarea.

— Există o Providență, există un Dumnezeu, spuse Monte-Cristo și dovada e că zaci aici, deznădăjduit, tăgăduindu-l pe Dumnezeu, iar eu stau în picioare în fața ta, bogat, fericit, sănătos, împreunând mâinile dinaintea acestui Dumnezeu în care tu încerci să nu crezi și în care cu toate acestea crezi din adâncul inimii.

— Dar cine sunteți dumneavoastră? întreabă Caderousse ațintindu-și ochii muribunzi asupra contelui.

— Privește-mă bine, spuse Monte-Cristo luând lumânarea și apropiind-o de figura sa.

— Da, abatele... abatele Busoni...

Monte-Cristo își ridică peruca și dădu drumul părului frumos, negru, care îi încadra așa de armonios chipul palid.

— O, dacă n-ar fi părul acesta negru, spuse înfricoșat Caderousse, aş spune că sunteți englezul, aş spune că sunteți lordul Wilmore.

— Nu sunt nici abatele Busoni, nici lordul Wilmore, glăsui Monte-Cristo; privește mai bine, mai departe, în primele tale amintiri.

În cuvintele contelui era o vibrație magnetică ce însufleți pentru ultima oară simțurile istovite ale ticălosului.

— Da, spuse el, îmi pare că v-am văzut, că v-am cunoscut altădată.

— Da, Caderousse; da, m-ai văzut; da, m-ai cunoscut.

— Dar cine sunteți dumneavoastră? și de ce, dacă m-ați văzut, dacă m-ați cunoscut, de ce mă lăsați să mor?

— Pentru că nimic nu te poate salva, Caderousse; pentru că rănilor tale sunt mortale. Dacă puteai să fii salvat, aș fi văzut într-asta o ultimă îndurare a Domnului și aș fi încercat — îți jur pe mormântul părintelui meu — să te redau vieții și pocăinței.

— Pe mormântul părintelui tău? spuse Caderousse însuflețit de o supremă scânteie, ridicându-se să-l vadă mai de aproape pe omul care îi făcuse jurământul acesta sacru pentru toți oamenii. Cine ești tu?

Contele urmărise întruna progresul agoniei. Înțelese că elanul acesta de viață era ultimul; se apropie de muribund și, învăluindu-l într-o privire calmă și totodată tristă:

— Eu sunt..., îi spuse el la ureche; eu sunt...

Și buzele lui abia deschise lăsară să treacă un cuvânt rostit așa de încet încât nici contelui nu i se păru că îl aude.

Caderousse, care se ridicase în genunchi, întinse brațele, făcând o efortare pentru a se da înapoi, apoi, împreunându-și mâinile și înălțându-le cu o efortare supremă:

— Doamne, Doamne, iartă-mă că te-am tăgăduit! spuse el; ești într-adevăr, ești părintele oamenilor în cer și judecătorul oamenilor pe pământ. Doamne, Stăpâne, multă vreme n-am vrut să te cunosc! Doamne, Dumnezeule, iartă-mă, primește-mă la tine!

Și, închizând ochii, Caderousse căzu pe spate cu un ultim strigăt și un ultim suspin.

Sângele se opri îndată pe marginea rănilor sale mari.

Murise.

— Unul! spuse misterios contele cu ochii fixați asupra cadavrului desfigurat de moartea oribilă.

Peste zece minute medicul și procurorul regal sosiră, aduși unul de portar, altul de Ali și fură primiți de abatele Busoni care se ruga lângă mort.

Capitolul X Beauchamp

Timp de cincisprezece zile nu se vorbi în Paris decât despre tentativa de furt pusă la cale cu atâta cutezanță, la conte. Muribundul iscălise o declarație care îl indica pe Benedetto drept asasin al său. Poliția fu invitată să-și trimită toți agenții pe urmele ucigașului.

Cuțitul lui Caderousse, lanterna oarbă, legătura de chei și hainele, minus vesta care nu putu fi găsită, au fost depuse la grefă; corpul fu dus la morgă.

Contele răspunse tuturoră că întâmplarea avusese loc în timp ce el se afla la casa din Auteuil și că nu știa prin urmare decât ce-i spusese abatele Busoni care, în seara aceea, printr-un hazard extraordinar, i-a cerut permisiunea să petreacă noaptea la el pentru a face cercetări în câteva cărți prețioase din biblioteca sa.

Singur Bertuccio pălea ori de câte ori numele de Benedetto era pronunțat în prezența sa; nu era însă nici un motiv ca paloarea lui Bertuccio să fie remarcată de cineva.

Chemat să constate crima, Villefort își asumase instruirea ei și desfășura acea înflăcărare pasionată pe care o depunea în toate cauzele criminale unde era chemat să-și spună cuvântul.

Dar trecuseră trei săptămâni fără ca totuși cele mai active cercetări să dea vreun rezultat, astfel că lumea începea să uite încercarea de furt săvârșită la conte și asasinarea hoțului de către complice, pentru a se ocupa de apropiata căsătorie a domnișoarei Danglars cu contele. Andrea Cavalcanti.

Căsătoria era aproape oficială, tânărul era primit la bancher cu titlul de logodnic.

Se scrisese domnului Cavalcanti-tatăl care aprobase din suflet căsătoria și care, exprimând toate regretele că serviciul îl împiedecă să părăsească Parma unde se afla, declara că este de acord să dea capitalul rentei de o sută cincizeci de mii de lire.

Se stabilise că cele trei milioane vor fi plasate la Danglars care le va fructifica; unele persoane încercaseră să sugereze tânărului îndoieli asupra solidității situației viitorului socru care, de câțva timp, suferea la Bursă pierderi repetate; dar, cu o dezinteresare și cu o încredere sublimă, tânărul respinse toate aceste cuvinte zadarnice pe care avu delicatețea să nu le împărtășească baronului.

De aceea baronul îl adora pe contele Andrea Cavalcanti.

Nu tot așa era cazul cu domnișoara Eugénie Danglars. În ura ei instinctivă împotriva căsătoriei, îl acceptase pe Andrea ca un mijloc de a-l îndepărta pe Morcerf. Acum însă, când căsătoria cu Andrea se apropia tot mai mult, începea să simtă pentru el o repulsie vădită.

Poate că baronul observase; dar, pentru că el nu putea pune repulsia decât în seama unui capriciu, se prefăcuse că nu vede nimic.

Între timp, termenul cerut de Beauchamp era aproape epuizat. De altminteri Morcerf a putut aprecia valoarea sfatului lui Monte-Cristo când acesta i-a spus să lase lucrurile în voia lor; nimeni nu relevase nota cu privire la general și nu se gândise să recunoască în ofițerul care predase castelul din Ianina pe nobilul conte din Camera Pairilor.

Albert nu se simțea mai puțin insultat căci, de bună seamă, intenția ofensei exista în cele câteva rânduri care îl jigniseră. În afară de asta, modul în care Beauchamp încheiase discuția a lăsat o amintire amară în inima lui. Mângâia deci în minte ideea duelului al cărui motiv real nădăjduia, cu bunăvoința lui Beauchamp, să-l ascundă chiar martorilor săi.

Beauchamp nu mai fusese văzut din ziua când Albert i-a făcut vizita; iar tuturor celor care întrebau de el li se răspundea că e plecat într-o călătorie de câteva zile.

Unde se afla? Nu știa nimeni.

Într-o dimineață, Albert fu deșteptat de valetul său care i-l anunța pe Beauchamp.

Albert se frecă la ochi, porunci ca Beauchamp să fie introdus în salonașul de fumat al parterului, se îmbracă repede și coborî.

Îl găsi pe Beauchamp plimbându-se în lung și în lat; când îl zări, Beauchamp se opri.

— Domnule, demersul pe care îl faceți venind dumneavoastră la mine, fără să așteptați vizita pe care aveam de gând să v-o fac astăzi, îmi pare de bun augur, spuse Albert. Haide, spuneți-mi repede, trebuie să vă întind mâna glăsuind: Beauchamp, mărturisești o greșeală și îmi păstrez un prieten? Ori să vă întreb pur și simplu: Care sunt armele dumneavoastră?

— Albert, spuse Beauchamp cu o tristețe care îl buimăci pe tânăr, să ne așezăm mai întâi și să vorbim.

— Cred însă, dimpotrivă, domnule, că, înainte de a ne așeza, sunteți obligat să-mi răspundeți.

— Albert, spuse ziaristul, sunt împrejurări când dificultatea stă tocmai în răspuns.

— Vi-o ușurez eu, domnule, repetând întrebarea: vreți să retractați, sau nu?

— Morcerf, nu ne putem mulțumi cu răspunsul *da* sau *nu* la anumite întrebări care privesc onoarea, poziția socială, viața unui om ca domnul locotenent-general conte de Morcerf, pair de Franța.

— Ce-i de făcut atunci?

— Ce am făcut eu, Albert. Se zice: Banul, timpul și oboseala nu înseamnă nimic atunci când e vorba de reputația și de interesele unei întregi familii; se zice: E nevoie mai mult decât de probabilități, e nevoie de certitudini pentru a accepta un duel pe moarte cu un prieten; se zice: Dacă încrucișez spada sau dacă trag cu pistolul asupra unui om căruia, timp de trei ani i-am strâns mâna, trebuie să știu cel puțin de ce fac un astfel de lucru, pentru a veni pe teren cu inima și cu conștiința liniștite, conștiința aceea de care cineva are nevoie când brațul său trebuie să-i salveze viața.

— Ei bine, ei bine, ce înseamnă asta? întrebă Morcerf cu nerăbdare.

— Asta înseamnă că sosesc din Ianina.

— Din Ianina? dumneata?

— Da, eu.

— Cu neputință!

— Dragă Albert, iată pașaportul; privește vizele: Geneva, Milano, Veneția, Triest, Delvino, Ianina. Dai crezare poliției unei republici, unui regat și unui imperiu?

Albert își aruncă ochii asupra pașaportului și apoi îi ridică, uimiți, asupra lui Beauchamp.

— Ai fost la Ianina? întrebă el.

— Albert, dacă ai fi fost un străin, un necunoscut, un simplu lord ca englezul acela care a venit să-mi ceară socoteală acum trei sau patru ani și pe care l-am ucis ca să scap de el, înțelegi că nu mi-aș fi dat atâta osteneală; am socotit însă că îți eram dator semnul acesta de considerație. Mi-au trebuit opt zile la ducere, opt zile la întoarcere, plus patru zile de ca-rantină și patruzeci și opt de ore de ședere; exact trei săptămâni. Am sosit azi-noapte și iată-mă.

— Doamne, Doamne, câte ocoluri, Beauchamp și cum întârzii să-mi spui ce aștept de la dumneata.

— Pentru că, la drept vorbind, Albert...

— S-ar părea că eziți.

— Da, mi-e frică.

— Ți-e frică să mărturisești că te-a înșelat corespondentul dumitale? O, fără amor propriu, Beauchamp; mărturisește, Beauchamp, curajul dumitale nu poate fi pus la îndoială.

— Nu e vorba de asta, murmură ziaristul; dimpotrivă...

Albert se îngălbeni groaznic: încercă să vorbească, dar cuvântul i se stinse pe buze.

— Dragul meu, glăsui Beauchamp cu cel mai afectuos ton, crede-mă că aș fi fericit să-ți cer scuze și că ți le-aș cere din toată inima; dar, vai...

— Dar ce?

— Nota era întemeiată, dragul meu.

— Cum, ofițerul acela francez...

— Da.

— Fernand acela...

— Da.

— Trădătorul care a predat castelele omului în al cărui serviciu era...

— Iartă-mă că îți spun cele ce-ți spun, dragul meu; omul acela e părintele dumitale.

Albert schiță o mișcare furioasă pentru a se năpusti asupra lui Beauchamp; dar acesta îl reținu mai mult cu o privire blândă decât cu mâna întinsă.

— Iată, dragul meu, dovada, spuse el scoțând o hârtie din buzunar.

Albert desfăcu hârtia; era un certificat scris de patru notabilități din Ianina și prin care se constata că colonelul Fernand Mondego, colonel instructor în serviciul vizirului Ali-Tebelin, a predat castelul din Ianina pentru două mii de pungi.

Iscăliturile erau legalizate de consul.

Albert se clătină și căzu zdrobit într-un jilt.

De data aceasta nu mai încăpea îndoială, numele de familie era complet.

De aceea, după un moment de tăcere mută și îndurerată, își simți inima năpădită, venele gâtului se umflară, un torent de lacrimi țâșni din ochii săi.

Beauchamp, care îl privise pe tânăr cu o profundă milă, se apropie de el.

— Albert, îi spuse, mă înțelegi acum, nu-i așa? Am vrut să văd totul, să judec totul prin mine, cu nădejdea că explicația va fi favorabilă părintelui dumitale și că voi putea să-ți dau toată satisfacția. Dar, dimpotrivă, informațiile culese constată că ofițerul instructor, că Fernand Mondego ridicat de Ali-Pașa la titlul de general-guvernator, nu e altul decât contele Fernand de Morcerf: atunci m-am înapoiat, amintindu-mi de onoarea pe care mi-ai făcut-o acordându-mi prietenia dumitale și am alergat aici.

Lungit în jilt, Albert își ținea mâinile pe ochi ca și cum ar fi vrut să împiedice lumina să ajungă până la el.

— Am alergat la dumneata, continuă Beauchamp, ca să-ți spun: Albert, greșelile părinților noștri, în timpurile acestea de acțiune și reacțiune, nu pot atinge pe copii. Albert, prea puțini au trecut prin revoluțiile acestea, în toiul cărora ne-am născut noi, fără ca vreo pată de noroi sau de sânge să nu fi pângărit uniforma lor de soldat sau roba lor de judecător. Albert, acum când am toate dovezile, când îți cunosc secretul, nimeni pe lume nu mă poate sili la o luptă pe care conștiința dumitale, sunt sigur, ți-ar reproșa-o ca pe o crimă: dar ceea ce dumneata nu-mi mai poți cere, vin să-ți ofer eu. Vrei să dispară dovezile, revelațiile, atestările pe care numai eu le posed? Vrei ca groaznicul secret să rămână între dumneata și mine? Ai încredere în cuvântul meu de onoare, nu va ieși niciodată din gura mea; spune-mi, vrei, Albert? spune-mi, vrei, prietene?

Albert se năpusti la gâtul lui Beauchamp.

— Uite-le, zise Beauchamp întinzând lui Albert hârtiile.

Albert le luă cu o mână convulsivă, le strânse, le mototoli, se gândi să le rupă; dar, tremurând la gândul că cel mai mic crâmpei luat de vânt îl va izbi într-o zi peste frunte, se duse la lumânarea aprinsă pentru țigări și le mistui.

— Scump prieten, admirabil prieten! murmură Albert arzând hârtiile.

— Totul să fie uitat ca un vis rău, spuse Beauchamp; să dispară ca ultimele scânteii care gonesc pe hârtia înnegrită, să se risipească așa cum se risipește dâra de fum ce scapă din cenușa mută.

— Da, da, spuse Albert și să nu rămână decât prietenia veșnică pe care o datorez salvatorului meu, prietenie pe care copiii mei au s-o transmită copiilor dumitale, prietenie care îmi va reaminti totdeauna că sângele din venele mele, viața din corpul meu, onoarea numelui meu, ți le datorez; și dacă lucrul acesta ar fi fost cunoscut — o, Beauchamp — îți declar că-mi zburam creierii; sau nu, căci n-aș fi vrut s-o ucid pe biata mea mamă cu aceeași lovitură: mă expatriam.

— Dragul meu Albert! glăsui Beauchamp.

Dar tânărul ieși curând din bucuria neașteptată și, putem spune, exaltată, recăzând mai adânc în tristețea sa.

— Ei, ce mai este, dragul meu? întrebă Beauchamp.

— Ceva s-a zdrobit în inima mea, spuse Albert. Ascultă, Beauchamp, nu ne putem despărți astfel, într-o clipă, de respectul, de încrederea și orgoliul pe care îl inspiră unui fiu numele fără pată al părintelui său. Beauchamp! Beauchamp! cum să mă mai înfățișez acum părintelui meu? Să-mi retrag fruntea de care el își va apropia buzele, mâna de care el își va apropia mâna? Beauchamp, sunt cel mai nefericit dintre oameni! O, mamă, biata mea mamă, glăsui Albert privind prin ochii înecați de lacrimi portretul mamei sale, cât vei fi suferit tu dacă ai știut asta!

— Haide, curaj, prietene! spuse Beauchamp luându-i ambele mâini.

— Dar de unde venea prima notă inserată în ziarul dumitale? întrebă Albert; se ascunde aci o dușmănie necunoscută, un vrăjmaș invizibil.

— Un motiv în plus, spuse Beauchamp. Curaj, Albert! nici o urmă de emoție pe chipul dumitale: poartă-ți durerea în suflet, așa cum norul poartă în sine ruina și moartea, secret fatal pe care nu-l înțelegem decât în momentul când furtuna izbucnește; haide, prietene, rezervă-ți forțele pentru momentul când furtuna se va produce.

— Crezi că nu suntem la capăt? întrebă Albert înspăimântat.

— Nu cred nimic, prietene; în sfârșit, însă, totul e cu puțință. Ascultă...
— Ce e? întrebă Albert văzând că Beauchamp ezita.
— Te mai însori cu domnișoara Danglars?
— În legătură cu ce mă întrebi asta acum, Beauchamp?
— Pentru că, în mintea mea, ruptura sau înfăptuirea acestei căsătorii se leagă de obiectul ce ne interesează.

— Cum, crezi că domnul Danglars?... exclamă Albert a cărui frunte se învâpăie.

— Te întreb numai în ce stadiu e căsătoria dumitale. La naiba, nu vedea în cuvintele mele altceva decât vreau eu să spun și nu le da mai multă importanță decât au ele.

— Nu, spuse Albert, căsătoria e ruptă.

— Bine, glăsui Beauchamp.

Apoi, văzând că tânărul cădea iarăși în melancolie:

— Uite, Albert, îi spuse el, hai să ieșim; o plimbare în pădure cu faetonul sau pe cal te va distra; ne vom înapoia pe urmă să luăm masa undeva și te vei duce după aceea la treburile dumitale, iar eu la ale mele.

— Cu plăcere, spuse Albert, dar să ieșim pe jos: cred că puțină oboseală îmi va face bine.

— Fie, spuse Beauchamp.

Și, ieșind pe jos, prietenii o luară pe bulevard. Când ajunseră la Madeleine, Beauchamp spuse:

— Ascultă, deoarece suntem în drum, hai să ne abatem puțin pe la domnul de Monte-Cristo; te va distra; e un om admirabil pentru refacerea spiritelor, deoarece nu pune întrebări niciodată; iar după părerea mea, oamenii care nu pun întrebări sunt cei mai iscusiți consolatori.

— Fie, spuse Albert; haidem la el: mi-e drag.

Capitolul XI Călătoria

Monte-Cristo scoase un strigăt de bucurie văzându-i pe tineri împreună.

— Bravo! spuse el. Nădăjduiesc că totul s-a sfârșit, s-a aranjat.

— Da, glăsui Beauchamp; zvonuri absurde care s-au spulberat singure și care, dacă s-ar repeta acum, ar avea în mine cel dintâi dușman. Prin urmare să nu mai vorbim despre asta.

— Albert îți va spune, declară contele, că acesta e sfatul pe care i-l dădusem și eu. Uite, adăugă el, mă găsiți terminând cea mai detestabilă îndeletnicire pe care cred că am avut-o vreodată.

— Dar ce faceți? întrebă Albert. Îmi pare că puneți ordine în hârtii.

— O, nu în hârtiile mele, căci în ele a fost totdeauna, slavă Domnului, o ordine minunată, dat fiindcă cu nu am hârtii, — ci în acelea ale domnului Cavalcanti.

— Ale domnului Cavalcanti? întrebă Beauchamp.

— Ei da, nu știi că el e un tânăr pe care contele îl lansează? întrebă Morcerf.

— A, nu, să fim înțeleși! răspunse Monte-Cristo. Eu nu lansez pe nimeni și pe domnul Cavalcanti mai puțin decât pe oricare altul.

— Dar care se va căsători cu domnișoara Danglars în locul meu; ceea ce, continuă Albert începând să zâmbească, precum poți să bănuiești, dragă Beauchamp, mă mâhnește nespus de mult.

— Cum, Cavalcanti se însoară cu domnișoara Danglars? întrebă Beauchamp.

— Ei, dar dumneata vii de la capătul lumii? glăsui Monte-Cristo; dumneata, un ziarist reputat? Tot Parisul nu vorbește decât despre asta.

— Și dumneavoastră, conte, ați pus la cale căsătoria? întrebă Beauchamp.

— Eu? O, te rog să taci, domnule gazetar, să nu spui așa ceva. Eu să pun la cale o căsătorie? Nu, nu mă cunoști; dimpotrivă, eu m-am opus din tot sufletul și am refuzat să fac cererea.

— A, înțeleg, din cauza prietenului nostru Albert, spuse Beauchamp.

— Din cauza mea? exclamă tânărul. O, nu, te rog! Contele va mărturisi, dimpotrivă, că eu l-am rugat întruna să zădărnicească proiectul acesta care, din fericire, este zădărnicit. Contele pretinde că nu lui îi datorez mulțumiri; fie, voi înălța, asemenea strămoșilor, un altar Dumnezeului necunoscut.

— Ascultă, spuse Monte-Cristo, rolul meu e așa de redus încât sunt în termeni reci cu socrul și cu tânărul; numai domnișoara Eugénie, care nu-mi face impresia a avea o vocație profundă pentru căsătorie, văzând cât de

puțin dispus eram eu s-o fac să renunțe la scumpa ei libertate, mi-a păstrat toată afecțiunea.

— Și spuneiți că mariajul e pe cale să se facă?

— O, da, în ciuda celor ce am putut spune. Eu nu-l cunosc pe tânăr; se pretinde că e bogat și de bună familie, dar pentru mine lucrurile acestea sunt un simplu *se zice*. Am repetat toate astea până la saturație domnului Danglars; el însă e îndrăgostit la toartă de tânărul din Lucca. Am mers până la a-i împărtăși o împrejurare care, pentru mine, era mai gravă: tânărul a fost răpit la o vârstă fragedă de țigani, sau rățăcit de preceptorul său — bine nu știu. Ceea ce știu însă e că părintele său l-a pierdut din vedere de mai bine de zece ani, așa că a trăit în acești zece ani o viață pribeagă, singur Dumnezeu știe cum. Ei bine, nimic nu l-a putut zdruncina. M-a însărcinat să scriu maiorului, să-i cer acte; priviți hârtiile. Le trimit, dar, ca și Pilat, spălându-mă pe mâini.

— Dar domnișoara d'Armilly? întrebă Beauchamp; cum vă privește pe dumneavoastră, care îi răpiți eleva?

— Nu prea știu cum; se pare însă că pleacă în Italia. Doamna Danglars mi-a vorbit despre ea și mi-a cerut scrisori de recomandatie pentru impresari; i-am dat un cuvânt pentru directorul Teatrului Valle, care mi-e întrucâtva obligat. Dar ce ai, Albert? Îmi pari foarte mâhnit; nu cumva, fără să-ți dai seama, ești îndrăgostit de domnișoara Danglars?

— Nu, după câte știu, spuse Albert zâmbind cu tristețe.

Beauchamp se apucă să privească tablourile.

— Dar, în sfârșit, continuă Monte-Cristo, nu ești în apele dumitale. Haide, ce ai? Spune-mi.

— Mă doare capul, spuse Albert.

— În cazul acesta, dragă viconte, îți propun un remediu sigur; remediu care mi-a izbutit și mie ori de câte ori am încercat o indispoziție.

— Anume? întrebă tânărul.

— Deplasarea.

— Serios?

— Da; și uite, deoarece în momentul acesta sunt și eu extrem de indispus, plec. Vrei să plecăm împreună?

— Dumneavoastră indispus, conte? întrebă Beauchamp; și de ce?

— Eh, îți e ușor să vorbești; aș vrea să te văd ce ai face când, în casa dumitale, s-ar desfășura o anchetă.

— O anchetă? Ce anchetă?

— Aceea pe care domnul de Villefort o face împotriva simpaticului meu asasin, un tâlhar scăpat din ocnă după câte se pare.

— A, da, glăsui Beauchamp; am citit în ziare. Ce-i cu acest Caderousse?

— Pare-se că e un provensal. Domnul de Villefort a mai auzit despre el când era la Marsilia și domnul Danglars își amintește că l-a văzut. De aceea domnul procuror regal depune tot interesul în această afacere, astfel că l-a sesizat pe prefectul poliției și, grație acestui interes pentru care sunt cât se poate de recunoscător, mi se trimit aci, de cincisprezece zile, toți bandiții ce pot fi procurați la Paris și prin împrejurimi, sub pretextul că ar fi asasinii domnului Caderousse; dacă lucrurile continuă astfel, n-o să mai existe, în frumosul regat al Franței, hoț sau asasin care să nu cunoască pe degete planul casei mele; de aceea m-am hotărât să le-o las întreagă și să plec cât voi putea mai departe. Hai cu mine, viconte, te iau.

— Cu plăcere.

— Prin urmare, ne-am înțeles?

— Da, dar unde?

— Ți-am spus: unde aerul e curat, unde zgomotul adoarme, unde, oricât de orgolios ai fi, te simți umil și te vezi mic. Îmi place micșorarea aceasta, mie, despre care se spune că sunt, ca și August, stăpânul Universului.

— În sfârșit, unde mergeți?

— Pe mare, viconte, pe mare. Sunt un marinar, precum vezi; de copil am fost legănat în brațele bătrânului ocean și la sânul frumoasei Amphitrita; m-am jucat cu mantia verde a unuia și cu rochia azurie a alteia; iubesc marea, așa cum iubești o metresă și, când n-am văzut-o de multă vreme, îmi este dor de ea.

— Haide, conte, să mergem!

— Pe mare?

— Da.

— Accepți?

— Accept.

— Bine, viconte. Astă-seară va fi în curtea mea o trăsură de călătorie în care ne putem întinde ca într-un pat; la trăsură vor fi înhămați patru cai de

poștă. Domnule Beauchamp, este loc pentru patru. Vrei să vii cu noi? Te iau.

— Mulțumesc, vin de pe mare.

— Cum? Vii de pe mare?

— Da, sau cam așa ceva. Am făcut un mic voiaj în insulele Borromee.

— Ce are a face? Haidem, spuse Albert.

— Nu, dragă Morcerf, ai să înțelegi că, din moment ce refuz, înseamnă că mi-e cu neputință. De altminteri, este necesar — adaugă el coborând vocea — să rămân la Paris măcar pentru a supraveghea cutia ziarului.

— Ești un bun și admirabil prieten, spuse Albert; da, ai dreptate, veghează, supraveghează, Beauchamp și caută de îl descoperă pe dușmanul căruia i se datorează destăinuirea.

Albert și Beauchamp se despărțiră: ultima lor strângere de mână închidea toate înțelesurile pe care buzele nu puteau să le exprime față de un străin.

— Excelent băiat Beauchamp! spuse Monte-Cristo după plecarea ziaristului, nu e așa, Albert?

— O, da, un om de inimă, vă asigur; de aceea îl iubesc din tot sufletul. Dar acum, când suntem singuri, încotro mergem? — măcar că lucrul mi-e aproape egal.

— În Normandia, dacă vrei.

— De minune! Suntem cu totul la țară, nu-i așa? Fără societate, fără vecini?

— Suntem între noi, cu cai pentru curse, cu câini pentru vânătoare și cu o barcă pentru pescuit; atâta tot.

— E ceea ce îmi trebuie; îi dau de veste mamei și sunt la ordinele dumneavoastră.

— Dar ți se va îngădui? întrebă contele.

— Ce?

— Să vii în Normandia.

— Mie? Nu sunt liber oare?

— Să mergi unde vrei singur, știu, deoarece te-am întâlnit hoinărind prin Italia.

— Ei, și?

— Dar să pleci cu omul căruia i se spune contele de Monte-Cristo?

— Aveți memorie slabă, conte.

— Cum așa?

— Nu v-am spus câtă simpatie vă poartă mama?

— Deseori femeia se schimbă, a spus Francisc I, femeia e ca unda, a spus Shakespeare: unul era un mare rege, altul un mare poet și fiecare cunoștea desigur femeia.

— Da, femeia; dar mama nu-i femeia: e o femeie.

— Îi îngădui unui biet străin să nu înțeleagă perfect toate subtilitățile limbii dumitale?

— Vreau să spun că mama e zgârcită cu sentimentele ei, dar că, atunci când le dăruiește, e pentru totdeauna.

— Aha, glăsui Monte-Cristo oftând; și crezi că ea îmi face onoarea altui sentiment decât al celei mai perfecte indiferențe?

— V-am mai spus și vă repet, declară Morcerf; cu siguranță că dumneavoastră sunteți un om foarte ciudat și mult superior.

— O!

— Da, căci mama s-a lăsat prinsă, nu de curiozitate, ci de interesul pe care i-l inspirați. Când suntem singuri, nu vorbim decât despre dumneavoastră.

— Și ea îți spune să te păzești de Manfred?

— Dimpotrivă, îmi spune: "Morcerf, îl cred pe conte un caracter nobil; caută să te faci iubit de el".

Monte-Cristo își abătu privirile și scoase un oftat.

— Serios? spuse el.

— Încât, înțelegeți, continuă Albert, în loc să se opună călătoriei mele, o va aproba din tot sufletul deoarece intră în recomandările pe care mi le face în fiecare zi.

— Bine, glăsui Monte-Cristo; pe deseară. Să fii aici la cinci; vom ajunge la miezul nopții sau la ora unu.

— Cum, la Tréport?

— La Tréport sau în împrejurimi.

— Nu vă trebuiesc decât opt ore pentru a face patruzeci și opt de leghe?

— Opt ore înseamnă încă mult, declară Monte-Cristo.

— Hotărât, sunteți omul minunilor și veți izbuti nu numai să întreceți drumul de fier, ceea ce nu e tocmai greu, în special în Franța, dar să mergeți mai iute decât telegraful.

— Până una alta, viconte, deoarece tot aveam nevoie de șapte sau opt ceasuri ca să ajungem, fii punctual.

— Fiți pe pace, nu am altceva de făcut decât să mă pregătesc.

— Atunci, la cinci.

— La cinci.

Albert ieși. După ce îi făcuse, zâmbind, un semn din cap, Monte-Cristo rămase un moment pe gânduri, absorbit parcă într-o meditare profundă. În sfârșit, trecându-și mâna peste frunte ca pentru a alunga reveria, se duse la placa de metal și bătu de două ori.

Bertuccio intră.

— Meștere Bertuccio, îi spuse el, nu mâine, nu poimâine, cum proiectasem la început, ci astă-seară plec în Normandia; până la orele cinci ai timp mai mult decât este nevoie; vei da de veste rânđașilor de la primul popas; domnul de Morcerf mă însoțește. Du-te.

Bertuccio se supuse și un argat alergă la Pontoise să anunțe că trăsura va trece pe acolo la șase fix. Rânđașul din Pontoise trimise la popasul următor un argat care, la rându-i, trimise altul; și, în șase ceasuri, toate haltele întocmite în drum erau înștiințate.

Înainte de plecare contele se duse la Haydée, o anunță că pleacă, îi spuse unde merge și puse toată casa la ordinele ei.

Albert fu exact. Călătoria, posomorâtă la început, se luminează curând prin efectul fizic al iuțelii. Morcerf nu putuse concepe o atare viteză.

— Într-adevăr, spuse Monte-Cristo, cu poștalionul vostru care face două leghe pe oră, cu legea stupidă care interzice unui călător să treacă înaintea altuia fără a-i cere permisiunea, astfel că un călător bolnav sau cârcotaș poate înlănțui în urma lui pe călătorii veseli și sănătoși, nu e nici o plăcere; eu evit acest neajuns călătorind cu trăsura mea proprie și cu caii mei; nu-i așa, Ali?

Și, trecându-și capul prin ușă, contele scotea un mic strigăt de îndemn care dădea aripi cailor; nu mai alergau, ci zburau. Trăsura gonea ca un tunet pe pavaj și lumea întorcea capul ca să vadă meteorul învăpăiat. Repetând strigătul, Ali zâmbea, își arăta dinții albi, strângea în mâinile robuste frâiele înspumate, îmboldindu-și caii a căror coamă frumoasă flutura în vânt; Ali, copilul deșertului, se regăsea în elementul său și, cu chipu-i negru, cu ochii înflăcărați, cu burnusul alb ca zăpada, părea în mijlocul pulberii pe care o stârnea geniul simunului și zeul uraganului.

— Iată o voluptate pe care nu o cunoșteam, spuse Morcerf, voluptatea vitezei.

Și ultimii nori de pe frunte se împrăștiu ca și cum aerul pe care îl spinteca ar fi luat norii cu el.

— Dar unde naiba găsiți astfel de cai? întrebă Albert. Îi creșteți într-adins?

— Exact, spuse contele. Acum șase ani am găsit în Ungaria un armăsar faimos, renumit pentru viteza lui; l-am cumpărat, nu mai știu cu cât: a plătit Bertuccio. În același an a avut treizeci și doi de mânji. Vom trece acum în revistă întreaga progenitură a acelui părinte: sunt toți la fel, negri, fără o singură pată, afară de o stea în frunte, căci pentru privilegiatul hergheliei iepele au fost alese așa cum se aleg pentru pașă favoritele.

— Admirabil! Dar spuneți-mi, conte, ce faceți cu toți caii aceștia?

— Precum vezi, călătoresc cu ei.

— Dar nu veți călători totdeauna...

— Când n-o să mai am nevoie, Bertuccio îi va vinde; și susține că va câștiga treizeci sau patruzeci de mii de franci cu ei.

— N-o să existe însă nici un rege în Europa îndeajuns de bogat ca să vi-i cumpere.

— Atunci îi va vinde vreunui simplu vizir din Orient, care își va goli tezaurul ca să-i plătească și care îl va umple la loc administrând lovituri de bețe la talpa supușilor săi.

— Conte, vreți să vă comunic un gând ce mi-a venit?

— Spune.

— Acela că, după dumneavoastră, domnul Bertuccio e desigur, cel mai bogat particular din Europa.

— Te înșeli viconte. Sunt sigur că, dacă ai întoarce buzunarele lui Bertuccio pe dos, n-ai găsi nici zece gologani la un loc.

— De ce? întrebă tânărul. Domnul Bertuccio e un fenomen oare? O, dragă conte, nu mă duceți prea departe în lumea închipuirilor căci, vă înștiințez, nu vă mai cred.

— Nu e nici o minune cu mine, Albert; cifre și rațiune, atâta tot. Logica e aceasta: un administrator fură, dar de ce fură?

— Eh, pentru că e în firea lui, spuse Albert; fură ca să fure.

— Nu, te înșeli: fură pentru că are o femeie, copii, dorințe ambițioase pentru el, pentru familia sa; fură mai ales pentru că nu e sigur de stăpânul

său și vrea să-și facă un viitor. Ei bine, domnul Bertuccio este singur pe lume: scoate din punga mea fără să-mi dea socoteală și e sigur că nu mă va părăsi niciodată.

— De ce?

— Pentru că n-aș găsi unul mai bun.

— Vă învârtiți într-un cerc vicios: acela al probabilităților.

— O, nu; mă mențin în certitudini. Servitorul bun e pentru mine acela asupra căruia am drept de viață și de moarte.

— Și aveți drept de viață sau de moarte asupra lui Bertuccio? întrebă Albert.

— Da, răspunse contele cu răceală.

Sunt cuvinte care închid conversația ca o poartă de fier. *Da*-ul contelui era unul din aceste cuvinte.

Restul călătoriei decurse cu aceeași iuțeală; cei treizeci și doi de cai împărțiți în opt popasuri făcură patruzeci și opt de leghe în opt ore. Ajunseră la miezul nopții la poarta unui parc frumos. Portarul stătea în picioare și ținea poarta deschisă. Fusese înștiințat de rândașul ultimului post.

Erau orele două și jumătate noaptea. Morcerf fu condus la apartamentul său. Găsi baia și cina gata. Servitorul care făcuse drumul pe scaunul de la spatele trăsorii era la ordinele lui; Baptistin, care făcuse drumul pe scaunul din față, era la ordinele contelui.

Albert făcu o baie, mâncă și se culcă. Toată noaptea fu legănat de susurul melancolic al valului. Când se sculă, se duse țință la fereastră, o deschise și se pomeni pe o mică terasă unde avea în față marea, adică imensitatea, iar în spate un parc drăguț dând într-o pădurice.

Într-un golf de o anumită mărime se legăna o corvetă micuță având un pavilion cu stema lui Monte-Cristo, stemă reprezentând un munte de aur pe o mare de azur, cu o cruce purpurie în vârf, ceea ce putea să fie tot așa de bine o aluzie la numele său care reamintea Calvarul și din care pătimirile lui Christ au făcut un munte mai prețios decât aurul, precum și crucea infamă, sfințită de sângele său divin, cât și la vreo amintire personală de suferință și de regenerare, îngropată în noaptea trecutului misterios. În jurul goalei erau mai multe bărcuțe aparținând pescarilor din satele vecine și care păreau niște supuși umili la ordinele reginei lor.

Aci, ca și în toate locurile unde Monte-Cristo se oprea măcar pentru două zile, viața era organizată la nivelul celui mai mare confort; de aceea viața devenea imediat plăcută.

Albert găsi în anticameră două puști și toate ustensilele necesare unui vânător; o încăpere mai înaltă, de la parter, era consacrată acelor ingenioase aparate pe care englezii, mari pescari pentru că sunt răbdători și leneși, n-au izbutit încă să le impună pescarilor îndărătnici din Franța.

Ziua trecu în aceste felurite exerciții în care, de altminteri, Monte-Cristo excela: uciseră o duzină de fazani în parc, pescuiră tot atâția păstrăvi în râuri, luară masa într-un chioșc care dădea spre mare și li se servi ceaiul în bibliotecă.

A treia zi, pe înserate, zdrobit de oboseala unei vieți care părea pentru Monte-Cristo o jucărie, Albert dormea într-un jilț lângă fereastră, în timp ce contele întocmea cu arhitectul său planul unei sere, când tropotul unui cal ce sfărâma pietrișul de pe drum îl sili pe tânăr să ridice capul; se uită pe fereastră și, cu o foarte neplăcută surpriză, îl văzu în curte pe valetul său de care nu vruse să fie însoțit pentru a nu-l incomoda pe Monte-Cristo.

— Florentin aici? exclamă el sărind din jilț; nu cumva mama o fi bolnavă?

Și dădu buzna spre ușa camerei.

Monte-Cristo îl urmări din ochi și-l văzu adresându-se valetului care, gâfâind încă, scoase din buzunar un pachetel pecetluit. Pachetelul cuprindea un ziar și o scrisoare.

— De la cine-i scrisoarea? întrebă Albert repede.

— De la domnul Beauchamp, răspunse Florentin.

— Te trimite Beauchamp?

— Da, domnule. M-a chemat la el, mi-a dat banii trebuitori pentru călătorie, mi-a adus un cal de poștă și m-a obligat să-i făgăduiesc că nu voi poposi până n-ajung la domnul: am făcut drumul în cincisprezece ore.

Albert desfăcu scrisoarea, înfiorându-se: de la primele rânduri scoase un strigăt și apucă ziarul cu un tremur vădit.

Deodată ochii i se întunecară, picioarele i se tăiară și, gata să cadă, se sprijini de Florentin care întindea brațele să-l susțină.

— Bietul băiat! murmură Monte-Cristo cu glas așa de încet încât nici el nu-și auzi cuvintele de compătimire; e scris deci ca greșeala părinților să cadă asupra copiilor până la a treia și-a patra generație.

În vremea asta Albert își recăpătase puterile și, continuând să citească, își scutură părul muiat de sudoare; mototoli scrisoarea și ziarul:

— Florentin, spuse el, calul dumitale e în stare să facă drumul înapoi la Paris?

— E un biet căluț cotonog, de poștă.

— O, Doamne. Și cum era casa când ai plecat?

— Destul de calmă; înapoindu-mă însă de la domnul Beauchamp, am găsit-o pe doamna în lacrimi; mă chemase, vrând să știe când vă înapoiați. I-am spus atunci că plec la dumneavoastră din partea domnului Beauchamp. A făcut o mișcare ca pentru a întinde brațul să mă oprească; dar, după un moment de gândire, a spus: "Da, du-te Florentin și să vină".

— Da, mamă, da, murmură Albert; vin, fii liniștită, va fi vai de netrebnic... În primul rând însă, trebuie să plec.

Porni înapoi spre camera unde îl lăsase pe Monte-Cristo.

Cinci minute fuseseră de ajuns pentru a opera o tristă metamorfoză; ieșise într-o stare de calm, se înapoia cu glasul alterat, cu chipul brăzdat de îmbujorări febrile, cu ochi scânteietori sub pleoape încercănate și cu mersul șovăitor al unui om beat.

— Conte, glăsui, el, vă mulțumesc pentru buna dumneavoastră ospitalitate de care aș fi vrut să mă bucur mai îndelung, dar trebuie să mă întorc la Paris.

— Cum? ce s-a întâmplat?

— O mare nenorocire; îngăduiți-mi însă să plec, e vorba de ceva cu mult mai prețios decât viața mea. Nici o întrebare, conte, vă rog însă dați-mi un cal.

— Caii mei sunt la dispoziția dumitale, viconte, spuse Monte-Cristo; ai să te istovești, însă, de oboseală gonind călare; ia o caleașcă, un cupeu, o trăsură.

— Nu; ar dura prea mult și apoi am nevoie de oboseala aceasta de care vă temeți: îmi va face bine.

Albert înainta câțiva pași, învârtindu-se ca un om izbit de un glonț și căzu într-un scaun de lână ușă.

Monte-Cristo nu văzu al doilea acces de slăbiciune: se afla la fereastră și striga:

— Ali! un cal pentru domnul de Morcerf! Repede, e urgent!

Cuvintele îl readuseră la viață pe Albert; se năpusti din cameră; contele îl urmă.

— Vă mulțumesc, murmură tânărul aruncându-se în șa. Florentin, înapoiază-te și dumneata cât mai repede. E vreun cuvânt de ordine ca să mi se dea cai la stațiile de schimb?

— Nimic altceva decât să-l predai pe cel cu care ești: se va pune șaua imediat pe altul.

Albert se pregătea să-și facă vânt; se opri.

— Poate că plecarea mea o să vi se pară ciudată, nesăbuită, spuse tânărul. Nu puteți înțelege cum câteva rânduri scrise într-un ziar aruncă pe cineva în deznădejde; ei bine, adăugă el zvârlindu-i ziarul, citiți acestea numai după ce am să plec, pentru ca să nu mă vedeți roșind.

Și, în timp ce contele ridica ziarul, el își înfundă pintenii care îi fuseseră prinși la cizme în burta calului, iar acesta uimit că se găsește un călăreț care crede că-i nevoie, cu el, de un astfel de stimulent, porni ca o săgeată.

Contele îl urmări din ochi pe tânăr, cu un sentiment de compasiune infinită și abia după ce acesta dispăru complet, abătându-și privirile asupra gazetei, citi următoarele:

"Ofițerul francez din serviciul lui Ali, pașa din Ianina, despre care vorbea acum trei săptămâni ziarul Imparțialul și care nu numai că a predat castelele din Ianina, dar l-a vândut și pe binefăcătorul său turcilor, se numea într-adevăr, pe atunci Fernand, așa cum a spus onorabilul nostru confrate; între timp, însă, el a adăugat numelui său de botez un titlu de noblețe și un nume de domeniu.

Se numește astăzi domnul conte de Morcerf și face parte din Camera Pairilor".

Așadar, secretul cumplit, pe care Beauchamp îl îngropase cu atâta generozitate, reapărea ca o fantomă înarmată și un alt ziar, informat cu cruzime, publicase a treia zi după plecarea lui Albert în Normandia cele câteva rânduri care fuseseră cât pe aci să ia mintea nefericitului tânăr.

Capitolul XIII Judecata

La opt dimineața, Albert căzu la Beauchamp ca un trăsnet. Deoarece valetul era prevenit, îl introduse pe Morcerf în camera stăpânului care intrase în baie.

— Ei, ce e? îl întrebă Albert.

— Bietul meu prieten, răspunse Beauchamp, te așteptam.

— Iată-mă. Nu-ți voi spune, Beauchamp, cât de loial și de bun te cred ca să-mi închipui că ai pomenit despre chestiunea aceea cuiva; nu, dragul meu. De altminteri, mesajul pe care mi l-ai trimis e pentru mine cheazășia afecțiunii dumitale. Așadar, să nu pierdem timpul cu introduceri: ai vreo idee din partea cui vine lovitura?

— Îți voi spune în două cuvinte, numaidecât.

— Da, dar mai înainte, dragul meu, povestește-mi în toate amănuntele istoria netrebnicei trădări.

Și Beauchamp istorisi tânărului, zdrobit de rușine și de durere, faptele pe care le vom repeta în toată simplitatea lor.

În dimineața de alaltăieri articolul apăruse într-alt ziar decât *Imparțialul* și — ceea ce dădea mai multă gravitate afacerii — într-un ziar despre care se spunea că aparține guvernului. Beauchamp dejuna, când nota i-a sărit în ochi; a trimis îndată după o cabrioletă și, fără să termine prânzul, a alergat la ziar. Deși profesând sentimente politice cu totul opuse acelorale conducătorului gazetei acuzatoare, Beauchamp era — așa cum se întâmplă câteodată, ba chiar deseori — prieten intim cu el.

Când ajunse la el, directorul ținea în mână ziarul său și părea cufundat într-un articol cu privire la trestia de zahăr.

— Dragul meu, spuse Beauchamp, deoarece tocmai ești cu gazeta în mână, n-am nevoie să-ți spun ce mă aduce.

— Nu cumva ești partizanul trestiei de zahăr? întrebă conducătorul ziarului guvernamental.

— Nu, răspunse Beauchamp, sunt absolut străin de chestie; de aceea vin pentru altceva.

— Pentru ce vii?

— Pentru articolul Morcerf.

— Aha: nu-i așa că chestia e curioasă?

— Așa de curioasă încât riști un proces foarte neplăcut de calomnie.

— Cătuși de puțin; o dată cu nota am primit toate piesele doveditoare și suntem perfect convinși că domnul de Morcerf va fi cuminte; de altminteri, facem un serviciu țării denunțându-i pe ticăloșii nevrednici de onoarea ce li s-a acordat.

Beauchamp rămase uluit.

— Dar cine v-a informa așa de bine? întrebă el; căci ziarul meu, care dăduse alarma, a fost silit să se abțină, din lipsă de dovezi și totuși noi suntem mai interesați decât voi să-l demascăm pe domnul de Morcerf, deoarece e pair de Franța, iar noi facem opoziție.

— O, Doamne, foarte simplu; nu am alergat după scandal, a venit scandalul la noi. A sosit ieri un om din Ianina, aducând formidabilul dosar și, deoarece șovăiam să dăm curs acuzării, ne-a anunțat că, în caz de refuz, articolul va apare într-alt ziar. Beauchamp, dumneata știi ce înseamnă o știre importantă; n-am vrut s-o pierdem. Acum lovitura a pornit; e grozavă și va răsună până la capătul Europei.

Beauchamp înțelese că nu-i mai rămânea de făcut decât să-și plece capul și ieși deznădăjduit pentru a trimite un curier la Morcerf.

Ceea ce însă el n-a putut să-i scrie lui Albert, căci lucrurile pe care le vom povesti se întâmplaseră după plecarea curierului, e că, în ziua aceea, în Camera Pairilor s-a manifestat, în grupurile de obicei așa de calme ale înaltei adunări, o mare agitație. Fiecare sosise înainte de vreme și discuta sinistrul eveniment care va reține atenția publică, fixând-o asupra unuia dintre cei mai cunoscuți membri ai ilustrului corp.

Unii citeau cu glas încet articolul, alții făceau comentarii și schimbau amintiri care precizau și mai bine faptele. Contele de Morcerf nu era iubit de colegi. Ca toți parveniții fusese nevoit, pentru a se menține în rang, să profeseze un exces de trufie. Marile aristocrații râdeau de el; talentele îl repudiau; gloriile pure îl disprețuiau instinctiv. Contele ajunsese în situația neplăcută a victimei ispășitoare. Arătat de degetul Domnului pentru sacrificiu, fiecare se pregătea să-l huiduiască.

Numai contele de Morcerf nu știa nimic. Nu primea ziarul unde se găsea știrea defăimătoare și își petrecuse dimineața scriind scrisori și încercând un cal.

Veni deci la ora obișnuită, cu capul sus, cu ochii semeți, cu mersul sfidător, coborî din trăsură, străbătu coridoarele și intră în sală fără să remarce ezitățile ușierilor și jumătățile de salut ale colegilor.

Când Morcerf a intrat, ședința era deschisă de mai bine de o jumătate de oră.

Neștiutor, precum am spus, de tot ce se întâmplase, contele nu arăta nimic schimbat în aerul și în mersul său, acestea părură tuturor mai trufașe decât de obicei, iar prezența lui în această împrejurare făcu o impresie așa de agresivă adunării, orgolioasă de onoarea ei, încât toți văzură o necuviință, mai mult, o sfidare, câțiva o insultă.

Era vădit că întreaga Cameră ardea de nerăbdare să aducă în discuție cazul.

Gazeta acuzatoare se afla în mâinile tuturor; ca de obicei însă, fiecare ezita să-și asume răspunderea atacului. În sfârșit, unul dintre onorabili nobili, dușman fățiș al contelui de Morcerf, urcă la tribună cu o solemnitate care anunța că momentul așteptat sosise.

Se așternu o tăcere înspăimântătoare; numai Morcerf nu știa cauza atenției profunde ce se acorda, de data aceasta, unui orator care nu era ascultat cu atâta bunăvoință.

Contele trecu liniștit peste introducerea prin care oratorul anunța că va vorbi despre un lucru așa de grav, așa de vital pentru Cameră, încât reclamă atenția colegilor.

De la primele cuvinte despre Ianina și colonelul Fernand, contele de Morcerf se îngălbeni așa de groaznic încât un fior străbătu întreaga adunare ale cărei priviri se îndreptau spre el.

Rănile morale au particularitatea că se ascund, dar nu se închid; totdeauna dureroase, totdeauna gata să sângereze când le atingi, ele rămân vii și deschise în inimă.

După citirea articolului, în mijlocul aceleiași liniști tulburată de o rumoare ce încetă îndată când oratorul păru dispus să ia din nou cuvântul, acuzatorul înfățișă scrupulul său și preciză cât de anevoioasă îi era sarcina; pretindea că apără, provocând o discuție cu privire la chestiuni personale, arzătoare întotdeauna, onoarea domnului de Morcerf și a întregii Camerei. În sfârșit, încheie cerând ordonarea unei anchete, cât mai repede, pentru a năru calomnia mai înainte ca ea să aibă timp să se întindă și pentru a-l

repune pe domnul de Morcerf, răzbunându-l, în situația pe care opinia publică i-o crease de multă vreme.

Morcerf era așa de copleșit, așa de tremurând în fața imensei și neașteptatei catastrofe, încât abia putu să îngâne câteva cuvinte, privindu-și cu ochi buimaci confrății. Timiditatea aceasta care, de altminteri, putea să țină tot așa de bine de uimirea nevinovatului ca și de rușinea culpabilului, îi aduse câteva simpatii. Oamenii cu adevărat generoși sunt totdeauna gata să devină compătitori atunci când nenorocirea dușmanului depășește limitele urii lor.

Prezidentul puse ancheta la vot; se votă pentru ea.

Contele fu întrebat cât timp îi trebuie pentru a-și pregăti apărarea.

Lui Morcerf îi revenise curajul din momentul când simți că a supraviețuit groaznicei lovituri.

— Domnilor pairi, răspunse el, nu cu timpul se respinge un atac de natura aceluia pe care îl îndreaptă, în momentul acesta, în contra mea, vrăjmași necunoscuți, rămași în umbra obscurității lor; ci pe dată, printr-o lovitură de trăsnet se impune să răspund fulgerului care m-a orbit o clipă; de ce nu-mi este dat ca, în locul unei atari apărări, să-mi vărs sângele pentru a dovedi colegilor mei că sunt vrednic de ei?

Cuvintele făcură o impresie favorabilă pentru acuzat.

— Cer deci, spuse el, ca ancheta să aibă loc cât mai curând posibil și voi furniza Camerei toate piesele necesare.

— Ce zi fixați? întrebă prezidentul.

— Mă pun chiar de astăzi la dispoziția Camerei, răspunse contele.

Prezidentul mișcă clopoțelul.

— Camera este de acord ca ancheta să aibă loc chiar astăzi? întrebă el.

— Da! răspunse unanim adunarea.

Se numi o comisie de doisprezece membri pentru examinarea pieselor furnizate de Morcerf. Ora primei ședințe fu fixată pentru orele opt seara, în birourile Camerei. Oricât de multe ședințe vor trebui să se țină, ele vor avea loc la aceeași oră și în același loc.

După luarea acestei hotărâri, Morcerf ceru permisiunea de a se retrage; avea de cercetat piesele adunate de multă vreme de el, pentru a face față furtunii. Caracteru-i viclean și neînduplecat o prevăzuse.

Beauchamp istorisi tânărului toate lucrurile pe care le-am spus și noi: atât numai că istorisirea lui a avut, în comparație cu a noastră, avantajul

însuflețirii lucrurilor vii asupra răcelii lucrurilor moarte.

Albert îl ascultă, înfiorat de speranță, de mânie, de rușine; căci, prin destăinuirea lui Beauchamp, știa că părintele său e vinovat și se întreba cum va izbuti — vinovat fiind — să-și dovedească inocența.

Când ajunse în punctul unde ne aflăm noi, Beauchamp se opri.

— Pe urmă? întrebă Albert.

— Pe urmă? repetă Beauchamp.

— Da.

— Dragul meu, cuvintele acestea mă pun într-o situație oribilă. Vrei să știi urmarea?

— Trebuie s-o știu cu orice preț, prietene și prefer s-o cunosc din gura dumitale decât dintr-a altuia.

— Ei bine, înarmează-te cu curaj, Albert! reluă Beauchamp; niciodată n-ai avut mai multă nevoie de el.

Albert își trecu o mână pe frunte pentru a se încredința de propria-i tărie, așa cum un om care se pregătește să-și apere viața, încearcă platoșa și îndoaie lama sabiei.

Se simți tare, căci confunda febra cu energia.

— Spune! glăsui el.

— Veni seara, continuă Beauchamp. Tot Parisul era în așteptarea evenimentului. Mulți susțineau că era de ajuns ca părintele dumitale să se arate, pentru a năruî acuizarea; mulți, de asemeni, spuneau că nu se va prezenta; unii asigurau că l-au văzut plecând la Bruxelles, iar câțiva meraseră la poliție să întrebe dacă este adevărat, precum se spunea, că și-a scos pașapoartele.

Îți voi mărturisi că am făcut tot ce mi-a stat în putință, continuă Beauchamp, să obțin de la unul din membrii comisiunii, un tânăr pair, prieten al meu, favoarea de a fi introdus într-o tribună. La orele șapte el veni să mă ia și, mai înainte ca vreo altă persoană să fi sosit, mă recomandă unui ușier, iar acestea mă zăvorî într-un fel de lojă. Eram mascat de o coloană și pierdut într-un întuneric complet; puteam nădăjdui că am să văd și am să aud, de la un capăt la altul, cumplita scenă care urma să se desfășoare.

La orele opt fix toată lumea sosise.

Domnul de Morcerf intră la ultima bătaie a orologiului. Ținea în mână câteva hârtii și părea calm; împotriva obiceiului său, mersul îi era firesc,

atitudinea controlată și severă; și, conform deprinderii foștilor militari, haina îi era încheiată de sus până jos.

Prezența sa produse cel mai bun efect: comisia nu era câtuși de puțin răuvoitoare, iar câțiva membri veniră la conte și-i dădură mâna.

Albert simți că inima i se frângea auzind toate aceste amănunte și totuși, în durerea sa, se strecura un simțământ de recunoștință. Ar fi vrut să-i poată îmbrățișa pe oamenii care arătaseră părintelui său semnul acesta de stimă, într-o împrejurare așa de grea.

În momentul acesta intră un ușier și înmână președintelui o scrisoare.

"Aveți cuvântul, domnule de Morcerf", spuse președintele, dezlipind scrisoarea.

Contele își începu apologia și își afirm, Albert — continuă Beauchamp — că a fost de o elocvență și de o abilitate extraordinară. Produse piese care dovedeau că vizirul din Ianina îl cinstise până în ultimul ceas cu toată încrederea sa, deoarece îi dăduse misiunea unor tratative pe viață și pe moarte cu împăratul. Arată inelul, semn de comandă și cu care Ali-Pașa își pecetluia de obicei scrisorile, inel pe care acesta i-l dăduse pentru ca, la întoarcere, indiferent dacă era zi sau noapte și dacă s-ar fi găsit în harem, să poată răzbi până la el. Din nefericire, spuse domnul de Morcerf, tratativele eșuară, iar când a venit să-și apere binefăcătorul, acesta era mort. Dar, glăsui contele, Ali-Pașa îi arată atât de multă încredere încât, murind, îi încredințase metresa favorită și fiica.

Albert tresări căci, pe măsură ce Beauchamp vorbea, întreaga poveste a Haydéei revenea în cugetul tânărului și își reamintea ce spusese frumoasa grecoaică despre mesaj, despre inel și despre chipul cum a fost vândută și dusă în sclavie.

— Și ce efect a produs discursul contelui? întrebă cu încordare Albert.

— Mărturisesc că m-a mișcat și că, o dată cu mine, a mișcat întreaga comisiune, spuse Beauchamp.

Între timp președintele își zvârli cu neglijență ochii asupra scrisorii ce i se adusese; dar, de la primele rânduri, atenția sa se trezi; o citi, o reciti și, fixându-și ochii asupra domnului de Morcerf, spuse:

— Domnule conte, ne-ați spus că vizirul din Ianina v-a încredințat pe femeia și pe fiica lui?

— Da, domnule, răspunse Morcerf, dar și aci ca și în celelalte împrejurări nenorocirea mă urmărea. Când m-am înapoiat, Vasiliki și fiica

ei, Haydée, dispăruseră.

— Le cunoșteți?

— Intimitatea mea cu pașa și încrederea supremă pe care o avea în fidelitatea mea, îmi îngăduiseră să le văd de mai bine de douăzeci de ori.

— Aveți vreo idee despre ce au devenit?

— Da, domnule. Am auzit că sucombaseră din cauza mâhnirii și poate a mizeriei. Nu eram bogat, viața mea trecea prin mari primejdii, astfel că, spre marele meu regret, n-am putut să le caut.

Președintele își încruntă în mod imperceptibil sprâncenele.

— Domnilor, spuse el, ați auzit și ați urmărit pe domnul conte de Morcerf în explicațiile sale. Domnule conte, puteți să ne furnizați vreun martor în sprijinul relatării dumneavoastră?

— O, nu, domnule! răspunse contele; toți cei care îl înconjurau pe vizir și care m-au cunoscut la curtea lui, sunt sau morți, sau împrăștiați; singur eu, dintre compatrioții mei — cel puțin așa cred — am supraviețuit groaznicului război; nu am decât scrisori de la Ali-Tebelin și le-am pus sub ochii dumneavoastră; nu am decât inelul, garanția voinței sale și vi-l arăt; am în sfârșit, dovada cea mai convingătoare, pe care o pot furniza, adică după un atac anonim: absența oricărei mărturii împotriva cuvântului meu de om cinstit și neprihănirea întregii mele vieți militare.

Un murmur de aprobare se auzi în rândurile adunării; în momentul acela, Albert, dacă nu survenea nici un incident, cauza părintelui dumitale era câștigată.

Nu mai rămânea decât să se meargă la vot, când președintele luă cuvântul.

— Domnilor — spuse el — și dumneavoastră, domnule conte, nu vă veți supăra, îmi închipui, dacă veți auzi un martor foarte important, după câte asigură și care s-a înfățișat singur: nu ne îndoim, după cele ce ne-a spus contele, că martorul acesta va putea dovedi perfecta nevinovăție a colegului nostru. Iată scrisoarea pe care am primit-o în această privință; doriți să vă fie citită, sau hotărâți să trecem peste ea și să nu ne oprim la acest incident?

Domnul de Morcerf păli și-și crispă mâinile pe hârtiile pe care le ținea și care foșniră între degetele sale.

Răspunsul comisiunii fu pentru lectură: contele stătea pe gânduri, neavând de formulat nici o părere.

Președintele citi, în consecință, următoarea scrisoare:

"Domnule președinte,

Pot să furnizez comisiunii de anchetă, însărcinată să examineze conduita domnului locotenent general conte de Morcerf, în Epir și în Macedonia, informațiile cele mai pozitive".

Președintele făcu o scurtă pauză.

Contele de Morcerf se îngălbeni, președintele îi cercetă pe auditori cu privirea.

— Continuați! strigară din toate părțile.

Președintele reluă:

"Eram la fața locului, când Ali Pașa a murit; am asistat la ultimele lui clipe; știu ce au devenit Vasiliki și Haydée; stau la dispoziția comisiunii, ba chiar cer onoarea de a fi ascultată; voi fi în vestibulul Camerei în momentul când vi se va înmâna biletul acesta".

— Și cine e martorul sau, mai bine zis, dușmanul acesta? întrebă contele cu un glas în care se remarcă lesne o profundă alterare.

— Vom afla, domnule, răspunse președintele. Comisiunea e de părere să asculte acest martor?

— Da, da! spuseră în același timp toate glasurile.

Ușierul fu chemat.

— Ușier, întrebă președintele, așteaptă cineva în vestibul?

— Da, domnule președinte.

— Cine e?

— O femeie însoțită de un servitor.

Toți se priviră.

— Să intre femeia, glăsui președintele.

Ușierul reapăru peste cinci minute; toți ochii erau fixați asupra ușii și eu însumi, spuse Beauchamp, împărtășeam așteptarea și încordarea tuturor.

În urma ușierului venea o femeie învăluită într-un voal mare care o ascundea cu totul. Se ghicea, după formele trădate de voal și după parfumurile care se desprindeau, prezența unei femei tinere și elegante, însă atâta tot.

Președintele o rugă pe necunoscută să-și dea voalul la o parte și se putu vedea atunci că femeia era îmbrăcată grecește; în afară de asta era de o

frumusețe supremă.

— Aha, spuse Morcerf, era ea!

— Cum, ea?

— Da, Haydée.

— Cine ți-a spus?

— Bănuiesc. Dar urmează, Beauchamp, te rog; vezi că sunt calm și tare. Și, cu toate acestea, ne apropiem desigur de deznodământ.

— Domnul de Morcerf, continuă Beauchamp, o privea pe femeie cu uimire și spaimă. Pentru el viața sau moartea aveau să iasă din gura aceea încântătoare. Pentru toți ceilalți aventura era așa de ciudată și de plină de curiozitate, încât salvarea sau pierzania domnului de Morcerf nu mai intrau decât ca un element secundar.

Președintele oferi cu mâna un scaun tinerei femei; ea însă făcu un semn din cap că va sta în picioare. Conte recăzuse în jilt și era vădit că picioarele refuzau să-l mai țină.

— Doamnă, spuse președintele, ați scris comisiunii pentru a-i da informații asupra afacerii din Ianina, ba ați declarat că ați fost martora oculară a evenimentelor.

— Am fost într-adevăr, răspunse necunoscuta cu glas plin de o tristețe fermecătoare, vibrând de acea sonoritate particulară glasurilor orientale.

— Cu toate acestea, reluă președintele, îngăduiți-mi să vă spun că erați foarte tânără pe atunci.

— Aveam patru ani; deoarece însă evenimentele prezentau pentru mine o însemnătate supremă, nici un amănunt nu a ieșit din mintea mea, nici o particularitate n-a scăpat memoriei mele.

— Dar ce însemnătate aveau pentru dumneavoastră evenimentele acestea și cine sunteți pentru ca marea catastrofă să fi produs asupra dumneavoastră o impresie așa de profundă?

— Era vorba de viața sau de moartea părintelui meu, răspunse fata; mă numesc Haydée, fiica lui Ali-Tebelin, pașa din Ianina și a lui Vasiliki, soția lui adorată.

Îmbujorarea, modestă și mândră totodată, care împurpura obrajii tinerei femei, focul din privirea ei și măreția destăinuirii produsă asupra adunării o impresie de negrăit.

Contele n-ar fi fost mai zdrobit dacă trăsnetul, căzând, ar fi deschis o prăpastie la picioarele lui.

— Doamnă, glăsui președintele după ce se înclină cu respect, permiteți-mi o simplă întrebare, care nu înseamnă o îndoială, iar întrebarea aceasta va fi ultima: puteți justifica autenticitatea afirmațiilor dumneavoastră?

— Pot, domnule, spuse Haydée scoțând de sub voal o pungă de atlas parfumat, căci iată actul meu de naștere întocmit de părintele meu și semnat de ofițerii lui principali; o dată cu actul de naștere, iată actul meu de botez, deoarece părintele meu consimțise să fiu crescută în religia mamei, act pe care marele primat din Macedonia și Epir l-a investit cu sigiliul său; iată în sfârșit (și acesta e cel mai important, fără îndoială) actul prin care eu și mama am fost vândute negustorului armean El-Kobbir de ofițarul francez care, în infama lui târguială cu Poarta, își rezervase ca parte de pradă pe fiica și pe femeia binefăcătorului său, vânzându-le pentru suma de o mie de pungi, adică aproximativ pentru patru sute de mii de franci.

O paloare verzuie năpădi obrajii contelui de Morcerf și ochii săi se injectară de sânge la rostirea cumplitelor învinuiri pe care adunarea le primi cu o tăcere lugubră.

Tot calmă, dar mult mai amenințătoare în calmul ei decât alta cuprinsă de mânie, Haydée întinse președintelui actul de vânzare redactat în limba arabă.

Deoarece se bănuise că unele piese produse au să fie redactate în arabă, în greacă, sau în turcă, interpretul Camerei fusese prevenit: îl chemară. Unul dintre nobilii pairi, căruia limba arabă învățată în decursul sublimei campanii din Egipt îi era familiară, urmări lectura pe care traducătorul o făcu cu glas tare:

"Eu, El-Kobbir, negustor de slave și furnizor al Înălțimii sale, recunosc că am primit, pentru a preda sublimului împărat, de la seniorul francez conte de Monte-Cristo, un smarald prețuit la două mii de pungi ca preț pentru o tânără sclavă, creștină, în vârstă de 11 ani, cu numele Haydée, fiică necunoscută a defunctului senior Ali-Tebelin, pașa din Ianina și a Vasilikăi, favorita lui; care mi-a fost vândută acum șapte ani, o dată cu mama ei, moartă când a sosit la Constantinopol, de un colonel francez din serviciul vizirului Ali-Tebelin, cu numele de Fernand Mondego.

Sus-zisa vânzare mi-a fost făcută pentru Înălțimea sa, de la care aveam mandat, în schimbul sumei de o mie de pungi.

Făcut la Constantinopol, cu învoirea Înălțimii sale, în anul 1247 al Hegirei.

Semnat: El Kobbir.

Pentru a-i da toată crezarea și toată autenticitatea, prezentul act va fi investit cu sigiliul imperial, pe care vânzătorul se obligă să-l pună".

Lângă semnătura negustorului se vedea, într-adevăr, sigiliul sublimului împărat.

Lecturii și vederii îi urmă o liniște cumplită; contele nu mai avea decât privirea și privirea aceasta, ațintită aproape fără voie asupra lui Haydée, părea de foc și sânge.

— Doamnă, întrebă președintele, n-am putea să-l interogăm pe contele de Monte-Cristo, care se găsește la Paris, în apropierea dumneavoastră, după câte îmi pare?

— Domnule, răspunse Haydée, contele de Monte-Cristo, al doilea părinte al meu, e de trei zile în Normandia.

— În cazul acesta, doamnă, întrebă președintele, cineva v-a sfătuit să faceți acest demers pentru care curtea vă mulțumește și care, de altminteri, este foarte firesc, având în vedere nașterea și nenorocirile dumneavoastră?

— Domnule, răspunse Haydée, demersul mi-a fost recomandat de respectul și de durerea mea. Deși creștină — Dumnezeu să mă ierte — m-am gândit totdeauna să-l răzbun pe ilustrul meu părinte. Când am pus piciorul în Franța, când am aflat că trădătorul locuia la Paris, ochii și urechile mele au rămas neîncetat deschise. Trăiesc retrasă în casa nobilului meu protector, dar trăiesc astfel pentru că mi-e dragă umbra și tăcerea care îmi permit să trăiesc în gândul și în reculegerea mea. Dar domnul conte de Monte-Cristo mă înconjoară cu îngrijiri părintești și nimic din ce formează viața lui nu-mi e străin; nu accept, însă, decât zgomotul depărtat. Astfel citesc toate ziarele, așa cum mi se trimit toate albumele, cum primesc toate melodiile; și urmărind, fără să mă amestec într-însa, viața altora, am știut ce se petrecuse astăzi dimineață la Camera Pairilor și ce urma să se petreacă astă-seară... Atunci am scris.

— Prin urmare, întrebă președintele, domnul conte de Monte-Cristo nu are nici un rol în intervenția dumneavoastră?

— Nu știe nimic despre ea, domnule, iar eu nu am decât o teamă: că o va dezaproba când are să o afle; cu toate acestea, continuă fata înălțând o

privire înflăcărată, pentru mine este o zi frumoasă aceasta când găsesc, în sfârșit, prilejul de a-mi răzbuna părintele.

În tot timpul acesta contele nu rostise o vorbă; colegii îl priveau și deplângeau, desigur, situația sfârșită de suflul parfumat al unei femei; nenorocirea se zugrăvea puțin câte puțin în trăsături sinistre pe chipul lui.

— Domnule de Morcerf, glăsui președintele, recunoașteți în doamna pe fiica lui Ali-Tebelin, pașa din Ianina?

— Nu, spuse Morcerf, făcând o efortare să se ridice și e o urzeală a dușmanilor mei.

Haydée, care stătea cu ochii ațintiți spre ușă, ca și cum aștepta pe cineva, se întoarse deodată și, văzându-l pe conte în picioare, scoase un strigăt cumplit:

— Nu mă recunoști? exclamă ea; ei bine, din fericire eu te recunosc. Ești Fernand Mondego, ofițerul francez care instruia trupele nobilului meu părinte. Tu ai predat castelele din Ianina! Tu, trimis de el la Constantinopol, să tratezi direct cu împăratul, viața sau moartea binefăcătorului tău, ai venit cu un firman fals care acorda grația întreagă! Cu firmanul acesta ai obținut inelul pașei, grație căruia Selim, paznicul focului, urma să se supună! Tu l-ai înjunghiat pe Selim! Tu ne-ai vândut, pe mama și pe mine negustorului El-Kobbir. Asasinule! asasinule! asasinule! ai încă pe frunte sângele stăpânului tău! Priviți!

Cuvintele fuseseră rostite cu atâta elan de adevăr încât toți ochii se întoarseră spre fruntea contelui și el însuși duse mâna la frunte ca și cum ar fi simțit, cald încă, sângele lui Ali.

— Recunoașteți în chip pozitiv că domnul de Morcerf e una și aceeași persoană cu ofițerul Fernand Mondego?

— Dacă îl recunosc? exclamă Haydée. O, mamă, tu mi-ai spus: "Erai liberă, aveai un părinte pe care îl iubeai, erai sortită să fii ca o regină. Privește-l bine pe omul acesta, el te-a făcut sclavă, el a ridicat în vârful unei sulii capul părintelui tău, el ne-a vândut, el ne-a predat! Privește-i bine mâna dreaptă, aceea cu o cicatrice mare; dacă i-ai uita chipul, îl vei recunoaște după mâna în care au căzut, una după alta, piesele de aur ale negustorului El-Kobbir". Dacă îl recunosc? Să spună el acum dacă nu mă recunoaște.

Fiecare cuvânt cădea ca un cuțit asupra lui Morcerf și reteza câte o bucată din energia lui; la ultimele cuvinte el își ascunse repede la piept, fără

să vrea, mâna mutilată într-adevăr de-o rană și căzu în jilt, prăbușit într-o deznădejde posomorâtă.

Scena învârtejise spiritele adunării, așa cum frunzele, desprinse din trunchi, gonesc purtate de vântul puternic de la Nord.

— Domnule conte de Morcerf, spuse președintele, nu vă lăsați abătut; răspundeți: justiția curții e supremă și egală pentru toți, ca aceea a lui Dumnezeu; nu vă va lăsa zdrobit de dușmani fără să vă dea putința de a-i combate. Vreți o nouă anchetă? vreți să ordon ca doi membri ai Camerei să facă o călătorie la Ianina? Vorbiți!

Morcerf nu răspunse nimic.

Atunci toți membrii comisiei se priviră parcă înfricoșați. Caracterul energic și violent al contelui era cunoscut. Numai o cumplită năucire putea să anihileze împotrivirea acestui om: se putea bănuși, în sfârșit, că tăcerii care semăna cu somnul, îi va urma o trezire care va semăna trăsnetului.

— Ei bine, ce hotărâți? îl întreabă președintele.

— Nimic! spuse contele cu glas înăbușit, ridicându-se.

— Așadar, fiica lui Ali-Tebelin a spus adevărul? Ea a fost, într-adevăr, martora cumplită căreia culpabilul nu îndrăznește niciodată să-i răspundă: nu? Ați săvârșit într-adevăr toate faptele de care vă acuză?

Contele aruncă în juru-i o privire a cărei expresie deznădăjduită ar fi mișcat inima tigrilor, dar care nu putea să-i dezarmeze pe judecători; apoi își înălță ochii spre boltă și îi coborî îndată, ca și cum s-ar fi temut că, prin bolta deschisă, va scânteia cel de al doilea tribunal ce se numește cer și celălalt judecător care se numește Dumnezeu.

Atunci, cu o mișcare bruscă, își smulse nasturii hainei închise, care îl înăbușea și ieși din sală ca năuc; o clipă pașii săi răsunară lugubru sub bolta sonoră, apoi hurea trăsorii care îl ducea în galop zdruncină porticul edificiului florentin.

— Domnilor, întreabă președintele după ce liniștea se restabili, domnul conte de Morcerf e într-adevăr vinovat de felonie, trădare și josnicie?

— Da! răspunseră într-un glas, unanim, toți membrii comisiei de anchetă.

Haydée stătuse până la sfârșitul ședinței. Auzi sentința dată contelui, fără ca o trăsătură a figurii sale să exprime bucurie sau milă.

Atunci, acoperindu-și din nou chipul, salută cu demnitate pe consilieri și ieși cu pasul acela cu care Virgiliu spunea că merg zeițele.

Capitolul XIII Provocarea

— Atunci, continuă Beauchamp, am profitat de tăcerea și de întunericul sălii pentru a ieși fără să fiu văzut. Ușierul care mă introdusese mă aștepta la ușă. Mă conduse prin coridoare până la o portiță care dădea în strada Vaugirard. Ieșii cu sufletul zdrobit și totodată încântat — iartă-mi expresia, Albert — zdrobit pentru dumneata, încântat de noblețea fetei care urmărea răzbunarea paternă. Da, îți jur, Albert, de oriunde ar veni revelația — chiar dacă ea vine de la un dușman — dușmanul acesta nu e decât omul Providenței.

Albert își ținea capul în palme; își înălță chipul împurpurat de rușine și scăldat în lacrimi și apucând brațul lui Beauchamp:

— Prietene, îi spuse el, viața mea e sfârșită: îmi rămâne, nu să spun ca dumneata că Providența mi-a dat lovitura, dar să-l caut pe omul care mă urmărește cu vrăjmășia lui; apoi, după ce îl voi cunoaște, îl voi ucide sau mă va ucide el; mă bizui pe prietenia dumitale ca să mă ajuți, Beauchamp, dacă nu cumva disprețul a ucis-o.

— Disprețul, dragul meu? întrucât te atinge nenorocirea? Nu, slavă Domnului, nu mai suntem pe vremea când o prejudecată nedreaptă îi făcea pe fii răspunzători de faptele părinților. Treceți toată viața în revistă, Albert: ea datează de ieri — este drept — dar niciodată aurora unei zile frumoase nu a fost mai pură decât răsăritul dumitale. Nu, Albert, crede-mă, ești tânăr, ești bogat, părăsește Franța: totul se uită repede în acest mare Babilon cu existență agitată și cu gusturi schimbătoare; vei reveni peste trei sau patru ani, te vei însura cu vreo prințesă rusă și nimeni nu se va mai gândi la ce a fost ieri; cu atât mai mult la ce s-a întâmplat acum șaisprezece ani.

— Îți mulțumesc, dragul meu Beauchamp, îți mulțumesc pentru intenția admirabilă care îți dictează cuvintele, dar asta nu se poate; ți-am spus dorința mea și acum, dacă trebuie, voi schimba cuvântul *dorință* în acela de *voință*. Înțeleg că, interesat cum sunt în afacere, nu pot vedea lucrurile din punctul de vedere al dumitale. Ceea ce dumitale ți se pare că

vine dintr-o sursă cerească, mie mi se pare că vine dintr-o sursă mai puțin pură. Providența mi se pare că este, îți mărturisesc, străină de toate acestea și este un noroc, căci în locul mesagerului invizibil și impalpabil al răsplătirilor și al pedepselor cerești, voi găsi o ființă palpabilă și vizibilă împotriva căreia mă voi răzbuna — o, îți jur — pentru tot ce sufăr de o lună de zile. Acum, îți repet, Beauchamp, țin să reintru în viața umană și materială, iar dacă mai ești, precum spui, prietenul meu, ajută-mă să descopăr mâna care a dat lovitura.

— Bine, fie! spuse Beauchamp; dacă ții cu orice preț să cobor pe pământ, voi coborî. Dacă ții să pornești în căutarea unui dușman, voi porni și eu cu dumneata. Și-l voi găsi căci onoarea mea e aproape la fel de interesată ca și a dumitale în a-l descoperi.

— Beauchamp, înțelegi, e nevoie să începem pe dată fără întârziere investigațiile. Fiecare minut de întârziere pentru mine e o eternitate; denunțatorul nu-i încă pedepsit. Nădăjduiește poate că nu va fi; și, pe onoarea mea, dacă nutrește speranța aceasta se înșală.

— Ascultă-mă, Morcerf.

— Beauchamp, văd că știi ceva; îmi redai viața.

— Nu spun că e o realitate, Albert, dar e cel puțin o lumină în noapte; poate că, urmărind lumina aceasta, ne va duce la țintă.

— Spune-mi. Ard de nerăbdare, precum vezi.

— Uite, îți voi povesti ce n-am vrut să-ți spun când m-am înapoiat din Ianina.

— Vorbește.

— Iată ce s-a petrecut, Albert; m-am dus, firește, la cel dintâi bancher din oraș, ca să iau informații; de la primul cuvânt pe care l-am spus în legătură cu cazul, mai înainte de a rosti numele părintelui dumitale, a spus:

— A, foarte bine, ghicesc ce vă aduce!

— Cum și de ce?

— Pentru că abia acum cincisprezece zile am fost întrebat în aceeași privință.

— De cine?

— De un bancher din Paris, corespondentul meu.

— Cum îl cheamă?

— Domnul Danglars.

— El? exclamă Albert; într-adevăr el îl urmărește de multă vreme pe bietul meu părinte, cu ura lui invidioasă; el, omul așa-zis popular, care nu poate ierta contelui de Morcerf că e pair de Franța. Și uite, ruptura aceea nemotivată a căsătoriei; da, el e!

— Informează-te, Albert (dar nu te aprinde dinainte) informează-te, îți spun, iar dacă lucrul este adevărat...

— O, da, dacă lucrul este adevărat, îmi va plăti pentru tot ce am suferit! exclamă tânărul.

— Ia seama, Morcerf, e un om bătrân.

— Voi avea menajamente pentru vârsta lui așa cum a avut și el pentru onoarea familiei mele; dacă îi purta pică părintelui meu, de ce nu îl lovea pe părintele meu? O, nu! i-a fost frică să se găsească în fața unui bărbat.

— Albert, nu te condamn, nu fac decât să te rețin; Albert, procedează cu prudență.

— O, să nu-ți fie frică; de altminteri mă vei însoți, Beauchamp, căci chestiunile solemne trebuiesc tratate de față cu martori. Până deseară, dacă domnul Danglars e vinovat, domnul Danglars nu va mai trăi, sau voi muri eu. Beauchamp, vreau să fac onoarei mele funeralii frumoase.

— Când atari hotărâri sunt luate, ele trebuiesc puse în aplicare imediat, Albert. Vrei să mergem la domnul Danglars? Haidem!

Trimiseră după o cabrioletă de piață. Când intrară în palatul bancherului, zăriră faetonul și pe servitorul domnului Andrea la poartă.

— Bun, toate sunt în ordine, spuse Albert cu voce mohorâtă. Dacă domnul Danglars nu vrea să se bată cu mine, îi voi ucide ginerele. Un Cavalcanti e dator să se bată.

Tânărul fu anunțat bancherului care, auzind de numele lui Albert și știind ce se petrecuse în ajun, dădu ordin să se încuie ușa. Era însă prea târziu. Albert venise în urma lacheului; auzi ordinul, forță ușa și pătrunse urmat de Beauchamp în cabinetul bancherului.

— Domnule, exclamă acesta, nu mai e omul liber să primească la el pe cine vrea sau pe cine nu vrea? Cred că uitați regulile politeții.

— Nu, domnule, spuse cu răceală Albert; sunt împrejurări — și dumneavoastră vă aflați într-una din acestea — când trebuie, exceptând circumstanța lașității (vă ofer acest refugiu) să fie acasă, cel puțin pentru anumite persoane.

— Ce poftiți, domnule?

— Vreau, spuse Morcerf apropiindu-se fără să dea atenție lui Cavalcanti care stătea rezemat de cămin, vreau să vă propun o întâlnire într-un ungher depărtat, unde nu ne va deranja nimeni, timp de zece minute; mai mult nu vă cer; unde din doi bărbați care s-au întâlnit, unul va rămâne sub frunziș.

Danglars păli. Cavalcanti făcu o mișcare. Albert se întoarse spre tânăr:

— A, dacă vreți, veniți dumneavoastră, domnule conte! spuse el; aveți dreptul, faceți aproape parte din familie și dau aceste întâlniri tuturor celor care vor fi dispuși să le accepte.

Cavalcanti se uită cu aer buimăcit la Danglars care, cu o sforțare, se ridică și înaintă între cei doi tineri. Atacul lui Albert împotriva lui Andrea îl plasase pe alt teren și nădăjduia că vizita lui Albert avea altă cauză decât aceea pe care o bănuise la început.

— A, dacă veniți să căutați pricină dumnealui pentru că l-am preferat dumneavoastră, vă previn că voi face din aceasta o chestiune de parchet, spuse el lui Albert.

— Vă înșelați, domnule, glăsui Morcerf cu un zâmbet posac; nu mă refer câtuși de puțin la căsătorie și nu mă adresez domnului Cavalcanti decât pentru că mi s-a părut că o clipă a avut intenția să intervină în discuția noastră. De altminteri, aveți dreptate, spuse el; caut astăzi pricină întregii lumii; fiți însă pe pace, domnule Danglars, prioritatea vă aparține.

— Domnule, răspunse Danglars palid de mânie și teamă, vă înștiințez că, atunci când am nenorocirea să întâlnesc în cale un câine turbat, îl ucid și că departe de a mă crede culpabil, cuget că am făcut un bine societății. Iar dacă dumneavoastră sunteți turbat și ați încercat să mă mușcați, vă previn că vă voi ucide fără milă. Sunt eu de vină dacă părintele dumneavoastră este dezonorat?

— Da, mizerabile, strigă Morcerf, e vina ta!

Danglars făcu un pas înapoi.

— Vina mea? spuse el; ești nebun! Cunosce eu istoria grecească? am călătorit eu prin părțile acelea? l-am sfătuit eu pe părintele dumitale să vândă castelele din Ianina? să trădeze...

— Tăcere! porunci Albert cu glas înăbușit. Nu, nu dumneata direct ai provocat scandalul și ai pricinuit nenorocirea; ci în mod ipocrit.

— Eu?

— Da, dumneata. De unde vine destăinuirea?

— Cred însă că ziarul ți-a spus: din Ianina!

— Cine a scris la Ianina?

— La Ianina?

— Da. Cine a scris, cerând informații asupra părintelui meu?

— Cred că toată lumea poate să scrie la Ianina.

— Cu toate acestea o singură persoană a scris.

— Una singură?

— Da și persoana aceea ești dumneata.

— Am scris, fără îndoială; cred că, atunci când cineva își mărită fata cu un tânăr, poate să ia informații asupra familiei tânărului; nu e numai un drept, e și o datorie.

— Ai scris, domnule, știind perfect răspunsul pe care îl vei primi, spuse Albert.

— Eu? Îți jur, strigă Danglars cu o încredere și o siguranță care nu porneau, poate, atât din teamă, cât din interesul pe care îl simțea în inimă pentru nefericitul tânăr; îți jur că niciodată nu mi-ar fi trecut prin minte să scriu la Ianina. Cunoșteam eu oare catastrofa lui Ali-Pașa?

— Atunci te-a îndemnat cineva să scrii?

— Desigur.

— Te-a îndemnat?

— Da.

— Cine? Termină... spune...

— Eh, nimic mai simplu; vorbeam despre trecutul părintelui dumitale, spuneam că sursa norocului său a rămas totdeauna tăinuită. Persoana cu care vorbeam m-a întrebat unde a făcut părintele dumitale averea. Am răspuns: în Grecia. Atunci mi-a spus: Ei bine, scrie la Ianina!

— Și cine ți-a dat sfatul acesta?

— Conte de Monte-Cristo, prietenul dumitale.

— Conte de Monte-Cristo ți-a spus să scrii la Ianina?

— Da și am scris. Vrei să vezi corespondența mea? Ți-o arăt.

Albert și Beauchamp se priviră.

— Domnule, glăsui atunci Beauchamp, care nu rostise încă nimic, cred că îl acuzați pe conte care lipsește din Paris și nu se poate justifica în momentul acesta.

— Nu acuz pe nimeni, domnule, spuse Danglars; povestesc numai și voi repeta în fața domnului conte de Monte-Cristo cele pe care le-am spus în

fața dumneavoastră.

— Și contele știe ce răspuns ați primit?

— I l-am arătat.

— Știa că numele de botez al părintelui meu e Fernand și că numele de familie e Mondego?

— Da, îi spuseseam de multă vreme; n-am făcut cu aceasta decât ceea ce oricine altul ar fi făcut în locul meu, ba poate mai puțin. Când, a doua zi după primirea răspunsului, îndemnat de domnul de Monte-Cristo, părintele dumitale a venit s-o ceară pe fiica mea în mod oficial, eu am refuzat categoric, e drept, dar fără explicații, fără scandal. De ce aș fi făcut scandal? Ce mă privește pe mine onoarea sau dezonoarea domnului de Morcerf? Lucrul acesta nu contribuia nici la urcarea, nici la scăderea rentei.

Albert simți că fruntea i se îmbujorează; nu mai încăpea îndoială, Danglars se apăra cu josnicie, dar cu siguranța unuia care spune, dacă nu întregul adevăr, cel puțin o parte, nu din conștiință, e drept, dar de frică. De altminteri ce căuta Morcerf? Nu vinovăția mai mare sau mai mică a lui Danglars sau a lui Monte-Cristo, ci un om care să răspundă pentru ofensa, ușoară sau gravă, un om care să se bată și era vădit că Danglars nu se va bate.

Apoi fiecare detaliu, uitat sau neobservat, redevenea vizibil în ochii săi, sau prezent în amintirea sa. Monte-Cristo știa totul deoarece o cumpărase pe fiica lui Ali-Pașa; știind totul, îl sfătuisese pe Danglars să scrie la Ianina. După ce a cunoscut răspunsul, satisfăcuse dorința exprimată de Albert de a fi prezentat Haydéei; când s-a aflat în fața ei a adus vorba despre moartea lui Ali, neîmpotrivindu-se povestirii Haydéei (dar dându-i desigur fetei, în cele câteva cuvinte romane pe care le rostise, instrucțiuni care n-au îngăduit lui Morcerf să-și identifice părintele); de altminteri nu l-a rugat el pe Morcerf să nu pronunțe numele părintelui în fața Haydéei? În sfârșit, l-a luat pe Albert în Normandia în momentul când știa că scandalul cel mare se va produce. Nici vorbă, totul era calculat și, fără îndoială, Monte-Cristo se găsea în înțelegere cu dușmanii părintelui său.

Albert îi luă pe Beauchamp într-un colț și îi împărtăși toate ideile.

— Ai dreptate, spuse acesta; domnul Danglars n-are, în tot ce s-a întâmplat, decât partea brutală și materială; domnului de Monte-Cristo ești dator să-i ceri o explicație.

Albert se întoarse.

— Domnule, îi spuse el lui Danglars, vei înțelege că încă nu mă despart de dumneata în mod definitiv, rămâne să aflu dacă acuzațiile dumitale sunt întemeiate și mă voi adresa domnului conte de Monte-Cristo.

Îl salută pe bancher și ieși cu Beauchamp, fără să pară că dă lui Cavalcanti vreo atenție.

Danglars îi însoți până la ușă, iar acolo îl încredință încă o dată pe Albert că nici un motiv de ură personală nu-l însuflețea împotriva domnului conte de Morcerf.

Capitolul XIV   Insulta

La poarta bancherului, Beauchamp îl opri pe Morcerf.

— Ascultă, glăsui el. Ți-am spus adineauri la domnul Danglars că trebuie să ceri o explicație domnului de Monte-Cristo.

— Da și mergem la el.

— O clipă, Morcerf; înainte de a merge la conte, reflectează.

— La ce vrei să reflectez?

— La gravitatea demersului.

— E mai grav decât acela făcut la domnul Danglars?

— Da; domnul Danglars este un om al banului și știi că oamenii banului prețuiesc prea mult capitalul pe care îl riscă pentru a se bate cu ușurință. Celălalt, dimpotrivă, e gentilom, în aparență cel puțin; nu te temi că sub gentilom vei găsi asasinul de profesie?

— Nu mă tem decât de un lucru; că voi găsi un om care nu se bate.

— O, fii pe pace, spuse Beauchamp; acesta se va bate. Mi-e teamă chiar de un lucru; să nu se bată prea bine. Ia seama!

— Prietene, asta cer și eu, glăsui Morcerf cu un zâmbet fioros; iar fericirea cea mai mare care mi se poate întâmpla, e să fiu ucis pentru părintele meu: ne va salva pe toți.

— Mama dumitale va muri!

— Biata mamă, spuse Albert trecându-și mâna peste ochi; știu; dar e mai bine să moară din cauza aceasta, decât să moară de rușine.

— Ești hotărât, Albert?

— Da.

— Atunci, haidem! Crezi însă că-l vom găsi?

— Urma să se înapoieze la câteva ore după mine și cu siguranță că a sosit.

Urcară și porunciră să fie duși în avenue des Champs-Élysées, No. 30.

Beauchamp vroia să coboare singur, dar Albert îi atrase atenția că, întrucât cazul ieșea din regulile obișnuite, putea să se abată de la eticheta duelului.

Tânărul lupta pentru o cauză așa de sfântă, încât Beauchamp era dator să-i satisfacă toate dorințele: cedă deci lui Morcerf și se mărgini să-l urmeze.

Dintr-un salt Albert ajunse, de la ghereta portarului, pe peron. Îl primi Baptistin.

Contele sosise într-adevăr, dar se găsea în baie și interzisese primirea oricui.

— Dar după baie? întrebă Morcerf.

— Domnul va lua masa.

— Și după masă?

— Domnul va dormi un ceas.

— Apoi?

— Apoi va merge la operă.

— Ești sigur? întrebă Albert.

— Absolut sigur; domnul a comandat caii pentru opt fix.

— Prea bine, răspunse Albert; atât vroiam să știu.

Și, întorcându-se spre Beauchamp:

— Beauchamp, dacă ai vreo treabă, termin-o îndată; dacă ai vreo întâlnire astă-seară, amân-o pe mâine. Înțelege că mă bizui pe dumneata pentru a merge la operă. Dacă poți, adu-l și pe Château-Renaud.

Beauchamp profită de permisiune și se despărți de Albert după ce-i făgădui că va veni să-l ia la opt fără un sfert.

Când se înapoie acasă, Albert înștiință pe Franz, pe Debray și pe Morrel că ar vrea să-i vadă în seara aceea la Operă.

Făcu apoi o vizită mamei sale care, după întâmplările din ajun, își zăvorâse ușa și stătea în cameră. O găsi la pat, zdrobită de durerea umilirii publice.

Vederea lui Albert produse asupra ei efectul firesc; strânse mâna fiului ei și izbucni în suspine. Cu toate acestea, lacrimile o ușurară.

Albert rămase o clipă în picioare, tăcut, lângă mama sa.

Vedeai, după figura-i palidă și după sprâncenele încruntate, că hotărârea răzbunării clocotea tot mai mult în inima lui.

— Mamă, o întrebă Albert, cunoști vreun dușman al domnului de Morcerf?

Mercédès tresări; remarcase că tânărul n-a spus: al tatălui meu.

— Dragul meu, glăsui ea, oamenii ajunși în situația contelui numără mulți dușmani pe care nu-i cunosc. De altminteri, dușmanii pe care îi cunoaștem nu sunt cei mai periculoși. Știi aceasta.

— Da, știu și de aceea apelez la toată pătrunderea dumitale. Mamă, ești o femeie așa de superioară, încât nimic nu-ți scapă.

— De ce îmi spui aceasta?

— Pentru că ai remarcat, bunăoară, că, din seara balului pe care l-am dat, domnul de Monte-Cristo n-a vrut să ia nimic la noi.

Sprijinându-se, tremurând, pe brațul ars de febră, ea exclamă:

— Domnul de Monte-Cristo? Dar ce legătură este între el și întrebarea pe care mi-o pui?

— Știi, mamă, că domnul de Monte-Cristo e aproape un oriental și că, pentru a-și păstra toată libertatea de răzbunare, orientalii nu mănâncă și nici nu beau la dușmanii lor.

— Domnul de Monte-Cristo, dușmanul nostru, Albert? exclamă Mercédès devenind mai palidă decât postavul care o acoperea. Cine ți-a spus? De ce? Ești nebun, Albert! Domnul de Monte-Cristo n-a avut pentru noi decât politețe. Domnul de Monte-Cristo ți-a salvat viața; tu însuși ni l-ai prezentat. O, te rog, fiul meu, dacă ai o astfel de idee, alung-o, iar dacă e să-ți dau un sfat — mai mult decât atât: dacă e să-ți adresez o rugămintă — poartă-te frumos.

— Mamă, replică tânărul cu o privire posomorâtă, dumneata ai motive speciale când îmi spui să-l menajez pe omul acesta.

— Eu? exclamă Mercédès roșind cu iuțeala cu care pălise și redevenind apoi mai palidă aproape decât înainte.

— Da, fără îndoială și motivul este — nu e așa? — că el poate să ne facă rău, glăsui Albert.

Mercédès se înfioră; și ațintind asupra fiului ei o privire pătrunzătoare:

— Îmi vorbești într-un mod ciudat, îi spuse ea lui Albert și ai bănuieli curioase. Ce ți-a făcut contele? Acum trei zile te aflai cu el în Normandia; acum trei zile îl priveam și îl priveai și tu, ca pe cel mai bun prieten.

Un zâmbet ironic flutură pe buzele lui Albert. Mercédès văzu zâmbetul și cu instinctu-i de femeie și mamă, ghici totul; dar, prudentă și tare, își ascunse tulburarea și înfiorările.

Albert curmă conversația; după o clipă o reluă contesa:

— M-ai întrebat cum îmi este, glăsui ea; îți voi răspunde deschis dragul meu, că nu mă simt bine. Ar trebui să te muți aci, Albert: mi-ai ține tovărășie; am nevoie să nu fiu singură.

— Mamă, spuse tânărul, aș fi la ordinele dumitale și știi cu câtă fericire — dacă o chestiune urgentă și importantă nu m-ar sili să lipsesc de lângă dumneata toată seara.

— A, foarte bine! răspunse Mercédès cu un suspin; du-te, Albert, nu vreau să te fac sclavul pietății tale filiale.

Albert se prefăcu că nu auzi, o salută pe mamă și ieși.

Tânărul abia închisese ușa și Mercédès chemă pe un servitor de încredere, poruncindu-i să-l urmărească pe Albert toată seara și să-i raporteze numai decît.

O sună apoi pe cameristă și, cu toate că era slăbită, se îmbracă să fie gata pentru orice întîmplare.

Misiunea dată lacheului nu era anevoioasă. Albert reveni la el și se îmbracă cu o eleganță severă. La opt fără un sfert sosi Beauchamp: îl văzuse pe Château-Renaud, care-i făgăduise că va fi în stal înainte de ridicarea cortinei.

Urcară amîndoi în cupeul lui Albert care, neavînd nici un motiv să tăinuiască unde merge, spuse cu glas tare:

— La operă!

În nerăbdarea lui venise înainte de ridicarea cortinei. Château-Renaud se află la locul său; deoarece Beauchamp îl prevenise, Albert nu avea de dat nici o explicație. Purtarea fiului, care căuta să-și răzbune părintele, era așa de simplă încît Château-Renaud nu încercă deloc să-l facă să renunțe, ci se mulțumi să-i repete asigurarea că-i stă la dispoziție.

Debray nu sosise încă, însă Albert știa că el pierde foarte rar un spectacol al operei. Albert hoinări prin teatru pînă la ridicarea cortinei. Nădăjduia să-l întîlnească pe Monte-Cristo, fie pe culoar, fie pe scară.

Sonerie îl chemă la locul său și se așează între Chateau-Renaud și Beauchamp.

Dar ochii nu se dezlipeau de loja dintre coloane care, cât ținu primul act, păru că se încăpățânează să rămână închisă.

În sfârșit, la începutul actului al doilea, în momentul când, pentru a suta oară, Albert își consulta ceasul, ușa lojii se deschise și Monte-Cristo intră, îmbrăcat în negru, rezemându-se de rampă spre a privi în sală; Morrel îl urma, căutându-și din ochi sora și cumnatul. Îi zări într-o lojă de rangul al doilea și le făcu semn.

Zvârlind o ochire prin sală, contele zări un cap palid și niște ochi scânteietori care păreau că vor cu lăcomie să-i atragă privirile: îl recunosc pe Albert, dar expresia pe care o remarcă pe chipul tulburat îl sfătui, desigur, să n-arate că l-a văzut. Fără să facă vreo mișcare care să-i trădeze cugetul, se așează, își scoase ocheanul din cutie și privi într-altă parte.

Dar, fără să pară că-l vede pe Albert, contele nu-l pierdea din ochi, iar când cortina căzu peste sfârșitul actului al doilea, privirea sa sigură îl urmări pe tânăr ieșind din sală dimpreună cu cei doi prieteni.

Apoi același cap reapăru la ochiul de geam al unei loji din fața sa. Contele simțea că vine înspre dânsul furtuna, iar când auzi cheia întorcându-se în broasca lojii sale, deși vorbea în momentul acela cu Morrel în modul cel mai voios, știa la ce are să se aștepte și era pregătit.

Ușa se deschise.

Abia atunci Monte-Cristo întoarse capul și-l zări pe Albert, livid și tremurând. Dinapoia lui erau Beauchamp și Chateau-Renaud.

— A, iată-l pe călărețul meu ajuns la țintă! exclamă el, cu acea binevoitoare politețe care se deosebea de banalitățile lumii bune. Bună seara, domnule de Morcerf!

Și figura omului acesta, așa de stăpân pe sine, exprima cea mai desăvârșită cordialitate.

Morrel își reaminti abia atunci de scrisoarea pe care o primise de la viconte și prin care, fără vreo explicație, acesta îl ruga să fie la operă; înțelese că se va petrece un lucru grozav.

— N-am venit să schimbăm amabilități ipocrite sau semne mincinoase de prietenie, spuse tânărul: venim să vă cerem o explicație, domnule conte.

Glasul tremurând al tânărului străbătea cu greu printre dinții încleștați.

— O explicație la operă? întrebă contele cu tonul acela așa de calm și cu privirea aceea așa de pătrunzătoare care caracterizează pe omul permanent stăpân pe sine. Oricât de puțin familiarizat aș fi cu obiceiurile pariziene, nu mi-aș fi închipuit, domnule, că explicațiile se cer aici.

— Cu toate acestea, când oamenii se zăvoresc, spuse Albert, când nu poți să pătrunzi la ei sub pretextul că sunt în baie, la masă sau în pat, trebuie să te adresezi lor acolo unde îi întâlnești.

— Nu e o problemă să fiu întâlnit, glăsui Monte-Cristo, căci dacă nu mă înșel, abia ieri, domnule, ați fost la mine.

— Ieri, domnule, spuse tânărul, a cărui minte se împăienjenea, mă aflam la dumneavoastră deoarece nu știam cine sunteți.

Și, rostind cuvintele acestea, Albert ridicase glasul pentru ca persoanele din lojile învecinate să-l audă și de asemeni, aceia care treceau pe culoar. De aceea persoanele din loji întoarseră capul, iar cele de pe culoar se opriră dinapoia lui Beauchamp și-a lui Château-Renaud, auzind gălăgie.

— Dar de unde veniți, domnule? întrebă Monte-Cristo, fără să trădeze ce mai mică emoție. Am impresia că nu sunteți în stare normală.

— Pentru a înțelege perfidiile dumneavoastră, domnule, a vi le arunca în obraz și a vroi să mă răzbun, voi fi totdeauna cu judecata întreagă, spuse Albert furios.

— Domnule, nu vă înțeleg, replică Monte-Cristo și chiar dacă v-aș înțelege, n-aveți dreptul să ridicați tonul. Mă găsesc aici la mine acasă, domnule și eu singur am dreptul să vorbesc mai tare decât ceilalți. Ieșiți, domnule!

Și Monte-Cristo arătă lui Albert ușa, cu un admirabil gest de comandă.

— Vă voi face eu să ieșiți de la dumneavoastră, reluă Albert mototolind în mâinile-i convulsive mănua pe care contele n-o pierdea din vedere.

— Bine, bine, spuse Monte-Cristo flegmatic; văd că îmi căutați pricină, domnule; dar îți dau un sfat, viconte și nu-l uita: obiceiul de a face zgomot, provocând, e un obicei prost. Nu pe toată lumea o prinde zgomotul, domnule de Morcerf.

La auzul acestui nume, un murmur de uimire străbătu ca un fior printre auditorii scenei. Din ajun numele de Morcerf era în toate gurile.

Mai mult decât toți și primul dintre toți, Albert înțelese aluzia și făcu un gest pentru a zvârli în obrazul contelui mănua; dar Morrel îi prinse

mâna, în timp ce Beauchamp și Chateau-Renaud, temându-se că scena va depăși limita unei provocări, îl țineau de la spate.

Dar Monte-Cristo, fără să se ridice, înclinându-și scaunul, întinse numai mâna și, apucând dintre degetele crispate ale tânărului mănuașă umedă și mototolită:

— Domnule, glăsui el cu accent cumplit, consider mănuașă dumitale aruncată și ți-o voi trimite înfășurată în jurul unui glonț. Acum pleacă, de nu vrei să chem servitorii să te dea afară.

Amețit, înspăimântat, cu ochii scăpărând, Albert făcu doi pași înapoi.

Morrel profită de prilej pentru a închide ușa.

Monte-Cristo își relua ocheanul și începu să privească de parcă nimic extraordinar nu s-ar fi petrecut.

Omul avea o inimă de bronz și-o figură de marmură. Morrel se plecă la urechea lui.

— Ce i-ați făcut? îl întrebă.

— Eu? nimic. Cel puțin lui personal, răspunse Monte-Cristo.

— Totuși scena aceasta ciudată are, desigur, o cauză.

— Aventura contelui de Morcerf îl exasperează pe bietul tânăr.

— Aveți vreun amestec?

— Camera a fost lămurită prin Haydée asupra trădării părintelui lui.

— Într-adevăr, glăsui Morrel, mi s-a spus, dar n-am vroit să cred că sclava greacă pe care am văzut-o cu dumneavoastră, aci, în chiar loja aceasta, era fiica lui Ali-Pașa.

— Cu toate acestea este adevărat.

— Atunci înțeleg totul, iar scena era premeditată, spuse Morrel.

— Cum adică.

— Da, Albert mi-a scris să fiu astă-seară la Operă; vroia să mă facă martorul insultei pe care își propunea să vi-o arunce.

— Probabil, glăsui Monte-Cristo cu liniștea sa neclintită.

— Ce o să faceți acum cu el?

— Cu cine?

— Cu Albert.

— Cu Albert? relua Monte-Cristo cu același ton. Ce o să fac cu el, Maximilien? După cum e adevărat că dumneata ești aci și că îți strâng mâna, tot așa de adevărat e că îl voi ucide mâine înainte de zece dimineața. Iată ce am să fac.

La rândul său, Morrel luă mâna lui Monte-Cristo într-ale sale și se înfioră simțind-o rece și calmă.

— O, conte, spuse el, părintele lui îl iubește așa de mult!

— Nu-mi spune astea, exclamă Monte-Cristo cu prima pornire de furie pe care păru că o simte; îl voi face să sufere.

Morrel lăsă buimăcit mâna lui Monte-Cristo.

— Conte, conte! glăsui el.

— Dragă Maximilien, îl întrerupse contele, ia ascultă cât de adorabil cântă Duprez fraza aceasta:

O Matilda, idolul sufletului meu!

— Știu, eu l-am ghicit cel dintâi pe Duprez la Neapole și l-am aplaudat întâiul. Bravo! Bravo!

Morrel își dădu seama că nu mai avea ce să spună și așteptă.

Cortina care se ridicase la sfârșitul scenei lui Albert, recăzu aproape numaidecât. Se auzi o bătaie în ușă.

— Intră, spuse Monte-Cristo fără ca glasul să trădeze cea mai mică emoție.

Beauchamp se arătă.

— Bună seara, domnule Beauchamp, glăsui Monte-Cristo ca și cum îl vedea pe ziarist pentru prima oară în timpul serii; ia loc.

Beauchamp salută, intră și se așeză.

— Domnule, îi spuse el lui Monte-Cristo, îl însoțeam adineauri, precum ați putut să vedeți, pe domnul de Morcerf.

— Ceea ce înseamnă, declară Monte-Cristo râzând, că ați luat masa probabil împreună. Mă bucur văzând, domnule Beauchamp, că dumneata ești mai sobru decât el.

— Domnule, spuse Beauchamp, Albert a făcut, recunosc, greșeala de a se înfuria și vin în numele meu să vă cer scuze. După ce v-am cerut scuzele mele, domnule conte, vin să vă spun că vă cred prea amabil pentru a refuza să-mi dați o explicație asupra relațiilor dumneavoastră cu oamenii din Ianina; după aceea voi adăuga două cuvinte cu privire la tânăra grecoaică.

Monte-Cristo făcu din buze și din ochi un semn mic care impunea tăcere.

— Speranțele mele sunt distruse, cum văd, adăugă el râzând.

— De ce? întrebă Beauchamp.

— Nici vorbă, vă grăbiți să-mi faceți o reputație de excentric: după dumneavoastră, eu sunt un Lara, un Manfred, un lord Ruthwen; apoi năruți figura și încercați să faceți din mine un om banal. Mă vreți comun, vulgar; în sfârșit, îmi cereți explicații. Haida-de, domnule Beauchamp, vrei să râzi!

— Cu toate acestea, reluă Beauchamp cu mândrie, sunt împrejurări când probitatea cere...

— Domnule Beauchamp, îl întrerupse ciudatul om, cel care poruncește domnului conte de Monte-Cristo este domnul conte de Monte-Cristo. Așadar, nici un cuvânt în privința aceasta, te rog. Fac ce vreau, domnule Beauchamp, și, crede-mă, fac totdeauna cât se poate de bine.

— Domnule, răspunse tânărul, oamenilor cinstiți nu li se plătește cu moneda aceasta; onoarea are nevoie de garanții.

— Domnule, eu sunt o garanție vie, reluă Monte-Cristo netulburat, însă în ochii săi se aprindeau fulgere amenințătoare. Avem amândoi în vine sânge pe care ținem să-l vărsăm; iată garanția noastră naturală. Comunică răspunsul acesta vicontelui și spune-i că mâine până la zece am să văd culoarea sângelui său.

— Nu-mi mai rămâne, spuse Beauchamp, decât să stabilim modalitățile luptei.

— Chestiunea îmi este perfect indiferentă, domnule, glăsui contele de Monte-Cristo; era deci inutil să mă deranjați la spectacol pentru atâta tot. În Franța oamenii se bat, cu spada, cu pistolul; în colonii au carabina; în Arabia, pumnalul. Spune-i clientului dumitale, că, deși insultat, dar pentru a rămâne excentric până la capăt, îi las alegerea armelor și că voi accepta totul fără discuție, fără tăgadă; totul, auzi? totul, chiar și lupta prin tragere la sorti care e totdeauna stupidă. Cu mine însă e altceva; sunt sigur că am să câștig.

— Sunteți sigur de câștig? întrebă Beauchamp privindu-l pe conte cu ochi înfricoșați.

— Eh, nici vorbă! spuse Monte-Cristo înălțând ușor din umeri. Altminteri nu m-aș bate cu domnul de Morcerf. Îl voi ucide, trebuie să-l ucid, așa se va întâmpla. Comunică-mi numai, printr-un cuvânt, în seara aceasta, acasă, arma și ora; nu-mi place să fiu așteptat.

— Cu pistolul, la ora opt dimineața, în pădurea Vincennes, spuse Beauchamp uluit, neștiind dacă avea a face cu un fanfaron extraordinar sau cu o ființă supranaturală.

— Bine, domnule, spuse Monte-Cristo. Acum, că totul este în ordine, dă-mi voie, te rog, să ascult spectacolul și spune-i prietenului dumitale, Albert, să nu mai vină în seara asta: și-ar face rău cu brutalitățile lui de prost gust. Să se ducă acasă și să doarmă.

Beauchamp ieși în culmea uimirii.

— Acum, glăsui Monte-Cristo întorcându-se spre Morrel, contez pe dumneata, nu e așa?

— Desigur, spuse Morrel, puteți să dispuneți de mine conte; cu toate acestea...

— Ce?

— Ar fi necesar, conte, să cunosc adevărata cauză...

— Adică mă refuzi?

— Nu.

— Adevărata cauză, Morrel? întrebă contele; însuși tânărul acesta merge orbește și n-o cunoaște. Adevărata cauză nu e cunoscută decât de mine și de Dumnezeu. Îți dau însă cuvântul meu de onoare, Morrel, că Dumnezeu, care o cunoaște, va fi de partea noastră.

— Îmi este de ajuns, conte, spuse Morrel. Cine e al doilea martor al dumneavoastră?

— Nu cunosc pe altcineva la Paris, căruia să-i acord onoarea aceasta, în afară de dumneata, Morrel și de cumnatul dumitale Emmanuel. Crezi că Emmanuel va vrea să-mi facă acest serviciu?

— Conte, vă garantez pentru el ca pentru mine.

— Bine, mai mult nu-mi trebuie. Mâine la șapte dimineața, la mine, nu-i așa?

— Vom fi.

— Sst! uite că se înalță cortina; să ascultăm. Sunt deprins să nu pierd o notă din opera aceasta; muzica la Wilhelm Tell e încântătoare!

Capitolul **XV** Noaptea

Domnul de Monte-Cristo așteptă, potrivit obiceiului său, până când Duprez cântă faimosul *Urmează-mă!* și abia atunci se sculă și ieși.

La ușa Morrel se despărți, repetând făgăduiala că va fi cu Emmanuel a doua zi dimineața la șapte fix. Se urcă pe urmă în cupeu, calm, zâmbitor. Peste cinci minute era acasă. Ar fi trebuit să nu-l cunoști însă pe conte pentru a te lăsa înșelat de expresia cu care el spuse lui Ali când intră:

— Ali, pistoalele cu toc de fildeș!

Ali aduse cutia stăpânului, iar acesta începu să examineze armele cu o luare-aminte firească pentru un om ce-și încredințează viața crâmpeiului de fier și plumb. Erau pistoale speciale pe care Monte-Cristo le comandase pentru a trage la țintă în apartamentele sale. O capsulă ajungea să izgonească glonțul și, din camera de alături, n-ar fi putut să bănuiască nimeni că, așa cum se zice în termeni de tir, contele se îndeletnicea cu exersarea mâinii. Luase arma în mână și căuta punctul de ochire pe o placă mică de tablă care îi servea de țintă, când ușa cabinetului se deschise și Baptistin intră.

Mai înainte însă ca el să deschidă gura, contele zări prin ușa rămasă deschisă, în penumbra încăperii vecine, o femeie voalată care venise după Baptistin.

Ea l-a zărit pe conte cu pistolul în mână, a văzut două spade pe masă și a înaintat repede.

Baptistin își consulta stăpânul cu privirea. Contele făcu un semn. Baptistin ieși și închise ușa în urma lui.

— Cine sunteți dumneavoastră, doamnă? întrebă contele pe femeia voalată.

Necunoscuta zvârli o privire în juru-i, pentru a se încredința că e singură, apoi, înclinându-se ca și cum ar fi vrut să îngenuncheze și împreunându-și mâinile spuse, cu accentul disperării:

— Edmond, să nu-l ucizi pe fiul meu!

Contele făcu un pas înapoi, scoase un strigăt ușor, iar arma îi căzu din mână.

— Ce nume ați rostit, doamnă de Morcerf? întrebă el.

— Numele dumitale, exclamă ea dându-și în lături voalul, singurul pe care poate, nu l-a uitat, Edmond — nu doamna de Morcerf care vine la dumneata, ci Mercédès.

— Mercédès a murit, doamnă, glăsui Monte-Cristo și nu mai cunosc pe altcineva cu acest nume.

— Mercédès trăiește, domnule, Mercédès își aduce aminte, căci numai ea te-a recunoscut când te-a văzut și, chiar fără să te fi văzut, după glasul dumitale, Edmond, după accentul glasului dumitale; iar de atunci ea te urmărește pas cu pas, te supraveghează, se teme de dumneata și n-a avut nevoie să caute mâna de unde pornea lovitura care îl izbea pe domnul de Morcerf.

— Vreți să spuneți Fernand, doamnă, glăsui Monte-Cristo cu ironie amară; devreme ce suntem pe cale să ne reamintim numele, să ni le reamintim pe toate.

Și Monte-Cristo rostise numele de Fernand cu atâta ură încât Mercédès simți fiorul spaimii prin tot corpul.

— Edmond, vezi bine că nu m-am înșelat, exclamă Mercédès și că am dreptate să-ți spun: Cruță-mi fiul!

— Dar cine v-a spus, doamnă, că am ceva împotriva fiului dumneavoastră?

— Vai, nimeni, însă o mamă e înzestrată cu dublă vedere. Am ghicit totul; l-am urmărit astă-seară la operă și, tăinuită într-o lojă, am văzut totul.

— Atunci, dacă ați văzut totul, ați văzut că fiul lui Fernand m-a insultat în mod public, spuse Monte-Cristo cu un calm cumplit.

— O, fie-ți milă!

— Ați văzut, continuă contele, că mi-ar fi aruncat mănua în față dacă un prieten al meu, domnul Morrel, nu-i oprea brațul.

— Ascultă-mă. Fiul meu a ghicit de asemeni; îți pune în seamă nenorocirile care îl lovesc pe părintele lui.

— Confundați, doamnă, spuse Monte-Cristo: nu sunt nenorociri, ci este o pedeapsă. Nu eu lovesc pe domnul de Morcerf. Providența îl pedepsește.

— Și de ce te substitui Providenței? exclamă Mercédès. De ce îți aduci aminte, când ea uită? Ce-ți pasă dumitale, Edmond, de Ianina și de vizirul ei? Ce rău ți-a făcut Fernand Mondego trădându-l pe Ali-Tebelin?

— De aceea, doamnă, răspunse Monte-Cristo, chestiunea aceasta privește pe căpitanul francez și pe fiica lui Vasiliki. Aveți dreptate, nu-i treaba mea, iar dacă am jurat să mă răzbun, nu am jurat să mă răzbun nici pe căpitanul francez, nici pe contele de Morcerf, ci pe pescarul Fernand, soțul catalanei Mercédès.

— Ce răzbunare grozavă, domnule, pentru o vină pe care fatalitatea m-a silit s-o săvârșesc! exclamă contesa. Căci vinovata sunt eu, Edmond, iar dacă vrei să te răzbuni pe cineva, răzbună-te pe mine, deoarece mie mi-a lipsit tăria în lipsa dumitale și în izolarea mea.

— Dar de ce lipseam eu? strigă Monte-Cristo. De ce erai dumneata izolată?

— Pentru că te-au arestat. Edmond, pentru că erai prizonier.

— Și de ce eram arestat? de ce eram prizonier?

— Nu știu, spuse Mercédès.

— Da, nu știți, doamnă; nădăjduiesc cel puțin. Ei bine, vă voi spune. Eram arestat, eram prizonier pentru că, sub umbrarul de la Réserve, în chiar ajunul zilei când urma să mă căsătoresc cu dumneata, un om cu numele Danglars a scris scrisoarea aceasta pe care pescarul Fernand s-a însărcinat s-o pună la cutie.

Și, ducându-se la un scrin, Monte-Cristo deschise un sertar de unde luă o hârtie care își pierduse culoarea inițială și a cărei cerneală căpătase culoarea ruginii; o puse sub ochii femeii.

Era scrisoarea lui Danglars către procurorul regal pe care, în ziua când i-a plătit cei două sute de mii de franci domnului de Boville, contele de Monte-Cristo, deghizat în mandatar al casei Thomson și French, a sustras-o din dosarul lui Edmond Dantès.

Mercédès citi cu spaimă următoarele rânduri:

"Domnul procuror regal este înștiințat de un prieten al tronului și al religiei că numitul Edmond Dantès, secund pe vasul Faraonul sosit azi-dimineață din Smirna, după ce oprise la Neapole și la Porto-Ferraio, a fost însărcinat de către Murat cu o scrisoare pentru uzurpator și de uzurpator cu o scrisoare pentru comitetul bonapartist din Paris.

Veți avea dovada crimei arestându-l, căci scrisoarea se va găsi sau asupra lui, sau la părintele său, sau în cabina sa de la bordul Faraonului"

— O, doamne, făcu Mercédès trecându-și mâna pe fruntea muiată de sudoare; și scrisoarea aceasta...

— Am cumpărat-o cu două sute de mii de franci, doamnă, spuse Monte-Cristo; dar încă este ieftină, deoarece îmi permite astăzi să mă disculp în ochii dumneavoastră.

— Și rezultatul scrisorii?

— Îl știți, doamnă: a fost arestarea mea; dar ceea ce nu știți, doamnă, e cât a durat arestarea. Ceea ce nu știți e că am stat paisprezece ani la un sfert de leghe de dumneavoastră, într-o carceră a castelului If. Ceea ce nu știți e că, zilnic, în acești patrusprezece ani, am repetat jurământul de răzbunare pe care îl făcusem din prima zi și totuși nu știam că v-ați căsătorit cu Fernand, denunțatorul meu și că tatăl meu era mort de foame!

— Sfinte Dumnezeule! exclamă Mercédès clătinându-se.

— Am aflat însă asta ieșind din închisoare, după patrusprezece ani. Și pe Mercédès care trăia și pe părintele meu mort, am jurat că mă voi răzbuna pe Fernand; și... mă răzbun.

— Și, ești sigur că nefericitul Fernand a făcut asta?

— Pe sufletul meu, doamnă, așa cum vă spun: de altminteri nu e mult mai odios decât alte fapte ale lui: fiind francez prin adopțiune, să treacă în lagărul englezilor; spaniol prin naștere, să lupte în contra spaniolilor; plătit de Ali, să-l trădeze și să-l asasineze pe Ali. Față de atari fapte ce înseamnă scrisoarea pe care ați citit-o? O mistificare galantă, iertată — mărturisesc și înțeleg — de femeia care l-a luat de soț pe omul acesta, dar pe care n-o iartă iubitul ce urma s-o ia de soție. Ei bine, francezii nu s-au răzbunat pe trădător, spaniolii nu l-au împușcat pe trădător, Ali, culcat în mormânt, l-a lăsat nepedepsit pe trădător; eu însă, trădat, asasinat, zvârlit de asemeni într-un mormânt, am ieșit din mormânt prin grația lui Dumnezeu și îi datorez lui Dumnezeu răzbunarea; mă trimite pentru aceasta și iată-mă.

Biata femeie își lăsă capul în mâini; picioarele se frânseră sub ea și căzu în genunchi.

— Iartă, Edmond, spuse ea, iartă pentru mine care te iubesc încă!

Demnitatea soției opri elanul iubitei și al mamei... Fruntea i se înclină până aproape de covor.

Contele se repezi la ea și o ridică.

Atunci, stând într-un jilt, Mercédès putu să privească printre lacrimi chipul bărbătesc al lui Monte-Cristo, pe care durerea și ura întipăreau încă un caracter amenințător.

— Să nu strivesc neamul acesta blestemat? murmură el; să nu dau ascultare lui Dumnezeu care m-a stârnit pentru pedeapsa lui? cu neputință doamnă, cu neputință!

— Edmond, glăsui biata mamă punând la contribuție toate mijloacele; de ce, când eu îți spun Edmond, nu îmi spui Mercédès?

— Mercédès? repetă Monte-Cristo: Mercédès? Ei bine, da, ai dreptate, mi-e drag încă să rostesc acest nume și, pentru prima oară după atâta timp, el răsună limpede ieșind de pe buzele mele. O, Mercédès, am rostit numele dumitale cu suspinele melancoliei, cu gemetele durerii, cu horcăitul deznădejii: l-am rostit înghețat de frig, ghemuit pe paiele carcerii mele; l-am rostit devorat de căldură, tăvălindu-mă pe lespezile temniței. Mercédès, trebuie să mă răzbun, căci paisprezece ani am suferit, paisprezece ani am plâns, am blestemat; acum — îți spun, Mercédès — trebuie să mă răzbun.

Și, tremurând de teamă că va ceda rugămintilor aceleia pe care o iubise atâta, contele își chema amintirile în ajutorul urii.

— Răzbună-te, Edmond, strigă biata mamă, dar răzbună-te asupra vinovaților; răzbună-te pe el, răzbună-te pe mine, dar nu te răzbuna pe fiul meu.

— E scris în Cartea Sfântă, răspunse Monte-Cristo, că "greșelile părinților vor cădea asupra copiilor până la a treia și a patra generație". Deoarece Dumnezeu a dictat cuvintele acestea profetului său, de ce aș fi eu mai bun decât Dumnezeu?

— Pentru că Dumnezeu are timpul și eternitatea, aceste două lucruri care scapă oamenilor.

Monte-Cristo scoase un oftat care semăna cu un muget și își înfipse mâinile în păru-i frumos.

— Edmond, continuă Mercédès cu brațele întinse spre conte; Edmond, de când te cunosc, am adorat numele dumitale, ți-am respectat memoria. Edmond, dragul meu, nu mă sili să întunec imaginea aceasta nobilă și pură, rășfrântă neîncetat în oglinda inimii mele. Edmond, dacă ai știi toate rugăciunile pe care le-am adresat pentru dumneata lui Dumnezeu, câtă vreme am nădăjduit că ești în viață și apoi după ce te-am crezut mort — da, mort! Îmi închipuiam cadavrul dumitale înmormântat în vreun turn mohorât; îmi închipuiam trupul dumitale aruncat în adâncul vreuneia din prăpăstiile unde temnicerii dau drumul prizonierilor morți și plângeam. Ce puteam să fac eu pentru dumneata, Edmond, decât să mă rog sau să plâng? Ascultă-mă; timp de zece ani am avut în fiecare noapte același vis. S-a spus că ai vrut să fugi, că ai luat locul unui prizonier, că te-ai furișat în giulgiul unui mort și că, atunci, cadavrul viu a fost aruncat de la înălțimea castelului

If; și că numai strigătul pe care l-ai scos, zdrobindu-te de stânci, a trădat ciocnilor dumitale deveniți călăii dumitale, substituirea. Ei bine, Edmond, timp de zece ani am văzut în fiecare noapte oameni care legăneau ceva inform și necunoscut pe înălțimea unei stânci; timp de zece ani, în fiecare noapte, am auzit un strigăt grozav care m-a trezit înfiorată și înghețată. Și eu, Edmond, oricât de criminală am fost, da, crede-mă, am suferit și eu mult.

— L-ați simțit pe părintele dumneavoastră murind în lipsa dumneavoastră? exclamă Monte-Cristo înfundându-și mâinile în păr: ați văzut-o pe femeia pe care o iubeați întinzând mâna rivalului dumneavoastră, în timp ce gemeați în fundul prăpastiei?

— Nu, întrerupse Mercédès; dar l-am văzut pe cel pe care îl iubeam, gata să devină ucigașul fiului meu!

Mercédès rosti cuvintele acestea cu o durere așa de puternică, cu un accent așa de deznădăjduit, încât un suspin sfâșie gâtul contelui.

Leul era îmblânzit; răzbnătorul era învins.

— Ce ceri dumneata? întreabă el; ca fiul dumitale să trăiască? Ei bine, va trăi!

Mercédès scoase un strigăt care smulse două lacrimi de sub pleoapele lui Monte-Cristo, dar lacrimile dispărură aproape imediat căci, fără îndoială, Dumnezeu trimisese un înger să le culeagă, ele fiind mult mai prețioase în ochii Domnului decât cele mai bogate perle.

— O, exclamă ea apucând mâna contelui și ducând-o la buze; o, îți mulțumesc, îți mulțumesc, Edmond! Ești într-adevăr așa cum te-am visat, așa cum te-am iubit totdeauna. O, acum pot să spun!

— Cu atât mai mult cu cât bietul Edmond nu va mai avea mult timp să fie iubit de dumneata, răspunse Monte-Cristo. Moartea va reintra în mormânt, fantoma va reintra în noapte.

— Edmond, ce spui?

— Spun că, deoarece dumneata poruncești, Mercédès, se impune să mor.

— Să mori? Și cine spune asta? cine vorbește de moarte? de unde îți vin ideile acestea?

— Nu-ți închipui doar că, ultragiat în mod public în fața unei săli întregi, în prezența prietenilor dumitale și a acelor ai fiului dumitale, provocat de un copil care se va mândri cu iertarea mea ca de o victorie, nu-ți

închipui, spun, că voi mai avea o clipă dorința să trăiesc. Ceea ce am iubit mai mult după dumneata, Mercédès, am fost eu, adică demnitatea mea, adică forța care mă făcea superior altor oameni; forța aceasta era viața mea. O zdrobești cu un cuvânt. Mor.

— Dar duelul nu va avea loc, Edmond, devreme ce ierți.

— Va avea loc, doamnă, spuse Monte-Cristo solemn: atât numai că, în locul sângelui fiului dumitale pe care urma să-l soarbă pământul, va curge al meu.

Mercédès scoase un strigăt puternic și se repezi spre Monte-Cristo; deodată se opri.

— Edmond, glăsui ea, există un Dumnezeu deasupra noastră, deoarece dumneata trăiești, deoarece te-am revăzut și mă încredințez lui din tot sufletul. În așteptarea sprijinului său, mă încred în cuvântul dumitale. Ai spus că fiul meu va trăi; va trăi, nu-i așa?

— Da, doamnă, va trăi, declară Monte-Cristo uimit că, fără vreo exclamație, fără vreo mirare, Mercédès acceptase jertfa eroică ce i se oferea.

Mercédès întinse contelui mâna.

— Edmond, spuse ea în timp ce ochii i se umpleau de lacrimi privindu-l pe cel căruia îi vorbea; cât de frumos, cât de măreț este ceea ce ai făcut, cât de sublim e că ți-a fost milă de o biată femeie care se dăruia dumitale, cu toate șansele potrivnice speranțelor ei. Vai, sunt îmbătrânită mai mult de necazuri decât de vârstă și nu pot să i-o mai reamintesc dragului meu Edmond, printr-un zâmbet, printr-o privire, pe acea Mercédès pe care altădată el a contemplat-o de atâtea ori. Crede-mă, Edmond, ți-am spus că am suferit și eu mult; îți repet, e amar să vezi cum viața trece fără să-ți amintești o singură bucurie, fără să păstrezi o singură speranță; dar asta dovedește că nu s-a sfârșit pe pământ totul. Nu, nu s-a sfârșit totul, simt după ce mi-a mai rămas în inimă. Îți repet, Edmond, e frumos, e măreț, e sublim să ierți, așa cum ai iertat dumneata!

— Asta o spui dumneata. Mercédès; dar ce ai spune dacă ai știi întinderea sacrificiului pe care îl fac? Închipuiește-ți că stăpânul suprem, după ce a creat lumea, după ce a fertilizat haosul, s-ar fi oprit la a treia parte din opera sa, pentru a cruța unui înger lacrimile pe care crimele noastre le-ar fi stârnit cândva în ochii lui nemuritori; închipuiește-ți că, după ce a pregătit totul, după ce a plămădit, după ce a fecundat totul, în momentul când să-și admire opera, Dumnezeu ar fi stins soarele și ar fi zvârlit cu

picioarul lumea în noaptea veșnică; atunci vei avea o idee sau, mai bine zis, nu, încă nu-ți vei putea face o idee despre ce pierd, pierzându-mi viața în momentul acesta.

Mercédès îl privi pe conte cu un aer care zugrăvea totodată uimirea, admirația, recunoștința.

Monte-Cristo își rezemă fruntea în mâinile-i arzânde, ca și cum fruntea nu mai putea să poarte singură povara gândurilor.

— Edmond, glăsui Mercédès, nu mai am a-ți spune decât un cuvânt.

Contele zâmbi cu amărăciune.

— Edmond, continuă ea, vei vedea că dacă fruntea mea e palidă, că dacă ochii mei sunt stinși, dacă frumusețea mea e pierdută, dacă, în sfârșit, Mercédès nu mai seamănă cu ea însăși în ce privește trăsăturile chipului, vei vedea că are aceeași inimă... Te-am revăzut tot așa de nobil și de mare ca altădată. Adio, Edmond... adio și îți mulțumesc!

Dar contele nu răspunse.

Mercédès deschisese ușa cabinetului și dispăruse mai înainte ca el să-și fi revenit din reveria dureroasă, profundă, în care îl cufundase răzbunarea pierdută.

Suna ora unu la orologiul Domului Invalizilor când trăsură care o ducea pe doamna de Morcerf, huruind pe caldarâmul de pe Champs-Élysées, îl sili pe contele de Monte-Cristo să înalțe capul.

— Nechibzuit ce am fost, glăsui el, că nu mi-am smuls inima în ziua când hotărâsem să mă răzbun!

Capitolul XVI Întâlnirea

După plecarea ei, totul intră în umbră; în jurul și înlăuntrul lui. Gândirea-i se opri; spiritu-i energic adormi așa cum adoarme corpul după o oboseală supremă.

"Cum, își spunea Monte-Cristo în timp ce lampa și lumânările se mistuiau cu tristețe, iar servitorii așteptau cu nerăbdare în anticameră; cum, edificiul așa de încet pregătit, înălțat cu atâta trudă și atâtea griji, e năruit deodată cu un singur cuvânt, sub o adiere? Cum, eu care mă credeam ceva, de care eram așa de mândru, care mă văzusem așa de mic în carcerile castelului If și știusem să devin așa de mare, voi fi mâine un pumn de țărână? Oh, nu regret moartea trupului; nimicirea principiului vital nu e oare odihna spre care totul tinde, spre care orice nefericit năzuiește, calmul materiei după care am oftat atât de îndelung, spre care mă îndrumam pe drumul dureros al foamei, când Faria s-a ivit în celula mea? Ce e moartea? O treaptă mai mult în calm și poate două în liniște. Nu, nu existența regret, ci năruirea proiectelor mele, așa de încet elaborate, așa de harnic făurite. Providența, pe care o crezusem de partea lor, era, așadar, potrivnică! Dumnezeu nu vroia ca ele să se înfăptuiască.

Povara pe care am ridicat-o, apăsătoare aproape cât o lume și pe care îmi închipuisem c-o duc până la capăt, era conformă cu dorința, nu și cu forța mea; conformă cu voința, nu cu puterea mea, astfel că voi fi silit s-o depun abia la jumătatea drumului. Oh, voi deveni deci fatalist, eu, pe care patrusprezece ani de deznădejde și zece ani de speranță, mă făcuseră providențial?

Și toate acestea, Doamne, pentru că inima mea pe care o credeam moartă nu era decât amorțită; pentru că ea s-a trezit, pentru că a bătut, pentru că am cedat durerii acestei bății stârnită în adâncul pieptului meu de un glas de femeie."

"Și cu toate acestea, continuă contele prăbușindu-se tot mai mult în perspectiva zilei de mâine, acceptată de Mercédès, cu toate acestea e cu neputință ca femeia cu o inimă așa de nobilă să fi consimțit din egoism să mă las ucis, eu, plin de forță și de viață! E cu neputință ca ea să ducă așa de departe iubirea sau, mai bine zis, delirul matern. Sunt virtuți a căror exagerare ar fi o crimă. Nu; ea va fi pus la cale o scenă patetică, ea va veni să se arunce între săbii și spectacolul, sublim aici, va fi ridicol pe teren".

Îmbujorarea orgoliului coloră obrazii contelui.

"Ridicol, repetă el și ridicolul se va revărsa asupra mea... Eu, ridicol? A, nu, prefer să mor." Și exagerând dinainte neplăcerile zilei de mâine la care se condamnase făgăduind mamei că-i va lăsa fiul în viață, contele se pomeni spunându-și:

"Prostie, prostie, prostie! să fii generos așezându-te ca o țintă inertă în bătaia pistolului acestui tânăr. Niciodată el nu va crede că moartea mea este o sinucidere și, cu toate acestea, se impune pentru onoarea memoriei mele... (nu e o vanitate, Doamne, ci o mândrie întemeiată); se impune pentru onoarea memoriei mele ca lumea să știe că am consimțit de bună voie, prin voința liberului meu arbitru, să opresc brațul ridicat pentru a lovi și că eu, cu acest braț înarmat așa de puternic în contra altora, m-am lovit singur: trebuie și o voi face."

Luă o pană, scoase o hârtie din sertarul secret al biroului și scrise dedesubtul hârtiei care nu era altceva decât testamentul său făcut în momentul sosirii la Paris, un fel de codicil prin care lăsa să se înțeleagă moartea sa oamenilor clarvăzători.

"Fac asta, Doamne, spuse el cu ochii înălțați la cer, atât "pentru onoarea Ta, cât și pentru a mea. Doamne, m-am socotit de zece ani de zile trimisul răzbunării tale și nu trebuie ca alți ticăloși, în afară de acest Morcerf, nu trebuie ca un Danglars, un Villefort, în sfârșit, ca și acest Morcerf să-și închipuie că hazardul i-a scăpat de dușmanul lor. Să știe dimpotrivă că Providența, care decretase pedepsirea lor, a fost corijată prin singura putere a voinței mele; că pedeapsa, evitată pe lumea aceasta, îi așteaptă pe lumea cealaltă și că n-au schimbat timpul decât cu eternitatea."

În timp ce plutea între sumbrele incertitudini — coșmarul omului trezit de durere — ziua înălbi geamurile și lumina sub mâinile lui hârtia palidă, azurie, pe care așternuse justificarea supremă a Providenței.

Era cinci dimineța.

Deodată un zgomot ușor îi ajunse la ureche. Lui Monte-Cristo i se păru că a auzit un suspin înăbușit; întoarse capul, privi în juru-i și nu văzu pe nimeni. Dar zgomotul se repetă destul de lămurit pentru ca îndoiieli să-i ia loc certitudinea.

Atunci contele se ridică, deschise încetișor ușa salonului și, într-un jilt, cu brațele molatece în jos, cu capul frumos, palid, dat pe spate, o văzu pe Haydée care se așezase de-a-curmezișul ușii pentru ca el să nu poată ieși fără s-o vadă, dar pe care somnul, așa de puternic în contra tinereții, o prinsese după oboseala unei îndelungi vegheri.

Zgomotul ușii deschise nu putu s-o trezească pe Haydée.

Monte-Cristo fixă asupra ei o privire plină de blândețe și de regret.

"Ea și-a amintit că are un fiu, spuse el și eu am uitat că am o fiică."

Apoi, clătinând cu tristețe din cap:

— Biata Haydée! spuse el; a vrut să mă vadă, a vrut să-mi vorbească, s-a temut sau a ghicit ceva... O, nu pot să plec fără a-i spune adio, nu pot să mor fără a o încredința cuiva.

Se întoarse încetișor la locul lui și scrisese dedesubtul primelor rânduri:

"Las lui Maximilien Morrel, căpitan de spahii și fiul fostului meu patron Pierre Morrel, armator din Marsilia, suma de douăzeci de milioane, din care o parte va fi oferită de el surorii sale Julia și cumnatului său Emmanuel, dacă nu crede totuși că acest surplus de avere va dăuna fericirii lor. Cele douăzeci de milioane sunt îngropate în peștera mea de pe Monte-Cristo, al cărei secret îl cunoaște Bertuccio.

Dacă inima lui e liberă și vrea să se însoare cu Haydée, fiica lui Ali-Pașa din Ianina, pe care am crescut-o cu iubirea unui părinte și care a avut pentru mine dragostea unei fiice, va îndeplini, nu ultima mea voință, ci ultima-mi dorință.

Prezentul testament a făcut-o pe Haydée moștenitoarea restului averii mele, formată din terenuri, din rente asupra Angliei, Austriei și Olandei, din mobilier în diversele mele palate și case și care, în afară de cele douăzeci milioane, precum și diferitele legate făcute servitorilor mei, vor putea să se urce la șaizeci de milioane".

Scrisese ultimul rând, când un strigăt scos dinapoia lui îl făcu să dea drumul condeiului din mână.

— Haydée, glăsui el, ai citit?

Într-adevăr, tânăra femeie, trezită de lumina care bătuse în pleoapele ei, se sculase și se apropiase de conte fără ca pașii ei ușori, înăbușiți de covor, să fi fost auziți.

— O, stăpâne, glăsui ea împreunându-și mâinile, de ce scrii astfel, la o atare oră? De ce-mi lași toată averea ta, stăpâne? Mă părăsești?

— Fac o călătorie, înger scump, spuse Monte-Cristo cu o expresie de melancolie și de duioșie infinită și dacă mi s-ar întâmpla o nenorocire...

Contele se opri.

— Ei bine? întrebă fata cu un accent de autoritate, pe care contele nu i-l cunoștea și care îl făcu să tresară.

— Ei bine, dacă mi se întâmplă o nenorocire, reluă Monte-Cristo, vreau ca fiica mea să fie fericită.

Haydée zâmbi cu tristețe, clătinând din cap.

— Stăpâne, te gândești să mori? întrebă ea.

— E un gând mântuitor acesta, copila mea, a spus înțeleptul.

— Dacă mori, glăsui ea, lasă-ți averea altora, căci dacă mori... n-o să mai am nevoie de nimic.

Și, luând hârtia, o rupse în patru bucăți pe care le zvârli în mijlocul salonului. Apoi, pentru că energia aceasta, așa de puțin obișnuită la o sclavă, îi istovise forțele, căzu de data aceasta, nu adormită, ci leșinată pe parchet.

Monte-Cristo se plecă spre ea, o ridică în brațe; și văzându-i chipul palid, frumos, ochii frumoși închiși, corpul frumos neînsuflețit, parcă abandonat, se gândi pentru întâia oară că ea îl iubea poate altfel decât așa cum o fiică își iubește părintele.

"O, murmură el cu profundă descurajare, aș fi putut așadar să mai fiu fericit!"

O duse apoi pe Haydée până la apartamentul ei, o încredință leșinată în mâinile femeilor; și întorcându-se în cabinetul său pe care îl zăvorî de data aceasta, retranscrise testamentul distrus.

În momentul când termina, se auzi hurea unei cabriolette intrând în curte. Monte-Cristo se apropie de fereastră și îi văzu pe Maximilien și pe Emmanuel coborând.

— Bun, spuse el, era timpul!

Și aplică pe testament trei peceti.

În clipa următoare auzi un zgomot de pași în salon. Se duse să deschidă singur. Morrel apărură în prag.

Venise mai devreme cu aproape douăzeci de minute.

— Vin prea devreme poate, domnule conte, glăsui el; vă mărturisesc însă sincer că n-am putut să dorm un minut și că tot așa n-a dormit toată casa. Aveam nevoie să vă văd pentru ca, în fața siguranței dumneavoastră curajoase, să redevin stăpân pe mine.

Monte-Cristo nu putu să reziste acestei dovezi de afecțiune, astfel că nu întinse spre tânăr mâna, ci își deschise ambele brațe.

— Morrel, îi spuse el cu glas mișcat, e o zi frumoasă pentru mine, aceasta când mă simt iubit de un om ca dumneata. Bună dimineața, domnule Emmanuel. Maximilien, vii cu mine?

— V-ați îndoit cumva? întrebă tânărul căpitan.

— Dacă totuși m-aș fi îndoit...

— Ascultați; v-am privit ieri în tot timpul scenei aceleia de provocare, m-am gândit la siguranța dumneavoastră toată noaptea și mi-am spus că dreptatea era, desigur, de partea dumneavoastră, dacă nu cumva chipul oamenilor nu mai prezintă nici un temei.

— Morrel, cu toate acestea, Albert e prietenul dumitale.

— O simplă cunoștință, conte.

— L-ai văzut pentru întâia oară în ziua când m-ai văzut și pe mine.

— Da, e adevărat; dar ce vreți? trebuia să-mi amintiți dumneavoastră ca să-mi reamintesc și eu.

— Îți mulțumesc, Morrel.

Apoi, bătând o dată în placa de metal:

— Ascultă, îi spuse el lui Ali, care se arătă numaidecât, du asta la notarul meu. Morrel, e testamentul meu. Dacă mor, te vei duce să iei cunoștință de conținutul lui.

— Cum să muriți dumneavoastră? exclamă Morrel.

— Eh, nu trebuie prevăzut totul, dragă prietene? Dar ce ai făcut aseară, după ce te-ai despărțit de mine?

— Am fost la Tortoni unde, precum mă așteptam, am găsit pe Beauchamp și pe Château-Renaud. Vă mărturisesc că îi căutam.

— De ce, dacă totul era stabilit?

— Conte, afacerea e gravă, inevitabilă.

— Te îndoiai?

— Nu. Ofensa a fost publică și toată lumea vorbea de ea.

— Ei, și?

— Nădăjduiam să schimb armele, să înlocuiesc pistolul cu spada. Pistolul este orb.

— Ai izbutit? întrebă repede Monte-Cristo cu o licărire imperceptibilă de speranță.

— Nu, căci se cunoaște măiestria dumneavoastră în spadă.

— Eh, cine m-a trădat?

— Maeștrii de arme pe care i-ați bătut.

— Și ai eșuat?

— Au refuzat categoric.

— Morrel, întrebă contele, m-ai văzut vreodată trăgând cu pistolul?

— Niciodată.

— Ei bine, avem timp; privește.

Monte-Cristo luă pistoalele pe care le ținea când Mercédès intrase și, lipind un as de treflă pe placă smulse rând pe rând, din patru lovituri, cele patru ramuri ale treflei.

La fiecare lovitură, Morrel se îngălbenea.

Examină gloanțele cu care Monte-Cristo execută turul de forță și văzu că nu erau mai mari decât niște alice.

— E groaznic, spuse el; ia te uită, Emmanuel!

Apoi, întorcându-se spre Monte-Cristo:

— Conte, pentru numele Cerului nu-l ucideți pe Albert! Nefericitul are o mamă!

— Într-adevăr, glăsui Monte-Cristo; iar eu nu am.

Cuvintele fură rostite cu o intonație care îl înfioră pe Morrel.

— Dumneavoastră sunteți cel ofensat, conte.

— Fără îndoială: și ce înseamnă asta?

— Că trageți cel dintâi.

— Eu trag întâiul?

— Am obținut sau, mai bine zis, am pretins asta; le făceam destule concesiuni pentru ca și ei să ne facă una.

— Și de la câți pași?

— De la douăzeci.

Un zâmbet înfricoșător trecu peste buzele contelui.

— Morrel, glăsui el, nu uita ce-ai văzut.

— De aceea, spuse tânărul, nu mă gândesc decât la emoția dumneavoastră pentru ca Albert să fie salvat.

— Eu, emoționat? întrebă Monte-Cristo.

— Sau pe generozitatea dumneavoastră, prietene; sigur de lovitură cum sunteți, pot să vă spun un lucru care ar fi ridicol dacă l-aș spune altuia.

— Aname?

— Frângeți-i un braț, răniți-l, dar nu-l ucideți.

— Morrel, ascultă ce-ți mai spun, glăsui contele; n-am nevoie să fiu îndemnat pentru a-l menaja pe domul de Morcerf; te anunț că domnul de Morcerf va fi așa de bine menajat încât se va înapoia liniștit cu ambele mâini, în timp ce eu...

— Da, dumneavoastră...

— Cu mine e altceva: eu voi fi transportat.

— Haida-de! exclamă Maximilien scos din fire.

— Așa cum te anunț, dragul meu Morrel; domnul de Morcerf mă va ucide.

Morrel se uită la conte, buimăcit.

— Conte, ce vi s-a întâmplat între timp?

— Ce i s-a întâmplat lui Brutus în ajunul bătăliei: am văzut o fantomă.

— Și fantoma?

— Morrel, fantoma mi-a spus că am trăit destul.

Maximilien și Emmanuel se priviră; Monte-Cristo își scoase ceasul.

— Să plecăm, spuse el; e șapte și cinci, iar întâlnirea e fixată pentru orele opt fix.

O trăsură aștepta înhămată; Monte-Cristo se urcă împreună cu martorii.

Străbătând coridorul, Monte-Cristo se opri să asculte în fața unei uși, iar Maximilien și Emmanuel care, din discreție, făcuseră câțiva pași mai departe, avură impresia că-l aud răspunzând unui hohot de plâns printr-un suspin.

La opt fix erau la întâlnire.

— Iată-ne sosiți, glăsui Morrel scoțând capul prin ușă și suntem cei dintâi.

— Domnul mă va scuza, spuse Baptistin care își urmase stăpânul cu o spaimă de negrăit, dar văd parcă sub arbori o trăsură.

Monte-Cristo sări sprinten din caleașca și dădu mâna lui Emmanuel și lui Maximilien, ajutându-i să coboare.

Maximilien reținu mâna contelui într-ale sale.

— Bravo, spuse el, iată o mână așa cum îmi place s-o văd la un bărbat a cărui viață stă în bunătatea cauzei sale!

— Într-adevăr, zăresc doi tineri care se plimbă în așteptare parcă, spuse Emmanuel.

Monte-Cristo îl trase pe Morrel, nu la o parte, ci un pas sau doi în urma cumnatului său.

— Maximilien, îl întrebă el, inima dumitale e liberă?

Morrel îl privi pe Monte-Cristo cu uimire.

— Nu-ți cer o confidență, dragul meu, îți adresez o simplă întrebare. Răspunde-mi da sau nu. Atâta tot.

— Conte, iubesc o fată.

— O iubești mult?

— Mai mult decât viața mea.

— Încă o speranță care se spulberă! murmură Monte-Cristo.

Apoi, cu un oftat:

— Biata Haydée!

— Conte, dacă v-aș cunoaște mai puțin, v-aș crede mai puțin curajos decât sunteți, exclamă Morrel.

— Oftez pentru că mă gândesc la o ființă pe care o las. Haida-de, Morrel, așa de puțin se pricepe un soldat în materie de curaj? Crezi că eu regret viața? Ce înseamnă pentru mine, care am trăit douăzeci de ani între viață și moarte, viața sau moartea? De altminteri, fii pe pace, Morrel, slăbiciunea aceasta, dacă e slăbiciune, este numai față de dumneata. Știu că lumea e un salon din care trebuie să ieși politicos și cinstit, adică salutând și plătindu-ți datoriile de joc.

— Bravo, spuse Morrel, îmi place! Ați adus armele?

— Eu? de ce? nădăjduiesc că domnii le au pe ale lor.

— Mă duc să mă informez, spuse Morrel.

— Da, dar fără tratative, mă înțelegeți?

— O, fiți pe pace!

Morrel înaintă spre Beauchamp și Chateau-Renaud. Aceștia, văzând mișcarea lui Maximilien, făcură câțiva pași în întâmpinarea lui.

Cei trei salutară, dacă nu cu afabilitate, cel puțin cu curtoazie.

— Iertați-mă, domnilor, spuse Morrel, însă nu-l zăresc pe domnul de Morcerf.

— Ne-a înștiințat azi-dimineață, răspunse Chateau-Renaud, că va veni singur pe teren.

— Aha! făcu Morrel.

Beauchamp își scoase ceasul.

— Opt fără cinci; nu e târziu, domnule Morrel, spuse el.

— O, nu cu gândul acesta întrebam! răspunse Maximilien.

— De altminteri, întrerupse Chateau-Renaud, uite o trăsură.

Într-adevăr, o trăsură înainta în trap mare, pe una din aleile ce duceau la răspântia unde se aflau ei.

— Domnilor, desigur că sunteți prevăzuți cu pistoale, glăsui Morrel. Domnul de Monte-Cristo declară că renunță la dreptul de a se servi de ale sale.

— Noi am prevăzut delicatețea aceasta din partea contelui, domnule Morrel, răspunse Beauchamp și am adus arme pe care eu le cumpărasem

acum opt sau zece zile crezând că o să am nevoie pentru o afacere asemănătoare. Sunt perfect noi și încă n-au servit nimănui. Vreți să le vedeți?

— O, domnule Beauchamp, spuse Morrel înclinându-se; atunci când mă asigurați că domnul de Morcerf nu cunoaște armele acestea, vă închipuiți, nu-i așa, că îmi este de ajuns cuvântul dumneavoastră.

— Domnilor, spuse Chateau-Renaud, nu Morcerf a sosit cu trăsura, ci Franz și Debray.

Într-adevăr, cei doi înaintară.

— Dumneavoastră aici, domnilor? spuse Chateau-Renaud schimbând cu fiecare o strângere de mână; prin ce întâmplare?

— Pentru că, spuse Debray, Albert ne-a rugat în dimineața asta să fim pe teren.

Beauchamp și Chateau-Renaud se priviră uimiți.

— Îmi pare că înțeleg, domnilor, glăsui Morrel.

— Să auzim.

— Ieri după-amiază am primit o scrisoare din partea domnului de Morcerf, care mă ruga să fiu la operă.

— Și eu, spuse Debray.

— Și eu, spuse Franz.

— Și noi, declară Chateau-Renaud și Beauchamp.

— Vroia să fiți prezenți la provocare, spuse Morrel, vrea să fiți prezenți și la luptă.

— Da, glăsură tinerii, asta este, domnule Maximilien; după toate probabilitățile, ați ghicit.

— Cu toate acestea, murmură Chateau-Renaud, Albert nu vine; e în întârziere cu zece minute.

— Iată-l, spuse Beauchamp; e călare; priviți, vine în goană urmat de servitorul său.

— Ce imprudență, spuse Chateau-Renaud, să vină călare pentru a se bate cu pistolul. Și eu care îi predasem așa de bine lecția!

— Și apoi, uite-l, spuse Beauchamp, cu guler la cravată, cu haina deschisă, cu vesta albă; de ce nu și-a desenat și un punct pe stomac? Ar fi fost mai simplu și s-ar fi sfârșit mai repede.

Albert ajunsese în vremea asta la zece pași de grupul celor cinci tineri; își opri calul, sări jos și zvârli hățul în mâna servitorului.

Se apropie.

Era palid, avea ochii roșii și umflați. Se vedea că nu dormise o clipă toată noaptea.

Pe întreaga lui figură era o nuanță de gravitate tristă, neobișnuită.

— Vă mulțumesc, domnilor, spuse el, că ați binevoit să răspundeți invitației mele; vă rog să credeți că sunt nespus de recunoscător pentru dovada aceasta de prietenie.

La apropierea lui Morcerf, Morrel se dăduse cu vreo zece pași înapoi și stătea deoparte.

— Și dumitale, domnule Morrel, glăsui Albert, se adresează mulțumirile mele. Apropie-te, nu ești de prisos.

— Domnule, glăsui Maximilien, uiți că eu sunt martorul domnului de Monte-Cristo?

— Nu eram sigur, dar bănuiam. Foarte bine; cu cât vor fi mai mulți oameni de onoare aci, cu atât voi fi mai mulțumit.

— Domnule Morrel, spuse Chateau-Renaud, poți să-l anunți pe domnul conte de Monte-Cristo că domnul de Morcerf a sosit și că stăm la dispoziția domniei sale.

Morrel făcu o mișcare pentru a se achita de misiunea sa.

În vremea asta Beauchamp scotea cutia cu pistoale din trăsură.

— Așteptați, domnilor, spuse Albert, am două cuvinte de spus domnului conte de Monte-Cristo.

— În particular? întrebă Morrel.

— Nu, domnule, față de toată lumea.

Martorii lui Albert se priviră nespus de uimiți; Franz și Debray schimbă câteva cuvinte în șoaptă, iar Morrel, bucuros de incidentul neașteptat, se duse la conte care se plimba pe o altă alee cu Emmanuel.

— Ce dorește? întrebă Monte-Cristo.

— Nu știu, dar vrea să vă vorbească.

— O, să nu încerce cumva un nou ultragiu! exclamă Monte-Cristo.

— Nu cred că asta îi e intenția, spuse Morrel.

Contele înaintă, însoțit de Maximilien și de Emmanuel; chipu-i calm și senin contrasta foarte mult cu chipul turburat al lui Albert care se apropia la rândul-i, urmat de cei patru tineri.

Când ajunseră la trei pași unul de altul, Albert și contele se opriră.

— Domnilor, spuse Albert, apropiați-vă; doresc ca nici un cuvânt din cele ce voi avea onoarea să spun domnului conte de Monte-Cristo să nu se piardă; căci ce voi avea onoarea să-i spun trebuie repetat de dumneavoastră oricui va vrea să audă, oricât de ciudate vi se vor părea cuvintele mele.

— Aștept, domnule, spuse contele.

— Domnule, spuse Albert cu o voce tremurând la început, dar care deveni din ce în ce mai sigură; domnule, vă reproșam că ați divulgat purtarea domnului de Morcerf în Epir; căci, oricât de vinovat ar fi fost domnul conte de Morcerf, nu credeam că dumneavoastră aveți dreptul să-l pedepsiți. Astăzi însă, domnule, știu că aveți dreptul. Nu trădarea lui Fernand Mondego față de Ali-Pașa mă îndeamnă cu atâta grabă să vă scuz, ci trădarea pescarului Fernand față de dumneavoastră și nenorocirile groaznice care au fost urmarea acestei trădări. De aceea spun, de aceea proclam cu glas tare: da, domnule ați avut dreptate că v-ați răzbunat pe părintele meu și eu, fiul lui, vă mulțumesc.

Dacă trăsnetul ar fi căzut în mijlocul spectatorilor neașteptatei scene, nu i-ar fi uimit mai mult decât declarația lui Albert.

Ochii lui Monte-Cristo se înălțaseră încet spre cer, cu o expresie de recunoștință infinită și nu putea să admire îndestul cum firea furtunoasă a lui Albert, al cărui curaj îl cunoscuse în mijlocul bandiților romani, se încovoiasse deodată pentru atâta umilire. De aceea recunosc influența mamei lui și înțelese că inima lui nobilă nu se împotrivise jertfei pe care ea o bănuia, desigur, inutilă.

— Acum, domnule, spuse Albert, dacă socotiți că scuzele pe care vi le-am cerut sunt îndestulătoare, dați-mi mâna vă rog. După meritul așa de rar al certitudinii, care pare să fie cel dintâi dintre toate meritele dumneavoastră, următorul e de a ști să-și mărturisească cineva greșeala. Mărturia aceasta mă privește, însă, numai pe mine. Procedăm în conformitate cu oamenii, dar dumneavoastră ați procedat în conformitate cu Dumnezeu. Numai un înger putea să salveze pe unul dintre noi de la moarte și îngerul a coborât din cer, dacă nu pentru a face din noi doi prieteni, — oh, fatalitatea interzice lucrul acesta! — cel puțin pentru a face doi oameni care se stimează.

Cu ochii umezi, cu pieptul palpitând, emoționat, Monte-Cristo întinse lui Albert o mână pe care acesta o apucă și o strânse cu un simțământ ce semăna unei respectuoase înfricoșări.

— Domnilor, spuse el, domnul de Monte-Cristo binevoiește să primească scuzele mele. Mă purtasem necugetat cu domnia sa. Graba este un sfetnic rău: am procedat greșit. Vina mea este reparată acum. Nădăjduiesc că lumea nu mă va socoti un laș fiindcă am făcut ceea ce mi-a poruncit conștiința. În orice caz însă, dacă cineva s-ar înșela asupra mea, adăugă tânărul înălțând capul cu mândrie ca și cum ar fi adresat o sfidare și prietenilor și dușmanilor, voi căuta să modific părerile.

— Dar ce s-a petrecut azi-noapte? întrebă Beauchamp pe Château-Renaud; am impresia că jucăm un rol trist.

— Într-adevăr, fapta lui Albert este foarte josnică sau foarte frumoasă, răspunse baronul.

— Ce înseamnă asta? întreabă Debray pe Franz. Cum? contele de Monte-Cristo îl dezonorează pe domnul de Morcerf și în ochii fiului acestuia el a avut dreptate? Eu puteam să am zece Ianine în familia mea și nu m-aș fi crezut obligat decât la un lucru: să mă bat de zece ori.

Cu fruntea plecată, cu brațele țepene, strivit sub povara a douăzeci și patru de ani de amintiri, Monte-Cristo nu se gândea nici la Albert, nici la Beauchamp, nici la Château-Renaud, nici la altcineva de acolo: se gândea la curajoasa femeie care venise să-i ceară viața fiului ei, căreia el i-o oferise pe-a sa și care îl salvase prin destăinuirea cumplită a unui secret de familie în stare să ucidă pentru de-a pururi, la tânăr, sentimentul pietății filiale.

— Tot Providența! murmură el; o, abia de astăzi am siguranța că sunt trimisul Domnului!

Capitolul XVII Mama și fiul

Contele de Monte-Cristo îi salută pe cei cinci tineri cu un zâmbet plin de melancolie și demnitate și se urcă din nou în trăsura sa, împreună cu Maximilien și cu Emmanuel.

Albert, Beauchamp și Château-Renaud rămaseră singuri pe câmpul de bătaie.

Tânărul aținti asupra martorilor o privire care, fără a fi timidă, le cerea parcă părerea asupra scenei de adineauri.

— Scumpe prieten — glăsui Beauchamp cel dintâi, fie că era mai sensibil, fie că era mai spontan — dă-mi voie să te felicit: iată un deznodământ neașteptat la o afacere destul de neplăcută.

Albert rămase mut și concentrat în reveria sa. Château-Renaud se mulțumi să-și bată cizma cu cravașa.

— Nu plecăm? întrebă el după tăcerea aceasta stânjenitoare.

— Când vrei, răspunse Beauchamp; lăsați-mi numai răgazul de a aduce laude domnului de Morcerf; a făcut azi dovada unei generozități așa de cavalierești... de rare!

— O, da! spuse Château-Renaud.

— E minunat lucru, continuă Beauchamp, să poți păstra asupra ta o stăpânire așa de mare!

— De bună seamă: în ceea ce mă privește, eu n-aș fi fost în stare, declară Château-Renaud cu o răceală cât se poate de semnificativă.

— Domnilor, întrerupse. Albert, cred că n-ați înțeles că între domnul de Monte-Cristo și mine s-a petrecut ceva foarte grav...

— Ba da, ba da, spuse imediat Beauchamp, dar nu toate hahalerele noastre vor fi capabile să înțeleagă eroismul dumitale și, mai curând sau mai târziu, vei fi nevoit să le explici într-un mod mai energic decât îi convine sănătății trupului dumitale și duratei vieții dumitale. Vrei să-ți dau un sfat prietenesc? Pleacă la Neapole, la Haga sau la Saint-Petersburg, unde oamenii sunt mai inteligenți în ce privește onoarea decât parizienii noștri smintiți și revino apoi în Franța, peste câțiva ani, sau destul de uitat, sau destul de respectabil pentru a-ți recăpăta liniștea. Nu-i așa, domnule de Château-Renaud că am dreptate?

— Aceasta e și părerea mea, spuse nobilul. Nimic nu atrage mai mult duelurile serioase decât un duel fără rezultat.

— Vă mulțumesc, domnilor, răspunse Albert cu un zâmbet rece; voi urma sfatul dumneavoastră, nu pentru că mi-l dați, dar pentru că aveam de gând să părăsesc Franța. Vă mulțumesc de asemeni pentru serviciul ce mi-ați făcut, slujindu-mi de martori. El e săpat adânc în inima mea de vreme ce, după cuvintele pe care le-am auzit, nu-mi mai aduc aminte decât de el.

Château-Renaud și Beauchamp se priviră. Impresia produsă asupra amândurora era aceeași, iar accentul cu care Morcerf mulțumise trăda o

atare hotărâre încât situația ar fi devenit delicată pentru toți în cazul când conversația continua.

— Cu bine, Albert, glăsui deodată Beauchamp întinzând cu neglijență mâna tânărului fără ca acesta să pară ieșit din letargie.

Într-adevăr, nu răspunse nimic mâinii întinse.

— Cu bine, spuse la rândul-i Chateau-Renaud, ținând în mâna stângă cravașa și salutând cu dreapta.

Buzele lui Albert murmurară slab: Cu bine! Privirea lui era mai explicită: ea închidea un poem de mâini reținute, de disprețuri trufașe, de indignare generoasă.

După ce martorii săi se urcară în trăsură, mai stătu câțva timp în atitudinea-i neclintită și melancolică: apoi, deodată, dezlegându-și calul de arbustul în jurul căruia servitorul înfășurase căpăstrul, sări sprinten în șauă și porni în galop spre Paris. Peste un sfert de oră intra în palatul din strada Helder.

Când coborî de pe cal i se păru că zărește în spatele perdelei de la camera de culcare a contelui chipul palid al părintelui său.

Albert întoarse capul cu un suspin și intră în micul său pavilion.

Zvârli aci o ultimă privire asupra tuturor bogățiilor care îi făcuseră viața așa de plăcută și de fericită până atunci; privi încă o dată tablourile ale căror figuri păreau că îi zâmbesc și ale căror peisaje se însuflețiră parcă.

Scoase apoi, din rama de stejar, portretul mamei sale pe care îl înfășură, lăsând goală și neagră rama aurită.

Își puse după aceea în ordine armele-i frumoase turcești, puștile englezești, porțelanurile japoneze, cupele, bronzurile artistice semnate de Feauchères sau Barye; inspectă dulapurile și puse chei la fiecare; zvârli într-un sertar al biroului său, pe care îl lăsa deschis, toți banii din buzunar și adăugă bijuteriile fanteziste, nenumărate, care-i populau cupele, casetele, etajerele; făcu un inventar exact și precis și puse inventarul în locul cel mai la vedere al unei mese, după ce curăță masa de cărțile și de hârtiile care o încărcau.

La începutul operației, în ciuda ordinului pe care Albert i l-a dat să-l lase singur, servitorul intrase în cameră.

— Ce vrei? îl întreabă Morcerf cu un accent mai mult trist decât mâniat.

— Iertați-mă, domnule, spuse valetul; e adevărat că domnul mi-a interzis să-l deranjez, dar m-a chemat domnul conte de Morcerf.

— Ei și? întrebă Albert.

— N-am vrut să mă duc la domnul conte fără să primesc ordinele domnului.

— De ce?

— Pentru că domnul conte știe, desigur, că l-am însoțit pe domnul pe teren.

— Probabil, spuse Albert.

— Și mă cheamă, fără îndoială, ca să mă întrebe ce-a fost acolo. Ce să-i răspund?

— Adevărul.

— Îi voi spune atunci că întâlnirea n-a avut loc?

— Îi vei spune că am cerut scuze domnului conte de Monte-Cristo; du-te.

Valetul se înclină și ieși.

Albert se apucă din nou de inventar.

În momentul când termina lucrul, îi atrase atenția tropotul unor cai în curte și roțile unei trăsurii care zguduiau geamurile; se apropie de fereastră și-l văzu pe părintele său urcându-se în caleașcă și plecând.

De îndată ce poarta palatului se închise în urma contelui, Albert porni spre apartamentul mamei sale și, deoarece n-avea cine să-l anunțe, pătrunse până în dormitorul ei; se opri în prag, cu inima zvâcnindu-i de cele ce vedea și ghicea.

Ca și cum același suflet ar fi pus în mișcare ambele trupuri, Mercédès făcea la ea ce făcuse Albert la el.

Totul era pus în ordine: dantelele, podoabele, bijuteriile, rufăria, banii se orânduiau pe fundul sertarelor ale căror chei contesa le aduna cu grijă.

Albert văzu preparativele, înțelese tâlcul lor și strigând: "Mamă", își înfășură brațele pe după gâtul ei.

Pictorul care ar fi putut să redea expresia ambelor figuri, ar fi realizat desigur un tablou frumos.

— Ce faci? o întrebă el.

— Tu ce făceai? răspunse ea.

— O, mamă! exclamă Albert neputând să vorbească de emoție, cu dumneata nu e același lucru! Nu, nu poți să iei hotărârea pe care am luat-o eu, deoarece eu vin să te anunț că spun rămas-bun casei dumitale și... dumitale.

— Și eu, Albert, răspunse Mercédès, plec și eu. Nădărdusese, mărturisesc, că fiul meu mă va însoți; m-am înșelat?

— Mamă, spuse Albert cu tărie, nu te pot face să împărtășești soarta pe care mi-o hărăzesc: de acum încolo trebuie să trăiesc fără nume și fără avere; pentru a începe ucenicia acestei existențe aspre, trebuie să împrumut de la un prieten pâinea pe care voi mânca-o până în momentul când am să câștig alta. Așadar, bună mamă, eu mă duc la Franz să-l rog să-mi împrumute mica sumă pe care am socotit-o necesară.

— Tu, bietul meu copil, să suferi mizeria, foamea? exclamă Mercédès. O, nu spune asta, mi-ai zdrobi toate hotărârile!

— Nu însă pe-ale mele, mamă, răspunse Albert. Sunt tânăr, sunt puternic, cred că sunt curajos; și am învățat de ieri de ce-i în stare voința. O, mamă, sunt oameni care au suferit atâta și care nu numai că n-au murit, dar au ridicat o nouă avere pe ruina tuturor făgăduielilor de fericire pe care li le făcuse cerul, pe rămășițele tuturor speranțelor care li le dăduse Dumnezeu. Am aflat asta, mamă și am văzut pe oameni; știu că, din adâncul prăpastiei, unde-i cufundase dușmanul, s-au ridicat cu atâta vigoare și atâta glorie încât l-au dominat pe învingătorul de ieri și l-au zvârlit la rându-le în abis. Nu, mamă, nu; începând de astăzi am rupt cu trecutul și nu mai accept nimic, nici măcar numele meu, deoarece, — înțelegi, mamă, nu e așa? — fiul dumitale nu poate să poarte numele unui om care e obligat să roșească în fața altui om.

— Albert, copilul meu, spuse Mercédès, acesta e sfatul pe care ți l-aș fi dat dacă aveam o inimă mai tare; conștiința ta a vorbit când glasul meu stins tăcea; ascultă-ți conștiința, fiul meu. Albert, aveai prieteni; rupe cu ei, pentru moment, dar nu deznădădui. Viața e încă frumoasă la vârsta ta, dragul meu Albert, căci abia ai douăzeci și doi de ani; și, deoarece unei inimi curate ca a ta îi trebuie un nume fără pată, ia-l pe al părintelui meu: îl chema Herrera. Te cunosc, Albert; orice carieră vei urma, ai să faci curând numele acesta ilustru. Atunci, dragul meu, revino în lume și vei străluci și mai mult prin nenorocirile tale de altădată; iar dacă, în ciuda tuturor prevederilor mele, nu va fi așa, lasă-mi cel puțin speranța mie, care nu voi mai avea decât acest gând, mie, care nu mai am viitor și pentru care mormântul începe în pragul acestei case.

— Îți voi face pe plac, mamă, glăsui tânărul; da, împărtășesc speranța dumitale: mânia cerului nu ne va urmări, pe dumneata așa de pură, pe mine

așa de inocent. Dar, deoarece suntem hotărâți — să procedăm cu grabă! Domnul de Morcerf a plecat acum o jumătate de ceas; prilejul, precum vezi, este favorabil pentru a evita zgomotul și explicația.

— Te aștept, fiul meu, spuse Mercédès.

Albert alergă îndată până în bulevard, de unde aduse o trăsură care avea să-i scoată din palat; își amintea de o căsuță mobilată în strada Saint -Pères unde mama lui va găsi adăpost modest, dar decent; reveni deci la contesă.

În momentul când trăsura se opri în dreptul ușii și Albert cobora, un om se apropie de el înmânându-i o scrisoare.

Albert îl recunoscuse pe administrator.

— Din partea contelui, spuse Bertuccio.

Albert luă scrisoarea, o deschise, o citi.

După ce o citi, îl căută din ochi pe Bertuccio, dar, în timp ce tânărul citea, Bertuccio dispăruse.

Atunci, cu lacrimile în ochi, cu pieptul zvâcnind de emoție, Albert intră la Mercédès și, fără să rostească un cuvânt, îi prezentă scrisoarea.

Mercédès citi:

"Albert,

Arătându-ți că am ghicit proiectul în voia căruia ești pe punctul de a te lăsa, cred că îți arăt că îți înțeleg delicatețea. Ești liber, părăsești palatul contelui și te retragi cu mama dumitale, liberă ca și dumneata; gândește-te însă, Albert, că-i datorezi mai mult decât îi poți plăti — biată inimă nobilă ce ești. Păstrează pentru dumneata lupta, reclamă pentru dumneata suferința, dar cruță-i prima mizerie care va însoți inevitabil cele dintâi eforturi ale dumitale; căci ea nu merită nici măcar răsfrângerea nenorocirii care o izbește astăzi și Providența nu vrea ca nevinovatul să plătească pentru vinovat.

Știu că veți părăsi amândoi casa din strada Helder fără să luați ceva. Nu căuta să descoperi cum am aflat.

Știu; atâta tot.

Ascultă, Albert.

Acum douăzeci și patru de ani mă înapoiam voios și mândru în patria mea. Aveam o logodnică, Albert, o fată sfântă pe care o adoram și aduceam logodnicei mele o sută cincizeci de ludovici agonisiți cu greu printr-o muncă fără preget. Bani erau pentru ea, îi hărăzeam ei și, știind cât de

perfidă e marea, îngropasem comoara noastră în grădinița casei părintelui meu, la Marsilia, pe Allée de Meilhan.

Albert, mama dumitale cunoaște bine căsuța dragă și săracă.

De curând, venind la Paris, am trecut prin Marsilia, m-am dus să văd casa cu amintiri dureroase; iar seara, cu un hârleț în mână, am cercetat ungherul unde îngropasem comoara. Caseta de fier era încă acolo, nu se atinsese nimeni de ea; se găsește în unghiul pe care un smochin frumos, plantat de părintele meu în ziua când m-am născut, îl acoperă cu umbra lui.

Albert, banii aceștia care altădată aveau să ajute la viața și la liniștea femeii pe care o adoram — astăzi, printr-o întâmplare ciudată și dureroasă, și-au regăsit aceeași întrebuințare. Înțelege-mi bine gândul; eu, care aș putea să ofer milioane bieteii femei, îi dau numai bucata de pâine neagră uitată sub bietul meu acoperiș din ziua când am fost despărțit de aceea pe care o iubeam.

Ești un om generos, Albert, dar poate ești orbit de mândrie sau de resentiment; dacă mă refuzi, dacă ceri altuia ceea ce am dreptul să-ți ofer, voi spune că e foarte puțin generos din partea dumitale să refuzi mamei viața oferită de un om pe al cărui părinte, părintele dumitale, l-a lăsat să moară în grozăviile foamei și deznădejii".

După sfârșitul lecturii, Albert rămase palid și nemișcat, așteptând hotărârea mamei.

Mercédès înălță spre cer o privire în care era o expresie cu neputință de redat.

— Accept, spuse ea; are dreptul să plătească zestrea pe care o voi duce într-o mănăstire.

Și, punând scrisoarea pe inimă, luă brațul fiului său și, cu pași mai siguri decât se aștepta, poate, porni pe scară.

Capitolul XVIII Sinuciderea

Între timp Monte-Cristo se înapoiase și el în oraș, cu Emmanuel și cu Maximilien.

Întoarcerea fu veselă. Emmanuel nu-și ascundea bucuria de a fi văzut pacea urmând războiului, și-și destăinuia cu glas tare înclinările filantropice. Într-un colț al trăsurii, Morrel lăsa ca voioșia cumnatului său să se evapore în cuvinte, păstrând pentru sine o bucurie tot așa de sinceră, dar care strălucea numai în priviri.

Îl întâlnește la bariera Trône pe Bertuccio: el aștepta acolo, neclintit ca o santinelă la post.

Monte-Cristo își scoase capul prin ușă, schimbă cu el câteva cuvinte în șoaptă și administratorul dispăru.

— Domnule conte, spuse Emmanuel ajungând în dreptul pieței Royale, lăsați-mă, vă rog, la poarta mea pentru ca soția mea să nu aibă un singur moment de neliniște, nici pentru dumneavoastră, nici pentru mine.

— Dacă n-ar fi ridicol să facem paradă de triumf, spuse Morrel, l-aș invita pe domnul conte la noi; dar și domnul conte are, desigur, câteva inimi tremurânde care trebuie liniștite. Emmanuel, am ajuns; să-l salutăm pe prietenul nostru și să-l lăsăm să-și continue drumul.

— Un moment, spuse Monte-Cristo, nu mă lipsiți dintr-o dată de doi tovarăși; dumneata du-te la încântătoarea dumitale soție, căreia te rog să-i prezinți complimentele mele, iar dumneata, Morrel, însoțește-mă până la Champs-Élysées.

— Admirabil! spuse Maximilien; cu atât mai mult cu cât am treabă în cartierul dumneavoastră, conte.

— Să te așteptăm la masă? întrebă Emmanuel.

— Nu, spuse tânărul.

Ușa se închise, trăsură își continuă drumul.

— Vedeți că eu v-am adus noroc, glăsui Morrel când fu singur cu contele. Nu v-ați gândit niciodată la asta?

— Ba da, spuse Monte-Cristo și de aceea aș vrea să te am totdeauna lângă mine.

— Miraculos lucru! continuă Morrel răspunzând propriilor sale gânduri.

— Ce? întrebă Monte-Cristo.

— Ce s-a întâmplat.

— Da, răspunse contele cu un zâmbet; ai spus bine, Morrel: miraculos.

— Căci, în sfârșit, reluă Morrel, Albert e curajos.

— Foarte curajos, spuse Monte-Cristo; l-am văzut dormind cu pumnalul suspendat deasupra capului.

— Și eu știu că s-a bătut de două ori și că s-a bătut foarte bine, spuse Morrel. Cum se împacă asta cu purtarea de azi-dimineață?

— Tot influența dumitale, spuse Monte-Cristo zâmbind.

— E o fericire pentru Albert că nu-i deloc soldat, glăsui Morrel.

— De ce?

— Cine a mai pomenit scuze pe teren? făcu tânărul căpitan clătinând din cap.

— Haida-de! spuse contele cu blândețe; nu cumva o să cazi și dumneata în prejudecățile oamenilor de rând, Morrel? Nu recunoști că, întrucât Albert e curajos, el nu poate fi laș? Că, de bună seamă, a avut vreun motiv să procedeze așa cum a procedat azi-dimineață și că, prin urmare, conduita lui este mai degrabă eroică decât altfel?

— Fără îndoială, fără îndoială, răspunse Morrel; dar voi spune ca spaniolul: a fost mai puțin viteaz astăzi decât ieri.

— Iei masa cu mine, nu e așa, Morrel? întrebă contele pentru a curma conversația.

— Nu; la zece vă părăsesc.

— Așadar, întâlnirea dumitale era pentru dejun?

Morrel zâmbi și clătină din cap.

— În sfârșit, undeva trebuie să iei masa...

— Cu toate acestea, dacă nu mi-e foame? glăsui tânărul.

— O, eu nu cunosc decât două sentimente care taie astfel pofta, spuse contele: durerea (și cum din fericire te văd foarte vesel, nu e asta) și dragostea. Iar după cele ce mi-ai spus în legătură cu inima dumitale, mi-este permis să cred...

— Conte, replică Morrel cu voioșie, nu zic ba.

— Și nu-mi povestești mie, Maximilien? întrebă contele cu ton așa de viu încât se vedea cât de curios e să cunoască secretul.

— V-am arătat azi-dimineață că am o inimă, nu e așa, conte?

În locul oricărui alt răspuns Monte-Cristo întinse tânărului mâna.

— Ei bine, continuă Morrel, din momentul când inima aceasta nu mai e cu dumneavoastră în pădurea Vincennes, este în altă parte și mă duc după ea.

— Du-te, spuse contele cu glas tărăgănat, du-te dragul meu prieten; dar dacă întâmpini vreun obstacol, amintește-ți că eu am o oarecare putere pe lumea asta, că sunt fericit s-o pun în serviciul oamenilor pe care îi iubesc și că pe dumneata eu te iubesc, Morrel.

— Bine, spuse tânărul, îmi voi aminti, așa cum copiii egoiști își aduc aminte de părinții lor când au nevoie de ei. Când voi avea nevoie de dumneavoastră, — și poate că momentul acela va veni — am să mă adresez dumneavoastră, conte.

— Bine, rețin cuvântul dumitale. La revedere.

— La revedere.

Ajunseră la poarta casei din Champs-Élysées. Monte-Cristo deschise ușa, Morrel sări.

Bertuccio aștepta pe peron. Morrel dispăru pe avenue de Marigny, iar Monte-Cristo porni repede în întâmpinarea lui Bertuccio.

— Ei, ce e? întrebă el.

— Ce să fie? răspunse administratorul; părăsește casa.

— Și fiul ei?

— Florentin, valetul lui, gândește că și el va face la fel.

— Vino încoace.

Monte-Cristo îl luă pe Bertuccio în cabinet, scrisese scrisoarea pe care am văzut-o și o dădu administratorului.

— Du-te degrabă, îi spuse el; ascultă, înștiințează-o pe Haydée că am venit.

— Iată-mă, spuse fata care, auzind zgomotul trăsurii, coborâse și a cărei figură strălucea de bucurie revăzându-l pe conte teafăr.

Bertuccio ieși.

Haydée încercă toate elanurile unei fiice care își revede părintele drag, toate delirurile unei amante care își revede amantul, în primele clipe ale reîntoarcerii așteptată de ea cu atâta nerăbdare.

Desigur că, deși mai puțin expansivă, bucuria lui Monte-Cristo nu era mai puțin mare; bucuria pentru inimile care au suferit îndelung se aseamănă cu roua pentru pământurile uscate de soare: inima și pământul absorb ploaia binefăcătoare ce cade peste ele și nimic nu se vede pe dinafară. Monte-

Cristo înțelegea în ultimele zile un lucru: un lucru pe care, de multă vreme, nu mai îndrăznea să-l creadă: că există două Mercédès pe lume, că el mai putea să fie fericit.

Ochii aprinși de fericire se scufundau cu nesaț în privirile umede ale Haydéei, când ușa se deschise deodată. Contele încruntă sprâncenele.

— Domnul de Morcerf! spuse Baptistin ca și cum cuvântul acesta cuprindea o scuză.

Într-adevăr, chipul contelui se luminează.

— Care? întreabă el; vicontele sau contele?

— Contele.

— O, nu s-a isprăvit încă? exclamă Haydée.

— Nu știu dacă s-a isprăvit, copilă adorată, spuse Monte-Cristo luând mâinile fetei, dar ceea ce știu e că tu n-ai nici un motiv de teamă.

— Cu toate acestea, mizerabilul...

— Omul acesta nu îmi poate face nimic, Haydée, spuse Monte-Cristo; trebuia să mă tem numai când aveam de-a face cu fiul lui.

— De aceea n-o să-ți închipui niciodată, stăpâne, cât am suferit, spuse fata.

Monte-Cristo zâmbi.

— Îți jur pe mormântul părintelui meu, glăsui Monte-Cristo întinzând mâna pe capul fetei, că, dacă se întâmplă o nenorocire, nu eu am să fiu victima.

— Te cred, stăpâne, ca și cum Dumnezeu mi-ar vorbi, spuse fata întinzându-și fruntea spre contele.

Monte-Cristo depuse, pe fruntea așa de candidă și de frumoasă, o sărutare care făcu două inimi să bată în același timp: una cu violență, alta înăbușit.

— O, Doamne, murmură contele, îmi îngădui tu să mai pot iubi? Poftește-l în salon pe domnul contele de Morcerf! îi spuse el lui Baptistin în timp ce o conducea pe frumoasa grecoaică spre o scară secretă.

Un cuvânt de explicație cu privire la vizita aceasta așteptată poate de Monte-Cristo, dar fără îndoială, neașteptată pentru cititorii noștri.

În timp ce, precum am arătat, Mercédès făcea în apartamentul ei inventarul pe care Albert îl făcuse la el, în timp ce ea își puneă în ordine bijuteriile, își închidea sertarele, aduna cheile pentru a lăsa totul în perfectă ordine, Mercédès nu băgase de seamă că un cap palid și sinistru se arătase

în geamul unei uși prin care lumina pătrundea în coridor; de aci nu numai că se putea vedea, dar se și putea auzi. Cel care privea astfel, după toate probabilitățile, văzu deci și auzi, fără ca el să fie văzut sau auzit, tot ce se petrecea la doamna de Morcerf.

De la ușa de sticlă omul cu chipul palid se transportă în camera de culcare a contelui de Morcerf și ajungând aci, ridică cu o mână contractată perdeaua unei ferestre care dădea spre curte. Rămase acolo zece minute, nemișcat, mut, ascultându-și bătăile inimii. Pentru el zece minute însemnau mult.

Atunci, înapoiindu-se de la întâlnire, Albert l-a zărit pe părintele său care îi pândea întoarcerea de după o perdea și a întors capul.

Ochii contelui se dilatără: știa că insulta adresată de Albert lui Monte-Cristo fusese grozavă, că în toate țările lumii o astfel de insultă aducea după sine un duel pe moarte. Dar Albert se înapoiase teafăr; prin urmare, contele era răzbunat.

Un fulger de negrăită bucurie luminează chipul lugubru, asemeni unei ultime raze de soare, înainte de a se pierde în norii care nu par atât culcușul, cât mormântul lui.

Dar, am spus, el așteaptă zadarnic ca tânărul să vină în apartamentul lui și să-i povestească triumful. Că, înainte de a se bate, tânărul n-a vroit să-l vadă pe părintele a cărui onoare pleca să o răzbune, se înțelege; dar după ce răzbunase onoarea părintelui, de ce nu venea fiul să se arunce în brațele sale?

Atunci, neputând să-l vadă pe Albert, contele trimise după servitorul acestuia. Se știe că Albert l-a autorizat pe servitor să nu ascundă contelui nimic.

Peste zece minute generalul de Morcerf apără pe peron, îmbrăcat cu o redingotă neagră, cu guler militar, cu pantaloni negri, cu mănuși negre. Dăduse, după câte se pare, ordine anterioare; căci abia ajunse pe ultima treaptă a peronului și trăsura sa, înhămată gata, ieși din șopron, oprindu-se în fața lui.

Valetul aruncă în trăsură o manta cu glugă în care erau înfășurate două săbii; apoi, se așeză lângă vizitiu.

Vizitiul se plecă dinaintea caleștii pentru a aștepta ordinul.

— În Champs-Élysées, spuse generalul, la contele de Monte-Cristo. Repede!

Caii se năpustiră sub lovitura de bici care îi învălui; peste cinci minute se opriră în fața casei contelui.

Domnul de Morcerf deschise singur ușa și sări din mers, ca un tânăr, sună și dispăru prin poarta căscată, împreună cu servitorul său.

În clipa următoare Baptistin anunța domnului de Monte-Cristo pe contele de Morcerf, iar Monte-Cristo, după ce o conduse pe Haydée, porunci să fie introdus contele de Morcerf în salon.

Generalul măsură pentru a treia oară salonul în toată lungimea lui, când, întorcându-se, îl zări pe Monte-Cristo în prag.

— A, domnul de Morcerf! spuse liniștit Monte-Cristo; mi se păruse că nu am auzit bine.

— Da, eu, glăsui contele cu o înfricoșătoare contracție a buzelor, care îl împiedica să articuleze precis.

— Nu-mi mai rămâne decât să aflu acum motivul care-mi oferă plăcerea de a vedea, la o oră așa de matinală, pe domnul conte de Morcerf, spuse Monte-Cristo.

— Domnule, ați avut azi-dimineață o întâlnire cu fiul meu, spuse generalul.

— Știți asta, răspunse contele.

— Și mai știu că fiul meu avea motive temeinice să se bată cu dumneavoastră și să-și dea toate silințele pentru a vă ucide.

— Într-adevăr, avea motive foarte temeinice. Vedeți însă că, în ciuda acestor motive, nu m-a ucis și nici măcar nu s-a bătut.

— Și cu toate acestea vă socotea drept cauza dezonorării părintelui său, drept cauza năpraznicei ruini care, în momentul de față, îmi copleșește casa.

— Într-adevăr, domnule, spuse Monte-Cristo cu liniștea-i cumplită; dar cauza secundară, nu principală.

— Fără îndoială, i-ați cerut scuze sau i-ați dat o explicație.

— Nu i-am dat nici o explicație și, dimpotrivă, scuze mi-a cerut el.

— Dar cărui motiv atribuiți aceasta?

— Probabil convingerii că, în întâmplarea prezentă, există un om mai vinovat decât mine.

— Și cine era omul acesta?

— Părintele lui.

— Fie! spuse contele îngălbenindu-se; știți însă că vinovatului nu-i place să-și recunoască vinovăția.

— Știu... De aceea mă așteptam la scena de acum.

— Vă așteptați ca fiul meu să fie un laș? exclamă contele.

— Domnul Albert de Morcerf nu e un laș, spuse Monte-Cristo.

— Un om care ține o spadă în mână, un om care are în fața acestei spade un dușman de moarte — dacă nu se bate, omul acesta este un laș! Păcat că nu e aci să-i spun!

— Domnule, răspunse Monte-Cristo cu răceală, nu-mi închipui că ați venit la mine să-mi povestiți micile dumneavoastră chestii de familie. Spuneți-i acestea domnului Albert; el va ști poate ce să vă răspundă.

— O, nu, nu! glăsui generalul cu un zâmbet care apăru și dispăru îndată; nu, aveți dreptate, n-am venit pentru asta! Am venit să vă spun că și eu vă privesc ca pe dușmanul meu. Am venit să vă spun că vă urăsc din instinct, că am impresia că v-am cunoscut totdeauna și v-am urât totdeauna. Și că, în sfârșit, din moment ce tinerii veacului nostru nu se mai bat, e de datoria noastră să ne batem... Sunteți de aceeași părere, domnule!

— Absolut! De aceea, când v-am spus că am prevăzut scena de acum, mă refeream la onoarea vizitei dumneavoastră.

— Foarte bine... V-ați făcut toate preparativele?

— Ele sunt totdeauna puse la punct.

— Știți că ne vom bate până când unul dintre noi va muri? întrebă generalul cu dinții încleștați de furie.

— Până când unul dintre noi va muri, repetă contele de Monte-Cristo cu o ușoară înclinare din cap.

— Atunci să plecăm, nu avem nevoie de martori.

— Într-adevăr, spuse Monte-Cristo, e de prisos: ne cunoaștem așa de bine.

— Dimpotrivă, spuse contele, nu ne cunoaștem.

— Hm, ia să vedem! glăsui Monte-Cristo cu același calm nimicitor. Nu sunteți dumneavoastră soldatul Fernand care a dezertat în ajunul bătăliei de la Waterloo? Nu sunteți dumneavoastră locotenentul Fernand care a servit de călăuză și de spion armatei franceze în Spania? Nu sunteți dumneavoastră colonelul Fernand care a trădat, a vândut, a asasinat pe binefăcătorul său, Ali? Și toți acești Fernanzi la un loc n-au dat pe locotenentul-general, conte de Morcerf, pair de Franța?

— O, exclamă generalul, izbit de cuvintele acestea ca de un fier roșu; o, mizerabile care îmi reproșezi rușinea în momentul poate când mă vei ucide,

nu, n-am spus că-ți sunt necunoscut; știu bine, demonule, că ai pătruns în noaptea trecutului și ai citit în ea, la lumina nu știu cărei făclii; fiecare pagină a vieții mele. Dar poate că e mai multă onoare în mine, în oprobiul meu, decât în tine, sub aparențele tale pompoase. Nu, nu, știu că îți sunt cunoscut, însă nu te cunosc eu pe tine, aventurierule, dolda de aur și nestemate. Ți-ai spus, la Paris, Conte de Monte-Cristo; în Italia, Simbad marinarul; la Malta, nu mai știu, am uitat. Dar te întreb de numele tău real, vreau să știu adevăratul tău nume dintre cele o sută, ca să-l pot rosti pe terenul luptei, în momentul când îți voi înfunda spada în inimă.

Conte de Monte-Cristo pări într-un mod groaznic; ochii lui fură aprinși de un foc mistuitor; făcu un salt spre cabinetul de alături și, în mai puțin de-o secundă, smulgându-și cravata, redingota și vesta, îmbracă o mică haină de marinar și își puse pe cap o pălărie de matelot sub care se desfăcu părul-i negru și lung.

Reveni astfel, înfricoșător, implacabil, cu brațele încrucișate, în fața generalului care nu înțelesese motivul dispariției, care îl aștepta și care, simțind că dinții îi clănțănesc și că picioarele i se taie, se trase înapoi și nu se opri decât când găsi o masă ca punct de sprijin pentru mâna crispată.

— Fernand! îi strigă el; din cele o sută de nume ale mele n-aș avea nevoie să-ți spun decât unul singur pentru a te trăsni; dar tu ghicești numele acesta, nu e așa? Sau, mai bine zis, îți amintești de el? Căci, în ciuda tuturor necazurilor mele, a tuturor chinurilor mele, îți arăt astăzi o figură pe care bucuria răzbunării o întinerește, o figură pe care, desigur, ai văzut-o de multe ori în visele tale, după căsătoria... cu Mercédès, logodnica mea.

Cu capul pe spate, cu mâinile întinse, cu privirea fixă, generalul mistui în tăcere groaznicul spectacol; apoi, îndreptându-se spre perete pentru a căuta un reazim, se strecură încetisor până la ușa prin care ieși de-a-ndăratelea, lăsând să-i scape un singur strigăt lugubru, jalnic, sfâșietor:

— Edmond Dantès.

Apoi, cu hohotiri care n-aveau nimic omenesc, se târî până în peristilul casei, străbătu curtea ca un om beat și căzu în brațele valetului său, murmurând cu glas împleticit doar atât:

— La palat! la palat!

Pe drum, aerul proaspăt și rușinea pe care i-o stârnea atenția oamenilor săi îl repuseră în starea de a-și aduna ideile; dar cursa fu scurtă și, pe măsură ce se apropia de casă, contele simțea că durerile pun din nou stăpânire pe el.

La câțiva pași de casă contele dădu ordin să oprească și coborî. Poarta palatului era dată în lături; o trăsură de piață, care pentru prima oară se afla chemată la o asemenea splendidă locuință, stătea în mijlocul curții; contele se uită la trăsură cu spaimă, dar fără să îndrăznească să întrebe pe cineva și se năpusti în apartamentul său.

Două persoane coborau scara; abia a avut timp să se refugieze într-un cabinet pentru a le evita.

Era Mercédès, rezemată de brațul fiului ei și amândoi părăseau palatul.

Trecură la doi pași de nenorocitul care, ascuns după perdeaua de damasc, fu atins parcă de rochia de mătase a femeii și care simți răsuflarea caldă a cuvintelor rostite de fiul său:

— Curaj, mamă! Vino, vino, aici nu mai suntem la noi.

Cuvintele se stinseră, pașii se depărtară.

Generalul tresări, suspendat cu mâinile crispate de perdea; își stăpânea cel mai năpraznic hohot de plâns care a ieșit vreodată din pieptul unui părinte părăsit în același timp de soție și de fiu.

Auzi curând pocnetul ușii de fier a trăsurii, apoi glasul birjarului, apoi hurelul birjei greoaie zgudui geamurile; se năpusti atunci în dormitorul său ca să vadă încă o dată tot ce iubise pe lume; dar trăsura plecă fără ca Mercédès sau Albert să întoarcă capul spre casa pustiită pentru a-i dăru ei, pentru a-i dăru părintelui și soțului părăsit, ultima privire, rămasul- bun și regretul, adică iertarea.

De aceea, în momentul când roțile trăsurii zguduiau caldarâmul, o detunătură răsună și o dâră de fum cenușiu ieși printr-unul din geamurile ferestrei dormitorului, spartă de puterea detunăturii.

Capitolul XIX Valentine

Ați ghicit unde avea treabă Morrel și la cine se ducea.

De aceea, despărțindu-se de Monte-Cristo, Morrel porni agale spre casa Villefort.

Spunem agale pentru că Morrel avea mai mult de o jumătate de oră în fața sa pentru a străbate cinci sute de pași; dar, cu toate că timpul îi era mai mult decât îndestulător, se grăbise să se despartă de Monte-Cristo, ținând mult să rămână singur cu gândurile sale.

Își cunoștea ora, ora la care Valentine, asistând la dejunul lui Noirtier, era sigură că nu va fi tulburată. Noirtier și Valentine îi dăruiseră două vizite pe săptămână și el venea să profite de dreptul acordat.

Sosi. Valentine îl aștepta. Neliniștită, aproape buimăcită, ea îi luă mâna și îl duse în fața bunicului.

Neliniștea, împinsă precum spuneam aproape până la buimăcire, se explica prin vâlva pe care cazul Morcerf o stârnise în societate; se știa (lumea știe întotdeauna) întâmplarea de la operă. În casa Villefort nu se îndoia nimeni că un duel va fi consecința fatală a întâmplării; Valentine ghicise, cu instinctul ei de femeie, că Morrel va fi martorul lui Monte-Cristo și se temea, ținând seamă de curajul bine cunoscut al tânărului, de prietenia profundă a acestuia pentru conte, că el n-o să aibă puterea de a se mărgini la rolul pasiv ce-i era rezervat.

E explicabil deci cu câtă lăcomie amănuntele fură cerute, date și primite, iar Morrel putu să citească o bucurie de negrăit în ochii iubitei sale când ea află că grozava afacere avusese un deznodământ deopotrivă de fericit și neașteptat.

— Acum, spuse Valentine făcând semn lui Morrel să ia loc alături de bătrân și așezându-se la rându-i pe taburetul pe care se odihneau picioarele lui, acum, ca să vorbim puțin despre ale noastre. Maximilien, știi că bunicul avusese un moment ideea de a pleca din casă și de a lua un apartament în afară de palatul domnului de Villefort?

— Da, desigur, spuse Maximilien, mi-aduc aminte de proiectul acesta, ba chiar îl aplaudasem din suflet.

— Ei bine, glăsui Valentine, aplaudă-l încă o dată, Maximilien, căci bunicul revine la el.

— Bravo! spuse Maximilien.

— Și știi ce motiv invocă bunicul pentru a părăsi casa? întreabă Valentine.

Noirtier își privea nepoata pentru a-i impune tăcere din ochi; Valentine nu se uita însă la Noirtier; ochii, privirea, zâmbetul ei, totul era pentru Morrel.

— Oricare ar fi motivul domnului Noirtier, strigă Morrel, declar că este bun.

— Admirabil! spuse Valentine; susține că aerul din foburgul Saint-Honoré nu-mi face bine.

— Într-adevăr, glăsui Morrel; ascultă, Valentine, domnul Noirtier ar putea să aibă dreptate: constat că în ultimile cincisprezece zile sănătatea dumitale e zdruncinată.

— Da, întrucâtva este drept, răspunse Valentine; de aceea bunicul și-a luat rolul de medic și, deoarece bunicul știe totul, am cea mai mare încredere în el.

— Dar e adevărat că suferi, Valentine? întrebă Morrel repede.

— O, Doamne, asta nu se cheamă suferință: simt o indispoziție generală, atâta tot; am pierdut pofta de mâncare și am impresia că stomacul meu dă o luptă pentru a se obișnui cu ceva.

Noirtier nu pierdea un cuvânt din spusele Valentinei.

— Și ce tratamente urmezi pentru boala asta necunoscută?

— O, foarte simplu! glăsui Valentine; iau în fiecare dimineață o linguriță din medicamentul care se aduce pentru bunicul; când spun o lingură, înseamnă că am început cu una și că acum sunt la patru. Bunicul pretinde că e o doctorie cu efecte universale.

Valentine zâmbea, dar în zâmbetul ei era ceva trist și suferind.

Amețit de iubire, Maximilien o privea în tăcere; ea era tare frumoasă, dar paloarea ei căpătase un ton mat, ochii scânteiau mai aprinși decât de obicei, iar mâinile-i, care altădată erau de un alb de sidef, păreau mâini de ceară pe care o nuanță gălbuie le năpădește cu timpul.

De la Valentine tânărul își îndreptă ochii spre Noirtier; acesta o examina, cu inteligența-i bizară și profundă, pe fata absorbită în dragostea ei; dar și el, ca și Morrel, urmărea semnele unei suferințe înăbușite, așa de puțin vizibilă, de altminteri, încât scăpase privirii tuturor afară de a părintelui și a iubitului.

— Dar eu credeam că doctoria din care ai ajuns să iei patru linguri e preparată pentru domnul Noirtier.

— Știu că e foarte amară, glăsui Valentine, așa de amară încât tot ce beau pe urmă îmi pare a avea același gust.

Noirtier își privi nepoata cu ton cercetător.

— Da, bunicule, așa e, glăsui Valentine. Adineauri, înainte de a coborî la dumneata, am băut un pahar cu apă îndulcită; ei bine, am lăsat jumătate din ea, într-atât mi s-a părut de amară.

Noirtier se îngălbeni și făcu semn că vrea să vorbească.

Valentine se ridică să ia dicționarul.

Noirtier o urmărea din ochi cu o vădită neliniște.

Într-adevăr, sângele urca în capul fetei, obrații ei se colorară.

— Ia uite ce curios este: am amețea! exclamă fără să piardă nimic din voioșia sa. Nu cumva soarele m-a lovit în ochi?

Și se rezemă de fereastră.

— Nu e soare, spuse Morrel neliniștit mai mult de expresia figurii lui Noirtier decât de indispoziția Valentinei.

Și alergă la Valentine.

Fata zâmbi.

— Liniștește-te, bunicule, îi spuse ea lui Noirtier; liniștește-te, Maximilien, nu e nimic, mi-a trecut; dar ascultați; nu se aude în curte hurea unei trăsurii?

Deschise ușa lui Noirtier, alergă la o fereastră din coridor și se întoarse repede.

— Da, spuse ea, e doamna Danglars și fiica ei care vin în vizită. La revedere, fug căci au să vină să mă caute; domnule Maximilien, dumneata rămâi lângă bunicul meu; îți făgăduiesc că n-am să le rețin.

Morrel o urmări din ochi, o văzu închizând ușa și o auzi urcând pe scara mică ce ducea în același timp la doamna de Villefort și la ea.

De îndată ce Valentine dispăru, Noirtier făcu semn lui Morrel să ia dicționarul. Morrel se supuse; îndrumat de Valentine, se deprinsese repede să-l înțeleagă pe bătrân.

Cu toate acestea, oricât de obișnuit era, deoarece trebuia să treacă în revistă o parte din cele douăzeci și patru de litere ale alfabetului și să găsească fiecare cuvânt în dicționar, abia după zece minute izbuti să talmăcească gândirea bătrânului prin aceste cuvinte:

"Caută paharul de apă și carafa din camera Valentinei".

Morrel sună îndată pe servitorul care luase locul lui Barrois și îi dădu ordin în numele lui Noirtier.

Servitorul reveni în clipa următoare.

Carafa și paharul erau absolut goale.

Noirtier făcu semn că vrea să vorbească.

— De ce sunt goale paharul și carafa? întrebă el. Valentine spusese că n-a băut decât jumătate de pahar.

Tălmăcirea noii întrebări luă încă cinci minute.

— Nu știu, spuse servitorul; dar camerista e în apartamentul domnișoarei Valentine; poate l-a golit ea.

— Întreab-o, spuse Morrel traducând de data aceasta gândirea lui Noirtier din privire.

Servitorul ieși și reveni aproape imediat.

— Domnișoara Valentine a trecut prin camera sa pentru a se duce în camera doamnei de Villefort; și în treacăt, deoarece îi era sete, a băut restul paharului; cât privește carafa, a golit-o domnul Edouard ca să facă un heleşteu pentru ratele sale.

Noirtier înălță ochii la cer ca un jucător care pune pe o lovitură tot ce posedă.

Din momentul acela ochii bătrânului se fixară asupra ușii și nu mai părăsiră direcția.

Valentine văzuse, într-adevăr, pe doamna Danglars și pe fiica acesteia: le condusese în camera doamnei de Villefort care spusese că le va primi la ea, camera sa nefiind despărțită de a mamei sale vitrege decât prin aceea a lui Edouard.

Cele două femei intrară în salon cu rigiditatea oficială care dă de gândit că este vorba de o comunicare.

Între oamenii din aceeași lume o nuanță este îndată prinsă. Doamna de Villefort răspunse solemnității prin solemnitate. În momentul acela intră Valentine și reverențele reîncepură.

— Scumpă prietenă, glăsui baroana în timp ce fetele își luau mâinile, veneam cu Eugénie să-ți anunțăm, înaintea tuturora, foarte apropiata căsătorie a fiicei mele cu prințul Cavalcanti.

Danglars menținuse titlul de prinț. Bancherul popular găsisese că titlul acesta face o mai bună impresie decât cel de conte.

— În cazul acesta, dați-mi voie să vă adresez complimentele mele sincere, răspunse doamna de Villefort. Prințul Cavalcanti pare un tânăr înzestrat cu rare calități.

— Ascultă, glăsui baroana zâmbind; dacă vorbim ca două prietene, sunt datoare să-ți spun că prințul nu ni se pare încă să fie ce va fi. Are în el

ceva din ciudătenia aceea care ne dă putință nouă, francezilor, să recunoaștem de la prima vedere un nobil italian sau german. Cu toate acestea anunță o inimă foarte bună, multă finețe de spirit, iar în ce privește conveniențele, domnul Danglars susține că averea e maiestuoasă; acesta e cuvântul lui.

— Și apoi, spuse Eugénie frunzărind albumul doamnei de Villefort, adăugați, doamnă, că aveți o înclinare specială pentru tânărul acesta.

— N-am nevoie să te întreb dacă împărtășești această înclinare, spuse doamna de Villefort.

— Eu? răspunse Eugénie cu dârzenia ei obișnuită; o, câtuși de puțin, doamnă; vocația mea nu era să intru în jugul unui menaj sau în al capriciilor unui bărbat, oricare ar fi fost acesta. Vocația mea era să fiu artistă și, în consecință, liberă pe inima, pe persoana și pe gândirea mea.

Eugénie rosti cuvintele acestea cu un accent așa de vibrant și de categoric încât figura Valentinei se împurpură. Sfloasa fată nu putea înțelege firea viguroasă a Eugéniei, care nu părea să aibă nici una din timiditățile femeii.

— De altminteri, continuă ea, deoarece sunt sortită să mă mărit de voie sau nevoie, trebuie să mulțumesc Providenței care mi-a dăruit cel puțin disprețul domnului Albert de Morcerf; de nu era Providența, aș fi fost astăzi soția unui om dezonorat.

— Cu toate acestea, așa e, spuse baroana cu acea naivitate ciudată pe care o găsim uneori la doamnele din lumea înaltă; cu toate acestea, este adevărat; dacă Morcerfii nu ezitau, fiica mea se mărita cu domnul Albert; generalul ținea mult, ba chiar venise să forțeze mâna domnului Danglars; am scăpat ieftin.

— Dar rușinea părintelui se revarsă asupra fiului? întrebă Valentine cu timiditate. Cred că domnul Albert nu e câtuși de puțin vinovat de trădările generalului.

— Pardon, scumpă prietenă, spuse neînduplecata fată; domnul Albert își reclamă și își merită partea: se pare că după ce l-a provocat ieri pe domnul de Monte-Cristo la operă, i-a cerut astăzi scuze pe teren.

— Cu neputință, spuse doamna de Villefort.

— O, scumpă prietenă, lucrul e sigur, glăsui doamna Danglars cu naivitatea pe care am mai semnalat-o; știu de la domnul Debray care era de față în momentul explicației.

Știa și Valentine adevărul, însă nu răspundea. Cu gândul, ea se regăsea în camera lui Noirtier, unde o aștepta Morrel.

Cufundată în contemplarea lăuntrică, Valentine nu mai lua parte la conversație; i-ar fi fost cu neputință să repete ce se spusese în ultimele minute când, deodată, mâna doamnei Danglars, rezemându-se de brațul ei, o scoase din reverie.

— Ce e, doamnă? întrebă Valentine tresărind la atingerea degetelor doamnei Danglars ca la o atingere electrică.

— Draga mea Valentine, desigur, nu ți-e bine, zise baroana.

— Mie? întrebă fata trecându-și mâna peste fruntea care îi ardea.

— Da, uită-te în oglindă; te-ai îmbujorat și te-ai îngălbenit de trei patru ori într-un minut.

— Într-adevăr, exclamă Eugénie, ești foarte palidă!

— O, nu te neliniști, Eugénie; sunt așa de câteva zile.

Și, oricât de puțin șireată ar fi fost, fata înțelese că avea ocazia să iasă. De altminteri doamna de Villefort îi veni în ajutor:

— Retrage-te, Valentine, îi spuse ea: într-adevăr, nu te simți bine și doamnele vor binevoi să te ierte; bea un pahar cu apă curată și îți vei reveni.

Valentine o îmbrățișă pe Eugénie, o salută pe doamna Danglars care se sculase să plece și ieși.

— Biata copilă, spuse doamna de Villefort după ce Valentine dispăru, mă îngrijorez în chip serios și nu m-aș mira să i se întâmple vreun accident grav.

În vremea asta, stăpânită de o exaltare de care nu-și dădea seama, Valentine străbătuse camera lui Edouard, fără a răspunde unei răutăți a copilului și, din camera ei, ajunse la o scară mică. Coborâse toate treptele, afară de ultimele trei; auzea glasul lui Morrel când, deodată, un nor trecu pe dinaintea ochilor ei, picioru-i țeapăn pierdu treapta, mâinile-i nu mai avură puterea să se țină de rampă și, atingând peretele, mai mult se rostogoli de pe ultimele trei trepte decât le coborî.

Morrel nu făcu decât un salt: deschise ușa și o găsi pe Valentine lungită pe palier.

Repede ca fulgerul o luă în brațe și o așeză într-un jilt. Valentine redeschise ochii.

— O, ce neîndemânatecă sunt! spuse ea cu volubilitate înfrigurată; nu mai știu să merg, uit că până la palier sunt trei trepte.

— Poate te-ai rănit, Valentine? exclamă Morrel. O Doamne, Doamne!

Valentine privi în jurul ei: văzu spaima cea mai profundă zugrăvită în ochii lui Noirtier.

— Liniștește-te, bunicule, spuse ea încercând să zâmbească; nu e nimic, nu e nimic... am avut numai o amețeală.

— Iarăși amețeală! spuse Morrel împreunându-și mâinile. O, Valentine, te implor, ia seama!

— Ba nu, spuse Valentine, îți spun că a trecut și că nu mai e nimic. Lasă-mă acum să-ți comunic o veste. Eugénie se mărită peste opt zile, iar peste trei zile e un fel de petrecere, un ospăț de logodnă. Suntem invitați cu toții, tata, doamna de Villefort și eu... din câte am înțeles cel puțin.

— Când o să vină și rândul nostru să ne ocupăm de amănuntele acestea? O, Valentine, dumneata care ai atâta influență asupra bunicului nostru, convinge-l să-ți răspundă *curând*.

— Contezi așadar pe mine pentru a stimula încetineala și a trezi memoria bunicului? întrebă Valentine.

— Da, exclamă Morrel. O, repede, te rog! Câtă vreme nu vei fi a mea, Valentine, mă voi teme totdeauna că-mi scapi.

— Nu, zău, Maximilien, răspunse Valentine cu o mișcare convulsivă, ești prea fricos pentru un ofițer, pentru un soldat despre care se zice că nu a cunoscut niciodată teama. Ha ha ha!

Și izbucni într-un râs strident și dureros; brațele îi înțepeniră și se chirciră, capul i se răsturnă peste jilt și rămase nemișcată.

Strigătul de groază pe care Dumnezeu îl înlănțuia pe buzele lui Noirtier țâșni din privirea lui.

Morrel înțelese; trebuia să cheme în ajutor.

Tânărul se năpusti la sonerie; camerista, care se afla în apartamentul Valentinei și servitorul care înlocuise pe Barrais, alergară în același timp.

Valentine era așa de palidă, de rece, de neînsuflețită încât fără să asculte ce li se spunea, îi cuprinse spaima care domnea mereu în casa aceasta blestemată și dădură buzna pe coridoare strigând după ajutor.

Doamna Danglars și Eugénie ieșeau în momentul acela; mai putură să afle cauza panicii.

— Vă spuneam eu! exclamă doamna de Villefort; biata copilă!

Capitolul XX Mărturisirea

În momentul acela se auzi glasul domnului de Villefort, care striga din cabinetul său:

— Ce este?

Morrel îl consultă cu privirea pe Noirtier care își recăpătase tot sângele rece și care, cu un semn din ochi îi arată cabinetul unde se mai refugiase o dată, într-o împrejurare aproape la fel.

Abia a avut timp să-și ia pălăria și să se năpustească acolo, gâfâind. Pașii procurorului regal se auzeau pe coridor.

Villefort dădu buzna în cameră, alergă la Valentine și o luă în brațe.

— Un medic! un medic! Domnul d'Avrigny! strigă Villefort. Sau nu — mă duc eu.

Și ieși în goană din apartament.

Pe ușa cealaltă dădea buzna Morrel.

Fusese izbit în inimă de o amintire năpraznică: discuția dintre Villefort și doctor, pe care o auzise în noaptea când doamna de Saint-Méran a murit, îi revenea în memorie; simptomele de acum, ajunse la un grad mai puțin înfricoșător, erau aceleași care precedaseră moartea lui Barrois.

În același timp i se păruse că aude la ureche glasul lui Monte-Cristo care i-a spus abia acum două ceasuri:

— Dacă ai nevoie de ceva, Morrel, vino la mine; eu pot multe.

Mai repede decât gândul, el se năpusti deci, din foburgul Saint-Honoré în strada Matignon și din strada Matignon în avenue des Champs-Élysées.

În vremea asta domnul de Villefort sosea, într-o trăsură de piață la poarta domnului d'Avrigny; sună cu atâta violență, încât portarul veni înfricoșat să deschidă. Villefort se repezi pe scară, fără să aibă puterea de a spune ceva. Portarul îl cunoștea, astfel că îl lăsă să treacă, strigând numai:

— În cabinet, domnule procuror regal, în cabinet!

Villefort împingea ușa sau, mai bine zis, se năpustea în ea.

— A, dumneata ești? glăsui doctorul.

— Da, spuse Villefort închizând ușa în urma lui; da, doctore, eu sunt și te întreb la rândul meu dacă ne aflăm singuri. Doctore, casa mea e o casă

blestemată!

— Ce, mai ai pe cineva bolnav? întrebă acesta, rece în aparență, dar cu profundă emoție lăuntrică.

— Da, doctore, strigă Villefort apucându-și cu o mână convulsivă câteva șuvițe de păr; da!

Privirea lui d'Avrigny arătă:

— Ți-am prezis eu!

Apoi buzele lui accentuară, pe îndelete, cuvintele acestea:

— Dar cine moare la dumneata și care nouă victimă ne va acuza de slăbiciune în fața Domnului?

Un hohot dureros țâșni din inima lui Villefort; se apropie de medic și apucându-i brațul:

— Valentine! spuse el; e rândul Valentinei!

— Fiica dumitale? strigă d'Avrigny cuprins de durere și uimire.

— Precum vezi, te înșelai, murmură magistratul; vino s-o vezi și cere-i iertare, pe patul ei de durere, că ai bănuț-o.

— Ori de câte ori mi-ai dat de veste, spuse domnul d'Avrigny, era prea târziu: n-are a face, merg; dar să ne grăbim, domnule; cu dușmanii care bat la ușa dumitale nu e timp de pierdut.

— O, de data asta, doctore, nu-mi vei mai lua în nume de rău slăbiciunea. De data asta îl voi cunoaște pe asasin și îl voi lovi!

— Înainte de a ne gândi la răzbunare, să încercăm să salvăm victima, spuse d'Avrigny. Haidem.

Și cabrioleta cu care Villefort venise îl readuse în goană, însoțit de d'Avrigny, chiar în momentul când, la răndu-i, Morrel bătea la ușa lui Monte-Cristo.

Contele se afla în cabinetul său și citea foarte îngrijorat un bilet pe care Bertuccio i-l trimisese în grabă.

Auzind că e anunțat Morrel, care se despărțise de el abia acum două ceasuri, contele înălță capul.

Pentru Morrel ca și pentru contele se petrecuseră în aceste două ceasuri multe lucruri, căci tânărul care îl părăsise cu zâmbetul pe buze revenea cu chipul descompus.

Se ridică și veni repede în întâmpinarea lui Morrel.

— Ce e, Maximilien? îl întrebă; ești palid și fruntea îți este lac de sudoare.

Morrel mai mult căzu într-un jilt decât se așeză.

— Da, spuse el, am venit repede, aveam nevoie să vă vorbesc

— Toți ai dumitale sunt bine? întrebă contele cu un ton de bunăvoință afectuoasă de a cărei sinceritate nu s-ar fi îndoit nimeni.

— Vă mulțumesc, conte, vă mulțumesc, spuse tânărul vădit încurcat; da, toți ai mei se simt bine.

— Mă bucur; cu toate acestea ai a-mi spune ceva, reluă contele tot mai îngrijorat.

— Da, spuse Morrel așa e, am ieșit dintr-o casă unde intrase moartea ca să alerg la dumneavoastră.

— Vii, vasăzică, de la domnul de Morcerf? întrebă Monte-Cristo.

— Nu, spuse Morrel; a murit cineva la domnul de Morcerf?

— Generalul și-a zburat creierii, răspunse Monte-Cristo.

— Ce nenorocire groaznică! exclamă Maximilien.

— Nu pentru contesă și nici pentru Albert, spuse Monte-Cristo; e preferabil un părinte și un soț mort, unui părinte și unui soț dezonorat; sângele va spăla rușinea.

— Biata contesă! spuse Maximilien; pe ea, o femeie așa de nobilă, o plâng îndeosebi.

— Plânge-l și pe Albert, Maximilien; căci, crede-mă, el e vrednicul fiu al contesei. Dar să revenim la dumneata: mi-ai spus că ai alergat la mine; am cumva norocul să-ți fiu de folos?

— Da, am nevoie de dumneavoastră, adică mi-am închipuit ca un smintit că ați putea să-mi veniți în ajutor, într-o împrejurare unde numai Dumnezeu mă poate ajuta.

— Ia spune-mi! răspunse Monte-Cristo.

— Nu știu dacă mi-e îngăduit să destăinuiesc un astfel de secret, dar fatalitatea mă împinge, necesitatea mă constrânge, conte, glăsui Morrel.

Se opri ezitând.

— Crezi că te iubesc? întrebă Monte-Cristo luând cu dragoste mâna tânărului într-ale sale.

— O, mă încurajați și apoi ceva îmi spune (Morrel duse mâna la inimă) că nu trebuie să am secrete față de dumneavoastră.

— Ai dreptate, Morrel; Dumnezeu vorbește inimii dumitale și inima dumitale îți vorbește. Repetă-mi ce-ți spune inima.

— Conte, îmi permiteți să trimit pe Baptistin ca să ceară din partea dumneavoastră vești de la o persoană pe care o cunoașteți?

— Sunt la dispoziția dumitale și cu atât mai mult îi pun pe servitorii mei.

— O, nu pot trăi câtă vreme n-o să am certitudinea că ea se simte mai bine!

— Vrei să-l sun pe Baptistin?

— Nu, mă duc să-i vorbesc eu.

Morrel ieși, chemă pe Baptistin și îi spuse ceva în șoaptă.

Valetul plecă în goană.

— Ei, s-a făcut? întrebă Monte-Cristo văzându-l pe Morrel reapărând.

— Da și voi fi ceva mai liniștit.

— Știi că aștept, spuse Monte-Cristo zâmbind.

— Da și eu vorbesc. Ascultați; într-o seară mă găseam într-o grădină; stăteam ascuns în spatele unui pâlcc de arbori și nimeni nu putea bănuia că sunt acolo.

Două persoane au trecut pe lângă mine; dați-mi voie să nu spun deocamdată numele lor; vorbeau în șoaptă și, cu toate acestea, mă interesa așa de mult să aud ce vorbesc, încât nu pierdeam un cuvânt din spusele lor.

— Povestea se anunță lugubră, dacă e să țin seama de paloarea și de înfiorarea dumitale, Morrel.

— O, da, foarte lugubră, prietene! Murise cineva la stăpânul grădinii unde mă găseam; una dintre persoanele a căror conversație o ascultam era stăpânul grădinii, cealaltă era medicul. Cel dintâi destăinuia celui de al doilea temerile și durerile sale; căci pentru a doua oară, într-o lună de zile, moartea se abătea fulgerătoare și neprevăzută asupra casei sale, care părea arătată de către un înger distrugător mâniei Domnului.

— Aha! spuse Monte-Cristo privindu-l fix pe tânăr și întorcându-și jilțul printr-o mișcare imperceptibilă, astfel ca să stea în umbră, în timp ce lumina cădea peste chipul lui Maximilien.

— Da, continuă acesta, într-o lună de zile moartea intrase de două ori în casa aceea.

— Și ce răspundea doctorul? întrebă Monte-Cristo.

— Răspundea... răspundea că moartea nu era naturală și că trebuia pusă...

— Pusă?

— În seama otrăvii.

— Serios? întrebă Monte-Cristo cu tusea aceea ușoară care, în momentele de supremă emoție, îi servea să-și deghizeze fie roșeala, fie paloarea, fie atenția cu care asculta; serius, Maximilien, ai auzit lucrurile acestea?

— Da, dragă conte, le-am auzit și doctorul a adăugat că, dacă întâmplarea se repetă, va fi nevoit să anunțe justiția.

Monte-Cristo asculta sau părea că ascultă cu cel mai mare calm.

— Ei bine, spuse Maximilien, moartea a lovit pentru a treia oară și nici stăpânul casei, nici doctorul n-au spus nimic: poate că moartea va lovi pentru a patra oară. Conte, în ce fel credeți că mă angajează cunoașterea acestui secret?

— Scumpe prieten, glăsui Monte-Cristo, am impresia că povestești o întâmplare pe care cu toții o cunoaștem pe dinafară. Știu casa unde ai auzit-o sau, cel puțin, cunosc una la fel; o casă unde au fost trei decese ciudate și neașteptate. Uită-te la mine, eu care nu am interceptat nici o confidență și care cunosc totuși întâmplarea tot așa de bine ca dumneata, — îți închipui că am scrupule de conștiință? Nu, lucrul nu mă privește. Spui că un înger nimitor pare să arate casa aceasta mâniei Domnului; cine îți spune că supoziția dumitale nu-i o realitate? Nu te uita la lucrurile pe care nu vor să le vadă cei ce au interes s-o facă. Maximilien, dacă justiția și nu mânia lui Dumnezeu se plimbă prin casa aceasta, întoarce capul și lasă să treacă justiția Domnului.

Morrel se înfioră. În accentul contelui era ceva totodată lugubru, solemn și grozav.

— De altminteri, continuă el cu o schimbare în glas așa de pronunțată încât ai fi spus că ultimele cuvinte nu ieșeau din gura aceluiași om, de altminteri, cine îți spune că lucrul se va repeta?

— Se repetă, conte, exclamă Morrel și de aceea alerg la dumneavoastră.

— Ce vrei se fac eu, Morrel? Nu cumva să dau de veste domnului procuror regal?

Monte-Cristo articulează ultimele cuvinte așa de răspicat și cu un accent așa de vibrant, încât Morrel strigă ridicându-se deodată:

— Conte, conte, știți despre cine vreau să vorbesc, nu e așa?

— O, da, bunul meu prieten și îți voi dovedi punând accentul pe i sau, mai bine zis, pe numele oamenilor. Te-ai plimbat într-o seară prin grădina

domnului de Villefort; după cele ce mi-ai spus, îmi închipui că a fost în seara morții doamnei de Saint-Méran. L-ai auzit pe domnul de Villefort vorbind cu domnul d'Avrigny despre moartea domnului de Saint-Méran și despre aceea nu mai puțin uimitoare a marchizei. Domnul d'Avrigny spunea că crede într-o otrăvire și chiar în două; și dumneata, om cumsecade prin excelență, te preocupi din momentul acela să-ți pipăi inima, să-ți întrebi conștiința pentru a ști dacă e bine să destăinuiești secretul, sau nu. Scumpe prieten, nu mai suntem în evul mediu; ce naiba vrei să ceri acestor oameni? Conștiință? cum spune Sterne. Dragul meu, lasă-i să doarmă dacă dorm, lasă-i să plătească în insomniile lor dacă au insomnii și pentru numele lui Dumnezeu, dormi — dumneata care nu ai remușcări care să-ți împiedice somnul.

O durere năprasnică se întipări în trăsăturile lui Morrel; apucă mâna lui Monte-Cristo.

— Dar lucrul se repetă, vă spun.

— Bine, lasă-l, să se repete, glăsui contele uimit de insistența pe care nu o înțelegea. Și, privindu-l pe Maximilien cu atenție, zise: Familia asta e o familie de Atrizi; Dumnezeu i-a condamnat și vor suferi sentința; au să dispară toți, asemenea figurilor acelea pe care copiii le întocmesc din cărți de joc și care cad, unele după altele, la suflarea creatorului lor, chiar de ar fi două sute la număr. Acum trei luni era rândul domnului de Saint-Méran; acum două luni rândul doamnei de Saint-Méran; deunăzi Barrois; astăzi bătrânul Noirtier sau tânăra Valentine.

— Știți? strigă Morrel într-un atare paroxism de groază încât Monte-Cristo, pe care și prăbușirea cerului l-ar fi lăsat netulburat, tresări; știați și nu spuneți nimic?

— Dar ce-mi pasă mie? glăsui Monte-Cristo înălțând din umeri; ce, eu îi cunosc pe oamenii aceia și sunt obligat să arunc pierzaniei pe unul și să salvez pe altul? O, nu, căci între vinovat și victimă nu prefer pe nici unul.

— Dar eu eu iubesc pe cineva! strigă Morrel urlând de durere.

— Pe cine iubești? exclamă Monte-Cristo năpustindu-se în picioare și apucând mâinile pe care Morrel le înălța încleștate spre cer.

— Iubesc nebunește, iubesc ca un smintit, ca unul ce și-ar da tot sângele ca să-i crute o lacrimă; o iubesc pe Valentine de Villefort care-i asasinată în momentul acesta, auziți? O iubesc și întreb pe Dumnezeu și pe dumneavoastră cum pot să o salvez!

Monte-Cristo scoase un strigăt sălbatic despre care își pot face o idee numai cei care au auzit mugetul leului rănit.

— Nenorocitul! strigă el frângându-și mâinile la rândul său; nenorocitul, o iubești pe Valentine? pe fata unui neam blestemat?

Niciodată Morrel nu văzuse o expresie la fel; niciodată ochi mai grozavi nu pâlpâiseră în fața sa, niciodată geniul groazei pe care îl văzuse de atâtea ori, fie pe câmpurile de bătaie, fie în nopțile ucigătoare din Algeria, nu stârnise în juru-i lumini mai sinistre.

Se trase înapoi înspăimântat.

După izbucnirea aceea Monte-Cristo închise un moment ochii, orbit parcă de fulgerări lăuntrice: se reculese cu atâta putere încât vedeai cum se domolește, puțin câte puțin, mișcarea unduioasă a pieptului umflat de furtuni, așa cum vezi topindu-se sub soare valurile turbulente și spumegânde.

Liniștea, reculegerea, lupta, durară cam douăzeci de secunde.

Contele își înălță apoi fruntea palidă.

— Vezi, spuse el cu glasul ușor tulburat, vezi, scumpe prieten, cum știe Dumnezeu să pedepsească pentru indiferența lor pe oamenii cei mai fanfaroni și pe cei mai reci în fața spectacolelor cumplite date de el? Eu, care priveam, impasibil și curios, desfășurarea lugubrei tragedii; eu care, asemeni îngerului rău, râdeam de răul pe care îl fac oamenii, adăpostit dinapoia secretului (iar bogații și puternicii pot păstra cu ușurință secretul), iată că la rândul meu mă simt mușcat de șarpele al cărui mers întortocheat îl priveam — mușcat de inimă.

Morrel scoase un geamăt surd.

— Haide, haide, continuă contele, destul cu tânguiri; fii bărbat, fii tare, fii plin de speranță, căci eu sunt aici și veghez asupra dumitale.

Morrel clătină cu tristețe din cap.

— Îți spun să nădăjduiești, mă înțelegi? exclamă Monte-Cristo. Află că eu niciodată nu mint, că niciodată nu mă înșel. E la amiază, Maximilien; mulțumește cerului că ai venit la amiază în loc să vii deseară, în loc să vii mâine de dimineață. Ascultă deci ce-ți spun, Morrel; e la amiază; dacă Valentine nu a murit în ceasul acesta, nu va muri.

— Doamne! Doamne! exclamă Morrel; eu, care am lăsat-o muribundă...

Monte-Cristo își duse o mână la frunte.

Ce s-a petrecut în capul așa de plin de groaznice secrete? Ce a spus minții lui, neînduplecată și în același timp omenească, îngerul luminos sau îngerul tenebrelor?

Numai Dumnezeu știe.

Monte-Cristo înălță din nou fruntea și, de data aceasta, era calm ca un copil care se trezește din somn.

— Maximilien, glăsui el, întoarce-te liniștit la dumneata; îți ordon să nu faci un pas, să nu încerci o intervenție, să nu lași să fluture pe chipul dumitale umbra vreunei preocupări; îți voi comunica vești; du-te.

— Doamne! Doamne! mă înspăimântați, conte, cu sângele dumneavoastră rece, spuse Morrel. Puteți face ceva în contra morții? Sunteți mai mult decât un om? Sunteți un înger? Sunteți un Dumnezeu?

Și tânărul, care nu dăduse înapoi din fața nici unui pericol, dădea înapoi, cuprins de o groază de negrăit, în fața lui Monte-Cristo.

Dar Monte-Cristo îl privi cu un zâmbet totodată așa de melancolic și de blând, încât Maximilien simți că îl podidesc lacrimile.

— Pot mult, dragul meu, răspuse contele. Du-te, am nevoie să fiu singur.

Subjugat de autoritatea prodigioasă pe care Monte-Cristo o exercita asupra tuturor, Morrel nu încercă să i se sustragă. Strânse mâna contelui și ieși.

Dar, la poartă, el se opri să-l aștepte pe Baptistin care apăruse la colțul străzii Matignon și care venea în goană.

Între timp Villefort și d'Avrigny sosiseră. La venirea lor, Valentine era încă leșinată, iar medicul o examinase pe bolnavă cu atenția pe care o cereau împrejurările și cu o profunzime dublată de cunoașterea secretului.

Suspendat de privirea și de buzele lui, Villefort aștepta rezultatul examenului. Mai palid decât fata, mai nerăbdător decât Villefort, Noirtier aștepta de asemeni și totul într-însul devenea inteligență și sensibilitate.

În sfârșit, d'Avrigny murmură agale:

— Trăiește încă.

— Încă? exclamă Villefort; o, doctore, ce cuvânt cumplit ai pronunțat?

— Da, spuse medicul, repet fraza: trăiește încă și mă mir foarte mult.

— Dar e salvată? întrebă tatăl.

— Da, din moment ce trăiește.

În clipa aceea privirea lui d'Avrigny întâlnește ochii lui Noirtier: ei scânteiau de o bucurie așa de extraordinară, de un gând într-atâta de bogat și fecund, încât medicul fu izbit.

O lăsa în jilț pe fata ale cărei buze abia se desenau, într-atât de palide și de albe erau, deopotrivă de altminteri cu figura și rămase nemișcat, privindu-l pe Noirtier pentru care orice mișcare a doctorului era așteptată și comentată.

— Domnule, îi spuse atunci d'Avrigny lui Villefort, cheam-o, te rog, pe camerista domnișoarei Valentine.

Villefort lăsa jos capul fetei și alergă s-o cheme pe cameristă.

De îndată ce Villefort închise ușa, d'Avrigny se apropie de Noirtier.

— Aveți ceva să-mi spuneți? întrebă el.

Bătrânul clipi expresiv din ochi; era, vă amintiți, singurul semn afirmativ pe care îl putea face.

— Numai mie?

— Da, făcu Noirtier.

— Bine, voi rămâne cu dumneavoastră.

În momentul acela Villefort reîntră, urmat de cameristă; în urma cameristei venea doamna de Villefort.

— Dar ce e cu scumpa mea copilă? exclamă ea. A ieșit de la mine și s-a plâns într-adevăr că este indispusă, dar nu-mi închipuiam că e ceva serios.

Și tânăra femeie se apropie cu lacrimile în ochi, cu toate dovezile de afecțiune ale unei mame adevărate, de Valentine, luându-i mâna.

D'Avrigny continua să-l privească pe Noirtier; văzu că ochii bătrânului se dilată și se rotunjesc, că obrajii lui se învinețesc și tremură; sudoarea îi îmbrobonă fruntea.

— Aha! făcu el fără de voie, urmărind direcția privirii lui Noirtier, adică ațintindu-și ochii asupra doamnei de Villefort care repeta:

— Biata copilă se va simți mai bine în pat. Vino, Fanny, s-o culcăm.

Domnul d'Avrigny, care vedea în propunerea aceasta mijlocul de a rămâne singur cu Noirtier, aprobă din cap, dar interzise categoric să se dea bolnavei altceva decât va porunci el.

O luă pe Valentine care își venise în fire, dar care era incapabilă să facă ceva și aproape să vorbească, într-atât de zdrobită era din cauza zguduirii prin care trecuse. Avu totuși puterea să-l salute cu o privire pe bunicul ei al cărui suflet părea că se smulge din piept în clipa când o luau.

D'Avrigny o urmă pe bolnavă, termină prescripțiile, porunci lui Villefort să ia o cabrioletă, să se ducă în persoană la farmacist pentru a-i cere să prepare în fața lui doctoriile din rețetă, să le aducă singur și să-l aștepte în camera fiicei sale.

Apoi, după ce repetă recomandăția de a nu i se da nimic Valentinei, coborî la Noirtier, încuie ușile și, după ce se încredință că nu asculta nimeni:

— Haide, glăsui el, știți ceva cu privire la boala nepoatei dumneavoastră?

— Da, făcu bătrânul.

— Ascultați, n-avem timp de pierdut; eu voi întreba și dumneavoastră îmi veți răspunde.

Noirtier făcu semn că-i gata să răspundă.

— Ați prevăzut accidentul care s-a întâmplat astăzi Valentinei?

— Da.

D'Avrigny medită o clipă; apoi, apropiindu-se de Noirtier:

— Iertați-mă pentru cele ce vă voi spune, adăugă el, dar în situația cumplită în care ne găsim nu trebuie neglijat nici un indiciu. L-ați văzut pe bietul Barrois murind?

Noirtier înălță ochii la cer.

— Știți din ce cauză a murit? întrebă d'Avrigny punând mâna pe umărul lui Noirtier.

— Da, răspunse bătrânul.

— Credeți că moartea lui a fost naturală?

Umbra unui zâmbet se schiță pe buzele țepene ale lui Noirtier.

— V-ați gândit atunci că Barrois a fost otrăvit?

— Da.

— Credeți că otrava îi era destinată lui?

— Nu.

— Vă închipuiți acum că mâna care l-a lovit pe Barrois, vrând să lovească pe altcineva, lovește astăzi pe Valentine?

— Da.

— Va sucomba și ea? întrebă d'Avrigny fixându-și privirea profundă asupra lui Noirtier.

Și așteptă efectul frazei.

— Nu, răspunse bătrânul cu un aer de triumf care ar fi putut să deruteze deducțiile celui mai iscusit vraci.

— În cazul acesta nădăjduiți? întrebă d'Avrigny cu mirare.

— Da.

— Ce nădăjduiți?

Bătrânul arată din ochi că nu putea răspunde.

— A, da, așa e! murmură d'Avrigny.

Apoi revenind la Noirtier:

— Nădăjduiți, spuse el, că asasinul va renunța?

— Nu.

— Atunci nădăjduiți că otrava nu va avea efect asupra Valentinei?

— Da.

— Căci eu nu vă comunic nici o noutate — nu-i așa — spunându-vă că s-a încercat otrăvirea ei? adăugă d'Avrigny.

Bătrânul făcu semn din ochi că nu avea nici o îndoială în această privință.

— În cazul acesta cum nădăjduiți că Valentine va scăpa?

Noirtier rămase cu privirea fixată într-o direcție; d'Avrigny urmări direcția cu ochii și văzu că privirea bătrânului era fixată asupra unei sticle în care se afla doctoria ce i se aducea în toate diminețile.

— Aha! exclamă d'Avrigny izbit de o idee subită; v-ați gândit cumva...

Noirtier nu-l lăsa să termine.

— Da, făcu el.

— S-o imunizați împotriva otrăvii...

— Da.

— Deprinzând-o puțin câte puțin.

— Da, da, da, făcu Noirtier că este înțeles.

— M-ați auzit spunând că în doctoriile pe care vi le dau se găsește brucină?

— Da.

— Și, obișnuind-o cu otrava aceasta, ați vrut să neutralizați efectele unei otrăvi?

Aceeași bucurie triumfă pe chipul lui Noirtier.

— Și într-adevăr ați izbutit! exclamă d'Avrigny. Dacă n-ați fi luat măsura aceasta de precauțiune, Valentine era ucisă astăzi, ucisă fără să i se mai poată da vreun ajutor, ucisă fără milă: zguduitura a fost așa de violentă însă ea a fost doar zdruncinată, astfel că cel puțin de data aceasta Valentine nu va muri.

O bucurie supraomenească lumină ochii bătrânului, înălțați la cer cu o expresie de infinită recunoștință.

Villefort reîntră în momentul acela.

— Poftim, doctore, ce ai cerut, spuse el.

— Doctoria a fost preparată în fața dumatăle?

— Da, răspunse procurorul regal.

— Nu i-ai dat drumul din mână?

— Nu.

D'Avrigny luă sticla, turnă câteva picături în podul palmei și le înghiți.

— Bine, spuse el, să urcăm la Valentine; voi da instrucțiuni tuturor, iar dumneata, domnule de Villefort, vei veghea ca nimeni să nu se abată de la ele.

În momentul când d'Avrigny intra, însoțit de Villefort, în camera Valentinei, un preot italian, cu ținută severă, cu vorbe calme și hotărâte, închiria casa învecinată cu palatul domnului de Villefort.

Nu s-a putut afla pe temeiul cărei tranzacții cei trei locatari ai casei se mutară după două ore; se zvoni însă în cartier că imobilul nu era clădit solid pe temelii și că amenința cu ruina, ceea ce nu îl împiedică pe noul locatar să se mute acolo cu modestul lui mobilier, în chiar ziua aceea, pe la cinci. Contractul fu făcut pe trei, pe șase sau pe nouă ani, de noul locatar care, în conformitate cu cererea proprietarilor, plăti înainte pe șase luni; noul locatar care, precum am spus, era italian, se numea il signor Giacomo Busoni.

Fură chemați îndată niște lucrători și, în chiar noaptea aceea, rarii drumeți întârziați prin foburg vedeau cu mirare cum dulgherii și zidarii consolidează casa.

Capitolul **XXI** Tatăl și fiica

Am văzut în capitolul precedent că doamna Danglars venise să anunțe oficial doamnei de Villefort căsătoria apropiată a domnișoarei Eugénie Danglars cu domnul Andrea Cavalcanti.

Anunțarea oficială, care indica sau părea să indice o hotărâre luată de toate persoanele interesate, fusese totuși precedată de o scenă pe care o vom relata cititorilor noștri.

Îi rugăm deci să facă un pas înapoi și să se transporte, în dimineața zilei aceleia cu mari catastrofe, în frumosul salon aurit despre care le-am vorbit și care constituia orgoliul proprietarului său, domnul baron Danglars.

În salonul acesta, pe la zece dimineața, se plimba de câteva minute, îngândurat și vizibil îngrijorat, privind la fiecare ușă și oprindu-se la fiecare zgomot, însuși baronul.

După ce capacitatea sa de răbdare s-a consumat, îl chemă pe valet.

— Etienne, îi spuse el, ia vezi pentru ce m-a rugat domnișoara Eugénie s-o aștept în salon și interesează-te de ce mă face să aștept atâta.

După răbufnirea de ciudă, baronul deveni mai calm.

Într-adevăr, după ce se trezise, domnișoara Danglars a cerut o audiență părintelui ei și a fixat salonul ca loc de întâlnire. Ciudățenia intervenției, cu deosebire caracterul ei oficial, îl uimise pe bancher, care satisfăcuse imediat dorința fiicei sale venind cel dintâi în salon.

Etienne se înapoie curând.

— Camerista domnișoarei m-a anunțat că domnișoara termină toaleta și că vine fără întârziere, glăsui el.

Danglars făcu un semn din cap arătând că este mulțumit. Față de lume și chiar față de oamenii săi, Danglars ținea să se arate ca un om binevoitor și ca un părinte slab; era o fațetă a rolului pe care și-l impusese în comedia populară ce juca. O fizionomie pe care o adoptase și care i se părea potrivită, așa cum profilurilor din dreapta ale măștilor străbunilor teatrului antic le stătea bine să aibă buza sumeasă și zâmbitoare, în timp ce partea stângă avea buza lăsată și plângăreată.

Ne grăbim să spunem că, în intimitate, buza sumeasă și zâmbitoare cobora la nivelul buzei lăsate și plângărețe; astfel că, de cele mai multe ori, omul binevoitor dispărea făcând loc soțului brutal și părintelui neînduplecat.

— De ce dracu nebuna asta, care vrea să-mi vorbească, după cum pretinde, murmură Danglars, nu vine pur și simplu în cabinetul meu? Și despre ce o fi vrând să-mi vorbească?

Frământa pentru a douăzecea oară gândul acesta, îngrijorător, în minte, când ușa se deschise și Eugénie apărură, îmbrăcată într-o rochie neagră de satin și flori mate, de aceeași culoare și înmănușată ca și cum s-ar fi pregătit să ia loc în fotoliul ei de la Teatrul Italian.

— Ei, ce este, Eugénie? exclamă părintele; și de ce salonul solemn, când e așa de bine în cabinetul meu particular?

— Aveți perfectă dreptate, domnule, răspunse Eugénie făcând semn tatălui ei că poate să se așeze, ați pus două întrebări ce rezumă dinainte întreaga conversație pe care o vom avea. Am să răspund deci amândurora; și, împotriva legilor obișnuite, mai întâi celei de a doua, deoarece e mai puțin complexă. Am ales salonul, domnule, ca loc de întâlnire pentru a evita impresiile dezagreabile și influențele cabinetului unui bancher. Registrele de casă, oricât de poleite ar fi, sertarele închise ca niște porți de fortărețe,

teancurile de bancnote care vin nu se știe de unde și scrisorile care vin din Anglia, din Olanda, din Spania, din Indii, din China și din Peru influențează de obicei ciudat asupra spiritului unui părinte și-l fac să uite că există pe lume un interes mai mare și mai sacru decât acela al poziției sociale și al opiniei clienților săi. Am ales deci salonul acesta unde vezi, zâmbitoare și fericite, în ramele lor splendide, portretele dumitale, al meu, al mamei și tot felul de peisaje pastorale, înduioșătoare. Mă încred mult în puterea impresiilor exterioare. Poate că, în special față de dumneata, este o greșeală: Dar ce vrei? n-aș fi artistă dacă nu mi-ar rămâne câteva iluzii.

— Foarte bine, răspunse domnul Danglars, care ascultase tirada cu netulburat sânge rece, dar fără să înțeleagă o iotă, cufundat cum era, ca orice om plin de gânduri ascunse, să caute firul propriei sale idei în ideile interlocutorului.

— Iată deci al doilea punct lămurit, sau aproape! glăsui Eugénie fără cea mai mică tulburare, cu acel curaj bărbătesc care-i caracteriza gestul și cuvântul; am impresia că sunteți mulțumit de explicație. Să revenim acum la primul. M-ați întrebat de ce am solicitat audiența; domnule, vă voi spune în două cuvinte: nu vreau să mă mărit cu domnul conte Andrea Cavalcanti.

Danglars făcu un salt din fotoliu, ridicând în același timp ochii și brațele la cer.

— O, da, domnule, continuă Eugénie la fel de calmă. Sunteți uimit, văd bine, căci de când mica afacere e pusă pe tapet eu nu am manifestat nici o împotrivire, fiind sigură, așa cum sunt întotdeauna că, atunci când va veni momentul, mă voi împotrivi categoric oamenilor care nu m-au consultat și lucrurilor care displac unor voințe fățișe și absolute. Totuși, de data aceasta, liniștea, pasivitatea mea, cum spun filozofii, aveau alt tâlc; ca fiică supusă și devotată... (un zâmbet ușor se schiță pe buzele împurpurate ale fetei) încercam să mă deprind cu supunerea.

— Ei și? întreabă Danglars.

— Domnule, reluă Eugénie, am încercat până la capătul forțelor mele, iar acum, când a sosit momentul, în ciuda eforturilor pe care le-am făcut, mă simt incapabilă de supunere.

— Dar, în sfârșit, motivul refuzului acesta, Eugénie, motivul? întreabă Danglars care, spirit inferior, părea de la început năucit sub povara logicii nemiloase.

— Motivul? răspunse fata. O, Doamne, nu e acela că bărbatul ar fi mai urât, mai prost sau mai antipatic decât altul; nu, domnul Andrea Cavalcanti poate să treacă drept un model destul de frumos în ochii celor care privesc oamenii după figură și după statură; nici pentru că inima mea e mai puțin atinsă de acesta decât de altul; nu iubesc absolut pe nimeni, domnule, știți bine, nu-i așa? Nu văd deci pentru ce, fără o necesitate absolută, mi-aș încurca viața cu un tovarăș veșnic. Nu a glăsuț undeva înțeleptul: "Nimic de prisos"; iar în altă parte: "Poartă totul cu tine"? Am învățat aceste două aforisme și în latină și în greacă: unul e, mi se pare, de Phedru și altul de Bias. Ei bine, dragă tată, în naufragiul vieții, căci viața e un naufragiu veșnic al speranțelor noastre, arunc în mare bagajul inutil și rămân cu voința mea, hotărâtă să trăiesc absolut singură, și, în consecință, absolut liberă.

— Nefericito! nefericito! murmură Danglars îngălbenindu-se, căci el cunoștea printr-o lungă experiență tăria obstacolului pe care îl întâlnea așa de brusc.

— Nefericită? nefericită, ai spus, domnule? glăsuț Eugénie. O, nu și exclamația mi se pare teatrală și afectată. Din contră, fericită, căci te întreb: ce-mi lipsește? Lumea mă găsește frumoasă; e ceva pentru a fi primită în chip favorabil. Îmi plac primirile bune: ele înfrumusețează chipurile, iar persoanele din jurul meu îmi par mai puțin urâte. Sunt înzestrată cu oarecare spirit și cu o anume sensibilitate care îmi permite să iau din existența generală și să introduc într-a mea ceea ce găsește bun, așa cum face maimuța când sparge nuca verde pentru a-i scoate miezul. Sunt bogată, căci ai una dintre cele mai frumoase averi din Franța, căci sunt unica dumitale fiică și nu ești încăpățânat așa cum sunt părinții din Porte-Saint-Martin și Gaîté care își dezmoștenesc ficele pentru că ele nu vor să le dăruiască nepoți. De altminteri legea prevăzătoare ți-a răpit dreptul de a mă dezmoșteni, cel puțin pe de-a-ntregul, așa cum ți-a răpit puterea de a mă constrânge să mă căsătoresc cu domnul cutare sau cutare. Așadar, frumoasă, spirituală, împodobită cu oarecare talent, cum se zice în operele comice și bogată — asta e fericirea, domnule! De ce îmi spui nefericită?

Văzându-și fiica zâmbitoare și trufașă până la obraznicie, Danglars nu-și putea stăpâni o mișcare de brutalitate care se trădă printr-o explozie a glasului, însă numai atât. Sub privirea scrutătoare a fiicei, în fața sprâncenelor negre, frumoase, încruntate întrebător, el se întoarce cu prudență și se potoli îndată, îmblânzit de mâna de fier a prevederii.

— Într-adevăr, copila mea, răspunse el cu un zâmbet, ești tot ce te lauzi că ești, afară de un singur lucru, copila mea; nu vreau să-ți spun cu prea multă brutalitate care. Prefer să te las să ghicești.

Eugénie îl privi pe Danglars, nespus de uimită că i se contestă una din florile cununei de orgoliu pe care și-o pusese așa de superb pe cap.

— Copila mea, continuă bancherul, mi-ai explicat perfect care sentimente prezidează hotărârile unei fete ca tine când ea a decis să nu se mărite. E rândul meu să-ți spun acum care sunt motivele unui părinte ca mine când el a decis ca fiica lui să se mărite.

Eugénie se înclină, dar nu ca o fiică supusă care ascultă, ci ca un adversar gata să discute, care așteaptă.

— Copila mea, continuă Danglars, când un părinte cere fiicei sale să ia un soț, el are totdeauna un motiv pentru a dori căsătoria ei. Unii sunt atinși de mania pe care o admiteai adineauri: adică de a se vedea retrăind în nepoții lor. Îți spun de la început: cu nu am această slăbiciune, bucuriile de familie îmi sunt aproape indiferente. Pot mărturisi lucrul acesta unei fiice pe care o știu de ajuns de filozoafă ca să înțeleagă indiferența și să nu-mi facă din ea o crimă.

— Minunat! glăsui Eugénie; să vorbim deschis, domnule; prefer.

— Vezi deci, spuse Danglars, că, fără a împărtăși ca teză generală simpatia ta pentru sinceritate, mă conformez ei atunci când cred că împrejurarea îmi dă ghes. Voi continua. Ți-am propus un soț, nu pentru tine căci, la drept vorbind, nu mă gândeam câtuși de puțin la tine în momentul acela — preferi sinceritatea, poftim sinceritate! — ci pentru că aveam nevoie ca tu să-l iei pe soțul acesta cât mai curând posibil, în interesul anumitor combinații comerciale pe care le pun la cale în momentul de față.

Eugénie făcu o mișcare.

— E așa cum am onoarea să-ți spun, copila mea și nu trebuie să-mi iei în nume de rău, căci mă silești; fără să vreau, înțelegi, intru în aceste explicații aritmetice cu o artistă ca tine, care se teme să intre în cabinetul unui bancher pentru a primi impresii sau senzații neplăcute și antipatice.

Dar în cabinetul de bancher, în care totuși, scumpă domnișoară, ai binevoit să intri alaltăieri pentru a-mi cere cei o mie de franci pe care ți-i acord în fiecare lună pentru fanteziile dumitale, se învață foarte multe lucruri pentru uzul tinerelor persoane care nu vor să se mărite. Se află, de exemplu — și, din menajament pentru susceptibilitatea dumitale nervoasă,

îți voi comunica lucrul acesta aci în salon, — se află că creditul unui bancher este viața lui fizică și morală, că creditul îl susține pe om așa cum respirația însuflețește corpul, iar domnul de Monte-Cristo mi-a ținut într-o zi, în privința aceasta, un discurs pe care nu l-am uitat. Se află că pe măsură ce creditul e retras, corpul devine cadavru și că aceasta se va întâmpla în foarte scurtă vreme bancherului care se onorează a fi părintele unei fete care e o așa de bună logiciană.

Dar, în loc să se încovoie, Eugénie zvâcni sub lovitură.

— Ruinat? exclamă ea.

— Ai găsit expresia justă, copila mea, expresia cea bună, spuse Danglars scormonindu-și pieptul cu unghiile și păstrând pe figura-i aspră zâmbetul omului fără inimă, însă nu fără spirit. Ruinat, acesta e cuvântul!

— A! făcu Eugénie.

— Da, ruinat! Iată deci că secretul acesta, plin de grozăvie, cum spune poetul tragic, e cunoscut. Acum, copila mea, află de la mine cum prin tine poate să devină mai mică nenorocirea asta, nu voi spune pentru mine, ci pentru tine.

— O, ești slab analist, domnule, dacă îți închipui că eu deplâng pentru mine catastrofa pe care mi-o înfățișezi! exclamă Eugénie. Eu ruinată? Ei și? Nu-mi rămâne talentul? Nu pot ca la Pasta, ca Malibran, ca Grisi, să-mi creez ceea ce dumneata nu mi-ai fi dat niciodată, indiferent de averea pe care ai fi avut-o, adică un venit de o sută, de o sută cincizeci de mii de livre și care, în loc să-mi vină, cum îmi veneau cele douăsprezece mii de franci amărâți pe care mi-i dădeai cu priviri îmbufnate și cu muștrări că sunt risipitoare, îmi vor veni însoțit de aclamații și de flori? Iar când nu va avea talentul acesta de care, prin zâmbetul dumitale văd că te îndoiești, nu-mi va rămâne furioasa dragoste de independență care îmi va ține întotdeauna loc de comori și care domină în mine până și instinctul conservării?

Nu, nu pentru mine mă întristez; eu voi ști totdeauna să ies din încurcătură; cărțile, creioanele, pianul, lucruri care nu costă scump și pe care voi putea oricând să mi le procur, îmi vor rămâne. Îți închipui poate că mă întristez pentru doamna Danglars; te înșeli încă o dată: ori eu mă înșel grosolan, ori mama și-a luat toate precauțiunile împotriva catastrofei care te amenință și care n-o va atinge. S-a pus la adăpost nădăjduiesc și nu veghind asupra mea a putut să se distragă de la preocupările ei bănești; căci, slavă

Domnului, mi-a lăsat toată independența sub pretextul că-mi place libertatea.

O, nu, domnule, am văzut de când eram copilă petrecându-se prea multe lucruri în jurul meu; le-am înțeles pe toate prea bine pentru ca nenorocirea să mă impresioneze mai mult decât trebuie; de când mă cunosc nu am fost iubită de nimeni. Atâta pagubă! Asta m-a îndemnat în mod firesc să nu iubesc pe nimeni. Cu atât mai bine! cunoști acum profesia mea de credință.

— Așadar, domnișoară, stăruiești în a vrea să-mi desăvârșești ruina? întrebă Danglars plin de o mânie care nu-și găsea izvorul în iubirea paternă ofensată.

— Ruina dumitale? Eu să-ți desăvârșesc ruina? întrebă Eugénie. Ce vrei să spui? Nu pricep.

— Cu atât mai bine, îmi rămâne o rază de speranță; ascultă.

— Ascult, glăsui Eugénie privindu-l pe părintele ei așa de fix încât fu nevoit să facă o efortare pentru a nu-și pleca ochii sub privirea puternică a fetei.

— Domnul Cavalcanti, continuă Danglars, te ia de soție și căsătorindu-se cu tine îți aduce o zestre de trei milioane pe care o plasează la mine.

— A, foarte bine! făcu Eugénie cu dispreț suveran, netezindu-și mânușile una de alta.

— Îți închipui că te voi păgubi cu aceste trei milioane? întrebă Danglars; câtuși de puțin; cele trei milioane au să producă cel puțin zece. Am obținut împreună cu un confrate al meu, bancher, concesiunea unui drum de fier, singura industrie care, în zilele noastre, prezintă șanse fabuloase de succes imediat. Până în opt zile sunt dator să depun, pe numele meu, patru milioane. Aceste patru milioane, îți spun, vor produce zece sau douăsprezece.

— Dar cu prilejul vizitei pe care ți-am făcut-o alaltăieri, domnule și de care binevoiești să-ți aduci aminte, reluă Eugénie, te-am văzut încasând — aceasta e termenul, nu e așa? — cinci milioane și jumătate; mi-ai arătat chiar suma în două bonuri asupra Tezaurului și te mirai că o hârtie de o așa de mare valoare nu-mi ia ochii ca un fulger.

— Da, dar cele cinci milioane și jumătate nu sunt ale mele, ci constituie numai o dovadă a încrederii de care mă bucur; titlul meu de bancher popular mi-a atras încrederea spitalelor și cele cinci milioane și

jumătate sunt ale spitalelor. În orice altă împrejurare n-aș ezita să mă servesc de ele, dar astăzi se cunosc pierderile mari pe care le-am suferit și, precum ți-am spus, creditul începe să mă lase. Dintr-un moment într-altul administrația poate reclama depozitul, iar dacă i-am dat altă întrebuințare sunt nevoit să fac o bancrută rușinoasă. Nu disprețuiesc bancrutele, te asigur, însă acele care îmbogățesc, nu care ruinează. Dacă te măriți cu domnul Cavalcanti, dacă încasez zestrea de trei milioane sau măcar se crede că o încasez, creditul meu se reîntărește, iar averea mea care, de o lună sau două, s-a prăbușit în prăpăstii săpate sub pașii mei de o fatalitate neînchipuită, se restabilește. Mă înțelegeți?

— Perfect; mă pui în gaj pentru trei milioane, nu-i așa?

— Cu cât suma este mai mare, cu atât e mai măgulitoare. Îți dă o idee despre valoarea ta.

— Mulțumesc. Un ultim cuvânt, domnule; îmi făgăduiești că te vei servi cât vei vrea de cifra zestrei domnului Cavalcanti, dar că nu te vei atinge de sumă? Nu e o chestiune de egoism, ci de delicatețe. Primesc să ajut la refacerea averii dumitale, dar nu vreau să fiu complicea dumitale în ruina altora.

— Dar dacă îți spun, exclamă Danglars, că cu aceste trei milioane...

— Crezi că vei ieși din încurcătură, domnule, fără să ai nevoie să te atingi de aceste trei milioane?

— Nădăjduiesc, însă cu condiția ca, făcându-se căsătoria, să-mi consolideze creditul.

— Vei putea să plătești domnului Cavalcanti cele cinci sute de mii de franci pe care mi le dai la căsătorie?

— Le va încasa când va veni de la primărie.

— Bine!

— Cum bine? ce vrei să spui?

— Vreau să spun că, cerând semnătura mea, îmi permiteți să rămân liberă pe mine, nu e așa?

— Absolut.

— Atunci, *bine*; precum îți spuneam, domnule, sunt gata să mă mărit cu domnul Cavalcanti.

— Dar ce proiecte ai?

— A, acesta este secretul meu. Unde ar fi superioritatea mea dacă, având secretul dumitale, ți l-aș preda pe-al meu?

Danglars își mușcă buzele.

— Așadar, spuse el, ești gata să faci cele câteva vizite oficiale care sunt absolut indispensabile?

— Da, răspunse Eugénie.

— Și să semnezi contractul peste trei zile?

— Da.

— În cazul acesta e rândul meu să-ți spun: bine!

Și Danglars luă mâna fiicei sale, strângându-o.

Dar, lucru extraordinar, strângându-i mâna, părintele nu îndrăzni să spună: "Îți mulțumesc, copila mea"; fata nu avu un zâmbet pentru părintele ei.

— S-a sfârșit conferința? întrebă Eugénie ridicându-se.

Danglars făcu un semn din cap că nu mai are nimic de spus.

Peste cinci minute pianul răsuna sub degetele domnișoarei d'Armilly, iar domnișoara Danglars cânta blestemul lui Brabantio adresat Desdemonei.

La sfârșitul bucății Etienne intră și o anunță pe Eugénie că trăsura e pregătită și că baroana o așteaptă pentru a pleca în vizită.

Le-am văzut pe cele două femei ducându-se la Villefort de unde au ieșit pentru a-și continua cursele.

Capitolul **XXII** Contractul

La trei zile după scena pe care am povestit-o, adică pe la orele cinci, în după-amiaza zilei fixată pentru semnarea contractului dintre domnișoara Eugénie Danglars și Andrea Cavalcanti pe care bancherul se încăpățânase să-l mențină prinț, când o adiere răcoroasă înfiora frunzele grădiniței din fața casei contelui de Monte-Cristo, pe când acesta se pregătea să iasă, iar caii îl așteptau nechezând, ținuți în frâu de mâna vizitiului urcat de un sfert de ceas pe capră, elegantul faeton cu care am mai făcut în câteva rânduri cunoștință, și, mai cu seamă, în seara de la Auteuil, coti repede unghiul porții și mai mult îl zvârli decât îl depuse, pe treptele peronului, pe domnul

Andrea Cavalcanti care era tot așa de aurit, de strălucitor, de parcă s-ar fi însurat cu o prințesă.

Se interesă de sănătatea contelui cu familiaritatea care îi era obișnuită și, urcând sprinten la primul etaj, îl întâlnește chiar pe acesta în capul scării.

Când îl văzu pe tânăr, contele se opri. Andrea Cavalcanti își luase însă vânt, iar când își lua vânt nu-l mai oprea nimic.

— Hei, bună ziua, scumpe domnule de Monte-Cristo! îi spuse el contelui.

— A, domnul Andrea! glăsuiește acesta cu glasul-i semibatjocoritor; cum te simți?

— De minune, precum vedeți. Vin să vorbesc cu dumneavoastră despre o mulțime de lucruri; dar, în primul rând, ieșiți sau sosești?

— Ieșeam, domnule.

— În cazul acesta, ca să nu vă rețin, voi urca dacă binevoiți, în caleașca dumneavoastră, iar Tom ne va urma, conducând faetonul meu în urmă.

— Nu, spuse cu un imperceptibil zâmbet de dispreț contele, care nu ținea câtuși de puțin să fie în tovărășia tânărului; nu, prefer să-ți acord audiență aici, scumpe domnule Andrea. Se vorbește mai bine într-o cameră, iar vizitiul nu poate să prindă cuvintele din zbor.

Contele reîntră deci într-un salonaș de la primul etaj, se așeză și, încrucișându-și picioarele, făcu semn tânărului să ia loc.

Andrea adoptă aerul cel mai zâmbitor.

— Știți, scumpe conte, glăsuiește el, că ceremonia are loc astă-seară; la orele nouă se semnează contractul la socrul meu.

— Serios? întrebă Monte-Cristo.

— Cum, vă comunic o noutate? Domnul Danglars nu vă înștiințase în privința solemnității?

— Ba da, glăsuiește contele, am primit o scrisoare din partea lui, ieri; îmi pare însă că ora nu era indicată.

— Se poate; socrul meu s-o fi bizuit pe notorietatea publică.

— Domnule Cavalcanti, iată-te fericit, exclamă Monte-Cristo: contractezi o căsătorie cât se poate de convenabilă; și apoi domnișoara Danglars e drăguță.

— O, da! răspunse Cavalcanti cu un accent plin de modestie.

— În special este foarte bogată, după câte cred cel puțin, spuse Monte-Cristo.

— Foarte bogată? credeți? repetă tânărul.

— Fără îndoială; se zice că domnul Danglars ascunde cel puțin jumătate din averea sa.

— Și el mărturisește cincisprezece sau douăzeci de milioane, spuse Andrea cu o privire scânteietoare de bucurie.

— Unde mai pui, adăugă Monte-Cristo, că este gata să intre într-un gen de speculație întrucâtva uzitat în Statele Unite și Anglia, dar cu totul nou în Franța.

— Da, da, știu despre ce vreți să vorbiți: drumul de fier a cărui adjudecare a obținut-o, nu e așa?

— Exact; va câștiga — cel puțin aceasta e părerea generală — zece milioane.

— Zece milioane? credeți? E minunat! exclamă Cavalcanti care amețea la sunetul metalic al cuvintelor aurite.

— Fără a pune la socoteală, reluă Monte-Cristo, că toată averea aceasta îți va reveni și că este drept să-ți revină deoarece Eugénie e unica lui fiică. De altminteri averea dumitale — cel puțin așa mi-a spus părintele dumitale — e aproape egală cu a logodnicei. Dar să lăsăm un moment chestiunile bănești. Domnule Andrea, știi că ai pus pe roate chestia aceasta destul de sprinten și de isteț?

— Da, nu prea rău, glăsui tânărul; nu mă născusem ca să fiu diplomat.

— Ei bine, ai să intri în diplomație; diplomația nu se învață; e ceva instinctiv... Inima e, așadar, cucerită?

— La drept vorbind mi-e frică, răspunse Andrea cu tonul cu care îi auzise la Teatrul francez pe Dorante sau Valère răspunzând Alcestei.

— Te iubește întrucâtva?

— Trebuie să mă iubească, devreme ce mă ia de soț, spuse Andrea cu un zâmbet biruitor. Să nu uităm totuși un lucru important.

— Care?

— Că am fost foarte mult ajutat în toate acestea.

— Eh!

— Desigur.

— De împrejurări?

— Nu, de dumneavoastră.

— De mine? Ia taci din gură, principe! spuse Monte-Cristo apăsând cu afectare asupra titlului. Ce am putut să fac eu pentru dumneata? Numele,

poziția socială și meritul dumitale n-ajungeau oare?

— Nu, spuse Andrea, nu; și orice ați spune, domnule conte, eu susțin că situația unui om ca dumneavoastră a făcut mai mult decât numele, poziția mea socială și meritul meu.

— Abuzezi complet, domnule, spuse Monte-Cristo care simți iscusința perfidă a tânărului și înțelese tâlcul vorbelor lui; protecția mea nu ți-a fost acordată decât după ce m-am informat asupra influenței și averii părintelui dumitale; căci, în definitiv, cine mi-a procurat mie, care nu te văzusem niciodată, nici pe dumneata, nici pe ilustrul autor al zilelor dumitale, fericirea de a vă cunoaște? Doi buni prieteni ai mei, lordul Wilmore și abatele Busoni. Cine m-a încurajat, nu să-ți servesc de garanție, dar să te patroniez? Numele părintelui dumitale, așa de cunoscut și de onorat în Italia; personal nu te cunosc.

Calmul, naturalețea desăvârșită a contelui îi arătară lui Andrea că deocamdată era strâns de o mână mai tare decât a sa și că strângerea nu putea să fie cu ușurință frântă.

— Așadar, părintele meu are cu adevărat o avere mare, domnule conte?

— Pare-se că da, domnule, răspunse Monte-Cristo.

— Nu știți, cumva, dacă zestrea pe care mi-a făgăduit-o a sosit?

— Am primit scrisoarea de aviz.

— Dar cele trei milioane?

— Cele trei milioane sunt pe drum, după toate probabilitățile.

— Le voi încasa într-adevăr?

— O, dar cred că nici până acum, domnule, n-ai dus lipsă de bani, glăsui contele.

Andrea fu așa de uimit încât nu se putu împiedica de-a visa un moment.

— În cazul acesta, spuse el smulgându-se din reverie, îmi rămâne, domnule, să vă adresez o întrebare chiar dacă ea v-ar fi dezagreabilă.

— Vorbește, spuse Monte-Cristo.

— Am intrat în legătură, grație averii mele, cu mulți oameni distinși și am, cel puțin deocamdată, o sumedenie de prieteni, Dar, căsătorindu-mă așa cum mă căsătoresc eu, în prezența întregii societăți pariziene, trebuie să fiu susținut de un nume ilustru și, în lipsa mâinii paterne, e nevoie să mă însoțească la altar o mână puternică; iar tatăl meu nu vine la Paris, nu-i așa?

— E bătrân, acoperit de răni și suferă de moarte ori de câte ori călătorește.

— Înțeleg. Ei bine, vin să vă fac o cerere.

— Mie?

— Da, dumneavoastră.

— Vai și anume?

— Uite, să-l înlocuiți.

— O, scumpe domn, după numeroasele relații pe care am avut fericirea să le am cu dumneata, cum mă cunoști așa de puțin încât să îmi faci o astfel de cerere? Cere-mi să-ți împrumut o jumătate de milion și, pe onoarea mea, cu toate că un astfel de împrumut e rar, mă vei vedea mai puțin stânjenit. Află deci, îmi închipuiam că ți-am mai spus, că în participarea morală, mai cu seamă la chestiunile lumești, contele de Monte-Cristo n-a încetat niciodată să aducă scrupule, ba chiar superstițiile unui oriental. Eu, care am un serai la Cairo, unul la Smirna și unul la Constantinopol — să prezidez o căsătorie? Niciodată!

— Așadar, mă refuzați?

— Categorie: și te-aș refuza chiar de-ai fi fiul sau fratele meu.

— O, dar cum să fac atunci? exclamă dezamăgit Andrea.

— Spuneai singur că ai o sută de prieteni.

— De acord, dar dumneavoastră m-ați prezentat domnului Danglars.

— Cătuși de puțin! Să restabilim faptele în adevărul lor: eu ți-am dat prilejul să cinezi cu el la Auteuil și te-ai prezentat singur; drace, asta e cu totul altceva.

— Da, dar ați ajutat la căsătoria mea...

— Eu? Cătuși de puțin, te rog să mă crezi; amintește-ți ce ți-am răspuns când ai venit să mă rogi să fac cererea: "Dragă principe, eu nu fac niciodată căsătorii, este un principiu al meu."

Andrea își mușcă buzele.

— Dar, în sfârșit, glăsui el, veți lua parte măcar?

— Va lua parte întreaga societate?

— O, desigur!

— Ei bine, am să particip și eu ca întreaga societate, spuse contele.

— Veți semna în contract?

— Nu văd nici un inconvenient în asta, iar scrupulele mele nu merg așa departe.

— În sfârșit, de vreme ce nu vreți să-mi acordați mai mult, sunt nevoit să mă mulțumesc cu ce-mi dați. Dar, un ultim cuvânt, conte.

— Cum ai spus?

— Un sfat.

— Ia seama; un sfat e mai mult decât un serviciu.

— O, pe acesta puteți să mi-l dați fără a vă compromite.

— Spune.

— Zestrea soției mele e de cinci sute de mii de livre.

— Mi-a anunțat și mie domnul Danglars suma aceasta.

— Trebuie s-o primesc, sau s-o las în mâinile notarului?

— Iată cum se petrec în genere lucrurile, când vrei ca ele să se petreacă în chip galant: cei doi notari ai dumitale își dau întâlnire la contract, pentru a doua sau a treia zi; a doua sau a treia zi ei schimbă ambele date pentru care dau reciproc chitanță; apoi, după celebrarea cununiei, pun milioanele la dispoziția dumitale ca șef al căminului.

— Mie mi s-a părut că îl aud pe socrul meu spunând, glăsui Andrea cu o neliniște rău ascunsă, că are de gând să plaseze bunurile noastre în faimoasa afacere de drum de fier despre care mi-ați vorbit adineauri.

— O, dar acesta este, după câte asigură toată lumea — spuse Monte-Cristo — un mijloc ca bunurile dumitale să fie triplate într-un an. Domnul baron Danglars e bun părinte și se pricepe la socoteli.

— În cazul acesta, spuse Andrea, totul e în regulă, afară de refuzul dumneavoastră care îmi străpunge inima.

— Nu îl pune decât în seama unor scrupule foarte firești într-o împrejurare ca aceasta.

— Facă-se precum vreți, glăsui Andrea; deseară la nouă.

— Deseară.

Și, în ciuda unei ușoare rezistențe a lui Monte-Cristo, ale cărui buze păliră, dar care își păstra zâmbetul de ceremonie, Andrea apucă mâna contelui, o strânse, sări în faeton și dispăru.

Andrea întrebuiță cele patru sau cinci ore, care îi rămâneau până la nouă, în curse, în vizite destinate să convingă pe prietenii despre care pomenise să vină la bancher cu tot luxul echipajelor lor.

Într-adevăr, la opt și jumătate seara, salonul principal a lui Danglars, galeria legată de salon și celelalte trei saloane ale etajului erau pline de o

mulțime parfumată, pe care o atrăgea prea puțin simpatia, dar foarte mult nevoia irezistibilă de a fi acolo unde se știe că este ceva nou.

Un academician ar spune că seratele elitei sunt colecții de flori care atrag fluturi nestatornici, albine înfometate și bondari bâzâitori.

Se înțelege, saloanele scânteiau de lumânări, lumina rostogolea valuri aurii pe tapetele de mătase — și tot prostul gust al mobilierului, care nu avea decât meritul bogăției, strălucea.

Domnișoara Eugénie era îmbrăcată cu cea mai elegantă simplitate: o rochie albă de mătase, cu flori albe, un trandafir alb pierdut pe jumătate în părul negru alcătuiau întreaga ei găteală pe care n-o îmbogățea nici cea mai mică bijuterie.

Se putea însă citi, în ochii ei, siguranța aceea desăvârșită, destinată să desmintă ceea ce toaleta candidă avea, o notă vulgar de feciorelnică în chiar ochii ei.

La treizeci de pași de ea doamna Danglars vorbea cu Debray, cu Beauchamp și cu Château-Renaud. Debray își făcuse reintrarea în casă cu prilejul acestei mari solemnități, însă ca toată lumea și fără nici un privilegiu particular.

Înconjurat de deputați, de oameni de finanțe, domnul Danglars explica o teorie de contribuții noi pe care se gândea s-o pună în exercițiu atunci când împrejurările vor constrânge guvernul să-l cheme la minister.

La braț cu unul dintre cei mai năbădăioși dandy ai Operei, Andrea îi explica în termeni destul de impertinenți, deoarece avea nevoie să fie îndrăzneț pentru a părea la largul său, proiectele de viitor și progresele de lux pe care plănuia să le impună eleganței pariziene cu venitul său de o sută șaptezeci și cinci de mii de lire.

Mulțimea se rostogolea prin saloane ca un flux și reflux de turcoaze, de rubine, de smaralde, de opaluri și de diamante.

Ca pretutindeni, se observa că femeile cele mai bătrâne erau cele mai gătite, iar cele mai urâte se arătau cu mai multă îndărătnicie.

Dacă exista vreun crin alb, vreo roză suavă și parfumată, trebuia s-o cauți și s-o descoperi, tăinuită în vreun ungher de o mamă cu turban sau de o mătușă cu "pasărea paradisului".

În fiecare clipă, în mijlocul gloatei, al zumzetului, al râsetelor, glasul ușierilor lansa un nume cunoscut în finanțe, respectat în armată, sau ilustru în literatură. Atunci o slabă mișcare printre grupuri întâmpina numele.

Dar, pentru unul care avea privilegiul de a înfiora oceanul de valuri omenești, nenumărați treceau, primiți cu indiferență sau cu rânjetul disprețului.

În momentul când acul pendulei masive — pendulă reprezentându-l pe Endymion — arăta orele nouă pe un cadran de aur și când sunetul, reproducător fidel al gândirii mașinii, răsună de nouă ori — numele contelui de Monte-Cristo răsună la rându-i și, ca împinsă de flacăra electrică, întreaga adunare se întoarce spre ușă.

Contele era îmbrăcat în negru, cu simplitatea lui obișnuită; haina-i albă desena pieptul lat și frumos; gulerul negru părea de o frăgezime ciudată, scos în evidență de paloarea masculină a tenului; în locul oricărei alte bijuterii purta un lanț așa de fin, încât firul subțire de aur abia se vedea pe pieptul alb.

Se făcu îndată un cerc în jurul ușii.

Dintr-o singură ochire contele zări pe doamna Danglars la un capăt al salonului, pe domnul Danglars la altul și pe domnișoara Eugénie în fața lui.

Se apropie mai întâi de baroană care vorbea cu doamna de Villefort ce venise singură — Valentine fiind încă suferindă; și fără să se abată, deoarece drumul se deschidea singur în fața lui, trecu de la baroană la Eugénie, complimentând-o în termeni așa de repezi și rezervați încât mândra artistă fu izbită.

Lângă ea se afla domnișoara Louise d'Armilly care mulțumi contelui pentru scrisorile de recomandare date cu atâta grație pentru Italia și de care nădăjduia să se folosească în curând.

Despărțindu-se de ele se întoarce și se pomeni lângă Danglars, care se apropiase să-i dea mâna.

După îndeplinirea acestor trei datorii sociale, Monte-Cristo se opri plimbând în juru-i o privire sigură, pătrunsă de acea expresie caracteristică oamenilor dintr-o anumită lume, privire care părea a spune:

"Am făcut ce eram dator; acum să facă și alții ce-mi datorează".

Andrea, care se afla într-un salon de alături, simți înfiorarea pe care Monte-Cristo o imprimase mulțimii și alergă să-l salute pe conte.

Îl găsi înconjurat complet; cuvintele lui erau discutate, așa cum se întâmplă totdeauna cu oamenii care vorbesc puțin și nu spun niciodată un cuvânt fără valoare.

Notarii intrară în momentul acela și își așezară pancartele mângălite pe catifeaua brodată cu aur care acoperea masa preparată pentru semnătură — o masă de lemn poleit.

Unul dintre notari se așază, celălalt rămase în picioare.

Urma să se procedeze la citirea contractului pe care jumătate din societatea pariziană la solemnitare avea să-l iscălească.

Luară loc cu toții sau, mai bine zis, femeile făcură un cerc, în vreme ce bărbații, mai indiferenți față de *stilul energic*, cum spune Boileau, comentară agitația febrilă a lui Andrea, atenția domnului Danglars, impasibilitatea Eugéniei și sprinteneala cu care baroana trata importanta afacere.

Contractul fu citit în mijlocul unei tăceri profunde. Dar, de îndată ce lectura fu încheiată, zvonul reîncepu în saloane încă o dată pe atât mai mare decât înainte: sumele strălucitoare, milioanele care se rostogoleau în viitorul ambilor tineri și care completau expoziția ce fusese făcută într-o cameră consacrată exclusiv trusoului miresei și diamantelor tinerei femei, răsunaseră cu tot prestigiul lor în auzul adunării invidioase.

Farmecele domnișoarei Danglars se dublau în ochii tinerilor și deocamdată ele ștergeau strălucirea soarelui.

Se înțelege că, deși pizmuind milioanele, femeile nu credeau că, întrucât le privește, au nevoie de ele pentru a fi frumoase.

Îmbrățișat de prieteni, complimentat, măgulit, începând să creadă în realitatea visului, Andrea era pe punctul de a-și pierde capul.

Notarul luă cu solemnitare pana, o ridică deasupra capului și spuse:

— Domnilor, să iscălim contractul.

Baronul urma să semneze cel dintâi, apoi împuternicitul domnului Cavalcanti-tatăl, apoi baroana, apoi viitorii soți cum se spune în acel groaznic stil care își are locul pe hârtia timbrată.

Baronul luă pana și semnă, apoi semnă și împuternicitul.

Baroana se apropie de brațul doamnei de Villefort.

— Dragul meu, spuse ea lui Danglars, luând pana, nu-i așa că e un lucru sfâșietor acesta? Un incident neașteptat, întâmplat în chestiunea de asasinat și de furt a cărei victimă era să cadă domnul conte de Monte-Cristo, ne lipsește de plăcerea de a-l vedea pe domnul de Villefort.

— O, da! făcu Danglars cu tonul cu care ar fi spus: lucrul îmi este indiferent!

— Mi-e teamă, spuse Monte-Cristo apropiindu-se, că eu sunt cauza involuntară a acestei absențe.

— Cum, dumneavoastră conte? întrebă doamna Danglars semnând. Dacă este așa, luați seama, nu vă voi ierta niciodată.

Andrea ciuli urechile.

— Nu e totuși vina mea, glăsui contele; țin să constat.

Lumea îl asculta cu aviditate; Monte-Cristo, care își descleșta așa de rar buzele, începea să vorbească.

— Vă amintiți, spuse contele în mijlocul celei mai profunde tăceri, că la mine a murit nenorocitul care venise să mă fure și care, ieșind din casa mea, a fost ucis, pare-se, de complicele său?

— Da, spuse Danglars.

— Ei bine, ca să i se dea ajutor a fost dezbrăcat, iar hainele lui fuseseră zvârlite într-un ungher de unde justiția le-a ridicat; dar, luând haina și pantalonii ca să le depună la grefă, justiția uitase vesta.

Andrea se îngălbeni în chip vădit și se trase ușurel spre ușă; vedea apărând un nor la orizont și avea impresia că norul închide în el furtuna.

— Ei bine, vesta aceea nenorocită a fost găsită astăzi, plină de sânge și găurită în dreptul inimii.

Femeile scoaseră un strigăt, iar două sau trei se pregătiră să leșine.

— Mi-a a fost adusă. Nu putea să bănuiască nimeni de unde venea zdreanță; numai eu m-am gândit că, probabil, era vesta victimei. Deodată, scotocind cu dezgust și prudență relicva funebră, valetul meu a simțit o hârtie în buzunar și a scos-o: era o scrisoare adresată, — cui? dumitale, baroane.

— Mie? exclamă Danglars.

— O, da, dumitale, am izbutit să-ți citesc numele sub sângele care murdărise hârtia, răspunse Monte-Cristo în exclamațiile de surpriză generală.

— Dar care-i explicația că lucrurile astea îl împiedică pe domnul de Villefort? întrebă doamna Danglars privindu-și bărbatul cu neliniște.

— E foarte simplă, doamnă, răspunse Monte-Cristo; vesta și scrisoarea erau ceea ce se cheamă piese de vinovăție; am trimis domnului procuror regal scrisoarea și vesta. Dragă baroane, înțelegi, în cazuri de acțiuni criminale, calea legală e cea mai sigură: poate că era vreo uneltire în contra dumitale.

Andrea îl privi țintă pe Monte-Cristo și dispăru în salonul al doilea.

— Se poate, spuse Danglars; nu cumva omul asasinat era un fost ocnaș?

— Da, răspunse contele, un fost ocnaș cu numele Caderousse.

Danglars păli ușor. Andrea părăsi al doilea salon și ajunse în anticameră.

— Dar semnați, vă rog, semnați, glăsui Monte-Cristo; observ că povestirea mea a emoționat toată lumea și vă cer cu smerenie iertare, dumneavoastră, doamnă baroană și domnișoară Danglars.

Baroana care semnase dădu notarului pana.

— Domnul prinț Cavalcanti, spuse notarul; domnule prinț Cavalcanti, unde sunteți?

— Andréa! Andrea! repetară mai multe voci de tineri care ajunseră cu nobilul italian la gradul de intimitate al chemării pe numele de botez.

— Dar chemați-l pe prinț, înștiințați-l că trebuie să semneze! strigă Danglars unui ușier.

Însă în aceeași clipă mulțimea se dădu înapoi, înmărmurită, în salonul principal, ca și cum în apartament intrase un monstru înfricoșător, *quaerens, quem devoret*¹.

Într-adevăr, lumea avea motive să se tragă înapoi, să se înfricoșeze, să strige.

Un ofițer de jandarmerie punea câte doi jandarmi la ușa fiecărui salon și înainta spre Danglars, precedat de un comisar de poliție încins cu eșarfa.

Doamna Danglars scoase un strigăt și leșină.

Danglars, care se credea amenințat (unele conștiințe nu sunt niciodată calme), înfățișă ochilor musafirilor săi un chip descompus de groază.

— Dar ce este, domnilor? întrebă Monte-Cristo venind în întâmpinarea comisarului.

— Care dintre dumneavoastră, domnilor, întrebă magistratul fără să răspundă contelui, se numește Andrea Cavalcanti?

Un strigăt de buimăcire porni din toate colțurile salonului. Căutară, întrebară.

— Dar cine-i acest Andrea Cavalcanti? întrebă Danglars aproape rătăcit.

— Un fost ocnaș evadat din ocna de la Toulon.

— Și ce crimă a comis?

— E învinuit, spuse comisarul cu voce impasibilă, că a asasinat pe individul Caderousse, fostul lui tovarăș de lanț, în momentul când ieșea de la contele de Monte-Cristo.

Monte-Cristo azvârli o privire fulgerătoare în juru-i.

Andrea dispăruse.

Capitolul **XXIII** Drumul spre Belgia

La câteva clipe după scena de confuzie produsă în saloanele domnului Danglars, prin apariția neașteptată a brigadierului de jandarmerie și prin destăinuirea ce urmase, vastul palat se golise cu o iuțală asemănătoare aceleia pe care ar fi pricinuit-o anunțarea unui caz de ciumă sau holeră printre invitați: în câteva minute, prin toate ușile, pe toate scările, prin toate ieșirile, lumea se grăbise să se retragă sau, mai bine zis, să fugă; căci era una din acele împrejurări când nu ești obligat nici măcar să încerci a exprima banalele consolări care în marile catastrofe fac inoportuni pe cei mai buni prieteni.

În palatul bancherului Danglars, încuiat în cabinetul său, își făcea depoziția în fața ofițerului de jandarmerie; doamna Danglars sta înmărmurită în budoarul pe care-l cunoaștem și Eugénie care, cu ochi semeți și cu buze disprețuitoare, se retrăsese în camera sa cu tovarășa ei nedespărțită, Louise d'Armilly.

Numeroșii servitori, mai numeroși încă în seara aceea decât de obicei, căci li se adăugaseră, în vederea serbării, cofetarii, bucătarii și chelnerii de la Café de Paris, îndreptând împotriva stăpânilor furia așa-zisului afront făcut lor, staționau în grupuri la oficiu, la bucătărie, în camere, sinchisindu-se prea puțin de serviciul care, de altminteri, era în mod cât se poate de natural întrerupt.

Printre diferitele personaje care fremătau sub imperiul diverselor interese, numai două merită să ne ocupăm de ele; domnișoara Eugénie Danglars și domnișoara Louise d'Armilly.

Tânăra logodnică, am spus, se retrăsese cu aerul trufaș, cu buzele disprețuitoare și cu mersul unei regine ofensate, urmată de tovarășa ei, mai palidă și mai tulburată decât ea.

Când ajunse în camera sa, Eugénie încuie ușa pe dinăuntru, în timp ce Louise cădea pe un scaun.

— O, Doamne!. Doamne! oribil lucru! spuse tânăra muziciană; cine putea să-și închipuie? Domnul Andrea Cavalcanti... un asasin... un evadat din ocnă... un ocnaș...

Un zâmbet ironic crispă buzele Eugéniei.

— Eram predestinată, spuse ea. Nu scap de Morcerf decât ca să dau peste Cavalcanti!

— O, nu confunda pe unul cu altul, Eugénie!

— Taci! Toți bărbații sunt niște ticăloși și mă bucur că pot face mai mult decât să îi detest; acum îi disprețuiesc.

— Ce facem? întrebă Louise.

— Ce facem? Ceea ce urma să facem peste trei zile: să plecăm.

— Așadar, cu toate că nu te mai măriți, rămâi la aceeași hotărâre?

— Ascultă, Louise, mi-e groază de viața aceasta ordonată, afectată, liniată ca notele noastre de muzică. Ceea ce am dorit totdeauna, ceea ce am năzuit, am vrut, e viața de artistă, viața liberă, independentă, unde nu te ridici decât prin tine, unde nu ai a da socoteală decât ție. Pentru ce să rămân? Pentru ca, după o lună, să încerc a mă căsători din nou; cu cine? Poate cu domnul Debray, așa cum fusese vorba o clipă. Nu, Louise, nu; aventura de astă-seară îmi va fi o scuză: n-o căutam, n-o ceream: Dumnezeu mi-o trimite și e bine venită.

— Cât de puternică și curajoasă ești tu! spuse blonda și firava fată tovarăsei ei brune.

— Nu mă cunoșteai încă? Haide, Louise, să discutăm despre chestiunile noastre. Trăsura...

— Din fericire este cumpărată de trei zile.

— Ai dat ordin să fie dusă acolo unde urma s-o luăm?

— Da.

— Pașaportul nostru?

— Iată-l.

Și cu energia ei obișnuită; Eugénie desfăcu o hârtie și citi:

— "Domnul Léon d'Armilly, în vârstă de douăzeci de ani, de profesie artist, păr negru, ochi negri, călătorind cu sora lui".

— Bravo! Prin cine ți-ai procurat pașaportul?

— Ducându-mă să cer domnului Monte-Cristo scrisori pentru directorii teatrelor din Roma și Neapole, i-am exprimat temerile mele de a călători ca femeie; el le-a înțeles perfect, s-a pus la dispoziția mea pentru a-mi face rost de un pașaport de bărbat, iar peste două zile l-am primit pe acesta și am adăugat cu mâna mea: *Călătorind cu sora lui*.

— Bine, spuse Eugénie cu voioșie; nu ne mai rămâne decât să ne facem bagajele; vom pleca în seara semnării contractului, în loc să plecăm în seara nunții. Atâta tot.

— Chibzuiește bine, Eugénie.

— O, am chibzuit îndeajuns! Sunt sătulă de a nu auzi vorbindu-se decât despre reporturi, încheieri de lună, hausse, baisse, bonuri-spaniole, efecte haitiene. În loc de toate astea, Louise — înțelegi tu — aerul, libertatea, cântecul păsărilor, câmpiile Lombardiei, canalele Venetiei, palatele Romei, plaja din Neapole. Cât avem Louise?

Fata scoase dintr-un scrin încrustat un mic portofel cu încuietoare, pe care o deschise; numără douăzeci și trei de bancnote.

— Douăzeci și trei de mii de franci, spuse ea.

— Și cel puțin tot pe atâtea perle, diamante și alte bijuterii, glăsui Eugénie. Suntem bogate. Cu patruzeci și cinci de mii de franci putem trăi ca niște principese doi ani de zile sau, în mod convenabil, patru. Dar, până în șase luni, tu cu muzica ta, eu cu glasul meu, vom dubla capitalul. Haide, ia banii, eu iau caseta cu bijuterii; astfel că dacă una dintre noi ar avea nenorocirea să piardă comoara, cealaltă va rămâne cu a sa. Acum valiza: să ne grăbim, valiza.

— Așteaptă, spuse Louise ducându-se să asculte la ușa doamnei Danglars.

— De ce te temi?

— Să nu ne prindă cineva.

— Ușa e încuiată.

— Să nu ni se spună să deschidem.

— Să ni se spună dacă vor; nu vom deschide.

— Eugénie, ești o adevărată amazoană!

Și fetele începură cu o minunată vrednicie să îngrămădească într-un geamantan toate obiectele de călătorie de care își închipuiau că vor avea nevoie.

— Acum, în timp ce eu schimb costumul, glăsui Eugénie, tu închide valiza.

Louise apăsă cu toată puterea mânuțelor ei albe pe capacul cufărului.

— Dar nu pot, spuse ea, nu sunt destul de tare; închide-l tu.

— A, așa e! glăsui Eugénie râzând; uitasem că eu sunt Hercule și că tu nu ești decât palida Omphala.

Și, apăsând cu genunchiul pe cufăr, fata își înțepeni brațele albe și musculoase până când ambele compartimente ale valizei se împreunară, iar domnișoara d'Armilly vârî lacătul între cele două verigi.

După terminarea acestei operații, Eugénie deschise un scrin a cărui cheie o avea la ea și scoase dinăuntru o manta de călătorie de mătase violetă, vătuită.

— Uite, vezi că m-am gândit la toate? spuse ea; cu mantaua asta n-o să-ți fie frig.

— Dar tu?

— O, mie nu mi-e niciodată frig, știi bine; de altminteri, cu hainele astea bărbătești...

— Te îmbraci aici?

— Evident.

— Dar o să ai timp?

— Nu-mi duce nici o grijă, fricoaso; oamenii noștri sunt ocupați cu scandalul. De altminteri, ce este de mirare, când se ține seama de deznădejdea în care desigur, mă găsesc, ca eu să mă fi zăvorât aci?

— Nu, într-adevăr, mă liniștești.

— Haide, ajută-mă.

Și, din sertarul din care scosese mantaua dată domnișoarei d'Armilly și cu care aceasta își acoperise umerii, mai scoase un costum bărbătesc, complet, de la încălțăminte până la redingotă, cu o provizie de lenjerie unde nimic nu era de prisos, dar unde se găsea strictul necesar.

Atunci, cu o promptitudine care arăta că, fără îndoială, nu pentru prima dată a îmbrăcat în glumă vestmintele celui alt sex, Eugénie se încălță, trase pantalonii, încheie până la gât o vestă și îmbracă o redingotă care îi scotea în relief talia plină și cambrată.

— O, foarte bine! nu zău, foarte bine! spuse Louise privind-o cu admirație; dar o să stea sub pălăria bărbătească, pe care o zăresc aci, părul negru, frumos, cozile minunate care stârneau oftatul de invidie al tuturor femeilor?

— Ai să vezi, spuse Eugénie.

Și, apucând cu mâna stângă părul des pe care degetele ei subțiri abia îl cuprindeau, luă cu dreapta o pereche de foarfeci lungi și, în curând, oțelul scrâșni în podoaba splendidă și bogată care căzu întreagă la picioarele fetei, ce se dădu pe spate pentru a-și feri redingota.

Apoi, după ce coada principală căzu, Eugénie trecu la șuvițele de pe tâmpile pe care le doborî rând pe rând, fără cea mai mică părere de rău; dimpotrivă, ochii ei sclipiră mai scânteietori și mai voioși decât de obicei, sub sprâncenele negre ca abanosul.'

— O, minunat păr! exclamă Louise cu regret.

— Nu sunt de o sută de ori mai bine așa? strigă Eugénie netezindu-și buclele răvășite ale părului și nu ți se pare că sunt mai frumoasă astfel?

— O, tu ești frumoasă, totdeauna frumoasă! exclamă Louise. Și acum, unde mergem?

— La Bruxelles, dacă vrei; este frontiera cea mai apropiată. Vom ajunge la Bruxelles, la Liège, la Aix-la-Chapelle; vom urca pe Rin până la Strasbourg, vom străbate Elveția și vom coborî în Italia prin Saint-Gothard. Ți convine?

— Da.

— La ce te uiți?

— La tine. Serios, ești admirabilă așa; s-ar zice că mă răpești.

— Ei, la dracu; și pe bună dreptate!

— Mi se pare că ai înjurat, Eugénie?

Și fetele, pe care oricine le-ar fi putut bănuî cufundate în lacrimi, una pentru propria-i soartă, alta din devotament pentru prietena ei, izbucniră în râs, ascunzând urmele mai vizibile ale dezordinii care însoțise în chip firesc pregătirile de evadare.

Apoi, după ce stinseră luminile, cu ochi cercetători, cu urechea la pândă, cu gâtul încordat, deschiseră ușa unui cabinet de toaletă ce dădea spre o scară de serviciu care cobora până la curte, Eugénie mergând înainte și ținând cu un braț valiza pe care domnișoara d'Armilly abia o ridica cu ambele mâini.

Curtea era pustie. Bătea miezul nopții.

Portarul veghea încă.

Eugénie se apropie încetișor și-l văzu pe vrednicul portar dormind în fundul gheretei, lungit în jilt.

Se întoarse spre Louise, apucă din nou valiza pe care o pusese un moment jos și amândouă, ocrotite de umbra pe care o proiecta peretele, ajunseră sub boltă.

Eugénie o ascunse pe Louise în ungherul porții, astfel ca portarul, dacă îi va veni cumva gustul să se trezească, să nu vadă decât o persoană.

După aceea, hazardându-se în bătaia lămpii care lumina curtea:

— Poarta! strigă ea cu frumosu-i glas de contraaltă, bătând în geam.

Portarul se sculă, așa cum Eugénie prevăzuse și făcu chiar câțiva pași pentru a recunoaște persoana care ieșea; dar, văzând un tânăr care șfichiuia nerăbdător cu cravașa peste pantaloni, deschise îndată.

Louise se strecură numaidecât, ca o șopârlă, prin poarta întredeschisă și țâșni repede afară. Calmă în aparență, deși, după toate probabilitățile, inima ei număra mai multe pulsații decât în stare obișnuită, Eugénie ieși la rândul ei.

Trecea un comisionar. Îl încărcară cu valiza, apoi, indicându-i ca țintă a cursei lor strada Victoire nr. 36, fetele merseră în urma omului a cărui prezență o liniștea pe Louise; Eugénie era însă curajoasă ca o Judith sau o Dalilă.

Ajunseră la numărul indicat. Eugénie porunci comisionarului să pună jos valiza, îi dădu câteva monede și, după ce bătu în oblon, îl concedie.

Oblonul în care Eugénie bătuse era de la casa unei cusătorese înștiințată mai înainte: aceasta nu se culcase încă, deschise.

— Domnișoară, spuse Eugénie, pune-l pe portar să scoată caleașca din sopron și trimite-l după cai. Poftim cinci franci pentru osteneala lui.

— Nu zău, spuse Louise, te admir, ba aş spune chiar că te respect.

Cusătoreasa se uita cu mirare; deoarece se stabilise însă că va căpăta douăzeci de ludovici, nu făcu cea mai mică observație.

Peste un sfert de ceas portarul se înapoia cu surugiul și cu caii care, cât ai clipi, fură înhămați la trăsură pe care portarul legă valiza cu o frânghie.

— Poftim pașaportul, spuse surugiul; ce drum apucăm, tinere burghez?

— Drumul Fontainebleau, răspunse Eugénie cu voce aproape masculină.

— Ce tot spui? întrebă Louise.

— Îmi iau măsurile de prevedere, glăsui Eugénie; femeia căreia îi dăm douăzeci de ludovici ar putea să ne trădeze pentru patruzeci: vom lua pe bulevard altă direcție.

Și fata se aruncă în trăsură confortabilă, aproape fără să atingă scara.

— Eugénie, tu ai totdeauna dreptate, spuse profesoara de canto luând loc lângă prietena ei.

Peste un sfert de ceas surugiul, readus pe calea cuvenită, trecea pocnind din bici dincolo de bariera Saint-Martin.

— O, iată-ne în sfârșit ieșite din Paris! glăsui Louise respirând.

— Da, draga mea și răpirea este consumată de-a binelea, răspunse Eugénie.

— Da, dar fără violențe, spuse Louise.

— Mă voi prevala de aceasta ca de o circumstanță atenuantă.

Cuvintele se pierdura în hurelul pe care îl făcea trăsură gonind pe caldarâmul șoselei Villette.

Domnul Danglars își pierduse fiica.

Capitolul XXIV   Hanul "La Clopotul și Clondirul"

Și acum s-o lăsăm pe domnișoara Danglars să gonească împreună cu prietena ei pe drumul spre Bruxelles și să ne întoarcem la bietul Andrea Cavalcanti, oprit în chip așa de nefericit pe drumul carierei sale.

În ciuda tinereții, el era un flăcău foarte îndemânat și inteligent.

De aceea l-am văzut, după primele zvonuri care pătrunseseră în salon, apropiindu-se treptat-treptat de ușă, străbătând o cameră sau două și, în sfârșit, dispărând.

O împrejurare pe care am uitat s-o menționăm și care totuși nu trebuie omisă, e că într-una din camerele străbătute de Cavalcanti se afla expus trusoul miresei, caseta cu diamante, șaluri din cașmir, dantele de

Valenciennes, voaluri din Anglia, tot ce alcătuiește, în sfârșit, lumea obiectelor ispititoare la al căror nume inima fetelor tresaltă de bucurie.

Trecând prin camera aceasta, fapt care dovedește că Andrea era nu numai un flăcău foarte inteligent și foarte îndemânat, dar și prevăzător, el puse mâna pe cea mai bogată dintre podoabele expuse.

Înzestrat cu această plească, Andrea se simțise pe jumătate mai ușor sărind prin fereastră și furișându-se printre mâinile jandarmilor.

Înalt și sprinten ca un luptător antic, vânjos ca un spartan, Andrea gonise un sfert de ceas fără să știe încotro merge, cu singurul scop de a se depărta de locul unde era să fie prins.

Pornind din strada Mont-Blanc se pomenise, cu instinctul acela al barierelor pe care hoții îl posedă așa cum iepurele are instinctul cuibului, la capătul străzii Lafayette.

Aici, sufocat, gâfâind, se opri.

Era absolut singur și avea la stânga terenul Saint-Lazare, vast și pustiu, iar la dreapta Parisul în toată profunzimea lui.

— Sunt pierdut? se întrebă el. Nu, dacă pot fugi mai repede decât dușmanii mei.

În momentul acela zări venind dinspre partea de sus a foburgului Poissoinière o cabrioletă de piață al cărei vizitiu posac, fumându-și pipa, se înapoia pare-se, în foburgul Saint-Denis unde, fără îndoială, își avea stația.

— Ei, prietene! strigă Benedetto.

— Ce e, burghezule? întrebă vizitiul.

— Ți-este ostenit calul?

— Ostenit? Cum naiba să fie dacă n-a făcut nimic toată ziua? Patru amărâte de curse și un franc bacșiș, cu totul șapte franci; trebuie să-i duc patronului zece.

— Vrei ca, pe lângă acești franci, să mai câștigi douăzeci?

— Cu plăcere, burghezule; douăzeci de franci nu sunt de lepădat. Ce trebuie să fac pentru asta? Să auzim.

— Un lucru ușor în cazul când calul dumitale nu este ostenit.

— Vă spun că o să meargă ca un zefir: totul este să spuneți încotro să apuce.

— Spre Luvru.

— Aha, am înțeles.

— Întocmai. E vorba pur și simplu să prind pe un prieten al meu cu care urmează să vâneze la Chapelle-en-Serval. Trebuia să mă aștepte aici cu cabrioleta lui până la unsprezece și jumătate: e miezul nopții; o fi obosit așteptându-mă și a plecat singur.

— De bună seamă.

— Vrei să încerci să-l ajungem?

— Nici nu vreau altceva.

— Dar dacă nu-l ajungem până la Bourget, capeți douăzeci de franci; dacă nu-l ajungem până la Luvru, treizeci.

— Și dacă îl ajungem?

— Patruzeci, apuse Andrea care șovăise un moment, dar care chibzuise că nu riscă nimic făgăduind.

— Bun! spuse vizitiul. Urcați-vă — și la drum.

Andrea se urcă în cabrioleta care străbătu în goană foburgul Saint-Denis, o luă de-a lungul foburgului Saint-Martin, trecu dincolo de barieră și apucă pe nesfârșita Violette.

N-avea nici un interes să-și ajungă himericul prieten; cu toate acestea, din când în când, Cavalcanti se adresa drumeților întârziați sau cârciumilor deschise încă, întrebând dacă n-a fost văzută o cabrioletă verde cu un cal murg-cafeniu; iar pentru că pe șosea circulă multe cabriolete și pentru că, din zece cabriolete, nouă sunt verzi, lămuririle plouau la fiecare pas.

Totdeauna o văzuse cineva; nu era cu mai mult de cinci sute, de două sute, de o sută de pași înainte; în sfârșit, treceau pe lângă ea.

Într-un rând, porni înaintea cabrioletei un alt vehicul; era o caleașcă purtată în galop de doi cai de poștă.

— Dacă aș avea caleașca asta, caii ei zdraveni și mai cu seamă pașaportul celor dinăuntru! își spuse Cavalcanti.

Și oftă adânc.

În caleașcă se găseau domnișoara Danglars și domnișoara d'Armilly.

— La drum! la drum! spuse Andrea; nu se poate să nu-l ajungem.

Și bietul cal reluă trapul înverșunat cu care mergea de la barieră, ajungând lac de nădușeală la Luvru.

— Hotărât lucru, glăsui Andrea, văd că n-o să-l mai ajung pe prietenul meu și c-o să-ți omor calul. Prin urmare e mai bine să mă opresc. Poftim treizeci de franci; mă duc să mă culc la "Calul Roșu" și, în prima trăsură unde voi găsi un loc, am să mă urc. Bună seara, prietene.

Și, după ce puse șase piese a câte cinci franci în palma vizitiului, Andrea sări sprinten pe caldarâm.

Vizitiul înșfăcă plin de bucurie banii și se înapoie la pas pe șoseaua Parisului; Andrea se prefăcu a intra la hotelul *Calul Roșu*; dar, după ce se oprise o clipă lângă poartă, auzind zgomotul cabrioletei care pornea și se pierdea în zare, își reluu cursa și, în pas de atlet, făcu vreo două leghe.

Apoi se odihni; se găsea, de bună seamă, foarte aproape de Chapelle-en-Serval unde spusese că merge.

Nu oboseala îl oprea pe Andrea Cavalcanti, ci nevoia de a lua o hotărâre, necesitatea de a adopta un plan.

Să se urce în diligență era cu neputință. Pentru a călători, într-un fel sau într-altul, un pașaport este absolut necesar.

Să rămână în departamentul Oise, adică într-unul din departamentele cele mai descoperite și supravegheate ale Franței, era un lucru iarăși cu neputință, în special pentru un om expert ca Andrea în materie de ilegalități.

Andrea se așeză pe marginea șanțului, își lăsă capul în palme și chibzui.

Peste zece minute înălță capul; hotărârea sa era luată.

Acoperi cu țărână o parte a paltonului pe care avusese timpul să-l smulgă din antecameră și să-l îmbrace peste toaleta de bal și, ajungând la Chapelle-en-Serval, bătu cu îndrăzneală în ușa singurului han de prin partea aceea.

Hangiul veni să deschidă.

— Prietene, spuse Andrea, mergeam de la Montfontaine la Senlis când calul meu, care e un animal nă răvaș, m-a trântit. Trebuie să ajung în noaptea asta la Compiègne, altminteri familia mea o să fie foarte neliniștită. Poți să-mi închiriezi un cal?

Bun sau rău, un hangiu are totdeauna un cal.

Hangiul din Chapelle-en-Serval chemă argatul, îi porunci să pună șaua pe *Bălan* și își trezi fiul, un copil de șapte ani, care urma să încalece la spatele domnului și să aducă înapoi patrupelele.

Andrea dădu douăzeci de franci hangiului, iar când îi scoase din buzunar lăsă o carte de vizită.

Cartea de vizită era a unuia dintre prietenii săi de la Café de Paris; astfel că hangiul, după ce Andrea plecă, ridică de jos cartonul căzut și fu

încredințat că închiriasse calul său domnului conte de Mauléon, strada Saint-Dominique, 25; numele și adresa aceasta se găseau pe cartea de vizită.

Bălanul nu mergea repede, însă mergea cu pași egali și stăruitori; în trei ceasuri și jumătate Andrea făcu cele două leghe care îl despărțeau de Compiègne; sunau orele patru la orologiul primăriei când ajunse în piața unde se opresc diligențele.

La Compiègne se găsește un hotel admirabil de care își aduc aminte chiar și cei care nu au tras la el decât o dată...

Andrea, care mai poposise aici cu prilejul uneia din cursele pe care le făcuse prin împrejurimile Parisului, își aminti de hotelul "La clopotul și clondirul"; se îndreptă într-acolo, văzu la lumina unui felinar firma indicatoare și după ce concedie copilul dându-i toate monedele mărunte pe care le avea la el, bătu în ușă socotind cu multă dreptate că dispunea de trei sau patru ceasuri și că lucrul cel mai bun era să se pregătească, printr-un somn bun și o cină bună, împotriva oboselilor de mâine.

Deschise un servitor.

— Prietene, spuse Andrea, vin de la Saint-Jean-au-Bois unde am prânzit; socoteam să iau trăsura de la miezul nopții; dar m-am rătăcit ca un prost și de patru ceasuri tot umblu prin pădure. Dă-mi una din cămăruțele frumoase dinspre curte și trimite-mi un pui rece și o sticlă cu vin de Bordeaux.

Servitorul nu avu nici o bănuială: Andrea vorbea cu liniștea cea mai desăvârșită, ținea țigara în gură și mâinile în buzunarele paltonului; hainele lui erau elegante, barba îngrijită, cizmele fără cusur; avea aerul unui vecin întârziat, atâta tot.

În timp ce servitorul îi pregătea camera, gazda se sculă; Andrea o întâmpină cu cel mai fermecător zâmbet și o întrebă dacă nu poate să aibă numărul 3 pe care îl mai avusese când a trecut ultima oară prin Compiègne; din nefericire, numărul trei era ocupat de un tânăr care călătorea cu sora lui.

Andrea părea deznădăjduit; nu se mângâie decât când gazda îl asigură că numărul 7 care i se pregătea avea întru totul aceeași așezare ca și numărul 3; în timp ce își încălzea picioarele și vorbea despre ultimele curse de la Chantilly, așteptă să i se anunțe că odaia e gata.

Andrea nu pomenise fără motiv de apartamentele drăguțe care dădeau spre curte; curtea hotelului "La clopotul", cu întreitul ei șir de galerii care îi dau aerul unei săli de spectacol, cu iasomiile și clematitele care urcă de-a

lungul coloanelor sale, sprintenă ca o decorație naturală, e una dintre cele mai încântătoare intrări de han ce există pe lume.

Puiul era fraged, vinul era vechi, focul scăpăra: Andrea se pomeni cinând cu tot atâta poftă de parcă nu i se întâmplase nimic.

Pe urmă se culcă și adormi aproape numaidecât somnul acela neînduplecat pe care omul îl găsește totdeauna la douăzeci de ani, chiar când are remușcări.

Suntem nevoiți să mărturisim că Andrea ar fi putut să aibă remușcări, însă nu avea.

Iată planul lui Andrea, plan care îi dăruise cea mai mare parte din liniștea sa.

O dată cu venirea zilei, el se va scula, va ieși din hotel după ce va plăti cu scrupulozitate datoria; va ajunge în pădure, va cere, sub pretext că face studii de pictură, ospitalitatea unui țăran; își va cumpăra un costum de tăietor și o secure, va da jos îmbrăcămintea elegantă și o va lua pe a lucrătorului; apoi, cu mâinile pline de pământ, cu părul făcut castaniu grație unui pieptene de plumb, cu obrazul bronzat grație unui preparat a cărui rețetă i-o dăduseră foștii lui tovarăși, va ajunge, dintr-o pădure într-alta, până la frontiera cea mai apropiată, mergând noaptea, adormind ziua prin păduri sau prin cariere și neapropiindu-se de locurile cu oameni decât pentru a-și cumpăra din când în când o pâine.

După ce va trece frontiera, Andrea își va transforma diamantele în bani, va transforma banii în zece bancnote pe care le va purta totdeauna la el în caz de accident și se va afla astfel posesorul unei sume de cincizeci de mii de lire, ceea ce filozofiei sale nu i se părea o situație de moment prea aspră.

Se bizuia de altminteri, mult, pe interesul Danglarsilor de a potoli larma neplăcerii lor.

De aceea, abstracție făcând de oboseală, Andrea adormi așa de repede și de bine.

De altminteri, pentru a se trezi mai devreme, nu închise obloanele și se mulțumise doar să tragă zăvoarele ușii și să păstreze, pe masa de noapte, un cuțit foarte ascuțit de care nu se despărțea niciodată.

Pe la șapte dimineața Andrea fu deșteptat de o rază de soare, care licărea călduță și strălucitoare pe chipul lui.

În orice minte bine organizată ideea dominantă — și există întotdeauna una — ideea dominantă, spuneam, e aceea care, după ce a adormit cea din

urmă, iluminează cea dintâi trezirea gândirii.

Andrea nu deschise încă pe deplin ochii și gândul dominant îl stăpânea, șoptindu-i la ureche că a dormit prea mult.

Sări din pat și alergă la fereastră.

Un jandarm străbătea curtea.

Jandarmul este unul dintre cele mai izbitoare creaturi de pe lume, chiar pentru ochiul unui om liniștit: dar pentru o conștiință fricoasă și care are anumite motive să fie, galbenul, albastrul și albul din care se compune uniforma lui capătă tonuri înfricoșătoare.

— De ce un jandarm? se întreabă Andrea.

Își răspunse pe dală, cu logica pe care cititorul a mai remarcat-o desigur la el:

— Un jandarm n-are de ce să stârnească mirare la un han; dar să ne îmbrăcăm.

Și tânărul se îmbracă cu o repeziciune pe care valetul său nu i-o răpise în cele câteva luni de viață elegantă trăită la Paris.

— Bun, glăsui Andrea îmbrăcându-se, am să aștept până pleacă și, după ce o pleca, mă furișez.

Și, spunând cuvintele acestea, Andrea, încălțat și îmbrăcat, se duse binișor la fereastră unde ridică pentru a doua oară perdeaua de muselină.

Nu numai că primul jandarm nu plecase, dar tânărul zări încă o uniformă albastră, galbenă și albă la piciorul scării, singura pe care putea coborî, în timp ce al treilea jandarm, călare și cu arma în mână, stătea de santinelă la poarta dinspre stradă, singura pe unde putea ieși.

Al treilea jandarm era cât se poate de incomod; căci dinaintea lui se desfășura un semicerc de curioși care astupau ermetic poarta hotelului.

— Drace, mă caută! fu primul gând al lui Andrea.

Paloarea năpădi fruntea tânărului; privi cu încordare în juru-i.

Camera lui, ca toate celelalte de la etaj, nu răspundea decât spre galeria exterioară, deschisă tuturor privirilor.

— Sunt pierdut! fu al doilea cuvânt al său.

Într-adevăr, pentru un om în situația lui Andrea, arestarea însemna: jurații, judecata, moartea — moartea fără milă și fără amânare.

Își strânse o clipă, convulsiv, capul în mâini.

Simți în clipa asta că e pe punctul de a înnebuni de frică.

Dar curând, din lumea de gânduri care se ciocneau în capu-i, țâșni un gând de speranță; un zâmbet palid se desenă pe buzele lui vinete și pe obrajii crispați.

Privi în juru-i; obiectele pe care le căuta se aflau laolaltă pe marmura unui birou; o pană, cerneală și o hârtie.

Muie pana în cerneală și scrise, cu o mână căreia îi porunci să fie fermă, următoarele rânduri pe prima foaie de caiet:

"N-am bani să plătesc, dar nu sunt un om necinstit; las ca amanet acul acesta care prețuiește de zece ori mai mult decât suma ce datorez. Rog să fiu iertat că am fugit în zori; mi-era rușine!"

Scoase acul din cravată și-l puse pe hârtie.

După aceea, în loc să lase zăvoarele în ușă, le trase înapoi, ba chiar întredeschise ușa ca și cum ar fi ieșit din cameră uitând s-o închidă și, strecurându-se în cămin ca unul deprins cu acest fel de gimnastică, trase spre el paravanul de hârtie reprezentând pe Achille la Deidame, șterse cu picioarele urma pașilor în cenușă și începu să se cațere pe coșul ce îi oferea singura cale de salvare în care nădăjduia încă.

În momentul acela primul jandarm, care izbise vederea lui Andrea, urca scara, precedat de comisarul polițienesc și susținut de al doilea jandarm care păzea partea de jos a scării și care, la rându-i, putea să aștepte ajutorul celui ce staționa la poartă.

Iată cărei împrejurări Andrea datora vizita aceasta pe care cu atâta trudă el se pregătea s-o primească în felul său.

În zorii zilei telegrafele bătuseră în toate direcțiile și fiecare localitate, înștiințată aproape imediat, trezise autoritățile punând forța publică pe urma ucigașului lui Caderousse.

Compiègne, reședință regală, Compiègne, oraș de vânătoare, Compiègne, oraș de garnizoană este înzestrat din belșug cu autorități, jandarmi și comisari; vizitele începuseră deci îndată după sosirea ordinului telegrafic, iar pentru că hotelul "La clopotul și clondirul", era primul hotel al orașului, se începuse în mod firesc cu el.

De altminteri, după raportul santinelilor care făcuseră de gardă în noaptea aceea la primărie (primăria este învecinată cu hanul "La clopotul"), după raportul santinelilor, spuneam, se constatase că mai mulți călători au tras în timpul nopții la hotel.

Santinela, care fusese schimbată la șase dimineața își amintea chiar că, în momentul când a fost pusă la post, adică la patru și câteva minute, văzuse un tânăr călare pe un cal alb, cu un copil de țăran în spate și că tânărul coborâse în piață, dăduse drumul țăranului și calului și a bătut la hotelul a cărui ușa se deschisese în fața lui și se închisese în urma lui.

Bănuielile se opriseră asupra acestui tânăr întârziat în mod așa de curios.

Iar tânărul nu era altul decât Andrea.

Întemeiați pe aceste date, comisarul de poliție și jandarmul, care era un brigadier, se îndreptau spre ușa lui Andrea; ușa era întredeschisă.

— Hm, ușa deschisă e semn rău! spuse brigadierul, vulpe bătrână, hrănită cu vicleșugurile meseriei; aș prefera-o închisă cu trei rânduri de zăvoare.

Într-adevăr, scrisorica și acul lăsate de Andrea pe masă confirmară sau, mai bine zis, sprijiniră tristul adevăr. Andrea fugise.

Spuneam sprijiniră, deoarece brigadierul nu era omul care să se lase convins de-o singură dovadă.

Privi în juru-i, își afundă ochii sub pat, întoarse perdelele pe dos, deschise dulapurile și în sfârșit, se opri la cămin. Grație precauțiunilor lui Andrea, nu rămăsese în cenușă nici o urmă despre trecerea sa.

Cu toate acestea căminul însemna o ieșire, iar în împrejurările de față orice ieșire trebuia să fie obiectul unei serioase investigații.

Brigadierul ceru deci să i se aducă un tăciune și niște paie; îndopă căminul așa cum ar fi făcut cu un tun și dădu foc.

Pereții de cărămidă trosniră; o coloană opacă de fum se întinse prin coș și urcă spre cer ca o sumbră țâșnire de vulcan, dar prizonierul nu căzu precum se aștepta.

Aceasta pentru că Andrea prețuia încă, din tinerețea sa trăită în luptă cu societatea, cât un jandarm, chiar dacă jandarmul acesta ar fi fost ridicat la rangul respectabil de brigadier; prevăzând prin urmare incendiul, ajunsese pe acoperiș și stătea ghemuit lângă burlan.

Nădăjdui o clipă că e salvat căci îl auzi pe brigadier chemându-i pe ceilalți doi jandarmi și strigându-le cu glas tare:

— Nu mai este!

Dar, întinzând binișor gâtul, văzu că, în loc să se retragă așa cum era natural, cei doi jandarmi iscodeau cu mai multă luare aminte.

La rându-i privi în jur-împrejur: primăria, o construcție colosală din secolul al XVI-lea, se înălța ca o fortăreață sumbră; la dreapta, prin deschizăturile edificiului, te puteai cufunda în toate ungherele acoperișului așa cum, de pe înălțimile unui munte, te cufunzi în vale.

Andrea înțelese că va vedea în curând ivindu-se capul brigadierului de jandarmerie la vreuna din aceste deschizături.

Descoperirea însemna și pierzania; o vânătoare pe acoperișuri nu-i oferea nici o șansă de succes.

Se hotărî deci să coboare, nu pe unde venise, ci pe un drum analog.

Cercetă din ochi coșul din care nu vedea ieșind nici un fum, ajunsese la el târându-se pe acoperiș și dispăru prin gaura lui, fără să-l fi văzut cineva.

În clipa aceea se deschidea o fereastră a primăriei și, prin fereastră, ieșea capul brigadierului din jandarmerie.

Capul rămase un moment nemișcat, ca unul din reliefurile de piatră care decorează clădirea; apoi, cu un oftat lung de dezamăgire, dispăru.

Calm și demn ca legea al cărei reprezentant era, brigadierul trecu fără să răspundă nenumăratelor întrebări ale mulțimii îngrămadite în piață și reintră în hotel.

— Ei, ce e? întrebară la rândul lor cei doi jandarmi.

— Ce să fie, băieți! răspunse brigadierul; de bună seamă tâlharul a șters-o cu adevărat, din zori; vom trimite însă în urmărirea lui pe șoseaua Villers-Cotterets, pe șoseaua Noyon și vom scotoci pădurea unde îl vom înhăța negreșit.

Onorabilul slujbaș abia rostise, cu intonația caracteristică brigadierilor din jandarmerie, adverbul acesta sonor, când un strigăt prelung de spaimă, urmat de țârâitul unei sonerii, răsună în curtea hotelului.

— O, ce e asta? exclamă brigadierul.

— Un călător care pare tare grăbit, spuse hotelierul. La ce număr se sună?

— La nr. 3.

— Ia aleargă, băiete!

În momentul acela strigătele și zgomotul soneriei se întetiră. Servitorul porni în goană.

— A, nu! spuse brigadierul oprindu-l; cel care sună îmi face impresia că cere pe altcineva decât pe servitor, astfel că îi vom pune la dispoziție un jandarm. Cine stă la nr. 3?

— Tinerelul sosit cu sora lui azi noapte și care a cerut o cameră cu două paturi.

Sonerie răsună pentru a treia oară cu o intonație plină de neliniște.

— Încoa, domnule comisar! strigă brigadierul; urmați-mă și grăbiți pasul.

— O clipă, glăsui hotelierul; la camera nr. 3 sunt două scări: una exterioară, una interioară.

— Bun, spuse brigadierul; eu apuc pe cea interioară, este departamentul meu. Carabinele sunt încărcate?

— Da, domnule brigadier.

— Ei bine, voi vegheați la scara de afară și, dacă vrea să fugă, trageți; după câte spune telegraful, e un criminal periculos.

Brigadierul dispăru îndată, urmat de comisar, pe scara interioară; îl însoțea larma pe care destăinuirile cu privire la Andrea o stârniseră în mulțime.

Iată ce se întâmplase:

Andrea coborâse cu foarte multă îndemânare până la două treimi din coș, dar, ajungând aci, piciorul îi scăpase, astfel că a venit jos cu mai multă viteză și în special cu mai mult zgomot decât ar fi vroit. Nu era nimic dacă odaia ar fi fost pustie; din păcate, însă, ea era locuită.

Două femei dormeau într-un pat; zgomotul le trezise.

Privirile lor se ațintiseră asupra punctului de unde venea zgomotul și văzuseră, prin deschizătura căminului, apărând un bărbat.

Una dintre cele două femei, femeia blondă, scosese strigătul cumplit care a cutremurat toată casa, pe când cealaltă, care era brună, repezindu-se la șnurul soneriei, dăduse alarma scuturându-l din toate puterile.

Pe Andrea îl păștea, după cum se vede, nenorocirea.

— Fie-vă milă, strigă el palid, buimăcit, fără să vadă persoanele cărora li se adresa; fie-vă milă, nu chemați, salvați-mă! Nu vreau să vă fac rău.

— Andrea, asasinul! strigă una dintre tinerele femei.

— Eugénie! domnișoara Danglars! murmură Cavalcanti trecând de la înfricoșare la buimăcire.

— Ajutor! ajutor! strigă domnișoara d'Armilly luând soneria din mâinile țepene ale Eugéniei și sunând cu mai multă putere chiar decât tovarășa ei.

— Salvați-mă, sunt urmărit! spuse Andrea împreunându-și mâinile; fie-vă milă, nu mă predați.

— E prea târziu, se aud pași! răspunse Eugénie.

— Ascundeți-mă undeva; o să spuneți că v-ați speriat fără vreun motiv; veți îndepărta bănuielile și îmi veți fi salvat viața.

Strânse una într-alta, înfășurându-se în pături, femeile rămaseră mute în fața glasului implorator; toate temerile, toate dezgusturile se ciocneau în mintea lor.

— Bine, fie! spuse Eugénie; întoarce-te pe unde ai venit, nenorocitul; pleacă și nu vom spune nimic.

— Uite-l! uite-l! strigă un glas pe palier. Uite-l, îl văd!

Într-adevăr, brigadierul își apropiase ochiul de broască și îl zărise pe Andrea în picioare, implorând.

O lovitură violentă cu patul puștii zvârli în lături broasca, alte două aruncară zăvoarele; ușa sfărâmată căzu înăuntru.

Andrea alergă la cealaltă ușă care dădea spre galeria curții și o deschise, gata să se năpustească pe acolo.

Cei doi jandarmi se aflau la pândă cu carabinele lor și îl luară la ochi.

Andrea încremenise; palid, cu trupul dat puțin pe spate, ținea cuțitul inutil în mâna crispată.

— Fugi! strigă domnișoara d'Armilly în inima căreia intra mila pe măsură ce ieșea spaima; fugi!

— Sau omoară-te! spuse Eugénie cu tonul și cu poza uneia dintre vestalele care, în circ, porunceau cu degetul gladiatorului victorios să dea adversarului lovitură de grație.

Andrea se înfioră și o privi pe fată cu un zâmbet de dispreț care dovedi că ticăloșia lui nu înțelegea cruzimea sublimă a onoarei.

— Să mă omor? întrebă el aruncând cuțitul; de ce?

— Ai spus singur, exclamă domnișoara Danglars, că te vor condamna la moarte, că te vor executa ca pe cel mai decăzut criminal.

— Eh, avem prieteni! răspunse Cavalcanti încrucișându-și brațele.

Brigadierul înaintă spre el cu sabia în mână.

— Haide, haide, glăsui Cavalcanti; bagă sabia în teacă, prietene; nu e nevoie de atâta tămbălău, devreme ce mă predau.

Și își întinse mâinile spre cătușe.

Fetele priveau cu groază metamorfoza hidoasă care se desfășura sub ochii lor; omul de lume lepădându-și aparențele și devenind iarăși omul din ocnă.

Andrea se întoarse spre ele și întrebă cu un zâmbet obraznic:

— Domnișoară Eugénie, ai vreun comision pentru părintele dumitale? Căci, după toate probabilitățile, mă înapoiez la Paris.

Eugénie își ascunse capul în palme.

— O, n-aveți de ce vă rușina și nu vă iau în nume de rău că v-ați urcat în trăsură ca să alergați după mine, spuse Andrea. Nu eram eu aproape soțul dumitale?

Și Andrea ieși după ce plasă ironia aceasta, lăsându-le pe fugare în prada suferințelor, rușinii și a comentariilor mulțimii.

Peste un ceas, îmbrăcate amândouă în straiile lor de femei, se urcau în caleașca de călătorie.

Poarta hotelului fusese închisă pentru a le pune la adăpost de privirile lumii; cu toate acestea, când poarta fu redeschisă, trebuiră să treacă printre două rânduri de curioși cu ochi învăpăiați, cu buze murmurânde.

Eugénie coborî perdelele; dar dacă nu mai vedea, auzea totuși, iar sunetul batjocurilor răzbea până la ea.

— O, de ce nu e lumea un pustiu? exclamă dânsa aruncându-se în brațele domnișoarei d'Armilly cu ochi care scânteiau de ciuda aceea care îl făcea pe Neron să dorească un singur cap lumii romane pentru a-l tăia dintr-o singură lovitură.

A doua zi trăgeau la hotelul Flandra din Bruxelles.

Andrea fusese întemnițat din ajun la Concièrgerie.

Capitolul **XXV** Legea

Ați văzut cu câtă liniște putuseră îndeplini domnișoara Danglars și domnișoara d'Armilly transformarea și fuga lor: fiecare din casă era prea ocupat cu treburile-i proprii ca să se mai gândească la ale lor.

Îl vom lăsa pe bancher, cu sudoarea pe frunte, să înșire, în fața fantomei bancrutei, coloanele enorme ale pasivului și o vom însoți pe baroana care, după ce a rămas zdrobită un moment, sub violența loviturii, se dusesse la consilierul ei obișnuit, adică la Lucien Debray.

Baroana își pusese, într-adevăr, speranțe în căsătoria fetei, pentru a scăpa în sfârșit de o tutelă care, având de-a face cu un caracter ca al Eugéniei, era cât se poate de stânjenitoare; în contractele tacite care mențin linia ierarhică a familiei, mama nefiind, la drept vorbind, stăpâna fiicei sale decât cu condiția de a fi în permanență pentru ca un exemplu de cumințenie și un model de perfecțiune.

Iar doamna Danglars se temea de pătrunderea Eugéniei și de sfaturile domnișoarei d'Armilly; surprinse anumite priviri disprețuitoare zvârlite de fiica ei lui Debray, priviri care păreau să arate că fata cunoștea întregul mister al relațiilor amoroase și pecuniare cu secretarul intim. Dar o interpretare mai pătrunzătoare și mai aprofundată ar fi demonstrat, dimpotrivă, baroanei că Eugénie îl detesta pe Debray, nu pentru că el era în casa părintească o piatră de obstacol și de scandal, ci pentru că îl puneă pur și simplu în categoria acelor bipezi pe care Diogene încerca să nu-i mai numească oameni și pe care Platon îi desemna, prin perifrază, animale cu două picioare și fără pene.

Din punctul ei de vedere și, din păcate, în lumea aceasta fiecare are punctul său de vedere care îl împiedică să vadă punctul de vedere al altora, doamna Danglars regreta infinit că nunta Eugéniei a fost zădărnicită, nu pentru că nunta era convenabilă și urma să asigure fericirea copilei sale, ci pentru că mariajul îi dădea ei libertatea.

Alergă deci, după cum am spus, la Debray care, după ce asistase ca toți ceilalți la semnarea contractului și la scandalul ce se stârnise apoi, s-a grăbit să se retragă la club unde discuta cu câțiva prieteni despre evenimentul care, în momentul de față, constituia subiectul de conversație pentru trei sferturi din orașul acesta eminamente intrigant, ce se numește capitala lumii.

În momentul când, îmbrăcată cu o rochie neagră și ascunsă sub un voal, doamna Danglars urca scara apartamentului lui Debray, în ciuda asigurărilor date de portar că tânărul nu este acasă, Debray respingea insinuările unui prieten care încerca să-l convingă că, după scandalul cumplit care avusese loc, era de datoria lui ca prieten al casei să se însoare cu domnișoara Eugénie Danglars și cu cele două milioane ale ei.

Debray se împotriva, asemeni omului care n-ar vrea decât să fie învins; căci de multe ori se gândise și el la aceasta; apoi, deoarece o cunoștea pe Eugénie și îi știa caracterul independent și mândru, lua din când în când o atitudine absolut defensivă, spunând că legătura era cu neputință, dar lăsându-se în taină gâdilă de ideea răutăcioasă care, după spusa tuturor moraliștilor, preocupă neîncetat pe omul cel mai corect și mai curat — idee ce veghează în adâncul sufletului așa cum Satan veghează dinapoia crucii. Ceaiul, jocul, conversația — interesantă precum vedeți deoarece se discutau chestiuni așa de grave — ținură până la ora unu noaptea.

În vremea asta, introdusă de valetul lui Lucien, doamna Danglars aștepta voalată și palpitândă în salonașul verde, între două coșuri cu flori trimise chiar de ea în timpul dimineții și pe care Debray — trebuie să recunoaștem — le orânduise, le plivise cu o grijă care o făcu pe biata femeie să îi ierte absența.

La unsprezece și patruzeci de minute, sătulă de așteptare inutilă, doamna Danglars se urcă din nou în trăsură și se înapoie acasă.

Femeile dintr-o anumită lume au comun cu cochetele bine situate faptul că, de obicei, nu se înapoiază acasă după miezul nopții! Baroana reîntră în palat cu exact precauțiunile pe care Eugénie le luase la plecare; urcă încetișor, cu inima strânsă, scara apartamentului ei, învecinat, după cum știm, cu acela al Eugéniei.

Se temea așa de mult să nu provoace vreun comentariu; credea așa de puternic, biata femeie — respectabilă cel puțin din acest punct de vedere — în inocența fiicei sale și în fidelitatea ei pentru căminul părintesc!

Ascultă la ușa Eugéniei, apoi, neauzind nici un zgomot, încercă să intre; dar zăvoarele erau puse.

Doamna Danglars își închipui că, obosită de emoțiile cumplite ale serii, Eugénie se culcase și că dormea.

O chemă pe cameristă și o cercetă.

— Domnișoara Eugénie a intrat în apartamentul ei cu domnișoara d'Armilly, răspunse camerista; pe urmă au luat ceaiul împreună; după aceea m-au concediat spunându-mi că nu mai au nevoie de mine.

Din momentul acela camerista se dusesse la oficiu și își închipuia, ca toată lumea, că fetele se găsesc în apartament.

Doamna Danglars se culcă deci fără vreo umbră de bănuială; dar, liniștită asupra ființelor, mintea ei reveni asupra evenimentului.

Pe măsură ce ideile se limpezeau în cap, proporțiile scenei contractului sporeau; nu mai era un scandal, era un vacarm; nu mai era o rușine, era o ticăloșie.

Atunci, fără să vrea, baroana își reaminti că a fost fără milă cu biata Mercédès, lovită altădată prin soțul și fiul ei de o nenorocire la fel de mare.

— Eugénie e pierdută, își spuse ea și noi de asemeni. Chestiunea, așa cum va fi prezentată, ne acoperă de rușine; căci, într-o societate ca a noastră, anumite lucruri ridicole sunt plăgi vii, sângerânde, de nelecuit.

"Ce noroc, murmură ea, că Dumnezeu a dăruit Eugéniei caracterul acela ciudat de care eu m-am cutremurat de atâtea ori!

Și privirea i se înalță recunoscătoare spre cerul a cărui misterioasă providență orânduiește totul dinainte, potrivit cu evenimentele care urmează să se întâmple și pe care un cusur, un viciu chiar, le transformă câteodată în fericire.

Gândul ei străbătu apoi spațiul — așa cum face, întinzându-și aripile, pasărea peste o prăpastie — și se opri asupra lui Cavalcanti.

"Acest Andrea era un mizerabil, un hoț, un asasin; și totuși Andrea poseda maniere care arătau o semi educație, dacă nu o educație completă; Andrea se înfățișase în lume cu aparențele unei mari averi, cu sprijinul unor nume onorabile."

Cum să vadă limpede în acest labirint? Cui să se adreseze pentru a ieși din cruda situație?

Debray, la care alergase cu primul elan al femeii ce caută un sprijin în omul pe care îl iubește și care uneori o duce la pierzanie, Debray nu putea să-i dea decât un sfat: altuia mai puternic decât el trebuia să se adreseze.

Baroana se gândi atunci la domnul de Villefort.

Domnul de Villefort a vrut să-l aresteze pe Cavalcanti; domnul de Villefort a adus, fără milă, tulburarea în familia ei, ca și cum ar fi fost o familie străină.

Dar nu; cugetând bine, procurorul regal nu era un om fără milă; era magistrat, sclav al îndatoririlor sale, un prieten loial și ferm care, brutal dar cu mână sigură, înfipsea scalpetul în corupție: nu era un călău, ci un chirurg, un chirurg care a vrut să izoleze în ochii lumii onoarea Danglarsilor de ticăloșia tânărului pierdut pe care ei îl prezentaseră în lume ca pe ginerele lor.

Din moment ce domnul de Villefort, prietenul familiei Danglars, proceda astfel, nu se mai putea presupune că procurorul regal a știut ceva dinainte și că s-a pretat la vreuna din manoperele lui Andrea.

Reflectând bine, purtarea lui Villefort i se înfățișa prin urmare baroanei într-o lumină favorabilă lor.

Dar inflexibilitatea procurorului regal trebuia să se oprească aici; se va duce a doua zi la el și îl va convinge, dacă nu să se abată de la îndatoririle sale de magistrat, cel puțin să le lase latitudinea indulgenței.

Baroana va invoca trecutul; va reîmprospăta amintirile lui, va implora în numele unui timp vinovat, dar fericit; domnul de Villefort va cocoloși afacerea sau cel puțin va lăsa (iar pentru aceasta n-avea decât să-și întoarcă ochii într-altă parte) cel puțin îl va lăsa pe Cavalcanti să fugă și nu va urmări crima decât socotindu-l pe criminal în contumacie.

Abia atunci ea adormi ceva mai liniștită.

A doua zi, la nouă, se sculă și, fără să-și sune camerista, fără să dea un semn de viață cuiva, se îmbracă și — înveșmântată cu aceeași simplitate ca și în ajun — coborî scara, ieși din palat, merse până în strada Provence, urcă într-o trăsură și ceru să fie dusă la casa domnului de Villefort.

De o lună de zile casa blestemată prezenta aspectul lugubru al unui lazaret unde se declarase ciuma: câteva apartamente erau închise pe dinăuntru și pe dinafară; obloanele lăsate nu se deschideau decât o clipă, ca să intre aerul; vedeai atunci apărând la fereastră capul înfricoșat al unui lacheu; apoi fereastra se închidea, așa cum lespedeau unui mormânt recade, iar vecinii își șopteau:

— Nu cumva o să vedem astăzi ieșind încă un sicriu din casa domnului procuror regal?

Doamna Danglars fu cuprinsă de un fior văzând înfățișarea casei pustii, coborî din trăsură și, cu genunchii tăiați, se apropie de poarta încuiată și sună.

Abia după ce soneria, al cărei zornăit lugubru părea că participă la tristețea generală, răsună pentru a treia oară, apăru un portar, întredeschizând poarta atât cât să poată spune un cuvânt.

Văzu o femeie, o femeie de lume, o femeie elegant îmbrăcată și, cu toate acestea, poarta continuă să rămână aproape închisă.

— Dar deschide o dată! spuse baroana.

— Mai întâi, doamnă, cine sunteți? întrebă portarul.

— Cine sunt? dar mă cunoști îndeajuns.

— Nu mai cunoaștem pe nimeni, doamnă.

— Dar ești nebun, prietene!

— De unde veniți?

— O, asta e prea mult!

— Doamnă, așa e ordinul, scuzați-mă; numele dumneavoastră...

— Doamna baroană Danglars. M-ai văzut de douăzeci de ori până acum.

— Se poate, doamnă; ce doriți?

— Ești tare ciudat și am să mă plâng domnului de Villefort de obrăznicia oamenilor săi.

— Doamnă, nu e obrăznicie, e precauție: nimeni nu intră aici fără un cuvânt din partea domnului d'Avrigny, sau fără a avea de vorbit cu domnul procuror regal.

— Tocmai că am treabă cu domnul procuror regal.

— Chestiune urgentă?

— Desigur că îți dai seama, din moment ce nu m-am urcat încă în trăsură mea. Dar să sfârșim; uite cartea mea de vizită, du-o stăpânului dumitale.

— Doamna va aștepta până mă întorc?

— Da, du-te.

Portarul încuie poarta, lăsând-o pe doamna Danglars în stradă.

E drept, baroana n-așteaptă mult; în clipa următoare poarta se redeschise îndeajuns pentru a se lăsa loc baroanei să treacă: ea intră și poarta se încuie în urma ei.

În curte portarul scoase, fără să piardă din vedere poarta o clipă, un fluier din buzunar și fluieră.

Valetul domnului de Villefort se arătă pe peron.

— Doamna îl va scuza pe om, spuse acesta venind în întâmpinarea baroanei, dar ordinele lui sunt precise, iar domnul de Villefort m-a însărcinat să spun doamnei că portarul nu putea face altfel decât a făcut.

În curte era un furnizor introdus cu aceleași precauțiuni și ale cărui mărfuri erau examinate.

Baroana urcă pe peron: se simțea impresionată profund de tristețea care lărgea, pentru a spune astfel, cercul tristeții sale și — călăuzită de valet — fu introdusă, fără ca ghidul s-o piardă din vedere, în cabinetul magistratului.

Oricât ar fi fost de preocupată doamna Danglars de motivul care o aducea, modul cum o primeau slugile i se păruse așa de nedemn încât începu prin a se plânge.

Villefort își ridică însă capul îngreunat de durere și o privi cu un zâmbet așa de trist încât tânguirile i se stinseră pe buze.

— Scuzați-i pe servitorii mei de o înfricoșare pe care nu le-o pot lua în nume de rău: sunt bănuți și au devenit bănuitori.

Doamna Danglars auzise de multe ori, în lume, vorbindu-se de înfricoșarea pe care o inspira magistratul; n-ar fi putut însă niciodată să creadă, dacă nu constata cu proprii ei ochi, că sentimentul acesta poate fi dus așa de departe.

— Vrasăzică și dumneata ești nefericit? întrebă ea.

— Da doamnă, răspuse magistratul.

— În cazul acesta mă deplângi?

— Cu toată sinceritatea, doamnă.

— Și înțelegi ce mă aduce la dumneata?

— Veniți să-mi vorbiți despre cele ce vi s-au întâmplat, nu-i așa?

— Da, domnule, o nenorocire groaznică.

— Adică o neplăcere.

— O neplăcere? exclamă baroana.

— O, doamnă, răspuse procurorul regal cu calmul său netulburat; am ajuns să nu consider nenorocire decât lucrurile ireparabile.

— Domnule, crezi că se va uita?

— Doamnă, totul se uită, spuse Villefort; căsătoria fiicei dumneavoastră se va face mâine, dacă nu se face azi, sau peste opt zile dacă nu se face mâine. Și nu cred că regretați pe pretendentul domnișoarei Eugénie.

Doamna Danglars îl privi pe Villefort, buimăcită că vede la el liniștea aceasta aproape batjocoritoare.

— Am venit oare la un prieten? întrebă ea cu un ton plin de dureroasă demnitate.

— Doamnă, știți că da, răspuse Villefort ai cărui obraji se colorară, rostind asigurarea aceasta, cu o roșeață ușoară.

Asigurarea făcea aluzie la alte întâmplări decât la acelea care îi preocupau în momentul acesta pe baroană și pe el.

— În cazul acesta, spuse baroana, fii mai afectuos, dragă Villefort; vorbește-mi ca prieten, iar nu ca magistrat și când mă simt profund nefericită nu-mi spune că trebuie să fiu veselă.

Villefort se înclină.

— Doamnă, când aud vorbindu-se despre nenorociri, glăsui el, am luat de trei luni neplăcutul obicei de a mă gândi la ale mele și atunci egoista operație a paralelei se face în mintea mea fără să vreau. De aceea, alături de nenorocirile mele, ale dumneavoastră îmi păreau o simplă neplăcere; de aceea, alături de situația mea funestă, a dumneavoastră mi se părea vrednică de invidie; dar asta vă indispoaze; se schimbăm vorba. Spuneți, doamnă...

— Vin să aflu de la dumneata, prietene, glăsui baroana, în ce stadiu este chestiunea impostorului.

— Impostor? repetă Villefort; hotărât lucru, doamnă, v-ați propus să atenuați anumite lucruri și să exagerați altele; impostor domnul Andrea Cavalcanti sau, mai bine zis, domnul Benedetto? Vă înșelați, doamnă; domnul Benedetto este pur și simplu un asasin.

— Domnule, nu tăgăduiesc justetea rectificării dumatle; dar, cu cât te vei înarma în chip mai sever împotriva nenorocitului, cu atât vei lovi mai tare în familia noastră. Haide, uită-l pentru un moment; în loc să-l urmărești, lasă-l să fugă.

— Veniți prea târziu, doamnă; ordinele au și fost date.

— Ei bine, dacă îl arestează... Crezi că îl vor aresta?

— Nădăjduiesc.

— Dacă îl arestează (ascultă, aud spunându-se întruna că închisorile sunt arhipline), lasă-l în închisoare.

Procurorul regal făcu o mișcare negativă.

— Cel puțin până când fiica mea se mărită.

— Cu neputință, doamnă; justiția are formalități de îndeplinit.

— Chiar pentru mine? întrebă baroana pe jumătate zâmbind, pe jumătate serioasă.

— Pentru toți, răspunse Villefort; și pentru mine ca și pentru ceilalți.

— Aha! făcu baroana fără să adauge în cuvinte ceea ce gândul ei trădase prin exclamație.

Villefort o privi cu uitătura aceea cu care el sonda gândurile.

— Da, știu ce vreți să spuneți, reluă el; faceți aluzie la zvonurile grozave răspândite în lume că toate decesele care, de trei luni, mă îndoliază,

că moartea din care Valentine a scăpat ca prin minune, nu sunt naturale.

— Nu mă gândeam câtuși de puțin la asta, spuse doamna Danglars cu însuflețire.

— Ba da, vă gândeați, doamnă și aveți dreptate, căci nu puteați face altfel decât să vă gândiți și să spuneți în gând: "Tu care urmărești crima, răspunde: De ce rămân în jurul tău crime nepedepsite?"

Baroana păli.

— Spuneți asta, nu-i așa, doamnă?

— Ei da, mărturisesc.

— Vă voi răspunde.

Villefort își apropie fotoliul de scaunul doamnei Danglars; apoi, sprijinindu-și mâinile de birou și cu o voce mai înăbușită decât de obicei:

— Sunt crime care rămân nepedepsite, spuse el, deoarece criminalii nu-s cunoscuți și deoarece ne temem să lovim un cap nevinovat pentru un cap culpabil; dar când criminalii vor fi cunoscuți (Villefort întinse mâna spre un crucifix așezat în fața biroului), când criminalii vor fi cunoscuți — repetă el — vă jur, doamnă, că oricine ar fi aceștia, vor muri. Acum, după jurământul pe care l-am făcut și pe care îl voi respecta doamnă, mai îndrăzniți să-mi cereți îndurare pentru ticălosul acela ?

— Domnule, glăsui doamna Danglars, ești sigur că el este vinovat așa cum se spune?

— Ascultați dosarul lui: Benedetto, condamnat mai întâi la cinci ani de galere pentru fals la vârsta de 16 ani; tânărul făgăduia, precum vedeți; apoi evadat, apoi asasin.

— Și cine e nenorocitul acesta?

— Cine știe? un vagabond, un corsican.

— Nu a fost reclamat de nimeni?

— De nimeni; nu i se cunosc părinții.

— Dar omul care venise din Lucca?

— Un alt escroc, poate complicele lui.

Baroana își împreună mâinile.

— Villefort? spuse ca cu intonația cea mai blândă și mai mângâietoare.

— Pentru Dumnezeu, doamnă! răspuse procurorul regal cu o tărie care nu era lipsită de uscăciune; pentru Dumnezeu, nu-mi cereți grație pentru vinovat. Ce sunt eu? Legea. Are ochi legea să vadă tristețea dumneavoastră? Are urechi legea să audă glasul dumneavoastră blând? Are

o memorie ca s-o aplice delicatelor dumneavoastră gânduri? Nu, doamnă, legea poruncește, iar când legea a poruncit, lovește.

Îmi veți spune că eu sunt o ființă vie, nu un cod; un om, nu un volum. Priviți-mă, doamnă, priviți în jurul meu: oamenii m-au tratat ca pe-un frate? m-au iubit? m-au menajat? m-au cruțat? a cerut cineva grație pentru domnul de Villefort și s-a acordat cuiva grațierea domnului de Villefort? Nu, nu, nu! Am fost lovit, am fost totdeauna lovit!

Stăruieți, ca o femeie, adică sirenă ce sunteți, în a-mi vorbi cu ochii fermecători și expresivi care mi-aduc aminte că trebuie să roșesc. Ei da, să roșesc de ceea ce știți și poate și de altceva.

Dar, de când am devenit eu însumi — și poate mai profund decât alții — de atunci am scuturat veșmintele altuia pentru a găsi răul și l-am găsit întotdeauna, ba, mai mult, am găsit cu plăcere, cu bucurie, pecetea slăbiciunii sau perversității omenești.

Căci fiecare om pe care îi recunoșteam vinovat și fiecare vinovat pe care îl loveam, mi se părea o dovadă vie, o dovadă nouă că eu nu sunt o excepție hidoasă! Da, doamnă, toată lumea e rea; să-l dovedim și să-l lovim pe cel rău!

Villefort rosti ultimele cuvinte cu o înverșunare înfrigurată care dădea limbajului său o elocvență feroce.

— Dar, reluă doamna Danglars încercând o ultimă sfortare, spui că tânărul e vagabond, orfan, părăsit de toți?

— Cu atât mai rău, cu atât mai rău, sau mai degrabă; cu atât mai bine; Providența l-a creat astfel ca nimeni să nu aibă a-l plânge.

— Asta înseamnă să te năpustești asupra celui slab, domnule.

— A celui slab care asasinează!

— Dezonoarea lui se va revărsa asupra casei mele.

— Eu n-am avut moartea în casa mea?

— O, domnule, ești fără milă cu alții! strigă baroana. Ei bine, îți spun că și alții vor fi fără milă cu dumneata!

— Fie! spuse Villefort înălțând cu un gest de amenințare brațul la cer.

— Amână cel puțin cazul nenorocitului, dacă e arestat, pentru sesiunea viitoare; vom avea astfel șase luni pentru ca lumea să uite.

— Nu, spuse Villefort; mai am cinci zile; instrucția e făcută; cinci zile sunt mai mult decât îmi trebuie; de altminteri nu înțelegeți, doamnă, că și eu am nevoie să uit? Ei bine, când lucrez — și lucrez zi și noapte — sunt

momente care mă fac să nu-mi mai amintesc de nimic, sunt fericit așa cum sunt morții: e preferabil, însă, decât să sufăr.

— Domnule, el a fugit, lasă-l să fugă, inerția este o clemență lesnicioasă.

— Dar v-am spus că e prea târziu. În zorii zilei telegraful a funcționat, iar în momentul acesta...

— Domnule, spuse valetul intrând, un soldat aduce depeșa acesta de la Ministerul Internelor.

Villefort luă scrisoarea și o desfăcu repede. Doamna Danglars se înfioră de groază, Villefort tresări de bucurie.

— E arestat! strigă Villefort; l-au arestat la Compiègne; s-a sfârșit.

Doamna Danglars se ridică rece și palidă.

— Adio, domnule, glăsui ea.

— Adio, doamnă, răspunse procurorul regal aproape voios, conducând-o până la ușă.

Pe urmă, revenind la birou:

— Aveam un fals, spuse el bătând scrisoarea cu dosul mâinii drepte, aveam trei furturi, aveam trei incendii; nu-mi mai lipsea decât un asasinat; iată-l: sesiunea va fi frumoasă.

Capitolul **XXVI** Apariția

Așa cum procurorul regal declarase doamnei Danglars, Valentine nu se reîntremase încă.

Zdrobită de oboseală, ea stătea într-adevăr în pat. În camera ei și din gura doamnei de Villefort, a aflat ea întâmplările pe care le-am povestit, adică fuga Eugeniei și arestarea lui Andrea Cavalcanti sau, mai bine zis, a lui Benedetto, precum și acuzația de asasinat adusă contra lui.

Dar Valentine era așa de slabă încât istorisirea nu produse poate întregul efect pe care l-ar fi produs asupra ei în stare de sănătate normală.

Abia câteva idei vagi, câteva forme nelămurite, învălmășite cu idei ciudate și cu fantome fugare, pâlpâiau în creierul ei bolnav, sau treceau pe

dinaintea ochilor; în curând totul se șterse, iar senzațiile personale recăpătară întreaga lor putere.

În timpul zilei Valentine era încă menținută în realitate de prezența lui Noirtier care cerea să fie dus la nepoata lui și rămânea acolo învăluind-o pe Valentine în privirea lui paternă; apoi, când se înapoia de la Palatul Justiției, petrecea și Villefort un ceas sau două între părinte și copil.

La orele șase, Villefort se retrăgea în cabinet; la opt sosea domnul d'Avrigny care îi aducea doctoria de noapte, preparată pentru fată; apoi Noirtier era luat.

O supraveghetoare, aleasă de doctor, înlocuia pe toți și nu se retrăgea decât când, pe la orele zece sau unsprezece, Valentine adormea.

La plecare, supraveghetoarea înmâna domnului de Villefort în persoană cheile de la camera Valentinei, astfel că nu se putea intra la bolnavă decât străbătând apartamentul doamnei de Villefort și camera micului Edouard.

Morrel venea în fiecare dimineață la Noirtier să se intereseze despre Valentine; dar, lucru extraordinar, Morrel părea din zi în zi mai liniștit.

În primul rând, din zi în zi, deși în prada unei violente exaltări nervoase, Valentine se simțea mai bine; apoi nu i-a spus Monte-Cristo, atunci când a alergat năucit la el, că dacă Valentine nu moare în două ceasuri, va fi salvată?

Iar Valentine trăia încă și de atunci se scurseseră patru zile.

Exaltarea nervoasă despre care am pomenit o urmărea pe Valentine chiar și în somn sau, mai bine zis în starea de somnolență ce urma veghei: atunci, în liniștea nopții și a semiobscurității pe care o îngăduia veioza care se găsea pe cămin, arzând în învelișul ei de alabastru, vedea trecând umbrele acelea care populează camera bolnavilor și pe care le zgâlțâie febra cu aripile ei înfiorate.

I se părea atunci că vede, când pe mama ei care o amenința, când pe Morrel care îi întindea brațele, când făpturi aproape străine de viața ei obișnuită ca, de exemplu, contele de Monte-Cristo. Până și obiectele păreau în momentele de delir mișcătoare și pribege; iar vedeniile durau astfel până la orele două sau trei noaptea, când un somn de plumb puneă stăpânire pe fată și ținea până la ziuă.

În seara ce urmă dimineții când Valentine aflase de fuga Eugéniei și de arestarea lui Benedetto și când, după ce se amestecară o clipă cu senzațiile proprii sale existențe, întâmplările acestea începură să iasă treptat-treptat

din cuget. După retragerea lui Villefort, a lui d'Avrigny și a lui Noirtier, în timp ce la Saint-Philippe du Roule sunau orele unsprezece — iar supraveghetoarea, care pusese la îndemâna bolnavei băutura preparată de doctor și încuiase ușa, asculta înfiorată la oficiul unde se retrăsese comentariile servitorilor, reținând în minte istoriile sumbre care de trei luni formau subiectul serilor în anticamera procurorului regal — o scenă neașteptată se petrecea în camera aceasta, zăvorâtă cu atâta grijă.

Trecuseră cam zece minute de la plecarea supraveghetoarei.

De un ceas, în prada febrei care revenea în fiecare noapte, Valentine își lăsa capul, nesupus voinței sale, să continue lucrul activ, monoton și neînduplecat al creierului care se istovește, reproducând neîncetat aceleași gânduri sau zămislind aceleași imagini.

Din fitilul veiozei țâșneau nenumărate raze, desenând ramificații ciudate când, deodată, în răsfrângerea ei tremurătoare, Valentinei i se păru că vede biblioteca așezată lângă cămin, într-o firidă a peretelui, deschizându-se încetișor, fără ca balamalele să scoată cel mai mic zgomot.

Într-alt moment Valentine ar fi apucat soneria și ar fi tras șnurul de mătase, strigând după ajutor; dar, în situația în care se găsea, n-o mai mira nimic. Avea conștiința că toate viziunile care o înconjurau erau ficele delirului ei și convingerea îi venise din faptul că dimineța nu rămânea niciodată o urmă a fantomelor nopții, care dispăreau o dată cu sosirea zilei.

De după ușă apăru o figură omenească.

Valentine era prea familiarizată, grație febrei, cu arătările de felul acesteia, pentru a se înfricoșa; făcu numai ochii mari, nădăjduind că-l va recunoaște pe Morrel.

Figura continuă să înainteze spre pat, pe urmă se opri și păru că ascultă cu profundă luare-aminte.

În momentul acela o răsfrângere a veiozei licării pe chipul vizitatorului nocturn.

— Nu e el, murmură ea.

Și așteptă, convinsă că visa, că, așa cum se întâmplă în vis, omul va dispărea sau se va schimba în altă ființă.

Dar își pipăi pulsul și, simțind că el bate cu violență, își aduse aminte că mijlocul cel mai nimerit de a alunga vedeniile inoportune, era să bea: răcoarea băuturii, compusă de altminteri cu scopul de a potoli agitațiile de

care Valentine se plânse doctorului, aducea, izgonind febra, o repetare a senzațiilor creierului; după ce o bea, suferea un moment mai puțin.

Valentine întinse deci mâna ca să-și ia paharul de pe tava de cristal pe care se afla; dar, în timp ce scotea din așternut brațul înfiorat, arătarea făcu încă doi pași spre pat, cu mai multă vioiciune decât până atunci și ajunse așa de aproape de fată încât ea îi auzi răsuflarea și i se păru că simte apăsarea mâinii.

De data aceasta iluzia sau, mai bine-zis, realitatea depășea tot ce Valentine încercase până atunci; începu să se creadă trează și vie; își dădu seama că era în plinătatea judecății și se înfioră.

Apăsarea pe care Valentine o simțise avea ca scop să oprească brațul.

Valentine și-l retrase încetișor.

Atunci figura, de a cărei privire nu se putea desprinde și care de altminteri părea mai degrabă ocrotitoare decât amenințătoare, luă paharul, se apropie de veioză și privi băutura ca și cum ar fi vrut să-și dea seama de transparența și de limpezimea ei.

Dar primul examen nu ajunse.

Omul, sau mai bine zis fantoma, căci mergea așa de ușurel încât covorul înăbușea zgomotul pașilor săi, umplu o linguriță cu băutura din pahar și o înghiți. Valentine urmărea scena cu un sentiment profund de buimăcire.

Își închipuia că priveliștea e pe punctul să dispară pentru a face loc altui tablou; dar, în loc să se evaporeze ca o umbră, omul se apropie de ea și, întinzând Valentinei paharul, spuse cu o voce plină de emoție:

— Acum, bea!...

Valentine tresări.

Pentru prima oară una din vedeniile ei îi vorbea cu timbrul acesta viu.

Deschise gura să scoată un strigăt.

Omul duse un deget la buze.

— Domnul conte de Monte-Cristo! murmură ea.

După înfricoșarea care se zugrăvi în ochii fetei, după tremurătura mâinilor, după gestul grăbit pe care îl făcu pentru a se ghemui sub pături, se putea recunoaște ultima luptă a îndoielii împotriva convingerii; cu toate acestea prezența lui Monte-Cristo la ea, la o astfel de oră, intrarea lui misterioasă, fantastică, inexplicabilă, printr-un perete, păreau imposibilități pentru mintea zdruncinată a Valentinei.

— Nu striga, nu te speria, spuse contele; nu avea nici măcar fulgerarea unei bănuieli sau umbra unei neliniști; omul pe care îl vezi în fața dumitale (căci de data aceasta ai dreptate, Valentine, nu este o iluzie), omul pe care îl vezi în fața dumitale e cel mai afectuos părinte și cel mai respectuos prieten pe care ai putea să-l visezi.

Valentine nu găsi ce să răspundă: îi era atât de frică de glasul care îi dezvăluia prezența reală a celui ce-i vorbea, încât se temea să-i asocieze și glasul său; dar privirea ei înfricoșată vroia să spună: "Dacă ai intenții curate, pentru ce ești aci?"

Cu minunatu-i spirit de pătrundere, contele înțelese ce se petrecea în inima fetei.

— Ascultă-mă, spuse el, sau, mai bine zis, privește-mă: uită-te la ochii mei înroșiți și la chipul meu mai palid decât de obicei; de patru nopți n-am închis ochii o clipă; de patru nopți veghez asupra dumitale, te ocrotesc, te păstrez pentru prietenul nostru Maximilien.

Un val de sânge zglobiu urcă repede în obraji bolnavei; căci numele rostit de conte alunga restul de neîncredere pe care i-l inspirase.

— Maximilien? repetă Valentine, într-atât de plăcut îi era să pronunțe numele acesta: Maximilien? V-a mărturisit totul?

— Totul. Mi-a spus că viața dumitale e viața lui și i-am făgăduit că vei trăi.

— I-ați făgăduit că voi trăi?

— Da.

— Într-adevăr, domnule, ați vorbit despre vigilență și protecție. Sunteți medic?

— Da și cel mai bun pe care ți-l poate trimite cerul în momentul acesta, crede-mă.

— Spuneți că ați vegheat? întrebă Valentine îngrijorată. Unde? Nu v-am văzut.

Contele întinse mâna în direcția bibliotecii.

— Eram ascuns dinapoia acestei uși, spuse el, iar ușa răspunde în casa vecină pe care am închiriat-o.

Cu o mișcare de mândrie pudică, Valentine își abătu ochii și spuse cu o înfricoșare suverană:

— Domnule, ceea ce ați făcut dumneavoastră e de o demență fără asemănare, iar ocrotirea pe care mi-ați acordat-o seamănă mult cu o insultă.

— Valentine, glăsui el, iată singurele lucruri pe care le-am văzut în timpul lungilor vegheri: ce oameni veneau la dumneata, ce alimente ți se preparau, ce băuturi ți s-au servit; apoi, când băuturile mi se păreau periculoase, intram cum am intrat acum, goleam paharul și înlocuiam otrava cu o băutură binefăcătoare care, în locul morții ce ți se pregătea, făcea viața să circule în vinele dumitale.

— Otravă? moarte? exclamă Valentine crezându-se din nou sub stăpânirea unei halucinații înfrigurate; ce tot spuneiți, domnule?

— Sst! copila mea, glăsui Monte-Cristo ducând din nou degetul la buze; da, am spus otravă; da, am spus moarte și repet cuvântul; dar, mai întâi, bea de aici. Conte scoase din buzunar un flacon cu o băutură roșie din care turnă câteva picături în pahar. Iar după ce vei fi băut, să nu mai iei toată noaptea nimic.

Valentine întinse mâna; dar abia atinse paharul și o trase cu spaimă.

Monte-Cristo luă paharul, bău jumătate din el și îl înfățișă Valentinei care înghiți, zâmbind, restul.

— O, da! spuse ea; recunosc gustul băuturilor mele nocturne, apa care îmi răcorea puțin pieptul și îmi liniștea puțin creierul. Vă mulțumesc, domnule, vă, mulțumesc.

— Iată cum ai trăit patru nopți, Valentine, glăsui contele. Dar cum trăiam eu? O, ce ore crude m-ai silit să trăiesc! O, chinurile groaznice pe care m-ai făcut să le sufăr când vedeam turnându-se în paharul dumitale otrava ucigătoare, când tremuram de teamă să nu bei mai înainte ca eu s-o pot arunca în cămin.

— Domnule, reluă Valentine în culmea groazei, spuneiți că ați trecut prin chinuri nenumărate văzând cum se turna în paharul meu otrava ucigătoare? Dar dacă ați văzut turnându-se otrava în pahar, ați văzut, desigur și cine o turna.

— Da.

Valentine se ridică în capul oaselor și, potrivindu-și peste pieptul mai palid decât zăpada cămașa brodată, udă încă de sudoarea rece a delirului care începea să se amestece cu sudoarea și mai rece a spaimei, repetă:

— Ați văzut?

— Da, rosti contele pentru a doua oară.

— Cele ce îmi spuneiți sunt oribile, domnule, deoarece vreți să mă faceți să cred în ceva infernal. Cum, în casa tatălui meu? cum, în camera

mea, pe patul meu de suferință, continuă să mă asasineze? Plecați, domnule, îmi puneți conștiința la încercare, pângăriți bunătatea divină, este cu neputință, nu se poate.

— Ești oare cea dintâi pe care mâna aceasta o lovește, Valentine? n-ai văzut căzând în jurul dumitale pe domnul de Saint-Méran, pe doamna de Saint-Méran, pe Barrois? nu l-ai fi văzut căzând pe domnul Noirtier, dacă tratamentul pe care îl urmează de aproape trei ani nu îl ocrotea, combătând otrava prin deprinderea cu otravă?

— O, Doamne! spuse Valentine; de aceea, de aproape o lună bunul meu bunic îmi cere să împart băuturile cu el?

— Iar băuturile acestea, exclamă Monte-Cristo, au un gust amar ca de coajă de portocală, pe jumătate uscată, nu e așa?

— Da, Doamne, da!

— Îmi explic totul, glăsui Monte-Cristo; știe și el că în casa aceasta se otrăvește și știe poate și cine otrăvește. Te-a întărit pe dumneata, copila lui dragă, împotriva substanței ucigătoare. Iată cum se face că trăiești încă, lucru pe care nu mi-l explicam după ce, acum patru zile, ai fost otrăvită cu o otravă care de obicei nu iartă.

— Dar cine-i asasinul, ucigașul?

— La rândul meu te voi întreba: n-ai văzut niciodată pe cineva intrând noaptea în camera dumitale?

— Ba da. Mi s-a părut de multe ori că văd trecând niște umbre, apropiindu-se, depărtându-se, dispărând; dar credeam că ele sunt vedenii ale febrei mele și chiar adineauri, când ai intrat dumneata, mi s-a părut multă vreme sau că am delir, sau că visez.

— Așadar, nu cunoști persoana care vrea să-ți răpună viața?

— Nu, spuse Valentine; de ce mi-ar dori cineva moartea?

— În cazul acesta ai s-o cunoști, glăsui Monte-Cristo ciulind urechea.

— Cum? întrebă Valentine privind cu groază în jurul ei.

— Pentru că astă-seară nu mai ai nici febră, nici delir, pentru că astă-seară ești trează, pentru că bate miezul nopții și pentru că aceasta e ora asasinilor.

— Doamne! Doamne! exclamă Valentine ștergându-și cu mâna sudoarea care-i îmbrobona fruntea.

Într-adevăr, bătea miezul nopții pe îndelete și trist; fiecare lovitură a ciocanului de bronz părea că izbește în inima fetei.

— Valentine, continuă contele, adună-ți toate forțele, stăpânește-ți inima în piept, oprește-ți glasul în gâttej, prefă-te că dormi și vei vedea, vei vedea!

Valentine apucă mâna contelui.

— Mi se pare că aud zgomot, spuse ea; depărtați-vă.

— Adio, sau, mai bine zis la revedere, răspunse contele.

Apoi, cu un zâmbet așa de trist și de patern încât inima fetei fu pătrunsă de recunoștință, el ajunse în vârful picioarelor la ușa bibliotecii.

Dar întorcându-se mai înainte de a închide ușa:

— Nici un gest, spuse el, nici o vorbă ; să te creadă adormită! Altminteri s-ar putea să te ucidă mai înainte ca eu să am timp să-ți vin în ajutor.

Și, după sfatul acesta înfricoșător, contele dispăru dinapoia ușii care se închise tăcută în urma lui.

Capitolul **XXVII** Locusta

Valentine rămase singură; alte două pendule, în întârziere față de aceea de la Saint-Philippe du Roule, sunară miezul nopții la intervale deosebite.

Apoi, în afară de huruitul câtorva trăsuri depărtate, totul recăzu în tăcere.

Atunci luarea-aminte a Valentinei se concentrează întreagă asupra pendulei din camera ei.

Începu să numere secunde și constată că ele băteau de două ori mai încet decât inima ei. Și cu toate acestea încă se îndoia; inofensiva Valentine nu putea să conceapă că îi dorește cineva moartea! de ce? În ce scop? ce rău făcuse ea ca să poată stârni un dușman? .

Nu era nici o teamă că va adormi.

O singură idee, o idee cumplită, îi ținea mintea încordată: exista o persoană pe lume care încercase s-o asasineze și care va încerca din nou.

Dar dacă, acum, sătulă să constate ineficacitatea otrăvii, ființa aceasta va recurge la pumnal, așa cum spusese Monte-Cristo? dacă el nu va avea

timp să alerge în ajutor? dacă nu-l va mai vedea pe Morrel?

La gândul acesta, care o acoperea totodată cu o paloare de moarte și cu o sudoare înghețată, Valentine stătea gata să apuce șnurul soneriei și să cheme în ajutor.

Dar i se părea că, prin ușa bibliotecii, vede scânteind ochii contelui, ochi care apăsau pe amintirea ei și care, când se gândea la ei, o striveau sub o rușine așa de mare încât se întreba dacă vreodată recunoștința va izbuti să șteargă efectul penibil al indiscretei prietenii a contelui.

Douăzeci de minute, douăzeci de eternități se scurseră astfel, apoi alte zece minute; în sfârșit pendula, înaintând cu încă o secundă, dădu o lovitură în timbrul sonor.

În momentul acela o zgârietură imperceptibilă, cu unghia, pe lemnul bibliotecii, arăta Valentinei că Monte-Cristo veghea și că o sfătuia să vegheze.

Într-adevăr, dinspre partea opusă, adică dinspre camera lui Edouard, Valentinei i se păru că aude parchetul scârțâind; ciuli urechea, reținându-și respirația aproape înăbușită; butonul ușii trosni și ușa se deschise.

Valentine se săltase în cot; abia avu timp să se culce la loc în pat și să-și ascundă ochii sub braț.

Apoi, tremurândă, agitată, cu inima strânsă de o spaimă de negrăit, așteptă.

Cineva se apropie de pat și atinse perdelele.

Valentine își adună toate puterile și scoase răsuflarea aceea regulată a respirației care anunță un somn liniștit.

— Valentine! șopti o voce.

Fata se înfioră până în adâncul inimii, dar nu răspunse.

— Valentine! repetă aceeași voce.

Aceași tăcere: Valentine făgăduise că nu se va trezi.

Pe urmă totul rămase în nemișcare.

Dar Valentine auzi zgomotul aproape nesimțit al unui lichid picurat în paharul pe care îl golise.

Atunci îndrăzni apărută de brațul întins să întredeschidă pleoapa.

Văzu o femeie în capot alb, care turna în pahar un lichid pregătit dinainte într-o fiolă.

În minutul acesta Valentine își reținu, poate, răsuflarea sau făcu vreo mișcare, căci femeia se opri neliniștită și se plecă deasupra patului ca să

vadă mai bine dacă fata dormea într-adevăr: era doamna de Villefort.

Recunoscând-o pe mama ei vitregă, Valentine fu cuprinsă de un fior ascuțit care-i imprimă o mișcare.

Doamna de Villefort se trase îndată de-a lungul peretelui și aici, adăpostită dinapoia perdelei patului, tăcută, atentă, spiona cea mai mică mișcare a Valentinei.

Aceasta își reaminti cuvintele cumplite ale lui Monte-Cristo: i se păru că vede sclipind, în mână care nu mai ținea fiola, un cuțit lung și ascuțit. Atunci, apelând la toată puterea de voință, Valentine se strădui să închidă ochii; dar funcțiunea aceasta, cea mai ușoară a simțurilor noastre, funcțiune așa de simplă de obicei, devenea acum aproape cu neputință de îndeplinit într-atât curiozitatea avidă căuta să îndepărteze pleoapa și să atragă adevărul.

Totuși, asigurată prin liniștea în care reîncepuse să se audă sunetul egal al respirației Valentinei că aceasta dormea, doamna de Villefort întinse din nou brațul și rămânând pe jumătate ascunsă de perdelele strânse la căpătâiul patului, goli în paharul Valentinei întregul conținut al fiolei.

Pe urmă se retrase, fără ca zgomotul cel mai neînsemnat s-o înștiințeze pe Valentine de plecarea ei.

Văzuse dispărând brațul: brațul fraged și rotund al unei femei de douăzeci și cinci de ani, tânără și frumoasă și care picura moartea.

Nu se poate spune prin cuvinte ce a simțit Valentine în minutul și jumătate cât doamna de Villefort rămăsese în cameră.

Zgârietura unghiei pe bibliotecă o scoase pe fată din toropeala în care era îngropată și care semăna cu amorteala.

Înălță cu greu capul.

Ușa, tot tăcută, se mișcă pentru a doua oară și contele de Monte-Cristo reapăru.

— Ei, te mai îndoiești? întrebă contele.

— O, Doamne! murmură fata.

— Ai văzut?

— Vai, da!

Valentine scoase un geamăt.

— Da, spuse ea, dar nu pot crede.

— În cazul acesta preferi să mori și să-l faci și pe Maximilien să moară.

— Doamne! Doamne! repetă fata aproape rătăcită; oare să plec din casa asta, să fug?

— Valentine, mâna care te urmărește te va ajunge pretutindeni: cu ajutorul aurului, servitorii dumitale vor fi corupți, iar moartea ți se va oferi, deghizată în toate chipurile, în apa pe care o vei bea de la izvor, în fructul pe care îl vei culege din copac.

— Dar nu mi-ați spus că măsura de precauție a bunicului mă apără împotriva otrăvii?

— Împotriva unei otrăvi și nu întrebuințată în doză mare; se va schimba otrava, sau se va mări doza.

Luă paharul și își muie buzele.

— Uite, ce ți-am spus s-a întâmplat, glăsui el. Nu te mai otrăvește cu brucină, ci cu un simplu narcotic. Recunosc gustul alcoolului în care a fost topit. Valentine, Valentine, dacă ai fi băut ceea ce doamna de Villefort ți-a turnat în pahar, erai pierdută!

— Dumnezeuule, de ce mă urmărește așa? exclamă fata.

— Cum ești așa de blândă, de bună, de puțin încrezătoare în rău, încât n-ai înțeles, Valentine?

— Nu, spuse fata; nu i-am făcut niciodată vreun rău.

— Dar ești bogată, Valentine; dar ai un venit de două sute de mii de lire și acele două sute de mii de franci le răpești fiului ei.

— Cum așa? Averea mea nu îi aparține, căci o am de la părinți.

— Fără îndoială și de aceea domnul și doamna de Saint-Méran au murit; pentru că dumneata îți moșteneai părinții; de aceea, din ziua când te-ai făcut moștenitoarea lui, domnul Noirtier a fost condamnat; de aceea, la rândul dumitale, trebuie să mori, Valentine; pentru ca părintele dumitale să te moștenească pe dumneata și pentru ca fratele dumitale, devenit fiu unic, să moștenească pe părintele dumitale.

— Edouard? bietul copil; pentru el se săvârșesc toate crimele?

— A, în sfârșit pricepi?

— Doamne, numai de n-ar cădea toate acestea pe capul lui!

— Valentine, ești un înger.

— Dar s-a renunțat la uciderea bunicului meu?

— S-a făcut reflecția că, dacă dumneata mori, averea va reveni în mod firesc fratelui dumitale și s-a socotit că, la urma urmei, crima fiind inutilă, era un lucru de două ori periculos să o mai săvârșească.

— Și un astfel de plan s-a născut în mintea unei femei? O, Doamne! Doamne!

— Amintește-ți de Perusa, de umbrarul hanului de poștă, de omul cu manta cafenie pe care mama dumitale vitregă îl cerceta cu privire la *aquatofana*. Ei bine, de pe atunci infernalul proiect se plămădea în mintea ei.

— Domnule, exclamă blânda copilă izbucnind în lacrimi, văd bine că, dacă e așa, sunt condamnată la moarte.

— Nu, Valentine, nu, căci eu am prevăzut toate comploturile; nu, căci dușmanca noastră este învinsă, deoarece e ghicită; nu, vei trăi, Valentine, vei trăi ca să iubești și să fii iubită, vei trăi ca să fii fericită și să faci fericit un suflet nobil; dar, ca să trăiești Valentine, trebuie să ai încredere în mine.

— Porunciți-mi, domnule, ce să fac?

— Să iei orbește ce-ți voi da eu.

— Dumnezeu îmi este martor, exclamă Valentine, că dacă aș fi singură, aș prefera să mă las omorâtă.

— Nu te vei destăinui nimănui, nici măcar părintelui dumitale.

— Nu-i așa că părintele meu nu este amestecat în complotul acesta groaznic? Întrebă Valentine împreunându-și mâinile.

— Nu și cu toate acestea părintele dumitale, omul obișnuit cu acuzațiile juridice, părintele dumitale bănuiește desigur că toate aceste decese care se abat asupra casei lui nu sunt naturale. Părintele ar fi trebuit să vegheze

asupra dumitale, era dator să se găsească în momentul acesta unde mă aflu eu; ar fi trebuit să golească paharul, să se ridice în contra asasinului. Spectru contra spectru, murmură el încheindu-și fraza cu glas tare.

— Domnule, spuse Valentine, îmi voi da toată silința să trăiesc, deoarece există pe lume două ființe care ar fi gata să moară dacă eu aș muri: bunicul meu și Maximilien.

— Voi veghea asupra lor cum am vegheat asupra dumitale.

— Bine, domnule, faceți ce vreți cu mine, glăsui Valentine. Apoi, în șoaptă: O, Doamne! Doamne! Ce o să se mai întâmple?

— Orice ți s-ar întâmpla, Valentine, să nu te înspăimânți; dacă suferi, dacă pierzi vederea, auzul, pipăitul, să nu te temi; dacă te trezești fără să știi unde te afli, să nu-ți fie teamă, chiar dacă, trezindu-te, te-ai vedea într-un cavou sepulcral sau ținută într-un coșciug; fă o efortare și spune-ți: "În momentul acesta un prieten, un părinte, un om care îmi vrea fericirea mea și a lui Maximilien, veghează asupra mea".

— Vai, ce perspectivă cumplită!

— Valentine, preferi s-o denunți pe mama dumitale vitregă?

— Aș prefera să mor de o sută de ori decât să o denunț!

— Nu, nu vei muri și îmi făgăduiești că, orice ți s-ar întâmpla, n-ai să te plângi, nu ai să pierzi speranța?

— Mă voi gândi la Maximilien.

— Valentine, ești fika mea dragă; numai eu pot să te salvez și te voi salva.

În culmea groazei, Valentine își împreună mâinile, (căci simțea că a venit momentul să ceară lui Dumnezeu curaj) și se ridică să se roage, murmurând cuvinte fără șir, uitând că umerii ei albi nu aveau alt voal decât părul lung și că inima i se vedea bătând sub dantela fină a cămășii de noapte.

Contele puse ușurel mâna pe brațul fetei, potrivi până la gât pătura și, cu un zâmbet părintesc, spuse:

— Copila mea, încrede-te în devotamentul meu așa cum crezi în bunătatea lui Dumnezeu și în iubirea lui Maximilien.

Valentine aținti asupra lui o privire plină de recunoștință și rămase supusă ca un copil.

Atunci contele scoase din buzunarul vestei cutiuța de smarald, deschise capacul de aur și turnă în mâna dreaptă a Valentinei o pastilă mică, rotundă

ca un bob de mazăre.

Valentine o luă cu mâna cealaltă și se uită la conte cu luare-aminte: pe trăsăturile iscusitului protector era o răsfrângere din măreția și puterea divină. Valentine îl întrebă din ochi.

— Da, răspunse acesta.

Valentine duse pastila la gură și o înghiți.

— Și acum la revedere, copila mea, spuse el; voi încerca să dorm, căci ești salvată.

— Duceți-vă, glăsui Valentine; orice mi s-ar întâmpla, vă făgăduiesc că n-o să-mi fie frică.

Monte-Cristo își ținu multă vreme ochii fixați asupra fetei care adormi încet-încet, învinsă de puterea narcoticului dat de conte.

Atunci luă paharul, îl goli pe trei sferturi în cămin ca să se creadă că Valentine a băut și îl așeză din nou pe masa de noapte; pe urmă, ajungând la ușa bibliotecii, mai aruncase o privire spre Valentine care adormea cu încrederea și candoarea unui înger culcat la picioarele Domnului.

Capitolul **XXVIII** Valentine

Lampa continua să ardă pe căminul Valentinei, mistuind ultimele picături de ulei care pluteau încă deasupra apei ; un cerc mai roșiatic colora albastrul globului ; din flacăra devenită mai vie se desprindeau ultimele scăpărări care par să fie, la obiectele neînsuflețite, ultimele convulsii ale agoniei, comparată de atâtea ori cu agonia bietelor făpturi omenești ; o lumină scăzută și sinistră colorase, cu răsfrângere de opal, perdelele albe și așternutul fetei.

Zgomotele străzii se stinseră de-a binelea, iar liniștea din casă era îngrozitoare.

Ușa camerei lui Edouard se deschise atunci și un cap pe care l-am mai văzut apăru în oglinda așezată în fața ușii : doamna de Villefort se înapoia să vadă efectul băuturii.

Se opri în prag, ascultă pâlpâitul lămpii, singurul zgomot perceptibil în camera pe care ai fi crezut-o pustie, apoi înaintă încetișor spre masa de noapte ca să vadă dacă paharul Valentinei era golit.

Precum am spus, conținutul paharului era încă pe sfert.

Doamna de Villefort îl luă și îl deșertă în cenușa pe care o mișcă pentru a înlesni absorbirea lichidului, apoi clăti cu băgare de seamă cristalul, îl șterse cu batista și-l așeză la loc pe masa de noapte.

Cineva, a cărui privire s-ar fi putut cufunda în interiorul camerei, ar fi putut să vadă atunci ezitarea doamnei de Villefort în a-și aținti ochii asupra Valentinei și în a se apropia de pat.

Licărirea lugubră, liniștea, poezia cumplită a nopții se îmbinau fără îndoială cu înspăimântătoarea poemă a conștiinței sale: otrăvitoarei îi era frică de opera sa.

În sfârșit, își luă inima în dinți, dădu în lături perdeaua, se rezemă de căpătâiul patului și se uită la Valentine.

Fata nu mai respira, dinții ei pe jumătate descleștați nu lăsau să mai scape nici un atom din sufletul care trădează viața; buzele-i albite nu se mai înfiorau; ochii, înecați într-un abur violet care părea că fusese filtrat sub piele, formau un relief mai alb în locul unde globul umfla pleoapa, iar genele lungi, negre, umbreau o piele mată cum e ceara.

Doamna de Villefort contemplă chipul cu o expresie elocventă în neclintirea ei: se încumetă atunci și, ridicând pătura, își puse mâna pe inima fetei.

Inima era mută și înghețată.

Sub mâna ei bătea artera degetelor; își retrase mâna cu un fior.

Brațul Valentinei atârna afară din pat; părea modelat după acela dintre Grațiile lui Germain Pilon; dar antebrațul era ușor deformat de o crispă, iar pumnul de o formă așa de pură se sprijinea ușor înțepenit, cu degetele îndepărtate, pe măsuta de mahon.

Rădăcina unghiilor era vânăată.

Pentru doamna de Villefort nu mai încăpea îndoială: se sfârșise totul, opera cumplită, ultima, pe care trebuise s-o îndeplinească, era terminată.

Otrăvitoarea nu mai avea ce să caute în cameră; se trase înapoi cu atâta precauțiune încât era vădit că se temea de zgomotul pașilor pe covor, dar, în timp ce se trăgea înapoi, ținea perdeaua ridicată, absorbind spectacolul morții care poartă în sine irezistibilă atracție câtă vreme moartea nu e descompunere, ci numai imobilitate, câtă vreme ea rămâne un mister și nu-i încă dezgust.

Minutele se scurgeau; doamna de Villefort nu putea să dea drumul perdelei pe care o ținea suspendată ca un giulgiu asupra capului Valentinei.

Plăti reveriei tributul: (de bună seamă că remușcările sunt reveria crimei).

În momentul acela scăpărările veiozei se întetiră.

Doamna de Villefort tresări auzind zgomotul și dădu drumul perdelei.

În clipa aceea veioza se stinse și camera fu cufundată într-o beznă înfricoșătoare.

În mijlocul beznei, pendula se trezi și sună orele patru și jumătate.

Înspăimântată de zguduirile succesive, otrăvitoarea ajunsese bătând la ușă și intră în apartamentul ei cu sudoarea neliniștii pe frunte.

Întunericul mai ținu două ceasuri.

Apoi, puțin câte puțin, o lumină alburie năpădi apartamentul, filtrându-se printre storuri; apoi puțin câte puțin, lumina crescă dând culoare și formă obiectelor și corpurilor.

În momentul acesta răsună pe scară tusea infirmierei și femeia intră la Valentine cu o ceașcă în mână.

Pentru un părinte, pentru un amant, prima privire ar fi fost hotărâtoare: Valentine era moartă; pentru salariată, Valentine nu era decât adormită.

— Bun, spuse apropiindu-se de masa de noapte, a băut o parte din doctorie, paharul e pe două treimi gol.

Se duse pe urmă la cămin, reaprinse focul, se așeză în jilț și, deși abia se dăduse jos din pat, profită de somnul Valentinei ca să mai doarmă câteva clipe.

O trezi pendula bătând orele opt.

Atunci, uimită de somnul îndărătnic în care rămânea fata, înfricoșată de brațul ce spânzura din pat, înaintă spre pat și abia atunci remarcă buzele reci și pieptul înghețat.

Vru să readucă brațul lângă corp, dar brațul nu se supuse decât cu înțepeneala aceea înspăimântătoare care nu putea s-o înșele pe infirmieră.

Scoase un strigăt oribil.

Apoi, alergând la ușă:

— Ajutor! strigă ea: ajutor!

— Cum, ajutor? răspunse de la piciorul scării glasul domnului d'Avrigny.

Era ora când doctorul venea de obicei.

— Cum, ajutor? strigă glasul lui Villefort năpustindu-se din cabinetul său; doctore, n-ai auzit strigându-se după ajutor?

— Ba da, ba da; să urcăm, răspunse d'Avrigny, să urcăm repede la Valentine.

Dar, mai înainte ca medicul și părintele să fi intrat, servitorii care se aflau la același etaj, în camere sau pe coridoare, pătrunseră și văzând-o pe Valentine palidă, nemișcată în pat, înălțau mâinile la cer și se clătinau de parcă ar fi fost loviți de ameteală.

— Chemați-o pe doamna de Villefort! treziți-o pe doamna de Villefort strigă procurorul regal din ușa camerei în care nu îndrăznea parcă să intre.

Dar, în loc să răspundă, servitorii îl priveau pe domnul d'Avrigny care intrase, alergase la Valentine și o ridică în brațe.

— Și ea! murmură el dându-i drumul. O, Doamne! Doamne! când ai să te sature?

Villefort se năpusti în apartament.

— Ce spui? strigă el înălțând mâinile la cer. Doctore, doctore...

— Spun că Valentine a murit! răspunse d'Avrigny cu glas solemn și cumplit în solemnitatea lui.

Domnul de Villefort se prăbuși de parcă picioarele i-ar fi fost tăiate și căzu cu capul pe patul Valentinei.

La auzul cuvintelor doctorului, la strigătele părintelui, servitorii buimăciți fugiră cu exclamații înăbușite; pașii lor precipitați se auziră pe scări și pe coridoare, apoi o mare mișcare prin curți și zgomotul se stinse; de la primul până la ultimul, ei fugiseră din casa blestemată.

În momentul acela doamna de Villefort, cu brațul trecut pe jumătate prin capotul de dimineață, ridică perdeaua; rămase o clipă în prag, cu aerul că-i întreabă pe cei de față și chemând în ajutorul său câteva lacrimi rebele.

Deodată făcu un pas sau, mai bine zis, un salt înainte, cu brațele întinse spre masă.

Îl văzu pe d'Avrigny plecându-se curios asupra mesei și luând paharul pe care ea era sigură că l-a golit în timpul nopții.

Paharul conținea o treime, exact cât avusese când a aruncat conținutul în cenușă.

Spectrul Valentinei ridicat în fața otrăvitoarei ar fi zguduit-o mai puțin.

Într-adevăr, era chiar culoarea băuturii pe care ea a turnat-o în paharul Valentinei și pe care Valentine a băut-o. Era chiar otrava care nu poate înșela

ochii domnului d'Avrigny și pe care domnul d'Avrigny o privește atent: Dumnezeu a făcut, fără îndoială, o minune ca să rămână, în ciuda precauțiunilor asasinei, o urmă, o dovadă de denunț al crimei.

Între timp, pe când doamna de Villefort rămăsese nemișcată ca statuia Teroarei, pe când Villefort, cu capul ascuns în păturile patului mortuar, nu vedea nimic în jurul său, d'Avrigny se apropie de fereastră ca să examineze bine cuprinsul paharului și să guste un strop luat pe vârful degetului.

— Aha, murmură el, acum nu mai este brucină; să vedem ce o fi.

Alergă atunci la unul din dulapurile din camera Valentinei, dulap transformat în farmacie, și, scoțând din caseta sa mică de argint un flacon de acid nitric, picură câțiva stropi în opalul lichidului care se schimbă numaidecât într-o jumătate de pahar de sânge viu.

— Aha! făcu d'Avrigny cu groaza judecătorului căruia i se arată adevărul, amestecată cu bucuria savantului căruia i se dezvăluie o problemă.

Doamna de Villefort se întoarse o clipă; ochii ei zvârliră flăcări, apoi se stinseră; căută, clătinându-se, ușa cu mâna și dispăru.

În clipa următoare se auzi zgomotul îndepărtat al unui corp ce cădea pe parchet.

Dar nimeni nu luă seama. Infirmiera privea analiza chimică, Villefort stătea zdrobit.

Numai domnul d'Avrigny o urmărise pe doamna de Villefort din ochi și remarcase ieșirea ei zorită.

Ridică perdeaua camerei Valentinei și, străbătând cu privirea odaia lui Edouard, până în apartamentul doamnei de Villefort, o văzu pe aceasta lungită pe parchet.

— Du-te de-i dă ajutor doamnei de Villefort, spuse el infirmierei; doamna de Villefort se simte rău.

— Dar domnișoara Valentine? îngăimă aceasta.

— Domnișoara Valentine nu mai are nevoie de ajutor, spuse d'Avrigny, deoarece domnișoara Valentine a murit.

— A murit? a murit? suspină Villefort în paroxismul unei dureri cu atât mai sfâșietoare cu cât era nouă, necunoscută, neînchipuită pentru inima lui de bronz.

— Spuneți că a murit? strigă al treilea glas; cine a spus că Valentine a murit?

Cei doi bărbați întoarseră capul și-l zăriră în ușă pe Morrel, palid, descompus, înfricoșător.

Iată ce se întâmplase:

Morrel se înfățișase la ora obișnuită prin porțița care ducea la Noirtier.

Împotriva obiceiului, găsi poarta deschisă, astfel că nu mai avu nevoie să sune și intră.

Așteptă o clipă în vestibul, chemând un servitor care-l introducea la bătrânul Noirtier.

Dar nu răspunse nimeni; servitorii, dună cum știți, părăsiseră casa.

Morrel nu avea în ziua aceea nici un motiv special de neliniște: avea făgăduiala lui Monte-Cristo că Valentine va trăi și, până atunci, făgăduiala fusese respectată cu credință. În fiecare seară contele îi dăduse vești bune pe care a doua zi Noirtier le confirma.

Totuși pustietatea i se păru ciudată; strigă a doua oară, a treia oară; aceeași liniște.

Atunci hotărî să urce.

Ușa lui Noirtier era deschisă ca toate celelalte.

Îl văzu din primul moment pe bătrân în jilțul lui, la locul obișnuit; ochii dilatați păreau că exprimă o spaimă interioară, confirmată și de paloarea bizară a chipului său.

— Cum vă simțiți, domnule? întrebă tânărul nu fără o strângere de inimă.

— Bine, făcu bătrânul clipind din ochi; bine.

Dar înfățișarea lui păru că devine și mai neliniștită.

— Sunteți frământat, continuă Morrel, aveți nevoie de ceva? Vreți să chem un servitor?

— Da, făcu Noirtier.

Morrel apucă șnurul soneriei; dar, cu toate că trase de aproape să-l rupă, nu veni nimeni.

Se întoarse spre Noirtier.

Paloarea și neliniștea sporeau pe chipul bătrânului.

— Doamne! Doamne! de ce n-or fi venind? glăsui Morrel. O fi cineva bolnav în casă?

Ochii lui Noirtier părură pe punctul de-a ieși din orbite.

— Dar ce aveți? continuă Morrel. Mă speriați. Valentine! Valentine!

— Da! Da! făcu Noirtier.

Maximilien deschise gura să vorbească, dar limba nu putu să articuleze nici un sunet: se clătină și se rezemă de perete.

Apoi întinse mâna spre ușă.

— Da, da, continuă bătrânul.

Maximilien se repezi pe scara cea mică pe care o parcurse din două salturi, în timp ce Noirtier părea că îl îndeamnă din ochi:

— Mai repede! mai repede!

Un minut îi ajunse tânărului să străbată mai multe camere, pustii ca și restul casei și să ajungă până la odaia Valentinei.

Nu avu nevoie să împingă ușa: era dată în lături.

Primul sunet pe care îl auzi, fu un suspin. Văzu ca printr-un nor o figură neagră, îngenuncheată și pierdută într-un morman de rufărie albă. Teama, înfricoșătoarea teamă, îl ținut în prag.

Atunci auzi un glas spunând:

— Valentine a murit!

Și un al doilea glas care, ca un ecou, răspundea:

— A murit! A murit!

Capitolul **XXIX** Maximilien

Villefort se ridică, aproape rușinat că a fost surprins în accesul durerii.

Profesiunea cumplită pe care o exercita de douăzeci și cinci de ani izbutise să facă dintr-însul mai mult sau mai puțin decât un bărbat.

Privirea-i, buimăcită o clipă, se fixă asupra lui Morrel.

— Cine ești dumneata, domnule, care uiți că nu se intră astfel într-o casă unde fâlfâie moartea? întrebă el.

— Pleacă, domnule, pleacă!

Dar Morrel rămânea neclintit; nu putea să-și ia ochii de la spectacolul înfricoșător al patului mototolit și al figurii palide, culcată într-însul.

— Pleacă, n-auzi? strigă Villefort în timp ce d'Avrigny înainta la rândul-i ca să-l dea afară pe Morrel.

Acesta privi cu un aer rătăcit cadavrul, pe cei doi oameni, întreaga cameră, păru că ezită o clipă, deschise gura; apoi, negăsind nici un cuvânt pentru a răspunde, în ciuda roiului de idei fatale care-i năpădeau mintea, se întoarse, înfundându-și mâinile în păr; astfel că Villefort și d'Avrigny, abătuți o clipă din gândurile lor, schimbare, după ce l-au petrecut din ochi, o privire care vroia să spună:

— Este nebun!

Dar, mai înainte de a se fi scurs cinci minute, auziră scara gemând sub o povară considerabilă, și-l văzură pe Morrel care, cu o forță supraomenească, ridicând în brațe jilțul lui Noirtier, îl aducea pe bătrân la primul etaj al casei.

Când ajunse în capul scării, Morrel depuse jilțul jos și-l împinse repede până în camera Valentinei.

Întreaga operație fu executată cu puteri înzecite de exaltarea frenetică a tânărului.

Dar un lucru era cu deosebire înspăimântător; figura lui Noirtier, înaintând spre patul Valentinei, împins de Morrel, figura lui Noirtier în care inteligența își desfășura toate resursele și ai cărei ochi își adunau întreaga lor putere pentru a ține locul celorlalte facultăți.

De aceea chipul palid, cu privirea înflăcărată, fu pentru Villefort o apariție înfricoșătoare.

Ori de câte ori se găsisse în contact cu părintele său, se întâmplase ceva grozav.

— Uite ce au făcut din ea! strigă Morrel cu o mână rezemată încă de spătarul jilțului pe care-l împinsese până la pat și cu cealaltă întinsă spre Valentine; uite, tată, uite!

Villefort se trase un pas înapoi, privindu-l cu uimire pe tânărul care-i era aproape necunoscut și care îi spunea lui Noirtier tată.

În momentul acela tot sufletul bătrânului păru că trece în ochii care se injectau de sânge; apoi vinele gâtului se umflară, o culoare vânătă, asemănătoare aceleia care năpădește pielea epilepticului, îi acoperi gâtul, obrații, tâmpile; nu-i lipsea acestei explozii interioare a întregii ființe decât un strigăt.

Strigătul ieși, pentru a spune astfel, din toți porii, înfricoșând prin muțenia sa, sfâșiind prin tăcerea sa.

D'Avrigny se repezi spre bătrân, dându-i să respire un revulsiv violet.

— Domnule, strigă atunci Morrel, apucând mâna țeapănă a paralticului, mi se pune întrebarea cine sunt și cu ce drept mă găsesc aci... Dumneavoastră care știți, spuneți-le! spuneți-le!

Și glasul tânărului se stinse în suspine.

Respirația gâfâitoare zgâlțâia pieptul bătrânului. Părea că este în prada agitației care precede agonia.

În sfârșit, lacrimile țâșniră din ochii lui Noirtier care era mai fericit decât tânărul ce suspina fără să plângă. Deoarece capul nu se putea pleca, se închiseră ochii.

— Spuneți, continuă Morrel cu voce sugrumată, spuneți că eram logodnicul ei!

— Spuneți că era prietena mea nobilă, singura mea iubire pe pământ! Spuneți, spuneți, spuneți că acest cadavru îmi aparține!

Și, înfățișând spectacolul cumplit al unei mari forțe care se zdrobește, tânărul căzu greoi în genunchi, dinaintea patului pe care degetele-i crispate îl încheștară cu violență.

Durerea era așa de sfâșietoare încât d'Avrigny întoarse capul pentru a-și ascunde emoția, iar Villefort fără să mai ceară vreo explicație, atras de magnetismul care ne împinge spre cei ce au iubit ființele deplânse de noi, îi întinse tânărului mâna.

Dar Morrel nu vedea nimic; apucase mâna înghețată a Valentinei și, neizbutind să plângă, mușca păturile mugind.

Câtva timp nu se auzi în cameră decât concertul suspinelor, al imprecățiilor și al rugăciunii. Și totuși un zgomot le domina pe toate: respirația răgușită și sfâșietoare care părea, cu fiecă înghițire de aer, că rupe în pieptul lui Noirtier unul din resorturile vieții.

În sfârșit, mai stăpân decât toți, după ce, pentru a spune astfel, cedase câtva timp lui Maximilien locul său, Villefort luă cuvântul.

— Domnule, îi spuse el lui Maximilien, spui că o iubeai pe Valentine; că erai logodnicul ei; nu cunoșteam iubirea aceasta, nu știam de legătura aceasta; și totuși eu, părintele ei, te iert; căci, precum văd, durerea dumitale e mare, reală și adevărată.

De altminteri și durerea mea e prea mare ca să mai rămână loc în inimă pentru mânie.

Dar, după cum vezi, îngerul pe care îl nădăjduiai a părăsit pământul: nu mai are ce face cu adorațiile oamenilor, ea care, în momentul acesta, îl

adoră pe Dumnezeu; ia-ți deci rămas bun de la tristele rămășițe pe care ea le-a uitat printre noi; mai ia-i pentru ultima oară mâna pe care o așteptai și desparte-te de ea pentru totdeauna: Valentine nu mai are nevoie acum decât de preotul care s-o binecuvânteze.

— Te înșeli, domnule, strigă Morrel ridicându-se într-un genunchi, cu inima străbătută de o durere mai puternică decât toate celelalte pe care le simțise până atunci. Te înșeli; moartă, așa cum a murit, Valentine are nevoie nu numai de un preot, dar și de un răzbunător. Domnule de Villefort, dumneata trimite după preot, eu voi fi răzbunătorul.

— Ce vrei să spui, domnule? murmură Villefort tremurând.

— Vreau să spun, continuă Morrel, că în dumneata, domnule, sunt doi oameni. Părintele a plâns de ajuns, procurorul regal să-și înceapă datoria!

Ochii lui Noirtier scânteiară; d'Avrigny se apropie.

— Domnule, continuă tânărul culegând din ochii tuturor sentimentele care se zugrăveau pe chipurile celor de față, știu ce spun și știi tot așa de bine ca mine ce vreau să spun: Valentine a murit asasinată!

Villefort își coborî capul; d'Avrigny mai înaintă un pas; Noirtier făcu da din ochi.

— Domnule, continuă Morrel, în epoca în care noi trăim, o ființă, chiar dacă nu ar fi tânără, frumoasă, adorabilă cum era Valentine, o ființă nu dispare în mod violent din lume fără să se ceară socoteală pentru dispariția ei.

— Haide, domnule procuror regal, adăugă Morrel cu vehemență crescândă, nu-ți fie milă! Eu îți denunț crima, dumneata caută asasinul!

Și ochii lui neînduplecați îl cercetau pe Villefort care, la rândul-i, solicita cu privirea când pe Noirtier, când pe d'Avrigny.

Dar, în loc să găsească ajutor în părintele său și în doctor, Villefort nu întâlnește la ei decât o privire tot așa de neînduplecată ca și a lui Morrel.

— Da! făcu bătrânul.

— Desigur! spuse d'Avrigny.

— Domnule, replică Villefort încercând să lupte împotriva propriei sale emoții, domnule, te înșeli; la mine nu se săvârșesc crime; mă lovește fatalitatea, mă pune Dumnezeu la încercare; gândul este oribil; dar nimeni nu e asasinat.

Ochii lui Noirtier se învăpăiară, d'Avrigny deschise gura să vorbească.

Morrel întinse brațul, poruncind tăcere.

— Și eu îți spun că aci se ucide! strigă Morrel al cărui glas scăzu fără să piardă nimic din vibrația lui cumplită.

Îți spun că, în patru luni de zile, aceasta e a patra victimă.

Îți spun că se mai încercase o dată, acum patru zile, otrăvirea Valentinei și că încercarea a fost zădărnicită grație precauțiilor domnului Noirtier.

Îți spun că doza a fost dublată, sau că s-a schimbat felul otrăvii și că, de data aceasta, încercarea a izbutit.

Îți spun că dumneata știi toate acestea la fel de bine, deoarece, domnule, te-a prevenit cineva și ca medic și ca prieten.

— Dar dumneata ești în delir, domnule! spuse Villefort încercând zadarnic să se zbată din cercul în care se simțea prins.

— Sunt în delir? strigă Morrel. Ei bine, fac apel la domnul d'Avrigny.

Întreabă-l, domnule, dacă își mai amintește de cuvintele pe care le-a rostit în grădina dumitale, în grădina acestui palat, în seara morții doamnei de Saint-Méran, atunci când dumneavoastră amândoi, crezându-vă singuri, discutați despre moartea aceea tragică în care fatalitatea despre care vorbești și Dumnezeu pe care îl acuzi pe nedrept nu pot să aibă decât o vină: că l-au creat pe asasinul Valentinei!

Villefort și d'Avrigny se priviră.

— Da, da, amintiți-vă, spuse Morrel; cuvintele pe care le credeți încredințate tăcerii și singurătății au căzut în auzul meu. De bună seamă că, din seara aceea, văzând culpabila bunăvoință a domnului de Villefort pentru membrii familiei sale, ar fi trebuit să destăinuiesc totul autorității; n-aș mai fi complice, așa cum sunt acum, al morții tale, Valentine, scumpa mea Valentine! Dar complicele va deveni răzbunător. Această a patra crimă e flagrantă și vădită în ochii tuturor, iar dacă părintele tău, Valentine, părintele tău te părăsește — îți jur că eu voi urmări pe asasin.

Și, de data aceasta ca și cum natura s-ar fi înduioșat în sfârșit de făptura viguroasă, gata să se zdrobească prin propria ei forță, ultimele cuvinte ale lui Morrel se stinseră în gâtlee. Tânărul izbucni în hohote, lacrimile atât de îndelung rebele țâșniră din ochi, se prăbuși și căzu în genunchi, plângând, lângă palul Valentinei.

Atunci veni rândul lui d'Avrigny.

— Mă alătur și eu, spuse el cu voce puternică, domnului Morrel pentru a cere pedepsirea crimei; căci inima mea se răzvrătește la gândul că

bunăvoința mea lașă a încurajat asasinul.

— O, Doamne! Doamne! murmură Villefort nimic.

Morrel înalță capul, citind în ochii bătrânului care azvârleau o flacără supranaturală:

— Priviți, priviți; glăsui el; domnul Noirtier vrea să vorbească.

— Da, făcu Noirtier cu o expresie cu atât mai cumplită cu cât toate facultățile bietului bătrân neputincios erau concentrate în privirea sa.

— Îl cunoașteți pe asasin? întrebă Morrel.

— Da, răspunse Noirtier.

— Și ne veți călăuzi! exclamă tânărul. Să ascultăm! Domnule d'Avrigny, să ascultăm!

Noirtier adresa nefericitului Morrel un zâmbet melancolic, unul din acele zâmbete blânde ale ochilor care o făcuseră de atâtea ori fericită pe Valentine și își fixă atenția.

Apoi, conducând, pentru a spune astfel, ochii interlocutorului său cu ai săi, își abătu privirile spre ușă.

— Vreți să ies, domnule? exclamă îndurerat Morrel.

— Da, făcu Noirtier.

— Oh, fie-vă milă de mine, domnule!

Ochii bătrânului rămaseră fixați, fără înduplecare, spre ușă.

— Cel puțin voi putea să revin? întrebă Morrel.

— Da.

— Trebuie să ies singur?

— Nu.

— Pe cine să iau cu mine? Pe domnul procuror regal?

— Nu.

— Pe doctor?

— Da.

— Vreți să rămâneți singur cu domnul de Villefort?

— Da.

— Dar domnia sa va putea să vă înțeleagă?

— Da.

— O, fiți pe pace, îl înțeleg foarte bine pe părintele meu! spuse Villefort aproape ușurat că ancheta se va face între patru ochi.

Și, spunând cuvintele acestea cu expresia de ușurare pe care am semnalat-o, dinții procurorului regal clănțăneau cu putere.

D'Avrigny îl luă pe Morrel de braț și îl trase în camera de alături.

Se așternu atunci, în toată casa, o liniște mai adâncă decât aceea a morții.

În sfârșit, după un sfert de ceas, se auzi un pas șovăitor și Villefort apăru în pragul salonului unde d'Avrigny și Morrel stăteau, — unul cufundat în gânduri, celălalt sufocându-se.

— Veniți, glăsui el.

Și-i aduse lângă jilțul lui Noirtier.

Morrel se uită atunci cu atenție la Villefort.

Figura procurorului regal era lividă; pete mari de culoarea ruginii îi brăzdau fruntea; între degete o pană răsucită scrâșnea, desfăcându-se în bucăți.

— Domnilor, spuse el cu o voce găuită adresându-se lui d'Avrigny și lui Morrel; domnilor, vă cer cuvântul de onoare că oribilul secret va rămâne îngropat între noi.

Ambii bărbați făcură o mișcare.

— Vă conjur! continuă Villefort.

— Dar... vinovatul? criminalul? asasinul? glăsui Morrel.

— Fii pe pace, domnule, se va face dreptate, spuse Villefort. Părintele meu mi-a destăinuit numele vinovatului; părintele meu e însetat de răzbunare ca și dumneavoastră și cu toate acestea el vă conjură ca și mine să păstrați secretul crimei.

— Nu-i așa, tată?

— Da, făcu Noirtier cu hotărâre.

Morrel făcu o mișcare de groază și de neîncredere.

— O, domnule! exclamă Villefort apucându-l pe Maximilien de braț; dacă părintele meu, omul neînduplecat pe care îl cunoști, îți cere asta, e pentru că el știe că Valentine va fi răzbunată cumplit.

— Nu-i așa, tată?

Bătrânul făcu semn că da.

Villefort continuă:

— El mă cunoaște și i-am dat cuvântul. Prin urmare liniștiți-vă, domnilor, trei zile vă cer, trei zile, adică mai puțin decât v-ar cere justiția și, peste trei zile, răzbunarea pe care o voi obține de la ucigașul copilei mele va înfiora până în adâncul inimii pe cei mai nepăsători dintre oameni.

— Nu-i așa, tată?

Și spunând cuvintele acestea, el scrâșnea din dinți și scutura mâna amorțită a bătrânului.

— Domnule Noirtier, tot ce făgăduiește se va respecta? întrebă Morrel, în timp ce d'Avrigny întreba din ochi.

— Da, făcu Noirtier cu o privire de bucurie sinistră.

— Jurați, domnilor, spuse Villefort împreunând mâinile lui d'Avrigny și ale lui Morrel, jurați că vă va fi milă de onoarea casei mele și că îmi veți lăsa mie grija să o răzbun.

D'Avrigny se întoarse și murmură un da foarte slab, dar Morrel își smulse mâna dintr-a magistratului, se repezi spre pat, își apăsă buzele pe buzele înghețate ale Valentinei și fugi cu geamătul lung al unui suflet care se îngroapă în deznădejde.

Am spus că toți servitorii dispăruseră.

Domnul de Villefort fu deci nevoit să-l roage pe d'Avrigny să-și asume intervențiile așa de numeroase și de delicate pe care le impune moartea în orașele mari și mai cu seamă moartea însoțită de circumstanțe așa de suspecte.

Era înfricoșător să vezi la Noirtier durerea fără mișcare, deznădejdea fără gesturi, lacrimile fără glas.

Villefort reîntră în cabinetul său; d'Avrigny se duse la medicul primăriei care îndeplinește funcțiunile de inspector al deceselor și căruia i se spune cu un termen cam tare *medicul morților*.

Noirtier nu vru să se despartă de nepoata sa.

După o jumătate de oră, domnul d'Avrigny se înapoie cu confratele său; porțile de la stradă fuseseră închise și, deoarece portarul dispăruse împreună cu ceilalți servitori, se duse să deschidă Villefort.

Dar se opri pe palier; nu mai avea curaj să intre în camera mortuară.

Doctorii pătrunseră deci singuri până în odaia Valentinei.

Noirtier se afla lângă pat, palid ca moarta, nemișcat și mut ca și ea.

Medicul morților se apropie cu indiferența omului care își petrece jumătate din viață în apropierea cadavrelor, ridică pătura care o acoperea pe față și-i întredeschise numai buzele.

— Uite, biata fată este moartă de-a binelea, spuse d'Avrigny oftând.

— Da, răspunse laconic medicul dând drumul păturii care acoperea figura Valentinei.

Noirtier scoase un horcăit înăbușit.

D'Avrigny se întoarse, ochii bătrânului scânteiau.

Bunul doctor înțelese că Noirtier cerea să-și vadă copila; îl apropie din nou de pat și, în timp ce medicul morților își muia în apă clorurată degetele care atinseseră buzele răposatei, dezvălui chipul calm și palid care părea chipul unui înger adormit.

O lacrimă ivită în colțul ochiului lui Noirtier îl răsplăti pe bunul doctor.

Medicul morților redactă procesul-verbal pe colțul unei mese, în chiar camera Valentinei și, după îndeplinirea acestei ultime formalități, ieși însoțit de doctor.

Villefort îi auzi coborând și se arătă în ușa cabinetului său.

Mulțumi în câteva cuvinte medicului și întorcându-se spre d'Avrigny:

— Acum, spuse el, preotul.

— Ai vreun ecleziarh la care ții în mod special pentru a se ruga la căpătâiul Valentinei? întrebă d'Avrigny.

— Nu, spuse Villefort, adu-l pe cel mai apropiat.

— Cel mai apropiat, glăsui medicul morților, e un abate italian care s-a mutat în casa de alături. Vreți să-l înștiințez, în trecere?

— D'Avrigny, spuse Villefort, însoțește-l te rog pe domnul.

— Uite cheia ca să poți intra și ieși după voie.

— Adu-l pe preot și introdu-l în camera bieteii mele copile.

— Dorești să-i vorbești, prietene?

— Doresc să fiu singur. Mă vei scuza, nu-i așa? Un preot e dator să înțeleagă toate durerile, chiar durerea paternă.

Și, dându-i lui d'Avrigny un passe-partout, domnul de Villefort salută încă o dată pe doctorul străin și reîntră în cabinetul său unde se așeză la lucru.

Pentru anumite structuri, lucrul e remediul tuturor durerilor.

În momentul când coborau în stradă zăriră un om îmbrăcat cu o sutană, care stătea în pragul porții vecine.

— Uite-l pe cel despre care îți vorbeam, spuse medicul morților lui d'Avrigny.

D'Avrigny se adresa ecleziarhului:

— Domnule, îi spuse el, ați fi dispus să faceți un mare serviciu unui părinte nefericit care și-a pierdut fiica, adică domnului procuror regal Villefort?

— Da, știu, domnule, răspuse preotul cu un accent italianesc foarte pronunțat: moarta e în casa ei.

— În cazul acesta nu mai am nevoie să vă comunic ce anume serviciu îndrăznește să aștepte de la dumneavoastră.

— Eram pe punctul de a mă oferi eu, domnule, glăsui preotul; misiunea noastră e de a merge în întâmpinarea îndatoririlor.

— E o fată.

— Da, știu, am aflat de la servitorii pe care i-am văzut părăsind casa. Am știut că se numea Valentine; și m-am și rugat pentru ea.

— Vă mulțumesc, domnule, vă mulțumesc, glăsui d'Avrigny; și deoarece ați început să exercitați sfântul dumneavoastră rol, vă rog să-l continuați. Pofțiți la căpătâiul moartei și o familie întreagă, îndoliată, vă va fi recunoscătoare.

— Mă duc, domnule, răspuse abatele și îndrăznesc să spun că niciodată o rugăciune nu va fi fost mai fierbinte decât a mea.

D'Avrigny îl luă pe abate de mână și, fără să dea ochii cu Villefort, care stătea zăvorât în cabinetul său, îl conduse până în camera Valentinei al cărei corp cioclii aveau să-l ia în primire abia în noaptea următoare.

Când a intrat în cameră, privirea lui Noirtier a întâlnit-o pe-a abatelui și, fără îndoială, a citit într-însa ceva deosebit căci nu și-a mai luat ochii de la ea.

D'Avrigny recomandă preotului nu numai pe moartă dar și pe bătrân, iar preotul făgădui că va avea pentru Valentine rugăciuni și pentru Noirtier îngrijiri.

Abatele se angajă solemn și, probabil, pentru a nu mai fi deranjat în rugăciunile sale și pentru ca nici Noirtier să nu mai fie deranjat în durerea sa, zăvorî îndată după plecarea domnului d'Avrigny nu numai ușa prin care doctorul ieșise, dar și ușa care ducea la doamna de Villefort.

Capitolul **XXX** Semnătura Danglars

Ziua următoare se arată tristă și înnorată.

Cioclii își îndepliniseră în timpul nopții meseria funebră și cususeră corpul depus pe pat în giulgiul care drapează pe cei răposăți, împrumutându-le — orice s-ar spune despre egalitate în fața morții — o ultimă mărturie a luxului pe care-l iubeau în viață.

Giulgiul nu era altceva decât o bucată de splendidă mătase pe care fata o cumpărase cu cincisprezece zile mai înainte.

Seara, câțiva oameni chemați în mod special îl transportaseră pe Noirtier din camera Valentinei într-a lui; împotriva oricărei așteptări, bătrânul nu se împotrivise de loc.

Abatele Busoni veghease până în zori, iar în zori se retrăsese la el fără să cheme pe nimeni.

Pe la opt dimineața se înapoiase d'Avrigny; îl întâlnise pe Villefort care se ducea la Noirtier și îl însoțise ca să afle cum a petrecut bătrânul noaptea.

Îl găsiră în jilțul mare care îi servea de pat, dormind un somn blând și zâmbitor.

Se opriră amândoi, uimiți, în prag.

— Uite cum natura știe să aline cele mai crâncene dureri, îi spuse d'Avrigny lui Villefort care își privea părintele adormit; desigur nu se va putea spune că domnul Noirtier nu-și iubea nepoata; cu toate acestea, doarme.

— Da și ai dreptate, răspunse Villefort cu mirare; doarme și e un lucru ciudat, căci nemulțumirea cea mai mică îl ține de obicei treaz nopți în șir.

— L-a răpus durerea, glăsuie d'Avrigny.

Trecură amândoi îngândurați în cabinetul procurorului regal.

— Uite, eu n-am dormit, spuse Villefort arătând lui d'Avrigny patul intact; pe mine durerea nu mă răpune și, de două nopți, nu m-am culcat; în schimb, uită-te la biroul meu; am scris în aste două zile și două nopți, am cercetat dosarul, am adnotat actul de acuzare al asasinului Benedetto... O, muncă! muncă! Pasiunea, bucuria, furia mea, tu îmi dobori toate durerile!

Și strânse convulsiv mâna lui d'Avrigny.

— Ai nevoie de mine? întrebă doctorul.

— Nu, spuse Villefort; întoarce-te, însă, te rog, la unsprezece; la prânz are loc... plecarea... O, Doamne, biata mea copilă! biata mea copilă!...

Și redevenind om, procurorul regal ridică ochii la cer și scoase un suspin.

— Vei sta în salonul de recepție?

— Nu, am un văr care se însărcinează cu această tristă onoare. Eu voi lucra, doctore; când lucrez, totul dispare.

Într-adevăr, doctorul nici nu ajunsese bine la ușă și procurorul regal se apucase din nou de lucru.

Pe peron, d'Avrigny întâlni ruda despre care îi vorbise Villefort, un personaj neînsemnat în povestirea de față ca și în familie, una dintre făpturile sortite să joace, de când se nasc, rolul de utilitate în lume.

Era punctual, îmbrăcat în negru, avea un zăbranic pe braț și venise la vărul său cu o figură pe care și-o compusese, pe care își propusese s-o păstreze câtă vreme va fi nevoie și s-o părăsească apoi.

La unsprezece trăsurile funebre huruiră pe caldarâmul curții, iar strada din foburgul Saint-Honoré se umplu de murmurele gloatei, deopotrivă ahtiată după bucuriile sau doliul bogaților și care aleargă la o înmormântare pompoasă cu aceeași grabă ca și la o nuntă de ducesă.

Puțin câte puțin, salonul mortuar se umplu și sosiră mai întâi câteva din vechile noastre cunoștințe, adică Debray, Château-Renaud, Beauchamp, apoi toate figurile ilustre ale parchetului, literaturii și armatei; căci domnul de Villefort ocupa, nu atât prin poziția sa socială, cât prin meritul personal, unul din primele ranguri în societatea pariziană.

Vărul stătea în prag și introducea pe toată lumea, iar pentru indiferența era o mare ușurare — trebuie să spunem — de a vedea acolo o figură nepăsătoare, care nu pretindea musafirilor o fizionomie mincinoasă sau lacrimi false, așa cum ar fi făcut un părinte, un frate sau un logodnic.

Cei care se cunoșteau se chemau din ochi și se strâneau în grupuri.

Unul din aceste grupuri era compus din Debray, Château-Renaud și Beauchamp.

— Biata fată! spuse Debray, plătind, așa cum fiecare făcea de altminteri, fără să vrea, un tribut, durerosului eveniment; biata fată, așa de bogată și de frumoasă! Ți-ai fi putut închipui, Château-Renaud, când am venit — cât e de atunci? trei săptămâni sau o lună cel mult ca să semnăm contractul care n-a fost semnat?

— Pe legea mea, nu! spuse Château-Renaud.

— O cunoșteai?

— Am vorbit o dată sau de două ori cu ea, la balul doamnei de Morcerf; mi se părea încântătoare, deși cam melancolică. Unde e mama vitregă? știi?

— S-a dus să-și petreacă ziua cu soția domnului acesta care ne primește.

— Cine e ăsta?

— Care?

— Domnul care ne primește. Un deputat?

— Nu, spuse Beauchamp; sunt condamnat să-i văd pe onorabilii noștri în fiecare zi, dar mutra lui îmi este necunoscută.

— Ai vorbit despre moartea aceasta în ziarul dumitale?

— Nu am scris eu articolul, dar s-a vorbit; mă îndoiesc că va fi pe placul domnului de Villefort. Se spune, mi se pare, că dacă în altă parte decât în casa domnului procuror regal se înregistrau patru decese succesive, domnul procuror regal s-ar fi alarmat cu siguranță mai mult.

— De altminteri, glăsui Chateau-Renaud, doctorul d'Avrigny, care e medicul mamei mele, pretinde că domnul de Villefort e foarte disperat.

— Dar pe cine cauți, Debray?

— Caut pe domnul de Monte-Cristo, răspunse tânărul.

— L-am întâlnit pe bulevard, când veneam aci. Cred că se ducea la bancherul lui, spuse Beauchamp.

— La bancherul lui? Bancherul lui nu e Danglars? întrebă Chateau-Renaud pe Debray.

— Mi se pare că da, răspunse secretarul intim ușor tulburat; dar nu lipsește numai domnul de Monte-Cristo; nu-l văd nici pe Morrel.

— Morrel? Ce, îi cunoștea? întrebă Chateau-Renaud.

— Cred că fusese prezentat numai doamnei de Villefort.

— N-are a face, ar fi trebuit să vină, glăsui Debray; despre ce o să vorbească el astă-seară? Înzmormântarea este evenimentul zilei. Sst, să tăcem! Uite că domnul ministru al justiției și cultelor se simte obligat să țină micul său *speech* vărului înlăcrimat.

Și tinerii se apropiară de ușă ca să audă micul *speech* al domnului ministru al justiției și cultelor.

Beauchamp spusese adevărul; răspunzând invitației mortuare, el îl întâlnise pe Monte-Cristo, care se îndrepta, la rândul-i, spre palatul Danglars din strada Chaussée-d'Antin.

Bancherul zărise de la fereastră trăsura contelui intrând în curte și venise în întâmpinarea lui cu un chip întristat, dar amabil.

— Conte, vii să-mi exprimi condoleanțele dumitale, spuse el întinzând mâna lui Monte-Cristo. Într-adevăr, nenorocirea și-a făcut cuibul în casa mea; așa de mult încât, când te-am zărit, mă întrebam dacă nu cumva am dorit nenorocirea bieților Morcerfi, ceea ce ar fi justificat proverbul: cine sapă groapa altuia, cade el în ea. Pe cuvântul meu de onoare, nu doream răul lui Morcerf, era poate cam trufaș pentru un om pornit de jos, ca mine, datorând totul sieși, ca mine; dar fiecare cu metehnele lui. Eh, conte, oamenii din generația noastră... Dar iertați-mă, dumneavoastră nu sunteți din generația noastră, sunteți un bărbat tânăr... Oamenii din generația noastră nu sunt fericiți anul acesta: dovadă, procurorul regal puritan, dovadă Villefort care și-a pierdut acum și fiica. Recapitulează prin urmare: Villefort, precum spuneam, pierzându-și în chip ciudat întreaga familie; Morcerf dezonorat și ucis; eu, acoperit de ridicol din cauza mârșăviei acelui Benedetto și apoi...

— Apoi ce? întrebă contele.

— O, nu știi încă?

— O nouă nenorocire?

— Fiica mea...

— Domnișoara Danglars?

— Eugénie ne-a părăsit.

— O, ce tot îmi spui?

— Adevărul, dragă conte. Cât de fericit ești dumneata că nu ai nici nevastă, nici copii!

— Crezi?

— O, da!

— Și spui că domnișoara Eugénie...

— N-a putut să suporte rușinea pe care ne-a făcut-o mizerabilul și mi-a cerut permisiunea de a pleca în călătorie.

— Și a plecat?

— Noaptea trecută.

— Cu doamna Danglars?

— Cu o rudă... Cu toate acestea o pierdem pe scumpa Eugénie; căci cu firea pe care i-o cunosc, mă îndoiesc că va mai accepta să se înapoieze vreodată în Franța.

— Ce vrei, scumpe baroane? glăsui Monte-Cristo; necazuri de familie, necazuri care ar fi zdrobitoare pentru un nevoiaș al — cărui copil ar

însemna pentru el întreaga avuție, dar suportabile pentru un milionar. Orice ar spune filozofii, oamenii practici le vor da totdeauna o dezmințire în această privință: banul consolidează în multe împrejurări; și de bună seamă că dumneata vei fi mai repede consolată decât oricine altul, dacă admiți virtutea acestui balsam suveran; dumneata, regele finanței, punctul de intersecție al tuturor puterilor.

Danglars aruncă o privire piezișă contelui ca să vadă dacă își bătea joc, sau dacă vorbea serios.

— Da, glăsui el, de bună seamă că dacă averea consolează, se poate să fiu și eu consolată: sunt bogată.

— Așa de bogată, dragă baroane, încât averea dumitale seamănă cu piramidele; cei care ar vrea s-o dărâme nu îndrăznesc; cei care ar îndrăzni, nu pot.

Danglars zâmbi de încrezătoare bonomie a contelui.

— Aceasta îmi aduce aminte, spuse el, că în momentul când ați intrat eram pe cale să fac cinci bonuri mici; semnasem două; îmi dați voie să le fac și pe celelalte trei?

— Fă-le, dragă baroane, fă-le!

Urmă o clipă de tăcere, în răstimpul căreia se auzi scârțâind pana bancherului, în timp ce Monte-Cristo privea ciubucurile aurite ale plafonului.

— Bonuri spaniole, întrebă Monte-Cristo, bonuri din Haiti, sau bonuri din Neapole?

— Nu, spuse Danglars râzând cu râsul său suficient, bonuri la purtător, bonuri asupra Băncii Franței. Privește, domnule conte, adăugă el, dumneata care ești împăratul finanței așa cum eu sunt rege, ai văzut multe petice de hârtie de mărimea asta valorând fiecare câte un milion?

Monte-Cristo luă în mână, ca pentru a le cântări, cele cinci petice de hârtie pe care Danglars i le prezenta cu îngâmfare și citi:

"Rog pe domnul regent al Băncii să plătească la ordinul meu, din fondurile depuse de mine, suma de un milion, valoare în cont.

Baron Danglars"

— Unul, două, trei, patru, cinci! exclamă Monte-Cristo. Cinci milioane! Drace!

— Așa fac eu afacerile, spuse Danglars.

— E minunat, dacă mai cu seamă — cum nu mă îndoiesc — suma este plătită imediat.

— Va fi, spuse Danglars.

— E frumos să ai un astfel de credit; la drept vorbind, numai în Franța se văd astfel de lucruri. Cinci petice de hârtie valorând cinci milioane; trebuie să vezi ca să crezi.

— Te îndoiești?

— Nu.

— Spui asta cu un accent... Uite, fă-ți o plăcere: însoțește-l pe funcționarul meu la bancă, și-l vei vedea ieșind cu bonuri de tezaur pentru suma aceasta.

— Nu, glăsui Monte-Cristo îndoind cele cinci bilete, lucrul este prea curios, astfel că voi face experiența singur. Creditul meu la dumneata era de șase milioane; am luat nouă sute de mii de franci; îmi mai datorezi cinci milioane o sută de mii de franci. Iau aceste cinci petice de hârtie pe care le socotesc bune, deoarece poartă semnătura dumitale, și-ți dau o recipisă generală de șase milioane care lichidează contul nostru. O pregătisem dinainte, căci trebuie să-ți spun că am astăzi foarte mare nevoie de bani.

Și Monte-Cristo puse mâna cu cele cinci hârtii în buzunar, în timp ce, cu cealaltă, întindea bancherului recipisă.

Fulgerul să fi căzut la picioarele lui Danglars și nu l-ar fi zdrobit cu o înfricoșare mai mare.

— Cum? îngăimă el. Cum, domnule conte, iei banii? Pardon, pardon, datorez banii aceștia spitalelor, ei sunt un depozit și făgăduisem că-l plătesc în dimineața asta.

— A, se schimbă lucrul! glăsui Monte-Cristo. Nu țin neapărat la aceste cinci bilete; plătește-mi în alte valori; le luasem de curiozitate ca să pot spune lumii că, fără vreun aviz, fără să mi se ceară măcar un termen de cinci minute, casa Danglars mi-a plătit cinci milioane bani gheață. Ar fi fost deosebit! Poftim valorile; îți repet însă, dă-mi altele.

Și întindea cele cinci efecte lui Danglars care, livid, întinse mâna, așa cum vulturul întinde gheara printre gratiile cuștii ca să rețină carnea ce i se răpește.

Deodată își luă seama, făcu o efortare violentă și se stăpâni.

Pe urmă zâmbi, iar trăsăturile chipului său descompus se rotunjiră puțin câte puțin.

— La drept vorbind, spuse el, recipisa dumitale tot bani înseamnă.

— O, da! Iar dacă ai fi la Roma, casa Thomson și French n-ar face mai multe dificultăți, plătindu-ți pe baza recipisei mele, decât ai făcut dumneata.

— Pardon, domnule conte, pardon.

— Pot deci să păstrez banii?

— Da, spuse Danglars ștergându-și sudoarea care răsărea la rădăcina părului său; păstrează-i, păstrează-i.

Monte-Cristo băgă din nou cele cinci bilete în buzunar cu expresia aceea intraductibilă care vrea să spună:

— Gândește-te, dacă îți pare rău, mai este timp.

— Nu, declară Danglars, nu. Păstrează semnăturile mele. Știi însă că nimic nu e mai formalist decât un om de bani; destinam suma aceasta spitalelor și mi s-ar fi părut că le jefuiesc nedându-le-o chiar pe aceasta, ca și cum un taler nu ar valora tot atât cât și altul. Scuză-mă.

Băgă bonurile în portmoneu.

— Te scuz și le iau, răspunse Monte-Cristo cu grație.

— Mai avem însă o sumă de o sută de mii de franci, spuse Danglars.

Și începu să râdă, zgomotos, dar nervos.

— O, un fleac! glăsui Monte-Cristo. De bună seamă că schimbul se apropie de suma aceasta. Păstrează-o și vom fi chit.

— Conte, vorbești serios? întrebă Danglars.

— Eu nu râd niciodată cu bancherii, replică Monte-Cristo cu o seriozitate care se apropia de impertinență.

Și se îndreptă spre ușă, exact în momentul când valetul anunța:

— Domnul de Boville, perceptorul general al spitalelor.

— Se pare că am venit la timp ca să am favoarea semnăturilor dumitale, care sunt disputate, spuse Monte-Cristo.

Danglars se îngălbeni încă o dată și se grăbi să-și ia rămas bun de la conte.

Contele de Monte-Cristo schimbă un salut ceremonios cu domnul de Boville, care stătea în picioare în salonul de așteptare și care, după ieșirea domnului de Monte-Cristo, fu introdus imediat în cabinetul domnului Danglars.

Chipul așa de serios al contelui fu luminat de un zâmbet fugar, văzând portofelul din mână domnului perceptor al spitalelor.

La poartă își regăsi trăsura și dădu ordin să fie dus imediat la bancă.

În vremea asta, înfrângându-și orice emoție, Danglars venea în întâmpinarea perceptorului general.

Se înțelege că zâmbetul și grația erau întipărite pe buzele lui.

— Bună ziua, scumpul meu creditor, spuse el, căci mă prind că vii în calitate de creditor.

— Ați ghicit, domnule baron, spuse domnul de Boville; spitalele se prezintă la dumneavoastră în persoana mea; văduvele și orfanii vin, prin mine, să vă ceară o pomană de cinci milioane.

— Și se mai spune că orfanii sunt de deplâns! glăsui Danglars prelungind gluma; bieții copii!

— Iată-mă deci venind în numele lor, spuse domnul de Boville. Desigur că ați primit scrisoarea mea ieri?

— Da.

— Mă înfățișez cu recipisa.

— Dragă domnule de Boville, spuse Danglars, văduvele și orfanii dumneavoastră vor avea, dacă binevoiești, bunătatea să aștepte douăzeci și patru de ore, dat fiind că domnul de Monte-Cristo pe care l-ai văzut ieșind de aci... L-ai văzut, nu-i așa?

— Da, și?

— Domnul de Monte-Cristo ducea cu sine cele cinci milioane ale lor.

— Cum așa?

— Conte de avea un credit nelimitat la mine, deschis prin casa Thomson și French din Roma. A venit să-mi ceară o sumă de cinci milioane dintr-o dată; i-am dat un bon pentru bancă; acolo sunt depuse fondurile mele, și, înțelegi, m-aș teme ca, retrăgând din mâinile domnului regent zece milioane în aceeași zi, să nu i se pară ciudat. În două zile, adăugă Danglars zâmbind, nu zic ba.

— Cum? exclamă domnul de Boville cu tonul celei mai desăvârșite neîncrederi; cinci milioane domnului care ieșea adineauri și care plecând m-a salutat ca și cum l-aș fi cunoscut?

— Poate că te cunoaște fără să-l cunoști dumneata; domnul de Monte-Cristo cunoaște pe toată lumea.

— Cinci milioane?

— Poftim recipisa lui. Fă ca Sfântul Toma: vezi și pipăie.
Domnul de Boville luă hârtia pe care Danglars i-o prezenta și citi:

"Am primit de la domnul baron Danglars suma de cinci milioane una sută mii franci de care d-sa se va rambursa prin casa Thomson și French din Roma".

— Da, e adevărat, spuse acesta.

— Cunoști casa Thomson și French?

— Da, glăsui domnul de Boville, am făcut pe vremuri o afacere de două sute de mii de franci cu ea; de atunci însă n-am mai auzit vorbindu-se de dânsa.

— E una din cele mai bune case din Europa, spuse Danglars zvârlind cu neglijență pe birou recipisa pe care o luase din mâinile domnului de Boville.

— Și el avea cinci milioane asupra dumneavoastră? O, dar contele ăsta de Monte-Cristo e un nabab!

— La drept vorbind nu știu cine este; avea însă trei credite nelimitate: unul la mine, unul la Rotschild, unul la Laffite și, adăugă Danglars cu neglijență — precum vezi, mi-a acordat preferință lăsându-mi o sută de mii de franci pentru schimb.

Domnul de Boville exprimă semnele celei mai mari admirații.

— Va trebui să-i fac o vizită, spuse el, ca să obțin o donație pioasă pentru noi.

— O, e ca și cum ai avea-o; numai pomenile lui se urcă la peste douăzeci de mii de franci pe lună.

— Splendid; de altminteri am să-i citez exemplul doamnei de Morcerf și al fiului ei.

— Ce exemplu?

— Au dăruit toată averea lor spitalelor.

— Ce avere?

— Averea lor, aceea a generalului de Morcerf, a defunctului.

— Și în legătură cu ce?

— În legătură cu faptul că nu voiau o avere dobândită în chip așa de josnic.

— Cu ce au să trăiască?

— Mama se retrage în provincie și fiul se angajează.

— I-auzi ce scrupule! exclamă Danglars.

— Am înregistrat ieri actul de donație.

— Și cât posedau?

— O, nu mare lucru: între un milion două sute, un milion trei sute de mii de franci. Dar să revenim la milioanele noastre.

— Cu plăcere, spuse Danglars în chipul cel mai natural din lume; sunteți prin urmare grăbit în privința banilor?

— O, da: mâine se face verificarea caselor noastre.

— Mâine? De ce nu-mi spuneai asta numaidecât? Dar până mâine este un secol. La ce oră are loc verificarea?

— La două.

— Trimite la amiază, spuse Danglars zâmbind.

Domnul de Boville nu răspundea mare lucru; făcea *da* din cap și-și mișca portofelul.

— A, stai, fă ceva mai bun! spuse Danglars.

— Ce să fac?

— Recipisa domnului de Monte-Cristo are valoare; trece-o la Rothschild sau la Laffitte; au să ți-o ia numaidecât.

— Măcar că-i rambursabilă asupra Romei?

— Desigur; te va costa numai un scont de cinci-șase mii de franci.

Perceptorul făcu un salt înapoi.

— A, nu, prefer să aștept până mâine.

— Am crezut un moment, iartă-mă, spuse Danglars cu neobrăzare supremă, că aveai de acoperit un mic deficit.

— O, exclamă perceptorul.

— Ascultă, s-a mai văzut așa ceva și, în atari împrejurări se face un sacrificiu.

— Slavă Domnului, nu! spuse domnul de Boville.

— Atunci pe mâine; nu-i așa, dragă perceptorule?

— Da, pe mâine; dar negreșit?

— O, glumești! trimite la amiază și banca va fi înștiințată.

— Voi veni eu.

— Și mai bine, deoarece astfel voi avea plăcerea să te văd.

Își strânsesă mâna.

— A, glăsui domnul de Boville, nu vă duceți la înmormântarea biete domnișoare de Villefort al cărei cortegiu l-am văzut trecând pe bulevard?

— Nu, spuse bancherul, mă simt încă jenat de când cu afacerea Benedetto, astfel că stau retras.

— Faceți rău; ce vină aveți dumneavoastră în toată chestia asta?

— Ascultă, scumpul meu perceptor: când cineva poartă un nume nepătat ca al meu, e susceptibil.

— Vă rog să fiți convinși că toată lumea vă deplânge și că, în special, o deplânge pe domnișoara, fiica dumneavoastră.

— Biata Eugénie! exclamă Danglars cu un oftat adânc. Știți că intră la mănăstire, domnule?

— Nu.

— Din nefericire, lucrul e cât se poate de adevărat. S-a hotărât a doua zi după eveniment să plece cu o prietenă a sa, călugăriță: caută acum o mănăstire foarte severă, în Italia sau în Spania.

— O, e grozav!

Și domnul de Boville se retrase cu exclamația aceasta, adresând părintelui nenumărate condoleanțe.

Dar abia ajunse afară și Danglars strigă cu o energie pe care o vor înțelege numai cei ce au văzut reprezentat *Robert Macaire* de Frédérik:

— Nătărăule!

Și împăturind chitanța lui Monte-Cristo într-un mic portomoneu:

— Vino la amiază, adăugă el, căci la amiază am să fiu departe.

Întoarse apoi zăvoarele de două ori, goli toate sertarele casei, strânse cincizeci de mii de franci în bancnote, arse diferite hârtii, puse altele în evidență și începu să scrie o scrisoare pe care o pecetlui și deasupra căreia așternu cuvintele acestea: "Doamnei baroane Danglars".

— Am să o pun astă-seară pe toaleta ei, murmură el.

Apoi scoțând din sertar un pașaport:

— Bun, e încă valabil pentru două luni.

Capitolul XXXI Cimitirul Père-Lachaise

Domnul de Boville întâlnise într-adevăr convoiul funebru care o ducea pe Valentine la ultimul lăcaș.

Timpul era mohorât și înnorat; un vânt călduț încă, dar ucigător pentru frunzele îngălbenite, le smulgea din crengile puțin câte puțin despuiate și le învârtea deasupra mulțimii imense care umplea bulevardele.

Parizian pur, domnul de Villefort socotea cimitirul Père-Lachaise ca pe singurul vrednic să primească rămășițele pământești ale unei familii pariziene; celelalte i se păreau cimitire de țară, hoteluri ale morții.

Numai la Père-Lachaise un răposat de bună condiție se putea simți ca la el acasă.

Cumpărase, precum am văzut, un teren de veci pe care se înălța monumentul populat așa de grabnic cu toți membrii primei sale familii.

Pe frontonul mausoleului se citea: *Familia Saint-Méran și Villefort*; căci așa fusese ultima dorință a biete Renée, mama Valentinei.

Așadar, spre Père-Lachaise se îndrepta pomposul cortegiu pornit din foburgul Saint-Honoré. Străbătură întreg Parisul, apucară prin foburgul du Temple, apoi pe bulevardele exterioare, până la cimitir. Peste cincizeci de trăsurile de casă urmau douăzeci de trăsurile de doliu, iar în urma celor cincizeci de trăsurile, peste cinci sute de persoane mergeau pe jos.

Aproape toți erau tineri; pe ei moartea Valentinei îi lovise ca un trăsnet și, în ciuda aburului glacial al secolului și a prozaismului epocii, sufereau influența poetică a frumoasei, castei, adorabilei fete răpită în floarea tinereții.

La ieșirea din Paris văzură sosind un vehicul, zorit, tras de patru cai care se opriră brusc, încordându-și pulpele nervoase ca niște resorturi de oțel; era domnul de Monte-Cristo.

Contele coborî din caleașcă și se amestecă în mulțimea care urma carul funebru pe jos.

Château-Renaud îl zări; coborî îndată din cupeu și se apropie de el. Beauchamp părăsi de asemeni cabrioleta de piață în care se găsea.

Contele privea cu luare-aminte toate golurile mulțimii; vădit lucru, căuta pe cineva.

În sfârșit nu se mai stăpâni.

— Unde e Morrel? întrebă el. Nu știți careva dintre dumneavoastră unde e?

— Ne-am pus și noi întrebarea aceasta la locuința moartei, spuse Chateau-Renaud, căci nimeni dintre noi nu l-a zărit.

Contele tăcu, dar continuă să privească în juru-i.

În sfârșit, ajunseră la cimitir.

Ochii străpungători ai lui Monte-Cristo cercetară dintr-o privire boschetele de tisă și de pini și, în curând, îi pieri orice neliniște: o umbră se strecurase pe sub carpenii negri și Monte-Cristo recunoscuse fără îndoială pe cine căuta.

Știți ce înseamnă o înmormântare în magnifica metropolă: grupuri negre, împrăștiate pe aleile albe, liniștea cerului și a pământului tulburată de trosnetul câtorva crengi rupte, un gard afundat în jurul unui mormânt; apoi cântecul melancolic al preoților în care se amestecă, din când în când, un suspin desprins dintr-un tufiș de flori sub care se vede o femeie prăbușită cu mâinile împreunate.

Umbra remarcată de Monte-Cristo păși repede printre copacii de dinapoia mormântului Heloïsei și al lui Abelard, luă loc împreună cu valeții moartei în fruntea cailor care purtau corpul și ajunse până în locul hărăzit pentru îngropăciune.

Fiecare privea la ceva.

Monte-Cristo nu privea decât umbra abia remarcată de cei din jurul său.

În două rânduri contele ieși din șir ca să vadă dacă nu cumva mâinile omului căutau vreo armă ascunsă sub haină.

Când cortegiul stătu, se putu vedea că e Morrel care, cu redingota-i neagră încheiată până la bărbie, cu fruntea-i lividă, cu obrajii scofâlciți, cu pălăria mototolită în mâinile convulsive, se rezemase de un copac aflat pe o movilă ce domina mausoleul, astfel încât să nu piardă nici unul din amănuntele ceremoniei funebre ce avea să se împlinească.

Totul se desfășură potrivit obiceiului. Câțiva bărbați — și, ca întotdeauna, ei erau cei mai puțini impresionați — câțiva bărbați rostră discursuri. Unii deplângeau moartea prematură; alții stăruiau asupra durerii părintelui; câțiva găsiră mijlocul să arate că fata îl solicitase de mai multe ori pe domnul de Villefort pentru vinovații deasupra capului cărora el ținea paloșul justiției; în sfârșit, fură epuizate metaforele înflorite și imaginile dureroase din versurile lui Malherbe către Dupérier.

Monte-Cristo nu asculta nimic, nu vedea nimic sau, mai bine zis, nu-l vedea decât pe Morrel al cărui calm și a cărui încremenire alcătuiau un spectacol înfricoșător pentru cel care, singurul, putea să citească în adâncul inimii tânărului ofițer.

— A, uite-l pe Morrel! îi spuse deodată Beauchamp lui Debray. Pe unde dracu s-a furișat acolo?

Și îi atrase atenția și lui Château-Renaud.

— Ce palid! glăsui acesta tresărind.

— Îi e frig, replică Debray.

— Nu, spuse Château-Renaud cu ton tărăgănat; cred că este emoționat. Maximilien e un om foarte impresionabil.

— Eh, abia dacă o cunoștea pe domnișoara de Villefort, spuse Debray. Ai declarat singur.

— Într-adevăr. Cu toate acestea mi-aduc aminte că, la balul doamnei de Morcerf, a dansat de trei ori cu ea; știți, conte, balul unde ați produs atâta efect.

— Nu, nu știu, răspunse Monte-Cristo fără să-și dea seama nici la ce și nici cui răspundea, ocupat fiind să-l supravegheze pe Morrel al cărui obraji se roșeau așa cum se întâmplă celor care își rețin respirația.

— Discursurile s-au terminat cu bine, domnilor, rosti contele brusc.

Și dădu semnalul plecării, dispărând fără să se știe pe unde a trecut.

Ceremonia mortuară era încheiată, asistenții porniră înapoi spre Paris.

Numai Château-Renaud îl căută o clipă pe Morrel din ochi; dar, în timp ce se uitase după contele care se depărta, Morrel își părăsise locul, astfel că, după ce l-a căutat zadarnic, Château-Renaud s-a luat după Debray și Beauchamp.

Monte-Cristo se aruncase într-un tufiș și, tăinuit dinapoia unui mormânt mare, pândea cea mai neînsemnată mișcare a lui Morrel care se apropiase, puțin câte puțin, de mausoleul părăsit de curioși și apoi de gropari.

Morrel privi în juru-i pe îndelete și vag; dar, în momentul când privirea lui îmbrățișa porțiunea opusă, Monte-Cristo se apropie cu încă vreo zece pași fără să fie văzut.

Tânărul ingenunchie.

Cu gâtul încordat, cu ochii ațintiți și dilatați, cu picioarele gata să se arunce la cel dintâi semnal, contele se apropia tot mai mult de Morrel.

Morrel își încovoie fruntea până pe piatră, îmbrățișă grilajul cu ambele mâini și murmură:

— O, Valentine!

Inima contelui fu zdrobită de explozia acestor două cuvinte; făcu încă un pas și lovindu-l pe umăr pe Morrel:

— Dragă prietene, glăsui el, te căutam.

Monte-Cristo se aștepta la o izbucnire, la reproșuri, la învinuiri: se înșela.

Morrel se întoarse spre el și spuse cu un calm aparent:

— Precum vedeți, mă rugam.

Privirea cercetătoare a lui Monte-Cristo îl examinează pe tânăr din creștet până în tălpi.

Pe urmă păru mai liniștit.

— Vrei să te duc la Paris? întrebă el.

— Nu, mulțumesc.

— În sfârșit, dorești ceva?

— Lăsați-mă să mă rog.

Contele se depărtă fără să facă vreo obiecție, dar se depărtă pentru a ocupa un nou post de unde nu pierdea nici un gest al lui Morrel; acesta se ridică în sfârșit, își șterse genunchii înălbiți de piatră și porni spre Paris fără să întoarcă o singură dată capul înapoi.

Coborî agale pe strada Roquette.

Dând drumul trăsurii care staționa la Père-Lachaise, contele îl urmă de la o sută de pași. Maximilien străbătu canalul și intră în strada Meslay prin bulevarde.

La cinci minute după ce poarta se închise după Morrel, intră Monte-Cristo.

Julie se afla în fața grădinii unde privea cu cea mai mare atenție pe meșterul Penelon care, luându-și în serios meseria de grădinar, făcea butași de trandafiri de Bengal.

— A, domnul conte de Monte-Cristo? exclamă ea cu bucuria pe care o manifesta de obicei fiecare membru al familiei când Monte-Cristo venea în vizită în strada Meslay.

— Maximilien s-a înapoiat, nu-i așa, doamnă? întrebă contele.

— Mi se pare că l-am văzut trecând, glăsui tânăra femeie; dar, vă rog, chemați-l pe Emmanuel.

— Mă iertați, doamnă; trebuie să urc numaidecât la Maximilien; am a-i spune ceva de cea mai mare importanță, răspunse Monte-Cristo.

— Duceți-vă, spuse ea însoțindu-l cu zâmbetu-i fermecător până când el dispăru pe scară.

Monte-Cristo urcă repede cele două etaje care despărțeau parterul de apartamentul lui Maximilien; când ajunse pe palier, ascultă; nu se auzea nici un zgomot.

Ca în cele mai multe case vechi, locuite de un singur stăpân, palierul nu era închis decât printr-o ușă de sticlă.

Dar în ușa de sticlă nu era nici o cheie. Maximilien se încuiase pe dinăuntru; dincolo de ușă nu putea să se vadă însă, din cauza unei perdele roșii de mătase.

Îngrijorarea contelui se tălmăci printr-o roșeață vie, simptomul unei emoții nu prea obișnuită la omul acesta netulburat.

— Ce să fac? murmură el.

Și medită o clipă.

— Să sun? glăsui el; o, nu! De multe ori sunetul unei sonerii, adică al unei vizite, accelerează hotărârea celor aflați în situația în care Maximilien se găsește desigur în momentul acesta și atunci zgomotului soneriei îi răspunde alt zgomot.

Monte-Cristo se înfioră din cap până în picioare și, deoarece hotărârile lui aveau iuțeala fulgerului, izbi cu cotul într-unul din ochiurile ușii de sticlă care zbură în țandări; ridică apoi perdeaua și-l văzu pe Morrel care, la birou, cu o pană în mână, sărise de pe scaun auzind sfărâmurile geamului.

— Nu e nimic, glăsui contele; iartă-mă, scumpe prieten, am lunecat și, lunecând, am dat cu cotul în ușă; deoarece s-a spart, profit de ocazie ca să intru la dumneata; nu te deranja, nu te deranja.

Și, trecând brațul prin geamul spart, contele deschise ușa.

Morrel se ridică, evident contrariat și veni în întâmpinarea lui Monte-Cristo, nu atât pentru a-l primi, cât pentru a-i ține calea.

— Nu zău, e vina servitorilor dumitale, spuse Monte-Cristo frecându-și cotul; parchetele lucesc ca oglinda.

— V-ați rănit, domnule? întrebă Morrel cu răceală.

— Nu știu. Dar ce făceai acolo? scriai?

— Eu?

— Ai degetele pătate de cerneală.

— Într-adevăr, răspunse Morrel, scriam; mi se întâmplă câteodată, deși sunt militar.

Monte-Cristo înaintă câțiva pași în cameră. Maximilien fu nevoit să-l lase, dar se luă după el.

— Scriai? reluă Monte-Cristo eu o privire obositoare prin fixitatea ei.

— Am mai avut onoarea să vă spun că da, glăsui Morrel.

Contele zvârli o privire în juru-i.

— Ai pistoale lângă călimară? întrebă el arătând cu degetul, lui Morrel, armele puse pe birou.

— Plec într-o călătorie, răspunse Maximilien.

— Prietene! exclamă Monte-Cristo cu blândețe infinită în glas.

— Domnule!

— Prietene, dragă Maximilien, te rog nu lua hotărâri extreme.

— Eu, hotărâri extreme? întrebă Morrel înălțând din umeri. Și vă rog, o călătorie este o hotărâre extremă?

— Maximilien, glăsui Monte-Cristo, să punem de o parte masca pe care o purtăm.

Maximilien, nu mă amăgi cu calmul dumitale de comandă mai mult decât te amăgesc eu cu sollicitudinea mea frivolă.

Înțelegi, nu-i așa, că pentru a face ce am făcut, pentru a da cu cotul în geamuri, a viola secretul camerei unui prieten, că pentru a face toate acestea, trebuia să fiu stăpânit de o neliniște reală sau, mai bine zis, de o convingere cumplită.

Maximilien, vrei să-ți iei viața!

— O, dar cum vă vin ideile astea, domnule conte? întrebă Morrel tresărind.

— Îți spun că vrei să-ți iei viața, continuă contele cu același glas și iată dovada.

Apropiindu-se de birou ridică fila albă pe care tânărul o zvârlise peste o scrisoare începută și luă scrisoarea.

Morrel se repezi să i-o smulgă din mâini.

Monte-Cristo prevedea însă mișcarea și o preveni, apucându-l pe Maximilien de mână și oprind-o, așa cum lanțul de oțel oprește resortul în mijlocul evoluției sale.

— Vezi bine că vroiai să-ți iei viața, Morrel, spuse contele; e scris aici.

— Ei și chiar dacă ar fi așa, chiar dacă m-am hotărât să îndrept spre mine țeava pistolului, cine mă va împiedica? strigă Morrel trecând fără tranziție de la aparența calmului la expresia violenței.

Cine va avea curajul să mă împiedice? Când voi spune:

Toate speranțele mele sunt năruite, inima mea e zdrobită, viața mea e stinsă, în jurul meu nu am decât dolii și dezgust; pământul a devenit cenușă; orice glas omenesc mă sfâșie.

Când voi spune:

E un act de milă să mă lăsați să mor căci, dacă nu mă lăsați să mor, îmi voi pierde mintea, voi deveni nebun.

Haide, spuneți, domnule, când voi spune acestea, când se va vedea că le rostesc cu zbuciumul și lacrimile inimii mele, mi se va mai răspunde:

Faci rău!

Voi fi împiedicat să scap de nenorocire?

Spuneți, domnule, spuneți, veți avea curajul acesta?

— Da, Morrel, glăsui Monte-Cristo cu un glas al cărui calm contrasta în chip ciudat cu exaltarea tânărului; da, voi avea curajul.

— Dumneavoastră? exclamă Morrel cu o expresie crescândă de furie și de muștrări, dumneavoastră care m-ați amăgit cu o speranță absurdă; care m-ați ținut legănat, adormit cu făgăduieli sterpe, când aș fi putut, printr-o hotărâre extremă, s-o salvez sau cel puțin s-o văd murind în brațele mele; care afectați toate resursele inteligenței, toate puterile materiei; care jucați sau, mai bine zis, vă prefaceți că jucați rolul Providenței și care n-ați avut măcar puterea de a da contraotrăvă unei fete otrăvite? O, domnule, mi-ați inspira milă dacă nu mi-ați stârni oroare!

— Morrel...

— Da, mi-ați spus să pun masca jos; ei bine, bucurați-vă, o pun.

Da, când m-ați urmărit la cimitir v-am răspuns, căci am inima bună; când ați intrat, v-am lăsat să veniți până aici... Dar deoarece mi-aduceți un chin nou, mie care credeam că le-am epuizat pe toate — conte de Monte-Cristo, mântuitor al lumii, bucurați-vă îl veți vedea pe prietenul dumneavoastră murind.

Și cu râsul nebuniei pe buze, Morrel se repezi pentru a doua oară spre pistoale.

Palid ca un spectru dar cu ochii scânteietori de fulgere, Monte-Cristo întinse mâna asupra armelor și îi spuse nechibzuitului:

— Și eu îți repet că nu-ți vei lua viața.

— Poftiți de mă împiedicați, răspunse Morrel cu un ultim elan care se frânse ca și primul de brațul de oțel al contelui.

— Te voi împiedica!

— Dar cine sunteți dumneavoastră, în definitiv, ca să vă asumați dreptul acesta tiranic asupra unor ființe libere și conștiente? strigă Maximilien.

— Cine sunt eu? repetă Monte-Cristo.

Ascultă:

Eu sunt, urmă Monte-Cristo, singurul om pe lume care are dreptul să-ți spună: Morrel, nu vreau ca fiul părintelui tău să moară astăzi!

Și, măreț, transfigurat, sublim, Monte-Cristo înaintă cu brațele pe piept spre tânărul agitat care, învins fără să vrea de semidivinitatea acestui om, se trase un pas înapoi.

— De ce îmi vorbiți de părintele meu? îngăimă el; de ce amestecați amintirea părintelui meu cu ceea ce mi se întâmplă astăzi?

— Pentru că eu sunt cel care a salvat viața părintelui tău într-o zi când vroia să se omoare așa cum tu vrei să te omori astăzi; pentru că eu sunt omul care a trimis punga surioarei tale și *Faraonul* bătrânului Morrel; pentru că eu sunt Edmond Dantès care te-a jucat pe genunchi când erai copil!

Morrel mai făcu un pas înapoi, clătinându-se sufocat, gâfâind, strivit; apoi forțele îl părăsiră și căzu cu un strigăt puternic în genunchi, la picioarele lui Monte-Cristo.

Pe urmă, deodată, în admirabila lui ființă se produse o mișcare de regenerare subită și completă: se ridică, se năpusti din cameră și se repezi pe scară, strigând cât îl ținea glasul:

— Julie! Julie! Emmanuel! Emmanuel!

Monte-Cristo vru să se repeadă după el, dar Maximilien și-ar fi dat mai degrabă viața decât să deschidă ușa contelui.

La strigătele lui Maximilien, Julie, Emmanuel, Penelon și câțiva servitori alergară înspăimântați.

Morrel îl luă de mână și redeschizând ușa:

— În genunchi! strigă el cu voce sugrumată de plâns: În genunchi! El e binefăcătorul, salvatorul părintelui nostru; el e...

Stătea gata să spună:

— Edmond Dantès.

Contele îl opri, prinzându-i brațul.

Julie se repezi spre mâna contelui, Emmanuel îl sărută ca pe un Dumnezeu tutelar; Morrel căzu pentru a doua oară în genunchi și bătu parchetul cu fruntea.

Atunci omul de bronz simți că inima i se dilată în piept, își înclină capul și plânse.

Se auzi în cameră, câteva clipe, un concert de lacrimi și de gemete sublime care, desigur, pare armonios chiar celor mai dragi îngeri ai Domnului.

Julie abia își reveni din emoția profundă pe care o încercase și se năpusti din cameră, coborî un etaj, alergă în salon cu o bucurie copilărească și ridică globul de cristal care ocrotea punga dată de necunoscutul din Allées de Meilhan.

În vremea asta Emmanuel îi spunea contelui cu glas întretăiat:

— O, domnule conte, cum de ați putut sta până astăzi fără să vă divulgați, deși ne-ați auzit de atâtea ori vorbind despre binefăcătorul nostru necunoscut, deși ne-ați văzut înconjurând o amintire cu atâta recunoștință și adorație? E o cruzime față de noi și, aproape că aș îndrăzni să spun, domnule conte, față de dumneavoastră.

— Ascultă, prietene, glăsui contele și pot să te numesc astfel căci, fără să bănuiești, ești prietenul meu de unsprezece ani; descoperirea acestui secret a fost pricinuită de un mare eveniment pe care nu trebuie să-l cunoști.

Dumnezeu îmi este martor că doream să-l îngrop pentru toată viața în adâncul sufletului meu; fratele dumitale, Maximilien, mi l-a smuls prin violențe de care se căiește, sunt sigur.

Apoi, văzând că Maximilien se trântise într-un jilt, rămânând totuși în genunchi:

— Veghează asupra lui, adăugă Monte-Cristo în șoaptă, strângând în mod semnificativ mâna lui Emmanuel.

— De ce? întrebă tânărul uimit.

— Nu pot să-ți spun; dar veghează asupra lui.

Emmanuel își roti ochii în cameră și zări pistoalele lui Morrel.

Ochii lui se fixară înfricoșați asupra armelor pe care le arătă lui Monte-Cristo, ridicând încetișor degetul spre ele.

Monte-Cristo înclină din cap.

Emmanuel făcu o mișcare spre pistoale.

— Lasă-le, spuse contele.

Apoi îndreptându-se spre Morrel, îi luă mâna; pornirile tumultuoase care zgâlțâiseră un moment inima tânărului făcuseră loc unei amortiri profunde.

Julie urcă; ținea în mână punga de mătase și două lacrimi strălucitoare, pline de bucurie, se rostogoleau pe obraji ei, ca două picături de rouă matinală.

— Iată relicva, spuse ea; să nu vă închipuiți că îmi este mai puțin scumpă de când salvatorul ni s-a destăinuit.

— Copila mea, răspuse Monte-Cristo îmbujorându-se, dă-mi voie să iau înapoi punga; din momentul când cunoști trăsăturile chipului meu, nu vreau să fiu reamintit amintirii dumitale decât prin afecțiunea pe care te rog să mi-o acorzi.

— O, nu, nu, vă implor! spuse Julie strângând punga la inimă: s-ar putea să ne părăsiți într-o zi; din nefericire, ne veți părăsi într-o zi, nu-i așa?

— Ai ghicit, doamnă, răspuse Monte-Cristo zâmbind; peste opt zile voi părăsi țara aceasta unde atâția oameni care meritaseră răzbunarea cerului trăiau fericiți, în timp ce părintele meu se stingea de foame și durere.

Anunțându-și plecarea apropiată, Monte-Cristo își fixă ochii asupra lui Morrel și observă că vorbele "voi părăsi țara aceasta" trecuseră fără să-l scoată pe Morrel din letargie; înțelese că trebuie să dea o ultimă luptă cu durerea prietenului său și luând mâinile Juliei și ale lui Emmanuel într-ale sale, le spuse cu autoritatea blândă a unui părinte:

— Bunii mei prieteni, lăsați-mă singur, vă rog, cu Maximilien.

Pentru Julie era un mijloc de a lua cu sine relicva prețioasă despre care Monte-Cristo uită să mai vorbească.

Îl trase repede pe soțul ei.

— Să-i lăsăm, spuse ea.

Contele rămase cu Morrel care stătea nemișcat ca o statuie.

— Haide, redevii în sfârșit bărbat, Maximilien? glăsui contele atingându-i umărul cu degetul său de foc.

— Da, căci reîncep să sufăr.

Fruntea contelui se încreți, trădând o sumbră ezitare.

— Maximilien! Maximilien! glăsui el; gândurile în care te cufunzi sunt nedemne de un creștin.

— O, liniștiți-vă, prietene, spuse Morrel înălțând capul și arătând contelui un zâmbet pătruns de o tristețe nespusă, nu voi mai căuta moartea.

— Așadar, fără arme, fără disperare! glăsui Monte-Cristo.

— Da, căci pentru a mă vindeca de durerea mea am ceva mai bun decât țeava unui pistol sau vârful unui cuțit.

— Biet nebun! Și ce ai?

— Durerea mea care mă va ucide.

— Dragul meu, spuse Monte-Cristo cu o melancolie egală aceleia a lui Morrel, ascultă-mă:

Dacă i s-ar fi spus părintelui tău, în momentul când își îndrepta țeava pistolului spre frunte; dacă mi s-ar fi spus mie, în momentul când îndepărtam de lângă patul meu pâinea prizonierului pe care n-o atinsesem de trei zile; dacă în sfârșit, ni s-ar fi spus nouă amândurora, în momentul acela suprem:

Trăiți! Va veni o zi când veți fi fericiți și veți binecuvânta viața; de oriunde ar fi venit glasul — l-am fi primit cu zâmbetul îndoielii sau cu neliniștea neîncrederii și totuși de câte ori, îmbrățișându-te, părintele tău nu a binecuvântat viața, de câte ori, eu însumi...

— O! exclamă Morrel întrerupându-l pe conte, dumneavoastră nu ați pierdut decât libertatea; părintele meu nu-și pierduse decât averea; eu am pierdut-o pe Valentine.

— Privește-mă, Morrel, spuse Monte-Cristo cu solemnitatea aceea care, în anumite împrejurări, îl făcea așa de mare și de convingător; privește-mă; n-am nici lacrimi în ochi, nici febră în vine, nici bătaii funebre în inimă; cu toate acestea te văd suferind pe tine, Maximilien, pe care te iubesc cum l-aș fi iubit pe fiul meu; ei bine, aceasta nu îți spune, Morrel, că durerea e ca și viața și că totdeauna există ceva necunoscut dincolo de ea? Dacă te rog, dacă îți poruncesc să trăiești, Morrel, e din convingerea că îmi vei mulțumi într-o zi că ți-am păstrat viața.

— Doamne, ce-mi spuneți, conte? exclamă tânărul. Luați seama; poate că dumneavoastră nu ați iubit niciodată.

— Copilule! răspunse contele.

— Vreau să spun că n-ați iubit niciodată o femeie, reluă Morrel. Uitați-vă la mine: de când am devenit bărbat, sunt ostaș; am ajuns până la douăzeci și nouă de ani fără să iubesc, deoarece nici unul dintre sentimentele pe care le-am încercat până acum nu merită numele de iubire: ei bine, la douăzeci și

nouă de ani, am văzut-o pe Valentine; de aproape doi ani o iubesc, de aproape doi ani am putut să citesc virtuțile fetei și ale femeii, scrise chiar de mâna lui Dumnezeu în inima ei deschisă pentru mine ca o carte.

Conte, simțeam alături de Valentine o fericire infinită, imensă, necunoscută, prea mare, prea completă, prea divină pentru lumea aceasta; deoarece lumea nu mi-a dăruit-o, înseamnă, conte, că fără Valentine nu există pentru mine, pe pământ, decât deznădejde și mâhnire.

— Ți-am spus să nădăjduiești, Morrel, repetă contele.

— Și eu voi repeta să luați seama, spuse Morrel: căutați să mă convingeți și dacă mă convingeți, mă veți face să-mi pierd mintea, mă veți face să cred că am s-o mai pot vedea pe Valentine.

Contele zâmbi.

— Prietene, tată! strigă Morrel exaltat; ia seama, îți voi repeta pentru a treia oară, căci autoritatea pe care o ai asupra mea mă înspăimântă; ia seama la sensul cuvintelor dumitale, căci, uite, ochii mei se reînsuflețesc, inima mea se reaprinde și renaște; ia seama, căci mă faci să cred în lucruri supranaturale.

M-aș supune dacă mi-ai porunci să ridic piatra de pe mormântul fetei lui Iair, aș merge pe valuri ca apostolul dacă mi-ai face semn cu mâna să merg pe valuri; ia seama, m-aș supune.

— Nădăjduiește, prietene! repetă contele.

— O, vă jucați cu mine! spuse Morrel recăzând din înălțimea exaltării în abisul tristeții; faceți ca mamele acelea bune sau, mai bine zis, ca mamele egoiste care calmează, cu vorbe mieroase, durerea copilului, deoarece strigătele lui le obosesc. Nu prietene, greșeam spunându-vă să luați seama; nu vă fie teamă, îmi voi îngropa durerea cu atâta grijă în străfundul pieptului meu, o voi face așa de obscură și de secretă, încât n-o să mai fiți nevoit s-o compătimiți. Apoi, prietene, adio!

— Dimpotrivă, spuse contele; din momentul acesta, Maximilien, vei trăi lângă și cu mine, nu mă vei mai părăsi, iar peste opt zile vom fi lăsat în urma noastră Franța.

— Și îmi spuneți să nădăjduiesc?

— Îți spun să nădăjduiești, deoarece știu un mijloc de vindecare.

— Conte, mă întristați și mai mult dacă aceasta e cu putință. Nu vedeți, ca rezultat al loviturii ce mă izbește, decât o durere banală și credeți că mă consolați printr-un mijloc banal: călătoria.

Și Morrel clătină din cap cu neîncredere disprețuitoare.

— Ce vrei să-ți spun? reluă Monte-Cristo. Eu am încredere în făgăduielile mele. Lasă-mă să fac experiență.

— Conte, îmi prelungești agonia, atâta tot.

— Vasăzică, inimă slabă ce ești, n-ai puterea de a da prietenului tău câteva zile pentru încercarea pe care o face? Știi tu de ce e capabil contele de Monte-Cristo? Știi tu că el comandă multor puteri pământești? Știi că el are destulă credință în Dumnezeu pentru a obține minuni de la Cel care a spus că, prin credință, omul ar putea să clintească un munte? Ei bine, minunea pe care o nădăjduiesc, așteapt-o, sau...

— Sau? repetă Morrel.

— Sau ia seama, Morrel, te voi socoti ingrat.

— Conte, fie-vă milă de mine!

— Mi-e atâta milă de tine, Maximilien, ascultă-mă, atâta milă încât, dacă nu te vindec într-o lună — ține bine minte cuvintele mele, Morrel, — te voi pune eu însumi în fața pistoalelor acestea încărcate și a unei cupe cu cea mai sigură otravă din Italia, o otravă mai sigură și mai promptă, crede-mă, decât aceea care a ucis-o pe Valentine.

— Îmi făgăduiești?

— Da, căci sunt om, căci și eu, după cum ți-am spus, am vrut să mor și de multe ori chiar după ce nenorocirea s-a depărtat de mine — am visat deliciile somnului etern.

— Conte, într-adevăr îmi făgăduiești asta? exclamă Maximilien amețit.

— Nu-ți făgăduiesc, îți jur, spuse Monte-Cristo întinzând mâna.

— Pe cuvântul dumneavoastră de onoare că, dacă peste o lună, nu sunt consolată, mă lăsați liber pe viața mea și că, orice aș face, nu mă veți numi ingrat?

— Peste o lună Maximilien; peste o lună și data este sfântă, Maximilien: nu știu dacă tu te-ai gândit la ea: suntem astăzi în septembrie. Se împlinesc astăzi zece ani de când l-am salvat pe părintele tău care vroia să moară.

Morrel apucă mâinile contelui și le sărută; contele îl lăasă ca și cum înțelegea că adorația i se cuvenea.

— Peste o lună, continuă Monte-Cristo, vei avea pe masa în fața căreia vom sta amândoi, arme bune și o moarte ușoară; în schimb îmi făgăduiești că vei aștepta până atunci și vei trăi?

— La rândul meu, vă jur! strigă Morrel.
Monte-Cristo îl atrase pe tânăr la pieptul său și-l ținu îndelung.
— Și acum, îi spuse el, începând de astăzi vei veni să locuiești la mine; vei ocupa apartamentul Haydéei și fiica mea va fi înlocuită prin fiul meu.
— Haydée? întrebă Morrel. Ce-a devenit Haydée?
— A plecat azi-noapte.
— V-a părăsit?
— Nu, mă așteaptă... Fii prin urmare gata să vii la mine, în strada Champs Elisées și scoate-mă de aici fără să fiu văzut.
Maximilien își coborî capul și se supuse ca un copil, sau ca un apostol.

Capitolul XXXII Împărțeala

În imobilul din strada Saint-Germain-des-Prés, pe care Albert de Morcerf îl alesese pentru sine și pentru mama sa, primul etaj, compus dintr-un mic apartament complet, era închiriat unui personaj foarte misterios.

Personajul în chestiune era un bărbat a cărui figură portarul n-o putuse vedea niciodată, fie la venire, fie la plecare; căci iarna își afunda bărbia într-una din acele cravate roșii cum au vizitii de casă care își așteaptă stăpânii la ieșirea de la spectacole, iar vara se ștergea totdeauna la nas exact în momentul când ar fi putut să fie zărit trecând prin dreptul gheretei.

Trebuie să spunem că, spre deosebire de toate regulile, locatarul nu era spionat de nimeni și că zvonul care circula, că incognitoul său ascundea o persoană foarte bine situată, impusese respectarea aparițiilor sale misterioase.

Vizitele îi erau de obicei fixe, deși uneori în avans sau în întârziere; dar aproape totdeauna, iarna sau vara, își ocupa, cam pe la orele patru după-amiază, apartamentul în care nu rămânea niciodată noaptea.

La trei și jumătate, iarna, focul era aprins de servitoarea discretă care avea grija micului apartament; la trei și jumătate, vara, băuturi răcoritoare erau aduse de aceeași servitoare.

La orele patru, precum am spus, misteriosul personaj sosea.

După douăzeci de minute o trăsură se oprea în fața casei. O femeie îmbrăcată în negru sau în albastru închis, dar totdeauna acoperită de un voal mare, cobora, trecea ca o umbră pe dinaintea gheretei și urca scara fără ca o singură treaptă să se audă trosnind sub piciorul ei ușor.

Nu i se întâmplase niciodată să fie întrebată unde se duce.

Figura ei, ca și a necunoscutului, era deci absolut străină celor doi paznici ai porții — portari model, singurii poate capabili de o atare discreție în imensa corporație a portarilor capitalei.

Se înțelege că ea nu trecea dincolo de întâiul etaj. Zgâria la o ușă, într-un mod special; ușa se deschidea, apoi se închidea ermetic și atât.

Când părăsea casa, aceeași operație.

Necunoscuta ieșea cea dintâi, tot voalată și se urca în trăsură ei care uneori dispărea pe la un cap al străzii, alteori pe la altul; pe urmă, după douăzeci de minute, ieșea și necunoscutul, înfundat în cravata lui sau ascuns de batistă și dispărea de asemeni.

În ziua următoare aceleia când contele de Monte-Cristo a făcut o vizită lui Danglars, ziua înmormântării Valentinei, locatarul misterios intră pe la zece dimineăta în loc de, ca de obicei, patru după-amiază.

Aproape numaidecât, fără să respecte intervalul obișnuit, sosi o trăsură de piață și femeia voalată urcă repede scara.

Ușa se deschise și se închise.

Dar, mai înainte ca ușa să se fi închis, femeia exclamase:

— O, Lucien! o, dragul meu!

În chipul acesta portarul, care auzise fără să vrea exclamația, află atunci pentru întâia oară că locatarul său se numea Lucien; deoarece însă era un portar model, își făgădui să nu spună nimic nevastei sale.

— Ei, ce e, scumpă prietenă? întrebă cel al cărui nume fusese dezvăluit de tulburarea sau de graba femeii voalate; vorbește, spune!

— Dragul meu, pot să contez pe dumneata?

— Desigur și știi bine. Dar ce e? Biletul duminical de azi dimineăta m-a tulburat profund. Precipitarea, dezordinea din scrisul duminical... Haide, liniștește-mă sau înspăimântă-mă de-a binelea!

— Lucien, un mare eveniment! spuse femeia ațintind asupra bărbatului o privire cercetătoare; domnul Danglars a plecat azi noapte.

— A plecat? A plecat domnul Danglars? Și unde s-a dus?

— Nu știu.

— Cum, nu știi? A plecat pentru totdeauna?

— Fără îndoială. La zece seara, caii l-au dus la bariera Charenton; aci a găsit o berlină de poștă, pregătită gata; s-a urcat înăuntru cu valetul lui, spunându-i vizitiului că merge la Fontainebleau.

— Atunci, ce tot spuneai?

— Așteaptă, dragul meu. Mi-a lăsat o scrisoare.

— O scrisoare?

— Da, citește.

Și baroana scoase din buzunar o scrisoare dezlipită pe care o prezentă lui Debray.

Înainte de a o citi, Debray șovăi o clipă, ca și cum ar fi căutat să ghicească ce anume conținea ea sau, mai bine zis, ca și cum, indiferent de conținut era hotărât să adopte dinainte o atitudine.

Iată ce conținea biletul care tulburase așa de adânc inima doamnei Danglars:

"Doamnă și prea credincioasă soție".

Fără să vrea Debray se opri și o privi pe baroană care se roși până în albul ochilor.

— Citește, spuse ea.

Debray continuă:

"Când vei primi scrisoarea aceasta, nu vei mai avea bărbat. O, nu te alarma prea repede; nu vei mai avea bărbat, așa cum nu vei mai avea fiică, adică mă voi afla pe unul din cele treizeci sau patruzeci de drumuri care duc dincolo de granițele Franței.

Îți datorez explicații și, deoarece ești în măsură să le înțelegi perfect, ți le voi da.

Ascultă deci:

O rambursare de cinci milioane mi-a fost reclamată azi-dimineață; am operat-o; alta, pentru aceeași sumă, a urmat-o imediat; o amân pentru mâine; plec astăzi pentru a evita acest mâine care mi-ar fi prea greu de suportat.

Înțelegi ce spun, nu e așa, doamnă și prea scumpă soție?

Spun:

Înțelegi, deoarece dumneata cunoști tot așa de bine ca și mine afacerile mele; le știi chiar mai bine decât mine deoarece, dacă ar fi vorba să spun unde s-a dus jumătate din averea mea, altădată încă destul de frumoasă, n-aș fi în stare; în timp ce dumneata, dimpotrivă, ai putea să răspunzi perfect.

Căci femeile au instincte care nu dau greș; ele explică, printr-o algebră pe care au inventat-o, chiar și minunea. Eu, care nu îmi cunoșteam decât cifrele, n-am mai știut nimic din ziua când cifrele m-au înșelat.

Ai admirat uneori repeziciunea prăbușirii mele, doamnă?

N-ai fost întrucâtva uluită de topirea incandescentă a drugilor mei de aur?

Eu, mărturisesc, n-am văzut decât focul; să nădăjduim că dumneata ai mai găsit puțin aur în scrum.

Mă depărtez cu această speranță mângâietoare, doamnă și prea prudentă soție, fără ca, în conștiința mea, să-mi reproșez câtuși de puțin că te părăsesc.

Îți rămân prietenii, scrumul în chestiune și — culmea fericirii — libertatea pe care mă grăbesc să ți-o înapoiez.

Cu toate acestea, doamnă, a venit momentul să plasez aci un cuvânt de explicație intimă.

Câtă vreme am nădăjduit că dumneata lucrai pentru binele casei noastre, pentru fericirea fiicei noastre, am închis cu filozofie ochii; deoarece însă ai făcut din casă o vastă ruină, nu vreau să slujesc de temelie pentru norocul altuia.

Te-am luat bogată, dar foarte puțin onorată.

Iartă-mă că îți vorbesc cu sinceritatea aceasta; dar, pentru că probabil vorbesc numai pentru noi doi, nu văd de ce mi-aș sulemenii cuvintele.

Am sporit averea noastră, care timp de peste cincisprezece ani a mers crescând, până în momentul când catastrofe necunoscute și încă de neînțeles pentru mine au hotărât asupra ei, răsturnând-o fără ca eu — pot spune — să fi fost vinovat.

Dumneata, doamnă, ai lucrat numai pentru sporirea averii duminale și ai izbutit, sunt convins pe deplin.

Te las deci, precum te-am luat, bogată dar foarte puțin onorabilă.

Adio.

Cu începere de astăzi voi lucra și eu pentru mine.

Te rog să crezi în recunoștința mea pentru exemplul ce mi-ai dat și pe care îl voi urma.

*Soțul dumitale devotat,
Baron Danglars".*

Baroana îl urmărise pe Debray din ochi, în decursul lungii și penibilei lecturi; îl văzuse pe tânăr cum, în ciuda puterii lui de stăpânire, s-a schimbat o dată sau de două ori la față.

După ce termină, el strânse încetișor hârtia și își reluă atitudinea îngândurată.

— Ei, ce e? întrebă doamna Danglars cu o încordare firească.

— Ce să fie, doamnă? glăsui Debray mașinal.

— Ce idee îți inspiră scrisoarea?-

— Foarte simplă, doamnă; ideea că domnul Danglars a plecat cu bănuieli.

— Fără îndoială; dar asta e tot ce ai a-mi spune?

— Nu înțeleg, declară Debray cu o răceală de gheață.

— A plecat, a plecat de-a binelea, a plecat pentru totdeauna!

— O, să nu crezi, baroană! glăsui Debray.

— Nu, îți spun, nu se va mai întoarce: îl cunosc, e un om nezdruccinat în toate hotărârile care se leagă de interesul lui. Dacă m-ar fi socotit folositoare la ceva, m-ar fi luat. Mă lasă la Paris pentru că despărțirea noastră îi poate servi proiectele. Ea e deci irevocabilă, astfel că sunt liberă pentru totdeauna, adăugă doamna Danglars cu aceeași expresie de rugă.

Dar, în loc să răspundă, Debray o lăsă în încordată întrebare a privirii și a gândirii.

— Cum, nu-mi răspunzi, domnule? spuse ea în sfârșit.

— N-am decât o întrebare să vă pun: ce aveți de gând să faceți?

— Tocmai asta vroiam să te întreb, răspunse baroana cu inima palpitândă.

— A, îmi ceri un sfat? întrebă Debray.

— Da, îți cer un sfat, spuse baroana cu inima încleștată.

— În cazul acesta, dacă îmi ceri un sfat, răspunse tânărul cu răceală, te povățuiesc să voiajezi.

— Să voiajez? murmură doamna Danglars.

— Desigur. Așa cum a spus domnul Danglars, ești bogată și perfect liberă. O absență din Paris va fi absolut necesară, îmi închipui cel puțin, după dubla explozie a ruperii căsătoriei domnișoarei Eugénie și a dispariției domnului Danglars.

Este nevoie numai ca toată lumea să te știe părăsită și să te creadă săracă; nevestei falitului nu i s-ar ierta bogăția.

Pentru primul caz e de ajuns să rămâi numai cincisprezece zile la Paris, repetând tuturor că ești părăsită și povestind celor mai bune prietene ale dumitale, care apoi vor da sfoară în lume, cum s-a produs părăsirea. Apoi vei pleca din palat, vei lăsa acolo bijuteriile dumitale, vei renunța la bunurile lăsate de bărbat și toți au să-ți laude dezinteresarea și au să-ți cânte imnuri.

Atunci se va ști că ești părăsită și se va crede că ești săracă; numai eu cunosc situația dumitale financiară și sunt gata să-ți predau conturile ca un asociat cinstit.

Palidă, înmărmurită, baroana ascultase discursul cu tot atâta spaimă și deznădejde, câtă liniște și indiferență pusese Debray în vorbele lui.

— Părăsită? repetă ea. O, tare părăsită... Da, ai dreptate domnule și nu se va îndoi nimeni cât sunt de părăsită.

Acestea au fost singurele cuvinte pe care femeia, așa de mândră și de puternic îndrăgostită, le-a putut răspunde lui Debray.

— Dar bogată, foarte bogată chiar, urmă Debray scoțând din portofel și întinzând pe masă câteva hârtii.

Doamna Danglars îl lăsa să facă ce vrea, dându-și silința să-și înăbușe bătăile inimii și să-și rețină lacrimile pe care le simțea mijind în colțul pleoapelor.

Dar, în cele din urmă, sentimentul demnității birui; iar dacă nu izbuti să-și înfrâneze inima, putu cel puțin să nu verse o lacrimă.

— Doamnă, spuse Debray, suntem asociați cam de șase luni.

Ați oferit un capital de o sută de mii de franci.

Asociația noastră a luat ființă în luna aprilie a anului acesta.

În mai au început operațiunile noastre.

Am câștigat, în mai, 450.000 de franci.

În iunie, beneficiul s-a urcat la 900.000.

În iulie am adăugat acestui beneficiu, 1.700.000 de franci; este, știți, luna bonurilor Spaniei.

În august am pierdut, la începutul lunii, 300.000 de franci; dar la 15 ale lunii ne-am refăcut, iar la capătul ei am luat revanșa; căci conturile noastre, puse la punct din ziua asociației și până ieri, când le-am încheiat, ne dau un activ de 2.400.000 de franci, adică 1.200.000 pentru fiecare.

Acum — continuă Debray controlându-și carnetul, cu metoda și liniștea unui agent de schimb, găsim 80.000 de franci pentru dobânzile compuse ale sumei rămase în mâinile mele.

— Dar, întrerupse baroana, ce rost au dobânzile dacă niciodată banii nu au fructificat?

— Pardon, doamnă, spuse cu răceală Debray; aveam autorizația dumitale să-i fac să fructifice și am uzat de ea.

Așadar, patruzeci de mii de franci dobânzi partea dumitale, plus 100.000 de franci capitalul prim, adică 1.340.000 de franci dreptul dumitale.

Doamnă, continuă Debray, am avut precauțiunea să mobilizez banii dumitale alaltăieri, — nu e mult de atunci, precum vezi și parcă aș fi bănuir că mă vei chema să predau socotelile. Banii sunt aci, jumătate în bancnote, jumătate în bonuri la purtător.

Îți spun astea și sunt adevărate: deoarece nu socoteam casa mea destul de sigură, deoarece nu găseam notari destul de discreți și pentru că proprietățile vorbesc cu glas mai tare chiar decât notarii; deoarece, în sfârșit, nu ai dreptul să cumperi și nici să posezi ceva în afară de comunitatea conjugală, am păstrat toată suma aceasta — astăzi singura dumitale avere — într-o casetă sigilată, în fundul acestui dulap, iar pentru mai multă siguranță m-am transformat eu însumi în zidar.

Acum, continuă Debray deschizând mai întâi dulapul și apoi caseta, poftim, doamnă, opt sute de bancnote a câte o mie de franci fiecare, care seamănă, precum vezi, cu un album mare legat în fier; alături un cupon de rentă de 25.000 de franci; apoi un bon la vedere asupra bancherului meu, în valoare de aproximativ 110.000 franci și deoarece bancherul meu nu e domnul Danglars, bonul va fi plătit — poți să fii liniștită.

Doamna Danglars luă mașinal bonul la vedere, cuponul de rente și teancul de bancnote.

Întinsă pe masă, enorma avere părea un lucru foarte neînsemnat.

Cu ochii uscați dar cu pieptul năpădit de suspine, doamna Danglars o adună și băgă caseta de oțel în poșetă, puse cuponul de rente și bonul la

vedere în portofel și, în picioare, palidă, mută, așteptă un cuvânt bun care s-o consoleze că este așa de bogată.

Dar așteptă zadarnic.

— Acum, doamnă, spuse Debray, ai o existență admirabilă, o rentă de aproximativ șaizeci de mii de lire, ceea ce e enorm pentru o femeie care nu va putea să țină o casă mare măcar un an de zile. Îți vei putea îndeplini toate fanteziile care vor putea să-ți treacă prin minte; fără a mai pune la socoteală că dacă partea dumitale ți se pare insuficientă, poți să iei din a mea, doamnă; și sunt dispus să-ți ofer, — o, cu titlu de împrumut, bineînțeles! — tot ce posed, adică un milion șaizeci de mii de franci.

— Mulțumesc, domnule, răspunse baroana; mulțumesc; îmi dai mai mult decât îi trebuie unei biete femei care pentru multă vreme nu nădăjduiește să mai reapară în lume.

Debray fu uimit un moment, dar își reveni și făcu un gest care se putea traduce prin formula cea mai politicoasă de-a exprima ideea:

— Cum vrei!

Poate că doamna Danglars mai nădăjduise până atunci ceva; dar când văzu gestul nepăsător care îi scăpase lui Debray și privirea piezișe care însoțea gestul, precum și reverența profundă și tăcerea semnificativă urmate de ele, înălță capul, deschise ușa și fără furie, fără zguduiți dar și fără ezitare, se năpusti pe scară, nevroind măcar să adreseze un ultim salut celui care o lăsa să plece astfel.

— Eh, frumoase proiecte! ea va rămâne în palatul ei, spuse Debray după plecarea doamnei Danglars, va citi romane și va dansa, nemaiputând să joace la bursă.

Luă carnetul și șterse cu cea mai mare atenție sumele pe care le plătise.

— Mai am un milion șaizeci de mii de franci.

Păcat că domnișoara de Villefort a murit. Femeia asta îmi convenea din toate punctele de vedere și aș fi luat-o de nevastă.

Și, flegmatic, potrivit obiceiului său, așteptă să treacă douăzeci de minute de la plecarea doamnei Danglars, pentru a se hotărî să plece și el.

În intervalul acestor douăzeci de minute, Debray așternu cifre, cu ceasul lângă el. Diabolicul personaj, pe care orice imaginație aventuroasă l-ar fi creat cu mai multe sau mai puține șanse dacă Le Sage nu dobândea prioritatea în capodopera sa *Asmodeea*, care smulgea acoperișul caselor ca să vadă înăuntru, ar fi gustat un spectacol ciudat dacă smulgea, în momentul

când Debray așternea cifrele, acoperișul micului edificiu din strada Saint-Germain-des-Prés.

Deasupra camerei unde Debray împărțise cu doamna Danglars două milioane și jumătate, era o altă cameră, populată de asemeni cu persoane pe care le cunoaștem și care au jucat un rol destul de important în evenimentele povestite de noi, ca să nu le reîntâlnim cu oarecare interes.

În camera aceasta se aflau Mercédès și Albert.

Mercédès era mult schimbată în ultimele zile, nu pentru că pe vremea celei mai splendide situații desfășurase fastul orgolios datorită căruia nu o mai recunoști pe femeie de îndată ce ea ți se prezintă în veșminte mai simple; de asemeni, nu pentru că ea căzuse în starea de deprimare în care ești nevoit să îmbraci livrea mizeriei; Mercédès era schimbată deoarece ochii ei nu mai străluceau, deoarece gura ei nu mai zâmbea, deoarece, în sfârșit, o stânjenire perpetuă oprea pe buze cuvântul rapid, lansat altădată de o minte pregătită în permanență.

Nu sărăcia ofilise mintea ei și nici lipsa de curaj nu îi făcea împovărătoare sărăcia.

Coborâtă din mediul în care trăia, pierdută în noua sferă pe care și-o alesese, asemenea ființelor ce ies dintr-un salon splendid iluminat pentru a trece subit în beznă, Mercédès părea o regină coborâtă din palatul ei într-o colibă și care, redusă la strictul necesar, nu se mai recunoaște nici în vasele de lut pe care e obligată să le pună singură pe masă, nici în patul prost care a luat locul patului luxos.

Frumoasa catalană sau nobila contesă nu mai avea nici privirea mândră, nici zâmbetul fermecător, deoarece, oprindu-și ochii asupra lucrurilor înconjurătoare, nu vedea decât obiecte care o mângneau: o cameră tapetată cu acele hârtii cenușii pe care proprietarii economi le aleg de preferință, deoarece petele nu se cunosc pe ele, o podea fără covoare, mobile care atrăgeau atenția și sileau ochii să se oprească asupra sărăciei unui lux fals, lucruri care, în sfârșit, răneau prin tonurile lor țipătoare armonia așa de necesară ochilor deprinși cu un ansamblu elegant.

Doamna de Morcerf trăia aci din ziua când părăsise palatul; mintea i se învârtea în fața veșnicei tăceri, așa cum se învârtește mintea călătorului pe marginea unei prăpăstii; băgând de seamă că, în fiecare minut, Albert o privea într-ascuns ca să observe starea ei sufletească, Mercédès își impusese un

zâmbet monoton pe buze care, în absența luminii așa plăcute a zâmbetului ochilor, pare o simplă răsfrângere, adică o lumină fără căldură.

La rândul-i, Albert era preocupat, indispus, stingherit de un rest de lux care îl împiedica să fie așa cum îi dicta situația actuală: vroia să iasă fără mănuși și vedea că are mâini prea albe; vroia să meargă prin oraș pe jos și vedea că încălțăminte îi era prea strălucitoare.

Cu toate acestea, ambele fapte, așa de nobile și de inteligente, reunite indisolubil prin legătura dragostei materne și filiale, izbutiseră să se înțeleagă fără a vorbi și să economisească toate acele preparative pe care și le datorează prietenii în interesul stabilirii adevărului material de care depinde viața.

Albert a putut în cele din urmă să spună mamei sale, fără ca ea să pălească:

— Mamă, nu mai avem bani.

Niciodată Mercédès nu cunoscuse cu adevărat mizeria, vorbise de multe ori, în tinerețe, de sărăcie, dar nu este același lucru: nevoie și necesitate sunt două sinonime între care încap o lume întreagă.

La catalani, Mercédès avea nevoie de o mie de lucruri, dar nu ducea niciodată lipsă de altele. Câtă vreme plasele erau bune, se prindea pește; câtă vreme peștele se vindea, exista sfoară pentru repararea plaselor.

Și apoi, izolată de prietene, neavând decât o dragoste care nu juca nici un rol în detaliile materiale ale situației, fiecare se gândea la sine, numai la sine.

Din puținul pe care îl avea, Mercédès își rezerva partea ei: astăzi avea de făcut două părți din nimic.

Se apropia iarna; în camera goală și rece, Mercédès nu avea foc, ea, a cărei casă, de la anticamere până la budoar era încălzită altădată de un calorifer cu nenumărate brațe; nu avea o biată floare, ea al cărei apartament era o seră caldă.

Însă îl avea pe fiul ei...

Exaltarea unei îndatoriri, poate exagerată, îi susținuse până atunci în sferele superioare.

Exaltarea e aproape entuziasm, iar entuziasmul te face să nu simți lucrurile pământești.

Dar entuziasmul se domolise, astfel că trebuiseră să coboare treptat-treptat din țara visurilor în lumea realităților.

Trebuiau să vorbească despre lucrurile pozitive, după ce epuizaseră tot idealul.

— Mamă, spunea Albert în momentul când doamna Danglars cobora scara, să facem, te rog, o socoteală a bogățiilor noastre; am nevoie de un total pentru întocmirea planurilor mele.

— Total: nimic, spuse Mercédès cu un zâmbet îndurerat.

— Ba da, mamă; total: trei mii de franci mai întâi și cu acești trei mii de franci am pretenția de a putea duce împreună o viață încântătoare.

— Copilule! oftă Mercédès.

— Mamă dragă, glăsui tânărul, am cheltuit din păcate destui bani ca să cunosc valoarea lor.

Vezi dumneata, trei mii de franci sunt o sumă enormă și pe ea am clădit un viitor miraculos de eternă liniște.

— Asta este părerea ta, dragul meu, continuă biata mamă; în primul rând însă, acceptăm cele trei mii de franci? întrebă Mercédès roșind.

— Dar cred că ne-am înțeles asupra acestui lucru! spuse Albert cu ton hotărât; îi acceptăm, cu atât mai mult cu cât nu-i avem, căci, după cum știi, sunt îngropați în grădina căsuței din Alées de Meilhan, din Marsilia.

Cu două sute de franci, spuse Albert, vom merge amândoi la Marsilia.

— Cu două sute de franci? întrebă Mercédès; crezi, Albert?

— În privința asta m-am informat la diligențe și la vapoarele cu aburi și calculele mele sunt făcute.

Rețin locurile pentru Châlons în cupeu: precum vezi, mamă, te tratez ca pe o regină; treizeci și cinci de franci.

Albert luă o pană și scrise:

Cupeu.....	35 franci
De la Châlons la Lyon, mergând cu vaporul cu aburi.....	6
De la Lyon la Avignon, iarăși vaporul cu aburi.....	16
Cheltuieli de drum.....	50
Total.....	114 franci

Să punem 120, adăugă Albert zâmbind; după cum vezi, sunt generos, nu-i așa mamă?

— Dar tu, bietul meu copil?

— N-ai văzut că-mi rezerv 80 de franci? Mamă, un tânăr n-are nevoie de tot confortul; de altminteri știu ce înseamnă călătoria.

— Cu poștalionul și cu valetul.

— În orice fel, mamă.

— Bine, fie! glăsui Mercédès; dar de unde luăm cei două sute de franci?

— Uite-i, plus alte două sute.

Mi-am vândut ceasul pentru o sută de franci și brelocurile pentru trei sute. Ce noroc! Brelocuri care prețuiau de trei ori mai mult decât ceasul! Veșnica poveste a lucrului de prisos!

Suntem deci bogați căci, în loc de o sută patrusprezece franci care îți trebuiau pentru călătorie, ai două sute cincizeci.

— Dar datorăm ceva în clădirea aceasta...

— Treizeci de franci, însă îi plătesc din suma mea de o sută cincizeci de franci. Ne-am înțeles; și deoarece n-am nevoie, la urma urmei, decât de optzeci de franci pentru drum, înot, cum vezi, în lux. Dar asta nu e totul. Ce spui despre asta, mamă?

Și Albert scoase, dintr-un carnetel cu închizătoare de aur, rămășița vechilor fantezii sau poate amintirea duioasă a uneia dintre femeile misterioase și voalate care băteau la ușa lui — Albert scoase dintr-un carnetel o hârtie de o mie de franci.

— Ce e asta? întrebă Mercédès.

— O mie de franci, mamă. O, este veritabilă!

— Dar de unde îți vine mia de franci?

— Mamă, ascultă fără să te emoționezi prea mult.

Și Albert, ridicându-se își sărută mama pe amândoi obraji, apoi se opri s-o privească.

— Mamă, n-ai idee cât de frumoasă îmi pari! spuse tânărul cu un sentiment profund de dragoste filială; ești într-adevăr cea mai frumoasă, după cum ești cea mai nobilă femeie pe care am văzut-o vreodată.

— Copil drag! spuse Mercédès încercând zadarnic să rețină o lacrimă care mizea în colțul pleoapelor.

— La drept vorbind, nu-ți mai trebuia decât să fii nefericită pentru a schimba iubirea mea în adorație.

— Nu sunt nefericită câtă vreme îl am pe fiul meu, glăsui Mercédès; nu voi fi nefericită câtă vreme îl voi avea.

— Da, dar aci începe încercarea, mamă, spuse Albert; știi ce ne-am înțeles?

— Ne-am înțeles în vreo privință? întrebă Mercédès.

— Da, ne-am înțeles că dumneata vei locui la Marsilia, iar eu voi pleca în Africa unde, în locul numelui pe care l-am lepădat, îmi voi face numele pe care l-am luat.

Mercédès oftă.

— Mamă, de ieri sunt angajat la spahii, adăugă tânărul plecându-și ochii oarecum rușinat căci nu-și dădea seama cât de sublimă îi era înjosirea; sau, mai bine zis, am socotit că trupul meu îmi aparține și că îl pot vinde; înlocuiesc de ieri pe cineva.

M-am vândut, cum se zice și — adăugă el încercând să zâmbească — m-am vândut pe mai mult decât îmi închipuiam că merit, adică pe două mii de franci.

— Așadar, cei două mii de franci?... spuse Mercédès tresărind.

— Mamă, aceasta este jumătate din sumă; cealaltă va veni peste un an.

Mercédès își înalță ochii la cer cu o expresie pe care nimic n-ar putea s-o descrie și cele două lacrimi oprite în colțul pleoapei răbufniră sub emoția lăuntrică și curseră în tăcere de-a lungul obrazilor.

— Prețul sângelui lui! murmură ea.

— Da, dacă sunt ucis, spuse Morcerf râzând; dar te asigur, buna mea mamă, că am dimpotrivă intenția să-mi apăr cu cruzime pielea; n-am simțit niciodată mai multă poftă de viață decât acum.

— Doamne! Doamne! glăsui Mercédès.

— De altminteri, de ce vrei să fiu neapărat ucis, mamă? Lamoricière, acest alt Ney al Sudului, a fost ucis? Changarnier a fost ucis? Bedeau a fost ucis? Morrel, pe care îl cunoaștem, a fost ucis?

Mamă, gândește-te la bucuria dumitale când mă vei vedea înapoindu-mă cu uniforma brodată. Îți declar că nădăjduiesc să fiu superb în ea și că am ales regimentul acesta din cochetărie.

Mercédès oftă, încercând totuși să zâmbească; mamă sfântă, ea înțelegea și-i venea greu să lase toată povara jertfei în spatele copilului său.

— Precum vezi, mamă, reluă Albert, ești asigurată cu peste patru mii de franci; cu acești patru mii de franci vei trăi doi ani cât se poate de bine.

— Așa crezi? întrebă Mercédès.

Cuvintele îi scăpaseră contesei cu o durere așa de adevărată încât adevăratul lor sens nu scăpă lui Albert; își simți inima încleștată și strângând cu dragoste mâna mamei într-ale sale:

— Da, vei trăi! spuse el.

— Voi trăi! exclamă Mercédès; dar nu-i așa, copilul meu, că tu nu ai să pleci?

— Voi pleca mamă, spuse Albert cu glasul calm și ferm; mă iubești prea mult ca să mă lași să stau lângă dumneata, trândav și inutil; de altminteri, am semnat.

— Fiul meu, tu vei face după voia ta, iar eu după voia lui Dumnezeu.

— Nu după voia mea mamă, ci după rațiune, după necesitate. Suntem două ființe deznădăjduite, nu-i așa? Ce e viața pentru dumneata, astăzi?

Nimic. Ce e viața pentru mine? Prea puțin lucru fără dumneata, mamă, crede-mă; căci fără dumneata, îți jur că viața aceasta ar fi încetat din ziua când m-am îndoit de părintele meu și mi-am renegat numele. În sfârșit, trăiesc, dacă îmi făgăduiești că vei nutri speranțe; dacă îmi lași în seamă grija fericirii dumitale îmi sporești forțele. Mă voi duce la guvernatorul Algeriei — e o inimă leală și în primul rând un ostaș — îi voi povesti istoria mea tragică, îl voi ruga să-și îndrepte, din când în când, ochii spre locul unde eu voi fi și dacă se ține de cuvânt, dacă va urmări ce fac, până în șase luni sunt ofițer sau mor. Dacă sunt ofițer, soarta dumitale este asigurată, mamă, căci voi avea bani pentru dumneata și pentru mine și, în plus, un nume nou de care vom fi amândoi mândri, deoarece va fi numele dumitale adevărat. Dacă sunt ucis... Ei, bine, dacă sunt ucis, atunci dragă mamă, vei muri dacă vrei, iar nenorocirile noastre vor lua sfârșit.

— Bine, răspunse Mercédès cu privirea ei nobilă și elocventă; ai dreptate, fiul meu; să dovedim anumitor oameni care privesc și care așteaptă faptele noastre ca să ne judece, să le dovedim că suntem cel puțin vrednici de a fi deplânși.

— Dar fără idei funebre, scumpă mamă! exclamă tânărul; îți jur că suntem sau cel puțin putem fi foarte fericiți. Dumneata ești o femeie înzestrată totodată cu spirit și cu resemnare; eu am devenit simplu în gusturi și — nădăjduiesc — fără pasiune. De îndată ce voi fi în servicii, sunt bogat; de îndată ce vei fi în casa domnului Dantès, te vei liniști. Să încercăm, mamă, te rog, să încercăm!

— Da, să încercăm fiul meu, căci tu trebuie să trăiești fericit, răspunse Mercédès.

— Prin urmare împărțeala noastră e făcută, mamă, adăugă tânărul afectând buna dispoziție. Putem să plecăm chiar astăzi. Uite, eu mă duc să-ți rețin, cum ne-am înțeleas, locul.

— Dar al tău, fiul meu?

— Eu mai am nevoie să rămân două sau trei zile, mamă; e un început de despărțire și avem nevoie să ne deprindem cu ea. Am nevoie de câteva recomandări, de câteva informații asupra Africii; te voi întâlni la Marsilia.

— Bine, să plecăm, spuse Mercédès înfășurându-se în singurul șal pe care-l luase și care, întâmplător, era un cașmir negru de mare preț; să plecăm!

Albert își strânse în grabă hârtiile, sună pentru a plăti cei treizeci de franci pe care îi datora stăpânului casei și, oferind mamei sale brațul, coborî scara.

Cineva cobora înaintea lor; acest cineva auzind foșnetul unei rochii de mătase, întoarse capul.

— Debray! murmură Albert.

— Dumneata, Morcerf? răspunse secretarul ministrului, oprindu-se pe treapta pe care se găsea.

Curiozitatea înfrânse dorința lui Debray de a-și păstra incognitoul; de altminteri, era recunoscut.

Părea nostim, într-adevăr, să regăsești în clădirea necunoscută pe tânărul a cărei nenorocită întâmplare stârnise o senzație așa de mare în Paris.

— Morcerf! repetă Debray.

Apoi, zărind în semiobscuritate, silueta tânără încă și voalul negru al doamnei de Morcerf:

— O, iartă-mă, adăugă el cu un zâmbet: te las, Albert.

Albert înțelese gândul lui Debray.

— Mamă, spuse el întorcându-se spre Mercédès, domnul Debray, secretarul ministrului de interne, un fost prieten al meu.

— Cum fost? îngăimă Debray; ce vrei să spui?

— Spun astfel, domnule Debray, pentru că astăzi nu mai am prieteni și nu trebuie să mai am. Îți mulțumesc din suflet că ai binevoit să mă recunoști, domnule.

Debray urcă două trepte și strânse zdravăn mâna interlocutorului său.

— Crede-mă, dragă Albert, spuse el cu toată emoția de care era capabil, crede-mă că am luat parte la nenorocirea care te-a lovit și că îți stau la dispoziție în orice privință.

— Mulțumesc, domnule, glăsui Albert zâmbind, dar în nenorocirea noastră am rămas îndeajuns de bogați ca să nu avem nevoie de a recurge la cineva. Părăsim Parisul și, în afară de cheltuielile călătoriei, ne mai rămân cinci mii de franci.

Îmbujorarea urcă pe fruntea lui Debray care avea în portofel un milion; și oricât de puțin poetic ar fi fost, spiritul acesta exact nu se putu împiedica de a gândi că în aceeași casă se găseau până adineaori două femei dintre care una pe drept dezonorată pleca având un milion cinci sute de mii de

franci sub haină, iar alta, pe nedrept lovită, dat sublimă în nenorocirea ei, se considera bogată cu câțiva taleri.

Paralela îi derută formulele de politețe, filozofia exemplului îl zdrobi; îngăimă câteva cuvinte convenționale și coborî repede.

În ziua aceea funcționarii ministerului, subordonații săi, avură de suferit mult din pricina indispoziției lui. Dar seara el deveni proprietarul unei case foarte frumoase, situată în bulevardul Madeleine și producând un venit de cincizeci de mii de lire.

A doua zi, în ceasul când Debray semna actul, adică pe la cinci după amiază, doamna de Morcerf se urca în cupeul diligenței, după ce își îmbrățișase cu duioșie fiul și după ce fusese îmbrățișată de el cu duioșie.

Un bărbat stătea ascuns în curtea mesageriilor Laffitte, dinapoia uneia dintre ferestrele zăbrele ale mezaninului; o văzu pe Mercédès urcând în trăsură; văzu diligența plecând; îl văzu pe Albert depărtându-se.

Atunci își trecu mâna peste fruntea înnegurată, spunând:

— O, cum am să pot reda acestor doi nevinovați fericirea pe care le-am răpit-o? Mă va ajuta Dumnezeu.

Capitolul **XXIII** Groapa cu lei

Unul din compartimentele închisorii Force, cel care cuprinde pe deținuții cei mai deochiați și mai periculoși, se numește curtea Saint-Bernard.

În limbajul lor energetic, prizonierii au poreclit-o Groapa cu lei, probabil pentru că deținuții au dinți care mușcă deseori gratiile și câteodată pe gardieni.

În închisoare ea formează altă închisoare; zidurile au o grosime încă o dată mai mare decât a celorlalte. În fiecare zi, un temnicer cercetează cu grijă zăbrelele masive și recunoști după statura herculeană, după privirile reci și incisive ale gardienilor, că ei au fost aleși pentru a trona asupra poporului lor prin teroare și prin inteligență.

Curtea acestei secții e încadrată în ziduri enorme peste care soarele lunecă pieziș atunci când se hotărăște să pătrundă în abisul urâteniilor morale și fizice. Pe caldarâmul acesta rătăcesc îngrijorați, buimaci, palizi ca niște umbre, din zori, oamenii pe care justiția îi ține încovoiați sub cuțitul ascuțit de ea.

Îi vezi lipindu-se, ghemuindu-se de-a lungul zidului, care absoarbe și reține cea mai mare parte din căldură. Stau aici, vorbind doi câte doi, de cele mai multe ori izolați, cu ochii neîncetat îndreptați spre poarta care se deschide să cheme pe vreunul dintre ei sau să debordeze în abis o nouă zgură zvârlită din cuptorul societății.

Curtea Saint-Bernard își are vorbitorul ei special; o încăpere lungă, împărțită în două prin două grilaje paralele înfipite la trei picioare unul de altul, astfel ca vizitatorul să nu poată strânge mâna prizonierului sau să-i dea ceva. Vorbitorul e mohorât, umed și oribil din toate punctele de vedere, mai cu seamă când te gândești la destăinuirile înfricoșătoare care s-au furișat printre gratii și au ruginit fierul.

Totuși, oricât de groaznic ar fi, locul acesta e paradisul unde vin să se oțelească într-o societate sperată, prețuită, oamenii ale căror zile sunt numărate: așa de rar iese cineva din Groapa cu lei pentru a merge într-altă parte decât la bariera Saint-Jacques, la ocnă sau la carcera celulară!

În curtea pe care am descris-o și care era pătrunsă de-o umezeală rece, se plimba, cu mâinile în buzunarele fracului său, un tânăr privit cu multă curiozitate de localnicii Gropii.

Ar fi trecut drept un om elegant, grație croielii hainelor, dacă hainele n-ar fi fost zdrențuite; cu toate acestea, ele nu fuseseră uzate; postavul, fin și mătăsos în locurile neatinse, își recăpăta repede luciul sub mâna dezmierdătoare a prizonierului, care încerca să facă din el un veșmânt nou.

Punea aceeași grijă în a încheia o cămașă de mătase a cărei culoare se schimbasesc enorm de la intrarea lui în închisoare, iar peste încălțăminte de lac trecea colțul unei batiste brodată cu inițiale care avea deasupra o coroană heraldică.

Mai mulți pensionari ai Gropii cu lei urmăreau cu interes viu preocupările de toaletă ale prizonierului.

— Ia uite-l pe prințul care se face frumos! spuse un hoț.

— E foarte frumos din naștere, glăsui altul și dacă ar avea numai un pieptene și pomadă i-ar face marț pe toți domnii cu mânuși albe.

— Cu siguranță că fracul lui a fost nou-nouț, iar încălțăminteia îi strălucește strașnic!

— E o cinste pentru noi să avem confrăți așa de sus-puși; tâlharii de jandarmi sunt niște netrebnici. Să ferfenițească ei o astfel de toaletă...

— Se pare că e unul grozav, spuse altul; a făcut de toate... și în stil mare. E superb să ajungă cineva aici așa de tânăr!

Și obiectul hidoasei admirații, gusta parcă elogiile sau aburul elogiilor, căci n-auzea cuvintele.

După ce își făcu toaleta, se apropie de ghișeul cantinei unde se afla un gardian:

— Domnule, îi spuse el, împrumută-mi douăzeci de franci; îi capeți în curând înapoi; cu mine, nici o teamă. Am rude care posedă mai multe milioane decât taleri ai dumneata... Dă-mi douăzeci de franci, te rog, să iau o cameră separată și să cumpăr un halat. Mi-este grozav de greu să stau mereu în haină și cu încălțăminteia în picioare. Și ce haină e asta, domnule, pentru un prinț Cavalcanti?

Gardianul îi întoarse spatele și înălță din umeri. Nici nu râse măcar de cuvintele care ar fi descrețit toate frunțile; căci omul auzise multe altele sau, mai bine zis, auzise totdeauna același lucru.

— Ești un om fără suflet, spuse Andrea și am să te fac să-ți pierzi locul. Atunci gardianul întoarse capul și scoase un hohot zgomotos de râs.

Prizonierii se apropiară și făcură cerc.

— Îți spun, continuă Andrea, că cu amărâta asta de sumă am să-mi pot face rost de un halat și de o cameră ca să primesc cum trebuie vizita ilustră pe care o aștept de pe o zi pe alta.

— Are dreptate! are dreptate! glăsuiră prizonierii. Se vede cât de colo că e un om bine!

— Atunci împrumutați-i voi douăzeci de franci, spuse gardianul rezemându-se pe celălalt din umerii lui uriași; nu sunteți datori să faceți asta pentru un tovarăș al vostru?

— Eu nu sunt tovarăș cu ăștia! declară tânărul cu mândrie; nu mă insulta, n-ai drept să mă insulti.

Hoții se priviră cu murmure înăbușite și o furtună stârnită de provocarea gardianului, mai mult decât de cuvintele lui Andrea, începu să mugească peste capul prizonierului aristocrat.

Având siguranța că va ști să domolească furtuna când valurile vor deveni prea tumultuoase, gardianul îi lăsa să se înfurie din ce în ce mai mult pentru a juca o festă solicitatorului inoportun și pentru a-și oferi o distracție.

Hoții se apropiau de Andrea; unii își spuneau:

— Gheata! gheata!

Operație crudă care constă în a se năpusti, nu cu o gheată oarecare, ci una cu ținte, asupra confratelui căzut în dizgrația lor.

Alții propuneau *tiparul*; alt gen de distracție, constând în a umple cu nisip, cu pietricele, cu monede mari când le au, o basma pe care călăii o deschid peste umerii și capul nenorocitului.

— Să-l biciuim pe frumosul domnișor! spuseră câțiva; pe domnișorul cinstit!

Dar Andrea, întorcându-se spre ei, clipi din ochi, își umflă obrazul cu limba și scoase plescăitul acela de buze care echivalează cu nenumărate semne convenționale printre bandiții obligați la tăcere.

Un semn masonic pe care îl învățase de la Caderousse.

Ei îl recunoscuseră ca pe unul de-al lor.

Îndată basmalele căzură; gheata ținută reîntră în piciorul călăului principal. Câteva glasuri declarară că domnul avea dreptate, că domnul putea să fie cinstit în felul său și că prizonierii vroiau să arate exemplul libertății de conștiință.

Răzmerița se potoli. Gardianul rămase așa de buimăcit încât îl apucă îndată pe Andrea de mâini și începu să-l percheziționeze, atribuind unor manifestări mai semnificative decât fascinației schimbarea subită a locuitorilor Gropii cu lei.

Andrea se lăsă cercetat, nu fără a protesta.

Deodată o voce răsună la ghișeu.

— Benedetto! striga un inspector.

Gardianul își lăsă prada.

— Sunt chemat? întreabă Andrea.

— La vorbitor! spuse vocea.

— Vezi, mi se face o vizită. Ai să vezi, scumpe domn, dacă poate să trateze cineva pe un Cavalcanti ca pe un om de rând!

Și strecurându-se prin curte, ca o umbră neagră, Andrea se năpusti prin ghișeul întredeschis, lăsând în admirație pe confrăți și chiar pe gardian.

Într-adevăr era chemat la vorbitor și nu e locul să ne minunăm mai puțin decât se minuna Andrea; căci, de când intrase la Force, în loc să uzeze ca ceilalți de beneficiul scrisului pentru a se face chemat, șiretul tânăr păstrase cea mai stoică tăcere.

— De bună seamă, spunea el, că eu sunt ocrotit de o persoană atotputernică; totul îmi dovedește asta; averea subită, ușurința cu care am trecut peste toate piedicile, o familie improvizată, un nume ilustru devenit proprietatea mea, aurul planând asupra mea, legăturile cele mai minunate făgăduite ambiției mele! O nenorocită uitare a norocului meu, o absență a protectorului meu m-au pierdut — dar nu pe deplin, nu pentru totdeauna. Mâna s-a retras pentru un moment, ea se va întinde cu siguranță spre mine și mă va apuca din nou în momentul când am să mă cred gata de-a cădea în prăpastie.

De ce aș risca o intervenție imprudentă? să-mi înstrăinez poate protectorul? el are două mijloace de a mă scoate din încurcătură; evadarea misterioasă cumpărată cu aur și forțarea mâinii judecătorilor pentru a obține o absolvire. Să așteptăm până când mi se va dovedi că m-a părăsit cu totul și atunci...

Andrea făurise un plan care putea fi socotit abil; ticălosul era repede la atac și dârz la apărare. Suportase mizeria închisorii comune și lipsurile de tot felul. Acum însă Andrea suferea că e dezbrăcat, că e murdar, că e flămând; timpul îl apăsa.

În momentul acesta de plictiseală îl strigă la vorbitor glasul inspectorului.

Andrea își simți inima năpădită de bucurie. Era prea devreme pentru vizita judecătorului de instrucție și prea târziu ca să fie chemat de directorul închisorii sau de medic. Era deci vizita neașteptată.

Dinapoia zăbrelelor vorbitorului, unde fu introdus, Andrea zări cu ochi dilatați de o curiozitate avidă chipul sumbru și inteligent al lui Bertuccio care, la rându-i, privea cu o uimire îndurerată zăbrelele, ușile zăvorâte și umbra care se mișca dinapoia grătilor încrucișate.

— A! făcu Andrea izbit în inimă.

— Bună ziua Benedetto, spuse Bertuccio cu voce seacă și sonoră.

— Dumneata? dumneata? glăsui tânărul privind cu spaimă în jurul său.

— Copil nenorocit, nu mă recunoști? spuse Bertuccio.

— Tăcere! Tăcere! șopti Andrea care cunoștea auzul fin al zidurilor: Doamne! Doamne! nu vorbi așa de tare.

— Ai vrea să vorbești cu mine între patru ochi, nu-i așa? întrebă Bertuccio.

— O, da! spuse Andrea.

— Bine.

Și Bertuccio, scotocindu-se în buzunar, făcu semn unui gardian care se zărea dinapoia geamului de la ghișeu:

— Citește, spuse el.

— Ce-i asta? întrebă Andrea.

— Ordinul de a te duce într-o cameră și de a fi lăsat să stai de vorbă cu tine.

— O! exclamă Andrea debordând de bucurie.

Și îndată, închizându-se în sine, își spuse:

"Iară-i protectorul necunoscut! Nu mă uită. Și vrea să fie secretă grija lui, deoarece ține să vorbim într-o cameră izolată. Îi am în mână... Bertuccio a fost trimis de protector".

Gardianul se sfătui un moment cu un superior, apoi deschise ușile de fier și-l conduse pe Andrea, care nu mai putea de bucurie, într-o cameră de la primul etaj, cu vederea spre curte.

Camera era spoită cu var, așa cum se obișnuiește în închisori. Avea un aspect vesel, care păru prizonierului strălucitor; o sobă, un pat, un scaun, o masă formau mobilierul ei somptuos.

Bertuccio se așeză pe scaun. Andrea se trânti pe pat. Gardianul se retrase.

— Haide, glăsui administratorul, ce ai a-mi spune?

— Dar dumneata? întrebă Andrea.

— Vorbești tu întâi...

— O, nu; dumneata ai multe să-mi spui deoarece ai venit la mine.

— Bine, fie. Ai continuat firul mârșăviilor tale: ai furat, ai asasinat.

— Bun; dacă pentru a-mi spune lucrurile astea m-ai adus într-o cameră specială, este păcat de osteneală. Le știu. Dar sunt și altele pe care nu le știu. Să vorbim despre astea, te rog. Cine te-a trimis?

— Oho, mergi repede, domnule Benedetto!

— Nu e așa? și la țintă. Să economisim în special vorbele de prisos. Cine te trimite?

— Nimeni.

— Cum de știi că sunt în închisoare?

— Te-am recunoscut de mult în filfizonul obraznic care dădea pinteni cu atâta grație unui cal pe Champs-Elysées.

— Champs-Elysées? Ia stai, să vorbim puțin de părintele meu, vrei?

— Adică de mine?

— Dumneata, bunul meu domn, ești tatăl meu adoptiv... Dar nu dumneata, îmi închipui, ai dispus în favoarea mea de o sută de mii de franci pe care i-am mâncat în patru sau cinci luni; nu dumneata mi-ai plăsmuit un părinte italian și gentilom; nu dumneata m-ai introdus în lume, invitându-mă la un anumit dineu unde mi se pare că mănânc și acum, la Auteuil, în cea mai bună societate a Parisului, cu un anume procuror regal a cărui cunoștință, care mi-ar fi așa de utilă în momentul acesta, îmi pare foarte rău că nu am cultivat-o; în sfârșit, nu dumneata mă garantai pentru un milion sau două când mi s-a întâmplat accidentul fatal... Haide, stimabile corsican, vorbește...

— Ce vrei să-ți spun?

— Te ajut eu. Vorbeai adineauri despre Champs-Elysée, vrednicul meu părinte adoptiv.

— Ei și?

— Ei și pe Champs-Elysées locuiește un domn bogat, foarte bogat.

— La care tu ai furat și ai asasinat, nu-i așa?

— Cred că da.

— Domnul conte de Monte-Cristo?

— I-ai spus pe nume, precum zice domnul Racine. Ascultă, trebuie să mă arunc în brațele lui și să-l sugrum la pieptul meu strigând tată! tată! precum spune domnul Pixérécourt?

— Să nu glumim, răspunse Bertuccio cu gravitate, iar un astfel de nume nu trebuie rostit aci, așa cum îndrăznești să-l pronunți tu.

— Ei, de ce nu? exclamă Andrea uluit oarecum de solemnitatea ținutei lui Bertuccio.

— Pentru că acela care poartă numele acesta e prea favorizat de cer pentru a fi părintele unui ticălos ca tine.

— Vorbe mari...

— Și efecte mari, dacă nu-ți bagi mințile în cap.

— Amenințări... Nu mi-e teamă de ele... am să spun...

— Crezi că ai de-a face cu netrebnici de teapa ta? întrebă Bertuccio cu un ton așa de calm și cu o privire așa de sigură încât Andrea fu zdruncinat până în adâncul sufletului; crezi că ai de-a face cu netrebnicii tăi din ocnă sau cu naivii din lume?... Benedetto, te găsești într-o mână cumplită. Mâna asta vrea să se deschidă pentru tine: profită de ocazie. Să nu te joci cu trăsnetul pe care îl lasă o clipă, dar pe care îl poate reapuca dacă încerci s-o forțezi.

— Părintele meu... Vreau să știu cine e părintele meu! spuse încăpățânatul. Am să pier dacă trebuie, dar voi afla. Ce-mi pasă de scandal... de bine... de reputație, de *reclamă*, cum zice Beauchamp, ziaristul! Voi însă, oamenii din lumea bună, aveți totdeauna de pierdut ceva din cauza scandalului, în ciuda milioanelor și-a blazoanelor voastre... Ascultă, cine e tatăl meu?

— Am venit să-ți spun...

— Aha! exclamă Benedetto cu ochi scânteietori de bucurie.

Ușa se deschise în momentul acela și temnicerul spuse, adresându-se lui Bertuccio:

— Iertați-mă, domnule, dar judecătorul de instrucție îl așteaptă pe deținut.

— Începe interogatoriul meu, spuse Andrea administratorului. Să-l ia dracu de inoportun.

— Voi reveni mâine, spuse Bertuccio.

— Bine, făcu Andrea. Domnilor jandarmi, la dispoziția dumneavoastră... Scumpe domn, lăsați zece taleri la grefă ca să mi se dea lucrurile de care am nevoie.

— Bine, spuse Bertuccio.

Andrea îi întinse mâna. Bertuccio își ținu mâna în buzunar și zornăi numai câteva monede de argint.

— Exact asta vroiam să spun, glăsui Andrea schimonosind un zâmbet, dar subjugat de liniștea ciudată a lui Bertuccio.

"Să mă fi înșelat oare? își spuse el. Vom vedea".

— Așadar, pe mâine! adăugă întorcându-se spre Bertuccio.

— Pe mâine! răspunse administratorul.

Capitolul XXXIV Judecătorul

Vă amintiți că abatele Busoni rămăsese singur cu Noirtier în camera mortuară și că bătrânul, dimpreună cu preotul, se constituiseră păzitorii corpului fetei.

Poate că rugăciunile creștinești ale abatelui, poate că bunătatea lui, poate că vorba-i convingătoare au redat bătrânului curaj; căci din momentul când a putut să converseze cu preotul, în locul deznădejdiei care pusese la început stăpânire pe el, totul anunța acum o mare resemnare, un calm surprinzător pentru cei ce își reaminteau afecțiunea profundă nutrită de el Valentinei.

Domnul de Villefort nu-l mai văzuse pe bătrân din dimineața morții. Toată casa fusese primenită: un alt valet fusese angajat pentru el, un alt servitor pentru Noirtier; două femei intraseră în serviciul doamnei de Villefort; toți, până la portar și vizitiu, prezentau chipuri noi care răsăriseră, pentru a zice astfel, între stăpânii casei blestemate și care avuseseră timp să remarce relațiile reci dintre ei. De altminteri sesiunea se deschidea peste trei zile și, închis în cabinetul său, Villefort urmărea cu înfrigurată hărnicie procedura întocmită împotriva asasinului lui Caderousse. Afacerea aceasta, ca toate acelea în care contele de Monte-Cristo era amestecat, stârnise multă vâlvă în lumea pariziană. Dovezile nu erau convingătoare deoarece se sprijineau pe câteva cuvinte scrise de un ocaș în agonie, fost tovarăș de ocnă cu cel pe care îl acuza și care putea să-și acuze tovarășul din ură sau din răzbunare. Numai convingerea magistratului se formase; procurorul regal ajunsese la convingerea cumplită că Benedetto era culpabil și urma să scoată din victoria aceasta anevoioasă una din acele voluptăți de amor propriu care trezeau puțin fibrele inimii lui înghețate.

Procesul se instruia deci, gratie muncii neîncetate a lui Villefort, care vroia să deschidă cu el sesiunea apropiată: de aceea fusese nevoit să se zăvorască mai mult decât oricând, pentru a evita să răspundă nenumăratelor cereri de bilete pentru ședință.

Și apoi se scursese așa de puțin timp de când biata Valentine fusese depusă în mormânt, durerea casei era încă așa de recentă, încât nu se mira

nimeni că-l vede pe părinte cufundat cu atâta severitate în îndeplinirea datoriei sale, adică în unica uitare pe care o putea găsi pentru mâhnirea sa.

O singură dată — era în ziua următoare aceleia când Benedetto primise a doua vizită a lui Bertuccio, cu care ocazie acesta a fost obligat să-i comunice numele părintelui său — aşadar, în ziua următoare aceleia care era o duminică, Villefort îl zărise pe tatăl său. Era într-un moment când magistratul coborâse rupt de oboseală în grădina palatului şi, sumbru, încovoiat sub povara unui gând neînduplecat, doboră cu bastonul tulpinele lungi şi muribunde ale trandafirilor care se înălţau de-a lungul aleilor ca nişte spectre ale florilor aşa de strălucitoare în anotimpul ce se scursese.

Ajunsese de mai multe ori în fundul grădinii, adică la faimosul grilaj ce dădea spre terenul pustiu, revenind mereu pe aceeaşi alee, reluându-şi promenada cu acelaşi pas şi cu acelaşi gest — când ochii lui se îndreptară maşinal spre casa în care îl auzea jucându-se zgomotos pe fiul său care venise de la pension să-şi petreacă duminica şi luna lângă mama sa.

Îl văzu în momentul acela, la una din ferestrele deschise, pe domnul Noirtier care ceruse să fie adus în jilţ până la fereastră ca să se bucure de ultimele raze ale unui soare călduţ încă, ce salutau florile muribunde şi frunzele ruginite ale viţei de vie de pe balcon.

Ochii bătrânului erau aţintiţi asupra unui punct pe care Villefort nu-l zărea decât vag. Privirea lui Noirtier era aşa de duşmănoasă, de sălbatică şi aprinsă, încât procurorul regal, iscusit în a prinde toate impresiile figurii aceleia pe care o cunoştea aşa de bine, se abătu puţin ca să vadă asupra cărei persoane cădeau apăsătoare priviri.

O văzu atunci, sub un pâlă de tei cu crengile aproape desfrunzite, pe doamna de Villefort care cu o carte în mână îşi întrerupea din când în când lectura ca să-i zâmbească fiului, sau să-i trimită mingea zvârlită cu încăpăţânare de el, din salon în grădină.

Villefort îngălbeni, căci înţelegea gândul bătrânului.

Noirtier privea întruna acelaşi obiect; deodată, însă, privirea lui se îndreptă de la femeie la soţ şi acum Villefort însuşi avu de suferit atacul ochilor fulgerători care, schimbându-şi obiectul, schimbaseră şi limbajul fără a pierde totuşi ceva din expresia lor ameninţătoare.

Străină de toate aceste pasiuni, ale căror focuri încrucişate treceau pe deasupra capului ei, doamna de Villefort ţinea în momentul acesta mingea fiului, făcându-i semn cu o sărutare să vină la ea; dar Edouard se lăsă rugat

îndelung: dezmierdarea maternă nu i se părea probabil o recompensă îndestulătoare pentru deranjul pe care trebuia să-l facă. Se hotărî în sfârșit, sări de pe fereastră într-un grup de heliotropi și de ochiul-boului și alergă la doamna de Villefort cu fruntea lac de sudoare. Doamna de Villefort îi șterse fruntea, își depuse buzele pe fildeșul umed și-l concedie pe copil care porni cu mingea într-o mână și cu o grămadă de bomboane într-alta.

Mânat de o atracție de neînvins, așa cum pasărea e atrasă de șarpe, Villefort se apropie de casă: pe măsură ce se apropia, privirea lui Noirtier se cobora urmărindu-l și focul luminilor lui căpăta parcă un grad așa de mare de incandescență încât Villefort se simțea mistuit până în adâncul inimii. Într-adevăr, în privirea bătrânului se citea o muștrare sângeroasă și totodată o amenințare cumplită. Atunci pleoapele și ochii lui Noirtier se ridicară spre cer ca și cum reaminteau fiului un jurământ uitat.

— Domnule, răspunse Villefort pe sub fereastră, mai ai răbdare o zi; îmi țin cuvântul dat!

Noirtier păru liniștit de vorbele acestea și ochii lui se îndreptară indiferenți într-altă parte.

Villefort își deschise cu violență redingota care îl înăbușea, trecu o mână lividă peste frunte și se înapoie în cabinet.

Noaptea trecu rece și liniștită; lumea se culcă și adormi ca de obicei, Villefort nu se culcă o dată cu ceilalți, ci lucră până la cinci dimineața, revăzând ultimele interogatorii luate în ajun de magistrații instructori, confruntând depozițiile martorilor și punând precizie în actul său de acuzare, unul dintre cele mai energice și mai iscusit concepute din câte redactase până atunci.

Prima ședință a juraților urma să aibă loc a doua zi, luni. Villefort văzu ziua aceasta mijind alburie și sinistră, iar licărirea ei vânătă scoase în relief rândurile scrise cu cerneală roșie pe hârtie. Magistratul adormise o clipă, în timp ce lampa își dădea ultimul suflu. Se trezi la auzul pâlpâirilor ei, cu degetele umede și împurpurate de parcă ar fi fost muiate în sânge.

Deschise fereastra. O fâșie portocalie străbătea în zare cerul, retezând în două plopilor subțiri care se profilau negri la orizont. În câmpul cu lucernă, dincolo de grilajul castanilor, o ciocârlie se înălța la cer intonând cântul ei, limpede și matinal.

Aerul jilav al zorilor năpădi capul lui Villefort și-i împrăștiă memoria.

— Astăzi, spuse el cu o sforțare, omul care ține paloșul justiției e dator să izbească pretutindeni unde sunt vinovații.

Privirile lui se îndreptară atunci fără voie spre fereastra lui Noirtier unde îl văzuse pe bătrân în ajun.

Perdeaua era lăsată.

Și cu toate acestea, imaginea părintelui său îi era într-atâta de prezentă încât se adresă ferestrei închise ca și cum ca ar fi fost deschisă și ca și cum prin deschizătură l-ar fi văzut încă pe bătrânul amenințător.

— Da, murmură el, da, fii liniștit!

Capul îi recăzu în piept și cu capul înclinat astfel, făcu două-trei ocoluri prin cabinet, apoi se zvârli îmbrăcat pe o canapea, nu atât ca să doarmă cât pentru a-și mlădia mădulele înțepenite de oboseala muncii și de frigul care-l pătrunsese până în măduva oaselor.

Treptat-treptat se trezi toată lumea. Din cabinet Villefort auzi zgomotele succesive care constituie, pentru a spune astfel, viața casei; ușile trântite, zornăitul soneriei doamnei de Villefort care își chema camerista, primele strigăte ale copilului, care se scula voios așa cum se scoală de obicei făpturile de vârsta lui.

Villefort sună la rându-i. Valetul cel nou intră la el și îi aduse ziarele.

O dată cu ziarele aduse și o ceașcă cu ciocolată.

— Ce mi-ai adus aici? întrebă Villefort.

— O ceașcă cu ciocolată.

— N-am cerut-o. Cine se interesează de mine?

— Doamna; mi-a spus că domnul va vorbi fără îndoială mult astăzi în procesul de asasinat și că are nevoie să prindă puteri.

Și valetul depuse pe masa de lângă canapea, masă ca toate celelalte încărcată cu hârtii, ceașca de argint aurit.

Valetul ieși.

Villefort privi o clipă ceașca, cu un aer posomorât, apoi, deodată, o luă cu o mișcare nervoasă și sorbi dintr-o înghițitură conținutul ei. S-ar fi zis că nădăjduia că băutura este ucigătoare și că el chema moartea ca să-l scape de o obligație ce-i porunea un lucru mult mai greu decât acela de a muri. Se ridică apoi și se plimbă prin cabinet, cu un zâmbet care i s-ar fi părut teribil celui ce l-ar fi privit în momentul acela.

Ciocolata era inofensivă și domnul de Villefort nu simți nimic.

La ora dejunului, domnul de Villefort nu se arată la masă. Valetul intră iarăși în cabinet.

— Doamna îl înștiințează pe domnul, spuse el, că au sunat orele unsprezece și că ședința e la amiază.

— Ei și? exclamă Villefort.

— Doamna și-a făcut toaleta: e gata și întreabă dacă îl va însoți pe domnul.

— Unde?

— La tribunal.

— De ce?

— Doamna spune că dorește foarte mult să asiste la ședință.

— A, dorește asta? spuse Villefort cu un accent aproape înfricoșător.

Servitorul se trase un pas înapoi și spuse:

— Dacă domnul dorește să iasă singur, îi voi comunica doamnei.

Villefort rămase o clipă tăcut; își scărpină cu unghiile obrazul palid, înconjurat de barba neagră ca abanosul.

— Spune doamnei, răspunse el în sfârșit, că doresc să-i vorbesc și că o rog să mă aștepte la domnia sa.

— Da, domnule.

— Pe urmă înapoiază-te ca să mă razi și să mă îmbraci.

— Numaidecât.

Valetul dispăru, apoi reapăru, îl bărbieri pe Villefort și-l îmbracă solemn, în negru.

Pe urmă, după ce sfârși:

— Doamna a spus că îl așteaptă pe domnul de îndată ce termină, glăsui el.

— Mă duc.

Și Villefort se îndreptă, cu dosarele sub braț, cu pălăria în mână, spre apartamentul soției sale.

Se opri un moment la ușă, ștergându-și cu batista sudoarea care curgea de pe fruntea-i lividă.

Apoi împinse ușa.

Doamna de Villefort stătea pe o canapea, răsfoind cu nerăbdare ziare și broșuri pe care tânărul Edouard se amuza să le rupă înainte ca mama lui să fi avut timp de-a termina lectura. Ea era complet îmbrăcată pentru ieșire; pălăria o aștepta pe un jilt; își pusese mânușile.

— A, iată-te, domnule! glăsui ea cu vocea-i naturală și calmă; vai, ești palid, domnule. Ai lucrat iarăși toată noaptea? De ce n-ai venit să dejunezi cu noi? Ascultă, mă iei, sau mă duc singură cu Edouard?

Precum vedeți, doamna de Villefort înmulțise întrebările pentru a obține un răspuns; dar domnul de Villefort rămăsese, la toate întrebările ei, rece și mut ca o statuie.

— Edouard, spuse Villefort fixând asupra copilului o privire poruncitoare, du-te de te joacă în salon, dragul meu; trebuie să vorbesc mamei tale.

Văzând ținuta lui reținută, tonul hotărât, introducerea ciudată, doamna de Villefort tresări.

Edouard ridicase capul; se uitase la mama lui și văzând că ea nu confirma ordinul domnului de Villefort, se apucase din nou să reteze capul soldaților de plumb.

— Edouard, n-auzi? strigă domnul de Villefort cu atâta asprime încât copilul sări în picioare; pleacă!

Copilul, foarte puțin obișnuit cu acest tratament, îngălbeni; ar fi fost greu să spunem dacă îngălbenise de frică sau de mânie. Părintele merse la el, îl luă de braț și îl sărută pe frunte.

— Du-te, copilul meu, du-te! îi spuse el.

Edouard ieși.

Domnul de Villefort se îndreptă spre ușă și puse zăvorul.

— O, dar ce este? exclamă tânăra femeie privindu-și soțul până în adâncul sufletului și schițând un zâmbet pe care impasibilitatea lui Villefort îl îngheță.

— Doamnă, unde pui dumneata otrava de care te servești de obicei? articulă răspicat și fără introducere magistratul, care stătea între nevastă și ușă.

Doamna de Villefort simți ceea ce simte, desigur, ciocârlia când vede vulturul strângând deasupra capului ei cercurile lui ucigătoare.

Un sunet răgușit, frânt, care nu era nici strigăt, nici suspin, scăpă din pieptul doamnei de Villefort; ea deveni lividă.

— Domnule, spuse ea, nu înțeleg.

Și, ca și cum fusese împinsă dintr-un paroxism al groazei într-un al doilea paroxism, mai puternic fără îndoială decât primul, recăzu pe pernele sofalei.

— Te întrebam, continuă Villefort cu vocea perfect calmă, unde ascundeai otrava cu care ai ucis pe socrul meu, domnul de Saint-Méran, pe soacra mea, pe Barrois și pe fiica mea Valentine.

— Domnule, ce tot spui dumneata? exclamă doamna Villefort împreunându-și mâinile.

— Rolul dumitale nu e să mă întrebi pe mine, ci să răspunzi.

— Soțului sau judecătorului? îngăimă doamna de Villefort.

— Judecătorului, doamnă, judecătorului!

Paloarea femeii, neliniștea privirii ei, tremurul întregului ei corp formau un spectacol înfricoșător.

— Domnule, domnule! murmură ea și atât.

— Nu răspunzi, doamnă? strigă magistratul.

Adăugă apoi, cu un zâmbet mai grozav decât furia lui:

— E drept că nu tăgăduiești!

Ea făcu o mișcare.

— Și nici n-ai putea să tăgăduiești, adăugă Villefort, întinzând mâna spre ea ca pentru a o înhăța în numele justiției; ai săvârșit crimele cu o iscusință nerușinată, dar care nu putea să înșele decât pe oamenii dispuși prin afecțiunea lor să fie orbi în legătură cu dumneata. A, știu din momentul morții doamnei de Saint-Méran că există un otrăvitor în casa mea: domnul d'Avrigny mă prevenise; după moartea lui Barrois, Dumnezeu să mă ierte!

— bănuielile mele s-au îndreptat asupra cuiva, asupra unui înger, bănuielile mele care, chiar acolo unde nu e o crimă, veghează neîncetat, aprinse în adâncul inimii mele; dar, după moartea Valentinei, n-a mai fost îndoială pentru mine, doamnă și nu numai pentru mine, dar și pentru alții; astfel crima dumitale cunoscută acum de două persoane, bănuită de mai multe, va deveni publică și — precum îți spuneam adineauri, doamnă — nu-ți mai vorbește un soț, ci un judecător!

Tânăra femeie își ascunse fața în palme.

— O, domnule! îngăimă ea; te implor, nu da crezare aparențelor!

— Nu cumva ești lașă? exclamă Villefort cu dispreț. Într-adevăr, am remarcat întotdeauna că otrăvitorii erau lași. Ești lașă, dumneata care ai avut groaznicul curaj de a vedea murind în fața dumitale doi bătrâni și o fată?

— Domnule! domnule!

— Ești lașă — continuă Villefort cu tot mai multă exaltare — dumneata care ai numărat, unul câte unul, minutele a patru agonii, care ți-ai

făurit planurile infernale și ți-ai amestecat băuturile netrebnice cu o iscusință și o precizie așa de miraculoasă? Dumneata, care ai pus așa de bine la cale totul, ai uitat cumva să calculezi un singur lucru: unde te putea duce dezvăluirea crimelor dumitale? O, aceasta este cu neputință; și ai păstrat o otravă mai plăcută, mai subtilă, mai ucigătoare decât celelalte, pentru a scăpa de pedeapsa ce ți se cuvenea... Nu e așa că ai făcut asta?

Doamna de Villefort își frământă mâinile și căzu în genunchi.

— Știu bine... știu bine, spuse el; mărturisești; dar mărturisirea făcută judecătorilor, mărturisirea făcută când vinovatul nu mai are încotro, nu scade întru nimic pedeapsa!

— Pedeapsa? exclamă doamna de Villefort. Pedeapsa, domnule? Ai rostit cuvântul acesta de două ori.

— Fără îndoială. Ai crezut că scapi pentru că erai de patru ori vinovată? Ai crezut că pedeapsa se va abate de la dumneata pentru că ești femeia celui care o dă? Nu, doamnă, nu! Orice ar fi, eșafodul o așteaptă pe otrăvitoare dacă, mai ales, cum îți spuneam adineauri, otrăvitoarea nu a avut grijă să păstreze pentru ea câteva picături din cea mai sigură otravă a ei.

Doamna de Villefort scoase un strigăt sălbatic; groaza hidoasă și neîmblânzită năpădi trăsăturile ei descompuse.

— O, nu te teme, doamnă, de eșafod! glăsui magistratul; nu vreau să te dezonzor, căci ar însemna să mă dezonzor pe mine; nu, dimpotrivă, dacă m-ai înțeles bine, vei înțelege că nu poți muri pe eșafod.

— Nu, nu am înțeles; ce vrei să spui? bolborosi nenorocita femeie complet înmărmurită.

— Vreau să spun că femeia primului magistrat al capitalei nu va încărca un nume rămas fără pată cu infamia ei și nu-și va dezonzora în același timp soțul și copilul.

— Nu, nu!

— Doamnă, vei face o faptă bună și pentru fapta aceasta bună îți mulțumesc.

— Îmi mulțumești? Pentru ce?

— Pentru ce ai spus.

— Ce-am spus? Mi-e mintea zăpăcită; Doamne! Doamne! nu mai înțeleg nimic.

Și se sculă cu părul răvășit, cu buzele înspumate.

— Doamnă, ai de răspuns întrebării pe care ți-am pus-o întrând aci: unde e otrava de care te servești de obicei, doamnă?

Doamna de Villefort își ridică brațele la cer și își strânse convulsiv mâinile.

— Nu, nu! vociferă ea; nu, nu vrei asta!

— Ceea ce nu vreau, doamnă, este să pieri pe un eșafod, înțelegi? răspunse Villefort.

— Domnule, îndurare!

— Ceea ce vreau este să se facă dreptate. Eu sunt pe pământ ca să pedepsesc, doamnă, adăugă el cu o privire învăpăiată; oricărei alte femei, fie ea și o regină, i-aș trimite călăul; cu dumneata însă voi fi milostiv. Dumitale îți spun: nu-i așa, doamnă, că ai păstrat câteva picături din otrava dumitale, cea mai plăcută, mai promptă și mai sigură?

— O, iartă-mă, domnule, lasă-mă să trăiesc!

— Ești lașă! spuse Villefort.

— Gândește-te că sunt soția dumitale!

— Ești o otrăvitoare!

— Pentru numele cerului...

— Nu!

— În numele dragostei ce mi-ai purtat...

— Nu! nu!

— În numele copilului nostru! O, lasă-mă să trăiesc pentru copilul nostru!

— Nu, nu, nu, îți spun! Dacă o zi te-aș lăsa să trăiești, l-ai ucide poate și pe el ca și pe ceilalți.

— Eu să-mi ucid fiul? strigă mama sălbatică năpustindu-se spre Villefort; să-l ucid pe Edouard al meu? Hahaha!

Și un râs groaznic, un râs de demon, un râs de nebună încheie fraza, pierzându-se într-un răget sângeros.

Doamna de Villefort căzuse la picioarele soțului ei.

Villefort se apropie de ea.

— Gândește-te, doamnă, spuse el, că dacă la întoarcerea mea nu s-a făcut dreptate, te denunț cu propria mea gură și te arestez cu propriile-mi mâini.

Ea asculta, clătinându-se, doborâtă, zdrobită; numai ochii trăiau într-însa, mocnind un foc cumplit.

— Mă înțelegi, glăsui Villefort; eu mă duc să cer pedeapsa cu moartea contra unui asasin... Dacă te mai găsesc în viață, te vei culca astă-seară la Concièrgerie.

Doamna de Villefort scoate un oftat, nervii i se destinseră, se prăbuși zdrobită pe covor.

Procurorul regal avu parcă o pornire de milă, o privi cu mai puțină severitate și înclinându-se ușor în fața ei:

— Adio, doamnă! spuse el trăgănat. Adio.

Cuvântul căzu asemenea cuțitului ucigător peste doamna de Villefort. Ea leșină.

Procurorul regal ieși și, ieșind, încuie ușa de două ori.

Capitolul XXXV Jurații

Afacerea Benedetto, cum se spunea pe atunci la tribunal și în societate, stârnise o enormă senzație. Cunoscut la Café de Paris, pe bulevardul de Grand și la Bois de Boulogne, falsul Cavalcanti făcuse numeroase relații cât stătuse la Paris în cele două-trei luni de splendoare. Ziarele istorisiseră diversele popasuri ale parvenitului în viața elegantă și în viața de ocnă; rezulta de aci cea mai vie curiozitate, în special printre cei care îl cunoscuseră personal pe prințul Andrea Cavalcanti; de aceea, în special aceștia erau hotărâți să înfrunte orice pentru a-l vedea pe banca acuzaților pe domnul Benedetto, asasinul tovarășului său de lanț.

Pentru mulți oameni Benedetto era, dacă nu o victimă, cel puțin o eroare a justiției: domnul Cavalcanti-tatăl fusese văzut la Paris și se așteptau toți să-l vadă arătându-se din nou pentru a-și reclama ilustrul vlăstar. Numeroase persoane care nu auziseră niciodată vorbindu-se despre faimoasa îmbrăcăminte cu care el debarcase la contele de Monte-Cristo, se simțiseră izbiți de aerul demn, de noblețea și de știința într-ale lumii, pe care le arătase bătrânul patrician care — trebuie spus — părea un senior desăvârșit din toate punctele de vedere ori de câte ori nu vorbea și nu făcea aritmetică.

În ce-l privește pe acuzat, mulți își aminteau că l-au văzut așa de simpatic, de frumos, încât preferau să creadă că la mijloc e mașinația vreunui dușman, așa cum se găsesc atâția în lumea asta unde marile averi ridică mijloacele de a face răul și binele la înălțimea minunii și puterea la înălțimea extraordinarului.

Alergară deci cu toții la ședința curții cu juri, unii să guste spectacolul, alții să-l comenteze. De la șapte dimineața se făcea coadă la poartă și, cu un ceas înainte de deschiderea ședinței, sala era plină de privilegiați.

Înainte de intrarea curții — și de multe ori chiar după — o sală de ședințe seamănă, în zilele marilor procese, cu un salon unde multe persoane se recunosc, se abordează când se găsesc unele lângă altele ca să nu-și piardă locurile, își fac semne când sunt despărțite de un prea mare număr de asistenți, avocați și jandarmi.

Era una din acele splendide zile de toamnă care ne despăgubesc uneori de o vară absentă sau scurtă; norii pe care domnul de Villefort îi văzuse de dimineață brăzdând soarele se risipiseră ca prin farmec, îngăduind să strălucească în puritatea ei una din ultimele și din cele mai plăcute zile de septembrie.

Beauchamp, unul din regii presei și în consecință avându-și pretutindeni tronul, privea când în dreapta, când în stânga. Zări pe Château-Renaud și pe Debray care câștigaseră favorurile unui gardist și care-l convinseseră să se așeze dinapoia lor în loc să-i mascheze. Vrednicul agent mirosise pe secretarul ministrului și pe milionar; se arată plin de atențiuni pentru nobilii săi vecini, ba chiar le dădu voie să facă o vizită lui Beauchamp, făgăduind că le va păstra locurile.

— Ei, ce zici? îl vedem pe prietenul nostru? întrebă Beauchamp.

— O, da! răspunse Debray; strașnic prinț! Să ia dracu pe prinții ăștia italieni!

— Un om despre a cărui spiță a scris Dante și care se înălța la *Divina Comedie*!

— Noblețe de frânghie! spuse Château-Renaud flegmatic.

— Va fi condamnat, nu-i așa? îl întrebă Debray pe Beauchamp.

— Dragul meu, răspunse ziaristul, cred că întrebarea ar trebui să ți se pună dumitale: cunoști mai bine decât noi acru biroului; l-ai văzut pe prezident la ultima serată a ministrului dumitale?

— Da.

— Ce ți-a spus?

— Un lucru care vă va uimi.

— Haide, vorbește repede, dragă prietene; e așa de mult de când nu mi se mai spune ceva care să-mi stârnească mirarea!

— Ei bine, mi-a spus că Benedetto, care e privit ca un Phénix de subtilitate, ca un gigant al șireteniei, nu e decât un șnapan inferior, foarte nerod și absolut nevrednic de experiențele care se vor face după moarte cu organele lui frenologice.

— Juca totuși cât se poate de bine rolul unui prinț! spuse Beauchamp.

— Pentru dumneata, Beauchamp, care îi detești pe nenorociții de prinți și care ești încântat să găsești pete în soare; nu însă pentru mine care îl simt pe gentilom din instinct și care recunosc o familie aristocrată, oricare ar fi ea, ca un adevărat copoi al blazonului.

— Așadar, n-ai crezut niciodată în noblețea lui?

— Te asigur totuși, spuse Debray, că pentru oricine altul părea să treacă drept prinț... L-am văzut la miniștri.

— A, da! glăsui Chateau-Renaud, strașnic se mai pricep miniștrii voștri în materie de prinți!

— Dacă eu am vorbit cu prezidentul, spuse Debray lui Beauchamp, dumneata ai vorbit, desigur, cu procurorul regal.

— Cu neputință; de opt zile domnul de Villefort se zăvorește în casă; e foarte natural: șirul ciudat de necazuri domestice, încoronat prin moartea ciudată a fiicei sale...

— Moarte ciudată? Ce tot spui, Beauchamp?

— O, da, fă pe neștiutorul sub pretextul că toate acestea se petrec în rândurile magistraturii înalte! spuse Beauchamp, punându-și lornionul la ochi și silindu-l să stea acolo.

— Scumpe domn, spuse Chateau-Renaud, dă-mi voie să-ți atrag atenția că, în ce privește lornionul nu ești pe măsura lui Debray. Debray, dă-i o lecție domnului de Beauchamp.

— Ia uite, nu mă înșel! exclamă Beauchamp.

— Dar ce e?

— Ea e.

— Care ea?

— Se spunea că-i plecată.

— Domnișoara Eugénie? întrebă Chateau-Renaud; s-a și înapoiat?

— Nu, dar mama ei.

— Doamna Danglars?

— Cu neputință! exclamă Chateau-Renaud; la zece zile după fuga fiicei ei, la trei zile după falimentul soțului ei!

Debray se îmbujoră ușor și urmări direcția privirii lui Beauchamp.

— Haida-de! spuse el; este o femeie voalată, o doamnă necunoscută, vreo prințesă străină, poate că mama prințului Cavalcanti; dar spuneai sau, mai bine-zis, vroiai să spui lucruri foarte interesante, Beauchamp, dacă nu mă înșel.

— Eu?

— Da. Vorbeai despre moartea ciudată a Valentinei.

— A, da, adevărat; dar de ce nu-i aici doamna de Villefort?

— Biata femeie! spuse Debray; ea este fără îndoială ocupată să distileze apa de melisă pentru spitale și să compună cosmetice pentru ea și pentru prietenele ei. După cât se spune, cheltuiește cu distracția asta două-trei mii de taleri pe an. În definitiv, ai dreptate: de ce nu e aici doamna de Villefort? Mi-ar fi făcut multă plăcere s-o văd; țin mult la femeia asta.

— Iar eu o detest, glăsui Chateau-Renaud.

— De ce?

— Habar nu am. De ce iubim? De ce urâm? O detest din antipatie.

— Sau din instinct.

— Poate... Dar să revenim la ce spuneai.

— Ei bine, reluă Beauchamp, nu sunteți curioși să știți, domnilor, de ce se moare așa de des în casa Villefort?

— Des, e bine zis, spuse Chateau-Renaud.

— Dragul meu, cuvântul se găsește în Saint-Simon.

— Dar lucrul se găsește la domnul de Villefort; să revenim la el.

— Întrucât mă privește, spuse Debray, mărturisesc că nu pierd din vedere casa aceasta tapetată de trei luni de zile cu doliu și chiar alaltăieri doamna îmi vorbea în legătură cu Valentine.

— Care doamnă? întrebă Chateau-Renaud.

— Ei, nevasta ministrului!

— A, iartă-mă, spuse Chateau-Renaud, eu nu merg pe la miniștri; las cinstea aceasta prinților.

— Nu erai decât frumos, baroane; acum devii scânteietor; fie-ți milă de noi că altminteri ne pârzolești ca un alt Jupiter.

— N-am să mai spun nimic, glăsui Château-Renaud; dar, la naiba, fie-ți milă de mine și nu-mi da replica!

— Mai bine să încercăm să ajungem la țelul dialogului nostru, Beauchamp; îți spuneam deci că doamna îmi cerea alaltăieri informații; lămurește-mă, ca s-o lămuresc și eu.

— Domnilor, dacă în casa Villefort se moare așa de des — mențin cuvântul — este pentru că în casă se găsește un asasin.

Tinerii tresăriră, căci ideea le venise și lor în mai multe rânduri.

— Și cine-i asasinul? întrebară ei.

— Tânărul Edouard.

Hohotul de râs al celor doi ascultători nu-l derută câtuși de puțin pe vorbitor, care continuă:

— Da, domnilor, tânărul Edouard, copil fenomenal care ucide de pe acuma ca un om mare.

— E o glumă?

— Câtuși de puțin; am angajat ieri un servitor care a plecat de la domnul de Villefort: ascultați cu luare-aminte.

— Ascultăm.

— Și pe care îl voi concedia mâine, deoarece mănâncă enorm pentru a-și scoate paguba postului pe care și-l impunea acolo din pricina groazei. Se pare că adorabilul copil a pus mâna pe un flacon de care se folosește din când în când împotriva celor ce îi displac. Mai întâi i-au displicut bunicuțul și bunicuța de Saint-Méran și le-a turnat câte trei picături din elixirul său: trei picături ajung; apoi a venit rândul bunului Barrois, bătrânul servitor al bunicului Noirtier, care îl bruftuia din când în când pe simpaticul ștregar. Simpaticul ștregar i-a turnat trei picături din elixirul său. La fel a făcut cu biata Valentine, care nu-l bruftuia, dar pe care el o pizmuia: i-a turnat trei picături din elixirul său și ea ca și ceilalți s-a dus.

— Dar ce afurisită de brașoavă ne tot îndrugi? exclamă Château-Renaud.

— Da, spuse Beauchamp, o poveste de pe lumea cealaltă, nu-i așa?

— E absurdă! spuse Debray.

— Aha! reluă Beauchamp. Începeți să aveți îndoieli. Întrebați-l pe servitorul meu sau, mai bine zis, pe cel care mâine nu va mai fi servitorul meu: el era zvonul casei.

— Dar elixirul? unde e? ce fel e?

— Copilul îl ascunde.

— Și de unde l-a luat?

— Din laboratorul mamei sale.

— Dar ce? mama lui are otrăvuri în laboratorul ei?

— Parcă eu știu? Îmi pui niște întrebări de procuror regal. Repet ce mi s-a spus, atâta tot; vi-l citez pe autor: mai mult nu pot să fac. Nenorocitul nu mai mânca de spaimă.

— De necrezut!

— Ba nu, dragul meu, nu e câtuși de puțin de necrezut; l-ați văzut anul trecut pe copilul din strada Richelieu care se amuza să-și ucidă frații și surorile, înfigându-le un ac în ureche în timp ce ei dormeau. Generația care ne urmează este foarte precoce, dragul meu.

— Dragul meu, mă prind că nu crezi o iotă din ce ne povestești, spuse Chateau-Renaud. Dar nu-l văd pe contele de Monte-Cristo; cum de nu e aci?

— El e blazat, spuse Debray; și apoi n-o să vrea să se arate în fața lumii, el care a fost păcălit de toți Cavalcantii veniți, după câte se pare, la el cu scrisori false de credit; a fost păgubit cu vreo sută de mii de franci.

— Apropo, domnule de Chateau-Renaud, întreabă Beauchamp, ce face Morrel?

— Am fost de trei ori la el și nu l-am găsit. Cu toate acestea sora lui, nu mi s-a părut deloc neliniștită și mi-a spus cu o figură foarte senină că nici ea nu l-a văzut de două-trei zile, însă că e sigură că e bine.

— Aha, înțeleg acum de ce contele de Monte-Cristo nu poate să vină în sală, spuse Beauchamp.

— De ce?

— Pentru că e actor în dramă.

— Ce, a asasinat și el pe cineva? întreabă Debray.

— Dimpotrivă, au vrut să-l asasineze pe el. Știi bine că bunul domn Caderousse a fost asasinat de micul lui prieten Benedetto când ieșea de la conte. Știi bine că la el s-a găsit faimoasa vestă cu scrisoarea care a deranjat semnarea contractului. Uite, vezi faimoasa vestă? E colo, însângerată, pe birou, ca piesă doveditoare.

— Aha!

— Ssst! Domnilor, uite curtea; la locurile noastre!

Într-adevăr, se produse un zgomot mare în pretoriu; gardistul își chemă protejații printr-un *hm!* energic, iar ușierul, arătându-se în pragul sălii de deliberare, strigă cu glasul chelălăitor pe care ușierii îl aveau de pe vremea lui Beaumarchais:

— Domnilor, curtea!

Capitolul XXXVI Actul de acuzare

Judecătorii luară loc în mijlocul celei mai profunde tăceri; jurații se așezară la locurile lor; domnul de Villefort, obiectul atenției și aproape, am putea să spunem, al admirației generale, se așeză în fotoliul său, plimbând o privire liniștită în juru-i.

Toți se uitau cu mirare la figura gravă și severă pe a cărei neclintire durerile paterne păreau că nu au lăsat nici o urmă, și-l priveau cu un fel de groază pe omul acesta străin de emoțiile omenirii.

— Jandarmi, aduceți acuzatul! spuse prezidentul.

Atenția publicului deveni atunci mai încordată și toți ochii se fixară asupra ușii prin care urma să intre Benedetto.

Ușa se deschise curând și acuzatul apăru.

Impresia fu aceeași asupra tuturor; pe nimeni nu-l înșelă expresia fizionomiei lui.

Trăsăturile sale nu aveau întipărită emoția profundă care alungă sângele în inimă și decolorează fruntea și obrazul. Mâinile puse grațios, una pe pălărie, alta în deschizătura vestei de pichet alb, nu erau zgâlțâite de nici un fior: ochii lui erau calmi și chiar strălucitori. De cum intră în sală, privirea tânărului începu să parcurgă rândurile judecătorilor și ale asistenților, oprindu-se mai îndelung asupra prezidentului și în special asupra procurorului regal.

Lângă Andrea se plasă avocatul său, avocat numit din oficiu (căci Andrea nu vruse să se ocupe de aceste detalii cărora nu le-a dat, pare-se, nici o importanță), un tânăr cu păr blond, fad, cu figura îmbujorată de o emoție mai sensibilă de o sută de ori decât a prevenitului.

Prezidentul ceru să se citească actul de acuzare, întocmit, după cum știți, de condeiu așa de iscusit și de neîndurător al lui Villefort.

În decursul lecturii, care dură îndelung și ar fi fost pentru oricine altul copleșitoare, atenția publică stătu îndreptată tot timpul asupra lui Andrea, care îi suportă povara cu voioșia sufletească a unui spartan.

Niciodată Villefort nu fusese poate mai concis și mai elocvent; crima era înfățișată în culorile cele mai vii; antecedentele acuzatului, transfigurarea lui, filiația actelor sale de la o vârstă destul de fragedă erau deduse cu talentul pe care practica vieții și cunoașterea inimii omenеști puteau să-l ofere unui spirit superior cum era acela al procurorului regal.

Numai după această introducere Benedetto era pierdut pentru de-a pururi în opinia publică, urmând să fie pedepsit în chip mai material și de lege.

Andrea nu dădu cea mai neînsemnată atenție șarjelor succesive care se ridicau și cădeau asupra lui: domnul de Villefort, care îl examina deseori și care, fără îndoială, continua asupra lui studiile psihologice pe care de atâtea ori avusese prilejul să le facă asupra acuzaților, nu-l putu sili măcar o dată să-și plece ochii, oricât de ațintită și de adâncă i-ar fi fost privirea.

În sfârșit, lectura se termină.

— Acuzat, numele și prenumele dumitale! spuse prezidentul.

Andrea se ridică.

— Iertați-mă, domnule prezident, spuse el cu o voce al cărui timbru vibra perfect curat, dar văd că adoptați o ordine în întrebări pe care nu o pot accepta. Am pretenția că mie îmi revine rolul să justific mai târziu că sunt o excepție față de acuzații de rând. Vă rog deci să-mi îngăduiți a răspunde, urmând o altă ordine; voi răspunde cu toate acestea la toate întrebările.

Prezidentul se uită cu mirare la jurați care, la rându-le, îl priviră pe procurorul regal.

O mare uimire se manifestă în toată adunarea. Andrea nu păru însă câtuși de puțin tulburat.

— Vârsta dumitale? spuse prezidentul. La întrebarea aceasta ai să răspunzi?

— La întrebarea aceasta ca și la altele, am să răspund, domnule prezident, dar pe rând.

— Vârsta dumitale? repetă magistratul.

— Am douăzeci și unu de ani sau, mai bine zis, îi voi avea peste câteva zile, deoarece sunt născut în noaptea de 27 spre 28 septembrie 1817.

Domnul de Villefort, care lua o notă, înălță la auzul acestei date capul.

— Unde ești născut? continuă prezidentul.

— La Auteuil, lângă Paris, răspunse Benedetto.

Domnul de Villefort ridică pentru a doua oară capul, îl privi pe Benedetto așa cum ar fi privit capul Meduzei și deveni livid.

Benedetto își trecu în chip grațios, pe buze, colțul brodat al unei batiste de mătase fină.

— Profesia dumitale? întrebă prezidentul.

— La început eram falsificator, spuse Andrea în chipul cel mai liniștit; apoi am fost hoț și, de curând, am devenit asasin.

Un murmur sau, mai bine zis, o furtună de indignare și de surpriză izbucni în toate părțile sălii: judecătorii se priviră stupefiați, jurații manifestară cel mai mare dezgust pentru cinismul la care se așteptau așa de puțin din partea unui om elegant.

Domnul de Villefort își puse o mână pe fruntea care, la început palidă, devenise roșie și clocotitoare; deodată se ridică, privind în juru-i ca un om rătăcit: se înăbușea.

— Căutați ceva, domnule procuror regal? întrebă Benedetto cu zâmbetul cel mai îndatoritor.

Domnul de Villefort nu răspunse nimic și se așeză la loc sau, mai bine zis, recăzu în fotoliu.

— Acuzat, ești de acord acum să-ți spui numele? întrebă prezidentul. Afectarea brutală cu care ți-ai enumerat crimele și pe care le califici drept profesii, orgoliul pe care îl manifesti și pentru care curtea e îndreptățită să te blameze cu severitate, în numele moralei și al respectului datorate umanității, explică poate întârzierea dumitale în a-ți spune numele. Vrei ca numele să reiasă din titlurile care îl preced.

— E de neînchipuit, domnule prezident, cum ați citit în taina cugetului meu! spuse Benedetto cu cea mai grațioasă intonație și cu cele mai politicoase maniere; într-adevăr, în scopul acesta v-am rugat să schimbați ordinea întrebărilor.

Stupoarea atingea culmea; în cuvintele acuzatului nu mai era nici fanfaronadă, nici cinism; auditoriul, emoționat, presimțea un trăsnet zguduitor în norul mohorât.

— Ei, numele dumitale! spuse prezidentul.

— Nu vă pot spune numele meu, căci nu-l cunosc; îl știu însă pe al părintelui meu și vi-l pot spune.

O fulgerare dureroasă îl orbi pe Villefort; de pe obrajii săi căzură picături de sudoare pe hârtiile răsfoite de el cu o mână convulsivă, năucă.

— Spune atunci numele părintelui dumitale, reluă prezidentul.

Nici un suflu, nici o respirație nu tulburau liniștea imensei adunări: toată lumea aștepta.

— Tatăl meu e procuror regal, răspunse Andrea liniștit.

— Procuror regal? exclamă prezidentul cu stupefacție, fără să remarce tulburarea figurii lui Villefort; procuror regal?

— Da și deoarece vreți să știți numele său, vi-l voi spune: se numește Villefort!

Explozia, așa de îndelung reținută de respectul datorat justiției în sedință, își făcu drum ca un tunet din adâncul tuturor piepturilor; însă curtea uită să înfrâneze mișcarea aceasta a mulțimii. Interjecțiile, injuriile adresate lui Benedetto, care rămânea netulburat, gesturi energice, pornirea jandarmilor, rânetul acelei părți mocirloase care, în orice adunare, urcă la suprafață în momentele de tulburare și de scandal durară cinci minute, până când magistrații și ușierii izbutiră să restabilească liniștea.

În mijlocul vacarmului se auzea glasul prezidentului, strigând:

— Acuzat, îți bați joc de justiție și îndrăznești să dai concetățenilor dumitale spectacolul unei ticăloșii care, într-o epocă ce nu lasă totuși nimic de dorit sub raportul acesta, n-are încă egal!

Zece persoane se îmbulzeau în jurul domnului procuror regal, pe jumătate zdrobit în scaunul său, oferindu-i consolări, încurajări, asigurări de zel și simpatie.

Calmul se restabilise în sală, cu excepția totuși a unui punct unde un grup destul de numeros se agita și murmură.

Se spunea că a leșinat o femeie; i s-au dat să respire săruri și ca și-a revenit.

În tot timpul tumultului, Andrea își îndreptase figura zâmbitoare spre adunare; apoi, sprijinindu-se cu o mână pe rampa de stejar a băncii, în atitudinea cea mai grațioasă:

— Domnilor, spuse el, să mă ferească Dumnezeu de a căuta să insult curtea și de a face în prezența onorabilei adunări un scandal inutil! Sunt

întrebat ce vârstă am, o spun; sunt întrebat unde m-am născut, răspund; sunt întrebat cum mă cheamă, nu pot spune deoarece părinții mei m-au părăsit. Pot spune, însă, nu numele meu, deoarece nu-l am, ci pe al părintelui meu; repet, părintele meu se numește domnul de Villefort și sunt gata să dovedesc.

În accentul tânărului erau o certitudine, o convingere, o energie, care reduceră tumultul la tăcere. Privirile se îndreptară un moment asupra procurorului regal ce păstra, în scaunul său, imobilitatea unui om pe care trăsnetul l-a schimbat în cadavru.

— Domnilor, continuă Andrea impunând tăcere cu gestul și cu glasul, vă datorez dovada și explicația cuvintelor mele!

— Dar ai declarat la instrucție că te numești Benedetto! strigă prezidentul iritat; ai spus că ești orfan și că patria dumată e Corsica.

— Am spus instrucției ce mi-a convenit, căci nu vroiam să se slăbească sau să se oprească — ceea ce cu siguranță s-ar fi întâmplat — răsunetul solemn al cuvintelor mele.

Acum vă repet că sunt născut la Auteuil, în noaptea de 27 spre 28 septembrie 1817 și că sunt fiul domnului procuror regal de Villefort. Vreți amănunte? Vi le voi da.

M-am născut la primul etaj al casei cu No.28 din strada Fontaine, într-o cameră tapetată cu damasc roșu. Tata m-a luat în brațe, spunând mamei că am murit, m-a înfășurat într-un șervet cu inițialele H. și N. și m-a dus în grădină unde m-a îngropat de viu.

Un fior străbătu întreaga asistență când se văzu că siguranța acuzatului sporea pe măsura înfricoșării domnului de Villefort.

— Dar de unde cunoști toate amănuntele acestea? întrebă prezidentul.

— Vă voi spune, domnule prezident. În grădina unde tatăl meu m-a îngropat se furișase, în noaptea aceea, un om care îl dușmănea de moarte și-l pândea de multă vreme, pentru a săvârși o răzbunare corsicană. Omul stătea ascuns printre copaci; l-a văzut pe părintele meu astupând un obiect în pământ și l-a izbit cu o lovitură de cuțit în timpul acestei operații; apoi, închipuindu-și că obiectul era o comoară, a destupat groapa și m-a găsit încă în viață. Omul m-a dus la Azilul copiilor găsiți, unde am fost înscris sub numărul 57. Peste trei luni, cumnata lui a venit de la Rogliano la Paris să mă caute, m-a reclamat ca pe fiul ei și m-a luat.

Iată cum, deși născut la Auteuil, am fost crescut în Corsica.

Urmă o clipă de tăcere, dar o tăcere așa de profundă încât, dacă nu era respirația încordată a piepturilor, ai fi crezut că sala este goală.

— Continuă, rosti prezidentul.

— Desigur, continuă Benedetto, că puteam să fiu fericit la oamenii aceia cumsecade, care mă adorau; dar firea mea perversă a fost mai tare decât virtuțile pe care mama mea adoptivă încerca să mi le infiltreze în inimă. Am crescut în păcat și am ajuns la crimă. În sfârșit, într-o, zi când îl blestemam pe Dumnezeu că m-a făcut așa de rău și mi-a dat un destin așa de hidos, părintele meu adoptiv a venit la mine, spunându-mi:

"Nenorocitul, nu blestema, căci Dumnezeu te-a adus pe lume fără mânie. Crima vine de la tatăl tău, nu de la tine; de la tatăl tău care te-a sortit iadului dacă mureai și mizeriei dacă o minune te aducea la lumină!"

N-am mai blestemat din momentul acela pe Dumnezeu, ci pe părintele meu; și de aceea am rostit aci cuvintele pe care mi le-ați reproșat, domnule prezident; de aceea am stârnit scandalul de care freamătă încă această adunare. Dacă am săvârșit o crimă în plus pedepsiți-mă; dar dacă v-am convins că, din ziua nașterii mele, destinul meu era fatal, dureros, amar, jalnic deplângeți-mă!

— Dar mama dumitale? întrebă prezidentul.

— Mama mă credea mort; mama nu-i vinovată. N-am vrut să aflu numele mamei mele; nu o cunosc.

În momentul acela un strigăt ascutit, care se sfârși printr-un hohot, răsună în mijlocul grupului ce înconjura, după cum am mai spus, o femeie.

Femeia căzu într-un violent atac de nervi și fu scoasă din sală; în timp ce o luau, voalul des care-i ascundea chipul se dădu în lături și fu recunoscută doamna Danglars.

În ciuda nervilor întinși la maximum, în ciuda vâjâiturilor din urechi, în ciuda nebuniei care-i răscolea creierul, Villefort o recunoscă și se ridică.

— Dovezile! dovezile! spuse prezidentul. Prevenit, nu uita că țesătura aceasta de grozăvii are nevoie să fie susținută prin dovezile cele mai grăitoare.

— Dovezi? întrebă Benedetto râzând. Vreți dovezi?

— Da.

— Ei bine, priviți-l pe domnul de Villefort și mai cereți-mi, de vreți, dovezi!

Toate privirile se îndreptară spre procurorul regal care, sub povara nenumăraților ochi ațintiți asupra lui, înaintă în incinta tribunalului, clătinându-se, cu părul în dezordine și cu figura învinețită de apăsarea unghiilor.

Întreaga adunare scoase un murmur prelungit de uimire.

— Tată, mi se cer dovezi! glăsui Benedetto; vrei să le dau?

— Nu, nu, îngăimă domnul de Villefort cu voce sugrumată, nu; este de prisos.

— Cum de prisos? exclamă prezidentul; ce vreți să spuneți?

— Vreau să spun, strigă procurorul regal, că m-aș zbate zadarnic sub încleștarea mortală care mă strivește, domnule; mă aflu, recunosc, în mâna Dumnezeuului răzbunător. Nu e nevoie de dovezi; tot ce tânărul acesta a spus este adevărat!

O liniște mohorâtă și apăsătoare, ca aceea din preajma catastrofelor naturii, învălui în mantia-i de plumb pe asistenți, cărora, li se zbârlea părul pe cap.

— Domnule de Villefort, exclamă prezidentul, nu sunteți cumva prada unei halucinații? Vă bucurați de plenitudinea facultăților dumneavoastră? Nu cumva o acuzație așa de ciudată, de neprevăzută, de cumplită, v-a tulburat mintea? Haide, veniți-vă în fire.

Procurorul regal clătină din cap. Dinții îi clănțăneau cu violență, ca ai unui om mistuit de febră și totuși era de-o paloare mortală.

— Mă bucur de toate facultățile mele, domnule, spuse el; suferă numai trupul meu și este explicabil. Mă recunosc vinovat de tot ce tânărul acesta a rostit împotriva mea și stau la mine acasă la dispoziția domnului procuror regal, succesorul meu.

Pronunțând cuvintele acestea cu glas aproape înăbușit, domnul de Villefort se îndreptă clătinându-se spre ușa pe care ușierul de serviciu i-o deschise cu o mișcare mașinală.

Întreaga adunare rămase mută și consternată de revelație și de mărturisire; ele formau un deznodământ cumplit al peripețiilor care, de cincisprezece zile, agitaseră înalta societate pariziană.

— Să se mai spună acum că drama nu există în natură! glăsui Beauchamp.

— Pe cuvântul meu, glăsui Château-Renaud, aș prefera să încheie ca domnul de Morcerf: un foc de pistol pare un sfârșit blând față de o astfel de

catastrofă.

— Și apoi focul de pistol ucide, spuse Beauchamp.

— Iar eu care mă gândisem o clipă să o iau pe fiica lui de soție! declară Debray. Biata copilă a făcut bine că a murit.

— Domnilor, ședința e ridicată — spuse prezidentul — și procesul amânat pentru viitoarea sesiune! Afacerea urmează să fie instruită din nou și încredințată altui magistrat.

La fel de liniștit și mult mai interesant, Andrea părăsi sala, escortat de jandarmii care se purtau, fără să vrea, cu menajamente față de el.

— Ce spui de toate astea, omule? întrebă Debray pe gardist strecurându-i un ludovic în palmă.

— Au să fie circumstanțe atenuante, răspunse acesta.

Capitolul XXXVIII Ispășirea

Domnul de Villefort văzu deschizându-se în fața lui rândurile gloatei, oricât de compactă era aceasta. Durerile mari sunt într-atâta de venerabile, încât nu există exemplu, chiar în epocile cele mai nefericite, ca mișcarea dintâi a maselor să nu fi fost o mișcare de simpatie pentru o mare catastrofă. Mulți oameni dușmăniți au fost asasinați într-o răscoală; rareori pe un nenorocit, chiar de ar fi fost criminal, l-au insultat oamenii care asistau la condamnarea lui la moarte.

Villefort străbătu, deci, șirul de spectatori, de soldați, de oameni de serviciu și se depărtă, recunoscut vinovat prin propria-i mărturie, dar ocrotit de durerea sa.

Sunt situații pe care oamenii le sesizează cu instinctul, dar pe care nu le pot comenta cu spiritul; cel mai mare poet, în acest caz, e cel care scoate strigătul cel mai vehement și mai natural. Mulțimea ia strigătul acesta drept o povestire întreagă și are dreptate că se mulțumește cu el și are mai multă dreptate că-l găsește sublim când e adevărat.

De altminteri ar fi greu să arătăm starea de buimăcare în care Villefort se găsea, ieșind din palatul justiției, să descriem febra care făcea să-i

zvâcnească fiecare arteră, să-i înțepenească fiecare fibră, să-i umfle fiecare venă și să-i disece fiecare punct al trupului în milioane de dureri.

Villefort se târî de-a lungul coridoarelor, călăuzit numai de obișnuință; zvârli de pe umeri toga de magistrat, nu pentru că se gândea s-o părăsească din conveniență, ci pentru că ea era pe umerii săi o povară copleșitoare, o cămașă a lui Nessus, fecundă în torturi.

Ajunse, clătinându-se, până în curtea Dauphine, zări trăsura sa, îl trezi pe vizitiu deschizând singur ușa și se trânti pe perne arătând cu degetul direcția foburgului Saint-Honoré. Vizitiul porni.

Întreaga povară a carierei sale năruite îi căzuse pe cap; povara îl zdrobea, nu-i cunoștea consecințele; nu le măsurase; le simțea.

Îl avea pe Dumnezeu în adâncul inimii.

— Doamne! Doamne! Doamne! murmura el fără să-și dea seama ce spunea.

Nu-l vedea decât pe Dumnezeu înapoia năruirii sale.

Trăsura gonea cu viteză; agitându-se pe perne, Villefort simți că-l jenează ceva.

Duse mâna la obiect; era un evantai uitat de doamna de Villefort între pernă și spatele trăsurii; evantaiul trezi o amintire și amintirea fu un fulger în noapte.

Villefort se gândi la nevastă...

— O! exclamă el ca și cum un fier roșu îi străpungea inima.

Într-adevăr, de un ceas nu mai avea sub ochi decât o față a mizeriei sale și iată că deodată se oferea alta, nu mai puțin grozavă.

Făcuse, față de femeie, pe judecătorul neînduplecat, o condamnase la moarte, iar ea, îngrozită, zdrobită de remușcări, prăbușită sub rușinea pe care el i-o arătase cu elocvența virtuții sale fără cusur — ea, biată femeie slabă și fără apărare împotriva unei puteri absolute, supreme, se pregătea poate în momentul acesta să moară!

Trecuse un ceas de la condamnarea ei; fără îndoială, în momentul de față ea trecea în revistă toate crimele săvârșite, cerea iertare lui Dumnezeu, scria o scrisoare implorând în genunchi iertare virtuosului ei soț, iertare pe care o plătea cu moartea.

Villefort scoase un al doilea muget de durere și furie.

"Femeia asta nu a devenit criminală decât pentru că m-a atins pe mine! strigă el frământându-se pe perna cupeului. Din mine mustește crima și ea a

căpătat-o, așa cum se capătă tifosul, holera, ciuma. Iar eu o pedepsesc. Am îndrăznit să-i spun: căiește-te și mori... O, nu, nu, va trăi!... Mă va urma...

Vom fugi împreună, vom părăsi Franța, vom merge încotro vom vedea cu ochii, câtă vreme pământul va putea să ne țină. Îi vorbeam de eșafod... Dumnezeu mare, cum de am cutezat să rostesc cuvântul acesta? Dar și pe mine mă așteaptă eșafodul... Vom fugi... Da, mă voi destăinui ei; da, îi voi spune în fiecare zi, umilindu-mă, că și eu am săvârșit o crimă... O, alianța tigrului cu șarpele! O, vrednică soție a unui soț ca mine!... Trebuie să trăiască, trebuie ca infamia mea să o facă pe a ei să pălească!"

Și Villefort lasă cu violență, în jos, geamul din fața cupeului.

— Repede! mai repede! strigă el cu un glas care îl făcu pe vizitiu să tresară pe capră.

Caii, purtați de frică, zburară până acasă.

"Da, da, își repetă Villefort pe măsură ce se apropia de casă; da, trebuie ca femeia să trăiască, să se pocăiască și să-l crească pe fiul meu, pe bietul meu copil, singurul care, dimpreună cu indestructibilul bătrân, a supraviețuit nimicirii familiei. Ea îl iubea; pentru el a făcut totul. Să nu deznădăjduim niciodată de inima unei mame care își iubește copilul; se va pocăi; nu va ști nimeni că a fost vinovată; crimele săvârșite la mine și de care toată lumea se neliniștește, vor fi uitate cu timpul, sau dacă își mai amintesc de ele câțiva dușmani, ei bine, le voi lua asupra mea. Una, două, trei în plus, ce-are a face? Soția mea va fugi, luând banii și mai cu seamă pe fiul ei, departe de abisul unde am impresia că lumea va cădea cu mine. Va trăi, va mai fi fericită, deoarece toată iubirea ei este în fiul ei și fiul nu o va părăsi. Voi fi făcut o faptă bună; și fapta bună ușurează inima."

Procurorul regal respiră mai în voie, așa cum nu mai respirase de mult.

Trăsura se opri în curtea palatului.

Villefort sări de pe scara trăsorii pe peron; observă că servitorii sunt surprinși văzându-l înapoindu-se așa de repede. Altceva nu citi pe fizionomia lor; nu-i spuse unul, un cuvânt; se opriră în fața lui, ca de obicei, pentru a-i face loc să treacă; atâta tot.

Trecu pe dinaintea camerei lui Noirtier și i se păru că zărește prin ușa întredeschisă două umbre, dar nu se neliniști de persoana care era cu părintele lui; îl sfâșia neliniștea sa proprie.

— Uite, spuse el urcând scara mică ce ducea la palierul unde se găseau apartamentul soției sale și camera goală a Velentinei, uite, nu s-a schimbat

nimic aci.

Închise în primul rând ușa palierului.

— Nu trebuie să ne deranjeze nimeni, spuse el; trebuie să pot vorbi în voie, să mă acuz în fața ei, să-i spun totul...

Se apropie de ușă, puse mâna pe butonul de cristal, ușa cedă.

— Nu e închisă, murmură el; bine, foarte bine!

Și intră în salonașul unde, seara, se punea un pat pentru Edouard; căci, deși în pension, Edouard venea acasă în fiecare seară: mama nu vruse să se despartă niciodată de el.

Îmbrățișă salonașul dintr-o ochire.

— Nimeni, glăsui el; fără îndoială e în dormitorul ei. Se năpusti spre ușă. Aci zăvorul era pus. Se opri înfiorat.

— Heloïse! strigă el.

I se păru că aude mișcându-se o mobilă.

— Heloïse! repetă el.

— Cine-i acolo? întrebă glasul celei pe care o striga.

I se păru că glasul era mai slab decât de obicei.

— Deschide! deschide! strigă Villefort; sunt eu!

Dar, în ciuda acestui ordin, în ciuda tonului neliniștit cu care era dat, ușa nu se deschise.

Villefort zvârli ușa în lături cu o lovitură de picior.

În fata camerei care dădea în budoarul ei, doamna de Villefort stătea în picioare, palidă, cu trăsăturile contractate, privindu-l cu ochi de o fixitate înfricoșătoare.

— Heloïse! Heloïse! spuse el. Ce ai? vorbește!

Tânăra femeie întinse spre el mâna-i țeapănă și lividă.

— M-am executat, domnule, spuse ea cu un horcăit care păru că îi sfâșie gâtul; ce mai vrei?

Și se prăbuși pe covor.

Villefort alergă la ea, îi luă mâna. Mâna strângea convulsiv un flacon de cristal cu dop auriu.

Doamna de Villefort era moartă.

Amețit de groază, Villefort se trase înapoi, până în pragul camerei și privi cadavrul.

— Fiul meu! strigă el deodată; unde e fiul meu? Edouard! Edouard!

Numele era rostit cu un atare accent de neliniște încât servitorii alergară.

— Fiul meu! unde e fiul meu? întreabă Villefort. Să fie scos din casă, să nu vadă...

— Domnul Edouard nu e jos, domnule.

— Desigur că se joacă în grădină; vedeți! vedeți!

— Nu, domnule, doamna l-a chemat pe fiul ei acum o jumătate de ceas; domnul Edouard a intrat la doamna și n-a mai coborât.

O sudoare înghețată năpădi fruntea lui Villefort, picioarele lui se împleticiră pe lespezi, ideile începură să se învântească în capu-i ca resorturile dezordonate ale unui ceasornic care se sparge.

— La doamna? murmură el: la doamna?

Și se apropie încetișor, ștergându-și cu o mână fruntea, sprijinindu-se cu cealaltă de pereți.

Reintrând în cameră, trebuia să revadă corpul nefericitei femei.

Ca să-l strige pe Edouard, trebuia să trezească ecoul apartamentului schimbat în sicriu; a vorbi însemna a viola tăcerea mormântului.

Villefort își simți limba paralizată în gât.

— Edouard! Edouard! îngăimă el.

Copilul nu răspundea; unde era copilul care, după spusele servitorilor, intrase la mama lui și nu mai ieșise?

Villefort făcu un pas înainte.

Cadavrul doamnei de Villefort stătea lungit de-a curmezișul ușii budoarului în care, cu siguranță, se găsea Edouard; cadavrul părea că veghează în prag, cu ochii ficși și deschiși, cu o ironie înspăimântătoare și misterioasă pe buze.

Dinapoia cadavrului, prin perdeaua ridicată, se vedea o parte din budoar, un pian drept și capătul unui divan de satin albastru.

Villefort mai înaintă câțiva pași și își zări copilul culcat pe canapea.

Fără îndoială, copilul dormea.

Nefericitul avu un elan de bucurie de negrăit; o rază de lumină curată coborî în infernul în care se zbătea.

Nu-i rămânea deci decât să treacă peste cadavru, să intre în budoar, să ia copilul în brațe și să fugă cu el departe, cât mai departe.

Villefort nu mai era omul a cărui rafinată corupție îl făcea să pară tipul civilizatului; era un tigru rănit de moarte care își lasă colții frânți în ultima-i

rană.

Nu-i mai era frică de prejudecăți și de fantome. Își făcu vânt și sări peste cadavru, ca și cum ar fi fost vorba să treacă peste un jar mistuitor.

Ridică copilul în brațe, strângându-l, zgâlțâindu-l, strigându-l; copilul nu răspundea. Își lipi buzele lacome de obrajii lui: obrajii erau livizi și înghețați; îi pipăi mădulele țepene; își puse mâna pe inima lui. Inima nu mai bătea.

Copilul era mort.

O hârtie păturită în patru căzu de pe pieptul lui Edouard.

Villefort lunecă fulgerător în genunchi; copilul îi scăpă din brațele inerte și se rostogoli spre mama lui.

Villefort ridică hârtia, recunoscuse scrisul nevastei sale și o parcursese cu aviditate.

Iată ce conținea hârtia:

"Știi că eram mamă bună deoarece pentru fiul meu am devenit criminală. O mamă bună nu pleacă fără fiul ei".

Villefort nu-și putea crede ochilor; Villefort nu-și putea crede minții. Se târî spre trupul lui Edouard, examinându-l încă o dată cu atenția minuțioasă a leoaicei care își privește puiul mort.

Apoi un strigăt sfâșietor scăpă din pieptul său.

— Dumnezeu! murmură el; mâna lui Dumnezeu!

Cele două victime îl înspăimântau; simțea urcând în el grozăvia singurătății, populată de două cadavre.

Adineauri era susținut de furie, imensa facultate a oamenilor tari; de deznădejde, virtutea supremă a agoniei care împingea titanii să escaladeze cerul și pe Ajax să arate zeilor pumnul.

Villefort își încovoie capul sub povara durerilor; se ridică în genunchi, își scutură părul umezit de sudoare, zbârlit de spaimă — și omul care n-avusese niciodată milă de cineva se duse la bătrân, la părintele său, ca să aibă în slăbiciunea sa pe cineva căruia să-i povestească nenorocirea, pe cineva lângă care să plângă.

Coborî scara pe care o cunoaștem și intră la Noirtier.

Când Villefort intră, Noirtier părea că ascultă cu atenția și cu afecțiunea pe care nemișcarea sa i le permitea, pe abatele Busoni, care era calm și rece

ca de obicei.

Zărindu-l pe abate, Villefort duse mâna la frunte. În minte îi reveni trecutul, ca unul din acele valuri a căror furie stârnește mai multă spumă decât altele.

Își aminti de vizita pe care o făcuse abatelui a treia zi după dineul de la Auteuil și de vizita pe care i-o făcuse abatele în chiar ziua morții Valentinei.

— Dumneavoastră aci, domnule? întrebă el; dar dumneavoastră nu vă arătați decât pentru a escorta moartea?

Busoni se ridică; văzând alterarea figurii magistratului, strălucirea sălbatică a ochilor lui, înțelese, sau i se păru că înțelege, că scena de la jurați a avut loc; ignora restul.

— Am venit aci să mă rog lângă corpul ficei dumitale! răspunse Busoni.

— Dar azi ce căutați?

— Am venit să-ți spun că mi-ai plătit îndeajuns datoria și că, începând din momentul acesta, îl voi ruga pe Dumnezeu să se mulțumească, așa cum mă mulțumesc eu.

— Dumnezeule! exclamă Villefort dându-se înapoi cu înfricoșarea zugerăvită pe frunte; glasul acesta nu mai e al abatelui Busoni!

— Nu.

Abatele își smulse falsa tonsură, scutură capul și păru-i lung, negru recăzu pe umeri și îi încadră chipul viguros.

— E figura domnului de Monte-Cristo! exclamă Villefort cu ochi buimaci.

— Nu e încă nici ea, domnule procuror regal; caută mai bine și mai departe.

— Glasul! glasul acesta, — unde l-am auzit eu pentru întâia dată?

— L-ai auzit pentru întâia dată la Marsilia, acum 23 de ani, în ziua căsătoriei dumitale cu domnișoara de Saint-Méran. Cercetează în dosar.

— Nu ești Busoni? nu ești Monte-Cristo? Doamne, ești dușmanul acela tăinuit, neîndurător, ucigător! Am făcut ceva împotriva dumitale, la Marsilia — o, nenorocitul de mine!

— Da, ai dreptate, așa este, spuse contele încrucișându-și brațele pe pieptu-i lat; cercetează! cercetează!

— Dar ce ți-am făcut? exclamă Villefort a cărui minte începea să plutească pe limita unde mintea se confundă cu demența, în negura care nu

mai e vis și care nu e încă trezire. Ce ți-am făcut? Spune! vorbește.

— M-ai condamnat la moarte înceată și hidoasă, l-ai ucis pe părintele meu, mi-ai răpit iubirea dimpreună cu libertatea și fericirea dimpreună cu iubirea.

— Cine ești dumneata? cine ești?

— Eu sunt spectrul unui nenorocit pe care l-ai înmormântat în carcerile castelului If. Acestui spectru, scăpat în sfârșit din mormânt, Dumnezeu i-a pus masca lui Monte-Cristo și l-a acoperit cu diamante și aur ca să nu-l recunoști decât astăzi.

— O, te recunosc! te recunosc! spuse procurorul regal; tu ești...

— Sunt Edmond Dantès.

— Ești Edmond Dantès? strigă procurorul regal apucându-l pe conte de mână. Atunci, vino!

Și-l trase pe scara pe care Monte-Cristo îl însoți, uimit, neștiind unde îl ducea procurorul regal și presimțind o nouă catastrofă.

— Uite, Edmond Dantès, spuse acesta arătând contelui cadavrul nevestei și trupul fiului; uite, privește: ești răzbunat?

Monte-Cristo se îngălbeni în fața năpraznicei priveliști; înțelese că a depășit drepturile răzbunării; înțelese că nu mai putea spune:

— Dumnezeu este de partea mea și cu mine.

Se zvârli, cu un sentiment de neliniște extraordinară peste corpul copilului, îi redeschise ochii, îi pipăi pulsul și fugi cu el în camera Valentinei, pe care o încuie de două ori.

— Copilul meu! strigă Villefort. A luat cadavrul copilului meu! O, blestem! nenorocire! moarte ție!

Și vru să se năpustească pe urma lui Monte-Cristo, dar simți, ca într-un vis, că picioarele sale capătă rădăcini, ochii i se dilatară de aproape să-i zdrobească orbitele, degetele înfipite în carnea pieptului se afundară treptat până când sângele îi înroși unghiile; vinele tâmpelor se umflară de duhuri clocotitoare care ridicară bolta prea strâmtă a craniului înecându-i creierul într-un potop de foc.

Fixitatea dură câteva minute până când năpraznica zdruncinare a minții se desăvârși.

Scoase atunci un strigăt puternic, urmat de o lungă hohotire de râs și se repezi pe scări.

Peste un sfert de ceas camera Valentinei se redeschise și contele de Monte-Cristo se arată din nou.

Palid, cu ochi posomorâți, cu pieptul sugrumat — trăsăturile chipului său, de obicei așa de calm și nobil, erau descompuse de durere.

Ținea în brațe copilul, căruia nici un ajutor n-a putut să-i redea viața.

Puse un genunchi pe parchet și-l așeză cu religiozitate lângă mama lui, cu capul pe pieptul ei.

Apoi, ridicându-se, ieși și întâlnind un servitor pe scară, îl întrebă:

— Unde e domnul de Villefort?

Fără să răspundă, servitorul întinse mâna în direcția grădinii.

Monte-Cristo coborî peronul, înaintă spre locul arătat și-l văzu pe Villefort, în mijlocul servitorilor săi, cu o cazma în mână săpând pământul cu înverșunare.

— Nu e încă aici, spunea el, nu e încă aci!

Și săpa mai departe.

Monte-Cristo se apropie de el și spuse în șoaptă, cu tonul aproape umil:

— Domnule, ai pierdut un fiu, dar...

Villefort îl întrerupse; nici nu ascultase, nici nu auzise.

— O, îl voi regăsi! spuse el; oricât ai pretinde că nu e aci, îl voi regăsi, chiar de ar trebui să-l caut până în ziua judecății din urmă.

Monte-Cristo se trase înapoi cu groază.

— E nebun! spuse el.

Și, ca și cum s-ar fi temut ca zidurile casei blestemată să nu se prăbușească peste el, fugi în stradă, îndoindu-se pentru prima oară că avusese dreptul să facă ce-a făcut.

— Destul! destul! spuse el; să-l salvăm pe cel din urmă.

Înapoindu-se acasă, Monte-Cristo îl întâlni pe Morrel care rătăcea prin palatul de la Champs-Élysées, tăcut ca o umbră ce așteaptă momentul hotărât de Dumnezeu pentru a reintra în mormânt.

— Pregătește-te, Maximilien, îi spuse el zâmbind; mâine părăsim Parisul.

— Nu mai aveți nimic de făcut aci? întrebă Morrel.

— Nu, răspunse Monte-Cristo și să dea Domnul să nu fi făcut prea mult.

Capitolul XXXVIII Plecarea

Evenimentele care se desfășuraseră preocupau tot Parisul. Emmanuel și soția sa și le istoriseau cu o uimire foarte naturală, în salonașul lor din strada Meslay; ei făceau o apropiere între catastrofele, deopotrivă subite și neașteptate, care loviseră pe Morcerf, pe Danglars și pe Villefort.

Maximilien, care venise la ei în vizită, îi asculta sau, mai bine zis, asista la conversația lor, cufundat în insensibilitatea-i obișnuită.

— Într-adevăr, spunea Julie, nu s-ar părea, Emmanuel, că toți oamenii aceștia, bogați și așa de fericiți ieri, uitaseră — în calculul pe care își clădiseră norocul, fericirea și considerația — rolul geniului rău și că acesta, ca și zânele haine din poveștile lui Perrault, neglijând să-l invite la o nuntă sau la un botez, s-a ivit deodată răzbunător?

— Câte dezastre! spunea Emmanuel, gândindu-se la Morcerf și la Danglars.

— Câte suferințe! spunea Julie amintindu-și de Valentine pe care, cu instinct de femeie, nu vroia s-o numească în fața fratelui său.

— Dacă Dumnezeu i-a lovit, glăsui Emmanuel, înseamnă că Dumnezeu, care este bunătatea supremă, n-a găsit nimic în trecutul acestor oameni care să merite ușurarea pedepsei; înseamnă că oamenii aceștia erau blestemați.

— Nu ești prea cutezător în judecata ta, Emmanuel? întrebă Julie. Când tatăl meu, cu pistolul în mână, era gata să-și zboare creierii, dacă cineva ar fi spus, cum spui tu acum: "Omul acesta și-a meritat pedeapsa" — acest cineva nu s-ar fi înșelat?

— Da, dar Dumnezeu nu a îngăduit ca părintele nostru să sucombe, așa cum n-a îngăduit ca Abraham să-și jertfească fiul.

Patriarhului, ca și nouă, el i-a trimis un înger care a retezat la jumătatea drumului aripile morții.

Abia rostise cuvintele acestea și clopotul sună.

Portarul anunța că sosește o vizită.

Aproape în aceeași clipă se deschise ușa salonului și contele de Monte-Cristo apărău în prag.

Cei doi tineri scoaseră un strigăt de bucurie.

Maximilien își înălță capul și apoi îl lăsă iarăși în piept.

— Maximilien, am venit la tine, spuse contele fără să arate că remarcă impresiile felurite pe care prezența sa le producea amfitrionilor.

— La mine? întrebă Morrel trezindu-se parcă dintr-un vis.

— Da, spuse Monte-Cristo; nu ne-am înțeles că te iau cu mine și nu te-am prevenit să fii gata?

— Iată-mă, glăsui Maximilien; venisem să le spun bun rămas.

— Și unde mergeți, domnule conte? întrebă Julie.

— Mai întâi la Marsilia, doamnă.

— La Marsilia? repetară împreună cei doi tineri.

— Da, și-l iau pe fratele dumitale.

— O, domnule conte, redați-ni-l vindecat! exclamă Julie.

Morrel întoarse capul pentru a-și ascunde roșeața.

— Așadar, ați băgat de seamă că era suferind? întrebă contele.

— Da, răspunse tânăra femeie și mi-e teamă să nu se plictisească cu noi.

— Îl voi distra eu, reluă contele.

— Sunt gata, domnule, spuse Maximilien. Adio, dragii mei; adio Emmanuel; adio Julie!

— Cum, adio? exclamă Julie; pleci așa, fără pregătiri, fără pașaport?

— Amânările dublează mâhnirea despărțirilor, spuse Monte-Cristo și sunt sigur că Maximilien a avut grijă de toate preparativele; îl sfătuisem.

— Am pașaportul, iar cuferele mele sunt făcute, declară Morrel cu liniștea-i monotonă.

— Prea bine, glăsui Monte-Cristo zâmbind; se recunoaște exactitatea unui bun soldat.

— Și ne părăsești așa, numaidecât? întrebă Julie. Nu ne dăruiești o zi, un ceas?

— Trăsura mea așteaptă la poartă, doamnă; trebuie să fiu la Roma peste cinci zile.

— Dar Maximilien nu merge la Roma? întrebă Emmanuel.

— Merg oriunde va vroi contele să mă ducă, spuse Maximilien cu un zâmbet trist; pentru încă o lună îi aparțin.

— O, cu ce ton spune el acestea, domnule conte!

— Maximilien mă însoțește, glăsui contele cu amabilitatea-i convingătoare, așa că puteți fi liniștită în privința fratelui dumneavoastră.

— Adio, surioară! repetă Morrel Adio, Emmanuel!

— Îmi sfâșie inima cu nepăsarea lui, spuse Julie. Maximilien, Maximilien, tu ne ascunzi ceva.

— O să-l vedeți înapoiindu-se zglobiu și bucuros, declară Monte-Cristo. Maximilien zvârli lui Monte-Cristo o privire aproape disprețuitoare, aproape iritată.

— Să plecăm! spuse contele.

— Domnule conte, înainte de a pleca — spuse Julie — îngăduiți-mi să vă spun tot ce deunăzi...

— Doamnă, răspunse contele luându-i mâinile, tot ce îmi vei spune nu va prețui niciodată atât cât citesc în ochii dumitale, cât inima dumitale a gândit și a mea a simțit. Asemenea binefăcătorilor din romane, ar fi trebuit să plec fără a vă mai vedea; virtutea aceasta era însă mai presus de puterile mele, deoarece eu sunt un om slab și vanitos, deoarece privirea umedă, bucuroasă și iubitoare a semenilor mei, îmi face, bine. Acum plec și împing egoismul până la a vă spune: să nu mă uitați, dragii mei, căci probabil nu mă veți mai vedea.

— Nu vă vom mai vedea? exclamă Emmanuel în timp ce două lacrimi mari se rostogoleau pe obrajii Juliei. Nu vă vom mai vedea? Dar pe noi nu ne părăsește un om, ci un Dumnezeu și înseamnă că acest Dumnezeu se urcă la cer după ce s-a arătat pe pământ pentru a face bine.

— Nu spuneți asta, glăsui repede Monte-Cristo, dragii mei, să nu spuneți niciodată asta; zeii nu fac niciodată rău, zeii se opresc acolo unde vor! Hazardul nu este mai tare decât ei, și, dimpotrivă, ei stăpânesc hazardul. Nu, Emmanuel, eu sunt un om și admirația dumitale este neîntemeiată, așa cum cuvintele dumitale sunt un sacrilegiu.

Și, apăsând pe buze mâna Juliei care se repezi în brațele lui, întinse cealaltă mână lui Emmanuel; apoi, smulgându-se din casa aceasta, cuib dulce în care fericirea era musafir, îl atrase după el, cu un semn, pe Maximilien care porni pasiv, insensibil și consternat, așa cum era de la moartea Valentinei.

— Redați fratelui meu bucuria! șopti Julie la urechea lui Monte-Cristo.

Monte-Cristo îi strânse mâna, așa cum i-o strânsese cu unsprezece ani înainte, pe scara ce ducea la cabinetul lui Morrel.

— Te mai încrezi în Simbad marinarul? o întrebă el zâmbind.

— O, da!

— Atunci dormi în tihna și în încrederea Domnului.

Precum am spus, trăsura aștepta; patru cai viguroși își zburleau coamele și izbeau în caldarâm cu nerăbdare.

Ali aștepta lângă peron, cu figura lucie de sudoare; părea că vine de la un drum lung.

— Ei, ai fost la bătrân? îl întrebă contele în limba arabă.

Ali făcu semn că da.

— Și i-ai desfăcut scrisoarea sub ochi, precum îți poruncisem?

— Da, repetă sclavul cu respect.

— Și ce a spus sau, mai bine zis, ce-a făcut?

Ali se așează în bătaia lunii, astfel ca stăpânul să-l poală vedea și, imitând cu inteligența-i așa de devotată fizionomia bătrânului, închise ochii cum făcea Noirtier când vroia să spună: Da.

— Bine, acceptă, glăsui Monte-Cristo; să plecăm.

Abia scosese cuvântul acesta și trăsura gonea, iar caii scoteau din caldarâm o pulbere de scânteii. Maximilien se așează în ungherul său fără să rostească un cuvânt.

Trecu o jumătate de ceas. Caleașca se opri deodată; contele trăsesese de șnurul de mătase care era legat de degetul lui Ali.

Nubianul coborî și deschise ușa.

Noaptea scânteia de stele. Se aflau pe dâmbul Villejuif, platoul de unde Parisul, ca o mare posomorâtă, își agita milioanele de lumini ce par valuri fosforescente; valuri într-adevăr, valuri mai zgomotoase, mai pasionate, mai mobile, mai furioase, mai lacome decât acelea ale oceanului iritat, valuri care nu cunosc calmul, așa cum nu cunosc nici valurile mării întinse, valuri care se ciocnesc mereu, care spumegă mereu, care se afundă mereu.

Contele rămase singur și, la un semn al lui, trăsura înaintă câțiva pași. Atunci privi îndelung, cu brațele pe piept, cuptorul unde se topesc, se chircesc și se modelează acele idei care țâșnesc din abisul clocotitor ca să agite lumea.

Apoi, după ce-și aținti bine privirea puternică asupra Babilonului care predispune la vis pe poezii religioși ca și pe materialistii ironici:

— Oraș mare, sunt mai puțin de șase luni de când am străbătut porțile tale! murmură el înclinându-și capul și împreunându-și mâinile ca și cum s-

ar fi rugat. Cred că spiritul lui Dumnezeu m-adusese aci și el mă ia acum triumfător; am încredințat taina prezenței mele între zidurile tale acestui Dumnezeu care singur a putut citi în inima mea; numai el știe că mă retrag fără ură și fără trufie, dar nu fără regrete; numai el știe că n-am întrebuințat nici pentru mine, nici pentru cauze sterpe, forța pe care mi-o încredințase. Oraș mare, în sânul tău palpitând, am găsit ceea ce căutam; miner răbdător, ți-am scormonit măruntaiele ca să scot la iveală răul; acum opera mea este îndeplinită, misiunea mea este terminată; acum tu nu-mi mai poți oferi nici bucurii, nici dureri. Adio, Paris, adio!

Privirea lui se plimbă încă peste vasta câmpie, ca aceea a unui geniu nocturn, apoi, trecându-și mâna pe frunte, se urcă din nou în trăsură care se închise și dispăru curând în partea cealaltă a dâmbului, într-un vârtej de pulbere și zgomot.

Făcură două leghe fără să rostească un cuvânt. Morrel visa, Monte-Cristo se uita la el:

— Morrel, îi spuse contele, îți pare rău că m-ai urmat?

— Nu, domnule conte; dar să părăsesc Parisul...

— Dacă mi-aș fi închipuit că fericirea te așteaptă la Paris, Morrel, te-aș fi lăsat acolo!

— La Paris se odihnește Valentine și a părăsi Parisul înseamnă a o pierde pentru a doua oară.

— Maximilien, spuse contele, prietenii pe care i-am pierdut nu se odihnesc în pământ, ei sunt îngropați în inima noastră și Dumnezeu a voit astfel pentru ca noi să fim întotdeauna însoțiți de ei. Eu am doi prieteni care mă întovărășesc totdeauna: unul este cel care mi-a dat viața, altul e cel care mi-a dat inteligența. Spiritul amândurora trăiește în mine. Îi consult când mă îndoiesc de ceva, iar dacă am făcut vreun bine, dătez binele acesta sfaturilor lor. Consultă glasul inimii dumitale, Morrel și întreab-o dacă ai dreptul să-mi arăți figura aceasta răutăcioasă.

— Prietene, spuse Maximilien, glasul inimii mele e tare trist și nu-mi anunță decât nenorociri.

— Aceasta e caracteristica spiritelor slăbite; ele văd totul printr-un zăbranic; sufletul își făurește singur orizonturile; sufletul dumitale este posomorât și el îți înfățișează un cer furtunos.

— Poate că aveți dreptate, glăsui Maximilien.

Și recăzu în reveria lui.

Călătoria urmă cu acea minunată iuteală care era una din puterile contelui; orașele treceau ca niște umbre; arborii scuturați de primele vânturi ale toamnei veneau parcă în întâmpinarea lor ca niște uriași besmetici și fugeau repede de îndată ce-i ajungeau. A doua zi dimineața sosiră la Châlons unde îi aștepta vaporul contelui; fără să piardă o clipă, transportară trăsura pe bord; cei doi călători se îmbarcaseră.

Vaporul era croit pentru cursă și semăna cu o pirogă indiană; cele două roți ale lui păreau două aripi cu care atingea suprafața apei ca o pasăre călătoare; Morrel avea senzația de beție a vitezei; și, uneori, vântul, care îi flutura părul, părea gata pentru un moment să-i alunge norii de pe frunte.

Pe măsură ce contele se depărta de Paris, o seninătate aproape supraomenească părea că îl învăluie ca o aureolă. Ai fi zis că e un exilat care se înapoiază în patrie.

Curând, apăru în fața ochilor lor Marsilia, albă, caldută, vie; Marsilia, sora mai mică a Tyrului și a Cartaginei și care a urmat acestora în stăpânirea Mediteranei; Marsilia, mereu mai tânără în măsura în care îmbătrânește. Pentru amândoi turnul rotund, fortul Saint-Nicolas, primăria, portul cu cheiuri de cărămizi, unde se jucaseră când erau copii, înfățișa aspecte bogate în amintiri.

De aceea, de comun acord, se opriră amândoi pe Cannebière.

O navă pleca spre Alger: coletele, pasagerii îngrămădiți pe punte, mulțimea rudelor, a prietenilor care își luau bun rămas, care strigau și plângeau, spectacol totdeauna emoționant chiar pentru cei ce asistă zilnic la el — toate acestea nu-l putură abate pe Maximilien de la o idee care îi venise în momentul când a pus piciorul pe lespezile late ale cheiului.

— Uite, spuse el apucându-l pe Monte-Cristo de braț, uite locul unde s-a oprit părintele meu când *Faraonul* a intrat în port; aci bunul om pe care l-ați salvat de la moarte și de la necinstire s-a aruncat în brațele mele; simt încă întipărirea lacrimilor lui pe chipul meu și el nu plângea singur, ci mulți oameni plângeau văzându-ne.

Monte-Cristo zâmbi.

— Eu mă aflam acolo, spuse el arătând lui Morrel unghiul unei străzi.

În momentul când rostea cuvintele acestea, se auzi în direcția indicată de contele un geamăt dureros și văzură o femeie care făcea semn unui călător de pe nava ce pleca. Femeia era voalată; Monte-Cristo o urmări din ochi cu

o emoție cu care Morrel ar fi observat-o ușor dacă, spre deosebire de conte, ochii lui ar fi fost fixați asupra vasului.

— Doamne, nu mă înșel! exclamă Morrel. Tânărul acela care salută, tânărul acela în uniformă, e Albert de Morcerf!

— Da, spuse Monte-Cristo; îl recunoscusem.

— Cum l-ați recunoscut? dumneavoastră priveați în direcția opusă.

Contele zâmbi, așa cum făcea când nu vroia să răspundă.

Și ochii lui se îndreptară iarăși asupra femeii voalate, care dispăru la colțul străzii.

Atunci se întoarse.

— Scumpe prietene, îi spuse el lui Maximilien, n-ai nimic de făcut în orașul acesta?

— Ba da: să plâng la mormântul părintelui meu, răspunse Morrel înăbușit.

— Ei bine, du-te și așteaptă-mă acolo; voi veni să te iau.

— Mă părăsiți?

— Da... Am și cu de făcut o vizită pioasă.

Mâna lui Morrel căzu în mâna pe care i-o întindea contele; apoi cu o mișcare din cap, a cărei melancolie nu s-ar putea exprima, se despărți de conte și se îndreptă spre partea de est a orașului.

Monte-Cristo îl lăsă pe Maximilien să se depărteze, rămânând pe loc până când acesta dispăru, apoi se îndreptă spre Allées des Meilhan pentru a regăsi căsuța pe care începutul acestei povestiri a făcut-o, desigur, familiară cititorilor noștri.

Casa se înălța încă la umbra mării alei de tei care servește de promenadă marsiliezilor, tapetată cu perdele vaste de viță ce-și încrucișau pe piatra îngălbenită de soarele arzător al sudului brațele înnegrite și uscate de vârstă. Două trepte de piatră, tocite de frecarea picioarelor, duceau la poarta principală, poartă făcută din trei scânduri care niciodată nu cunoscuseră cleiul și vopseaua, așteptând cu răbdare ca umezeala să le împreune din nou.

Încântătoare în ciuda vechimii, voioasă în ciuda mizeriei vădite, casa era la fel ca pe vremea când locuia într-însa bătrânul Dantès. Atât numai că bătrânul locuia la mansardă, iar contele pusese acum întreaga casă la dispoziția lui Mercédès.

Aici a intrat femeia cu voal lung pe care Monte-Cristo a văzut-o depărtându-se de vasul ce pleca; închidea poarta în momentul când el apărea la colțul unei străzi, astfel o văzu dispărând aproape în clipa când o regăsi.

Pentru el treptele tocite erau cunoștințe vechi; știa mai bine decât oricine să deschidă poarta veche a cărei clanță lăuntrică era ridicată de un piron.

De aceea intră fără să bată, fără să anunțe, ca un prieten, ca un musafir.

La capătul unei alei, pavată cu cărămizi, se deschidea, plină de căldură, de soare și lumină, o grădiniță — aceeași unde, la locul indicat, Mercédès găsisse suma; din pragul porții de la stradă se zăreau primii arbori ai grădinii.

Când ajunsese în prag, Monte-Cristo auzi un oftat care semăna cu o hohotire de plâns: oftatul îi îndrumă privirea și sub o boltă de iasomie cu frunziș des și cu flori lungi de purpură, o zări pe Mercédès stând încovoiată și plângând.

Ea își ridicase voalul și singură în fața cerului, cu chipul ascuns în palme, dădea frâu liber suspinelor și hohotirilor înfrânte atâta timp de prezența fiului.

Monte-Cristo înaintă câțiva pași; nisipul scârțâi sub picioarele lui.

Mercédès înălță capul și scoase un strigăt de spaimă văzând în fața ei un bărbat.

— Doamnă, glăsui contele, nu mai este în puterea mea să vă aduc fericirea, însă vă ofer consolare: veți binevoi s-o acceptați ca venind din partea unui prieten?

— Sunt într-adevăr tare nefericită, răspuse Mercédès. Sunt singură pe lume... Nu-l aveam decât pe fiul meu și el m-a părăsit.

— A făcut bine doamnă, spuse contele; e o inimă nobilă. A înțeles că orice om datorează un tribut patriei: unii talentul, alții hărnicia; unii nopțile de veghe, alții sângele. Rămânând cu dumneavoastră și-ar fi uzat viața devenită inutilă și nu s-ar fi putut obișnui cu durerile dumneavoastră. Ar fi devenit dușmănos din neputință. Va deveni mare și puternic luptând împotriva adversității, pe care o va schimba în fericire. Lăsați-l să construiască viitorul dumneavoastră, al amândorura, doamnă; îndrăznesc să vă făgăduiesc că acest viitor e în mâini sigure.

— O, eu n-am să mă bucur de fericirea despre care vorbiți și pe care mă rog din adâncul sufletului, lui Dumnezeu, să i-o acorde! spuse biata femeie

clătinând din cap cu tristețe. Atâtea lucruri s-au zdrobit în mine și în jurul meu încât mă simt aproape de mormânt. Ați făcut bine, domnule conte, că m-ați reapropiat de locul unde am fost așa de fericită; oamenii trebuie să moară acolo unde au fost fericiți.

— Doamnă, glăsui Monte-Cristo, cuvintele dumneavoastră cad amare și arzătoare peste inima mea, cu atât mai amare și mai arzătoare cu cât aveți dreptate să mă urâți; eu v-am pricinuit toate nenorocirile: de ce nu mă deplângeți în loc să mă acuzați? M-ați face în felul acesta și mai nefericit...

— Să te urăsc, să te acuz, Edmond?... Să urăsc, să acuz pe omul care a salvat viața fiului meu, căci, — nu-i așa? — în intenția dumitale fatală și sângeroasă era să-i ucizi domnului de Morcerf fiul cu care el se mândrea? O, uită-te la mine și ai să vezi dacă găsești urma unei muștrări!

Contele își înălță privirea și o opri asupra lui Mercédès care, ridicată pe jumătate, întindea spre el mâinile.

— O, uită-te la mine! continuă ca cu un simțământ de profundă melancolie. Astăzi se poate suporta strălucirea ochilor mei; nu mai e vremea când zâmbeam lui Edmond Dantès care mă aștepta la fereastra mansardei acesteia unde locuia bătrânul lui părinte... De atunci s-au scurs multe zile dureroase, care au săpat o prăpastie între mine și vremea aceea. Să te acuz, Edmond, să te urăsc, dragul meu? Nu; pe mine mă acuz și mă urăsc. O, ticăloasă ce sunt! exclamă ea împreunându-și mâinile și înălțându-și ochii la cer. Am fost pedepsită... Aveam religia, inocența, iubirea, aceste întreite fericiri îngerești — și, ticăloasă ce sunt, m-am îndoit de Dumnezeu!

Monte-Cristo făcu un pas spre ea și întinse mâna în tăcere.

— Nu, spuse ea retrăgându-și mâna cu blândețe; nu, dragul meu, nu mă atinge. M-ai cruțat și, cu toate acestea, dintre toți cei pe care i-ai lovit, eu eram cea mai vinovată. Ceilalți au procedat din ură, din lăcomie, din egoism; eu, din lașitate. Ei doreau, mie mi-a fost frică. Nu, nu-mi strânge mâna Edmond; te gândești la un cuvânt afectuos; simt; nu-l spune: păstrează-l pentru alta, eu nu mai sunt vrednică. Uite... (își descoperi toată fața) uite, nenorocirea mi-a încărunțit părul; ochii mei au vărsat atâtea lacrimi încât sunt încercuiți de vine violete; fruntea mea se zbârcește. Dumneata, dimpotrivă, Edmond, ești tot tânăr, frumos, mândru, asta pentru că dumneata ai avut credință; pentru că ai avut forță; pentru că te-ai sprijinit în Dumnezeu și Dumnezeu te-a susținut. Eu am fost lașă, am renegat; Dumnezeu m-a părăsit și iată-mă.

Mercédès izbucni în lacrimi; inima femeii se zdrobea, asaltată de amintiri.

Monte-Cristo îi luă mâna și o sărută cu respect; dar ea simți că sărutul era fără ardoare, asemănător celui pe care contele l-ar fi depus pe mâna de marmură a statuii unei sfinte.

— Sunt existențe predestinate, al căror întreg viitor e zdrobit de cea dintâi greșală, urmă ea. Te credeam mort, ar fi trebuit să mor și eu; căci la ce mi-a slujit viața, purtând veșnic doliul dumitale în inimă? A făcut dintr-o femeie de 39 de ani, una de cincizeci, atâta tot. La ce a servit faptul că, recunoscându-te numai eu, am salvat doar viața fiului meu? Nu trebuia să salvez, oricât de vinovat ar fi fost și pe omul cu care acceptasem să mă mărit? Totuși l-am lăsat să moară; mai mult decât atât, am contribuit la moartea lui prin nesimțirea mea lașă, prin disprețul meu, neamintindu-mi, nevroind să-mi amintesc că pentru mine devenise sperjur și trădător. La ce servește, în sfârșit, că l-am însoțit pe fiul meu până aici, din moment ce îl părăsesc, din moment ce îl las să plece singur, din moment ce îl predau ținutului mistuitor al Africii? O, îți spun, am fost lașă; mi-am renegat iubirea și, ca toți renegații, aduc nenorocire tuturor celor care mă înconjoară.

— Nu, Mercédès, glăsui Monte-Cristo; nu; recapătă-ți, cu privire la dumneata, o mai bună părere. Nu; ești o femeie nobilă și sfântă și m-ai dezarmat prin durerea dumitale; dar, dinapoia mea, invizibil, necunoscut, supărat, se afla Dumnezeu al cărui simplu mandatar eram eu și care n-a vroit să rețină trăsnetul pe care îl azvârlisem. O, mă rog fierbinte acestui Dumnezeu, la picioarele căruia mă prostern de zece ani, în fiecare zi, îți jur pe acest Dumnezeu că îți jertfisem viața și, o dată cu ea, proiectele mele. Dar — îți spun cu mândrie Mercédès — Dumnezeu avea nevoie de mine și am trăit. Examinează trecutul, examinează prezentul, caută să ghicești viitorul și vezi dacă eu nu sunt instrumentul Domnului; cele mai groaznice nenorociri, cele mai crude, suferințe, părăsirea tuturor celor care mă iubeau, persecuția celor care nu mă cunoșteau, iată prima parte a vieții mele; apoi, deodată, după captivitate, singurătate, mizerie, — aerul, libertatea, o avere așa de strălucitoare, de considerabilă, de nemăsurată încât ar fi trebuit să fiu orb pentru a nu mă gândi că Dumnezeu mi-o trimitea cu un scop mare. Din momentul acela averea mi s-a părut un sacerdoțiu; din momentul acela nici un gând al meu n-a mai fost pentru viața aceasta, al cărei farmec dumneata, biată femeie, l-ai găsit uneori; nici o oră de calm, nici una. Mă simțeam

împins ca norul de foc ce trece pe cer pentru a se duce să ardă orașele blestemate. Asemenea căpitanilor aventuroși, care se îmbarcă pentru o călătorie primejdioasă, care plănuiesc o expediție periculoasă, eu pregăteam merindele, încărcam armele, grămădeam mijloacele de atac și de apărare, deprinzându-mi trupul cu cele mai violente exerciții, sufletul cu izbiturile cele mai grele, instruindu-mi brațul să ucidă, ochii să vadă suferința, gura să zâmbească la cele mai cumplite înfățișări; din bun, din încrezător, din uituc ce eram, am devenit răzbunător, fățarnic, rău, sau, mai bine zis, imposibil ca fatalitatea surdă și oarbă. Atunci m-am năpustit pe drumul ce mi se deschisese, am străbătut spațiul, am atins ținta: nenorocire celor pe care i-am întâlnit în cale!

— Destul! destul, Edmond! spuse Mercédès. Te rog să crezi că aceea care te-a putut recunoaște, a putut de asemeni să te înțeleagă. Edmond, aceea care a știut să te recunoască, care a putut să te înțeleagă, te-ar fi admirat chiar dacă, întâlnind-o în cale, o striveai ca pe un vierme! Așa cum o prăpastie este între mine și trecut, tot așa o prăpastie este între dumneata și ceilalți oameni, iar cel mai dureros chin pentru mine — îți spun — e să te compar cu ei; căci nu există nimic pe lume deopotrivă cu dumneata, nimic care să-ți semene. Acum, Edmond, spune-mi adio și să ne despărțim.

— Înainte de a ne despărți, ce dorești Mercédès? întreabă Monte-Cristo.

— Nu doresc decât un lucru, Edmond: să fie fericit fiul meu.

— Roagă-te Domnului care, singur, ține viața oamenilor în mână, să abată moartea de la el, iar eu am grijă de rest.

— Îți mulțumesc, Edmond.

— Dar dumneata, Mercédès?

— Eu nu am nevoie de nimic, eu trăiesc între două morminte: unul al lui Edmond Dantès, mort de mult; îl iubeam. Cuvântul acesta nu mai stă bine pe buzele mele ofilite, dar inima mea își amintește încă și, pentru nimic în lume, n-aș vrea să pierd această amintire a inimii. Celălalt este al unui om pe care Edmond Dantès l-a ucis; aprob crima, dar sunt datoare să mă rog pentru mort.

— Fiul dumitale va fi fericit, doamnă, repetă contele.

— În cazul acesta voi fi și eu fericită, pe cât voi putea.

— Dar, în sfârșit, ce vei face?

Mercédès zâmbi cu tristețe.

— Dacă ți-aș spune că voi trăi în locurile acestea, așa cum trăia Mercédès de altădată, adică lucrând, nu m-ai crede; nu mai știi decât să mă rog, însă n-am nevoie să muncesc; micul tezaur îngropat de dumneata a fost regăsit în locul pe care l-ai indicat. Că oamenii vor căuta să știe cine sunt, că se vor întreba ce fac, că nu vor ști cum trăiesc, — ce are a face? Aceasta e o chestiune care ne privește pe noi, pe Dumnezeu, pe dumneata și pe mine.

— Mercédès, spuse contele, nu te dojenesc, dar ai exagerat sacrificiul părăsind toată averea adunată de domnul de Morcerf și din care jumătate revenea de drept economiei și vigilentei dumitale.

— Văd ce vrei să-mi propui; dar nu pot accepta. Edmond, fiul meu mi-ar interzice.

— De aceea mă voi feri să fac pentru dumneata ceva care să nu aibă aprobarea domnului Albert de Morcerf. Am să aflu intențiile lui și am să mă supun lor. Dar dacă el acceptă ceea ce vreau să fac, îl vei imita fără silă?

— Edmond, știi că eu nu mai sunt o făptură care gândește; în ce privește hotărârea, nu am alta decât aceea de a nu lua niciodată o hotărâre. Dumnezeu m-a zguduit așa de puternic în vijeliile lui, încât am pierdut voința. Mă simt în mâinile lui ca o păsărică în ghearele uliului. Devreme ce trăiesc, înseamnă că el nu vrea să mor. Dacă îmi trimite ajutoare, înseamnă că El vrea și le voi primi.

— Ia seama, doamnă, glăsui Monte-Cristo, nu în felul acesta poate fi adorat Dumnezeu. Dumnezeu vrea să fie înțeles și să i se discute puterea: de aceea ne-a dat libera judecată.

— Nenorocitul, exclamă Mercédès, nu-mi vorbi astfel; dacă mi-aș închipui că Dumnezeu mi-a dat libera judecată, ce mi-ar mai rămâne ca să scap de deznădejde?

Monte-Cristo se îngălbeni ușor și își coborî capul, zdrobit de violența durerii ei.

— Nu vrei să-mi spui la revedere? întrebă el întinzându-i mâna.

— Ba da, îți spun la revedere, răspunse Mercédès arătându-i cerul cu solemnitățe; asta îți dovedește că mai nădăjduiesc.

Și după ce atinse mâna contelui cu mâna ei înfiorată, Mercédès fugi pe scară și dispăru din ochii lui.

Monte-Cristo ieși atunci, încetișor, din casă și porni iar spre poartă.

Dar Mercédès nu-l văzu depărtându-se, deși stătea la fereastra odăiței părintelui Dantès. Ochii căutau în zare vasul care îi ducea fiul spre oceanul

imens.

E drept că glasul ei murmură în șoaptă, parcă fără de voia ei:
— Edmond! Edmond! Edmond!

Capitolul XXXIX Trecutul

Contele ieși cu sufletul mâhnit din casa unde o lăsa pe Mercédès, probabil pentru a nu o mai vedea niciodată.

De la moartea micului Edouard, o mare schimbare se produsese în Monte-Cristo. Ajuns în culmea răzbunării, pe panta lentă și întortocheată pe care o urmăsea, a văzut de partea cealaltă a muntelui prăpastia îndoielii.

Mai mult decât atât; conversația pe care o avusese cu Mercédès a trezit atâtea amintiri în inima sa, încât și amintirile aveau nevoie să fie combătute.

Un bărbat de condiția contelui nu putea să plutească multă vreme în melancolia aceasta care poate să fie prielnică spiritelor de rând, dându-le o originalitate aparentă, dar ucide sufletele superioare. Contele își spuse că, dacă a ajuns aproape de punctul de a se dojeni singur, înseamnă că în calculele lui s-a strecurat o eroare.

"Privesc greșit trecutul, spuse el și nu e cu putință să mă fi înșelat astfel.

Cum, — continuă el — scopul pe care mi-l propusesem era un scop nesăbuit? Cum, timp de zece ani am mers pe un drum greșit? Cum, o oră e de ajuns pentru a dovedi arhitectului că opera tuturor speranțelor sale a fost o operă, dacă nu imposibilă, cel puțin păgână?

Nu vreau să mă obișnuiesc cu ideea aceasta, ea mi-ar lua mintea. Ceea ce lipsește judecăților mele de astăzi e aprecierea exactă a trecutului, deoarece îl revăd la capătul celălalt al orizontului. Pe măsură ce înaintăm, trecutul se șterge în urma noastră ca un peisaj prin care trecem. Mi se întâmplă ceea ce se întâmplă oamenilor care s-au rănit în vis: își privesc și își simt rana, dar nu-și aduc aminte că au primit-o.

Haida-de, omule regenerat; haida-de, bogat extravagant; haida-de, adormitul trezit; haida-de, vizionarul atotputernic; haida-de, milionarul nebiruit; privește pentru o clipă funesta perspectivă a vieții jalnice și

flămânde; pornește din nou pe drumurile pe unde te-a împins fatalitatea, te-a dus nenorocirea, te-a primit deznădejdea; prea multe diamante, prea mult aur și prea multă fericire strălucesc astăzi pe sticlele oglinzii prin care Monte-Cristo se uită la Dantès; ascunde diamantele, pângărește aurul, alungă razele; bogat, regăsește-l pe sărac; liber, regăsește-l pe prizonier; reînviat, regăsește cadavrul".

Și, spunându-și acestea, Monte-Cristo mergea pe strada Caisserie. Era strada prin care acum douăzeci și patru de ani fusese condus de o gardă tăcută și nocturnă; casele, cu înfățișare zâmbitoare și însuflețită, erau în noaptea aceea mohorâte, mute și zăvorâte.

— Cu toate acestea sunt aceleași, murmură Monte-Cristo; atât numai că atunci era noapte și azi e plină zi; soarele luminează totul și face ca totul să fie voios.

Coborî pe chei prin strada Saint-Laurent și înaintă spre depozit; era locul unde fusese imbarcat. O barcă de promenadă trecea cu polog de pânză. Monte-Cristo îl chemă pe patron, care înaintă imediat spre el cu graba vâslașilor care adulmecă un chilipir.

Timpul era minunat, călătoria a fost o sărbătoare... Soarele cobora la orizont, roșu și învăpăiat, în valurile care se incendiau la apropierea lui; marea, netedă ca o oglindă, se brăzda uneori sub salturile peștilor care, urmăriți de vreun dușman ascuns, zvâcneau din apă spre a cere ajutor altui element; în sfârșit, în zare se vedeau trecând, albe și grațioase ca niște pescăruși călători, bărcile pescarilor care merg la Martigues, sau corăbiile comerciale încărcate pentru Corsica ori pentru Spania.

În ciuda cerului frumos, a bărcilor cu forme grațioase, a luminii aurii care inunda peisajul, contele, înfășurat în mantaua sa, își reamintea, unul câte unul, toate amănuntele cumplitei călătorii; lumina unică și izolată arzând la catalani, vederea castelului If care îi arăta unde-i dus, lupta cu jandarmii când a vrut să se năpustească în mare, deznădejdea când s-a simțit învins și senzația rece a țevii carabinei pusă pe tâmpla lui ca un inel de gheață.

Și, puțin câte puțin, asemenea izvoarelor uscate de vară care, când se grămădesc norii toamnei, devin treptat-treptat jilave și încep să mustească picătură cu picătură, contele de Monte-Cristo simți mustind în pieptul său vechea fiere revărsată, care năpădise altădată inima lui Edmond Dantès.

Din momentul acesta dispărură pentru el cerul frumos, bărcile grațioase, lumina arzătoare; cerul se acoperi cu un zăbranic funebru, iar apariția uriașului întunecat care se numește castelul If îl făcu să tresară de parcă s-ar fi arătat deodată ochilor săi fantoma unui dușman de moarte.

Ajunseră.

Contele se trase instinctiv până la extremitatea bărcii. Oricât îi spusese patronul cu cel mai îmbietor glas: "Coborâm, domnule", Monte-Cristo își aminti că, în chiar locul acela, pe stânca aceea, fusese târât cu violență de paznicii Care-l siliseră să urce rampa, înțepându-i șalele cu vârful unei baionete.

Drumul îi păruse altădată foarte lung lui Dantès. Monte-Cristo îl găsisese foarte scurt; fiecare lovitură de vâslă făcuse să țâșnească, o dată cu pulberea umedă a mării, un milion de gânduri și de amintiri.

De la revoluția din iulie nu mai existau în castelul If deținuți; un singur post, destinat împiedicării contrabandelor, ocupa corpurile de gardă; un portar îi aștepta pe curioși la poartă să le arate monumentul acela de groază devenit un monument de curiozitate.

Și, cu toate acestea, deși cunoștea toate amănuntele, când intră sub boltă, când coborî scara neagră, când fu condus la carcerile pe care ceruse să le vadă, o paloare rece îi năpădi fruntea, a cărei sudoare înghețată ajunsese până la inimă.

Contele se interesă dacă mai era acolo vreun temnicer de pe timpul Restaurației; toți fuseseră scoși la pensie sau trecuți la alte servicii.

Portarul care îl conduse era aci numai din 1830.

Îl conduse în propria lui carceră.

Revăzu lumina alburie, filtrându-se prin ochiul îngust de geam; revăzu locul unde se afla patul care, între timp, fusese scos și dinaintea patului — deși astupată, dar vizibilă încă prin pietrele ei mai noi — deschizătura străpunsă de abatele Faria.

Monte-Cristo simți că picioarele i se taie; luă un scăunel de lemn și se așeză.

— Se povestesc niscăi întâmplări cu privire la castelul acesta, altele decât aceea a întemnițării lui Mirabeau? întrebă contele; există vreo tradiție cu privire la locuințele acestea lugubre unde cu greu s-ar crede că oamenii au închis vreodată un om viu?

— Da, domnule, spuse portarul și chiar în legătură cu carcera aceasta mi-a istorisit una temnicerul Antoine.

Monte-Cristo tresări. Antoine era temnicerul lui. Aproape că îi uitase numele și figura, dar, auzindu-i numele rostit, îl revăzu așa cum era, cu figura încercuită de barbă, cu vesta cafenie și cu legătura de chei al căror zornăit i se părea că încă îl aude.

Contele întoarse capul și avu impresia că-l vede, în umbra coridorului, devenită mai opacă din cauza luminii torței care ardea în mâinile portarului.

— Domnul vrea să i-o povestesc? întrebă portarul.

— Da, spune-o, glăsui Monte-Cristo.

Și își puse mâna pe piept ca să înfrâneze o violentă bătaie de inimă, înfricoșat că va auzi povestindu-se propria lui istorie.

— Spune, repetă el.

— Carcera aceasta, reluă portarul, a fost locuită — e mult de atunci — de un prizonier, un om foarte primejdios după câte se pare, cu atât mai primejdios cu cât era plin de iscusință. Un alt om se găsea în castel o dată cu el; acesta nu era rău; un biet preot nebun.

— A, da, nebun, repetă Monte-Cristo; și cum se arăta nebunia lui?

— Oferea milioane ca să i se redea libertatea.

Monte-Cristo își înălță ochii la cer, însă nu văzu cerul; între el și firmament era un voal de piatră. Se gândi că un voal nu mai puțin des fusese între ochii celor cărora abatele Faria le oferea comori și comorile oferite de el.

— Prizonierii puteau să se vadă? întrebă Monte-Cristo.

— O, nu, domnule, era absolut interzis; dar ei călcară interdicția, săpând o galerie care mergea de la o carceră la alta.

— Și care dintre amândoi a săpat galeria?

— Cu siguranță tânărul, spuse portarul; tânărul era iscusit și puternic, în timp ce bietul abate era bătrân și slab; de altminteri mintea lui era prea șubredă ca să urmărească o idee.

— Orbilor! murmură Monte-Cristo.

— Fapt e că tânărul a săpat o galerie, continuă portarul; cu ce? nu se știe; dar a săpat-o și ca dovadă, priviți urma, o vedeți?

Apropie torța de zid.

— A, da, adevărat! spuse contele cu voce înăbușită de emoție.

— Cei doi prizonieri comunicară deci împreună. Cât a durat legătura dintre ei, nu se știe. Dar, într-o zi, bătrânul prizonier căzu bolnav și muri. Ghiciți ce a făcut tânărul? Întrebă portarul întrerupându-se.

— Spune.

— L-a luat pe mort, pe care l-a culcat în propriul lui pat, cu nasul la perete, apoi a venit în carcera goală, a astupat gaura și s-a furișat în sacul mortului. Ați mai pomenit o astfel de idee?

Monte-Cristo închise ochii și se simți trecând prin toate impresiile pe care le încercase când pânza grosolană, pătrunsă încă de frigul pe care cadavrul i-o transmisese, i-a frecat fața.

Temnicerul continuă:

— Planul lui era acesta: își închipuia că morții sunt îngropați în castelul If și deoarece bănuia că nu se cheltuiește cu coșciugele pentru prizonieri, socotea că va ridica pământul cu umerii; din nefericire, însă, la castel era, un obicei care îi strica proiectul: morții nu se îngropau; li se lega doar o ghiulea de picioare și erau aruncați în mare; așa s-a și făcut. Omul nostru fu zvârlit în apă, de sus, de pe galerie; a doua zi adevăratul mort a fost găsit în patul lui și s-a ghicit totul, căci cioclii spuseră atunci ceea ce încă nu îndrăzniseră: că adică, în momentul când trupul fusese zvârlit în gol, au auzit un strigăt grozav, înăbușit pe dată de apa în care dispăruse.

Contele respira cu greu, sudoarea curgea pe fruntea lui, neliniștea îi strângea inima.

"Nu, murmură el, nu; îndoiala pe care am simțit-o era un început de uitare; dar aci inima se întărește din nou și iarăși e flămândă de răzbunare".

— Dar prizonierul? Întrebă el. Nu s-a mai auzit niciodată de el?

— Bineînțeles, niciodată; din două, una: ori a căzut de-a latul și deoarece cădea de la cincizeci de picioare, va fi murit pe dată...

— Ai spus că i se legase o ghiulea de picioare: o fi căzut în picioare.

— Ori a căzut în picioare, continuă portarul și atunci greutatea ghiulelei l-a târât la fund, unde bietul om a rămas.

— Îl deplângi?

— O, da, măcar că era în elementul lui.

— Ce vrei să spui?

— Se zvonea că nenorocitul fusese cândva un ofițer de marină, închis pentru bonapartism.

"Adevăr, — Dumnezeu te-a făcut să plutești deasupra valurilor și a flăcărilor! murmură contele. Așadar, bietul marinar trăiește în amintirea câtorva povestitori; cumplita lui întâmplare e istorisită în fața focului și lumea se înfioară în momentul când el spintecă spațiul pentru a cădea la fund în adâncă mare".

— Nu i s-a aflat niciodată numele? întrebă contele cu glas tare.

— Cum să i se afle? glăsui gardianul; nu era cunoscut decât sub denumirea de No. 34.

— Villefort! Villefort! murmură Monte-Cristo; iată ce-ți vei fi spus de multe ori când spectrul meu tulbura insomniile tale.

— Domnul vrea să continue vizita? întrebă portarul.

— Da, mai cu seamă dacă vrei să-mi arăți camera bietului abate.

— A, a numărului 27?

— Da, a numărului 27, repetă Monte-Cristo.

Și i se păru că aude încă glasul abatelui Faria, când l-a întrebat cum îl cheamă și când acesta i-a strigat prin perete numărul.

— Veniți.

— Stai să mai arunc o privire asupra tuturor pereților carcerii acesteia, spuse Monte-Cristo.

— E tocmai bine, glăsui călăuza, căci am uitat cheia de la cealaltă.

— Du-te de-o caută.

— Vă las torța.

— Nu, ia-o.

— Dar veți rămâne fără lumină.

— Eu văd pe întuneric.

— Întocmai ca el.

— Care el?

— Numărul 34. Se zice că se deprinsese așa de mult cu întunericul încât ar fi văzut un ac în colțul cel mai întunecos al carcerii.

— I-au trebuit zece ani pentru asta, murmură contele.

Călăuza se depărtă cu torța.

Contele rostise adevărul: după câteva secunde de ședere în întuneric, distinse totul ca în plină lumină.

Atunci privi în juru-i și își recunoscă pe deplin carcera.

Da, spuse el, uite piatra pe care mă așezam; uite urma umerilor mei care și-au săpat forma în perete; uite dâra sângelui care a curs de pe fruntea mea, într-o zi când am vrut s-o zdrobesc de perete. O, cifrele acestea... mi le reamintesc... le-am făcut într-o zi când calculam vârsta părintelui meu, ca să știu dacă îl mai regăsesc în viață și vârsta lui Mercédès, ca să știu dacă o mai găsesc liberă... După ce mântuisem calculul am avut o clipă de speranță... Nu țineam seama de foame și de necredință.

Și un râs amar scăpă din gura contelui. Îi văzuse, ca într-un vis, pe părintele său dus la groapă și pe Mercédès mergând spre altar.

Pe celălalt perete al zidului o inscripție îi izbi vederea; ea se desprindea, albă încă, pe peretele verzui:

"Doamne, păstrează-mi memoria!" citi Monte-Cristo.

— O, da! exclamă el; iată singura rugăciune a ultimelor timpuri trăite aci. Nu mai ceream libertatea, ceream memoria, mă temeam să nu înnebunesc și să uit. Doamne, mi-ai păstrat memoria și mi-am amintit! Îți mulțumesc, îți mulțumesc!

În momentul acela lumina torței licări pe ziduri; ciceronele cobora.

Monte-Cristo merse în întâmpinarea lui.

— Urmează-mă, spuse el.

Și, fără să aibă nevoie să urce spre lumină, îi porunci să-l urmeze pe un coridor subteran care-l duse la altă intrare.

Monte-Cristo fu năpădit și aci de o lume de gânduri.

Primul lucru care îi izbi ochii fu meridianul desenat pe perete, cu ajutorul căruia abatele Faria număra orele; apoi resturile patului pe care bietul prizonier murise.

În locul neliniștilor pe care contele le încercase în carcera sa, un sentiment blând și duios, un sentiment de recunoștință îi umflă aci inima și două lacrimi se rostogoliră din ochii săi.

— Aci se găsea abatele nebun, spuse călăuza; pe aci venea la el tânărul. (Și îi arătă lui Monte-Cristo deschizătura galeriei care, înspre partea aceasta, rămăsese căscată). După culoarea pietrei, continuă el, un savant a recunoscut că prizonierii comunicau între ei cam de zece ani. Bieții oameni s-or fi plictisit tare mult în așa zece ani!

Dantès scoase câțiva ludovici din buzunar și întinse mâna spre omul care îl deplângea fără să-l cunoască.

Portarul îi primi, crezând că e vorba de câteva monede mărunte, dar, la lumina torței, recunoscu valoarea sumei dăruită de vizitator.

— V-ați înșelat, domnule, îi spuse el.

— Cum adică?

— Mi-ați dat aur.

— Știu.

— Cum? știți?

— Da.

— Aveți de gând să-mi dați aurul acesta?

— Da.

— Și pot să-l păstrez în toată liniștea?

— Da.

Portarul se uită la Monte-Cristo cu uimire.

— Și în toată *cinstea*, rosti contele ca Hamlet.

— Domnule, reluă portarul care nu îndrăznea să-și creadă norocului, nu înțeleg generozitatea dumneavoastră.

— Cu toate acestea este lesne de înțeles, prietene, spuse contele; am fost marinăr și povestea dumitale m-a mișcat desigur mai mult decât pe altul.

— În cazul acesta, domnule, spuse călăuza, deoarece sunteți așa de generos, meritați să vă dau ceva.

— Ce ai să-mi dai, prietene? scoici? lucruri făcute din pai? Îți mulțumesc.

— Nu, domnule, nu; ceva în legătură cu povestea de adineauri.

— Adevărat? exclamă contele cu aprindere; ce anume?

— Să vedeți ce s-a întâmplat, spuse portarul. Mi-am zis: totdeauna se găsește ceva într-o cameră unde un prizonier a stat cincisprezece ani și m-am apucat să cercetez zidurile.

— Aha! exclamă Monte-Cristo amintindu-și de ascunzătoarea dublă a abatelui.

— Tot căutând, continuă portarul, am descoperit că, la căpătâiul patului și sub vatra căminului, suna a gol...

— Da, da, glăsui Monte-Cristo.

— Am ridicat pietrele și am găsit...

— O scară de frânghie, unelte? exclamă contele.

— De unde știți? întrebă portarul cu uimire.

— Nu știu, ghicesc, spuse contele; de obicei astfel de lucruri se găsesc în ascunzătorile prizonierilor.

— Da, domnule, declară călăuza; o scară de frânghie, niște unelte.

— Și le mai ai? exclamă Monte-Cristo.

— Nu, domnule; am vândut obiectele astea, care erau foarte curioase, unor vizitatori; dar îmi rămâne altceva.

— Ce? întrebă contele cu nerăbdare.

— Îmi rămâne un fel de carte scrisă pe fâșii de pânză.

— O, îți rămâne cartea aceea? strigă Monte-Cristo.

— Nu știu dacă e o carte, rosti portarul, dar îmi rămâne ceea ce vă spun.

— Du-te de mi-o caută, prietene, du-te! îl îndemnă contele; iar dacă este ceea ce presupun, fii liniștit!

— Alerg.

Și călăuza ieși.

Atunci îngenunche, pios, în fața rămășițelor din care moartea făcuse pentru el un altar.

— O, al doilea părinte al meu, spuse el, tu care mi-ai dat libertatea, știința, bogăția; tu care, asemeni făpturilor de-o esență superioară, posedai știința binelui și a răului, — dacă rămâne în adâncul mormântului ceva din noi ce tresare la glasul celor care au rămas pe pământ, dacă în transfigurarea pe care o suferă cadavrul plutește ceva însuflețit pe locurile unde am iubit sau am suferit mult — inimă nobilă, spirit suprem, suflet profund, te implor ca, printr-un cuvânt, printr-un semn, printr-o revelație oarecare, în numele iubirii paterne ce-mi acordai și al respectului filial ce-ți arătasem, să-mi smulgi restul de îndoială care, dacă nu se schimbă în convingere, va deveni o remușcare.

Contele coborî capul și își împreună mâinile.

— Poftim, domnule! spuse o voce dinapoia lui.

Monte-Cristo tresări și se întoarse.

Portarul îi întindea fâșiile de pânză pe care abatele Faria revărsase toate comorile științei sale. Manuscrisul era marea operă a abatelui Faria cu privire la regalitate în Italia.

Contele le luă cu grabă și, deoarece ochii săi căzură din primul moment pe epigraf, citi:

"Vei smulge dinții balaurului și vei călca în picioare leii, a spus Domnul".

— O, iată răspunsul! exclamă el. Îți mulțumesc, tată, îți mulțumesc!

Și, scoțând din buzunar un portofel mic, cu zece bilele de bancă a câte o mie de franci fiecare glăsui:

— Uite, ia portofelul acesta.

— Mi-l dați?

— Da, dar cu condiția să nu te uiți în el decât după plecarea mea.

Și, punând la piept relicva pe care o regăsise și care, pentru el, avea prețul celei mai mari comori, se năpusti din subterană și urcându-se din nou în barcă spuse:

— La Marsilia!

Apoi, depărtându-se, cu ochii ațintiți asupra temniței mohorâte:

— Nenorocire celor care m-au închis în închisoarea asta sumbră și celor care au uitat că eram închis aci!

Când trecu iarăși prin dreptul catalanilor, contele se înturnă și, înfășurându-și capul în manta, murmură numele unei femei.

Victoria era completă; contele răpusese de două ori îndoiala.

Numele pe care îl pronunța cu o expresie de afecțiune, ce era aproape iubire, numele acesta era al Haydéei.

Coborând pe uscat, Monte-Cristo se îndreaptă spre cimitirul unde știa că-l va găsi pe Morrel.

Și el, cu zece ani înainte, căutase plin de pietate un mormânt în cimitirul acesta și îl căutase zadarnic.

El, care se înapoia în Franța cu milioane, n-a putut să găsească mormântul părintelui său mort de foame.

Morrel pusese o cruce pe mormântul acesta, însă crucea căzuse și groparul făcuse foc cu ea, așa cum fac groparii cu toate lemnele vechi ce zac în cimitir.

Vrednicul negustor fusese mai fericit: mort în brațele copiilor săi, s-a culcat, condus de ei, lângă soția lui care îl precedase în eternitate cu doi ani.

Două lespezi mari de marmură, pe care erau scrise numele lor, stăteau întinse una lângă alta, pe un mic teren închis de o balustradă de fier și umbrit de patru chiparoși.

Maximilien stătea rezemat de un copac și fixa asupra mormintelor ochii lipsiți de privire.

Durerea lui era profundă, aproape rătăcită.

— Maximilien, îi spuse contele, nu aci trebuie să privești, ci colo!

Și îi arătă cerul.

— Morții sunt pretutindeni, glăsui Morrel; nu mi-ați spus dumneavoastră asta când m-ați îndemnat să părăsesc Parisul?

— Maximilien, declară contele, mi-ai cerut în timpul călătoriei să te oprești la Marsilia câteva zile: mai stăruiești în dorința dumitale?

— Nu, conte; mi se pare însă că aci șederea va fi mai puțin grea decât în altă parte.

— Foarte bine, Maximilien, căci te părăsesc și am cuvântul dumitale, — nu e așa?

— O, conte, am să-l uit, am să-l uit! spuse Morrel.

— Nu, nu-l vei uita deoarece, în primul rând, ești om de onoare, Morrel, deoarece ai jurat și vei jura din nou.

— O, conte, fie-vă milă de mine! Conte, sunt așa de nefericit!

— Am cunoscut un om mai nefericit decât dumneata, Morrel.

— Cu neputință.

— O, unul din orgoliile bieteii noastre omeniri, glăsui Monte-Cristo, este că fiecare se crede mai nefericit decât alt nefericit care plânge și geme lângă el.

— Ce poate fi mai nefericit decât omul care a pierdut singurul bun pe care îl iubea și îl dorea pe lume?

— Ascultă, Morrel și fii atent o clipă asupra cuvintelor mele, spuse Monte-Cristo. Am cunoscut un om care, ca și dumneata, își pusese toate speranțele de fericire într-o femeie. Omul acesta era tânăr, avea un părinte bătrân pe care îl iubea, o logodnică pe care o adora: era gata să o ia de soție când, deodată, unul din capriciile soartei, capriciu care ar face să te îndoiești de bunătatea lui Dumnezeu, dacă Dumnezeu nu s-ar înfățișa mai târziu arătând că totul e pentru el un mijloc de a duce la unitatea lui infinită — când, deodată, un capriciu al soartei îi răpi libertatea, iubita, viitorul pe care îl visa și îl credea al său (căci, orb ce era el, nu putea citi decât în prezent), zvârlindu-l în fundul unei carcere.

— Dintr-o carceră ieși după opt zile, după o lună, după un an, spuse Morrel.

— El a rămas acolo paisprezece ani, Morrel! declară contele punând mâna pe umărul tânărului.

Maximilien tresări.

— Paisprezece ani? murmură el.

— Paisprezece ani, repetă contele; iar în acești paisprezece ani a avut și el multe momente de deznădejde; ca și dumneata, Morrel, crezându-se cel mai nefericit dintre oameni, a vrut să se omoare.

— Și? întrebă Morrel.

— Și, în momentul suprem, Dumnezeu i s-a înfățișat printr-un mijloc omenesc; căci Dumnezeu nu mai face minuni; poate că la început ochii învălușiți de lacrimi au nevoie de timp ca să se limpezească pe deplin. N-a înțeles milostenia infinită a Domnului; pe urmă, însă, el s-a înarmat cu răbdare și a acceptat. Într-o zi a ieșit în chip miraculos din mormânt, transfigurat, bogat, puternic, aproape zeu; primul lui strigăt a fost pentru părinte: părintele murise.

— Și părintele meu este mort, spuse Morrel.

— Da, dar părintele dumitale a murit în brațele voastre, iubit, fericit, onorat, bogat, cu zile; părintele lui murise sărac, deznădăduit, îndoindu-se de Dumnezeu; iar când la zece ani de la moartea lui, fiul i-a căutat mormântul, dispăruse până și mormântul și nimeni nu i-a putut spune: "Aci se odihnește întru Domnul inima care te-a iubit atâta".

— O! exclamă Morrel.

— Acela era deci un fiu mai nefericit decât dumneata Morrel, căci nu știa măcar unde să regăsească mormântul părintelui său.

— Dar îi rămânea cel puțin femeia pe care o iubise, spuse Morrel.

— Te înșeli, Morrel; femeia aceea...

— Era moartă? exclamă Maximilien.

— Mai rău decât atât: fusese necredincioasă; se căsătorise cu unul din dușmanii logodnicului ei. Vezi, deci, Morrel, că omul acela era un logodnic mai nefericit decât dumneata.

— Și omului acesta Dumnezeu i-a trimis mângâierea? întrebă Morrel.

— I-a trimis cel puțin liniștea.

— Și omul acesta va mai putea să fie fericit într-o zi?

— El nădăjduiește, Maximilien.

Tânărul își lăsă capul în piept.

— Aveți făgăduiala mea, spuse el după o clipă de tăcere, întinzând mâna lui Monte-Cristo; amintiți-vă numai că...

— Morrel, la 5 octombrie te aștept pe insula Monte-Cristo. La 4, un iaht te va aștepta în portul Bastia; iahtul se va numi *Eurus*; îi vei spune cine ești patronului, care te va aduce la mine. Ne-am înțeles, Maximilien, nu-i așa?

— Da, conte și mă voi conforma; amintiți-vă însă că la 5 octombrie...

— Copil, care nu știe încă ce înseamnă făgăduiala unui bărbat!... ți-am spus de douăzeci de ori că, dacă în ziua aceea ai să mai vrei să mori, te voi ajuta eu, Morrel. Cu bine.

— Mă părăsiți?

— Da, am treburi în Italia; te las singur, singur în luptă cu nenorocirea, singur cu vulturul cu aripi puternice pe care Domnul îl trimite aleșilor săi pentru a-i transporta la picioarele lui; istoria lui Ganimede nu e o fabulă, Maximilien, e o alegorie.

— Când plecați?

— Chiar acum; vaporul mă așteaptă; peste un ceas voi fi departe de dumneata; mă însoțești până în port, Morrel?

— Sunt cu totul la dispoziția dumneavoastră, conte.

— Îmbrățișează-mă.

Morrel îl însoți pe conte până în port; fumul ieșea ca un panăș imens din coșul negru care-l zvârlea spre cer. Curând nava plecă, iar peste un ceas, așa cum Monte-Cristo spusese, egreta de fum alburiu brăzda abia vizibilă orizontul răsăritean, posomorât de primele neguri ale nopții.

Capitolul **XL** Peppino

În momentul când vaporul contelui dispărea pe după capul Morgio, un bărbat, gonind cu trăsura pe drumul de la Florența la Roma, trecuse de orașelul Aquapendente. Mergea destul de repede, căutând să străbată cât mai iute distanța, fără totuși să devină suspect.

Îmbrăcat cu o redingotă sau, mai bine zis, cu un surtuc, pe care se vedea, încă strălucitoare, o panglică a Legiunii de Onoare, repetată la haină, omul părea a fi francez nu numai după semnele acestea, ci și după accentul cu care vorbea surugiului. O dovadă în plus că se născuse în țara limbii universale e că nu cunoștea alte cuvinte italienești, decât acele expresii muzicale care, ca *goddamul* lui Figaro, înlocuiesc toate subtilitățile unei limbi particulare.

— *Allegro!* spunea el surugiilor la fiecare urcuș.

— *Moderato!* exclama la fiecare coborâre.

Și numai Dumnezeu știe câte urcușuri sunt, de la Florența la Roma, pe drumul Aquapendente!

De altminteri, cele două cuvinte stârneau hazul nespus al oamenilor cărora la erau adresate.

Când ajunse în dreptul orașului etern, adică la Storta, punctul de unde se zărește Roma, călătorul nu încercă sentimentul acela de curiozitate entuziastă care îi îndeamnă pe străini să se ridice din fundul trăsurii pentru a căuta să vadă faimosul dom al Sfântului Petru, ce se zărește cu mult înainte de a distinge altceva. Nu; el scoase numai un portofel din buzunar și, din portofel o hârtie păturită în patru, pe care o desfăcu și o îndoi la loc, cu o atenție ce semăna a respect, mărginindu-se să spună:

— Bun, o am.

Trăsura trecu prin poarta del Popolo, apucă la stânga și se opri la hotelul Spaniei.

Vechea noastră cunoștință, Pastrini, îl primi pe călător în prag, cu pălăria în mână.

Călătorul coborî, comandă o masă bună și se interesă de adresa casei Thomson și French, care-i fu indicată numaidecât, casa aceasta fiind una dintre cele mai cunoscute din Roma.

Se găsea pe via dei Banchi, lângă Sfântul Petru.

La Roma, ca și pretutindeni, sosirea unui poștalion e un eveniment. Zece tineri urmași ai lui Marius și ai Gracchilor, cu coatele găurite, dar cu mâna în șold și cu brațul pitoresc încovoiat deasupra capului, se uitau la călători, la diligentă și la cai; ștregarilor orașului li se alăturaseră vreo cincizeci de gură-cască ai statelor Sanctității sale, aceia care fac ronduri scuișând în Tibru de pe podul San Angelo, când Tibrul are apă.

Și deoarece ștregarii și gură-cască ai Romei, mai norocoși decât cei din Paris, înțeleg toate limbile și în special limba franceză, ei îl auziră pe călător cerând un apartament, cerând să i se servească masa și întrebând, în sfârșit, de adresa casei Thomson și French.

De aceea, când noul sosit ieși din hotel cu ciceronele de rigoare, un om se desprinsese din grupul curioșilor și, fără a fi remarcat de călător, fără să pară a fi remarcat chiar de călăuză, merse la o mică distanță de străin, urmărindu-l cu istețimea unui agent de poliție parizian.

Francezul era așa de grăbit să meargă la casa Thomson și French încât nu avusese timp să aștepte înhămarea cailor, trăsura urma să-l ajungă pe drum sau să-l aștepte la ușa bancherului.

Ajunseră fără ca trăsura să-i prindă din urmă.

Francezul intră, lăsând în anticameră călăuza, care legă îndată conversație, cu doi-trei dintre oamenii aceia, foarte ocupați dar fără ocupație, sau, mai bine zis, cu multe ocupații, care stau în Roma la ușa bancherilor, a bisericilor, a ruinelor, a muzeelor sau a teatrelor.

O dată cu francezul intră și omul care se desprinsese din grupul curioșilor; francezul sună la ghișeul birourilor și pătrunse în prima încăpere; umbra lui făcu la fel.

— Domnii Thomson și French? întrebă străinul.

Un lacheu se ridică la semnul unui funcționar de încredere, paznic solemn al primului birou.

— Pe cine să anunț? întrebă lacheul pregătindu-se să meargă înaintea străinului.

— Pe domnul baron Danglars, răspunse călătorul.

— Pofțiți! spuse lacheul.

Se deschise o ușă; lacheul și baronul dispărură. Omul care intrase după Danglars, se așeză pe o bancă de așteptare.

Funcționarul continuă să scrie timp de aproape cinci minute; în aceste cinci minute omul de pe bancă păstră cea mai profundă tăcere și cea mai strictă nemișcare.

Apoi pana funcționarului nu mai scârțâi pe hârtie; înălță capul, privi cu luare-aminte în juru-i și, după ce se încredință că sunt singuri:

— A, tu ești, Peppino? spuse el.

— Da, răspunse acesta laconic.

— Ai adulmecat ceva bun la dolofanul care a venit?

— Nu e cine știe ce merit în asta, căci suntem preveniți.
— Curiosule, așadar știi pentru ce a venit aci?
— Eh, a venit s-o încaseze; rămâne doar de știut ce sumă.
— O să ți se spună îndată, prietene.
— Prea bine; dar să nu-mi mai dai informații false, ca zilele trecute.
— Ce vrei să spui și de cine vorbești? Nu cumva de englezul care a ridicat deunăzi trei mii de taleri?

— Nu, acela avea într-adevăr cei trei mii de taleri și i-am găsit. Vreau să vorbesc de prințul rus.

— Ei și?

— Tu ne-ai spus că are treizeci de mii de lire și noi n-am găsit decât douăzeci și două.

— N-ați căutat cum trebuie.

— Percheziția a făcut-o Luigi Vampa în persoană.

— În cazul acesta avusese, sau își plătise datoriile...

— Un rus?

— Ori cheltuise banii.

— La urma urmei, se poate.

— Cu siguranță; dar lasă-mă să mă duc la postul meu de observație; francezul o să-și facă treaba fără să pot ști cifra exactă.

Peppino schiță un semn afirmativ și, scoțând" un șirag de mătănii din buzunar, începu să mormăie o rugăciune, în timp ce funcționarul dispărea prin ușa pe unde trecuse lacheul cu baronul.

După vreo zece minute funcționarul reapăru radios.

— Ei? îl întrebă Peppino pe prieten.

— Repede! repede! spuse funcționarul; suma e dolofană.

— Cinci-șase milioane, nu-i așa?

— Da, cunoști cifra?

— Pe baza unei chitanțe a Excelenței sale contele de Monte-Cristo?

— Îl cunoști pe conte?

— Și care i-a fost creditată asupra Romei, Veneției și Vienei.

— Întocmai! exclamă funcționarul; cum de ești așa de bine informat?

— Ți-am spus că fusesem înștiințati dinainte.

— Atunci de ce mi te adresezi mie?

— Ca să fiu sigur că e chiar omul cu care avem a face.

— El e... Cinci milioane. Frumușică sumă, nu e așa, Peppino?

— Da.

— Noi n-o să avem niciodată atâta.

— Cel puțin o să avem câteva firimituri, răspunse Peppino filozofic.

— Ssst! Omul nostru!

Funcționarul își relua pana și Peppino mătăniile: unul scria, altul se ruga, când ușa se redeschise.

Danglars apărură radios, însoțit de bancherul care îl conduse până la ușa.

După Danglars coborî Peppino.

Potrivit înțelegerii, trăsură care urma să-l ajungă pe Danglars aștepta în fața casei Thomson și French. Ciceronele ținea ușa deschisă: ciceronele e o ființă foarte îndatoritoare, bună la orice.

Danglars sări în trăsură, sprinten ca un tânăr de douăzeci de ani.

Ciceronele închise ușa și se urcă lângă vizitiu.

Peppino se urcă pe scaunul de dinapoi.

— Excelența sa vrea să vadă Sfântul Petru? întrebă ciceronele.

— De ce? răspunse baronul.

— Așa, ca să vedeți.

— N-am venit la Roma să văd, spuse Danglars cu glas tare. Apoi adăugă în șoaptă, cu zâmbetu-i hrăpăreț: Am venit să încasez.

Și atinse portofelul în care închisese o scrisoare.

— În cazul acesta, Excelența sa merge...

— La hotel.

— Casa Pastrini, spuse ciceronele vizitiului.

Și trăsură porni repede ca o trăsură de casă.

Peste zece minute baronul reîntrase în apartamentul său, iar Peppino se așeza pe banca lipită de vitrina hotelului, după ce spusese câteva cuvinte la urechea unuia din urmașii lui Marius și ai Gracchilor pe care i-am semnalat la începutul acestui capitol și care, coborând, porni cât îl țineau picioarele spre Capitoliu.

Danglars era obosit, mulțumit, somnoros. Se culcă, puse portofelul sub pernă și adormi.

Peppino avea de altminteri timp; juca *morra* cu niște *facchini*, pierdu trei taleri și, ca să se consoleze, bău o sticlă cu vin de Orvietto.

A doua zi Danglars se trezi târziu, măcar că se culcase devreme; de cinci sau șase nopți dormea foarte prost, dacă totuși dormea.

Dejună zdravăn și, nesinchisindu-se să vadă frumusețile orașului etern, ceru caii de poștă pentru amiază.

Dar Danglars nu pusese la socoteală formalitățile poliției și lenevia stăpânului de poștă.

Caii sosiră la orele două, iar ciceronele nu aduse pașaportul vizat decât la trei.

Pregătirile acestea strânsesă în fața ușii lui Pastrini o mulțime de gură-cască.

Nu lipseau nici urmașii Gracchilor și ai lui Marius.

Baronul străbătu triumfal grupurile, care îi spuneau Excelență ca să capete un bajocco.

Deoarece Danglars, om foarte popular precum știm, se mulțumise până atunci să i se spună baron și nu fusese tratat ca Excelență, titlul îl măguli, astfel că împărți o duzină de monede gloatei care era gata, pentru o altă duzină, să-i spună Alteță.

— Ce drum? întrebă surugiul pe italienește.

— Drumul Ancorei, răspunse baronul.

Pastrini traduse întrebarea și răspunsul, iar trăsura porni în galop.

Danglars vroia într-adevăr să treacă prin Veneția și să ridice de acolo o parte din avere, apoi de la Veneția să meargă la Viena, unde se va încasa restul.

Intenția lui era să se fixeze în acest din urmă oraș, despre care i se spusese că e un oraș al plăcerilor.

Abia făcu trei leghe prin câmpia romană și noaptea începu să se lase; Danglars nu-și închipuise că va pleca așa de târziu, altminteri ar fi rămas; îl întrebă pe surugiul cât mai e până la orașul cel mai apropiat.

— *Non capisco*, răspunse surugiul.

Danglars făcu o mișcare din cap, care vroia să spună:

— Foarte bine!

Trăsura își continuă drumul.

— La prima stație, își spuse Danglars, voi opri.

Danglars încerca încă un rest din buna dispoziție pe care o simțise în ajun și care-i dăruise o noapte așa de bună. Stătea lungit molatec într-o caleașcă bună, englezească, cu resorturi duble; se simțea purtat de galopul unor cai buni; cursa era de șapte leghe; știa. Ce este de făcut atunci când ești bancher și ai dat un faliment fericit?

Danglars se gândi zece minute la soția sa rămasă la Paris, alte zece minute la copila care cutreiera prin lume cu domnișoara d'Armilly; acordă alte zece minute creditorilor săi și modului cum ei vor întrebuința banii; apoi, nemaivând la ce să se gândească, închise ochii și adormi.

Din când în când, totuși, zgâlțâit de o zdruncinătură mai puternică decât altele, Danglars deschidea un moment ochii; se simțea purtat, cu aceeași viteză, pe aceeași câmpie romană cu apeducte sfărâmate, care par niște giganți de granit împietriți în toiul goanei lor. Dar noaptea era rece, mohorâtă, ploioasă și era mult mai bine, pentru un om pe jumătate ațipit, să rămână în fundul trăsurii, cu ochii închiși, decât să scoată capul prin ușă și să întrebe pe un surugiu care nu știa să răspundă altceva decât: *Non capisco*.

Danglars continuă deci să doarmă, spunându-și c-o să aibă timp să se trezească la stație.

Trăsura se opri; Danglars își închipui că a ajuns, în sfârșit, la țelul atât de mult dorit.

Redeschise ochii, privi prin geam, așteptându-se să se găsească în mijlocul vreunui oraș sau cel puțin în al vreunui sat; dar nu văzu decât o cocioabă răzleață și trei sau patru oameni care umblau de colo până colo, asemeni unor umbre.

Danglars așteaptă o clipă ca surugiul, care își făcuse cursa, să vină și să-i ceară plata; își propunea să profite de ocazie și să ceară noului vizitiu câteva informații, dar caii fură deshămați și înlocuiți fără ca cineva să ceară călătorului bani. Danglars deschise uimit ușa; dar o mână viguroasă îl împinse îndărăt și trăsura porni.

Baronul se trezi complet buimăcit.

— Hei, *mio caro*, spuse surugiului.

O altă expresie, de romanță, pe care Danglars o reținuse de pe vremea când fiica lui cânta duete cu prințul Cavalcanti.

Dar *mio caro* nu răspunse nimic.

Danglars se mulțumi atunci să deschidă geamul.

— Ei, prietene, unde mergem? întrebă el scoțând capul prin deschizătură.

— *Dentro la testa!* strigă o voce gravă și poruncitoare, însoțită de un gest amenințător.

Danglars înțelese că *dentro la testa* însemna: bagă capul înăuntru.

Precum vedeți, făcea progrese repezi în limba italiană.

Se supuse, nu fără îngrijorare; și, deoarece îngrijorarea sporea din minut în minut, după câteva clipe mintea sa, în locul vidului pe care l-am semnalat atunci când pornea la drum și care adusese somnul, mintea sa se pomeni năpădită de gânduri unul mai potrivit decât altul să țină treaz interesul unui călător și în special al unui călător aflat în situația lui Danglars.

Ochii săi căpătară în beznă gradul de exercițiu pe care îl comunică în primul moment emoțiile tari și care se tocește mai târziu prin prea mult exercițiu.

Înainte de a-ți fi frică, vezi just; când ți-e frică, vezi dublu; iar după ce ți-a fost frică, vezi tulbure.

Danglars văzu un om înfășurat într-o manta, care galopa în dreptul ușii din dreapta.

— Un jandarm, spuse el. Nu cumva am fost semnalat de telegrafele franceze autorităților pontificale?

Se hotărî să iasă din neliniște.

— Unde mă duceți? întrebă el.

— *Dentro la testa!* repetă aceeași voce, cu același accent de amenințare.

Danglars se întoarse la ușa din stânga.

Alt om călare galopa la ușa din stânga.

— Hotărât lucru, își spuse Danglars cu sudoarea pe frunte, sunt prins.

Și se aruncă în fundul trăsurii, de data asta nu pentru a dormi, ci pentru a gândi.

Peste o clipă răsări luna.

Din fundul trăsurii își adânci privirea în câmpie; revăzu atunci marile apeducte, fantome de piatră pe care le remarcase în treacăt; atât numai că, în loc să le aibă pe dreapta, le avea acum pe stânga.

Înțelese că făcuse stânga împrejur și că-l readuceau la Roma.

— O, nenorocitul de mine! murmură el; au obținut, desigur, extrădarea mea!

Trăsura continua să alerge cu aceeași viteză înfricoșătoare. Trecu un ceas grozav căci, cu fiecare indiciu zvârlit în cale, fugarul recunoștea în chip neîndoielnic că era adus înapoi. Revăzu, în sfârșit, o formă sumbră de care avu impresia că trăsura se va ciocni. Dar trăsura se dădu în lături, gonind

de-a lungul formeii sumbre care nu era altceva decât centura de metereze din jurul Romei.

— Oho, murmură Danglars, nu ne înapoiem în oraș; vasăzică nu mă arestează justiția. Dumnezeuule, nu cumva...

Părul i se zburli.

Își aminti de interesantele istorii cu bandiți romani, așa de puțin crezute la Paris și pe care Albert de Morcerf le povestise doamnei Danglars și Eugéniei atunci când se discuta ca tânărul viconte să devină fiul uneia și soțul alteia.

— Poate că sunt hoți! murmură el...

Deodată trăsura hurui pe ceva mai tare decât solul unui drum nisipos. Danglars ridică o privire pe o parte și pe alta a drumului; zări monumente de formă ciudată și cugetu-i preocupat de istorisirea lui Morcerf care i se înfățișa acum în toate amănuntele, cugetu-i spuse că se găsea desigur pe *Via Appia*.

La stânga trăsurii, într-un fel de vale, se vedea o scobitură rotundă.

Era circul lui Caracalla.

La un cuvânt al omului ce galopa lângă ușa din dreapta, trăsura se opri.

În același timp se deschise ușa din stânga.

— *Scendi!* porunci un glas.

Danglars coborî îndată; nu vorbea încă italienește, dar începea să înțeleagă.

Baronul privi în juru-i, mai mult mort decât viu.

Îl înconjurau patru inși, în afară de surugiu.

— *Di qua*, spuse unul dintre cei patru oameni, coborând o cărăruie ce ducea de pe *Via Appia* spre câmpiile inegale ale câmpiei romane.

Danglars își urmă călăuza fără discuție, nu avu nevoie să se întoarcă pentru a ști că era însoțit de ceilalți trei.

I se păru totuși că oamenii se opreau la distanțe aproape egale, ca niște santinele.

După vreo zece minute de mers, în răstimpul cărora Danglars nu schimbă cu călăuza un singur cuvânt, se pomeni între un dâmb și un tufiș cu ierburi; trei oameni, în picioare, tăcuți, formau un triunghi al cărui centru era el.

Vru să vorbească; limba i se împletici.

— *Avanti*, spuse aceeași voce, cu accent răspicat și poruncitor.

De data asta Danglars înțelese dublu: înțelese din cuvânt și din gest, căci omul care mergea în urma lui îl împinse cu atâta asprime încât se ciocni de călăuză.

Călăuza era prietenul nostru Peppino, care se afundă în ierburile înalte într-o potecuță întortocheată, ce putea fi recunoscută numai de dihori și șopârle.

Peppino se opri în dreptul unei stânci care avea deasupra un tufiș des; prin stânca întredeschisă ca o pleoapă, tânărul dispăru, așa cum dispar în trapele lor diavolii din feerii.

Glasul și gestul celui ce-l urma pe Danglars porunciră bancherului să facă la fel.

Nu mai încăpea îndoială, falitul francez avea a face cu bandiții romani.

Danglars se execută, ca un om plasat între două primejdii cumplite și pe care frica îl face curajos. În ciuda pântecului său nu prea dispus să pătrundă în crăpăturile Câmpiei romane, se strecură pe urma lui Peppino, lunecă închizând ochii și căzu în picioare.

Când atinse pământul, deschise iarăși ochii.

Drumul era larg, dar întunecos. Prea puțin preocupat să se ascundă, acum când era la el acasă, Peppino scăpără amnarul și aprinse o torță.

Alți doi oameni coborâră după Danglars, formând ariergarda și — împingându-l pe Danglars când, întâmplător, el se oprea — îl duseră pe o pantă ușoară în centrul unei răspântii sinistră la vedere.

Într-adevăr, pereții zidurilor scobite în sicrie, suprapuse unele peste altele, păreau că deschid în mijlocul pietrelor albe ochii negri și adânci pe care îi observăm în capetele de morți.

O santinelă zăngăni carabina.

— Cine e? stai? strigă santinela.

— Prieten! prieten! spuse Peppino. Unde e căpitanul?

— Acolo, glăsui santinela arătând peste umăr o sală mare, săpată în stâncă, a cărei lumină se răsfrângea în coridor prin deschizături mari, ferecate.

— Bună pradă, căpitane, bună pradă! spuse Peppino în italienește.

Și, apucându-l pe Danglars de gulerul redingotei, îl duse spre o deschizătură ce semăna cu o ușă și prin care se intra în sala unde căpitanul părea a-și fi făcut locuința.

— Acesta este omul? întrebă căpitanul, care citea foarte atent, din Plutarch, *Viața lui Alexandru*.

— El, căpitane, el.

— Foarte bine, arată-mi-l.

În urma acestui ordin destul de obraznic, Peppino apropie așa de brusc torța de chipul lui Danglars, încât bancherul se trase înapoi repede ca să nu i se ardă sprâncenele.

Figura descompusă prezenta toate simptomele unei spaima palide și hidoase.

— Omul e obosit, glăsui căpitanul; să fie dus în pat.

— O, murmură Danglars, patul e probabil unul din sicriile scobite în perete; somnul e moartea ce mi-o va hărăzi unul din pumnalele pe care le văd sclipind în umbră.

Într-adevăr, în ungherele mohorâte ale imensei săli se vedeau ridicându-se din culcușurile de ierburi uscate sau de piei de lup tovarășii omului pe care Albert de Morcerf îl găsisese citind *Comentariile lui Cezar* și pe care Danglars îl regăsea citind *Viața lui Alexandru*.

Bancherul scoase un geamăt înăbușit și își urmă călăuza; nu încercă nici să se roage, nici să strige.

Nu mai avea nici forță, nici voință, nici putere, nici simțire; mergea pentru că era târât.

Se izbi de o treaptă și, înțelegând că avea o scară în fața sa, se aplecă instinctiv ca să nu-și zdrobească fruntea și se pomeni într-o celulă tăiată în piatră.

Celula era curată, deși goală; uscată, deși situată sub pământ la o adâncime nemăsurată.

Un pat din ierburi uscate, acoperit cu piei de capre, era întins într-un colț al celulei. Zărindu-l, Danglars avu impresia că vede simbolul radios al mântuirii sale.

— O, slavă Domnului! murmură el; e într-adevăr un pat.

Pentru a doua oară, în interval de un ceas, invocă numele lui Dumnezeu; nu i se mai întâmplase asta de zece ani.

— *Ecco*, spuse călăuza.

Și, împingându-l pe Danglars în celulă, închise ușa în urma lui.

Un zăvor scârțâi. Danglars era prizonier.

De altminteri, chiar de nu era nici un zăvor, ar fi trebuit ca el să fie Sfântul Petru și să aibă drept călăuză un înger din cer pentru a trece prin mijlocul garnizoanei care ocupa catacombele San-Sebastian și care stătea strânsă în jurul șefului ei, în care cititorii noștri l-au recunoscut desigur pe faimosul Luigi Vampa.

Îl recunoscuse și Danglars pe banditul în a cărui existență n-a vrut să creadă atunci când Morcerf încerca să-l naturalizeze în Franța. Nu numai că îl recunoscuse pe el, dar recunoscuse și celula în care a fost închis Morcerf și care, după toate probabilitățile, era destinată străinilor.

Amintirile acestea, asupra cărora de altminteri Danglars stăruia cu oarecare bucurie, îi dădeau liniștea. Din moment ce nu-l ucisese din capul locului, bandiții n-aveau intenția să-l ucidă deloc.

Îl capturaseră ca să-l jefuiască și, deoarece nu avea asupra lui decât câțiva ludovici, vor pune un preț pentru a-i da drumul.

Își reaminti că Morcerf fusese evaluat cam la patru mii de taleri; deoarece el își acorda un preț mult mai mare decât Morcerf, își fixă singur, în minte, răscumpărarea la opt mii de taleri.

Opt mii de taleri făceau patruzeci și opt de mii de franci.

Cu averea asta ieși din încurcătură oriunde.

Deci, aproape sigur că va scăpa, deoarece nu există exemplu ca vreun om să fi fost taxat cândva la cinci milioane cizeci de mii de franci, Danglars se întinse pe patul unde, după ce se răsuci de două-trei ori, adormi cu liniștea eroului a cărui istorie Luigi Vampa o citea.

Capitolul **XLI** Tariful lui Luigi Vampa

Pentru orice somn, care nu e cel ce inspira temeri lui Danglars, există o trezire.

Danglars se trezi.

Pentru un parizian deprins cu perdele de mătase, cu pereți tapetați, cu parfum ce urcă din pardoseala albă în cămin și coboară din bolți de satin, deșteptarea într-o peșteră de piatră e desigur un vis urât.

Atingând perdelele din piele de țap ale patului, Danglars se gândea desigur la samoiezi și la poni.

Dar, într-o împrejurare ca aceasta, o secundă ajunge ca să schimbe îndoiala cea mai robustă în certitudine.

— Da, da, murmură el, mă găsesc în mâinile bandiților despre care mi-a vorbit Albert de Morcerf.

Prima lui mișcare fu să respire pentru a se încredința că nu este rănit; găsisese mijlocul acesta în *Don Quijote*, singura carte, nu pe care o citise, dar din care reținuse ceva.

— Nu, spuse el, nici nu m-au ucis, nici nu m-au rănit; poate însă că m-au furat.

Și duse repede mâinile la buzunare. Erau neatinse: cei o sută de ludovici pe care și-i rezervase pentru călătoria de la Roma la Veneția erau în buzunarul pantalonilor, iar portofelul cu scrisoarea de credit de cinci milioane cincizeci de mii de franci se afla în buzunarul redingotei.

— Curioși bandiți! își spuse el; mi-au lăsat punga și portofelul. Așa cum spuneam aseară la culcare, au să ceară răscumpărarea mea. Uite, am și ceasul. Ia să vedem cât e!

Ceasul lui Danglars, o capodoperă de Bréguet, pe care îl întorsese cu grijă în ajun, înainte de a porni la drum, sună cinci și jumătate dimineața. Fără el, Danglars ar fi rămas în completă nesiguranță asupra orei, deoarece lumina nu pătrundea în celulă.

Să provoace o explicație a bandiților? să aștepte cu răbdare ca ei s-o ceară? Ultima alternativă era cea mai prudentă: Danglars așteaptă.

Așteaptă până la amiază.

În vremea asta o santinelă stătuse de pază la ușa lui. La opt dimineața santinela fusese schimbată.

Danglars simți atunci dorința să vadă cine îl păzește.

Observă că, prin crăpăturile ușii prost întocmite, se strecurau câteva raze de lumină, dar nu de soare, ci de lampă; se apropie de o deschizătură exact în momentul când banditul trăgea pe gât câteva înghițituri de rachiu care, din cauza burdufului de piele, răspândeau o duhoare respingătoare.

— Puah! făcu el trăgându-se până în fundul celulei.

La amiază, omul cu rachiu fu înlocuit de o altă santinelă. Danglars avu curiozitatea să-și vadă noul paznic; se apropie din nou de crăpătură.

Acesta era un bandit athletic, un Goliat cu ochi mari, cu buze groase, cu nasul turtit; păru-i roșcat atârna pe umeri în șuvițe răsucite ca niște șopârle.

— Oho! spuse Danglars, ăsta seamănă mai mult a căpcăun decât a ființă omenească; în orice caz, eu sunt bătrân și destul de uscat; albul bătrân nu este bun la gust.

Precum vedeți, Danglars avea încă poftă de glume.

În clipa aceea, ca pentru a-i dovedi că nu e căpcăun, paznicul său se așază în fața celulei, scoase din tolă pâne neagră, cepe și brânză și începu să înfulece.

— Să mă ia dracu! spuse Danglars zvârlind printre crăpăturile ușii o privire asupra prânzului banditului: să mă ia dracu dacă înțeleg cum de se pot mânca astfel de scârnavii.

Și se așază pe pieile lui de țap care îi reaminteau duhoarea de rachiu a primei santinele.

Dar, orice ar fi făcut Danglars — și secretele naturii rămân nelămurite — există o mare elocvență în anume invitații materiale pe care cele mai grosolane substanțe le adresează stomacului lihnit.

Danglars simți deodată că stomacul său nu avea în momentul acesta fonduri; omul i se păru mai puțin urât, pâinea nu chiar atât de neagră, brânza ceva mai proaspătă.

În sfârșit, cepele crude, alimentația groaznică a sălbaticului, îi reamintiră anumite sosuri Robert și anumite bucate cu ceapă pe care bucătarul său le executa în chip superior când Danglars îi spunea: "Domnule Deniseau, fă-mi pentru azi o mâncare bună, populară".

Se ridică și bătu la ușă.

Banditul înălță capul.

Danglars văzu că el stătea lungit și bătu din nou.

— *Che cosa?* întrebă banditul.

— Ascultă, ascultă, prietene! glăsui Danglars bătând darabana cu degetul în ușă; mi se pare că ar fi timpul să mă ospătați și pe mine.

Dar, fie că nu înțelese, fie că nu avea ordine cu privire la ospătarea lui Danglars, uriașul se apucă iar să mănânce.

Danglars își simți mândria umilită și, nemaivroind să stea de vorbă cu bruta, se culcă la loc pe pieile de țap și nu mai suflă un cuvânt.

Trecură patru ore; uriașul fu înlocuit printr-alt bandit. Danglars, care simțea ghiorăituri cumplite în stomac, se ridică încetișor, își lipi ochii de

crăpăturile ușii și recunosc figura inteligentă a călăuzei sale.

Era într-adevăr Peppino, care se pregătea să facă de pază în chipul cel mai plăcut cu putință, așezându-se în fața ușii și punând între picioare un castron de pământ care conținea, caldă și aromată, o mâncare de năut cu slănină.

Lângă castron Peppino puse un coșuleț cu struguri de Velletri și o sticlă cu vin de Orvietto.

Hotărât lucru, Peppino avea gust.

Văzând preparativele gastronomice, lui Danglars îi lăsă gura apă.

— Aha, ia să vedem dacă ăsta nu e mai de înțeleș decât celălalt! spuse prizonierul.

Și bătu ușurel în ușă.

— *On y va!* spuse banditul care, frecventând casa lui Pastrini, învățase limba franceză până în particularitățile ei.

Într-adevăr, deschise.

Danglars își dădu seama că acesta era cel care îi strigase în chip așa de furios: "Bagă capul înăuntru!". Dar nu era acum momentul pentru incriminări. Luă, dimpotrivă, cea mai agreabilă figură și spuse cu un zâmbet grațios:

— Iartă-mă, domnule, dar mie nu mi se dă de mâncare?

— Cum să nu! exclamă Peppino. Excelenței voastre îi este foame cumva?

— Cumva e un mod încântător de-a spune, murmură Danglars; n-am mâncat de două-zeci și patru de ore în cap. O da, domnule, adăugă el înălțând glasul; mi-e foame și chiar mi-e foame zdravăn.

— Și Excelența voastră vrea să mănânce?

— Numaidecât, dacă e cu putință.

— Nimic mai ușor, spuse Peppino; aci se procură orice doriți, plătind, bineînțeleș, așa cum se obișnuiește în lumea cumsecade.

— Se înțelege, exclamă Danglars deși, la drept vorbind, oamenii care arestează și închid ar trebui cel puțin să-și hrănească prizonierii.

— O, Excelență, nu este obiceiul! reluă Peppino.

— Motivul e destul de șubred, glăsui Danglars, care urmărea să-și îmblânzească paznicul prin amabilitatea sa și totuși mă mulțumesc cu el. Haide, să mi se dea de mâncare.

— Numaidecât, Excelență; ce doriți?

Și Peppino își puse strachina la pământ astfel că mirodeniile urcară direct în nările lui Danglars.

— Comandați, spuse el.

— Păi, aveți bucătărie aci? întrebă bancherul.

— Dacă avem bucătărie? O bucătărie perfectă!

— Și bucătari?

— Admirabili!

— Ei bine, un pui, un pește, vânat, orice — numai să mănânc.

— Cum va vrea Excelența voastră; să zicem un pui, nu-i așa?

— Da, un pui.

Peppino, ridicându-se, strigă din adâncul plămânilor:

— Un pui pentru Excelența sa!

Glasul lui Peppino vibra încă sub bolți, când un tânăr frumos, zvelt și pe jumătate gol, asemeni purtătorilor de pești din antichitate, se ivi aducând puiul pe o tavă de argint.

— Parcă aș fi la *Café de Paris!* murmură Danglars.

— Poftim, Excelență, spuse Peppino luând puiul din mâna tânărului bandit și depunân-du-l pe o masă putrezită care forma împreună cu un scăunel și cu patul de piei, întregul mobilier al celulei.

Danglars ceru un cuțit și o furculiță.

— Poftim, Excelență, spuse Peppino oferind un cuțitaș cu vârful ciuntit și o furculiță de lemn.

Danglars luă cuțitul cu o mână, furculița cu alta și vru să desfacă pasărea.

— Iertați-mă, Excelență, spuse Peppino punând o mână pe umărul bancherului; aci se plătește înainte de a mânca; s-ar putea ca la plecare să nu fiți mulțumit.

— Aha, acum nu mai e ca la Paris, în afară de faptul că, probabil, mă vor jupui! glăsui Danglars; dar să ne purtăm elegant. Am auzit totdeauna vorbindu-se de ieftinătatea vieții în Italia; desigur că un pui valorează șaizeci de centime la Roma.

— Poftim, spuse el și îi zvârli lui Peppino un ludovic.

Peppino ridică ludovicul, Danglars apropie cuțitul de pui.

— Un moment, Excelență, glăsui Peppino ridicându-se; un moment; Excelența voastră mai îmi datorează ceva.

— Când spuneam eu că au să mă jupoaie! murmură Danglars.

Apoi, hotărât să se resemneze:

— Ei, cât îți mai dătez pentru pasărea asta? întrebă el.

— Excelența voastră a dat un ludovic ca scont.

— Un ludovic ca scont pe un pui?

— Fără îndoială, ca scont.

— Bine... Haide, spune.

— Excelența voastră nu-mi mai dătează decât 4999 de ludovici.

Danglars făcu niște ochi enormi la auzul giganticei glume.

— A, foarte nostim! murmură el.

Și vru să se apuce din nou să desfacă puiul; dar Peppino îi opri mâna dreaptă cu stânga și întinse mâna cealaltă.

— Haide, spuse el.

— Cum, nu glumești? întrebă Danglars,

— Noi nu glumim niciodată, Excelență, reluă Peppino serios ca un predicator englez.

— Cum, o sută de mii de franci puiul?

— Excelență, e de neînchipuit cu câtă greutate se cresc păsări în peșterile astea blestемate.

— Nu zău, gluma e foarte amuzantă, spuse Danglars; dar deoarece îmi este foame, lasă-mă să mănânc. Mai na un ludovic pentru dumneata, prietene.

— În cazul acesta nu mai datorați decât 4998 de ludovici, spuse Peppino păstrând același sânge rece. Cu răbdare vom ajunge la înțelegere.

— A, nu, niciodată! spuse Danglars revoltat de stăruința cu care era luat în batjocură. Du-te la dracu, nu știi cu cine ai a face!

Peppino făcu un semn, tânărul întinse mâinile și ridică la iuțeală puiul.

Danglars se trânti pe patul de piei de țap, Peppino încuie ușa și se apucă să-și mănânce năutul cu slănină.

Danglars nu putea să vadă ce făcea Peppino, dar clăntănitul dinților banditului nu lăsa prizonierului nici o îndoială asupra îndeletnicirii sale.

Era limpede că mânca și că mânca zgomotos ca un om prost crescut.

— Bădăran! spuse Danglars.

Peppino se prefăcu că nu aude; și, fără să întoarcă măcar capul, continuă să mănânce cu o înțeleaptă încetineală.

Stomacul lui Danglars i se părea acestuia găurit ca butoiul Danaidelor; nu-i venea să creadă că va izbuti să-l umple vreodată.

Cu toate acestea își impuse răbdare încă o jumătate de oră; se cuvine să spunem însă că jumătatea de oră i s-a părut un veac.

Se ridică și se duse din nou la ușă.

— Ascultă, domnule, spuse el, nu mă mai necăji și spune-mi pe dată ce vreți de la mine?

— Excelență, spuneți dumneavoastră mai bine ce vreți de la noi... Dați ordine și le vom executa.

— În cazul acesta deschide-mi mai întâi.

Peppino deschise.

— Vreau, spuse Danglars, vreau să mănânc.

— Vă e foame?

— Păi știi foarte bine.

— Ce dorește Excelența voastră să mănânce?

— O bucată de pâine uscată, deoarece de pui nu te poți apropia în beciurile astea afurisite.

— Pâine? fie! spuse Peppino. Hei, pâine! strigă Peppino.

Tânărul aduse o pâinișoară.

— Poftim, glăsui Peppino.

— Cât costă? întrebă Danglars.

— 4998 de ludovici. Doi ludovici s-au plătit înainte.

— Cum, o sută de mii de franci o pâine?

— O sută de mii de franci, spuse Peppino.

— Dar pentru un pui nu cereai o sută de mii de franci?

— Noi nu servim *à la carte*, ci cu preț fix. Fie că se mănâncă puțin, fie că se mănâncă mult, fie că se cer zece feluri sau unul singur, cifra este aceeași.

— Altă glumă! Scumpe prieten, îți declar că ceea ce spui e absurd, e stupid. Mărturisește-mi mai bine că vrei să mor de foame și gata.

— O, nu, Excelență; dumneavoastră vreți să vă sinucideți. Plătiți și mâncați.

— Cu ce să plătesc, animalule? exclamă Danglars scos din fire. Crezi că am o sută de mii de franci în buzunar?

— Aveți cinci milioane cincizeci de mii de franci, Excelență, spuse Peppino; ceea ce face cincizeci de pui a o sută de mii de franci și o jumătate a cincizeci de mii.

Danglars se înfioră; legătura îi căzu de pe ochi: tot o glumă era, dar înțelegea în sfârșit.

Se cuvine să spunem însă că nu o mai găsea nesărată ca adineauri.

— Ascultă, spuse el: dacă dau o sută de mii de franci, mă socotești cel puțin achitat și am să pot mânca în voie?

— Fără-ndoială, glăsui Peppino.

— Dar cum să-i dau? întrebă Danglars respirând mai liber.

— Nimic mai ușor; aveți un credit deschis la domnii Thomson și French, Via dei Banchi din Roma; dați-mi un bon de 4998 ludovici asupra acestor domni și bancherul nostru îi va lua.

Danglars vru să-și acorde cel puțin meritul bunăvoinței; luă pana și hârtia prezentate de Peppino, scrise chitanța și semnă.

— Poftim, spuse el, bonul la purtător.

— Și poftim puiul.

Danglars desfăcu pasărea, oftând: i se părea tare slabă pentru o sumă așa de dolofană.

Peppino citi cu atenție hârtia, o băgă în buzunar și continuă să-și mănânce năutul.

Capitolul XLII Iertarea

A doua zi lui Danglars îi fu iar foame; acruș peșterii stârnea o poftă de mâncare extraordinară; prizonierul socoti că, în ziua asta, n-o să aibă de cheltuit nimic: ca om econom, ascunsese jumătate din pui și o bucată de pâine în ungherul celulei.

Dar abia mâncase și i se făcu sete: la ea nu se gândise.

Luptă în contra setei până în momentul când simți că limba uscată i se lipește de cerul gurii. Atunci, nemaiputând rezista focului care îl mistuia, strigă.

Santinela deschise ușa, era o mutră nouă.

Cugetă că era mai bine pentru el să aibă a face cu o cunoștință veche.

Îl chemă pe Peppino.

— Iată-mă, Excelență, spuse banditul înfățișându-se cu o grabă care i se păru lui Danglars un semn bun: ce doriți?

— Să beau, spuse prizonierul.

— Excelență, spuse Peppino, știți că vinul este extraordinar de scump în împrejurimile Romei.

— În cazul ăsta dă-mi apă, spuse Danglars.

— O, Excelență, apa este mai rară decât vinul; e o secetă așa de mare!

— Haida-de, iar începem! spuse Danglars.

Și în timp ce zâmbea ca să aibă aerul că glumește, nenorocitul își simțea tâmpile umezite de nădușeală.

— Ascultă, prietene, glăsui Danglars văzând că Peppino stătea neclintit ; îți cer un pahar cu vin; mi-l refuzi?

— V-am mai spus, Excelență, răspunse Peppino cu gravitate, că noi nu vindem cu bucata.

— Atunci dă-mi o sticlă.

— Din care?

— Din cel mai ieftin.

— Au toate același preț.

— Și ce preț?

— Douăzeci și cinci de mii de franci sticla.

— Spune-mi că vrei să mă jumulești! exclamă Danglars cu o amărăciune pe care numai Harpagon ar fi putut-o pune în diapazonul vocii omenеști: și e preferabil decât să mă devorezi așa, fâșie cu fâșie.

— Se poate ca ăsta să fie planul stăpânului, spuse Peppino.

— Și cine e stăpânul?

— Cel la care ați fost dus alaltăieri.

— Și unde este el?

— Aici.

— Vreau să-l văd.

— Este simplu.

În clipa următoare Luigi Vampa se afla în fața lui Danglars.

— M-ați chemat? întrebă el pe prizonier.

— Domnule, dumneata ești căpetenia persoanelor care m-au adus aici?

— Da, Excelență.

— Ce dorești de la mine ca răscumpărare? Vorbește!

— Pur și simplu cele cinci milioane pe care le aveți la dumneavoastră.

Danglars simți că un spasm năprasnic îi macină inima.

— Domnule, n-am decât atâta pe lume și e restul unei averi imense; dacă mi-o iei, ia-mi și viața.

— N-avem voie să vărsăm sângele dumneavoastră, Excelență.

— Și cine nu vă dă voie?

— Cel căruia ne supunem.

— Așadar, vă supuneți cuiva?

— Da, unui șef.

— Credeam că dumneata ești șeful.

— Eu sunt șeful acestor oameni; însă alt om e șeful meu.

— Și șeful acesta se supune cuiva?

— Da.

— Cui?

— Lui Dumnezeu.

Danglars rămase o clipă îngândurat.

— Nu te înțeleg, spuse el.

— Se poate.

— Și șeful acesta ți-a spus să mă tratezi astfel?

— Da.

— Ce urmărește el?

— Nu știu.

— Dar punga mea se va slei.

— Probabil.

— Ascultă, spuse Danglars, vrei un milion?

— Nu.

— Două milioane?

— Nu.

— Trei milioane? patru? Ascultă, patru? Ți le dau, cu condiția să mă lași să plec.

— De ce ne oferiți patru milioane pentru ceea ce valorează cinci? întreabă Vampa; asta e speculă, seniore bancher.

— Ia tot, ia tot și ucide-mă! exclamă Danglars.

— Haide, haide, liniștiți-vă, Excelență; vă veți tulbura sângele și veți căpăta o poftă de mâncare de un milion pe zi. La naiba, fiți mai econom!

— Dar când n-o să mai am bani ca să vă plătesc? exclamă Danglars scos din fire.

— Atunci veți flămânzi.

— Voi flămânzi? întrebă Danglars îngălbenindu-se.

— Probabil, răspunse Vampa flegmatic.

— Dar spui că nu vrei să mă ucizi?

— Nu.

— Și vrei să mă lași să mor de foame?

— Nu e același lucru.

— Ei bine, ticăloșilor, vă voi dejuca socotelile infame. Mi-e totuna că mor; prefer să isprăvesc pe dată. Chinuieste-mă, ucide-mă, dar semnătura mea n-ai s-o capeți.

— Cum veți vrea, Excelență! spuse Vampa.

Și ieși din celulă.

Danglars se aruncă, mugind, pe pieile de țap.

Cine erau oamenii aceștia? cine era șeful invizibil? ce proiecte urmăreau ei cu privire la el? Și când toată lumea putea să se răscumpere, de ce el nu putea?

O, desigur, moartea, o moarte urgentă și violentă era un mijloc bun de a-și înșela vrăjmașii înverșunați care păreau să nutrească împotriva lui o răzbunare de neînțeleș!

Da, dar să moară.

Poate pentru întâia oară în cariera sa așa de lungă Danglars se gândea la moarte cu dorința și, totodată, cu teama de a muri; dar venise pentru el momentul de a-și opri privirea asupra spectrului neînduplecat ce trăiește înlăuntrul oricărei făpturi și care, la fiecă pulsație a inimii, spune: Ai să mori!

Danglars semăna cu acele fiare pe care vânătoarea le însufletește, apoi le aruncă în deznădejde și care, din cauza deznădejdii, izbutesc uneori să scape.

Danglars se gândi la o evadare.

Dar pereții erau însăși stânca; dar la singura ieșire ce ducea din celulă, un om citea, iar la spatele acestui om se vedeau trecând, de colo până colo, umbre înarmate cu puști.

Hotărârea lui de a nu iscăli dură două zile, după care ceru alimente și oferi un milion.

I se servi un prânz splendid și i se luă milionul.

Din momentul acela viața nenorocitului prizonier fu o divagație perpetuă. Suferise atât de mult încât nu mai vroia să se expună suferinței și

îndura toate cerințele; după douăsprezece zile, într-o după-amiază, când prânzise ca în zilele cele bune, făcu socoteala și constată că dăduse atâtea tratate la purtător încât nu-i mai rămâneau decât cincizeci de mii de franci.

Se produse atunci într-însul o reacție ciudată: el, care părăsise cinci milioane, încercă să salveze cele cincizeci de mii de franci ce-i mai rămâneau; decât să dea aceste cincizeci de mii de franci, preferă să ducă din nou o viață de lipsuri și avu licăriri de speranță care erau vecine cu nebunia; el care, de atâta timp, îl uitase pe Dumnezeu, se gândi la el spunându-și că uneori Dumnezeu făcuse minuni: că peștera putea să se scufunde; că ostașii pontificali puteau să descopere cuibul blestemat și să-i vină în ajutor; că, atunci, îi vor rămâne cincizeci de mii de franci; că cincizeci de mii de franci erau o sumă îndestulătoare pentru a împiedica un om să moară de foame: se rugă lui Dumnezeu să-i păstreze cele cincizeci de mii de franci și, rugându-se, plânse.

Trecură astfel trei zile în răstimpul cărora numele lui Dumnezeu fu permanent, dacă nu în inima lui, cel puțin pe buzele lui; avea din când în când clipe de delir când i se părea că vede, prin ferestre, într-o odaie săracă, un bătrân agonizând pe-un pat.

Bătrânul acesta murea și el de foame.

În a patra zi nu mai era un om, ci un cadavru viu; culesese de pe jos ultimele firimituri ale prânzurilor de mai înainte și începuse să mănânce rogojina care acoperea solul.

Atunci îl imploră pe Peppino, așa cum cineva își implora îngerul păzitor, să-i dea ceva de mâncare; îi oferă o mie de franci pentru un dumaticat de pâine.

Peppino nu răspunse.

În a cincea zi se târî la ușa celulei:

— Dar dumneata nu ești creștin? spuse el ridicându-se în genunchi; vrei să asasinezi un om care, în fața lui Dumnezeu, ți-e frate?

"O, prietenii de altădată, prietenii de altădată!" murmură el.

Și căzu cu fața la pământ.

Apoi, ridicându-se cu deznădejde:

— Șeful! strigă el; șeful!

— Iată-mă, spuse Vampa ivindu-se deodată; ce mai doriți?

— Ia ultimii mei bani, bolborosi Danglars întinzând portofelul și lasă-mă să trăiesc aci, în peștera aceasta; nu mai cer libertate, nu cer decât să

trăiesc.

— Așadar, suferiți mult? întrebă Vampa.

— O, da, sufăr și sufăr îngrozitor!

— Cu toate acestea sunt oameni care au suferit mai mult decât dumneavoastră.

— Nu cred.

— Ba da; cei care au murit de foame.

Danglars se gândi la bătrânul pe care îl vedea în ceasurile de halucinație, prin ferestrele bieteii lui odăi, gemând în pat.

Se izbi cu fruntea de pământ scoțând un geamăt.

— Da, e adevărat, unii au suferit mai mult decât mine, dar cel puțin aceia erau martiri.

— Dar te căiești măcar? spuse un glas sumbru și solemn care zbârli părul pe capul lui Danglars.

Privirea lui slăbită încercă să distingă obiectele și văzu dinapoia banditului un bărbat înfășurat într-o manta, pierdut în umbra unui pilastru de piatră.

— De ce să mă căiesc? îngăimă Danglars.

— De răul pe care l-ai făcut, spuse același glas.

— O, da, mă căiesc! mă căiesc! strigă Danglars.

Și se izbi în piept cu pumnul său slăbit.

— Atunci te iert, spuse omul zvârlind mantaua și înaintând un pas pentru a se așeza în lumină.

— Contele de Monte-Cristo! spuse Danglars mai palid de groază decât era cu o clipă înainte din cauza foamei și a mizeriei.

— Te înșeli; nu sunt contele de Monte-Cristo.

— Dar cine ești?

— Sunt cel pe care l-ai vândut, l-ai trădat, l-ai dezonorat; sunt cel a cărui logodnică ai prostituat-o; sunt cel peste care ai călcat pentru a te ridica până la avere; sunt cel pe al cărui părinte l-ai silit să moară de foame; sunt cel care te condamnase să mori de foame și care totuși te iartă pentru că are și el nevoie să fie iertat; sunt Edmond Dantès.

Danglars nu scoase decât un strigăt și căzu prosternat.

— Ridică-te, spuse contele; viața îți este salvată; norocul acesta nu s-a întâmplat celorlalți doi complici ai dumitale: unul e nebun, altul e mort. Păstrează cei cincizeci de mii de franci ce-i mai ai; ți-i dăruiesc; cele cinci

milioane furate spitalelor au și fost înapoiate acestora de o mână necunoscută. Și acum mănâncă și bea; astă-seară ești invitatul meu. Vampa, după ce omul acesta se va sătura, va fi liber!

Danglars rămase prosternat, în timp ce contele se depărta; când înălță capul nu mai văzu decât o umbră care dispărea pe coridor și în fața căreia bandiții se înclinau.

Așa cum contele poruncise, Danglars fu servit de Vampa care îi trimise cel mai bun vin și cele mai frumoase fructe din Italia și care, după ce-l urcă în poștalion, îl lăsa pe drum, rezemat de-un copac.

Rămase acolo până la ziuă, neștiind unde este.

În zori băgă de seamă că se află lângă un pârau: îi era sete; se târî până la el.

Când se plecă să bea, observă că părul îi devenise alb.

Capitolul XLIII 5 Octombrie

Era pe la orele șase seara; o lumină de culoarea opalului, în care un soare frumos de toamnă își infiltra razele aurii, cădea din cer pe marea albăstruie.

Căldura zilei se stinsese treptat și începeai să simți adierea aceea ușoară care seamănă cu respirația naturii ce se trezește după siesta dogorătoare a amiezii — suflu delicios ce răcorește coastele Mediteranei și poartă de la un țărm la altul mireasma arborilor, amestecată cu mirosul pătrunzător al mării.

Pe lacul imens care se întinde de la Gibraltar la Dardanele și de la Tunis la Veneția, un iaht ușor, cu formă pură, elegantă, luneca în primele neguri ale serii. Mișcarea lui era aceea a lebedei ce-și deschide aripile în vânt și pare a luneca pe apă. Înainta zorit și grațios totodată, lăsând în urma lui o brazdă fosforescentă.

Puțin câte puțin soarele, ale cărui ultime raze le-am salutat, dispăruse în zarea apuseană; dar, ca pentru a da dreptate visurilor strălucitoare ale mitologiei, luminile indiscrete, arătându-se din nou pe creasta fiecărui val,

păreau să dezvăluie că zeul focului se ascunsese în sânul Amfitritei, care încerca zadarnic să-și tăinuiască amantul în cutele mantiei azurii.

Iahtul înainta repede, măcar că, în aparență, vântul abia ajungea să fluture pletele cârlionțate ale unei copile.

În picioare, la proră, un bărbat înalt de statură, cu tenul bronzat, cu ochii măriți, vedea venind spre el pământul sub forma unei mase sumbre, ca un con și ieșind din mijlocul valurilor ca o pălărie imensă de catalan.

— Acolo e Monte-Cristo? întrebă cu glas grav străbătut de o tristețe profundă călătorul la ale cărui ordine micul iaht părea pentru moment pus la dispoziție.

— Da, Excelență, răspunse patronul; ajungem.

— Ajungem! murmură călătorul cu un accent de melancolie care nu se poate exprima.

Adăugă apoi, în șoaptă:

— Da, acolo va fi portul.

Și se cufundă iar în gândurile ce se tălmăcesc printr-un zâmbet mai trist decât lacrimile.

După câteva minute se zări pe uscat lumina unei flăcări care se stinse îndată și detunătura unei arme răzbi până la iaht.

— Excelență, spuse patronul, iată semnalul de pe pământ. Vreți să răspundeți și dumneavoastră?

— Ce semnal? întrebă acesta.

Patronul întinse mâna spre insula din marginile căreia urca, răzleț și alburiu, un ghemotoc de fum care se destrămă, lățindu-se.

— A, da, spuse el deșteptându-se parcă dintr-un vis: dă-mi arma.

Patronul îi întinse o carabină încărcată; călătorul o luă, o ridică încetișor și trase în aer.

Peste zece minute se strâneau pânzele și se zvârlea ancora la cinci sute de pași de un mic port.

Barca se și afla pe mare, cu patru vâslași și cu un cârmaci; călătorul coborî, dar în loc să se așeze la pupa împodobită pentru el cu un covor albastru, rămase în picioare cu brațele pe piept.

Vâslașii așteptau cu vâslele ridicate pe jumătate ca niște păsări care își usucă aripile.

Cele opt lopeți recăzură în mare cu o singură lovitură, fără să împroaște un singur strop de apă; apoi, cedând impulsului, barca lunecă repede.

— Haidem! glăsui călătorul.

Ajunseră cât ai clipi într-un mic golf, format de o scobitură naturală; barca înaintă pe un fund de nisip fin.

— Excelență, spuse cârmaciul, urcați-vă pe umerii a doi dintre oamenii noștri; ei vă vor duce pe uscat.

Tânărul răspunse invitației cu un gest de completă indiferență, coborî din barcă și se lăsă să lunece în apa care i se urcă până la brâu.

— Excelență, faceți rău și o să ne certe stăpânul, murmură cârmaciul.

Tânărul continuă să înainteze spre țărm după doi mateloți care pipăiau fundul.

După vreo treizeci de pași ajunseră la țărm; tânărul își scutură picioarele pe un teren uscat și căută din ochi, în jurul său, drumul probabil care i se va indica, deoarece se întunecase complet.

În momentul când întorcea capul, o mână se așează pe umărul lui și un glas îl făcu să tresară.

— Bună seara, Maximilien, spuse glasul; îți mulțumesc, ești punctual.

— Dumneavoastră, conte? exclamă tânărul cu o pornire care semăna a bucurie și strângând cu ambele mâini mâna lui Monte-Cristo.

— Da, precum vezi, exact ca dumneata; dar ești lac de apă, dragul meu: trebuie să te schimbi, cum ar spune Calypso lui Telemac. Vino; e prin părțile acestea o locuință pregătită pentru dumneata și unde ai să uiți de osteneli și frig.

Monte-Cristo băgă de seamă că Morrel întorcea capul; așteptă.

Într-adevăr, tânărul vedea cu uimire că nici un cuvânt nu fusese rostit de cei care îl aduseseră, că nu plătise și că totuși ei plecaseră. Se și auzea plescăitul vâslelor bărcii care se înapoia spre micul iaht.

— A, da, spuse contele; îți cauți mateloții?

— Fără îndoială, nu le-am dat nimic și totuși au plecat.

— Nu te ocupa de asta, Maximilien, spuse Monte-Cristo râzând; eu am o înțelegere cu marina pentru ca accesul la insula mea să fie scutit de orice taxă de transport și de călătorie. Sunt abonat, cum se zice în țările civilizate.

Morrel îl privi pe conte cu mirare.

— Conte, îi spuse el, nu mai sunteți la fel cu acela de la Paris.

— Cum adică?

— Da, aci râdeți.

Fruntea lui Monte-Cristo se posomorî deodată.

— Faci bine că-mi aduci aminte, Maximilien, spuse el; revederea dumatile era o fericire pentru mine și uitam că orice fericire e trecătoare.

— O, nu; nu, conte! strigă Morrel apucând din nou mâinile prietenului său; dimpotrivă, râdeți, fiți fericiți și dovediți-mi prin indiferența dumneavoastră că viața nu e rea decât pentru cei care suferă. O, sunteți caritabil; sunteți bun, sunteți mare și afectați voioșia aceasta pentru a-mi da curaj!

— Te înșeli, Morrel, spuse Monte-Cristo; eram într-adevăr fericit.

— În cazul acesta pe mine mă uitați; cu atât mai bine.

— Cum adică?

— Da, căci știți, prietene, că, așa cum gladiatorul spunea împăratului intrând în circ, eu vă spun dumneavoastră: "Cel care va muri te salută".

— Nu ești consolată? întrebă Monte-Cristo cu o privire ciudată.

— O, ați crezut într-adevăr că aș putea să fiu? spuse Morrel cu o privire plină de amărăciune.

— Ascultă, glăsui contele; mă înțelegi bine, nu-i așa, Maximilien? Nu mă iei drept un om de rând, o morișcă ce scoate sunete vagi și lipsite de sens. Când te întreb dacă ești consolată, îți vorbesc ca unul pentru care inima omenească nu mai are secrete; Morrel, să coborâm împreună în adâncul inimii dumatile și s-o examinăm. Mai e într-însa neastâmpărul înflăcărat al durerii care silește trupul să se năpustească așa cum se năpustește leul înțepat de țânțari? Mai e într-însa setea mistuitoare care nu se stinge decât în mormânt? Mai e idealismul, regretul care îl aruncă pe cel viu dincolo de viață, în urmărirea morții? Ori e numai toropeala curajului sleit, sila care înăbușe raza de speranță cea ar vrea să lucească? E pierderea memoriei care aduce neputința lacrimilor? O, dragul meu prieten, dacă este așa, dacă nu mai poți plânge, dacă îți crezi moartă inima amorțită, dacă nu mai ai putere decât în Dumnezeu, priviri decât pentru cer, — dragul meu, să lăsăm la o parte cuvintele prea strâmte pentru sensul ce li-l dă sufletul nostru. Maximilien, nu te mai plânge, ești consolată.

— Conte, spuse Morrel cu glasu-i blând și totodată ferm; conte, ascultați-mă așa cum e ascultat un om care vorbește cu degetul întins spre pământ și cu ochii înălțați la cer: am venit la dumneavoastră ca să mor în brațele unui prieten. Desigur sunt ființe pe care le iubesc: o iubesc pe sora mea Julie, îl iubesc pe soțul ei Emmanuel; dar am nevoie să mi se deschidă brațe puternice și să mi se zâmbească în ultimele clipe; sora mea ar izbucni

în lacrimi și-ar leșina; aş vedea-o suferind şi a suferit destul; Emmanuel mi-ar smulge arma din mână şi ar umple casa cu strigăte. Dumneavoastră conte, al cărui cuvânt îl am, dumneavoastră, care sunteţi mai mult decât un om, pe care l-aş numi un zeu dacă nu aţi fi muritor, mă veţi însoţi cu blândeţe şi cu dragoste — nu-i aşa? — până la porţile morţii.

— Prietene, glăsui contele, mai am o îndoială: atât de slab eşti dumneata încât îţi înfăţişezi durerea cu orgoliu?

— Nu, vedeţi, sunt simplu! spuse Morrel întinzând mâna contelui; iar pulsul meu nu bate nici mai tare, nici mai încet decât de obicei. Nu, mă simt la capătul drumului; nu, mai departe nu merg. Mi-aţi spus să aştept şi să nădăjduiesc; ştiţi ce aţi făcut, înţelept nefericit ce sunteţi? Am aşteptat o lună, adică am suferit o lună. Am nădăjduit (omul e o făptură amărâtă şi jalnică). Am nădăjduit, — ce? nu ştiu; ceva necunoscut, absurd, nesăbuit. Un miracol... Care? Numai Dumnezeu poate să spună, el care a pus în judecata noastră nebunia aceea ce se numeşte speranţă. Da, am aşteptat; da, am nădăjduit, conte, şi, de un sfert de oră de când vorbim, mi-aţi zdrobit de o sută de ori, fără să ştiţi, mi-aţi chinuit inima, căci fiecare cuvânt al dumneavoastră mi-a arătat că pentru mine nu mai este speranţă. O, conte, aş vrea să mă odihnesc cu blândeţe şi cu voluptate în moarte!

Morrel rosti ultimele cuvinte cu o explozie de energie care îl făcu pe conte să tresară.

— Prietene, continuă Morrel văzând că Monte-Cristo tăcea, mi-aţi fixat ziua de 5 octombrie ca termen al amânării ce îmi cereaţi... Prietene, astăzi e 5 octombrie.

Morrel scoase ceasul.

— E ora nouă; mai am de trăit trei ore.

— Fie, vino încoace, răspunse Monte-Cristo.

Morrel îl urmă pe conte, maşinal şi intrară în peştera pe care Maximilien nu o observase încă.

Găsi covoare sub picioarele sale; se deschise o uşă, îl învălură parfumuri, o lumină îi izbi ochii.

Morrel se opri, şovăind să înainteze; se temea de enervantele delicii care îl înconjurau.

Monte-Cristo îl atrase încetişor.

— Nu se cuvine oare, spuse el, să întrebuiţăm cele trei ore ce ne rămân asemenea vechilor romani care, condamnaţi de Nero, împăratul şi

moștenitorul lor, se așezau la masă încununăți cu flori, aspirând moartea o dată cu mireasma heliotropilor și-a trandafirilor?

Morrel zâmbi.

— Cum veți vrea, spuse el; moartea e tot moarte, adică uitare, adică odihnă, adică absența vieții și, în consecință, a durerii.

Se așază. Monte-Cristo luă loc în fața lui...

Se găseau în minunata sală de mâncare pe care am mai descris-o, unde statui de marmură țineau pe cap coșuri totdeauna pline cu flori și fructe.

Morrel privise totul în chip nedeslușit și probabil nu văzuse nimic.

— Să vorbim ca niște bărbați, spuse el privindu-l țință pe conte.

— Vorbește, răspunse acesta.

— Conte, reluă Morrel, dumneavoastră sunteți sinteza tuturor cunoștințelor omenești și îmi păreți descins dintr-o lume mai avansată și mai învățată decât a noastră.

— E ceva adevărat în cele ce spui, Morrel, declară contele cu zâmbetul melancolic care îl făcea așa de frumos; am descins dintr-o planetă care se numește durere.

— Cred tot ce îmi spuneți, conte, fără a căuta să aprofundez sensul; și dovada este că mi-ați spus să trăiesc și am trăit; că mi-ați spus să nădăjduiesc și aproape am nădăjduit. Voi cuteza deci să vă întreb, conte, ca și cum ați mai fi murit o dată: Conte, e o faptă rea să mori?

Monte-Cristo îl privea pe Morrel cu o afecțiune de negrăit.

— Da, spuse el; da, fără îndoială e o faptă rea dacă zdrobești cu brutalitate învelișul muritor care îți cere cu încăpățânare să trăiești; dacă îți faci carnea să strige sub dinții imperceptibili ai unui pumnal; dacă străpungi cu un glonte neinteligent și totodată gata să se rătăcească în drum, creierul dumitale pe care cea mai mică izbitură îl îndurerează, — desigur că vei suferi și vei părăsi în chip odios viața ce ți se va părea, în timpul agoniei deznădăjduite, mai bună decât un repaus cumpărat așa de scump.

— Da, înțeleg, spuse Morrel; moartea ca și viața are tainele ei de durere și voluptate: esențialul e să le cunoști.

— Întocmai, Maximilien, ți-ai rostit cuvântul adevărat. Moartea este, după grija cu care căutăm să ne punem bine sau rău cu ea, o prietenă care ne leagă tot așa de blând ca o doică, sau o dușmancă ce ne smulge cu violență sufletul din corp. Într-o zi când lumea noastră va mai fi trăit o mie de ani, când va fi devenit stăpână pe toate forțele nimicitoare ale naturii,

punându-le în serviciul binelui general al omenirii; când omul va fi aflat, cum spuneai adineauri, tainele morții, moartea va deveni la fel de plăcută și voluptuoasă ca somnul gustat în brațele iubitei noastre.

— Dar dacă dumneavoastră ați vrea să muriți, conte, ați ști să muriți astfel?

— Da.

Morrel îi întinse mâna.

— Înțeleg acum, spuse el, de ce mi-ați dat întâlnire aci, pe insula pustie, în mijlocul unui ocean, în palatul acesta subteran, mormânt care ar stârni invidia unui faraon: pentru că mă iubiți, nu-i așa conte? pentru că mă iubiți îndeajuns ca să-mi dați una din acele morți despre care îmi vorbeați adineauri, o moarte fără agonie, o moarte care să-mi permită să mă sting rostind numele Valentinei și strângându-vă mâna.

— Da, ai ghicit, Morrel! glăsui contele cu simplitate.

— Vă mulțumesc; gândul că mâine nu voi mai suferi e încântător pentru biata mea inimă.

— Nu regreti nimic? întrebă Monte-Cristo.

— Nu, răspunse Morrel.

— Nici pe mine nu mă regreti? întrebă contele cu o emoție profundă.

Morrel se opri; ochii lui, așa de limpezi, se umbriră deodată, apoi străluciră cu o lumină neobișnuită; o lacrimă mare țâșni din ei și se rostogoli, săpând o brazdă argintie pe obraz.

— Cum, îți mai rămâne un regret pe pământ și mori? glăsui contele.

— O, vă implor! exclamă Morrel cu glas slăbit; nu mai roștiți un cuvânt, conte, nu-mi mai prelungiți chinul!

Contele avu impresia că Morrel șovăia.

Credința de o clipă reînvie într-însul îndoiala oribilă pe care o mai doborâse o dată la castelul If.

"Mă silesc, gândi el, să-l redau pe omul acesta fericirii; privesc înapoierea aceasta ca o greutate zvârlită în balanță pentru a ține cumpănă părții celeilalte unde am lăsat să cadă răul. Acum, dacă m-aș înșela, dacă omul acesta nu era îndeajuns de nefericit ca să merite fericirea — oh, ce s-ar întâmpla cu mine care nu pot să uit răul decât gândindu-mă la binele făcut?

— Ascultă, Morrel, spuse el, durerea dumitale este imensă, văd; cu toate acestea crezi în Dumnezeu și nu vrei să primejduiești mântuirea sufletului.

Morrel zâmbi cu tristețe.

— Conte, știi că eu nu fac poezie calculată, glăsui el; vă jur însă că sufletul nu-mi mai aparține.

— Ascultă, Morrel, glăsui Monte-Cristo. Eu nu am nici o rudă pe lume, știi asta. M-am obișnuit să te privesc ca pe fiul meu; ei bine, ca să-mi salvez fiul mi-aș jertfi viața și cu atât mai mult averea.

— Ce vreți să spuneți?

— Vreau să spun, Morrel, că vrei să părăsești viața deoarece nu cunoști toate desfătărilor pe care ea le îngăduie unei averi mari. Morrel, eu posed aproape o sută de milioane: ți le dăruiesc; cu o astfel de avere vei putea să ajungi la toate rezultatele pe care ți le vei propune. Ești ambițios? Îți vor fi deschise toate carierele. Răscolește lumea, schimbă-i fața, dedă-te la practici nechibzuite, fii criminal dacă trebuie, dar trăiește!

— Conte, am cuvântul dumneavoastră, răspunse Morrel cu răceală; și — adăugă el scoțând ceasul — sunt orele unsprezece și jumătate.

— Morrel, gândește-te: sub ochii mei, în casa mea?

— Atunci lăsați-mă să plec, spuse Maximilien posomorându-se; altminteri voi crede că nu mă iubiți pentru mine, ci pentru dumneavoastră.

Și se sculă.

— Bine, glăsui Monte-Cristo al cărui chip se luminează la aceste cuvinte; vrei, Morrel și ești inflexibil; da, ești profund nefericit și, precum ai spus, numai o minune ar putea să te vindece; ia loc, Morrel și așteaptă.

Morrel se supuse; Monte-Cristo se ridică la rându-i și scoase dintr-un dulap închis cu luare-aminte, a cărui cheie atârnată de un lanț de aur o purta la el, o casetă mică de argint splendid sculptată și cizelată, cu colțuri care înfățișau patru figuri cambrate, asemănătoare unor cariatide, cu elanuri deznădăjduite, figuri de femei, simboluri de îngeri ce năzuiesc la cer.

Puse caseta pe masă.

Apoi, deschizând-o, scoase din ea o cutiuță de aur al cărui capac se ridica prin apăsarea unui resort secret.

Cutiuta conținea o substanță uleioasă, pe jumătate solidă, cu o culoare ce nu se putea defini din cauza răsfrângerii aurului lucios, a safirelor și smaradelor care căptușeau cutia.

Era parcă o licărire de azur, de purpură și aur.

Contele scoase o cantitate mică din substanța aceasta, cu o lingură de aur argintat și o oferă lui Morrel fixând asupra lui o privire lungă.

Se putea vedea atunci că substanța era verzuie.

— Iată ce mi-ai cerut, spuse el, iată ce ți-am făgăduit.

— În viață fiind încă, glăsui tânărul luând lingura din mâna lui Monte-Cristo, vă mulțumesc din adâncul inimii.

Contele mai luă o lingură și scoase pentru a doua oară din cutia de aur.

— Ce vreți să faceți, prietene? întrebă Morrel oprindu-i mâna.

— Dumnezeu să mă ierte, Morrel, îi spuse el zâmbind, dar cred că și eu sunt tot așa de sătul de viață ca și dumneata și deoarece prilejul se ivește...

— Opriți-vă! strigă tânărul; o, dumneavoastră, care iubiți, care sunteți iubit, care aveți credința speranței, nu faceți ce fac eu; din partea dumneavoastră ar fi o crimă. Adio, nobilul și generosul meu prieten! Am să-i spun Valentinei tot ce ați făcut pentru mine.

Și, încetișor, fără altă ezitare decât apăsarea mâinii stângi pe care o întindea contelui, Morrel înghiți sau, mai bine zis, savură substanța misterioasă oferită de Monte-Cristo.

Atunci amândoi tăcură. Ali aduse, tăcut și atent, tutunul și narghilele, servi cafeaua și dispăru.

Treptat-treptat, lămpile pâliră în mâinile statuiilor de marmură care le susțineau și mireasma împrăștiată în cameră îi păru lui Morrel mai puțin pătrunzătoare.

Așezat în fața lui Monte-Cristo, îl privea în umbră și Morrel nu vedea decât strălucirea ochilor contelui. O durere imensă puse stăpânire pe tânăr; simțea că narghileaua îi scapă din mâini; obiectele își pierdeau, pe nesimțite, forma și culoarea; ochii tulburați vedeau deschizându-se parcă, în perete, uși și perdele.

— Prietene, spuse el, simt că mor; mulțumesc.

Făcu o efortare pentru a-i întinde încă o dată mâna, dar mâna recăzu, moale, alături.

Atunci i se păru că Monte-Cristo zâmbea, dar nu râsul lui ciudat și înfricoșător care îl lăsase de multe ori să întrevadă misterele acestui suflet profund, ci cu binevoitoarea compasiune pe care părinții o au pentru copilașii lor care aiurează.

În același timp contele creștea în ochii lui; statura lui aproape încă o dată mai mare se desena pe tapetele roșii, își zvârlise pe spate părul negru și se arăta, în picioare, mândru ca unul din îngerii aceia cu care sunt amenințați păcătoșii în ziua Judecății din Urmă.

Răpus, toropit, Morrel se răsturnă în jilț: o moleșeală voluptuoasă i se furișă în vine. Alte idei îi mobilară, pentru a spune astfel, fruntea, așa cum o nouă întocmire de desene mobilează caleidoscopul.

Culcat, nervos, gâfâind, Morrel nu mai simțea viu într-însul decât visul acesta: i se părea că intră în delirul vag care precede celălalt necunoscut ce se numește moartea.

Încercă încă o dată să întindă contelui mâna, dar de data aceasta mâna nu i se mai mișcă; vru să articuleze un suprem adio, limba i se rostogoli în gâtlee, ca o piatră care ar astupa un mormânt.

Ochii lui încărcați de moleșeli se închiseră fără vrere: cu toate acestea, dinapoia pleoapelor, se mișca o imagine pe care o recunoscă în ciuda întunericii de care se credea învăluit.

Contele deschisese o ușă.

Îndată o lumină imensă care strălucea într-o cameră vecină sau, mai bine zis, într-un palat din basme, năpădi sala unde Morrel se lăsa în voia agoniei plăcute.

Atunci văzu venind în pragul sălii, la limita dintre ambele camere, o femeie minunat de frumoasă.

Palidă și blândă, surâzătoare, ea părea îngerul îndurării, alungând îngerul răzbunărilor.

— Se și deschide cerul pentru mine? gândi muribundul; îngerul acesta seamănă cu cel pe care l-am pierdut.

Monte-Cristo arată tinerei femei, cu degetul, sofa unde se odihnea Morrel.

Ea înaintă spre el, cu mâinile pe piept, cu zâmbetul pe buze.

— Valentine! Valentine! strigă Morrel din adâncul sufletului.

Dar gura lui nu rosti un sunet; și, ca și cum toate forțele lui erau unite în această emoție lăuntrică, scoase un suspin și închise ochii.

Valentine se repezi spre el.

Buzele lui Morrel mai făcură o mișcare.

— Te cheamă, spuse contele; te cheamă din adâncul somnului său, acela căruia ți-ai încredințat soarta și moartea a vrut să vă despartă: din fericire, însă, eu eram prezent și-am învins moartea. Valentine, de acum încolo nu trebuie să vă mai despărțiți pe pământ; căci, pentru a te regăsi, el se năpustește în mormânt. De nu eram eu, ați fi murit amândoi; vă redau

unul altuia, deie Domnul să se țină seamă de aceste două existențe pe care le salvez!

Valentine apucă mâna lui Monte-Cristo și, într-un elan de irezistibilă bucurie, o duse la buze.

— O, mulțumește-mi i spuse contele; repetă-mi întruna, repetă-mi că te-am făcut fericită! Nu-ți dai seama câtă nevoie am de această certitudine!

— Da, da, vă mulțumesc din tot sufletul! spuse Valentine; iar dacă vă îndoiiți că mulțumirile mele sunt sincere, întrebați-o pe Haydée, cercetați-o pe sora mea dragă Haydée care, de la plecarea noastră din Franța m-a ajutat să aștept cu răbdare — vorbindu-mi despre dumneavoastră — ziua fericită care lucește astăzi pentru mine.

— Așadar o iubești pe Haydée? întrebă Monte-Cristo cu o emoție pe care se străduia zadarnic s-o tănuiască.

— O, din tot sufletul.

— Atunci ascultă, Valentine, glăsui contele; îți cer o favoare.

— Dumnezeu, mie? Sunt oare așa de fericită?

— Da, ai numit-o pe Haydée sora dumitale: să fie într-adevăr sora dumitale, Valentine; dă-i ei tot ce crezi că-mi datorezi mie. Ocrotești-o, Morrel și dumneata, căci (glasul contelui fu gata să se stingă în gâtlee), căci de acum încolo ea va fi singură pe lume.

— Singură pe lume? repetă o voce dinapoia contelui; și de ce?

Monte-Cristo se întoarse.

Haydée stătea palidă și înghețată privindu-l pe conte cu un gest de ucigătoare încremenire.

— Pentru că mâine, copila mea, vei fi liberă, răspunse contele; pentru că îți vei relua în lume locul ce ți se cuvine; pentru că nu vreau ca destinul meu să-l întunece pe al tău. Fiică de prinț, îți redau bogățiile și numele părintelui tău!

Haydée se îngălbeni, desfăcu mâinile-i diafane, așa cum face fecioara care se încredințează Domnului și întrebă cu glas răgușit de lacrimi:

— Așadar, stăpâne, mă părăsești?

— Haydée! Haydée! ești tânără, ești frumoasă; uită chiar și numele meu și fii fericită.

— Bine, spuse Haydée, ordinele tale vor fi executate, stăpâne; voi uita chiar și numele tău și voi fi fericită.

Și făcu un pas înapoi pentru a se retrage.

— O, Doamne! exclamă Valentine sprijinind capul amortit al lui Morrel pe umărul ei; nu vedeți cât de palidă e, nu înțelegeți cât suferă?

Haydée îi spuse cu o expresie sfâșietoare:

— Surioară, de ce vrei să mă înțeleagă? El e stăpânul meu și eu sunt sclava lui; are dreptul să nu vadă nimic.

Contele se înfioră la accentele glasului care trezi cele mai tainice fibre ale inimii sale; ochii lui îi întâlneau pe ai fetei și nu putură să suporte strălucirea lor.

— Dumnezeu! Dumnezeu! e adevărat oare ce mă lăsaseși să bănuiesc? întrebă Monte-Cristo. Haydée, ai fi tu fericită dacă nu m-ai părăsi?

— Sunt tânără, răspunse ea cu blândețe, mi-e dragă viața pe care mi-ai făcut-o așa de plăcută și aș regreta să mor.

— Prin urmare, asta înseamnă că dacă te-aș părăsi, Haydée...

— Da, aș muri stăpâne!

— Dar mă iubești?

— O, Valentine, el întreabă dacă îl iubesc! Valentine, spune-i tu dacă îl iubești pe Maximilien!

Contele simți că pieptul i se lărgeste și că inima i se dilată; deschise brațele, Haydée se aruncă scoțând un strigăt.

— O, da, te iubesc! spuse ea! te iubesc așa cum cineva iubește părintele, fratele, soțul. Te iubesc așa cum cineva își iubește viața, cum își iubește Dumnezeu, căci tu ești pentru mine cea mai frumoasă, cea mai bună și cea mai mare dintre ființele create!

— Facă-se atunci precum vrei, înger drag! spuse contele. Dumnezeu care m-a stârnit împotriva dușmanilor mei și m-a făcut învingător, Dumnezeu, — văd bine — nu vrea să pună căința la capătul victoriei; vroiam să mă pedepsesc, Dumnezeu vrea să mă ierte. Iubește-mă, Haydée; cine știe, poate că iubirea ta mă va face să uit ce trebuie să uit.

— Dar ce tot spui, stăpâne? întrebă fata.

— Spun că un cuvânt al tău, Haydée, m-a luminat mai mult decât douăzeci de ani de înțelepciune lentă; nu te am decât pe tine în lume, Haydée. Prin tine îmi răscumpăr viața, prin tine pot să sufăr, prin tine pot să fiu fericit.

— Îl auzi Valentine? strigă Haydée; spune că prin mine poate să sufere! Prin mine, care mi-aș da viața pentru el!

Contele se reculese o clipă.

— Am întrevăzut oare adevărul? glăsuie el. O, Doamne, n-are a face! Răspplată sau pedeapsă, primesc destinul acesta. Vino, Haydée, vino...

Și, zvârlindu-și brațul pe după mijlocul fetei, strânse mâna Valentinei și dispăru.

Aproape un ceas trecu, în răstimpul căruia, suspinând, fără glas, cu ochii ațintiți, Valentine rămase lângă Morrel. În sfârșit, ea simți cum inima lui bate, o adiere imperceptibilă îi deschise buzele și înfiorarea ușoară care anunță revenirea vieții trecu prin trupul tânărului.

În sfârșit, ochii lui se redeschisera, dar ațintiți și rătăciți mai întâi; pe urmă vederea lui reveni, precisă, reală; o dată cu vederea, simțirea; o dată cu simțirea, durerea.

— O, exclamă el cu accentul disperării, mai trăiesc? Contele m-a înșelat!

Întinse mâna spre masă și apucă un cuțit.

— Dragul meu, spuse Valentine cu zâmbetul ei adorabil, trezește-te și uită-te spre mine.

Morrel scoase un strigăt puternic și delirând, plin de îndoială, orbit ca de o arătare cerească, se prăbuși în genunchi...

A doua zi, în zori, Morrel și Valentine se plimbau braț la braț pe țărm, Valentine povestind lui Morrel cum apăruse Monte-Cristo în camera ei, cum i-a destăinuit totul, cum a făcut-o să pipăie crima cu degetul și, în sfârșit, cum a salvat-o ca prin minune de la moarte, lăsând să se creadă că era moartă.

Găsiseră deschisă ușa peșterii și ieșiră; pe cer luceau, în azurul matinal, ultimele stele ale nopții.

Atunci Morrel zări, în penumbra unui grup de stânci, un bărbat care aștepta un semn să înainteze; îl arătă Valentinei.

— A, e Jacoppo, căpitanul iahtului.

Și îl chemă, cu un gest, spre ea și spre Maximilien.

— Ai ceva să ne spui? întrebă Morrel.

— Aveam să vă înmânez scrisoarea asta din partea contelui.

— A contelui? murmură împreună cei doi tineri.

— Da, citiți.

Morrel deschise scrisoarea și citi:

"Dragul meu Maximilien,

Este ancorată pentru voi o corabie mică. Jacoppo vă va duce la Livorno, unde domnul Noirtier își așteaptă nepoata pe care vrea s-o binecuvânteze mai înainte ca ea să te urmeze la altar. Tot ce se găsește în peștera aceasta, prietene, casa mea de pe Champs-Élysées și castelul meu mic de la Tréport, sunt darul de nuntă pe care Edmond Dantès îl face fiului patronului său, Morrel.

Domnișoara de Villefort va binevoi să ia jumătate, căci o rog să dea săracilor din Paris toată averea ce-i revine de la părintele ei devenit nebun și de la fratele ei decedat în luna septembrie, o dată cu mama ei vitregă.

Spune îngerului care va veghea asupra vieții voastre, Morrel, să se roage din când în când pentru un om care, asemeni lui Satan, s-a crezut o clipă egalul Domnului și care a recunoscut, cu toată smerenia unui creștin, că numai în mâinile lui Dumnezeu stau puterea supremă și înțelepciunea infinită.

Rugăciunile acestea vor alina, poate, remușcarea pe care o poartă în adâncul inimii sale.

Întrucât te privește, Morrel, iată întreg secretul purtării mele față de dumneata; nu există nici fericire, nici nenorocire pe lumea aceasta.

Există comparația unei stări cu alta. Atâta tot.

Numai cel care a încercat nefericirea extremă e capabil să resimtă fericirea extremă.

Trebuie să fi vrut să mori, Maximilien, ca să știi cât de plăcut e să trăiești.

Trăiți deci și fiți fericiți, copii dragi ai inimii mele și nu uitați niciodată că, până în ziua când Dumnezeu va binevoi să dezvăluie omului viitorul, întreaga înțelepciune omenească se va cuprinde în aceste cuvinte:

Așteaptă și nădăjduiește!

Prietenul vostru,

Edmond Dantès conte de Monte-Cristo".

În timpul lecturii scrisorii care-i comunica nebunia părintelui și moartea fratelui, moarte și nebunie de care nu știa, Valentine se îngălbeni, un oftat dureros scăpă din pieptul ei și lacrimi care, deși tăcute, nu erau mai puțin sfâșietoare, se rostogoliră pe obraji ei; fericirea ei o costa foarte scump.

Morrel privi în juru-i cu neliniște.

— Ei nu, contele exagerează generozitatea sa, spuse el; Valentine se va mulțumi cu averea mea modestă. Unde e contele, prietene? Du-mă la el.

Jacoppo întinse mâna în zare.

— Cum? ce vrei să spui? întrebă Valentine. Unde e contele? Unde e Haydée?

— Priviți, spuse Jacoppo.

Ochii celor doi tineri se fixară asupra liniei indicată de marinar și, pe linia de un albastru închis care despărțea la orizont cerul de Mediterana, zăriră un voal alb ca o aripă de pescăruș.

— El a plecat! exclamă Morrel; a plecat! Adio, prietene, părinte!

— Ea a plecat! murmură Valentine. Adio, prietenă! Adio, surioară.

— Cine știe dacă i-om mai vedea vreodată, glăsui Morrel ștergându-și o lacrimă.

— Dragul meu, spuse Valentine, nu ne-a spus oare contele că înțelepciunea omenească se cuprinde întreagă în cuvintele:

Așteaptă și nădăjduiește!

Sfârșitul romanului

* * *

Continuarea aventurilor o veți afla și în volumul următor:

Mâna de mort

* * *

O formare unitară făcută de **BlankCd**. Pentru a fi evidențiată de alte formătări, fiecare volum va purta pe lângă numele fișierului și mențiunea: [v. BlankCd]. În aceeași formare unitară veți mai putea citi:

- > Alexandre Dumas - Cavalerul Reginei [v. BlankCd]
- > Alexandre Dumas - Cei Patruzeci și Cinci vol.1 [v. BlankCd]
- > Alexandre Dumas - Cei Patruzeci și Cinci vol.2 [v. BlankCd]
- > Alexandre Dumas - Cei trei mușchetari [v. BlankCd]
- > Alexandre Dumas - Conte de Monte-Cristo vol.1 [v. BlankCd]
- > Alexandre Dumas - Conte de Monte-Cristo vol.2 [v. BlankCd]
- > Alexandre Dumas - Conte de Monte-Cristo vol.3 [v. BlankCd]
- > Alexandre Dumas - După douăzeci de ani [v. BlankCd]
- > Alexandre Dumas - Familia de'Medici [v. BlankCd]
- > Alexandre Dumas - Laleaua neagră [v. BlankCd]
- > Alexandre Dumas - Marchiza de Brinvilliers [v. BlankCd]
- > Alexandre Dumas - Masca de fier [v. BlankCd]
- > Alexandre Dumas - Mână de mort [v. BlankCd]
- > Alexandre Dumas - Otrava și pumnalul familiei Borgia [v. BlankCd]
- > Alexandre Dumas - Robin Hood [v. BlankCd]
- > Alexandre Dumas - Viconte de Bragelonne vol.1 [v. BlankCd]
- > Alexandre Dumas - Viconte de Bragelonne vol.2 [v. BlankCd]
- > Alexandre Dumas - Viconte de Bragelonne vol.3 [v. BlankCd]
- > Alexandre Dumas - Viconte de Bragelonne vol.4 [v. BlankCd]
- > Alexandre Dumas-fiul - Dama cu camelii [v. BlankCd]

În pregătire:

Alexandre Dumas – Cele două Diane [v. BlankCd]

Atenție: Pentru a vă deplasa mai ușor prin e-book, plasați cursorul mouse-ului în Cuprins e-book pe un anumit capitol, apoi apăsați tasta ctrl apoi click-stânga.

Cuprins e-book Conte de Monte-Cristo vol. 3:

<u>Capitolul I</u>	<u>Procesul verbal</u>
<u>Capitolul II</u>	<u>Progresele lui Cavalcanti-fiul</u>
<u>Capitolul III</u>	<u>Haydée</u>
<u>Capitolul IV</u>	<u>Ni se scrie din Ianina</u>
<u>Capitolul V</u>	<u>Limonada</u>
<u>Capitolul VI</u>	<u>Acuzarea</u>
<u>Capitolul VII</u>	<u>Camera brutarului retras din afaceri</u>
<u>Capitolul VIII</u>	<u>Spargerea</u>
<u>Capitolul IX</u>	<u>Mâna lui Dumnezeu</u>
<u>Capitolul X</u>	<u>Beauchamp</u>
<u>Capitolul XI</u>	<u>Călătoria</u>
<u>Capitolul XII</u>	<u>Judecata</u>
<u>Capitolul XIII</u>	<u>Provocarea</u>
<u>Capitolul XIV</u>	<u>Insulta</u>
<u>Capitolul XV</u>	<u>Noaptea</u>
<u>Capitolul XVI</u>	<u>Întâlnirea</u>
<u>Capitolul XVII</u>	<u>Mama și fiul</u>
<u>Capitolul XVIII</u>	<u>Sinuciderea</u>
<u>Capitolul XIX</u>	<u>Valentine</u>
<u>Capitolul XX</u>	<u>Mărturisirea</u>
<u>Capitolul XXI</u>	<u>Tatăl și fiica</u>

<u>Capitolul XXII</u>	<u>Contractul</u>
<u>Capitolul XXIII</u>	<u>Drumul spre Belgia</u>
<u>Capitolul XXIV</u>	<u>Hanul "La Clopotul și Clondirul"</u>
<u>Capitolul XXV</u>	<u>Legea</u>
<u>Capitolul XXVI</u>	<u>Apariția</u>
<u>Capitolul XXVII</u>	<u>Locusta</u>
<u>Capitolul XXVIII</u>	<u>Valentine</u>
<u>Capitolul XXIX</u>	<u>Maximilien</u>
<u>Capitolul XXX</u>	<u>Semnătura Danglars</u>
<u>Capitolul XXXI</u>	<u>Cimitirul Père-Lachaise</u>
<u>Capitolul XXXII</u>	<u>Împărțeala</u>
<u>Capitolul XXXIII</u>	<u>Groapa cu lei</u>
<u>Capitolul XXXIV</u>	<u>Judecătorul</u>
<u>Capitolul XXXV</u>	<u>Jurații</u>
<u>Capitolul XXXVI</u>	<u>Actul de acuzare</u>
<u>Capitolul XXXVII</u>	<u>Ispășirea</u>
<u>Capitolul XXXVIII</u>	<u>Plecarea</u>
<u>Capitolul XXXIX</u>	<u>Trecutul</u>
<u>Capitolul XL</u>	<u>Peppino</u>
<u>Capitolul XLI</u>	<u>Tariful lui Luigi Vampa</u>
<u>Capitolul XLII</u>	<u>Iertarea</u>
<u>Capitolul XLIII</u>	<u>5 Octombrie</u>

Notes

[←1]

Căutând pe cine să-l mănânce – (lat.).